

Moral prof.

Digitized by the Internet Archive
in 2025

DISPUTATIONES

PHYSIOLOGICO - THEOLOGICAE

A. ESCHBACH S. Sp.

GALLICI SEMINARII IN URBE OLIM RECTORE

DISPUTATIONES PHYSIOLOGICO-THEOLOGICAE

TUM MEDICIS CHIRURGIS

TUM THEOLOGIS ET CANONISTIS

UTILES

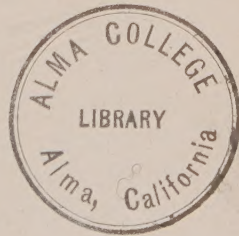
EDITIO TERTIA *Date unknown. circa 1910. Ag. P. 218*

PLURIBUS AUCTA, SCHEMATIBUS ORNATA (*In ed. 1701*)

Disputationes I et II

De humanae generationis oeconomia et legibus.

De matrimonii consummatione et de conjugali impotentia.

ROMAE

DESCLÉE, ET SOCII

Editores Pontificii

Piazza Grazioli (Palazzo Doria)

PARISIIS

VICTOR LECOFFRE

J. Gabalda

Rue Bonaparte, 90.

CUM PERMISSU SUPERIORUM

Salvo omni jure proprietatis.

DE RATIONE OPERIS

NECESSARIA PROLUSIO

Omnis scientiae origo atque fons, testante Augustino¹, Deus est, qui propterea « Deus scientiarum² » a Spiritu dicitur. Bona itaque est scientia omnis, neque ullam vilem teneas³, quum mala nulla esse possit⁴. Attamen una eademque non est singularum scientiarum dignitas; imo datur quae, utpote simpliciter dignissima, caeteris singulis imperat, eis-que utitur tanquam ancillis⁵. Quod autem regina haec atque domina, auro divinae Sapientiae tota refulgens, atque circumdata varietate scientiarum, Theologia sit, nullus inficiet, qui Christiano nomine gloriatur. Haec enim prae objecto, — nam ex objecto principaliter scientiae alicujus dignitas dijudicatur, — Deum ipsum habet, non solo rationis, sed et Revelationis lumine cognitum, non tantum prout Ip-

1. *De triplici habitaculo*, cap. 5.

2. I REG., II, 3.

3. HUGO VICTORIN., *Didasc.*, l. III, cap. XIV.

4. S. AUG., *de lib. Arbitrio*, l. I, cap. I.

5. S. THOM. I, q. I, art. V, ad 2

se est in se, sed etiam quâ causa est altissima, atque finis ultimus creaturarum rerum omnium. Theologia itaque scientia universalis est, quae de rebus omnibus universim tractat, cum omnia a Deo procedunt et ad Deum referuntur; unde etiam theologus jure non profunda Dei tantum, sed et creaturarum scrutatur tum ut singula divinae lucis radio illustret, tum ut, « propter defectum et insufficientiam intellectus nostri, » ab inferioribus scientiis accipiat, quae « ad majorem manifestationem » scientiae sacrae facere visa fuerint ¹. — Jam vero inter visibilia mundi humano genere praestantius aliquid invenire sane non est. Ad virum idcirco theologum scire maxime pertinet, quid sit homo, quid anima ejus, quid corpus, quaenam potentiae et operationes utriusque, quaenam demum leges humanam naturam physicam regentes. Nisi haec recte sat sciat, impar erit ipse ut hominem probe doceat vias rectas, per quas ultimum finem suum assequatur oportet. Quare de homine, etiam quoad suum esse animale et physicum, Patres Doctoresque Ecclesiae disputare semper consueverunt. Sic, ut caeteros omittam, humani corporis physiologiam descripserunt S. Basilius ², S. Nyssenus Gregorius³, S. Ambrosius⁴, Lactantius ⁵, S. Augustinus ⁶. Rabanus Maurus ⁷, Honorius Augustodunensis ⁸, Hugo Victorinus ⁹, Guillelmus

1. Cf. S. THOM., l. c.

2. *De Hominis structura*, operum tom. II.

3. *De Hominis opificio*, op. tom. I.

4. *Hexameron*, l. VI.

5. *De Opificio Dei*, op. tom. II.

6. Passim et fusiore calamo hominis physiologiam AUGUSTINUS descripsit. Vide indicem generalem operum, verbis: *corpus, generatio, homo*.

7. *De homine et partibus ejus*, op. tom. V.

8. *De Philosophia mundi*, l. IV; apud MIGNE, *Patr. latin.*, tom. CLXXII.

9. *De hominis membris et partibus*, op. tom. III.

abbas ¹, imo etiam et beata Hildegardis ², cujus plura opera nova, curante Ill.mo et E.mo Solesmensis Spicilegii Auctore, olim edita sunt. Item Scolastici, sic ipse testabatur magnus Pontifex LEO XIII, « cum sanctorum Patrum sententiam secuti, in Anthropologia passim tradiderint humanam intelligentiam nonnisi ex rebus sensibilibus ad noscendas res corpore materiaque carentes evehi, sponte sua intellexerunt nihil esse philosopho utilius, quam naturae arcana diligenter investigare, et in rerum physicarum studio diu multumque versari. Quod et facto suo confirmarunt: nam S. THOMAS, B. ALBERTUS MAGNUS ³, alique scolasticorum principes, non ita se contemplationi philosophiae dediderunt, ut non etiam multum operae in naturalium rerum cognitione collocarint. ⁴ »

Verum, decrescente apud nos Christiana fide, saeculo decimo sexto circiter decurrente, inter philosophiam atque theologiam, inter naturales disciplinas atque Revelationis scientiam, schisma ortum est, et scientia invexit sic dicta, « saecularis seu laica. » quam independentem esse ejus asseclae voluerunt ab scientiae ecclesiasticae seu revelatae doctrinis. Inde

1. *Physica humani corporis*, ap. MIGNE, ibid., t. CLXXX, col. 695.

2. *Scivias*, sive visionum ac revelationum libri, visio X. — *Liber compositae medicinae de aegritudinum causis, signis atque curis*. Opus hoc invenire est inter *Analecta sacra Spicilegio Solesmensi parata*, ab Ill.mo Card. PITRA Episcopo Tusculano et S. R. E. bibliothecario edita. (Tom. VIII, pag. 468.) Passim ibi quae ad generationis oeconomiam pertinent, per singula exponuntur.

3. *De Animalibus*, operum, in-fol., tom. VI, per integrum. — B. ALBERTUS *de animalibus* libros XXVI scripsit, quorum primus humani corporis anatomiam tradit; secundus alia animalia ad hominem comparat; quintus tractat de generatione animalium in communi; nonus de principiis et origine generationis hominis, etc.

4. Litt. Enc. *Aeterni Patris*.

factum est ut naturalium scientiarum cultores, recusata infallibili morum regula, in non paucos errores dilapsi sint, dum, ex parte altera, etiam theologi de pluribus experimentalibus novis inventis inscii, veterumque erroneis placitis continuo inhaerentes, minus recte cum istis circa plurima usque modo docuerint. Haec autem maxime vera apprehenduntur, si theologorum moralistarum sententias cum hodiernorum physiologorum assertis comparemus. Quapropter jure ita de hac re DEBREYNIUS elapso saeculo mediante scribebat : « Un grand nombre d'ecclésiastiques sentent aujourd'hui la nécessité de faire entrer dans l'enseignement de la théologie morale, les données nouvelles que nous fournissent les progrès des sciences humaines, et surtout des sciences physiologiques et des observations médicales. Je n'entends parler ici que de l'éthique considérée dans ses rapports avec les lois de l'organisme humain ; et, sous ce rapport, il est évident que les études théologiques actuelles ne suffisent plus aux besoins de nos temps ¹. » Non absimili sensu doctor medicus BELOUINO, quum de passionibus hominis disputare inciperet, haec animadvertibat : ¹ « A côté des médecins institués par la science, il en est d'autres institués par Dieu et par l'Eglise et revêtus d'un caractère sacré.

1. *Essai sur la théologie morale*, p. 13. — « Faute d'avoir fait harmoniser la science de l'homme intellectuel et physique avec l'enseignement de la théologie morale, les théologiens de tous les temps, depuis saint Thomas, n'ont fait que marcher sur le pas de leurs devanciers ; il ne leur était pas donné d'aller plus loin et de dépasser les limites philosophiques et théologiques posées par Aristote et le Docteur Angélique. Les siècles cependant, dans leur marche silencieuse, ont accumulé sur certaines questions de la théologie morale des ténèbres qui semblaient devoir être éternelles, tant était grande l'ignorance de tous les âges, ou plutôt l'imperfection de la science de l'homme ou de la physiologie. » (Ibid.)

2. *Des Passions dans leurs rapports avec la religion etc.* 1873, t. 1, Préface, p. x.

Ils ont, ainsi que les premiers, besoin de connaître l'homme tout entier. Il importe qu'ils comprennent les influences réciproques qu'exercent, l'une sur l'autre, les deux parties de nous-mêmes. Il est regrettable que les médecins se bornent la plupart du temps, à des études physiques et naturelles, et que les prêtres ne connaissent pas davantage le corps et ses fonctions, ainsi que l'action qu'il exerce sur l'âme. On divise ainsi une science faite pour être une et indivisible comme son objet. »

Itaque ut moralistarum conclusiones artis medicinae recenter inventis adaptarent, atque hodiernam physiologicam scientiam cum christianae legis praeceptis conciliarent, opera plurima tum a theologis nonnullis, tum a medicis quibusdam conscripta publici juris facta sunt. Ad nos jam quod spectat, non universalem physiologico-theologicam scientiam in hisce disputationibus tradere intendimus, sed ea tantum quae ad magnum generationis humanae opus, a solis conjugibus matrimoniali vinculi unitis perficiendum, nec non ad colendam in religioso coelibatu castitatem se referunt, et quae erroribus magis obnubilata perspeximus.

Prima igitur nostra disputatio universim humanae generationis oeconomiam et leges, prout theologica operis ratio id expostulaverit, exponet; *altera* de actu erit, quo matrimonium consummatum habetur, necnon de conjugum ad actum eundem impotentia, *tertia* de embryologia sacra, seu de anima foetus deque ejusdem procuranda aeterna salute tractabit; *quarta* grave dubium de abortu medicali et de embryotomia fusius movebit, utrum scilicet in partu difficili aut impossibili, vel matre praegnante in vi-

tae discrimen adducta, aliquando ad eandem salvandam, foetum interimere liceat; in *quinta* demum quae principaliora magis visa fuerint de castitate, in coelibatu potius religioso servanda et colenda, exponemus.

« Interim, Zacchiae ¹, verbis utor, ab humanissimo lectore meo expeto ut, si quae hic offenderit castis ipsius auribus minus congruentia, argumenti qualitatem excuset, quod aliter tractari non permittit; sciat tamen, nullam esse in verbis indecentiam aut ignominiam, quae ad laudabilem finem, et propalandam rerum veritatem proferuntur. »

Faxit Deus, ut, Immaculata Virgine Deipara auxiliante, quae singula in volumine hoc contenta sunt, ad sacrae simul scientiae profectum vertant, atque ad spiritualem aeternamque animarum salutem!

1. *Quaest. medico-legal*, l. VII, tit. I. q. 8, n. 36.

MONITUM

IN TERTIAM OPERIS EDITIONEM

Benevolum lectorem circa tertiam hanc Disputationum nostrarum editionem sequentia monere placet.

1. — Theologicas doctrinas et conclusiones, quas in praecedentibus editionibus auctor propugnabat, immutatas etiamnunc exponit atque propugnat. Cum autem haud ita pridem exotica quaedam doctrina de cultura puritatis integrum orbem invasit, in quinta, quae de colenda castitate audit, disputatione, quid de eadem censendum sit exponitur.

2. — In tradendis autem doctrinis physiologicis, quae de die in diem, continuo progressu, secreta humani corporis magis magisque patefaciunt, a naturalium scientiarum cultoribus recens accepta et ad theologiam spectantia, auctor sedulo exposuit. Schemata etiam in calce primae et tertiae Disputatione adjunxit pro necessitate, graphico stilo, a Dre Tausig, medico palatino, delineata.

3. — Demum auctor, ut sapientioribus morem gerat, quinque Disputationes jam non in uno volumine contextas voluit, sed intra tres tomos distributas, qui

singuli singulariter acquirendi venales apud bibliopolas prostabunt.

Tomus I primam et alteram disputationem tradit, scilicet: *de humanae generationis oeconomia et de matrimonii consummatione et impotentia.*

Tomus II tertia et quarta disputatione constat, nimirum: *de embryologia sacra; de occisione foetus seu de abortu et de embryotomia.*

In modo III exclusive de *colenda castitate et de coelibatu religioso* disputatur.

Disputatio Prima

DISPUTATIO PRIMA

DE HUMANAЕ GENERATIONIS OECONOMIA ET LEGIBUS

PROŒMIUM

« Animalis cujuscumque creatio, » ait S. AUGUSTINUS ¹, « si habet pium prudentemque consideratorem, ineffabilem laudem Creatori excitat; » quanto magis creatio non cujuslibet animalis, sed hominis, qui « cunctorum animalium est optimum ², » natura perfectissimum, ac « imperiale animal ³ » recte dictum! Pius autem prudensque considerator ille sane habendus est, a quo, juxta eundem Doctorem ⁴, « in consideratione creaturarum non vana et peritura curiositas exercetur, sed ad immortalia, et semper permanentia, fit gradus. » Creatura sane omnis, maxime humana, « praeclarissimum divinae Majestatis est speculum, optimeque in illa Creatoris virtus inspicitur ⁵, » atque « a Conditore suo homo accepit, ut et super se contemplatione rapiatur, et in seipso incorruptione teneatur ⁶».

1. *Epist.* XXVIII (al. 166). cap. v; MIGNE, *Patrol. lat.*, t. 33, col. 727.

2. ARISTOT. *Polit.* lib. I. cap. II.

3. S. BASIL., *Homil.* IX in *Hexamer.*

4. *De vera Relig.*, cap. XXIX.

5. S. LAURENT. JUSTIN., part. I in *Fasciculo amoris*, cap. XVIII.

6. S. GREG. M., *Moral.*, lib. XII, cap. XI, alias xv.

Ast, licet universim invisibilia Dei a creatura mundi per ea quae facta sunt, intellecta, conspiciantur ¹, tamen, quae ad generationis opus perficiendum spectant, organa « tam affabre Creator extruxit, ut jure meritoque exclamare possimus, Deum Optimum hic maximum, si alicubi magnum, non solum mentis, sed et mirabilis suae sapientiae testimonium reliquisse. » Verba sunt celebris GRAAFII Leydensis anatomici, qui saeculo decimo septimo degebat, et cui hodierni etiam physiologi assentiri coguntur. Horum unum audias doctorem BRACHET, qui ita de re praesenti scripsit : « Nihil reperiri est in natura quod generationis œconomia sit mirabilius, nihil aptius quod Supremae Intelligentiae sapientiam atque omnipotentiam manifestet, quam stupendus ordo quo phaenomena singula eo fine eveniunt, sibi succedunt et ad invicem connectuntur, ut demum novus homo producat. Continua in istis habetur creatio, mysteriis humano intellectui imperviis referta. Surgant qui mysteriis anathema dicunt; altae eorum scientiae ampla et grandis praesto est materia; tot et tantis difficultatibus solvendis viam sternant, in quas nos continuo incidimus; sane mox et ipsos suam nescientiam audiemus fassuros. » ²

Itaque, lector benevole, de hac prima nostra disputatione sentire nos liceat, quae, in fine libri, *de Usu partium* magnus GALENUS aiebat : « Bonum nempe

1. Rom. I, 20.

2. « Rien n'est plus merveilleux que la génération; rien aussi n'est plus propre à révéler la toute-puissance de la sagesse infinie d'une intelligence suprême, que l'ordre admirable dans lequel chaque phénomène s'exécute, se succède et s'enchaîne pour reproduire le nouvel être. C'est une sorte de création sans cesse renouvelée, et qui, tout en se passant sous nos yeux, ne laisse pas que de rester enveloppée des mystères les plus incompréhensibles. Qu'ils viennent donc ceux qui disent anathème aux mystères! Un vaste champ est offert à leur vaste science; qu'ils viennent donc nous aplanir les difficultés sans nombre qui nous arrêtent à chaque pas! Bientôt nous les verrons, aussi impuissants que les autres, avouer leur ignorance. » Dr BRACHET, *Physiologie de l'Homme*, t. II, p. 431.

esse ἐπεὶ δὲν ab illo non dissimilem, quo ante aras stantes hymnis et canticis Deum celebrare solent. » — Et ista tibi sit prima hujus *de generationis aconomia* disputationis intrinseca ratio ; alteram praeterea sequentem accipias.

Ad theologum sane atque moralistam pertinet Dei summi legislatoris praecepta, fideles ab animarum pastoribus docenda, scientifica methodo declarare, validisque rationibus, ex ipsa natura rei desumptis, comprobare atque defendere, ita ut cuique manifestum fiat, Deum non impossibilia aut humanae rationi minus consona jubere, necnon ut, ubicumque dubium aliquod circa bonos mores motum fuerit, veritas practica omnibus elucescat. Porro, quod universim de divinis praeceptis dicimus, hoc potius de Decalogo maximeque de sexto Decalogi praecepto valet, quod *Non mœchaberis*¹ audit. Etenim istius si sensum jam non a grammaticis, sed ab textus sacri interpretibus quaeras, utique scies hic « vetare Deum omnem concubitum extra matrimonium, omnemque membrorum illorum, quae generationi destinata sunt, abusum... Ex parte enim notiori et famosiori, puta mœchia sive adulterio, totum libidinis genus omnesque ejus species intelligi voluit². » Sed quis generationis membrorum abusum tutò specificet, nisi naturalem eorumdem usum prius recte noverit?

Ulterius, sexto Decalogi praecepto nonum respondet: *Non concupisces*³, quo universim prohibetur ne in re venerea quid exoptes, quod te agere non licet. Caeterum « ipsius carnalis concupiscentiae causa non est in anima sola, nec in carne sola, sed ex utroque fit, quia sine utroque delectatio nulla sentitur. » Quis igi-

1. *Exod.*, XX. 14.

2. CORN. A LAP. in *Deut.*, V, 18, ex S. AUGUSTINO.

3. *Exod.*, XX. 17, *Deut.*, V. 21.

tur, nisi physicam carnis seu corporis humani conditionem et naturam perspectam habuerit, refrenandae concupiscentiae methodum describere scite poterit?

Denique duplici laudato Dei praecepto conjugalis commendatur et servanda jubetur castitas, quae imperat, ut in humani generis propagandi munere ab conjugibus obeundo, rite et servatis naturae legibus omnia procedant. Sed qui in legum istarum scientia vel peregrinus est, vel a solis veteribus, quos essentialia ad generationem pertinentia ignorasse mox videbimus, valde erroneas notitias acceperit, quomodo circa conjugum mores recte disseret, verasque ab iis sequendas regulas tutò tradet? Tractationem itaque *physiologico-theologicam*, quae ordinem methodum seu œconomiam docet, juxta quam humana generatio, Deo ipso auctore, procedere nata est, in moralibus disciplinis fundamentalem habendam esse putamus, necnon tractatibus theologicis *de sexto et nono Decalogi praecepto, de Castitate et de Matrimonio* praeambulam. Caeterum, cum de impudicorum vitiis, turpitudinibus atque luxuriis fusiori calamo auctores non pauci tractarint, materiam aegre aggressi, « cujus vel solum nomen hominum mentes inficit, » nos in physiologicis seu naturalibus legibus exponendis magis inhaerebimus, de quibus egregie Dr DUFIEUX scripsit¹: « Secundum se, prouti e manu Dei omnipotentis exorta est, natura pulchra apparet atque sine macula; immunda tunc fit, ubi impuro vitii contactu inquinata fuerit. Quare TERTULLIANUS: *Natura veneranda est, aiebat, non erubescenda.* »

1. « La nature, en elle-même, la nature, telle qu'elle est sortie des mains de Dieu, est belle et sans tache: elle ne devient immonde que lorsqu'elle a été souillée par le souffle impur du vice; et voilà pourquoi TERTULLIEN a dit: *Natura veneranda est, non erubescenda.* » Dr DUFIEUX, *Nature et Virginité*, Préface, p. III.

*
* *

Jam vero, ut quam in prima hac disputatione secuturi sumus, viam a limine perspectam habeas, nos scias in tot capitibus disputaturos esse: 1° de humanae generationis principiis in genere, seu de discretione sexuum; — 2° de generationis principio activo, seu de semine virili; — 3° de principio generationis passivo, seu de femineo germine; — 4° de sexus utriusque legitima unione; — 5° de novi hominis conceptione; — 6° de mulieris post conceptum muneribus; 7° — de nonnullis in generationis operam influentibus; — 8° de conjugalibus debiti temporibus, et vi obligativa.

Antequam vero ad summa heic enunciata capita, pro posse, exponenda gradum faciamus, monitum te volumus, benevole lector, in istorum quibusdam contineri nonnulla in re physiologica plane nova, anno 1901, quo alteram istarum Disputationum editionem publici juris fecimus, nondum cognita, et recens, multiplicatis in animalibus vivisectis observationibus, a doctissimis viris inventa. Dum hujusmodi scientiarum continui progressus magis magisque modernorum in scrutandis naturae arcanis perspicacitatem illustrant, ampliora continuò inde trahimus argumenta laudibus extollendi Summum Creatorem, cujus, teste Aristotele, « omne opus est perfectum absolutumque. »

CAPUT PRIMUM.

De generationis principiis in genere seu de discretione sexuum

Humanum genus in duplicem sexum, masculinum scilicet et femininum dispesci, hominemque ex homine, sexu utroque conjuncto, generari, neminem latet. In generatione autem, docebat Aristoteles¹, et cum eo Schola vetus « mas est ut movens et agens, femina ut patiens: »² quod tamen nonnisi limitato sensu accipiendum esse, suo loco dicemus. De tribus interea inquiramus oportet: *a*) Undenam sit in humano genere discretio sexuum; *b*) In quo substantialiter reponenda ratio discriminis; *c*) Quanam utriusque sexus propria indoles, quaenam officia et habitudo ad invicem.

ARTICULUS I.

De nativæ sexuum origine.

« Initio mundi, sic fabulabatur Plato,³ nullum exis-
tebat sexuale discrimen inter homines, quia tunc omnes
erant hermaphroditæ; » sed ob hominis arrogantiam
Deus eum in duas partes, virum scilicet et feminam,
dissecuit et utrumque sexum a se invicem ita discrevit,
ut alter sine alterius adminiculo nihil quidquam ad sui
conservationem moliri aut praestare posset.

1. *De Generatione animalium*. L. I cap. xx.

2. S. THOMAS, in IV, Dist. xxxiv qu. I, art. 2, ad 6.

3. *In Symposio*.

Caeterum neque Patres desunt, qui ob praevisum saltem peccatum, Deum protoparentes in discretum sexum creasse putarint. « Est tota natura hominum, ait S. GREGORIUS NYSSENUS ¹, a primis ad extremos usque una eademque veri Dei imago; sexus autem masculi femineique discrimen in homine jam creato, de causa, ut ego quidem existimo, huiusmodi quadam adjectum fuit.

« In resurrectione, dicebat Dominus, neque nuptias contrahent neque ad nuptum tradentur;... sunt enim pares angelis ². At vero resurrectionis donum nihil aliud nobis pollicetur, quam lapsorum in integrum restitutionem. Nam ea gratia, quam expectamus, reditus erit ad vitam primam, qua homo de paradiso eiectus in eundem reducetur. Quamobrem, si vita restitutorum ei similis erit qua fruuntur angeli, nimirum et hominis ante lapsum vita angelorum fuit vitae consentanea, eamque haud dubie ob causam vitae nostrae in integrum restitutio comparatione ad angelos facta declaratur... Idcirco, si propter peccatum de statu et conditione, qua pares angelis eramus, non excidissemus, nec nobis quidem conjugio ad generis nostri amplificationem opus fuisset... sed hoc fieri inde potuisset atque in angelis, qui et ipsi conjugio non utuntur. — Sed animadvertibat Deus, vi divina, liberam hominis in eligendo voluntatem non (uti debebat) virtutis viam ingredi. Itaque, ubi de beato vitae angelicae statu exorbitasset, ne humanorum animorum natio sine incremento esset, amisso propagationis modo quo angelorum erant auctae copiae, rationem quamdam invenit, qua genus humanum amplificaretur, consentaneam naturae nostrae, qui in vitium prolapsi eramus. Nam pro praestante illo angelicae naturae modo, alium quemdam nobis concessit, ut brutorum rationisque expertium animalium more, nos-

1. *De Opificio hominis*, cap. XVI et XVII.

2. MATTH., XXII, 30.

met propagando perpetuaremus. Unde magnus ille DAVIDES: « Homo cum esset in dignitate animum non advertit, sed brutis est animantibus comparatus et iisdem effectus similis ¹. »

Eodem fere sensu CHRYSOSTOMUS scribebat: « Postquam per inobedientiam intravit peccatum et sententia mortales illos fecit, consequenter omnipotens Deus, secundum suam sapientiam humani generis propagationi consulens, concessit per coitum auctum iri nostrum genus ². »

Itaque, ait DAMASCENUS ³, « hominem summus Opifex masculum condidit. Quoniam autem praescientia sua noverat, fore ut ille impositam sibi legem violaret, atque in corruptione laberetur, idcirco feminam ipsi similem adjutricem ex ipso procreavit; adjutricem, inquam, ut genus humanum per generationem ex successione conservaretur. Generatio autem successio est, qua ob mortis sententiam alii ex aliis propagamur ».

Huic graecorum Patrum sententiae AUGUSTINUM aliquando suffragatum esse, ipse se retractando fassus est: « Nondum enim videram, ait, fieri posse ut non morituri de non morituris nascerentur, si peccato illo magno non mutaretur in deterius humana natura ⁴. ».

Verum enimvero theologorum jam neminem, talium sententiarum defensorem invenies; quinimo non desit

1. Doctrinam eandem saeculo X a NISSENO transcripsit et propugnavit MOYSES BAR-CEPHA Syrus, libro de *Paradiso*.

2. In cap. IV Gen., Homil. XVIII, n. 4.

3. De *Fide Orthod.*, l. II, c. XXX, l. IV, c. XXIV.

4. *Retractationum*, Lib. I, cap. XIII, n. 8; Cf. ib. c. X n. 2. L. II, c. XXII, n. 1.

Modernioribus temporibus Alexander Guiraud, Gallicae Academiae sodalis, in opere cui titulus « *Philosophie catholique*, sic scripsit: « La création était accomplie sans la femme et elle devait avoir ses moyens de perpétuité. Si donc l'homme avait fait usage de sa liberté pour employer les facultés sublimes qu'il avait reçues à la communication de la vie, la femme n'eût point figuré au nombre des créatures, et l'on peut dire que c'est elle qui est venue leur marquer le premier degré de leur déclin: elle atteste de toute façon une première déclivité vers la matière ». (T. II p. 86).

qui easdem in quarto Lateranensi Concilio ab INNOCENTIO III damnatas esse putet. « Reprobamus et damnamus, » ait Pontifex ¹, « perversissimum dogma impii Almarici ², cujus mentem sic pater mendacii excaecavit, ut ejus doctrina non tam haeretica censenda sit quam insana. » Jam vero inter viginti errores, quorum catalogum PUTEOLUS ³ ex *Chronico summorum Pontificum* transcripsit, quosque, sub titulo: « *Insaniae Almarici* », in *Summa Conciliorum* BAILUS recensuit ⁴, sic sub numero quinto legitur: « Non solum cum Armenis, Adam ed Eva nunquam carnali copula conjungendos, si in statu illo in quo Deus illos condidit, permansissent, verum etiam sexuum differentiam nullam, sed hominum multiplicationem aequae ac angelorum futuram, affirmabat. » Quamvis forsitan in censurando « impiissimo dogmate » ALMARICI, Lateranen. Concilium propositionem istam prae oculis etiam habuisse probatu difficile foret ⁵, tamen quaenam fuit Scholae sententia ex dictis absque dubio apparet.

Caeteroquin explicitum habes hac de re apud Doctorem Angelicum articulum ⁶: « Utrum in statu innocentiae fuisset generatio per coitum? » et respondet quod *sic*: « Membra naturalia ad generationem deputata satis declarant in statu innocentiae generationem futuram fuisse, non per solam virtutem divinam, sed per conjunctionem maris et feminae, absque omni tamen libidinis morbo. Ea enim quae sunt naturalia homini, neque subtrahuntur neque dantur homini per peccatum. Manifestum est autem quod homini secundum ani-

1. Cap. *Firmiter*, l. I. *Decretal.*, tit. I, cap. II.

2. De Almarico Carnutensi (1204) VINCENT. BELLOVAGEN ita scripsit: « ALMARICUS semper suam habuit opinionem privatam ac judicium ab aliis separatum. »

3. *De Vitiis haeticorum*, n. 29.

4. T. I p. 310.

5. De ea tacet Vine, Bellov. et *Directorium Inquisitorum* a F. EYMERICO T. II q. VII.

6. l. q. XCVIII, art. 2.

malem vitam, quam etiam ante peccatum habebat, ut supra dictum est¹, naturale est generare per coitum, sicut et caeteris animalibus perfectis. Ed ideo non est dicendum, quod usus horum membrorum naturalium non fuisset ante peccatum, sicut et caeterorum. Sunt igitur in coitu duo consideranda secundum praesentem statum: unum quod naturae est, scilicet conjunctio maris et feminae ad generandum; aliud est quaedam deformitas immoderatae concupiscentiae, quae in statu innocentiae non fuisset, quando inferiores vires omnino rationi subdebantur. Unde AUGUSTINUS²; « Insontes homines et merito obedientiae in paradiso permanentes ita genitalibus membris fuissent usuri ad generationem proli, sicut caeteris ad arbitrium voluntatis. Absit ut suspicemur non potuisse prolem seri sine libidinis morbo! sed eo voluntatis nutu moverentur illa membra quo caetera, et sine ardoris illecebrosi stimulo, cum tranquillitate animi et corporis nulla corruptione integritatis infunderetur gremio maritus uxoris. » In quibus verbis responsum habes ad principale argumentum, quod NYSSENUM, CHRYSOSTOMUM aliosque contrariae sententiae defensores movebat, nempe in statu innocentiae non potuisse generationem procedere per coitum, in quo invenitur concupiscentiae foeditas.

Sed jam ipsas Scripturas adeamus: « Non legis, » ita Dominus ad pharisaeos tentantes eum, « quia qui fecit hominem ab initio, masculum et feminam fecit eos?³ » Scripta utique haec leguntur in primo Geneseos capite, ubi statim subdit sacer auctor; « Benedixitque illis Deus, et ait: *Crescite, et multiplicamini, et replete terram*⁴. » Circa quae verba sic rursus Au-

1. Ibid., q. xcviij, art. 3; cujus haec conclusio est: « Necesse est in statu innocentiae aliquam disparitatem fuisse, saltem quoad sexum ».

2. *De Civit. Dei* l. xix, c. xxiv, xxvi.

3. *MATTH.* xix. 48.

4. *Genes.*, l. 28.

GUSTINUS : « Ne quisquam putaret solum spiritum hominis factum,... fecit illum, inquit, masculum et feminam, ut jam etiam corpus factum intelligatur. Rursum, ne quisquam arbitraretur ita factum, ut in homine singulari uterque sexus exprimeretur, sicut interdum nascuntur, quos androgynos¹ vocant, ostendit se singularem numerum propter conjunctionis unitatem posuisse, et quod de viro mulier facta est, sicut postea manifestatur ;... et ideo pluralem numerum continuo subjecit, dicens : Fecit *eos*, et benedixit *eos*². » Ex aliunde « in illa benedictione non respexit Deus ad mortalem statum, in quem homines per peccatum perventuros esse praevideret, sed per se et in omni statu multiplicationem hominum per illam benedictionem intendit, tum quia eodem modo benedixit Deus aliis animalibus similia verba proferens. Nec Deus de modo miraculoso vel extraordinario quo posset multiplicare individua, sed de modo naturali locutus est. » Ita SUAREZIUS, qui contra DAMASCENUM ulterius animadvertit, quod verba illa : *Crescite, etc.* « non solum passive (ut ita dicam) continent praedictionem aut promissionem quod homines essent multiplicandi, sed active intelligenda sunt, sicut quando aliis animalibus activam productionem et generationem indixit³ ».

Postquam itaque hominis creationem compendiose enunciasset, explicito magis deinde sermone quomodo mulier facta est Scriptura docet : « Dicit Dominus Deus : *Non est bonum esse hominem solum : faciamus ei adjutorium simile sibi.* » Quaerit hic AUGUSTINUS « ad quam rem fieri oportuerit hoc adjutorium ; et respondet : « Ni-

1. Adamus androgynum seu hermaphroditum creatum fuisse ex Genesis verbis credebant rabbini veteres alique pauci moderni. Sed jam « silentium tam bardae opinioni imponatur. » ZACCHIAS, *Quaest. medico-leg.*, 1. VII, tit. I. q. VIII. — Cf. CORN. a LAP., D. CALMET, in hunc locum.

2. *De Gen. ad lit.* l. III, cap. XXII.

3. SUAREZ, *de Statu quem habuissent homines in hoc mundo, si primi parentes non peccassent*, cap. I, n. 7.

hil aliud probabiliter occurrit, quam propter filios procreandos, sicut adjutorium semini terra est, ut virgultum ex utroque nascatur. Non itaque invenio ad quod adjutorium facta sit mulier viro, si pariendi causa subtrahitur. » ¹ Immisso jam Dominus sopore in Adam, tulit unam de costis ejus, et aedificavit in mulierem, et adduxit ad Adam, qui dixit: « Hoc nunc os ex ossibus meis, etc... Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhaerebit uxori suae: et erunt duo in carne una. » Hisce verbis sexuum commixtionem significari nemini dubitare licet. Ergo, concludit SUAREZIUS ², « priusquam Adam de futura culpa cogitare posset, intellexit sibi fuisse datam mulierem in adjutorium, ut per materiale copulam una caro fieret. Ergo, licet Adam non peccasset, Evae commisceretur fierentque una caro. »

« Erat autem, » addit sacer auctor, « uterque nudus, Adam scilicet et uxor ejus, et non erubescabant ³ ». Et quidem, si in suo justitiae atque sanctitatis statu permansissent, erubescendi nunquam fuisset locus nec ratio, licet propagationis causa una caro futuri fuissent. « Quamquam enim, » verba rursus sunt AUGUSTINI ⁴ « jam emissi de paradiso convenisse et genuisse commemorantur, tamen non video quid prohibere potuerit, ut essent eis etiam in paradiso honorabiles nuptiae et thorus immaculatus, hoc Deo praestante, fideliter justequae viventibus eique obedienter sanctequae servientibus, ut sine ullo inquieto ardore libidinis foetus gignerentur. Qui hoc fieri potuisse non credunt, nihil aliud quam consuetudinem naturae jam post peccatum attendunt. »

Concludamus jam liceat, generationis œconomiam in se spectatam Deum auctorem habere, ita ut prae-

1. *De Genes. ad lit.*, l. IX, c. v.

2. *L. c. cap. IV.*

3. *Gen.* II. 25.

4. *L. c. II, 6, 7.*

ter concupiscentiam et partus dolores nihil substantiale per peccatum in ea mutatum fuisse censeatur. Quapropter generationis perficiendae organa jure meritoque « admirabile Dei opus, » imo « rem sanctissimam » LACTANTIUS¹ appellat, nihil a Divo Paulo dissentiens qui licet dicat membra esse corporis, « quae putamus ignobiliora, » eadem vere intrinsece et in se ignobilia esse non docet.

ARTICULUS II.

De sexus utriusque discrimine et habitudine ad invicem.

Si Peripateticorum doctrinae stare vellemus, dicendum foret sexum utrumque ad invicem se habere tanquam perfectum ad imperfectum. Duce enim Philosopho, cui ad moderniora usque tempora scholastici universim cum D. ΤΗΟΜΑ² adhaesere, « femina est mas occasionatus, seu laesus » (πεπηρωμένον ἄρρέν)³ mas scilicet qui, ob deficientiam quamcumque vel intrisecam vel extrinsecam, ad perfectionem sui esse attingere non valuit. Unde « initium primum degenerandi est feminam generari non marem, » et tanquam « primum naturae monstrum » ista habenda est. Jam vero laesio seu degeneratio, quae posita, femina causatur, illa specifica est, quae generationis organa afficit. « Non enim quavis parte mas aut femina est, quomodo nec videns, nec audiens⁴. » Quae de re, quemadmodum qui caecus aut surdus natus est,

1. *De Opificio Dei, cap. XIII.* Ibi queritur auctor « homines impios ac profanos summum nefas admittere, qui divinum et admirabile Dei opus ad propagandam successionem inexcogitabili ratione provisum et effectum, ad turpissimos quaestus convertunt, ut jam nihil aliud ex re sanctissimae petant, quam inanem ac sterilem voluptatem.

2. I, q. XCII, art. 1 et q. XCIX, art. 2.

3. ARIST., *de Gener. anim.*, I. II. cap. III.

4. Id., ibid. E, EV, cap. I. Eodem plane sensu passim docebat: « Deus Optimus Maximus cunctorum Genitor hominem sibi similem creavit, masculum et feminam creavit eos. Quorum quidem sexuum discretio nonnisi *situ* partium corporis differente in quibus usus generandi diversitatem necessariam requirebat. » Ita HENR. COR. AGRIPPA. *Op. t. II* p. 518.

cum laesio sanata fuerit, videns fit vel audiens, ita et femina, ubi, erumpente natura, genitalia ejus lapsu temporis ultimum gradum ascenderint, in virum ipsa transit¹.

Ast doctrinas hujusmodi antiquatas jam esse habendas, vix est cur longiori sermone probemus. Sane organa ad generationis actus eliciendos apud sexum utrumque divinitus disposita, non accidentaliter, sed substantialiter a se invicem differunt, ita ut ex femininis masculina fieri tam naturae vires exsuperat, quam manum transire in pedem. Quod summatim hic dicimus infra per singula exponemus.

Sed neque verum est feminam situ tantum genitalium partium talem esse, et se habere in ordine ad marem quemadmodum « non videns ad videntem, non audiens ad audientem. » En quae hac de re jam docent physiologi omnes: « Sexus essentia minime in uno organo sistit, sed ad partes singulas corporis se extendit; ita quidem ut femina non sit femina ob unum, sed ob omne id secundum quod considerari potest. » Ita Dr ROUSSEL. Non secus Dr BRACHET: « Sexuum discrimen bene est definitum: unus est masculinus, femininus alter, neque est possibile ut confundantur. Non organis solum genitalibus ab invicem distinguuntur, sed integro suo organismo, neque pars datur corporea unius, quae correspondenti alterius parti sit similis; nec est physiologica functio, quae in sexu utroque suum non habeat specialem indolem. Erraverunt, iterum dicimus, qui duce HIPPOCRATE, sexuales differentias omnes ex unius influxu uteri profluere docuerunt, cum feminae dentur utero carentes, quae tamen sexus sui attributa plane prae se ferunt. Uteri seu matricis absentia est monstruositas ex organi unius defectu, quae tamen suam individui

1. Unde hoc moralistarum quaesitum: « Utrum mulier quae, erumpente ipsa natura, in virum transit, ad ordines promoveri possit? (SALMANT., etc.).

organisationem non destruit. — Femina, non secus ac mas, talis secundum integram sui corporis habitudinem invenitur¹ ».

Neque dicas discriminis istius causam non ex primaeva hominis creatione esse repetendam, sed diversis ab invicem virorum ac feminarum educationi ac moribus introductam esse ; nam licet diversitas hujusmodi in ipsum corpus aliqua ratione redundare potuerit, tamen eidem tribuere non licet discrimen, quod apud populos omnes, etiam barbaros, inter sexus obtinet, quodque recte aliquis auctor « radicale dicit atque innatum ».

Si jam de perfectione quaeratur, quisnam sit natura physica altero sexu potior, respondemus, utrumque esse perfectissimum Dei opus, qui similem utrique infudit spiritualem atque immortalem animam, neque tempora amplius esse, quibus cum ACIDALIO « mulieres non esse homines² », quidam somniarunt. Caeterum, ait Mayer³, » abs re foret de suprematia disputare sexus unius super alterum, cum ex intrinseco superioritatis vel inferioritatis nulla detur ratio inter entia duo, ob speciale ab unoquoque obeundum officium creata, quod utique diversam physicam exigebat constitutionem. »

Ast secus dicamus oportet, dum de superioritate

1. La différence de deux sexes est bien tranchée : l'un est le sexe masculin, l'autre le sexe féminin, et il n'est pas possible de les confondre. Ce n'est donc pas seulement par les organes génitaux qu'ils se distinguent l'un de l'autre, c'est par l'organisation toute entière. » Dr. BRACHET, l. c. pag. 268.

2. Passim narrant Ecclesiam, in concilio Maconensi, anno 585 adunatam, in dubio vocasse num *mulier homo sit necne*. Porro inspectis Concilii actis constat ne verbum quidem in iisdem inveniri hujusmodi dubium indigitans. In notis autem a LABBAEO iisdem actis appositis, verba leguntur GREGORII Turonensis, in *Historia Francorum* (L. VIII, cap. XXI) sic scribentis : « Exstitit in hac synodo quidam ex episcopis qui dicebat mulierem hominem non posse vocitari ; sed tamen ab episcopis ratione accepta quievit. »

3. « Il serait oiseux de discuter le problème de la supériorité d'un sexe sur l'autre, ainsi qu'on a fait trop longtemps, et avec un luxe d'arguments au moins inutile. Il ne saurait, en effet, y avoir ni supériorité ni infériorité entre deux êtres créés chacun en vue d'une mission spéciale, et pourvus d'une organisation en harmonie avec le but différent qui lui est assigné sur la terre. » Dr. MAYER, *Rapports conjugaux*, p. 3.

dominativa unius in alterum quaestio moveatur. Sane ex viro et muliere primum coalescit societas domestica. In societate autem omni necessaria est auctoritas. Quare virum creavit Deus ut *praesit*; mulieri autem dixit; (Gen. III. 16) « Sub viri potestate eris et ipse dominabitur tui. » Unde et PAULUS docet (Eph. v. 23) « quoniam vir caput est mulieris. » Quae viri dominatio in ipsa itaque natura fundatur, teste S. THOMA aiente, « quod mulier ante peccatum erat sub viri potestate ad regimen et utilitatem suae directionis et gubernationis, absque omni poena et displicentia et vilitate. » Consonum proinde est naturae, ut mulier viro pareat, imo ad parendum supremus naturae. Auctor cor ejus inclinat. Quare sponte atque libenter, in statu etiam lapso, ipsa hoc facit.

Verum cum naturae instinctu mulier universim viro parere exoptet¹ vir amore dominationem in eam temperet, necesse est. Non in servam ipse mulierem accepit, sed in sociam, in adjutorium et quasi in ultimum, si naturam spectes, complementum sui. Unde egregius Dr FREDAULT²:

« L'homme et la femme sont deux êtres qui se complètent l'un l'autre, aussi bien par le végétatif que par l'animalité et par l'intelligence; il sont faits pour être unis, et la vie de l'un n'est pas complète sans celle de l'autre. Il y a donc en eux une impulsion originelle, naturelle, d'ordre divin, on peut dire, qui les détermine à se rapprocher, qui les fait s'attirer l'un l'autre, qui les unit ».

1. Nota sunt et veritati maxime consona verba celebris Comitissae de GASPARI: « Le bonheur des femmes est d'obéir, et elles veulent que l'homme soit fort; elles aiment ceux qui commandent. Elles veulent obéir; même d'avance, au désir possible, à la pensée devinée, et sans dire jamais: Assez. »

2. *Anthropologie Générale*, p. 768.

ARTICULUS III.

De sexus utriusque naturali indole et officiis.

Ex hucusque delibatis conijcere jam est, sexum utrumque ea de ratione a sapientissimo hominum Conditore suam indolem accepisse, quia sibi propria assignata sunt officia et munera, hisce in terris fideliter obeunda. Sane propter hoc imprimis ad imaginem et similitudinem Dei vir creatus est, ut « praesit universae terrae ¹; » regale quasi atque publicum ipsi commissum est officium et nomine vocatur, quod « nomen virtutis est. » Mulier autem, (ut VARRO interpretatur,) a molli-
tie dicta, velut mollior ² facta est, ut sit in adiutorium viri.

« Quoniam enim, ait CHRYSOSTOMUS ³, vita haec nostra duobus constat, e rebus privatis et publicis, suam utrique partem Deus attribuit: femineo quidem generi curam rei domesticae, viris autem negotia publica, forensia, judicia senatoria, militaria, extra denique omnia..... Est et hoc divinae Providentiae, quod si qui in majoribus negotiis est utilis, in minoribus reperitur deterior, ut necessaria sit mulierum opera. » — Verum inter domestica negotia et officia primum utique locum prolis generatio atque educatio obtinet, caeteraque ita praecellit et complectitur, ut ad unum illud omnia alia se referre, necnon in eo sufficientem sui rationem invenire videantur. Quare prae caeteris officiis Apostolus mulieres vult « nubere, filios procreare, matresfamilias esse. » Sane propter hoc, dicit AMBROSIVUS ⁴, « ad adiumentum mulier data est viro, quae generaret; » nam « ideo quia ex viro solo non poterat humani esse

1. *Genes.*, I, 26.

2. LACTANT., *de Opif. Dei*, cap. XII.

3. *Oper. ap.* MIGNE, t. III, p. 230.

4. *De Officiis* L. I, c. 28.

generis propagatio, pronuntiavit Dominus non esse bonum solum esse hominem¹. » Imo, teste Dre ANGELICO², « non ad aliud nisi ad generationem quae fit per coitum, » ipsa facta est. Unde ait SIMON MAYOLUS³, « ei illud sufficit, pro summo labore, pro magnis studiis, si generationi humanae legitimam fecunditatem servet. Id unum natura tota ab ipsa expectat, nempe speciei conservationem, ut quae ex homine primum prodiit, a se hominem prodeuntem quasi in perpetuum servet. »

Quod summum feminei sexus officium, inspectis physiologicis naturae suae legibus, hodierni, in re scientifica periti, uno ore, praeclarisque verbis agnoscunt, vel etiam vindicant.

« In feminis, sic Dr BELOVINO, ea utique praevalere organa inveniuntur, quae ad propagandam speciem atque fovendam respectum habent. Immo non desunt, qui ob hoc unum eas esse creatas putent; quod aliquatenus admitti potest, dummodo rite id intelligatur, neque quis exinde mulierum officium mere esse organicum seu animale deducere velit. Absque dubio in laudato officio prima sistit mulieris terrestris vocatio, cujus tamen omnibus perspicua non est altitudo atque sublimitas. Sursum aspiciatur, quo rectius id perspiciatur. Scien- dum sedulo est, neque unquam obliviscendum, hominem ens esse morale, non physicum tantum, atque ad altiora eundem destinari. Quo semel posito, maternum munus nova illustratum luce apparet et omnium veneratione atque admiratione dignum. Praeter physiologicam pariendi functionem, moralis, quam ipsa tanquam Dei ministra praestat, neonati contemplan- da est parturitio.

« Ad talem vocationem tanquam ad suum centrum omnia mulieris intrinseca concurrunt, atque, ut verbis

1. S. AMBROS. *de Paradiso*, cap. x.

2. I. q. 98, art. 2.

3. *Dies caniculares*, L. I, col. 3.

RUSSELIJ utar, « ne unquam aliena munia usurpando suorum obliviscatur, Deus Creator ipse voluit vocacionem suam in singulis corporis fibris manere insculptam.

Qua autem mirabili arte sapientissimus rerum Conditor singula ad finem in sexu utroque disposuit, fusius scribere hic non vacat. Unum obiter aut alterum recensuisse sufficiet. — Imprimis itaque, dum virorum multiplex datur temperamentum seu physica constitutio, eo quia tot munerum diversitas quot individui, « mulier a muliere parum distat. » Unde BELOUINO : « Apud sexum sequiorem, ait, minor est quam apud virilem temperamentorum atque constitutionum diversitas. In eandem communem formam femina singulas immisisse divinus videretur plasmator. Dum ex naturae consilio vir singulis suam individuum habet vivendi rationem, secus mulieres. Quapropter unum est quoad substantiam harum temperamentum, una physica constitutio. In quo differre interdum inveniuntur, secundarium est atque superficiale, necnon a secundariis et accidentalibus causis repetendum ».

Ulterius a sexu fortiori femineum carniū atque musculorum mollitie et teneritudine secerni, nemo est qui nesciat ; id utique naturae imbecillitati esse tribuendum, non pauci autumant, quibus ita RUSSELIJUS respondet : « Certum est id sibi feminas proprium habere, ut gravibus in corpore distentionibus, convulsionibus, compressionibus subjiciantur, quare talis structurae necesse erat ipsas donari organis, quae sub vehementiorum hujusmodi causarum impulsu flectere magis valeant quam imprudenter resistere. Unde cuique videre est sapientissimam naturam in re praesenti, perinde ac in caeteris, ultimum punctum attigisse, dum etiam in femineo sexu miscere dignata est utile dulci. »

Demum, spectata utriusque sexus proprio officio conveniens erat virum pollere ingenio acutiori atque

intellectu ad ratiocinandum magis idoneo; mulierem vero sensibili potius affectu duci et succendi, quo jam, in praesenti statu lapso, conjugali dilectione virum, amore materno prolem, conditionis suae fere continuis¹ doloribus et aerumnis superatis, prosequatur et foveat. Unde veterum axioma: « Viri est agere, mulieris pati. »

Quomodo jam Deus etiam hisce exigentiis sapientissime consultum esse voluit, iterum ab hodiernis accipe: « Feminae caput, aiunt, a capite viri forma differt volumine et pondere; frons ejus depressior brevior, rotundior; cranii posterior pars amplior; cerebrum ipsius minus evolutum, magis extensa spina dorsalis. Porro receptum jam est, in his expeditiorem sistere sentiendi atque amorem fovendi facultatem, qualem sibi propriam feminae habent, dum vir ratione potius quam affectu regitur². — Ulterius puriores atque nobiliores in femineo sexu universim sunt affectus quam apud viros; dum isti in amando facili ductu ad infimi gradus carnalia deflectunt, feminis passim sublimior in animorum commercio voluptas sufficit; quare etiam « pius atque devotus » harum sexus dicitur.

1. Verba ipsa transcribere hic liceat recentioris egregii auctoris: « La femme connaît rarement le vrai par le raisonnement, par l'esprit; elle y adhère par le coeur. Elle ne connaît ni l'inflexibilité des principes ni la puissance de la raison; elle se guide d'après ses sentiments; mais elle est naturellement si bien douée, que la raison seule ne serait pas pour elle un meilleur guide et que l'homme avec toute sa logique est bien souvent obligé de s'incliner devant ce merveilleux instinct de la femme. » (Dr BEAUNIS, *Physiol. hum.*)

2. « Les hommes ne sont pas susceptibles d'arriver à la délicatesse de sentiment qui existe chez les femmes. Toujours chez eux quelque chose de charnel mêle son élément grossier aux plus pures affections. Quand une femme a donné son coeur, elle se contenterait très volontiers de ce doux commerce des âmes, où les sens ne sont pour rien. Pour les hommes, il n'en est point ainsi: quelque sainte et poétique que soit la femme aux pieds de laquelle ils jettent leur encens, ils la font, tôt ou tard, descendre de son piédestal; leur amour pour elle se matérialise et souvent la dégrade. Mystérieuse dans son âme, elle ne laisse errer ses désirs, ses espérances que dans le monde idéal. Faite pour aimer, n'est-elle pas plus que nous destinée à vivre des choses du ciel et du parfum de celles de la terre? Dieu l'a douée d'une puissance de coeur qui l'emporte sur des ailes diaphanes pour l'enivrer de visions ascétiques, d'émotions mystérieuses, de rêves enchanteurs, voilés pour nos yeux de chair et de sang. » (Dr BELOUINO).

SCHOLION. Ex hucusque expositis sat superque elucet, ut naenias habendas esse quae de feminarum emancipatione non pauci ex hodiernis somniarunt atque pervulgare conantur. » Vacuae cervicis viros atque absurditatis apostolos » in re physiologica periti istos vocant.

« Il y a urgence que nous fassions justice de la *niaiserie* qui a nom *émancipation de la femme*. Nous ne nous sommes jamais parfaitement expliqué la prétention des *cerveaux creux* qui se sont faits les apôtres de cette absurdité. Vous voulez émanciper la femme; c'est-à-dire, apparemment, lui octroyer les mêmes droits, et sans doute aussi, lui imposer les mêmes devoirs qu'à l'homme? Vous voulez lui donner une éducation égale à celle de l'homme, pour la rendre apte à toutes les fonctions publiques, qui sont aujourd'hui l'apanage exclusif de celui-ci? Mais vous ne songez point, sans doute, qu'il faudrait émanciper la femme du joug de son organisation, ce qui n'est pas en votre pouvoir. » — « De nos jours, la vogue est aux femmes savantes. C'est inquiétant, selon nous: car, dans ses empiétements, la femme perdra ce qu'elle a de plus sympathique et de plus irrésistible: sa candeur charmante et sa pudeur si ombrageuse, qui la constituent ce qu'elle est, le complément de l'homme. » (Dr MAYER).

CAPUT SECUNDUM.

De activo generationis principio seu de semine virili

Apud virum inveniri diximus illud, quod *activum* habetur generationis principium, et est semen ejus prolificum, seu sperma, de cujus genesi, natura atque generativa virtute veteres, ex theoreticis magis atque metaphysicis principiis philosophando, quam observatione atque naturae physicae analysi ducti, non parum sudarunt; hodierni autem, licet, dato semel naturalium scientiarum progressu, quoad plurima, in re praesenti, se verioris veritatis tramites invenerint atque fuerint ingressi, quoad caetera tamen et ipsi opinando potius quam docendo sermocinantur. Priorum itaque sententiis summatim expositis, quid jam de semine, seu de subjecto potentiae generativae, quae in sexu masculino est, hodie scire liceat, exponemus.

ARTICULUS I.

De veterum sententiis.

« Ipsum semen, » aiebat LACTANTIUS ¹ « quidam putant ex medullis tantum ², quidam ex omni corpore ad

1. *De Opificio Dei*, cap. XII.

2 « Deducitur semen a cerebro per venas quae post aures descendunt, et per eas in spinalem medullam transit, et a medulla in renes, et a renibus ad clunes, et a clunibus per xirgam emittitur. Unde HIPPOCRATES: « Quibuscumque venae, ait, quae post aures ducuntur, excisae fuerint, semine non effuso, gignere non valent. » (CONSTANTINUS medicus et monachus Casinensis, *Op.*, p. 255).

veram genitalem confluere ibique concreescere. Sed hoc humana mens, quomodo fiat, non potest comprehendere.» Angelicus autem Doctor rem fusiori sermone tractans ¹ ad quaesitum: « *Utrum semen decidatur ex eo quod generatur ex alimento?* » respondet: « Dicendum quod circa hoc sunt tres opiniones. Una opinio est, quod semen est quaedam pars decisa ab eo quod est de substantia membri, . . . et quia supra substantiam seminis nihil in generato additur, quod sit ad veritatem naturae ipsius pertinens, ideo secundum eos tantum id quod quid quid est veritate naturae in filio, fuit in patre de veritate naturae ejus existens; et sic ascendendo sequitur, quod quidquid est de veritate naturae in hominibus omnibus, totum fuerit actualiter in Adam. Haec autem positio a quibusdam philosophis antiquitus posita est, et etiam a quibusdam theologis, ut de Magistro in littera patet ², alia tamen et alia ratione ad hoc inclinatis. Quidam enim antiquorum philosophorum (sicut praecipue ANAXAGORAS) ponebant generationem alicujus non fieri, nisi per congregationem similium partium, quae prius inerat in eo ex quo fit generatio: ita quod nihil in naturam carnis transiret quod prius caro non fuerit: unde oportebat ad hoc quod generaretur caro et os in nato, quod aliquid ex patris carne et ossibus resolveretur; et sic de aliis partibus et membris...

« Magister vero et alii theologi hoc ponentes, ad hanc positionem inducuntur propter traductionem originalis peccati, quasi non possit esse traductio originalis peccati in filios a parentibus, nisi secundum hoc, quod

1. 2 Sent. dist. xxx, q. ii, art. 2.

2. Haec utique leguntur apud LOMBARDUM: « Materialiter atque causaliter non formaliter, dicitur fuisse in primo homine omne quod in humanis corporibus naturaliter est; descenditque a primo parente lege propagationis, et in se auctum et multiplicatum est, nulla exteriori substantia in id transeunte, et ipsum in futuro resurget. Fomentum quidem habet a cibis, sed non convertuntur cibi in humanam substantiam. De illo (semine) ita augmentato aliquid inde separatur, unde formantur posterorum corpora. » (Sent. ii dist. xxx).

materia ipsius corporis filiorum fuit in ipsis parentibus primis, quod peccaverunt.

« Alia opinio est quae semen non tantum ex humido radicali esse asserit, quod ex parentibus decum, est. sed ex hoc simul cum humido nutrimentali, quod fuit superfluum alimenti in patre, et hoc totum erit humidum radicale in filio et ad veritatem naturae humanae in ipso pertinens.

« Opinio est Philosophi, quod semen sit tantum de superfluo alimenti, seu de residuo ultimae digestionis; et huic opinioni, concludit S. THOMAS, « consentio, quae rationabilior caeteris videtur ».

Si jam de natura intrinseca seminis quaeras, quid veteres senserint, universim ipsos reperies dicentes « liquorem esse spumosum, album et subviscidum, spiritu germinante impraegnatum.¹ » — « In quo spiritu, ait Angelicus Doctor², est quidam calor ex virtute coelestium corporum, quorum etiam virtute agentia inferiora agunt ad speciem. » Quapropter « in semine distinguenda est pars materialis ab spiritu in ea incluso. » Ita SUAREZIUS³, qui contra Peripateticos docet partem materialem in testiculis elaborari; quoad spirituales vero quo organo producat, « nihil, ait, certum habeo; apparet tamen probabile non fieri ab infimo aliquo et ignobili membro, sed forte a corde, cujus est procreare vitales spiritus, concurrentibus etiam aliis partibus principalibus, ut debitum temperamentum et virtutem semen ipsum tandem recipiat, aptumque undique instrumentum evadat ad admirabilem illam organisationem peragendam. » De qua re ita SANCHEZIUS: « Cor, jecur et cerebrum, quae sunt tres nostri corporis praecipuae partes, transmittunt suos spiritus ad testes, qui virtutem habent hos spiritus retinendi ex quibus totum corpus calefit.⁴ »

1. DIEMERBROECK. *Op.* t. I, l. I.

2. I, q. CXVIII, art. 1, ad 3.

3. *De Potentiis animae*, lib. II, cap. XII, n. 8.

4. *De Matrimonio*, lib. VII, disp. 92, n. 17.

ARTICULUS II.

De vera seminis virilis genesi et organis

Quas superius retulimus veterum de virili semine doctrinas in critice vocare, easque physiologicae veritati non esse consentaneas per singula demonstrare, non juvat. Praeterquam enim quod de natura experimentalium scientiarum sit, ut lapsu temporis, prout experientiarum numerus augetur, ulterior continuo fiat progressus, sciunt omnes, quoad rem praesentem, fundamentale animalis physiologiae phaenomenon, quod circulationem sanguinis vocant, quodque Angelus HARVEYUS anno 1628, primus publici juris fecit¹, veteres ignorasse; quapropter mirum non est, eosdem in iis explicandis, quae ab hujusmodi lege naturaliter pendent, non valuisse accurate sermocinari. Ulterius opticis iidem carebant instrumentis, quorum ope moderniores profundiora naturae scrutantur. Missis itaque antiquorum sentiis, statim dicamus tria de semine virili considerata occurrere: a) *cujus organi opificio conficiatur*; deinde: b) quia ad hoc producit ut generationi inserviat, generationis autem actus suo tantum loco suoque tempore efficiendi sint, sponte altera surgit quaestio: *quo vase corporis semen asservetur*, donec illud ad extra effundere liceat; demum; c) *quaenam sint organa ejusdem effusioni inservientia*.

I. « Certum est, » ita jam SUAREZIUS cum GALENO contra HIPPOCRATEM, « potentiam generativam seu formativam seminis non in omnibus membris, sed in aliqua certa parte subjectari, » quam partem ipse declarat esse testiculos ex quibus semen materialiter elaboratur. Hanc

1. In libro: *Exercitatio anatomica de motu sanguinis in animalibus*.

doctrinam ita comprobavit scientiarum progressus, ut a saeculo et ultra conquieverit hac de re lis omnis, nihilque facienda amplius sit singularis ARISTOTELIS sententia, qui, cum, « nec serpentibus testes sint neque piscibus, hos etiam apud animalia superiora et apud hominem putabat nullam necessitatis rationem habere ad generationem, sed adjectos pendere, eo modo quo pondera textrices telis annectunt » quo nempe generationis opera commodius procedat.

Sunt autem testes seu testiculi corpuscula ovoida bina (unde etiam *ἐπιδυμοί* a Graecis dicta), quae singula intra involucrum suum seu scrotum abdita, sub inferiori ventre protuberant atque propendunt. Suum nomen nanciti sunt *testes*, quia de virilitate testantur. Substantia qua iidem constant, undequaque peculiaris est, qualis similis in toto corpore nulla invenitur. Testiculus unusquisque globulum imitatur oblongum ¹ ex congerie conflatum tenuissimorum ² tubulorum seu canaliculorum, qui, in innumeras cellas distincti, si continua serie annecterentur, fere duplex kilometrum longitudinis attingerent ³. Intra hujusmodi tubulos, arteriali sanguine materiam praestante, id elaboratur quod in prolifico virili semine praecipuum et essentielle est. Sperma autem istud in capite testiculi canalem ingreditur, cujus tractus multipliciter in seipsos replicati, ultra decem metra se extendunt. Prima horum pars, cujusque testiculi corpori adjacens, *epididymi* (*ἐπὶ διδυμοῦς*) nomen nacta est; altera *canalis* seu *vas deferens* nuncupatur. Perlongiores igitur has vias semen lentissimo gradu usque ad interiora abdominis progreditur, atque prolificam suam virtutem continuo perficit.

1. « Des organes ovoïdes glandulaires » Dr BUSQUET.

2. « Le diamètre des canalicules séminifères varie de 1 à 2 dixièmes de millimètre. » (CRUVEILHIER), — « Ils ont le diamètre d'un cheveu. » (BECLARD).

3. « Il y aurait, d'après le calcul de Mouro, 1,650 mètres de conduits séminifères dans un aussi petit espace que celui qu'occupe le testicule. » (CRUVEILHIER).

Ex quibus omnibus deducas velim, quanto labore et studio, quanta industria solers natura semen illud conficit, a quo terrestris humani generis salus pendet! Nullus sane corporis humor tanta tarditate gignitur ac fovetur; nullus ergo, ne a fine suo frustretur, imperiosius expostulat.

II. Non autem vix confectum humanum semen continuo effundendum est, sed donec actu conjugali ad novi hominis generationem in feminea organa immittatur, in virilibus asservandum esse natura ipsa docet. Si jam quaeras quodnam distinctum sit apud mares receptaculum semen in tempus retinens, una voce hucusque respondebatur, id munus obire duas, quas vocant *vesiculas seminarias*, vesicae a tergo appositae: « Les vésicules séminales, sont deux poches membraneuses destinées à servir de réservoir au sperme. » Ita ad hodiernos fere dies universim docebatur. Verum novis et repetitis observationibus adhibitis, jam constat in dictis vesiculis essentialia spermatis elementa seu *spermatozoïda* (de quibus mox dicemus) non inveniri: qua de re sic egregius Parisien. Dr GLEY¹: » Le rôle de réservoir du sperme, longtemps assigné aux vésicules séminales, n'est pas exact; normalement on n'y trouve pas de spermatozoïdes. »

Vasa duo deferentia, quoad partem potius suam extremam et magis extensam, habenda sunt uti vera seminis virilis receptacula, ex quibus nonnisi violenter per copulam aut pollutionem hoc ejaculatur.

III. Verum quod in testiculis sperma gignitur et in vasis deferentibus asservatur, substantia est viscosa, minus adhuc apta quae in interiora usque feminea genitalia transeat. Providens itaque natura glandulas nonnullas capiti ejaculatorii canalis apposuit, humorem quemdam secernentes et continuo proptum ad liquandum

1. *Physiologie*, p. 698.

sperma foras emittendum. Sunt autem hae glandulae :

a) *Vesiculae seminales* duae, vesicae urinae adhaerentes : « Elles présentent l'aspect d'une agglomération de cellules communiquant toutes entre elles ; c'est une sorte d'intestin oblong et réplié sur lui-même. Sa longueur, s'il est déployé, est de deux décimètres environ. »

b) *Prostata* caput urethrae circumdans, unde nomen (πρόστας) accepit. « La prostate est un corps, charnu glanduleux, unique et par conséquent symétrique, du volume d'une noix, situé derrière le col de la vessie qu'il embrasse. Elle est traversée par l'urètre et par les deux conduits éjaculateurs du sperme. »

c) *Glandulae Cowperianae* duae : « Ce sont deux petits corps de la grosseur d'un pois, situé de chaque côté de la ligne médiane de l'urètre, dont les deux conduits excréteurs après un trajet de trois centim. viennent s'ouvrir sur la paroi inférieur, de l'urètre. » Ex hisce glandulis oritur fluxus quem cum guttatim e virga passim extra copulam seu pollutionem fluit, vulgo « distillationem » vocant.

Cum autem multiplici organo masculus a natura donetur, quo sperma conficiat, una utitur fistula urinaria qua istud in feminea organa immittat ; unde urethra etiam *penis* vocatur et *veretrum*¹. Constat istud, praeter canalem ipsum seu urethram, duplici sic dicto corpore cavernoso, quod urethrae superpositum est atque innumeris cellulis refertum, quae, si nimio affluente sanguine extensae fuerint, membrum integrum erigitur et rigescit. Caput vero membri, seu glans in quem terminatur, pellicula obductum est quam *praeputium* vocant, eo quod apud Hebraeos aliosque populos in circumcissione putari aut religio, aut consuetudo, aut etiam mundities jubet.

ARTICULUS III.

De spermatis indole et virtute prolifica.

Vias jam edocti sumus, quas transeundo in testiculis confectum semen, continuo maturescit et perficitur, novisque fluentis, dum emittitur, accedentibus, novas virtutes atque proprietates acquirit, quo ad generationem magis magisque idoneum atque aptum evadat. Ejaculatum itaque semen liquidum simplex seu homogeneum minime est, sed mixtum valde atque complexum, elementa spermatica infiniti numeri continens, quae exclusive prolifica virtute donantur et propterea *spermatozoïda* audiunt. De his itaque ut fusius disputemus res ipsa expostulat.

Saeculo itaque XVII ad finem vertente, eodem fere tempore (1677), duo medici, Delphiensis unus, Dr nempe LEEWENHOECKIUS, alter ex Flandria, Dr HARTSAEKER, in epistolis et scriptis publici juris factis nuntiavere, se ope microscopii animalcula seu vermiculos innumeros in semine natantia vidisse; atque insimul docuere in his sistere activum generationis principium, ita ut unumquodque istorum in novum animal crescere naturaliter valeat.

Quod praeaudati anatomici primi publice denunciarunt¹, amplioribus deinceps experientiis ubique repetitis, ita confirmatum est, ut de existentia vermiculorum spermatis dubitare non liceat. Una jam voce enim haec nos docent physiologi moderniores omnes:

« Lorsqu'on examine du sperme frais au microscope on remarque une multitude considérable de petits filaments qui se meuvent dans le liquide avec une certaine vivacité. Ces filaments

I. « Non hi tamen primi animalculorum spermatis inventores fuere; sed medicus Ludovicus HAMM Germanicus, qui, dum adhuc scholaris erat, feriarum tempore, ista detexit, atque LEEWENHOECKIO inventum suum patefecit ». (SCHRADER, *de Usu microscopii*).

ont reçu les noms de *animalcules spermatiques*, de *zoospermes* (ζῷον animale) *filaments spermatiques*,¹ *spermatozoïdes* (ζωοεἶδής similis animalī) — Chez l'homme ils sont formés par une partie renflée ovoïde, qu'on nomme *tête* et par un appendice long et grêle qu'on nomme *queue*. Ils ont souvent jusqu'à un dixième de millimètre de longueur. Leurs mouvements se font toujours dans la direction de la tête, il reçoivent leur impulsion de la queue. On peut dire que les spermatozoïdes nagent dans le liquide spermatique à peu près comme une anguille dans l'eau. Leurs mouvements sont relativement très rapides; on constate au microscope qu'un spermatozoïde parcourt en une seconde une distance égale à sa propre longueur, c'est-à-dire qu'en une minute il parcourra environ trois millimètres. Quand un spermatozoïde rencontre sur son chemin de petits cristaux, il les heurte vivement et les écarte; il en peut ainsi déplacer dix fois plus gros que lui. Dans le sperme d'un animal qui a succombé à une mort violente, on trouve les spermatozoïdes doués de mouvements pendant assez longtemps; ainsi en a-t-on trouvé dans le canal déférent d'un taureau, six jours après que cet animal avait été sacrifié. Sortis des voies génitales mâles et reçus dans les liquides alcalins des organes génitaux femelles, les spermatozoïdes conservent très longtemps leur vitalité.²

1 Alias etiam vocantur nemaspermata (νημα, filum).

2. Dr GLEY, *Physiologie*, Paris 1910. — Ulterius accipias quae cel. BONNET (+ 1793) hujusmodi circa virilis seminis naturam physiologorum experientias et observationes enarrando, oculos ad altiora tollens, egregie scripsit:

« Ce sont de belles expériences que celles que je viens de décrire. Elles sembleraient nous porter aux extrémités les plus reculées de la création sensible, si la raison ne nous persuadait aussitôt que le plus petit globule visible de liqueur séminale est le commencement d'un autre univers, que l'infinie petitesse de ses parties met hors de la portée de nos meilleurs microscopes. Nous admirons ces globes immenses qui roulent majestueusement sur nos têtes; nous étudions avec soin les courbes qu'il décrivent; nous calculons leur cours; nous recherchons leur véritable figure; nous mesurons leur grandeur. Quel sera le physicien qui tentera ces différentes opérations sur ces globes infiniment petits qui roulent dans la liqueur séminale? Qui nous tracera les courbes infiniment variées qu'ils décrivent? Qui nous assignera les lois de leurs mouvements et de leurs évolutions? Qui pénétrera leurs véritables figures et la raison de toutes leurs apparences? Qui percera cette nuit profonde? Qui sondera cet abîme où la nature va se perdre. Quelle intelligence compare d'un coup d'oeil la sphère de Saturne et celle du globule qui nage dans la liqueur séminale? Cette intelligence n'habite point la terre: le ciel est sa demeure... » (*Considérations sur les corps organisés*. Amsterdam, 1762, t. I, p. 88).

Ad spermatogenesisim autem quod spectat, id sciendum est spermatozoida non singulariter singula in testiculis nasci sed octo, aut decem, usquedum ad maturitatem pervenerint, in una eademque cellula nasci, lento gradu maturari, et demum rupto cellulae involucri, singula libertate aucta rapidum suum tenere cursum.

Nunc vero si de natura intrinseca elementorum spermatis auctores physiologistas interpellamus, utrum nempe spermatozoida tot habenda sit animalcula aut secus, antiquiores audiemus affirmativam universim sententiam tuentes, dum recentioribus, magis magisque placet negativa responsio. Verba quorundam auctorum transcribere liceat.

« Saeculo XVIII sic G. ERHARDUS Hambergerus : ¹

« Observavit in semine foecundo microscopiorum minimorum ope, HAMMIUS consul et post hunc LEEWENHOECKIUS haerere in animalium semine masculino corpuscula minima tenuissima oblonga, quae suas agitant partes, praecipue caudam et sic sese in seminali liquore movent eo modo, quo pisces in aqua natare solent. Vocantur corpuscula dicta, *animalcula spermatica* ». Auctor ad celeberrimum LIEBERKUSNIUM appellat, qui tenet « quod ex animalculo fit foetus », quod cauda animalculorum fit spina dorsi foetus futuri. Quare omne hujusmodi animalculum homunculus dicebatur.

Saeculo XIX ad finem vertente, Dr BALBIANI, Parisiis cathedram in insigni « Collège de France » embryogeniam docens, sic scripsit : ²

« Quelles sont les forces qui produisent les mouvements des éléments fécondateurs? Les anciens observateurs, qui regardaient les spermatozoïdes comme des animalcules leurs attribuaient naturellement des mouvements spontanés et volontaires.

1. *Physiologia medica. Ienae*, 1751, p. 706.

2. *Leçons sur la génération des vertébrés. Paris* 1879, p. 159.

Depuis que l'on ne considère plus les spermatozoïdes que comme des éléments histologiques, on a voulu chercher dans des causes extérieures l'origine de leur motilité... *Il vaut mieux reconnaître que, dans l'état actuel de la science, il est impossible d'expliquer les mouvements des éléments du sperme.* Pour ma part, je pense que les spermatozoïdes ne se meuvent pas aveuglément, mais qu'ils obéissent à une sorte d'impulsion intérieure de volonté, qui les dirige vers un but déterminé. J'ai observé sur un invertébré, le papillon du vers à soie, un fait des plus curieux et qui démontre ce que je viens d'avancer.

Au moment de l'accouplement, le mâle dépose sa liqueur séminale dans une poche spéciale, poche copulatrice. Le lendemain, cette poche qui était distendue par le sperme, est complètement flasque et tous les spermatozoïdes ont émigré dans une autre poche, qui débouche dans l'oviducte, en face de la première, et là ils attendent les oeufs au passage pour les féconder. Or les parois de la poche copulatrice ne possède aucun élément contractile, et l'on ne peut attribuer qu'à un mouvement spontané le passage des spermatozoïdes d'une poche dans l'autre. Du reste, ce qui semble bien le démontrer, c'est qu'il reste dans la poche copulatrice quelques éléments séminaux mal conformés et privés de mouvement. Cette sélection entre les spermatozoïdes s'opère aussi chez tous les autres animaux; il y a une sorte de lutte entre les spermatozoïdes; ce sont les plus agiles qui arrivent les premiers à l'oeuf et en déterminent la fécondation.

Iisdem fere annis Dr FORT ad quaesitum: « Utrum spermatozoïda sint animalia? » respondit: ¹ « Difficilis est solutio », et experimentum narrat a celebri doctore PAJOR institutum, quo potius videtur sententiae veterum fore annuendum. Sic enim iste scripsit:

« Quand on étend sur un morceau de verre une certaine quantité de sperme, et que l'on place une extrémité de ce verre sur la flamme d'une lampe, le liquide se dessèche à ce niveau,

et la couche spermatique se trouve divisée en trois parties : une partie desséchée, une partie liquide et une intermédiaire visqueuse. Dans la partie desséchée, les spermatozoïdes sont évidemment privés de leur mobilité; dans la partie liquide, les mouvements sont les mêmes qu'à l'état normal; mais, au niveau de la partie visqueuse, on voit ces petits animaux, pris, les uns par la tête, les autres par la queue, faire toutes sortes de contorsions avec la partie libre pour éviter la mort. L'instinct de la conservation est ici une preuve de plus en faveur de l'animalité ».

Ex adverso tamen doctores non pauci ejusdem temporis (saeculo xix mediante) spermatozoïda uti tot animalia haberi posse negabant.

« Ces petits corps, scribebat Dr BECLARD ¹, malgré leur mobilité, ne peuvent être regardés comme des animaux proprements dits. Ils sont constitués par une substance homogène et n'ont aucunement cette organisation compliquée dont l'imagination s'est plu à les douer. Ils représentent des éléments organiques analogues par leur mobilité, aux cellules vibratiles ».

Porro cum una haec sententia jam universim ab physiologis hodiernis admittatur, eadem paucis verbis illustrare, abs re non erit.

Sciendum itaque est viventia corpora integra anatomicis elementis constitui quae *cellulae microscopicae* audiunt, cum tamen minime sint identicae omnes. Dantur enim quibus pili adhaereant vibratiles (cils vibratiles) quas apud auctores sic descriptas habes :

« Les cellules à cils vibratiles se trouvent chez l'homme dans les fosses nasales, la trachée, les bronches ¹, le tympan, la

1. *Traité de Physiologie*, p. 891.

trompe de Fallope etc. Chaque petite cellule a un ou plusieurs cils qui tous vibrent dans un sens déterminé. En examinant ces mouvements avec un fort grossissement, on voit les cils tantôt onduler comme un fouet, ou osciller simplement, mais toujours plus fortement dans un sens que dans l'autre. Ils exécutent parfois de 200 à 250 mouvements par seconde; cependant le système nerveux n'entre pour rien dans cette coordination des mouvements. Si l'on isole des cellules, les cils dont elles sont pourvues se meuvent toujours, mais désormais sans régularité. Les spermatozoïdes doivent être identifiés à de longs cils vibratiles se mouvant par ondulations rapides. En effet, les mêmes réactifs agissent sur les spermatozoïdes comme sur les autres cils vibratiles » ¹

ARTICULUS IV.

De perfecti spermatis producendi temporibus.

Non ab infantia, ut norunt omnes, nec ad decrepitam usque senectutem masculus par est, qui prolificum semen segreget et generationis actum efficaciter eliciat. Imo per primum circiter septennium ita apud ipsum genitalia organa quiescunt, ut horum influxus in indolem propriam nullus appareat, atque puerulus a puerula saepe vix discernatur. Ab altero septennio, quod secundam infantiam seu pueritiam vocant, utriusque sexus discrimen in moribus, et in sensuum atque intellectus appetitu, sat aperte apprehenditur; licet masculi tamen testes nondum sperma prolificum secernant.

Elapso jam duplici primo septennio ², puer puber-

1. Dr DECHAMBRE, *Dictionnaire médical*; Dr GLEY, *Physiologie*, p. 120. — « C'est par eux que les mucosités des bronches sont amenées d'une manière lente mais continue vers le larynx; par eux que s'accomplit la progression de l'ovule de la trompe jusque dans la cavité de l'uterus. Sur le cadavre humain on a constaté leur persistance 36 heures après la mort. »

2. « Les idiots et les imbéciles sont généralement plus précoces quant à l'instinct génésiaque » (D. SOLLIER, *Psychologie de l'idiot et de l'imbécile*, p. 102.

tatis annos ingreditur, atque sperma secernere incipit. * Hujus signum est, aiebat B. Albertus quod in hoc tempore incipiunt pili oriri in pectine¹, qui fiunt ex humore et calore in membris illis augmentatis, et tunc incipit etiam sperma exire ab homine. Et hoc est, sicut videmus in arboribus, quod, quando debent exire semina, apparent circa illa folia et flores². Ex tunc vox pueri, hucusque infantilis, fit gravior, aspectus firmior; nam cum spermate incipit virilitas.

Verum putandum minime est ab ineunte pubertate, juvenem inveniri ad generationem jam aptum; nam usquedum decimum circiter sextum aut septimum annum attigerit, sperma ejus nondum est spermatozoidis refertum nec prolificum,³ imo nonnisi circa vigesimum quintum aetatis annum, juvenis apud nos ad matrimonialia munia invenitur plane idoneus.⁴ Quo autem tempore homo masculus sperma conficere incoeperit, in hujusmodi physiologica operatione, absque intermisso, usque ad provectam aetatem perseverat, ab inferioribus animalibus discrepans, quae per intervalla tantum temporum paratum semen habent ad prolificationem aptum. Attamen plura sunt sub quorum influxu, apud juvenem et virum, organa abundantiore operam navant, imo juxta Dr Kölliker aliosque, nisi venereis cogitationibus atque desideriis genitalia in viro excitentur, in his spermatis confectio fere cessaret.

1. Unde et pubertatis (a pube) aetas haec dicitur.

2. ALB. MAG. *de Animalibus*, l. IX, tr. I, cap. I.

3. « La sécrétion spermatique ne commence que de douze à quinze ans, mais le sperme ne contient pas encore de spermatozoïdes. Ceux-ci n'apparaissent qu'à l'âge de seize à dix-sept ans ». (BEAUNIS et ROUCHARD. *Physiologie humaine*, 1881, p. 1368.)

4. « Les organes de la génération ne sont complètement développés qu'à vingt-cinq ans et leur inexercice ne les neutralise pas. » Dr VIDAL, *Religion et Médecine*, 1910, p. 75.

ARTICULUS V.

De virilitatis indole et opifice.

Virilitas, absque dubio, specifica tum corporis, tum intellectus et voluntatis virtus seu ἐνέργεια est, qua vir a femina communiter discernitur. A testiculis autem masculinum virtutem hanc nancisci, et sub eorundem salutari influxu conservare, certo constat, et exemplo comprobatur eunuchorum quibus testes ab infantia amputati sunt; immediate vero eam effici a spermate, ad quod conficiendum exclusive putabatur destinatos esse testes, persuasum hucusque habebant omnes. « Semen, aiebant¹, toti corpori agilitatem, spirituoscentiam, elaterem (noblesse), robur, colorem confert, et instar medicinae optime confortantis et balsamicae se habet. » Unde axioma: « *Totus vir semen est.* » Et quidem quam maxime interesse dicebatur, ut apud juvenes semen in testibus, sanguine mediante, confectum, rursus in sanguinem redeat: « Chez le jeune homme, la résorption de la semence et son retour dans le sang, est nécessaire pour imprimer de la vigueur à ses muscles et de la lucidité à son intelligence. »²

Verum enim vero singula isthaec, quae in praecedentibus Disputationum editionibus affirmando scribebamus, praehabitis novissimis physiologicis experimentis, jam scimus non esse undequaque veritati consentanea. Compertum enim est, unum exclusive non existere testiculorum officium, conficiendi scilicet sperma, quo foecundetur femineum ovulum; sed a natura aliud insuper ipsis fuisse commissum, de quo hodierni physiologi, sic nos docent:

1. HOFFMANN, *Physiologia corporis humani*, lib. I. sect. II cap. 12.

2. DR A. MAYER, *Des Rapports conjugaux*, 6e édit. 1874, pag. 92.

« Les canalicules séminifères du testicule sont séparés les uns des autres par un réseau délicat de tissu conjonctif dérivé des cloisons interlobulaires; mais en dehors des éléments conjonctifs, on trouve dans les interstices des cellules particulières dites interstitielles ou diastématiques (διστημαί). Prises dans leur ensemble, ces cellules constituent une véritable glande. Elles sont indépendantes des cellules séminales, puisque a) elles fonctionnent dans le testicule jeune, alors que la glande génitale ne possède encore que des caractères embryonnaires, b) dans le testicule vieux, alors que les cellules reproductrices sont en dégénérescence ou ont disparu, ainsi que c) dans les testicules ectopiques, où elles sont normalement développées et où les cellules séminales n'existent pas; et d) dans les testicules dont les canaux déférents ont été liés ou réséqués en partie, dans lesquels elles conservent leurs caractères et leur activité, alors que les cellules séminales dégèrent lentement, puis disparaissent. »¹

Itaque certa jam videtur scientifica haec propositio : Licet nonnisi a pubertate masculus incipiat habere sperma foecundum, atque apud senes id consueto deficiat, tamen masculini testes a teneris annis ad ultimos usque dies, mediantibus glandulis interstitis seu diastematicis in creanda et conservanda virilitate efficaciter operantur. — Magis igitur magisque hodierna scientia confirmat HIPPOCRATIS et GALENI effatum : « A testiculis totī corporis virtus praeparatur ».

ARTICULUS IV.

De Eunuchismo.

Eunuchus vi nominis (εὐνὴ ἔχω) idem dicit ac lecti seu cubiculi custos, et ab initio erat « nomen dignitatis et officii. » Unde hoc Gen. xxxv. 36 : « Madianitae vendiderunt Joseph in Aegypto Putiphari eunucho Pha-

1. Dr GLEY, *Physiologie*, p. 714.

raonis, magistro militum » seu qui erat « princeps exercitus » (Ib xxxi~~x~~ 1) Rursus: iv Reg. 18, 19: Tulit princeps militiae... de civitate Jerusalem eunuchum unum, qui erat praefectus super bellatores viros. »

Verum, cum mox apud orientales reges et principes mos paulatim invaluit nonnisi eviratos cubiculis feminarum suarum praeponere, eunuchi universim vocati sunt vel qui « sic nati sunt de matris utero, vel qui tales facti fuerunt ab hominibus; » (Mat. xix, 12) illi in jure civili dicuntur *spadones*¹, isti in duplici etiam differentia habebantur: « alii eodem jure dicuntur *thlibiae* (θλιβω) aut *thlasiae* (θλξω), quibus a nutrice, relaxatis membris infantium aqua calida, digitis testiculi comprimabantur, usque dum abolerentur et evanescerent; » alii vocantur *castrati* qui ferro vel adhuc impuberes vel post adeptam pubertatem exsecti sunt. De his singulis valet id *Deuter.* xxiii, 1: « Non intrabit eunuchus, attritis, vel amputatis testiculis et abscisso retro, ecclesiam Domini ».

Hisce praemissis, quaeritur: Utrum mos eunuchandi mares sit legi naturali per se contrarius, ita quidem ut ulla de causa, praeter necessitatem salvandi integrum corpus, cohonestari nequeat?

Ad quod dubium, rite solvendum fundamentalem imprimis transcribere liceat Aquinatis doctrinam:²

« Non licet aliquem quovis membro mutilare, nisi publicis personis; privatis autem, nonnisi de licentia ejus, cujus est membrum, in casu quo membri putredo totius corporis saluti adversatur. » Etenim « cum membrum aliquod sit pars totius humani corporis, est propter totum... Unde disponendum est de membro humani corporis secundum quod expedit toti. Membrum autem humani corporis per se quidem utile est ad bonum totius corporis; per accidens tamen potest contingere quod sit nocivum: puta cum mem-

1. Cf. Theoph. RAYNAUD, *Instit. Juris Civ.* L. I, *Inst.* tit. II. — *Opera* Tom. II, p. 434.

2. 2. 2. q. LXV, art. I.

brum putridum est, totius corruptivum. Si ergo membrum sanum fuerit, ...non potest praescindi absque totius corporis detrimento. Sed quia ipse totus homo ordinatur, ut ad finem, ad totam communitatem cuius est pars, potest contingere quod abscissio membri, etsi vergat in detrimentum totius corporis, ordinatur tamen ad bonum communitatis, in quantum alicui infertur in poenam et ad cohibitionem peccatorum. Et ideo, sicut per publicam potestatem aliquis licite privatur totaliter vita propter aliquas majores culpas, ita etiam privatur membro propter aliquas culpas minores. Hoc autem non est licitum alicui privatae personae, etiam volente illo cuius est membrum; quia per hoc fit injuria communitati, cuius est ipse homo et omnes partes ejus. Si vero membrum propter putredinem sit totius corporis corruptivum, tunc licitum est, de voluntate ejus cuius est membrum, putridum membrum praescindere, propter salutem totius corporis; quia unicuique commissa est cura propriae salutis. Et eadem ratio est, si fiat voluntate ejus ad quem pertinet curare de salute ejus, qui habet membrum corruptivum; aliter autem aliquem membro mutilare est omnino illicitum. »

Ex his datur intelligi quare damnanda omnino est inveterata olim apud populos plurimos praxis castrandi pueros, qui principibus aut matronis ad libidinosos usus inserviant vel in gynaeconitide¹ feminarum custodiae et curae praeficiantur.

Restat ut de dubio quid dicamus: *Utrum saltem licet parentibus castrare filios ad conservandam vocem; aut licitum sit unicuique virilia excidere ad superandas carnis tentationes?*

Ad utrumque visi fuere, saeculo decimo septimo, theologi minoris utique auctoritatis, qui affirmative respondendum esse putarunt:² scilicet, ad primum quod spectat, « quia excellentia vocis in ordine ad cantum

1. « Graeci aedificium in duas partes distribuebant: in qua parte viri sine feminarum interpretationibus versabantur, eam *andronitida* appellabant, ubi mulieres congruebant, *gynaeconitida*. » (Vitruv.)

2. SALONIUS, in 2. 2. tom. I, qu. 65. — PASQUALIGO, *Dec's*. 498. — CARAMUEL, *Theol. fund.* 55. 9. — Cf. DIANA vol. 8., p. 118.

sit magnificanda; est enim perfectio boni corporalis, quod pluribus membris praefertur; quia ratione ipsius persona redditur honorabilis apud principes; quia est sufficiens ut inde acquiratur nobilis sustentatio vitae, et plus commodi ab ipsa percipitur quam ex eo quod quis sit habilis ad generandum. »

Ad alterum quod spectat, arguebant idem auctores quia bonum animae praevalere debet bono corporis, et pax spiritualis bello perpetuo contra turpes tentationes.

Hisce non obstantibus, universalis jam et firma doctrina integrae Scholae theologiae est: *Nec ad conservandam vocem pueris, nec ad vitandas concupiscentiae tentationes licere castrationem*. Ratio est, quia homo privatus non est ita dominus sui, ut habeat jus vitae et mortis in suum corpus nec jus eo utendi et abutendi, nec in detrimentum grave ejus quid agendi, nisi urgente necessitate. Porro neque vocis infantilis conservatio est unquam necessaria, neque spiritualis triumphus contra tentationes carnis necessario expostulat evirationem, cum imo majori libidine, quae a nervoso systemate potius pendet, eunuchos vexari experientia doceat.

SCHOLION. De eunuchorum matrimoniis sollemnis habetur declaratio SIXTI V Pontificis, in *Motu proprio* ad Nuntium aliquem Apostolicum, edito anno 1587, in quo verba decidentia sic sonant: « Committimus fraternitati tuae, et mandamus ut conjugia per dictos et alios quoscunque eunuchos, et spadones utroque teste carentes, cum quibuslibet mulieribus defectum praedictum sive ignorantibus sive scientibus contrahi prohibeas; eosque ad matrimonia contrahenda inhabiles auctoritate declares, et tam locorum Ordinariis, ne hujusmodi conjunctiones de caetero fieri quoquo modo permittant, interdicas, quam eos etiam qui sic de facto contraxerint, separari cures et matrimonia ipsa sic de facto contracta, nulla, irrita, et invalida esse decernas. » ¹

1. Cf. SANCHEZ, *Disput. de S. Matr. Sacramento* tom. II, Lib. VII, *Disp.* XCII, n. 17.

ARTICULUS VII.

De vasectomia.

Eunuchos aemulantur qui chirurgicam operationem passi sunt operationem, recentioribus temporibus introductam, quae « vasectomia » audit. Recolas itaque masculis duos inesse canaliculos seu vasa, non parum extensa, quae, initium habentia in scroto, sperma a testibus confectum accipiunt, illud magis magisque perficiunt, atque illud in interiora abdominis perducunt, e quo habita carnali copula, per urinariam fistulam in interiora feminea ejaculatur. Ponas autem utrumque dictum vas deferens in ipsomet scroto vel ligari vel secari, jam masculus impar erit qui sperma a se confectum foras emittat.

Vasectomiam itaque semel passi, eo ipso impotentes fiunt et manent ad generandum, licet ad tempus sperma conficere testes pergant; « ad tempus » dixi, nam paulatim cessat seminis omnis elaboratio: « Les cellules séminales dégénèrent lentement, puis disparaissent. » ¹.

Ad testium cellulas interstitis quod spectat: utrum scilicet, in casu, vitalitatem servant necne, responsum, data rei novitate, scientia physiologica indubium nondum tenet. Ill. Dr GLEY postquam scripserit: « Dans les testicules dont les canaux déférents ont été liés ou réséqués, les cellules interstitielles conservent leur caractère et leur activité », sic paulo inferius docet: « Parmi les animaux auxquels on a fait subir la sténose des voies spermatiques (vasectomiam), il en est, on ne sait encore pour quelles causes, chez lesquels la glande interstitielle dégénère, ou, s'ils sont très jeunes, ne se développe pas; les animaux deviennent alors peu à peu semblables à des castrats. » ²

1. Dr GLEY, l. c. p. 714.

2. Ibid. p. 716.

Quod passim in animalibus contigisse aiunt, Ill. Dr GUERMONPREZ se animadvertisse in humano genere testatus est, ad nos rescribens prout sequitur : « Tous ceux que j'ai opérés personnellement (ad curandum scilicet testiculorum morbum), et que j'ai pu revoir au bout d'un certain nombre d'années, étaient guéris de leur foyer de tuberculose, mais l'atrophie de leurs testicules était accompagnée des caractères physiques et psychiques des castrats. »

Summa igitur quoad rem praesentem hodiernae scientiae physiologicae doctrina haec est : *In viro vasectomia absque dubio destruit facultatem generandi, et probabiliter etiam gradatim omnem virilitatis indolem.* Quare ad dubium : *Utrum aliquando liceat chirurgicam hanc operationem instaurare?* non secus ac de eunuchismo respondendum est : Licere ad salvandum integrum corpus; secus, non.

COROLLARIUM. Ex publicis ephemeridibus docemur, in transmarinis Americae regionibus vasectomiam lege civili impositam esse integris communitatibus nigrorum, ea una de causa, ne suum genus contaminatum propagarent; imo moniti sumus in nostrorum medicorum coetu non deesse, qui, vulgari proverbio innixi : quod potius sit mala praevertere quam curare, vasectomiam in viris instaurare sueverunt, quos minus pares ad sanam et robustam prolem generandam habuerint. Quantum autem tum contra sana naturalis religionis axiomata, tum contra divina positiva praecepta pugnat hujusmodi agendi ratio, ex supra dictis sat perspicuum est, quin fusiori sermone id demonstramus. ¹

1. Cf. *Analecta Ecclesiastica*. Sept.-Oct. 1911. — *Scuola Cattolica*, Novembre 1911, Feb. 1912.

CAPUT TERTIUM

De passivo generationis principio seu de femineo semine

Intra feminea organa Creator sapientissimus recondidit germen, quod passivum habemus generationis principium, quodque a semine virili fecundatum in novum hominem crescere natum est. Organa itaque isthaec ut magnum theatrum habenda sunt, in quo, ab humani generis exordio ad saeculorum consummationem usque, Magnus Omnipotens Deus continuo hominum propagationi efficaciter consulens, mirabilia creando operatur. In partibus enim istis, ait DIEMERBROECKIUS ¹, quae jam peccato integrum corpus inficiente, sordidae sunt atque morbosae, ita quidem ut « foetidiores non dentur, et sint quasi saburrae totius corporis barathrum; in his tamen partibus superbissimum animal, coelos brevi conscensurum, hominem nempe concipi, delineari, efformari et ad maturitatem deduci voluit Altissimus Protoplastes, ut postmodum abjectissimi sui principii memor nimio fastu non turgeret; sed humilis et dejectus Summi Dei omnipotentiam admiraretur, ejusque divinam celsitudinem et majestatem cum debita veneratione adoraret, ab eoque aliud melius, beatum scilicet atque aeternum animae suae domicilium expeteret, et per immensam ejus clementiam impetraret. » — Quibus sapientissimis monitis edocti, in assumpto munere ulterius progrediendo, perstare non dubitamus, atque, postquam de virilis seminis confectione atque natura jam diximus, ad

1. *Opera*, t. I, lib. I, cap. xxiv.

feminei seminis seu germinis genesim atque naturam describendam, Deo Optimo auxiliante, gradum confidenter faciemus, non immemores eorum, quae ea de re aiebat ALEXANDRINUS CLEMENS, partes « ad auditorum utilitatem nominasse turpe non erit, cum Deus easdem fabricare non puduit ¹. »

ARTICULUS I.

De feminei seminis existentia et efficacia juxta veteres.

Famosa lis est quae per decem saecula, a Stagiritae temporibus tum apud medicos, tum apud philosophos et theologos, de femineo semine viguit: Utrum scilicet hujusmodi vere detur atque ad generationem active concurrat. Negantem sententiam ARISTOTELES, affirmantem HIPPOCRATIS vestigiis insistens GALENUS, medicorum alter facile princeps, acriter tuebantur. Istius autem disputationis, quae, auctore SUAREZIO ², « est valde difficilis et ambigua », et quam theologus merito domesticam habet, quatenus ad illustrandum Christi Salvatoris conceptum aliquid sane conferre debeat, ne rudem quidem intelligentiam adepturum te existimes, nisi de muliebribus quid veteres docebant summatim prae oculis habeas. Porro hac de re sic B. ALBERTUS MAGNUS.

« Feminae vas habent proprium, quod vocatur *matrix*, in quo recipitur sperma et formatur embryo. In multis haec similis virgae virili, et vasa spermatis mulieris in multis conveniunt cum vasis spermatis virorum. Sed virga virilis est sicut quid completum et perfectum, quod ad exteriora procedit; matrix autem, cum his quae sibi adjunguntur, est sicut incompletum et imperfectum, quod retinetur in interioribus. Similiter duo globi, qui testiculi sunt in muliere sicut in viro; sed in viris globi illi sunt magis ap-

1. *Paedag.*, II, cap. X.

2. In 3, disput., X₁ sect. II, n. 7.

parentes, exterius suspensi et longi; in mulieribus sunt parvi, intrinseci, non suspensi, sed a duobus lateribus inferioris matricis positi. Sicut autem viri vasa sive canales spermatis, similiter etiam mulieres habent huiusmodi canales qui vasa vocantur spermatis. » ¹

Ex quibus apparet, veteres accidentale tantum inter utriusque sexus organa discriminen posuisse, quod tamen alienum omnino a veritate esse, infra dicemus.

Uterius nemo nescit singulis fere mensibus feminas, a pubertate, seu ab anno aetatis circiter decimo secundo, ad fere quadragesimum quintum, sanguinis fluxum, natura duce, regulariter per genitalia pati, quem *fluxum menstruum*, *menstruam purgationem* aut *menstrua* (vulgo *règles*, *mois*) vocant.² « Causas huiusce fluxus, ad oceani morem stato tempore aestuantis, » veteres sollicitius investigarunt et scriptis tradiderunt, ita ut infinitum esset, quid de iis senserint, per singula referre. Causam alii finalem, alii efficientem assignant; illam docent esse vel ut mulieres ad concipiendum aptiores reddant, vel ut foetui praebeant nutrimentum. Efficientem autem istius profluvii causam alii lunae influxum,³ alii fermentum quoddam internum, alii plethoram statuunt. GALENUS sic de hac re docebat: « Tribuuntur mulieri menstrua quae sanitatis causa vacuentur, embryoni autem nutrimentum praebeant, per conceptum suppressa. Nonne natura ipsa mulieres cunctas evacuat, sanguine superfluo singulis mensibus foras effuso? Quippe muliebre genus quod domi ageret, neque vehementioribus laboribus exerceretur, neque sub claro sole viveret, et propterea quamplurimos humores coacervaret, oportebat, opinor, evacuationem huiusce

1. ALBERTUS MAG. *de Animalibus* l. 1, tract. 2, cap. XXIV.

2. Menstruus fluxus feminarum est generis humani quid proprium.

3. Unde « tributum lunare » talem fluxum vocabant. — G. ERHARDI *Physiologica medica*, 1751, n. MCCCXCV.

plenitudinis, tanquam remedium, a natura datum accipere. »

Sciendum demum est feminas praeter menstruum fluxum, qui, natura ipsa duce atque seclusa omni libidine, evenit, alium in genitalibus pati libidinosum, cum venereis indulgent, atque hunc veteres omnes autumabant esse femineam seminationem.

Hisce jam prae habitis, Angelicum Doctorem audiamus. Ad quaesitum: ² « *Utrum corpus Christi de purissimis sanguinibus Virginis formatum fuerit* ¹ » : ita ipse ratiocinatur :

« Corpus Christi fuit ejusdem speciei cum corpore aliorum hominum; sed corpora aliorum hominum non formatur ex purissimo sanguine, sed ex semine (femineo) et sanguine menstruo; ergo videtur quod nec etiam corpus Christi fuerit conceptum ex purissimis sanguinibus Virginis. » Ad quod ita respondet: « Dicendum quod semen feminae non est generationi aptum, sed est quiddam imperfectum in genere seminis, quod non potuit perducere ad perfectum seminis complementum, propter imperfectionem virtutis feminae. Et ideo tale semen non est materia quae de necessitate requiratur ad conceptum, sicut Philosophus dicit. Et ideo in conceptione corporis Christi non fuit, praesertim quia, licet sit imperfectum in genere seminis, tamen cum quadam concupiscentia resolvitur, sicut et semen maris... Sanguis autem menstruus, quem feminae per singulos menses emittunt, impuritatem quamdam naturalem habet corruptionis, sicut et caeterae superfluitates, quibus natura non indiget, sed eas expellit. Ex tali autem menstruo corruptionem habente, quod natura repudiat, non formatur conceptus; sed hoc est purgamentum quoddam illius puri sanguinis, qui digestionem quadam est praeparatus ad conceptum, quasi purior et perfectior alio sanguine.... Talis sanguis operatione Spiritus Sancti in utero Virginis adunatus est et formatus in prolem. Et ideo dicitur corpus Christi ex castissimis et purissimis sanguinibus Virginis formatum. » ¹

Sane, juxta Philosophum, cui innitur Angelicus Doctor, in humana generatione femina non active concurrat, sed passive tantum, subministrando materiam, ad instar terrae frugiferae, quae acceptum semen fovet et nutrit. Principium agens et formans virile est sperma, nec conveniens est in eadem materia duo esse agentia. Materia autem est sanguis, minime vero ille humor qui a feminis cum voluptate emittitur; aliis enim evenit ejus excretio, aliis non ¹.

De hac Peripateticorum doctrina S. BONAVENTURA ² SCORUS et SCOTISTAE judicarunt, quod « nimis parum dicit, » atque calculum suum potius GALENO dederunt dicentes, quod « mater in generatione non solum habet potentiam passivam, sed et activam: unde quandoque proles assimilatur magis matri quam patri; nec propter materiam solam est appellanda mater, sicut patet in formatione mulieris de costa viri. » GALENUS itaque et medici universim pro vero semine habuerunt humorem de quo supra, et quem ex femineis genitalibus libidine excitatis defluunt partialiter. Quare homo ex utriusque spermatici atque feminei seminalis humoris conjunctione et coagulatione nasci dicendus foret.

Juxta SUAREZIUM « quamvis femina possit tale semen praestare, non inde fit illud esse simpliciter necessarium ad generationem. Quia virtus activa hujus seminis ejusdem rationis erit cum semine virili, et solum concurrerent ut partes unius agentis integri: ergo posset tam efficax et copiosum esse semen virile, ut etiam, si maternum deficiat, illud solum sufficiat ad efficiendam conceptionem; eo vel maxime quod semen feminae dicitur debile et parum activum unde fit ut ejus vis facile suppleri possit per nonnullum augmentum virilis seminis. Quod si hoc verum est, » concludit eximius auctor, « dicendum erit, quamvis mater possit concurrere active, tamen hoc non esse de ratione matris.

1. ARISTOT., *de Gener. anim.*, l. I, cap. XX; l. II, cap. IV.

2. In 3, dist. IV, art. 3. q. 1.

Denum, ait S. ALPHONSUS, « semen mulieris, juxta omnes, valde confert prolis perfectioni, cum ad hoc saltem fuerit a natura institutum »¹.

ARTICULUS II.

De vera feminei germinis natura et viis.

Veterum, quas mox retulimus, de femineo semine sententias a veritate alienas esse, hodiernae scientiae progressus extra dubium omne posuit. Saeculo sane jam decimo septimo ad finem vertente, anno scilicet 1668, nobilissimus STENO, Danus et Joannes van HORN, Leydensis, necnon, anno 1672, Reynerus de GRAAF, Delphien-sis, anatomistarum genti et stupenti orbi inventa sua nova denunciarunt, docentes in femineis testibus distinctas bullulas, seu vesiculas,² quam postea *Graafianas* nuncuparunt, contineri, atque hujusmodi vesiculas vera ova esse, avium ovis simillima, ac proinde testes ipsos *ovaria* dici debere, atque apud vivipara etiam animalia valere id, quod occultam adhuc veritatem aliqua ratione praenoscens HARVEUS³ jam dicebat, nimirum: « omne vivens ex ovo nasci. » Multis placuit rei novitas, unde quam plurimos ovi humani theoria sibi statim conciliavit discipulos. Ast non pauci nec infimae scientiae viri theoriam hanc imaginariam habuerunt, ea praesertim de causa ducti quia hujusmodi vesiculae, cum maturitatem attigerint, talis videantur molis quae per tenuissima vasa seminaria (quae moderniores tubas Fallopianas vocarunt) ad uterum usque transire non sineret. Fundamento utique talis objectio non carebat; quare dubia remansit theoria de femineo ovulo usquedum, anno

1. Lib. v, n. 918.

2. Juxta DD. BECLARD, BEAUNIS aliosque « ces vésicules ont souvent, au moment de leur maturité, la grosseur d'une cerise. Leur développement peut même atteindre le volume d'une noix et plus encore. »

3. Lib. de *Generatione*.

1827, celeberrimus Ernestus DE BAER, medicus Régio-
montensis (Koenigsberg) litteris ad Petroburgensis Aca-
demiae sodales directis, patefecit Graafianas vesiculas
non esse ovula, sed in unaquaque earum unum femineum
verum ovulum contineri, et hoc se vidisse.¹ Tanti mo-
menti inventum mox anatomistae universi, repetitis ob-
servationibus, comprobarunt novisque illustrarunt ar-
gumentis. Docemur itaque mulierem, dum vivipara est,
vero tamen sensu etiam oviparam dici debere. Quare
genitalia ejusdem a masculinis substantialiter ita discre-
pantia habeantur oportet, ut ineptum jam judicandum
sit quod veteres de amborum similitudine docebant,
necnon de possibilitate transitus, erumpente natura,
feminae in virum.

*
* *

Ex hucusque enarratis plane constat femineum ge-
nitale apparatus tribus perfici: *a*) duobus *ovariis* in
lumbis hinc inde sitis et ligamine utero nexis; *b*) *utero*
cum suis duabus tubis Fallopiianis seu oviductibus; *c*)
vagina, quae ad instar flaccidi canalis, tum intra co-
pulam masculi sperma accipit et ad uterum transmit-
tit, tum in partu edendae proli viam praestat. Os autem

1. « *De ovi mammalium et hominis genesi*. — Lettre à l'Académie im-
périale des sciences de Pétersbourg, sur la formation de l'homme et des
mammifères, de Charles Ernest De BAER, Leipzig 1827. L'auteur aperçut
pour la première fois l'ovule dans les vésicules de la chèvre sous la forme
d'un point jaunâtre, à travers les enveloppes qui retenaient les vésicules sur
l'ovaire. »

2. « L'appareil de chaque sexe est bien distinct, et il possède des at-
tributions qui lui sont propres et qu'il n'est pas possible de confondre, mal-
gré les ressemblances et les analogies qu'on s'est plu à leur trouver. Que
l'esprit s'exerce, avec *Galien* et *Avicenne*, à trouver ces analogies comme un
objet de curiosité, c'est un passe-temps qu'on ne peut pas blâmer; mais qu'il
viennne nous donner ses jeux et ses rêveries pour de la science, nous dire
que les organes génitaux de la femme sont les mêmes que ceux de l'homme;
en un mot, que les deux sexes n'en font qu'un, et que la seule différence de
l'un et de l'autre tient à ce que chez l'homme les organes sont développés à
l'extérieur, et chez la femme à l'intérieur, nous repousserons cette opinion
bizarre avec d'autant plus de force, qu'elle est fausse sous tous les rap-
ports. » (BRACHET, *Physiol.* I. II, p. 266).

externum vaginae puellula a natura accepit tenui pellicula fere occlusum, quam *hymen* vocant, seu virginitalis claustrum et sigillum; pellicula haec semel in prima copula aut secus disrupta amplius non reparatur.

Tale sigillum — et hoc notatione dignum est — in uno humano genere invenitur.¹ Demum ad tuendum in sequiori sexu genitalium aditum, providens natura istaec vestibulo donavit, quod cum labiis majoribus et minoribus constet, *vulva*² dicitur, intra quam inchoata mentula latet, seu voluptatis organum quod a graecis *clitoris*³ nuncupatum est (κλειω, occludere).

Haec cum ita disposita sint, apparet quos veteres testes muliebres ad merum « ornamentum » positos autumabant, seu ovaria, non secus ac masculorum testiculos, primaria atque essentialia generationis organa, ab his tamen omnino discrepantia, habenda esse. Dum autem masculi testes sperma suum a pubertate incessanter conficiunt, puellula à nativitate omnia et singula sua ovula, licet innumera⁴, in suis ovulis recondita possidet. Ulterius cum a pubertatis anno femina omni mense singulum ovulum emittit, masculus omni ejaculatione spermatis mille millium spermatozoida dispergit.⁵

1. Cum neque inchoatum apud superiora etiam animalia reperiatur tale sigillum, vehemens inde contra transformismum deductum est argumentum.

2. In Scripturis vox « vulva » passim pro utero assumitur; apud nostros externae partes feminarum pudenda etiam audiunt.

3. Ex eo quod organum istud titillando feminae passim se polluant, in vulgari idiomate inde non uno vocabulo designatur.

4. « Les ovules ne se forment pas dans l'ovaire, à la manière d'un produit de sécrétion dans une glande;... l'ovaire n'est que le réceptacle dans lequel ils achèvent leur évolution. » Dr GLEY, *Physiologie* p. 690.

Fere mille millia apud unam eandemque puellulam enumerantur, ita ut, ait Dr SAPPEY, « mulieres duae, hac saltem ratione, tot hominibus generandis sufficerent, quot incolae integra Parisiensis civitas computat ». Qua de re ita Dr BRACHET: « Ce n'est pas pour l'homme seulement que la nature s'est montrée aussi prodigue. Que l'on calcule la quantité de glands que produit un chêne, et qu'on la compare au petit nombre d'arbres qui en naissent; qu'on fasse la même comparaison pour tous les fruits, toutes les graines, etc., et l'on admirera la sagesse de la Providence, qui, pour ne pas laisser périr les espèces, en a si bien prodigué les germes ». (*Physiol.*, t. II, p. 309).

5. « On compte environ 100.000 spermatozoides par millimètre cube de sperme éjaculé. » Dr BUSQUET l. c. pag. 19.

ARTICULUS III.

De Ovulatione et de Menstruis.

I.

Ovulationis vocamine illa intelligitur physiologica operatio, qua successive in ovariis Graafianae vesiculae cum suis ovulis maturescunt, semel maturae patefiunt, ut ovulum in singulis latens inde exeat, a Fallopiana tuba accipiatur, et lento gradu ad interiora uteri transvehitur, atque demum, nisi a spermatozoide fuerit fecundatum, per vaginam emittitur foras. Porro circa arcanam istam et implicatam naturae operam haec notatu digna videntur.

1. Plane spontanea est feminea ovulatio, ita ut nullo venereo stimulo opus sit, ut singulo mense a pubertate ad quadagesimum circiter quintum annum, apud castissimas virgines fiat. Sane veteribus axioma erat, quod neque femina seminabat absque libidine; sed jam scimus ipsos id non de ovulatione dixisse, quae ipsos undequaue latebat, sed de voluptuosa ex genitalibus effusione alicujus humoris nullam rationem seminis prae se ferentis.

2. De causis proximis quare, singulo mense, mature scat una vesicula Graafiana et ex ipsa discedat ovulum, opinando potius quam docendo hucusque scripsere auctores physiologi: « Les causes, ait Dr BEAUNIS ¹, qui déterminent la maturité et la rupture de la vésicule de Graaf, sont encore très obscures. » Verum

3. Multum magis difficultatis et laboris res habet, cum de interpretanda methodo agitur, qua microscopicum ovulum, ab ovario semel avulsum, ad interiora uteri perveniat. Sane jam diximus uteri lateribus adhaerere hinc et hinc duos canales quos Fallopianas tubas vocant seu oviductus. Verum cum canalis singulus ad

1. *Physiologie humaine*, p. 1370.

penetrabilia uterina ducat os ejusdem apud humanum genus nec universim in mammiferis generibus, ovario minime adjacet ; qua de re auctores physiologistas ipsos audiamus :

« La trompe est un canal flexueux de 10 à 12 centimètres de longueur, continu avec l'utérus, dans lequel il s'ouvre par un orifice très petit (un $\frac{1}{2}$ millimètre de diamètre). La trompe s'élargit en dehors, et se termine du côté de l'ovaire par une dilatation en entonnoir ou pavillon, bordé tout autour par des replis frangés. L'ouverture est libre dans la cavité abdominale. Dans l'espèce humaine, comme aussi chez les mammifères et chez les oiseaux, ce canal n'est pas continu avec l'utérus; son ouverture n'est maintenue dans le voisinage que par une des franges du pavillon, qui adhère sur un des points de l'ovaire. » Sic Dr BECLARD. ¹

« Dans l'espèce humaine, ait Dr BUSQUET, ² la disposition du pavillon par rapport à l'ovaire, est aussi peu favorable que possible à l'entrée de l'oeuf dans les voies génitales maternelles. En raison de cette insuffisance des moyens anatomiques pour assurer le passage de l'ovule dans la trompe, les auteurs ont imaginé des mécanismes divers, dont aucun ne satisfait complètement. »

Cum feminea genitalia ita sint disposita, periculum subesse non diffitemur, ne passim maturum ovulum oviductum praetergrediatur, et in ventri abyssum abeat. Qua de re autem, si ipsum naturae Auctorem arguere velis ac causas finales negare, ³ scias te cum ignorantiam tuam prodis, blasphemiae fieri reum. Caeterum post recentissima studia compertum jam est periculum frustrationis ovuli minime urgere quantum putatum est : « Les moyens de transport de l'ovule vers la trompe ne sont

1. *Physiologie* § 389.

2. L. c. p. 122.

3. Non defuit inter physiologistas qui sic scripserit : « Il n'y a peut-être pas parmi les mammifères, d'animal chez qui l'orifice de la trompe soit plus indépendant, où l'ovaire soit moins abrité et communique plus librement avec la cavité générale du péritoine. Les partisans de la cause finale n'auraient rien à admirer ici, si ce n'est les chances plus nombreuses de stérilité, qu'un esprit de prévoyance fort apprécié de certains économistes aurait réservées à l'espèce humaine. » Sic Dr ROUGET, apud BUSQUET, l. c. p. 122.

pas aussi rudimentaires qu'ils l'avaient semblé au premier abord; même tombé dans la cavité générale du corps, l'oeuf peut être ramené dans les voies génitales grâce à un mouvement ciliaire, convenablement dirigé de l'épithélium péritonéal. » Ita Dr BUSQUET ¹.

SCHOLION. — Ad intrinsecam rationem ovuli maturi quod spectat, sic auctores hodierni nos docent :

« L'ovule tel qu' il quitte l'ovaire, est une cellule qui mesure de un à deux dixièmes de millimètre, presque visible à l'oeil nu ². Elle représente le type le plus parfait de la cellule constituée par une enveloppe ou *membrane vitelline* ou *chorion*, un protoplasma, le *vitellus* et un noyau ou *vésicule germinative*. La composition chimique de l'oeuf humain n'a pu être étudiée » ³.

II.

De menstruo femineo fluxu diximus quid scivere veteres; ab hodiernis physiologis docemur menstruas inter et ovulationem naturalem existere nexum, ita quidem ut quoties in uno vel altero ovario datur maturum ovulum a tuba Fallopiana hauriendum, abundantior sanguinis ad genitalia affluit, quo integro huic processui faveatur.

« La menstruation ⁴ est en rapport avec l'activité générale de la femme: elle coïncide avec la rupture d'une vésicule de Graaf et résulte de la congestion génitale qui accompagne la ponte ovulaire. Au moment des époques il se produit une congestion intense des organes génitaux, qui se traduit extérieurement par une coloration plus vive, une sensibilité plus grande de la vulve et du vagin. L'utérus paraît légèrement augmenté de volume; les parois sont épaissies, ramollies, plus fortement colorées; la

1. L. c. p. 124.

2. « Le volume de l'ovule n'est nullement en rapport avec le volume de l'animal; l'ovule de l'éléphant égale celui de la souris. » Dr DECHAMBRE.

3. Dr GLEY l. c. p. 694.

4. DD. KRIEGER, RACIBORSKI, BECLARD, FLOURENS, GLEY etc.

muqueuse est boursoufflée et s'exfolie par parcelles, qu'on trouve d'ailleurs dans les menstrues ¹ Le pavillon de la trompe de Fallope correspondante contient une certaine quantité de sang. On admet que cette congestion générale dont l'hémorragie menstruelle est le terme et l'expression, a pour but, en premier lieu, l'ovulation; en second lieu, la transformation de la muqueuse utérine, de façon à la préparer à recevoir et à contenir le produit de la conception. »

Hisce singulis rite inspectis, jure meritoque cum celebri anatomico GRAAFIO Leydensi exclamare licet, quod si alicubi magnum, hic maximum Deus infinitae sapientiae nobis reliquit testimonium.

Caeterum de menstruis haec insuper accipe :

1) Tempus quo hujusmodi fluxus prima vice apparere solet, post duodecimum circiter annum cadit, ita tamen ut succulentis virginibus vel vitae sedentariae deditis, vel victu pleno et lauto utentibus citius, siccis vero vel durioribus laboribus, victuique parco assuetis tardius accedat. ² In iisdem in quibus cito apparet, tarde, nempe vix ante quadragesimum nonum aetatis annum cessat, cum reliquae circa quadragesimo anno hoc fluxu liberentur ³.

2) Durat fluxus in plerisque per tres vel quatuor dies; quaedam tamen unico tantum vexantur die, in aliis autem ante sextum diem vix cessat. Sciendum caeterum

1. Inde accipe quare menstruus sanguis universim impurus habetur, licet tamen merito inter fabulas referre debeamus, quicquid veteres de corrosiva, venenata, vel alia hujus excreti sanguinis vitiosa qualitate narrare solebant.

2. « Le milieu des villes les rend en général plus précoces que la campagne. J. J. Rousseau, dans *l'Emile*, dit avoir trouvé dans les montagnes du Valais et du Frioul des jeunes filles bien conformées et d'un âge relativement avancé, qui n'étaient pas encore réglées. » Dr BUSQUET l. c., p. 46.

3. « Chez les femmes qui vivent dans une chasteté absolue, loin de toute excitation érotique, les règles finissent parfois par devenir si peu abondantes, qu'elles produisent à peine quelques taches sur le linge; au contraire, chez les femmes adonnées au libertinage, ce flux devient le plus souvent extrêmement abondant et dure parfois de dix à quinze jours. La moitié de leur existence est une longue menstruation. » Dr RICHARD.

est feminas per integrum gestationis tempus nec ovula secernere, nec fluxum menstruum pati.

3) Paucas hic fluxus corripit, quotiescumque redeat, quin quibusdam tum ante fluxum, tum durante eodem, vexentur incommodis. Aliae enim tristes evadunt, aliae iracundae, ita ut fere quavis re levissima ad iram concitentur, aliae anxietates, aliae capitis seu abdominis sat graves sustinent dolores; pleræque, si non omnes, lassitudinem sentiunt. Semel incopto tali fluxu, incommoda hujusmodi minuuntur.

4) Experientia duce, interdum contingit mulieres tempore menstruum fluxum sanguinis non in genitalibus sed in aliis corporis partibus pati, puta in summitate capitis, in oculis, auribus vel naso etc.

5) Menstruum fluxum generalium symptomatum series comitatur, quae nonnunquam gravitate non carent atque physicum languorem manifestant; imo liberum ipsum voluntarium ita pervertunt, ut saepe tunc mulieres actus sibi insolitos admittant. Haec de omni fere menstruum recursu, maxime vero de primo apud pueres puellas fluxu valere dicenda sunt.

Jam vero circa quadragesimum quintum aetatis annum supra diximus cessare hujusmodi menstruas purgationes, quam cessationem *menopausim* (μήν, παύσις) vocant seu *aetatem criticam*.

« La ménopause se fait graduellement; elle indique que les fonctions génitales de la femme sont arrivées à leur terme, car en même temps que cesse la menstruation, toute ovulation a pris fin, et dès lors la femme ne peut plus être fécondée; les organes internes s'atrophient. En même temps l'organisation de la femme prend dans ses manifestations extérieures des formes plus mâles; la voix devient d'un timbre plus grave et le système musculaire prend plus développement. En

général sa santé s'affermir et sa vie se prolonge davantage que celle de l'homme ». ¹

Sensu itaque non tam odioso quam gratioso sumenda est appellatio qua talis *aetas critica* vulgo nuncupatur. Unde effatum: « La femme loin de vieillir à la ménopause, acquiert une intelligence plus lucide, un jugement plus juste et plus droit. C'est l'heure où elle peut donner de sages conseils. » ²

SCHOLION. De menstruis disserens egr. Dr BELOUINO sic ait ³: « Pourquoi le phénomène dont nous parlons, a-t-il lieu dans l'espèce humaine? Nous ne dirons point ici les suppositions bizarres des auteurs à ce sujet; cette raison nous paraît simple. La femme perd à certaines époques ce qu'elle a de trop, le surplus du sang qu'élabore son organisation. C'est que Dieu l'a destinée à donner la vie à des êtres qui puisent en elle leurs éléments constitutifs, le sang qui les vivifie. Elle leur abandonne alors ce qu'elle a de trop elle-même, et durant la grossesse, en effet, les pertes qu'elle éprouvait n'ont plus lieu. On nous objectera peut-être que rien de semblable ne s'observe chez les animaux. Peu importe. Dieu n'a pas, sans doute, qu'un moyen d'arriver à son but et cette objection ne détruit en rien une explication qui nous paraît fondée sur l'évidence

1. D. D. DECHAMBRE, BELOUINO.

2 Ex his iudices quare admittenda non videatur doctrina eorum, qui tenent quod « sexus debilior, utpote qui citius senescit (?) a jejuniis quoque citius (hoc est, ab anno quinquagesimo) excusatur. »

3. *La Femme*, p. 43.

APPENDIX.

De Hermaphroditis.

Juxta poetas a Mercurio (Ἑρμῆς) et a Venere (Ἀφροδίτη) natus est homo quidam utriusque sexus particeps, qui proinde ἐρμαφροδίτης dicebatur seu ἀνδρογύνης. Hujusmodi homines non paucos extitisse passim affirmant veteres, cum tamen nunquam defuerint, qui id negarent. Stante hodiernorum doctrina hermaphroditismus distinguendus est triplex: *perfectus*, *imperfectus*, *apparens*.

Primus foret apud individuum qui tum masculinis tum femininis genitalibus ita donatus inveniretur, ut pro lubitu, in perficiendo generationis opere, unius vel alterius sexus officium obire efficaciter valeret. Tales autem homines veros androgynos unquam extitisse vel prae naturae viribus dari posse, non videtur atque tum historiae tum physiologiae cultores plane negant¹.

Ad *imperfectum* autem quod spectat hermaphroditismum, certum est passim inveniri individuos qui praeter organa unius sexus perfecta, aliquod ex essentialibus alterius prae se ferant, aut qui utriusque sexus organis incomplete et monstruose donentur, ita ut ad neutrius actus genitales quid valeant.

Communius autem contingit homines nasci solum apparenter hermaphroditos, pueros scilicet qui cum adhuc testiculos in abdomine latentes habeant, apparenter femineum sexum aemulantur, vel puellas quae, clitoridem

I. « Non, on ne trouve ni dans l'espèce humaine, ni même dans les premières familles du règne animal aucun exemple d'individus propres à remplir dans l'acte de reproduction les fonctions départies au mâle, et celles qui sont l'apanage de la femelle... Les recherches des anatomistes ont démontré que les organes des deux sexes sont toujours incomplets, lorsqu'on les rencontre dans le même individu. » (DD. BRIANT ET CHAUDE. « Il n'y a jamais eu d'hermaphrodites humains. » (Dr BRACHET).

extensiorē sortitae, virili membro videntur esse donatae ¹.

Haec cum ita sint, sequentes regulas tum inspecto jure naturae tum ex jure positivo statuere liceat :

1. Qui, in teneris infantiae aut pueritiae annis, unius sexus existimatus fuerit, postea vero, organis ad majorem maturitatem perductis, ad alterum sexum pertinere sit inventus, prioris vestimenta deponere et alterius assumere debet ².

2. Hermaphroditus in quo, singulis mature perpenſis, unus sexus magis praevalere judicatur, huic sexui adjudicandus erit, neque alterius munia naturalia obire ipsi licebit ³.

3. Hermaphrodito neutrali, in quo juxta peritos neuter sexus altero praevalet, jus erit sexum sibi eligendi, quem tamen semel electum servare tenetur, cum « indécens valde esset ut modo uno, modo altero sexu uteretur ⁴. »

4. Nihil obstare videtur quin matrimonium contrahere permittantur, si caeteroquin potentes inveniantur, tum hermaphroditi mere apparenter tales, tum ii quorum sexus perfectus in comperto est.

5. A conjugio ineundo arceantur hermaphroditi neutrales, quibus datur facultas eligendi suum sexum.

1. On tomberait dans de fréquentes erreurs, si l'on avait la prétention de résoudre toujours dès la naissance ou peu de temps après, le sexe d'enfants dont les parties génitales ne sont pas régulières. Lorsque la conformation de l'individu laisse le moindre doute sur le véritable sexe, il est convenable d'en avertir l'autorité, et d'employer, s'il le faut, des années à observer le développement progressif de son physique comme de son moral, plutôt que de hasarder sur son sexe un jugement que des phénomènes subséquents pourraient tôt ou tard renverser. (BRIAND ET CHAUDE).

2. Le 19 janv. 1792 le curé de la paroisse de B. constata la naissance d'une fille qui fut appelée Marguerite. Etant sur le point de se marier le médecin déclara qu'elle appartenait au sexe masculin.

Le 5 Octobre 1813 le tribunal de Dreux ordonna, sur le rapport de trois experts, qu'elle quitterait les habits de femme et que son acte de naissance serait rectifié. (BRIAND ET CHAUDE).

3. *L. quaeritur* X. f. f. *de statu hominum*. — SANCHEZ l. VII, disp. 105. etc..

4. *L. si plures* f. f. *de pactis*.

CAPUT QUARTUM.

De sexus utriusque legitima unione

Hominem ex utriusque activi atque passivi generationis principii unione oriri, nemo nescit. Haec autem nonnisi inter conjuges vero matrimonio conjunctos legitime obtinet. Quare de matrimonii lege imprimis dicemus; deinde viam seu methodum describemus quam conjuges, natura duce, sequi oportet, ut rite in generationis opera procedant; demum de sic dicta generatione *artificiali* aliquid subjiciemus.

ARTICULUS I.

De matrimonii lege et natura.

Quaestio sane hic non movetur, utrum unusquisque hominum lege naturali matrimonii ineundi teneatur, de qua re in alia disputatione sermo occurret; sed utrum qui vel semel in vita licite actum genitalibus organis proprium elicere, seu, ut aiunt, venereis uti intendit, id omnino facere nequeat, nisi cum conjuge, cui legitimo matrimonio jam copulatus sit? Ad hujusmodi quaesitum positiva lex Decalogi *affirmative* respondet, et Scriptura te monet quod « praeter uxorem tuam nunquam patiaris

crimen scire¹. » Item Apostolus iterato sermone fideles docet, quod qui extra matrimonium « talia agunt, regnum Dei non consequentur². »

Caeteroquin concubitus non promiscue fieri debere, sed inter conjuges tantum, ipsa naturalis lex expostulat. Sane principalis concubitus finis in edendo solum partu non terminatur, sed etiam in procurando prolis bono necessario. « Non enim, » ait divus THOMAS,³ « intendit natura solum generationem prolis, sed etiam traductionem et promotionem usque ad perfectum statum hominis in quantum homo est, qui est virtutis status... — Manifestum est autem quod ad educationem hominis non solum requiritur cura matris a qua nutriatur, sed multo magis cura patris a quo est instituendus et defendendus, et in bonis tam interioribus quam exterioribus promovendus. Et ideo contra naturam hominis est, quod utatur vago concubitu; sed oportet quod sit maris ad determinatam feminam, cum qua permaneat, non per modicum tempus, sed diu, vel etiam per totam vitam. Et inde est quod naturaliter inest maribus in specie humana sollicitudo de certitudine prolis, quia eis imminet educatio prolis. Haec autem certitudo tolleretur, si esset vagus concubitus. Haec autem determinatio certae feminae *matrimonium* vocatur, et ideo dicitur esse de jure naturali » — Hoc Angelicus Doctor ex eo confirmat, quod apud animalia ratione destituta, sola natura duce, obtinet: « Videmus enim in omnibus animalibus, in quibus ad educationem prolis requiritur cura maris et feminae, quod in eis non est vagus concubitus, sed maris ad certam feminam, unam vel plures, sicut patet in omnibus avibus; secus autem est in animalibus, in quibus sola femina sufficit ad educationem foetus, in qui-

1. Galat., v. 19, 21. — 1 Thess., iv, 3.

2. *Suppl.*, q. xli, art. 1.

3. 2. 2., q. cliv, art. 2, in corp.

bus est vagus concubitus, ut patet in canibus, et hujusmodi aliis animalibus. »

Jam vero matrimonium excogitari potest fieri tripliciter: vel unius cum una, et est *monogamia*; vel unius viri cum feminis simul pluribus, et dicitur *polygamia*; vel unius feminae cum pluribus simul viris, quod *polyandria* nuncupatur. Ulterius, vel tali vinculo uniri possunt conjuges, ut nonnisi morte alterutrius intercedente, pars superstes ad novas nuptias convolare valeat; vel secus, sub tacita vel explicita conditione ita contrahunt, ut per divortium, si lubeat aut publica auctoritas concesserit, a se invicem separati, plenam libertatem ambo recuperent.

Quaenam autem vera sit atque naturae legibus magis consentanea matrimonii forma, hisce solemnibus verbis Summus Pontifex LEO XIII, fidelibus totius orbis olim exposuit ¹:

« Nota omnibus et nemini dubia commemoramus: posteaquam sexto creationis die formavit Deus hominem de limo terrae, et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitae, sociam illi voluit adjungere, quam de latere viri ipsius dormientis mirabiliter eduxit. Qua in re hoc voluit providentissimus Deus, ut illud par conjugum esset cunctorum hominum naturale principium, ex quo scilicet propagari humanum genus, et nunquam intermissis procreationibus, conservari in omne tempus oporteret. Atque illa viri et mulieris conjunctio, quo sapientissimis Dei consiliis responderet aptius, vel ex eo tempore duas potissimum, easque in primis nobiles, quasi alte impressas et insculptas prae se tulit proprietates, nimirum unitatem et perpetuitatem. Idque declaratum aperti auctoritate; qui Judaeis et Apostolis testatus est, matrimonium teque confirmatum ex Evangelio perspicimus divina JESU CHRIS-
ex ipsa institutione sui dumtaxat inter duos esse debere, scilicet

1. Litt. Apost. *Arcanum*, diei 10 febb. 1880.

virum inter et mulierem; ex duobus unam veluti carnem fieri; et nuptiale vinculum sic esse Dei voluntate intime vehementerque nexum, ut a quopiam inter homines dissolvi, aut distrahi nequeat. *Adhaerebit* (homo) *uxori suae, et erunt duo in carne una. Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet* ¹. »

Ab hac primordiali atque christiana matrimonii lege polyandriam maxime alienam esse, vix est cur enuntiemus, cum ipsi ethnici, apud quos tot vitiis tantisque ignominiis inquinata erant conjugia, istam veluti abominandam turpitudinem et naturae adversantem exsecrati sint. Ad polygamiam autem quod spectat, quae in eo consistit quod vir unus simul plures uxores habeat, eam non secus ac polyandriam Calvinus tam stricte jure naturali prohibitam dicebat, ut patriarchas quod plures uxores duxerint, violati hac in parte juris naturalis, ac adulterii reos traducere non vereretur. Caeteri e contra reformationis coriphaei, cum LUTHERO, a jure divino polygamiam absolute non prohiberi docuerunt imo LYSERUS ² contendebat eam sola humana lege vetari. Veritas apud S. THOMAM ita exponitur: ³

« Lex naturalis nihil aliud est quam conceptio homini naturaliter indita, qua dirigitur ad convenienter agendum in actionibus propriis, sive competant ei ex natura generis, ut generare, comedere; sive ex natura speciei, ut ratiocinari. Omne autem illud quod actionem inconvenientem reddit fini, quem natura ex opere aliquo intendit, contra legem naturae esse dicitur. Potest autem actio esse non conveniens fini, vel principali vel secundario; et sive sic, sive sic, hoc contingit dupliciter: uno modo, ex aliquo quod omnino impedit finem...; alio modo, ex aliquo quod facit difficilem aut minus decentem perventionem ad finem principalem vel secundarium. Si ergo actio sit inconveniens fini, quasi omnino prohibens finem principalem directe, per legem naturae prohibetur, primis praeceptis legis naturae; si autem sit

1. MATTH., XIX, 5, 6.

2. *Polygamia triumphatrix*.

3. *Suppl.*, q. LXV, art. 1.

incompetens fini secundario, quocumque modo, aut etiam principali, ut faciens difficilem vel minus congruam perventionem ad ipsum, prohibetur non quidem primis praeceptis legis naturae, sed secundis, quae ex primis derivantur, et sic dicta actio contra legem naturae esse dicitur.

« Matrimonium ergo habet pro fine principali prolis procreationem et educationem; qui quidem finis competit homini secundum naturam sui generis; unde et aliis animalibus est communis. Sed pro fine secundario, ut dicit Philosophus, habet in hominibus solis communicationem operum, quae sunt necessaria in vita (mutuum scilicet obsequium sibi a conjugibus in rebus domesticis impensum,... quatenus eorum quibus indiget ad humanam vitam, quaedam opera sunt competentia viris, quaedam mulieribus: unde natura movet ut sit quaedam viri ad mulierem associatio)¹. Et secundum hoc fidem sibi invicem debent, quae est unum de bonis matrimonii. Habet ulterius alium finem, in quantum est inter fideles, scilicet significationem Christi et Ecclesiae. Pluralitas ergo uxorum neque totaliter tollit, neque aliquammodo impedit matrimonii primum finem, cum unus vir sufficiat pluribus uxoribus foecundandis, et educandis filiis ex eis natis. Sed secundarium finem, etsi non totaliter tollat, tamen multum impedit, eo quod non facile potest esse pax in familia, ubi uni viro plures uxores junguntur... Tertium autem finem totaliter tollit, eo quod sicut Christus est unus, ita et Ecclesia est una. »

Polygamia itaque simultanea non est contra prima praecepta legis naturae, sed contra secunda, a quibus nullus, nisi Deus, dispensare potest. Utrum autem et in qua mensura Deus, hac in re, cum patriarchis dispensaverit, non est heic inquirendi locus².

Restat ut verbum de divortio dicamus, per quod, rupto duorum conjugum vinculo, copia a civili auctoritate utrique datur ad novas nuptias convolandi. Hoc itaque cum naturali jure non pugnare contendebat Nepomucenus Nuytz Taurinensis, hujus doctrinam, litteris Apostolicis specialiter ad id datis, Pius IX expli-

1. *Suppl.*, q. XLI, art. 1.

2. Vide BELLARM., ESTIUM, PERRONE, etc.

cite damnavit. Unde in *Syllabo*, ab eodem Pontifice contra modernos errores edito, etiam haec damnanda sub numero 67 legitur propositio: « Jure naturae matrimonii vinculum non esse indissolubile, et in variis casibus divortium proprie dictum auctoritate civili sanciri potest ».

Pluribus contra divortii assertores naturalem matrimonii indissolubilitatis legem vindicare, disputationis nostrae ratio non sinit. Unum minime hac in re suspectum auctorem ROUSSEAU audias dicentem: « L'intérêt de l'enfant formera toujours contre le divorce un obstacle invincible et naturel. »

ARTICULUS II.

De naturali generationis actu, seu de copula

Sapientissimus Creator Deus, humanum genus, mediante carnali sexuum copula, propagari volens, sciensque concubitus per se nihil habere quod hominum appetitum excitet, imo sordidum potius esse, a quo sponte abhorrendum foret, ideo, ut finem sibi ab aeterno praestitum attingeret, atque prohiberet, ne mortales in propagando suo genere segniores fiant, ipsos decrevit in admittenda copula delectationem sensibilem omnium maximam experiri, quam in praesenti lapso statu *concupiscentiae sedationem* dicimus. Copula itaque undequaque perfecta ea erit, quae tum ad gignendum novum hominem *per se* apta est, tum in utroque copulante concupiscentiam efficaciter quiescere facit ¹.

Intrinsecam copulae rationem et methodum, ita B. ALBERTUS MAGNUS ² exponit:

1. Notare hic juvat delectationem istam veneream utrinque minui, cum vir copulans circumcisis fuerit. Unde utrumque sexum attigisse et in utroque libidinem temperasse Mosaica circumcisionis lex dici debet. Quare, ait S. THOMAS, haec « ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiscentiae, quae praecipue in membris illis viget propter abundantiam delectationis venereorum ». (3 q. 70, n. 3.)

2. *Tract. de Homine*, cap. I. Op., t. IV.

« Generatio igitur hominis universaliter est per coitum, in quo virtutes sexuum permiscetur, et ex spermate viri, quod est sicut operator et factor, et ex spermate sive gutta muliebri et sanguine menstruo, quae sunt sicut materia. Quia autem haec primo derivantur ab anima, ideo CONSTANTINUS Cassiniensis dicit in coitu tria esse necessaria: appetitum videlicet imaginativum, et spiritum, et humorem; et his quartum addit AVICENNAS, scilicet ventositatem. Et horum appetitus, ut dicit CONSTANTINUS, est ab hepate, spiritus a corde, et humor a cerebro praecipue, sed est communiter a toto corpore. Ventositas autem est a calore humidum in ventositatem dissolvente, et ad membra genitalia dirigente. Licet autem haec communiter de generatione animalium dicta sint, in homine tamen maxime sunt, cujus natura dignior et complexionabilior est... Agit imago sexus prae oculis posita concupiscentiam, et est haec quasi primum principians in his quae ad coitum faciunt, et huic sicut virtuti principali obedit virtus semen descendens, et cum illud descendit ad vasa seminaria, partem humoris, qui secum defluit, calor in ventositatem resolvit, et per illam membra genitalia extendit; et cum sint disparis sexus, viri membra tumescunt et rigescunt, feminae autem aperiunt et intumesceunt. »

Quae autem omnia ob imperfecte tunc temporis notas physiologiae leges, minus recte dicta esse sponte apparet; scienda tamen ob ea sunt, quae alibi de theologorum doctrinis circa impotentiam exponemus.

*
* *

Modernorum itaque scientia accuratius edocti, dicemus tribus copulam perfici: *erectione* nempe, *pene- tratione* et *seminatione*.

1. *Erigere* ad virum praecipue spectat, et in eo consistit quod membrum, quod consueto flaccidum pendet, rigidum fiat. Singularis hujusmodi phaenomenis ratio latebat veteres quippe quae integra in sanguinis circulatione, ab eis ignota, fundata sit. Missis propterea

quae de spiritibus et ventositate ab ipsis accepta superius retulimus, ita physiologicum hoc phaenomenum ab modernis describitur. Imprimis « ex eo, quod in primo aetatis anno puerorum penis, seu virile membrum, passim deprehenditur erectus, eo praecipue tempore quando urinae excretio imminet, tuto concludere licet, appetitum venereum nec esse causam proximam erectionis penis, nec tanquam occasionalem ad erectionem esse necessariam: in dicta enim puerorum aetate appetitus venereus non est¹. » Constat autem causam proximam erectionis penis esse repletionem corporum cavernosorum per copiosius affluentem sanguinem arterialem.

Sanguis enim, ex corde per arteriarum vias ad membra singula fluit, per venas deinde ad cor rediturus. Des igitur genitales arterias, sub nervorum influxu, dilatatas, abundantiorē injicere sanguinem in penem seu in virile membrum, quam per venas illico ad cor versus redeat; necessario sequitur membri ejusdem ampliatio atque rigiditas seu erectio.

Si jam quaeras sub quorundam nervorum influxu genitales arteriae dilatentur, ab hodiernis responsum accipies, id efficere nervos centrifugos ex osse sacro exeuntes².

Nervi quos vocant *sacros*, nonnisi excitati, arterias movent; excitantur autem tum a sensibus externis, puta tactibus, odoribus etc., tum cogitationibus, cum tamen voluntas directe et immediate in eosdem nihil valet: « L'érection est un phénomène réflexe, qui peut avoir pour point de départ les impressions fournies par tous les organes des sens, aussi bien que par la mémoire ou l'imagination. Des excitations très diverses

1. G. ERHARD, *Physiologia*, n. MCCCCXVI.

2. « Le centre de l'érection est situé dans la moelle lombo-sacrée, région d'origine des nerfs centrifuges, qui commandent à la dilatation des vaisseaux péniens (trois premiers nerfs sacrés) et à la contraction des muscles ischio et bulbo-caverneux (troisième et quatrième nerfs sacrés). Dr GLEY, *Physiologie*, p. 708.

provoquent ce phénomène. On peut les diviser en périphériques ou sensorielles et centrales ou cérébrales. Il est des excitations psychiques, des émotions, qui mettent au contraire obstacle au phénomène, p. ex. la frayeur, la timidité, la crainte de l'impuissance.¹

Legem istam physiologicam sic Dr RICHARD egregia comparatione illustrat :

« Pour faire bien comprendre cette délicate question de physiologie nous prendrons un point de comparaison, un phénomène typique très simple et très net : nous nous demanderons comment, par exemple, le système nerveux préside à la sécrétion des glandes salivaires. Il est aujourd'hui démontré que les glandes salivaires ne donnent naissance à leur produit de sécrétion, que sous l'influence de nerfs venus de la partie supérieure de la moelle épinière. Ces nerfs, qui vont du centre nerveux médullaire vers l'organe sécréteur périphérique, sont nommés *nerfs centrifuges*, parce qu'ils ne donnent passage qu'à des courants nerveux dirigés du centre (moelle épinière) vers la périphérie (glande). Mais ces courants nerveux aux-mêmes ne se produisent, que lorsque le centre est excité par d'autres nerfs qui viennent de la périphérie, et particulièrement de la surface de la langue et de la cavité buccale, où ils ont recueilli les impressions diverses, auxquelles ces surfaces sont exposées.

« Ces derniers nerfs, vu la direction et la nature des courants qui les parcourent, sont dits *nerfs sensitifs ou centripètes*. Voici comment fonctionne l'ensemble de cet appareil : si une substance sapide (sucre ou vinaigre) est déposée sur le dos de la langue ou à la surface interne des joues, elle excite aussitôt les extrémités correspondantes des nerfs sensitifs ou centripètes, détermine en eux un courant qui gagne le centre nerveux, et, au niveau de celui-ci, se réfléchit sur les nerfs centrifuges, qu'il parcourt pour arriver jusqu'à l'organe sécréteur périphérique, jusqu'à la glande salivaire, qui inonde aussitôt la bouche du liquide qu'elle produit. Cet ensemble de phénomènes consistant en une impression périphérique, un courant centrifuge et finalement un acte de sécrétion, est ce qu'on appelle en physiologie *un acte réflexe*.

« Les phénomènes de l'organisme se produisent tous par des actes réflexes, car tous sont provoqués par une impression extérieure, et l'acte nerveux réflexe est l'intermédiaire obligé entre l'impression périphérique et le phénomène par lequel réagit l'organisme, que ce phénomène soit une sécrétion, comme dans l'exemple que nous avons choisi, ou une contraction musculaire, un geste, un mouvement.

« Cependant une irritation expérimentale ou morbide, portée sur le centre nerveux lui-même peut faire entrer directement le nerf centrifuge en action, et provoquer le phénomène périphérique (sécrétion ou mouvement). C'est ainsi qu'en piquant la partie supérieure de la moelle chez un lapin ou un chien, on provoque une abondante sécrétion salivaire, sans qu'aucune substance sapide soit déposée sur les surfaces buccales. On a alors un réflexe tronqué. Nous retrouverons des faits analogues dans le fonctionnement de l'appareil génital.

« Enfin, pour ne négliger aucune des conditions préliminaires capables de nous faire bien comprendre ce fonctionnement, notons que, même dans les cas de réflexe complet, par exemple, pour la sécrétion salivaire, il n'est pas indispensable que l'acte centripète ait pour siège les nerfs de la gustation, comme dans l'exemple que nous avons choisi tout d'abord; il peut tout aussi bien avoir pour point de départ un organe des sens quelconque, et suivre l'un des nerfs correspondants, sous la forme d'impression visuelle, auditive, etc.: la vue d'un mets succulent produit dans la bouche l'affluence du liquide salivaire, et le souvenir même d'une impression gustative agréable suffit, selon l'expression vulgaire, pour faire venir l'eau à la bouche. »

Hucusque de erectione apud masculos. Non plane dissimilia in sequiori sexu sub influxu venerei aestus contingunt: tumescunt organa imo ex glandulis Bartholinis prodit passim humor genitalia externa humectans. « C'est une sécrétion qui précède le coit. » (Dr GLEY).

2. *Penetratio*, quae activa est ex parte masculi, passiva apud feminam; haec, natura ipsa duce, supina

masculum admittit, cum tamen talis situs ad generationem essentialis minime dicendus est. Jam vero quia in genere humano femineus sexus ab naturae Auctore virginale claustrum pellicula aliqua, *hymen* dicta, fere occlusum habet, absque ejusdem laceratione et aliqua effusione sanguinis¹ virgo consuete² a viro prima vice non cognoscitur.

3. *Seminatione* demum, spermatis scilicet in vaginam seu vas debitum, effusione copula, ex parte viri, absolvitur, atque eadem semel habita, cessat ejus erectio, et organa quiescunt, cum jam ad ultimum venereae delectationis gradum ipse pervenerit, quam mox totius nervosi plexus prolapsus sequitur, imo et debilitatio talis ut insimul cum semine aliquid animae exiisse TERTULLIANUS autumaret³. Unde et AUGUSTINUS: ⁴ « Momento ipso temporis, quo ad ejus pervenitur extremum, pene omnis acies et quasi vigilia cogitationis eruitur. » Idem testantur moderniores. « Lassitudo, quam post copulam vir experitur, physicae seminis deperditioni proportionata non est, atque demonstrat integrum systema nervosum in eadem fatigasse, necnon magnam vitalis principii locum habuisse jacturam⁵ ».

Sed etiam apud mulierem copula in venerei aestus seu voluptatis resolutionem, et satiativam quiescentiam, regulariter terminatur, quae modo citius, modo tardius,

1. Unde haec Deuteronomii cap. XXXII, 13. « Si duxerit vir uxorem, et postea odio habuerit eam, 14. Quaesieritque occasiones quibus dimittet eam et dixerit: Uxorem hanc accepi, et ingressus ad eam non inveni virginem: 15 Tollent eam pater et mater ejus, et *ferent signa virginitalis ejus* ad seniores urbis, 16. Et dicet pater: Filiam meam dedi huic uxorem; quam quia odit, 17. Imponit ei nomen pessimum, ut dicat: Non inveni filiam tuam virginem: et *ecce haec signa virginitalis filiae meae; expandent vestimentum* coram senioribus civitatis: 18. Apprehendentque senes urbis illius virum et verberabunt illum, 19.. Habebitque eam uxorem et non poterit dimittere eam omnibus diebus vitae suae. »

2. Dicimus « consuete »; nam tam lenta aliquando pellicula hymenea invenitur, ut absque fractione ulla virgo cognoscatur.

3. *De anima* cap. XXVII.

4. *De Civitate Dei*, l. XIV, c. 6.

5. Dr BLAUD, *Physiol. phil.*

ante scilicet vel post viri seminationem, accidit. Supremum hoc delectationis complementum feminis addit tum spermatis masculi irrigatio, tum propria effusio interna ex glandulis uterinis. quam *femineam seminationem* veteres dicebant.

In hucusque dictis habes quae copulam physiologicè perficiunt in ordine ad duplicem ejus finem: generationem scilicet, et sedationem concupiscentiae. Si autem unius generationis, quae sane primarius ejusdem finis est, ordinem respicias, singula superius allata ad copulam relative perfectam minime requiruntur.

Imprimis nihil necessitatis habere dicenda est feminea erectio, vel libidinis seu voluptatis resolutio, nec descripta, genitalium exsudatio; nam constanti experientia constat frigidas seu passive intra copulam se habentes, animumque ad aliena divertentes, concipere et fieri matres. Imo non desunt medici qui hujusmodi fecundiores habent.¹ Caeterum sic Dr FRÉDAULT:²

« Dans le rapprochement sexuel l'homme éprouve inévitablement le plaisir; mais il n'en est pas de même de la femme. Ce n'est que parce qu'elle aime, que l'acte lui devient une jouissance, et elle peut très bien y être insensible, si elle s'y livre par devoir, violence ou argent. C'est une des causes pour lesquelles plusieurs accèdent par nécessité ou par intérêt à un acte, qui, leur étant plutôt à charge qu'agréable, leur semble alors, sauf le devoir et les conséquences, indifférent en soi. »

Verum neque perfecta penetratio ad primarium copulae finem undequaque necessaria est, cum constat seminationem ad os vasis feminei passim consecutam esse prolis conceptionem. De quo sic narrat S. THOMAS:

1. BRIAND et CHAUDE, *Manuel de médecine légale*.

2. *Anthrop., génér.*, p. 569 et 641.

« Posset forse absque miraculo mulier, salva omnimoda virginitate, concipere, sicut dicitur accidisse de quadam puella pubescente, quam propter pudoris custodiam in lecto suo pater habebat; qui dum in somno pollueretur, semen ad matricem descendit et puella concepit. »¹

Hoc aegre tamen medici antiquiores admittebant, imo et irridere plurimi ausi sunt, impossibile omnino esse declarantes mulierem concipere absque perfecta copula.

« Ad auctoritatem autem divi Thomae allatam, ita de hac re cl. Zacchias², satis responsum puto, si nihil respondeam. Quod enim sanctissimus ille vir id sibi persuadeat veritatem habere apud medicos, vix ullum illos habituros existimaverim, qui eorum auctoritati in ea re acquiscat. » — Ast scientiarum progressus verum dixisse S. Thomam, repetitis experiētiis, demonstravit. Saepe virile sperma ad vaginae os depositum, capillaritatis virtute, ad interiora uteri, imo ad ovarium usque ascendisse ovulumque foecundasse, gravissimi et in re physiologica omni exceptione majores hodierni scriptores certum habent atque affirmant. Tales sane sunt DD. Longet, Coste, Robin, Liégeois, etc. Quare auctores operis *Manuél de médecine légale*, nihil haesitantes: « Parvi refert, aiunt, penim erigi necne; ad foecundam copulam enim erectio ne quidem in viro habenda est ceu necessaria conditio. » - Demum in opere de Matrimonio cel. medicae Parisiensis Facultatis olim decanus Dr BROUARDEL, discipulos sic docebat: « Sciatis plures persuasum habere, ut conceptio sequatur, opus esse ejaculationem inter completam immissionem fieri. Nihil autem magis erroneum, cum certo constet feminas virgines concepisse post mera contra pudicitiam tentamenta, incorrupto manente hymene ex semine ad vulvae superficiem deposito. ».

Quanti momenti hoc ultimum assertum sit, nemo non videt. Et re quidem vera, si ad generationem ef-

1. Quod l. VI, q. X, a. 1.

2. *Quaest medico-leg.*, l. III, tit. I, q. 8, n. 20.

ficaciter operandum absolute sufficit, ut prolificum virile sēmen ad muliebrum os deponatur, jam sequitur ex parte etiam viri erectionem non esse omnimode foecundationi essentialē, atque hanc citra penetrationem contingere posse.

COROLLARIA.

Ex modo disputatis cuique facile datur intelligi, quid nonnullis dubiis respondendum sit a theologis moralistis fusius ventilatis.

I. Licitum videtur mulierem ob laudabilem finem, v. g. ne nimis fatigetur vel etiam ex indifferentia aut pietatis causa, « in actu coitus ad alia divertere ¹, ne concitetur ad seminationem, » cum hujusmodi « diversio ad alia neque proderit quidquam neque nocebit. »

II. Non est par ratio viri et uxoris in reddendo debito, cum multa excusare possunt virum id mulieri petenti recusantem, quae non excusabunt mulierem.

III. Copula post viri seminationem licite abrum-pitur, etiamsi mulier nondum seminaverit. Etenim, ait Dr CAPELLMANN, « virum sub peccato obligari ut mulieris seminationem expectet, nihil aliud est quam sub peccato postulare impossibilia. Effusionem enim seminis fere semper relaxatio partium virilium continuo sequitur, unde fieri non potest, ut pergatur in copula ad producendam feminae seminationem. »

IV. Interrupta carnali copula, quin ad seminationem pervenerit mulier, incoeptum venereum aestum ad quiescentiae apicem sponte perducere huic licet. Ad id enim ipsa jus habet, ut quid ad debiti conjugalis integritatem pertinens.

V. Conjugalis concubitus, quo vir ad externum

¹ Verum quae conjugibus licent, eisdem passim omnia non expediunt. Sane ad marmoream accedere viros parum delectat, qui propterea, derelicto legitimo thoro, illicitis amoribus facilius cedent.

feminei vasis os semen effundit, tum in ordine ad generationem tum relate ad sedandam concupiscentiam, copula tam imperfecta dici debet, ut ea sponte conjuges uti, non licere dicendum sit. Utrum autem, necessitate ducti, licite eam admittere possint, in disputatione de impotentia dicemus.

VI. Abominandae sunt copulae, quae sodomico modo, in vase scilicet indebito ejusdem vel alterius sexus fiunt, vel ubi copulantes se gerunt ut generationem ex consilio impedian.

ARTICULUS III.

De foecundatione artificiali.

Saeculo elapso ad finem vertente, SPALLANZANIUS, sacerdos Modenensis, in scientiis naturalibus celeberrimus et in Paviensi Universitate professor, publici juris fecit doctrinam, animalia posse, absque carnali maris et feminae copula, artificiali methodo foecundari, si quis nempe syphunculo masculum semen in feminea organa introducat, dixitque se rem in cane expertum esse. Quam experientiam, cum sciverit Dr BONNET, ad eundem auctorem ita scripsit: « Je ne sais même si ce que vous venez de découvrir, n'aura pas, quelque jour, dans l'espèce humaine des applications, auxquelles nous ne songeons point et dont les suites ne seront pas légères ¹. » Applicatio autem hujusmodi a non paucis jam medicis facta est, et quidem, ut aiunt, non sine aliquo felici exitu; ita ut methodus ista, ubi praesertim conjuges per naturalem copulam nihil efficiunt sterilesque manent, de die in diem vigere magis videatur. De qua re jam, anno 1874, ita scribebat Dr MAYER ². « Cette

1. SPALLANZANI, *Expériences pour servir à l'histoire de la génération*, Genève, 1786, p. 275.

2. *Des rapports conjugaux* sixième édition, 1874, p. 280.

opération, tend à s'introduire dans l'arsenal thérapeutique et à devenir une opération courante. » — Necesse itaque est, ut, si velimus, inspecta lege christiana, de hujusmodi operationis moralitate rectum ferre iudicium, prius attendatur methodus practica ab artificialis foecundationis patronis praescripta. En quam consuetudo sua-

« Avant d'entreprendre la fécondation artificielle », ait Dr. ROUBAUD, « le médecin doit s'assurer que le sperme qui sera fourni, contient des animalcules en suffisante quantité et dans les conditions normales de vitalité. Cet examen peut se faire quelques jours avant l'opération. Celui-ci étant résolu, on fixe le moyen par lequel on se procurera le sperme. Sera-ce par le coït? sera-ce par la masturbation? Nous repoussons le premier moyen, et nous donnons la préférence à la masturbation, que l'homme se pratique lui-même, en dehors de tout regard, dans un cabinet voisin... dans un petit flacon à couleur brune, etc... »

His positis, medicus cum syphunculo haurit fere duas guttulas ex hoc vase et in feminea organa infundit. Quod methodus talis sine scrupulo a materialistis medicis usurpetur et approbetur, nil sane mirum. Honestus autem vir atque omni morali sensu nondum destitutus, immundam, ut puto, praxim istam habebit, non secus ac laudatus Dr MAYER, qui ita sententiam suam aperuit :

« Certes nous ne mettons pas en doute la possibilité de féconder artificiellement la femme. Mais nous nous demandons s'il est désirable que cette opération entre dans les usages, et que les médecins l'adoptent. Cette pratique soulève des réflexions d'une extrême gravité, que ses partisans nous permettront de leur soumettre ici.

« Nous passerons rapidement sur cette considération de l'absence de l'orgasme, qui, disent-ils, n'ajoute rien à la valeur du produit, tout en faisant nos réserves à cet égard. Mais en

songeant au *procédé ignoble* qui doit procurer la matière à injection, nous ne pouvons nous défendre d'un sentiment de répulsion, que partageront, sans aucun doute, tous les praticiens habitués à voir dans leur art autre chose qu'un métier vulgaire, au service du matérialisme le plus abject.

« Il n'est pas jusqu'aux dangers que cette opération peut faire courir aux mœurs publiques déjà si perverties, qui ne soit à nos yeux un motif puissant pour la faire rejeter avec dégoût... A ces différents points de vue, la fécondation artificielle, dans l'espèce humaine, nous paraît constituer une opération aléatoire quant à la qualité du produit, contraire à la morale et indigne du médecin qui a le respect de son ministère. »

Jure itaque et merito illicitam habendam esse hujusmodi operationem, jam in prima nostrarum Disputationum editione scribebamus, quae tamen sententia quibusdam theologis minus placuit ¹. Ast interpellata hac de re Sancta Sede, mox sequens publici juris facta est Sancti Officii responsio :

« *Feria IV die 24 Martii 1897*

« In Congregatione Generali S. R. et U. I. habita coram Emis P. D. Cardinalibus contra haereticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, proposito dubio :

« *An adhiberi possit artificialis mulieris foecundatio ?*

« Omnibus diligentissimo examine perpensis, prae-habitoque R. D. Consultorum voto, iidem Emi Cardinales respondendum mandarunt :

« *Non licere.*

« *Feria vero VI. die 26 ejusdem mensis et anni, in solita audientia R. P. D. Adessori S. O. impertita, facta de supradictis accurata relatione SSmo D. N. LEONI P. P.*

¹ Videsis cl. PALMIERI, BALLERINI, *Opera theologica*, Tract. X n. 1230. — BERARDI, *Praxis Confes.* edit. secunda.

« Sanctitas Sua resolutionem Emorum Patrum adprobavit et confirmavit. »

J. Can. MANCINI S. R. et U. I. Not.

Quam sapienter, praelucentibus legis naturalis principiis, S. O. ad enunciatum quaesitum respondit, non est cur declaremus. Sane de artificiali foecundatione agitur cui praemittitur vel onanistica copula vel solitaria pollutio quae utraque est intrinsece mala. Nec dicas « heic non esse veram pollutionem, quoniam emissio seminis est ad hoc ordinata, ut in vas uxoris ipsum semen introducatur, ad quam introductionem jus habet vir, qui artem adhibet, ut id quod natura in conjugio intendit, nec aliter ipse obtinere potest, assequatur. Sane heic seminis ejecti frustratio non haberetur, et fructus legitimus consequeretur. »

Respondeo : Actus quilibet in se malus tunc solum fit licitus, cum *aeque immediate* duplicem obtinet effectum, unum bonum quod intenditur, alium malum qui permittitur. Porro in casu praesenti, quod facit maritus unum per se consequitur effectum, scilicet ejaculationem seminis in cyatum, extra copulam ; alter effectus seu introductio spermatis in uterum conjugis, minime est immediatus, imò nec certus, nam, mutato consilio, mulier jure suo utens, ejectum semen recipere per siphunculum recusare potest. Caeterum solitaria pollutio, prout alibi dicemus, minime ob solam seminis frustrationem est damnanda.

SCHOLION. Vix est cur moneamus artificialiter bruta animalia foecundare minime esse illicitum, cum caeteroquin, experientia duce, id proficuum esse possit ¹.

1. Teste Dre BUSQUET, « le produit d'une seule éjaculation d'étalons a pu féconder quinze juments. » L. c. p. 141.

CAPUT QUINTUM.

De novi hominis Conceptione

« Terreni parentis, » ita LACTANTIUS, « nihil est nisi ut humorem corporis, in quo est materia nascendi, cum sensu voluptatis emittat vel recipiat, et citra hoc opus sistit, et ideo nasci sibi filios optant, quia non ipsi faciunt; caetera jam Dei sunt ¹. » Copulam itaque omnem et singulam novi hominis generatio minime consequitur, quin imo millies frequentior est inter homines viri ad mulierem accessus, quam in muliere conceptus et partus, cum ibi tantum feliciter generatio procedat ubi operi hominis naturae opus responderit. Ad hoc utique opus respiciens: « Nescio, dicebat, tempore Machabaeorum, mater hebraea ad filios suos martyres, qualiter in utero meo apparuistis ². » Idem etiam nesciunt, bis mille et ultra annorum interjecto intervallo, moderni atque recentiores scientifici. « Totum hocce conceptionis negotium, sic, saeculo xviii mediante, cl. ERHARDUS Hambergerus scripsit ³, tot tantisque premitur difficultatibus, ut hactenus nihil certi affirmari queat. » Unde « lubens certe, ipse subjungit, totam hanc praetermitteremus doctrinam, si pro ratione instituti liceret. » — Non secus physiologi hodierni fateri coguntur:

« Qui pourra jamais expliquer, ait Dr BOSSU, comment la fécondation s'opère? Les plus grands génies

1. *De Opificio Dei*, cap. XIX.

2. Id. *Machab.* VII, 22.

3. *Physiologia Medica*, MCCCCLIV.

y ont échoué. » Miranda utique arcana in hoc campo physicarum scientiarum progressus patefecit, quin tamen ipsum novae vitae principium assecutus sit, neque unquam assecuturum esse autumo. Quare inquirendo magis quam affirmando abstrusum hoc argumentum tractare consultius videtur.

QUAESTIO I.

In quo conceptio proxime et essentialiter consistat.

Toties, jam scimus, novus homo concipitur, quoties in sinu matris femineum maturum ovulum a masculino prolifico semine efficaciter foecundatur. A saeculo et ultra (nam de veterum hac de re doctrina non est cur amplius sermocinemur) ¹, propositio ista tanquam inconcussa physiologica veritas habetur. Ast, si ulterius in scrutando hoc mysterio progrediamur, recentiorum jam non una occurrit sententia. Imprimis enim ad hodierna fere usque tempora putabatur, ad foecundationem physicum ovuli atque spermatis contactum minime esse necessarium, imo contactum hujusmodi impossibilem esse autumabant. « Plane non perspicio, » ait ERHARDUS ², « materiam adeo viscidam, quale semen est masculinum, per orificium uteri angustum in cavum uteri amplum, et ex hoc rursus in tubae orificium angustum, per canalem longitudinis aliquot digitorum, qualis est tuba Fallopii, momento penetrare posse. » — Ovulum itaque foecundari docebant per vaporem aliquem, seu *auram seminalem*. « Pars seminis, aiebant, volatilis, aura seminalis dicta, tantum penetrabit usque in ovulum unum vel alterum ad conceptionem aptum;

1. Qui plura scire velit, adeat Aristot., *de Generatione et Corruptione*; B. Alb. M., *de Animalibus*, lib. xvi; P. Anton. Rud. Rodiens., *Comment. in Arist., de Ortu et Interitu*.

2. L. c., n. MCCCLVII.

id quod brevissimo post ejaculationem seminis tempore fieri solet¹. » — Ast, quod impossibile isti putabant, mirabili methodo, quam Deus scit, vere fieri jam in comperto ab SPALLANZANIO, adhibitis egregiis experientiis,² positum est.

« Autrefois, » ait BECLARD, « on supposait que la fécondation pouvait s'opérer par une influence en quelque sorte purement dynamique. On admettait que les parties les plus déliées de la semence absorbée après le coït, dans les organes de la génération, étaient portées dans toutes les parties de l'organisation femelle, et que la fécondation s'opérait à l'aide d'une sorte de vapeur, à laquelle on donnait le nom d'*aura seminalis*. Cette supposition n'est plus admissible aujourd'hui. La fécondation n'est possible qu'autant que le sperme entre en contact matériel avec l'ovule. » — « Aucun fait, déclarat BRACHET, ne réunit plus de preuves que celui-là. » — L'*aura seminalis*, dicit FORT, n'existe plus aujourd'hui que dans l'histoire. »

Semel extra dubium posito quod ad generationem physicus requiratur contactus spermatis et ovuli, restabat solvenda questio : quonam ex duplici elemento masculi seminis, opus sit ut obtineat generatio. Praemissis itaque innumeris experimentis atque profundioribus studiis, modernis physiologis haec comperta sunt : *a*) Sola spermatozoïda, excluso liquido in quo natant, foecundant ovula ; *b*) omne ovulum ab uno solo spermatozoïde foecundatur ; *c*) spermatozoïda solo capite, in ovula

1. « Après la démonstration faite par SPALLANZANI de la nécessité de ovules et du sperme pour la génération, certains biologistes pensèrent que le liquide testiculaire fécondait l'ovule en mettant en liberté des émanations subtiles. C'est la théorie de l'*aura seminalis* » Dr BUSQUET, l. c. p. 113.

2. « SPALLANZANI plaça du sperme dans un verre de montre ; dans un autre semblable furent déposés des oeufs qui par la viscosité de leur albumen, s'attachèrent à la partie concave du verre. Celui-ci fut déposé sur le premier de manière à laisser un très faible espace entre les oeufs et le sperme. L'appareil resta plusieurs heures exposé à une température de 18 à 25 degrés. Une quantité considérable de vapeur humecta les oeufs. Néanmoins jamais les ovules, dans ces conditions ne présentèrent des phénomènes de développement, tandis que ceux qu'on mettait en contact immédiat avec le sperme entraient bientôt en segmentation. » Ib.

3. *Physiologie*, p. 904.

matura foecundanda penetrant, exclusa cauda quae evanescit.

« Les spermatozoïdes se dirigent vers l'oeuf et parcourent souvent, pour l'atteindre, de grandes distances. Il en est un qui réussit à devancer les autres et qui arrive le premier au but. Le voici au voisinage du vitellus (le jaune de l'oeuf). Aussitôt qu'il en approche, la couche superficielle du protoplasma ovulaire se soulève en forme de cône plus ou moins effilé et va à la rencontre du spermatozoïde, s'allongeant jusqu'à ce qu'elle l'ait atteint. Dès qu'il y a contact le cône d'attraction cesse de s'étirer et commence au contraire à rentrer dans le vitellus... La tête seule du spermatozoïde pénètre dans le vitellus; la queue reste embourbée dans la couche périphérique; c'est, en effet, un organe de locomotion devenu désormais inutile. » Hucusque
Dr GLEY. ¹

*
* *

Verumenimvero ex hucusque enarratis physiologicis legibus et factis parum affertur lucis circa intrinsecam rationem foecundationis seu productionis novi viventis.

Ad hanc magis inculcandam duplex excogitata ab modernioribus fuit theoria, *praeexistentiae* scilicet et *epigeneseos*. Prior tenet « delineationem futuri corporis organici haerere jam ante congressum » in alterutro germine; aut in ovulo femineo, et qui hoc continent dicuntur *ovistae*: aut in spermate virili, et *spermatastae* qui ita putant, audiunt. Juxta illos, semen aut seminalis aura « in humore ovuli motum excitabit intestinum, quo in delineatione minuscula futuri hominis, in ovulo jam haerente, turgescencia et motus humorum ejusdem oritur; et sic fit initium vitalitatis ¹. » Juxta

1. L. c. p. 703.

2. EHRHARDUS, l. c. MCCCCLXVIII.

istos « futurum animal in semine haeret masculino, quatenus nempe spermatica elementa, seu spermatozoida, vera habenda sint animalia, generatione aliquando in lucem edenda, cum post copulam in maturum femineum ovulum occurrunt, in quo illud, quod prae caeteris animalculis sedem seu domicilium suum collocat, ejus substantia se nutrit, et in novum hominem crescere incipit. » Duplicem vero hanc praeexistentiae theoriam parvi faciunt moderniores, pro certo jam habentes novum hominem ex unitis utriusque principii, ovuli scilicet et spermatis virtutibus, vere produci seu generari, quam doctrinam propterea *epigeneseos* nomine vocant. Qua intrinseca methodo id fiat, sic celebriores atque recentissimi auctores¹ rem integram contingere declarant.

« L'ovule, avant sa maturation, est une simple cellule² et comme telle possède une membrane d'enveloppe, un noyau et un corps protoplastique. La membrane est transparente. Le noyau (vésicule germinative) est relativement volumineux. Le protoplasme a reçu le nom de *vitellus*. Il contient une certaine quantité de matières nutritives (albuminoïdes, phosphores, sels minéraux). Mais la maturation est indispensable pour qu'il puisse être fécondé.

« En voici le processus: Le noyau qui se trouvait jusque là au repos dans le centre de l'ovule, quitte sa place et se retire vers un point de la périphérie. Durant ce trajet il prend peu-à-peu la conformation d'un fuseau dont les deux extrémités pointues viennent successivement déposer sur la surface externe de l'ovule un petit corps cellulaire qui y reste accolé, et qu'on a appelé *globules polaires*, parce qu'ils semblent indiquer l'endroit précis, où, après la fécondation, commencera à se dessiner le nouvel être.

1. TESTUT, *Anatomie humaine*; t. IV, 5e édit. 1905. p. 873. FREDERICQ et NUEL, *Eléments de Physiologie humaine*; 5e édit., 1904, p. 681. Mathias DUVAL: *Physiologie*, 1907, p. 680. GLEY, *Physiologie*, 1910.

2. « Les cellules sont des éléments anatomiques vivants, c'est-à-dire qu'elles sont le siège de phénomènes de nutrition et que c'est en elles qu'il faut chercher les actes élémentaires, d'où résulte le fonctionnement des tissus et organes qu'elles forment. » Dr DECHAMBRE.

« Ces globules ont aussi été nommés des *corpuscules de rebut*, attendu qu'ils ne jouent aucun rôle dans la constitution du corps de l'embryon.

« Cependant du restant de la substance du fuseau, il se forme un nouveau noyau, lequel retourne vers le centre où il constitue le noyau propre de l'ovule mûr; on l'appelle le *pronucleus* femelle. Ce n'est qu'une sorte de demi-noyau relativement au noyau primitif, dont il n'a pris qu'une partie de la substance.

« L'ovule ainsi disposé, si les spermatozoïdes arrivent, ce sera à qui percera le premier l'enveloppe et pénétrera dans l'intérieur. Dès qu'un seul y a pénétré, il se forme autour de l'ovule une deuxième enveloppe, destiné à fermer l'accès à tout autre spermatozoïde, qui ne pourrait que troubler gravement la fécondation. Celui qui est entré dans l'ovule perd aussitôt sa longue queue, qui est résorbée par les matières protoplasmiques de l'ovule. Sa tête se transforme; à l'aide du nouvel ambiant où il se trouve, il prend l'aspect d'un noyau appelé *pronucleus mâle*. Ainsi transformé, il se dirige vers le centre de l'ovule où est le pronucleus femelle, qui se déplace un peu pour venir à sa rencontre. Lorsqu'ils se sont rejoints, ces deux demi-noyaux restent quelque temps en contact, puis se fusionnent en un seul noyau au repos. La fécondation est faite et la formation du nouvel être commence par la série des segmentations de l'ovule. »

Quae sic nos docet modernorum physiologorum scientia, mirabilia sane sunt, sed et mysteriis plena, cum hucusque ultimam atque intrinsecam generationis rationem excussisse, nemo adhuc videtur. « Par quel mécanisme le spermatozoïde détermine-t-il le développement de l'oeuf? Telle est la question fondamentale à résoudre. La nature de ce stimulus nous échappe encore ».¹

1. Dr GLEY, *Physiologie*, pag. 705.

QUAESTIO II.

In qua feminei organi parte conceptio fiat.

Super ovarium tantum conceptum obtinere communiter physiologi veteres putabant. Hodierni autem hoc certo falsum esse fere universi docent, et principii instar ponunt: « Ubicumque ovulo sano prolificum semen occurrit, ibi novum hominem concipi. » Ast per quod temporis spatium sanum seu ad foecundationem aptum ovulum remaneat, undequaque concors eorum sententia non apparet. Quamplurimi eorum ita adhuc ovulum comparatum esse putant, cum, peracto per Fallopianas tubas longiori itinere, intra uterum pervenit.

« On a beaucoup discuté, » ait Dr JAMAIN ¹, « pour savoir à quel point précis avait lieu la fécondation, c'est-à-dire la rencontre du sperme et de l'ovule. La tendance qu'a le premier à se rendre vers l'ovaire, et le second à descendre vers l'utérus, et, d'une autre part, le temps souvent fort long pendant lequel spermatozoïdes et ovule conservent leur intégrité, expliquent très aisément comment la fécondation peut avoir lieu dans toute l'étendue de la trompe, aussi bien que sur l'ovaire lui-même, et jusque dans l'épaisseur des parois utérines. » Eodem sensu Dr. BECLARD scripsit: « L'endroit où s'opère la fécondation, c'est-à-dire, le lieu de rencontre de l'ovule et du sperme, n'est pas circonscrit en un point spécial. Cette rencontre peut avoir lieu dans toute l'étendue des trompes et jusque dans l'intérieur même de l'utérus. La fécondation peut donc s'opérer dans un assez long trajet, et les chances de fécondation se trouvent ainsi multipliées ². »

« C'est sur le trajet de l'ovaire à la trompe, ou mieux encore, au niveau du pavillon de la trompe, que se produit la rencontre des spermatozoïdes avec l'ovule, comme le prouvent les

1. *Nouveau Traité d'anatomie.*

2. *Traité de Physiologie.*

grosseesses péritonéales et tubaires. » Ita Dr. MATHIAS DUVAL¹. Non secus Dr. RIBEMOND DESSAIGNES²: « Le spermatozoïde doit, pour que la fécondation soit possible, rencontrer un ovule mûr, soit au niveau de l'ovaire, soit dans le tiers externe de la trompe. Au delà de ce point, l'ovule s'est entouré d'une enveloppe d'albumine qui le rend impénétrable au spermatozoïde.

Hoc autem uti certissimum retineas, conceptionem cum copula minime coincidere, imo saepe saepius, pluribus horis vel etiam diebus interjectis, illam obtineri. « Il y a toujours, ait Dr DEBIERRE, un certain temps écoulé entre le coït fécondant et le moment de la fécondation. »

QUAESTIO III.

Utrum stata sint conceptionis tempora.

Animalia inferiora ratione destituta non continuo per integrum annum, sed statutis a natura anni temporibus coire et foecunda esse, omnes sciunt. Ita autem minime obtinet apud homines, quibus concipiendis atque generandis tempestatum limitationem nullam Creator imposuit. Vir enim non ex intervallo, sed constanter, prolificum sperma conficit; apud feminas etiam ovula continuo maturescunt, quin ab anni temporibus ovulationem pendere ulla ratione videatur.

Attamen, ex dictis, non omni die, sed semel fere tantum per mensem mulier maturum ovulum in promptu habet, quod foecundari valeat. Quare non immerito hic quaeritur: *Utrum necne stata sint tempora quibus, caeteris diebus certo exclusis, conceptus copulam sequi possit?*

1. *Physiologie*, 1907, p. 679.

2. *Préliminaires*, 6e édit. 1904, p. 5. Dr GLEY, *Traité de Physiologie*, 1910, p. 701.

Ad tale quaesitum saeculo jam XVII, BOERHAAVE respondebat: « Feminae semper concipiunt post ultima menstrua et vix alio tempore. » Quam legem hodiernis temporibus absolutam esse censuit Dr. POUGET aiens:

« Conceptio nonnisi a primo ad duodecimum post menstrua diem fieri potest, neque unquam, elapso hoc intervallo, accidit. Physice impossibilis eadem habenda est post diem decimum quartum ad novorum mensium vigiliam habenda est. »

Unde BALLERINIUS sic decernebat: « Post accuratiora physiologiae studia tamquam exploratum jam habetur, sperari effectum generationis non posse, a quarto decimo die post incoepa menstrua usque sub sequentis epochae finem, id est, ad sequentem usque menstruorum recursum. » Ex quibus, si vera forent, sponte flueret, conjuges vel solutos posse per omnem et totum dimidiatum mensem libidini indulgere, quin unquam copulae naturalis effectus mulieri timendus foret. Ast, pace tanti viri, « post accuratiora physiologiae studia » sententialiter hujusmodi verbis rem definienda non est.

Licet enim de physiologico nexu menstrua inter et ovuli decisionem hodie constet, talis tamen hujusmodi nexus non datur, ut infra menstruorum epochas vesicula aliqua Graafiana maturescere et ovulum decidere non possit¹; dum ex parte altera spermatozoïda per hebdomadam et ultra intra feminea organa viventia manere valent, ovulum foecundandum expectantia². Quare nihil faciendum est assertum, ex copula inter duplicem menstruorum epocham habita, sperandam generationem non esse.

1. « De ce que la menstruation coïncide généralement avec l'ovulation, il ne s'ensuit pas que les deux actes soient en corrélation nécessaire. Les cas sont nombreux de nourrices redevenues enceintes sans que leurs règles aient reparu, » GLEY, *Physiologie*, p. 693.

2. « Chez la femme, SIMS a vu dans le col utérin des spermatozoïdes doués de mouvements huit jours après le coït. PERCY, HAUSSMANN, BOS-SI, DUHRSEN ont publié des observations d'après lesquelles ces éléments auraient été encore vivants dans le vagin ou les trompes de cinq à vingt-deux jours après les rapports sexuels. » Dr BUSQUET, l. c. p. 121.

QUAESTIO IV.

**Utrum et quare aliquando detur multiplex
simultaneus conceptus.**

Mulierem, licet regulariter uniparam, tamen per-
saepe geminum, vel etiam interdum triplicem, imo et
quadruplicem¹ partum edere, experientia constat. Cujus
singularis facti ratio vel in multiplici simultaneo con-
ceptu sistere vel in superfœtatione, fœtui scilicet jam
existenti novo conceptu² superveniente, dicenda est. De
superfœtationis seu superconceptionis possibilitate di-
sputant physiologici, in hoc tamen satis concordēs,
quod, ubi fœcundatum ovulum per Fallopianas tubas
in uterum pervenerit, hic ita claudatur, ut, durante prae-
gnatione, omnis conceptus novus impossibilis fiat. Ast,
uti scitum est, lentissimo gradu fœcundatum ovulum ab
ovario ad uterum progreditur; quare, si interim altera
vice mulier virum admittit, vel ex priori copula sperma
remaneat, maturum ovulum aliud in altero ovario, plu-
ribus etiam diebus interpositis, fœcundari posse, ex
hucusque dictis apparet.

Uterius, plura ovula insimul ad maturitatem, apud
robustiores praesertim feminas, pervenire posse constat,
quae proinde, virili spermate occurrente, omnia et sin-
gula vivificari valent. Una enim ejaculatione spermatis
vir millies mille ovula fœcundare valeret. Quapropter
ex conceptu seu partu multiplici ad multiplicem copu-
lam concludere nequaquam licet, ne quidem in casu quo
prolis altera, vel etiam tertia, separatim a prima atque
tardiori die ad lucem ederetur, cum fœtum unum tar-
dius altero maturescere posse, nullus dubitat.

1. Quadruplices partus in septentrionalis Americae praesertim regionibus
obtinere dicunt.

QUAESTIO V.

De causis differentiae sexuum et assimilationis ad parentes.

1. Plura et mira veteres¹ sermocinati sunt de ratione qua modo masculus nascitur, modo femina. « La cause des sexes a été recherchée un peu partout », ait Dr GOURRIER, « et principalement où elle n'existe pas : dans les vents, dans les saisons, dans les régions, dans les phases de la lune. » Juxta S. THOMAM² « virtus activa quae est in semine maris, intendit'producere sibi simile perfectum secundum masculinum sexum; sed quod femina generetur, hoc est propter virtutis activae debilitatem, vel propter aliquam materiae indispositionem, vel etiam propter aliquam trasmutationem ab extrinseco, sicut Philosophus dicit, quod *ventus septentrionalis coadjuvat ad generationem masculorum, australis vero ad generationem feminarum*; quandoque etiam ex conceptione animae, ad quam de facili immutatur corpus. »

Ad recentiores physiologos quod spectat, in definienda lege naturali discretionis sexuum in foetu, ad tot eos abire jure dicemus sententias quot capita. Speciminis causa en quae hac de re scripta jacent :

« Initio novus homo seu foetus nec est masculus neque femina; sexus ejus determinatio a circumstantiis suae evolutionis pendet. (Ackermann, 1788). — Initio, foetus est hermaphrodita. (Knox, Weber) etc.³ — In ipso

1. Vide B. ALB. MAGN. *de Animalibus*, lib. XVIII, tract. I, cap. I et seq.

2. I, q. XCII, a. 1, ad 1. — Q. XCIX, a. 2, ad 2.

3. Quod, saeculo jam XVIII, auctores isti docebant jam modernioribus certa veritas esse videtur: « Tous les vertébrés, aiunt, commencent par être hermaphrodites. » Hoc autem duplici ex capite decernunt: 1) quia, durante prima gestationis periodo, in foetu glans genitalis apprehenditur ut indifferens qui vel in testiculum vel in ovarium transeat; 2) quia in embryone amniotico idem glans genitalis adstantem habet duplicem canalem, Wolffianum scilicet et Mullerianum; ille, si evolverit, in canalem spermaticum seu

primo instanti conceptionis, sexus ita determinatur, ut foetus vere sit masculus vel femina. — Sexus determinatio ab ovuli feminei maturitatis gradu ita pendet, ut ex maturiori masculus, ex minus maturo femina generetur. (Warner, Schirac, etc.) Ex copula inter menstrua vel statim postea habita, feminea potius foret conceptio, si paulo tardius, esset masculina. (Coste, Thury, etc.) — Ratio discretionis ex aetate relativa copulantium quaerenda est, quatenus ubi pater major natu sit, masculi potius generentur, secus feminae (Boudin.) — Parentum unusquisque sexum proprium, natura duce, producere conatur; quare qui in suo esse proprio potior est, alterum vincit, suum sexum imprimit, seu « mas et femina eo efficacius sexum reproducunt, quo prior magis mas est, altera magis femina. » (Girou de Buzareingues.) Debilior proinde mulier masculos potius generare nata foret. — Masculi potius ex muliere forti et viro debiliore nascuntur, et feminae si secus. (Gourrier.) — Mares potius intra aestatem, et feminae tempore hiemali (Virey); — Contrarium omnino dicendum est (Bailly), etc., etc. »

« On a voulu expliquer, ait Dr. Bossu, la détermination des sexes en disant que les oeufs mâles sont dans l'ovaire droit, les oeufs femelles dans le gauche... On a dit encore que la chance d'avoir des garçons était en rapport avec la vigueur du père. On a dit..... Mais à quoi bon rappeler des absurdités si grandes? Avouons tout simplement notre ignorance, et n'inventons pas, lorsque nous ne pouvons pas expliquer et encore moins démontrer. » Juxta BEAUNIS: « Il naît en moyenne 106 enfants mâles pour 100 enfants du sexe féminin. Les conditions qui déterminent le sexe du produit ne sont pas encore connues. On ne

vas virilis seminis deferens convertendus est; hic in oviductum femineum. Simul itaque ac in genitali glandula sexus unus vel alter patefactus fuerit, eidem respondens canalis Wolfianus aut Mullerianus maturescit, dum contrarius paulatim evanescit. (Cf. *L'Hermaphrodisme* par le Dr CH. DEBIERRE. Paris 1891).

sait ni pourquoi, ni à quel moment la sexualité apparaît. » — Demum, teste Dr CORRIVAUD: « Il est probable que c'est là un secret que nous ne connaissons jamais, par la raison bien simple, que le jour où l'homme aurait pu le surprendre, l'existence de sa race serait fort compromise. »

Longiore sermone discussis non paucis auctorum de re praesenti sententiis, Dr BUSQUET sic concludit: ¹ « En résumé, cet examen critique des diverses théories relatives au déterminisme du sexe a pour unique résultat de démontrer l'insuffisance de chacune d'elles. Deux facteurs paraissent néanmoins intervenir efficacement: l'état physiologique réciproque des deux générateurs et les conditions nutritives auxquelles est soumis l'oeuf fécondé. »

In hac humili confessione verum habes circa causas sexum proxime determinantes hodiernae scientiae oraculum. Causae autem primae summam, hac etiam in re, sapientiam atque moderatricem providentiam sic scientificus aliquis ² agnoscit divinisque laudibus ornat:

« Un phénomène admirable dans la conception, c'est le rapport constant qui existe entre la production des mâles et celle des individus du sexe féminin, rapport qui est tel, que les premiers sont toujours, dans tous les temps et dans tous les lieux plus nombreux que les seconds.

« Qui pourrait méconnaître ici un dessein providentiel de la puissance créatrice, qui a voulu que le sexe exposé à plus de dangers l'emportât sur l'autre par le nombre, afin qu'après les pertes inévitables que ces dangers entraînent, ils se trouvasent entre eux dans une juste proportion? Merveilleuse harmonie! soins manifestes de cette divine Providence, qui a l'œil toujours ouvert sur la création, et prévient par ces rapports conservateurs les désordre sociaux qui naîtraient de la prédominance de l'un ou de l'autre sexe »

1. L. c. pag. 155.

2. Dr BLAUD, l. c. p. 180.

2. Ad assimilationis causam quod attinet novi hominis ad parentes et propinquos, plura etiam apud antiquiores invenies, pauca vero quae scientiae indolem redoleant.

A l'égard des ressemblances, dicit Dr BOSSU, « la science est tout aussi pauvre d'explications ». De auctorum theoriis ita ait Dr BRACHET: « Il est bien facile de démontrer l'insuffisance de ces hypothèses; mais lorsqu'il s'agit d'en venir à une explication raisonnable, on est obligé d'avouer son impuissance, et de ranger le fait parmi les choses encore inexplicables, dont la nature s'est réservé le secret. Autant ce fait est commun, autant il est enveloppé de ténèbres et de mystères. Tous les efforts des physiologistes n'ont abouti à rien de satisfaisant jusqu'à ce jour. » Attamen constare hoc saltem omnino videtur, causam assimilationis non mere esse physicam et materialem, ex sola vel ovuli vel seminis natura prodeuntem. Non raro enim contingit natos parentibus dissimiles esse, et potius assimilari vel avis, aut etiam cum alio quocumque. « La ressemblance, » ait BRACHET, « n'a quelquefois lieu ni avec le père ni avec la mère, mais elle se fait remarquer avec des grands-pères, avec des grand'mères, et quelquefois même avec des oncles, des tantes, des frères ou des soeurs.

« Mulier quaedam, sic narrat ALDOVRANDUS, cum extra legitimum thorum se alteri viro prostituisset, metuens improvisum mariti adventum, enixa est foetum non adultero, sed absenti marito prorsus similem. » Cujus rei exempla plura invenire est apud veteres atque hodiernos scriptores¹. Imaginationis itaque vires apud matrem in indolem foetus agere, vix est qui dubitet. Notabile demum et aliud invenitur, nempe neonatum, cum per infantiam uni ex genitoribus similis fuerit, paulatim, tractu temporis, alteri omnino assimilatur; quod cl. Dr FRÉDAULT semini tribuit, cujus virtus, ait, cum annos plurimos quasi sopita remanserit, postea aliqua-

1. Vide LUCAS, *Traité physiologique et philosophique de l'hérédité*.

tenus reviviscit, atque actionem propriam in corporis delineationem exerere incipit. Utrum ratio ista satisfaciat, tu ipse iudices.

APPENDIX.

De Parthenogenesi.

Axioma est in re physiologica quod « omne animal ex ovo »; utrum autem aequè universalis sit lex, de qua hucusque sermocinati sumus, statuens quod nonnisi ex ovulo a mare foecundato procedere valeat animalium generatio, una voce respondetur: *Negative*. Nam compertum jam est dari animantium species, ¹ apud quas ovula feminea adhuc virginea sponte in novam prolem crescunt, et propterea hujusmodi parturitionem *parthenogenesim* (παρθένος, γένεσις) vocant.

Apud superiorum autem animalium species, licet quandoque apprehensa sint prima phaenomena foecundationis in ovulis absque masculi spermatis concursu, tamen ad productionem novi individui devenit non est: « Chez les animaux supérieurs le phénomène de la parthogénèse apparait à l'état d'indication; mais en aucun cas il ne donne un individu complètement développé. ² »

Jam vero inter hodiernos naturalium scientiarum cultores sunt, qui persuasum habent in naturali animalium generationis processu ad mascula spermatozoïda hoc unum pertinere, ut scilicet feminea ovula, quasi apposita scintilla, ad se evolvenda excitent et stimulent. Quapropter suspicati sunt similem virtutem forsitan chymicis acidis etiam inesse, unde absque congressu et ma-

1. V. gr. apes, bombyces, solenes etc.

2. Dr BUSQUET, l. c. p. 158.

sculo semine feminae possent scientificè foecundari. De qua re sic Dr. BUSQUET:¹

« L'action des acides sur la segmentation des ovules, soupçonnée par Tichomiroff, a été réellement découverte et systématiquement employée par Delage en 1902. Cet auteur est parti du fait que le premier phénomène consécutif à la pénétration du spermatozoïde dans l'oeuf d'oursin est la formation de la membrane vitelline; il s'est donc demandé si l'on ne pouvait pas provoquer artificiellement cette formation et déclancher ainsi le développement de l'oeuf. La membrane vitelline, suppose Delage, est une coagulation du protoplasma superficielle de l'ovule. Or les acides coagulent la matière albuminoïde; il est donc légitime de supposer qu'ils formeront une membrane vitelline. L'expérience a donné raison à cette conception; des oeufs soumis à l'action d'un acide faible peuvent ultérieurement se développer.

« Dans la généralité des cas de parthénogénèse on n'obtient que des développements partiels de l'oeuf.

Cependant il n'est pas rare d'observer la production d'un individu adulte parfaitement constitué. Deux oursins parthénogénétiques obtenus par Delage (1909), sont morts accidentellement à seize mois: ils étaient du sexe mâle ce qui prouve que chez l'oursin, tout au moins, l'ovule possède le substratum de certains caractères mâles. »

Ex eo autem quod apud marinos echinos ovula, secluso spermate, semel vel bis potuerint foecundari, inde sane legem physiologicam universalem statuere nondum licet.

1. L. c. p. 161, 163.

CAPUT SEXTUM

De malieris post conceptum muneribus.

Consummata semel copula, atque spermate in feminea organa immisso, vir jam munere suo functus est, et quin molestum quid sit passus, in generationis opere partes suas se exegisse invenitur. Item apud sequiorem sexum rem non absolvi, neminem latet. Mulieri enim protoparenti, utpote soli in praevaricatione per serpentem seductae, Deus, supremus Judex, dixit: « Multiplicabo aerumnas tuas et conceptus tuos; in dolore paries filios¹. » Quantum efficaciae justissima sententia isthaec obtinuit atque quotidie obtinet, praegnantesciunt et puerperae. De harum jam miseriis ac aerumnis fusiori calamo ratiocinari, necnon texere historiam et incrementa delineare foetus, quem istae semel conceptum in obscuro uteri sui domicilio per novem menses gestant atque fovant, partus demum pericula, dolores et cruciatus enarrare, haec sane ad medicos pertinent et embryologistas. Nos autem, pro nostrarum disputationum scopo et mente, pauca de istis heic subicere duximus. Sit itaque:

ARTICULUS I.

De muliere praegnanate.

Sciendum imprimis est, obvia signa non dari, quibus per prima tempora de graviditate, secluso dubio, constet. Ante quartum mensem, aiunt, impossibile est discernere mulierem praegnantem. A quarto mense plus mi-

1. Gen., III, 16.

nusve certior, hac de re, fieri potest non quidem testis qualiscunque tumentem ventrem animadvertens, cum tumescere hunc pluribus de causis contingit, sed medicus viventis infantis cordis pulsus physice apprehendens. « C'est en définitive à l'aide de l'auscultation, que l'expert peut reconnaître les signes vraiment caractéristiques de l'état de grossesse. » Ita qui de medicina legali scripsere.

Sed neque praegnantibus ipsis passim compertum est, utrum necne utero gestent, atque inter primiparas non desunt quae ad partus usque diem statum suum ignorarint.¹ Consuetudo tamen res ita innocue non pertransit, cum universim, quae in genitalibus suis contingunt in totum mulieris esse physicum et morale redundant. Unde veteres « propter solum uterum, aiebant, mulierem esse id quod est. » Quod tamen effatum cum limitatione sit accipiendum alibi dicemus.

Jam vero de communi praegnationis in praegnantem influxu ita auctores docent. « Certum est, et quotidiana experientia confirmatum, vulgo gravidas mulieres, in ordinaria victus ratione, non solum alimenta contraria appetere ut salita, acria, amara, aperientia, sed etiam absurda et noxia ut fermentum, carbones, cineres, gypsum, calcem vivam et extinctam, terram, arenam, lapillos, stupas, lanam, gossypium, imo aliquando prodigiosa ut anguillas crudas, araneas, lacertas, et carnem humanam. »² Prae furibundo hujusmodi appetitus depravati desiderio, caute se gerere utique debent qui gravidis circumstant, ne absurda concedantur, symptomata potius corrigantur quam foveantur et augeantur.

Non minus efficax apprehenditur in indolem mora-

1. « Les auteurs s'accordent pour dire que l'ignorance de la grossesse peut se produire, la première fois qu'une femme est enceinte. (Dr BROUARDEL). »

2. RANCHINIUS, *de Morbis ante partum*; quare S. Hieronymus eos qui Ecclesiae salutaribus doctrinis nutriré recusant, ejusque fidei contradicunt, se habere ait « in morem praegnantium mulierum, quae solitos cibos respiciunt et noxia quaeque sectantur. » Ep. xcviij, n. 19.

lem praegnationis influxus. Sane quae hucusque mansuetae videbantur, mites et amantes, iracundae passim fiunt, [¶]audaces et zelotipae; quae sani iudicii, maturi consilii, in patientia roboratae, nunc stultae, inconstantes impatientes, imo ad suicidium propensae. « Dei solius est, ait Dr DESCURET ¹, huiusmodi juxta rectum iudicium judicare. » Unde etiam S. AMBROSIIUS ²: « Discite et vos sanctae mulieres sedulitatem, quam praegnantibus debetis exhibere cognatis. » Demum quanta caritate atque indulgenti animo easdem excipiant, discant confessori atque animarum curatores.

ARTICULUS II.

De partu.

Brutis animalibus certum pariendi tempus a natura praescriptum atque definitum esse, omnes sciunt. ³ Idem vero non obtinere de homine, utpote qui a septimo usque ad decimum, vel etiam undecimum aut ulteriorem conceptionis mensem nasci potest, HIPPOCRATES docebat et ARISTOTELES, et cum his universim consentiebat veterum medicorum et philosophorum cohors, celeberrimo ZACCHIA excepto, qui naturam homini non secus ac caeteris inferioribus animalibus nascendi certum tempus determinasse, illudque esse finem noni vel principium decimi mensis a conceptu, contendit. « Non nego, ait ipse, ⁴ hominem nasci interdum extra nonum et decimum, sed sensu ipso et experientia probare enixum hoc a

1. In egregio opere *Des passions*.

2. In *Evangel. sec. Luc.*

3. Hac de re sic Dr BEAUNIS: « Voici la durée du développement pour les espèces animales: poulet, 21 jours; lapin, 4 semaines; chat, 8 semaines; chien, 9 semaines; porc, 17 semaines; mouton, 21 semaines; vache, 9 mois; âne, cheval, 17 mois » (*Physiologie humaine*, p. 1377).

4. *Quaest. medico-leg.* Lib. I, tit. II *de partu legitimo et vitali*; quaest. I-VI.

natura non esse; cur tamen id eveniat, ut solus homo aut saltem prae caeteris extra constitutum tempus nascatur, causa jure perquirenda, quae profecto adeo in promptu est, ut nullum latitare eam existimem. Quemadmodum enim prae caeteris animantibus homo morbis affligitur, quibus illa minime sunt obnoxia et qui homini connaturales sunt, ut, exempli gratia, quod in partu multo magis affligatur ac laboret quam illa, sic etiam et in utero ferendo multo majora incommoda patitur quam illa. » – Caeterum, animadvertit idem auctor, « eodem quoque pacto etiam in reliquis animantibus variari nascendi terminos comperies, si modo in illis veluti in homine, diligenter animum advertas et dies conceptionis enumeres, comperies, inquam, dari in illis, ut in homine latitudinem quamdam in tempore pariendi, neque illud ad certos dies aut horas restringi. »

Omissis jam quae, hac de re, schola vetus docebat, una cum ZACCHIA hodierni universim tenent, natura duce, praegnationis durationem ad dies 275 vel 280, h. e. ad novem menses solares, seu decem lunares perducere, de qua re sic Dr BRACHET :

« Le terme de l'accouchement chez la femme n'est pas soumis à des lois aussi fixes, aussi invariables que chez les animaux ; ce qu'il faut attribuer à une constitution plus délicate, à une santé plus variable, aux usages de la société, aux accidents plus nombreux auxquels elle est exposée. »

Quare praecocem habent partum qui, nondum expleto nono mense, editur, tardum qui postea. Sciendum autem est, qui ante completum mensem septimum ad lucem projicitur, cum non sit perfecte vitalis seu duccendae vitae capax, non partus est, nec dicitur, sed *abortus*, de quo fusius in alia disputatione.

Ad jura civilia quod spectat, cum, teste ZACCHIA, antiquitus « eo devenit, ut justitiam ministrantes ex hoc etiam partum decimotertio mense natum pro-

legittimo ad haereditatem admiserint, » universum fere hodiernum jus praegnationis limites infra diem centesimum octogesimum atque tercentesimum restrinxerunt.

Ast « quomodo perficiatur partus, sic magnus GALENUS ¹, humanum superat ingenium; mirari siquidem possumus, at intelligere nequimus, cogimurque artificis illius, qui nos efformavit, non solum sapientiam sed etiam potentiam agnoscere. » Juxta auctorem eundem inter miracula in opificio hominis celebranda illud praesertim laudandum est, « quod uterus, qui post exceptam conformandae prolis materiam tantopere occluditur, ut ejus orificium ne aciem quidem acus praeconstrictione admitteret, tamen cum foetus maturuit et in lucem fundendus est, idemmet uteri osculum adeo dehiscat, ut foetui per illud exitus pateat. »

Non secus AVICENNA: « Tempore, aiens, determinato partus fit, per gratiam Dei. »

Ad moderniores utique quod spectat, causas physiologicas innumeras excogitarunt, quibus moverentur feminea organa ad pariendam circa nonum gestationis mensem maturam prolem, quin ulla adhuc prolata sit assensum cogens. Quare celebriores auctores nescientiam suam fateri non verentur. « La cause qui met en jeu les contractions utérines et déterminent l'accouchement est encore inconnue » ².

Verum de uno, in re praesenti, nemo dubitat efficacissimam scilicet fuisse sententiam Supremi Dei contra primam parentem sententiam: *In dolore paries filios tuos*. Qua de causa sic medicus MERCURIALIS: « Occurrit consideratio cur caetera animalia non laborant difficultate partus, mulier vero hoc habeat ut in partu maximos et fere intolerabiles sustineat dolores. Hoc praeter experientiam proditum est ab Arist. 7 de *Historia anim.* cap. 9, ubi scribit in partu hominem

1. *De usu partium*, lib. xv, c. 7.

2. Dr BEAUNIS, *Physiologie humaine*, p. 1377.

maxime omnium laborare. Hujus rei theologi et christiani causam referunt in peccatum primae mulieris, eo quod Deus voluerit eum sexum, qui fuit mortis nostrae causa, hujusmodi aerumnis subjici. Haec causa quam vera sit, tamen ex natura rei aliam depromi posse arbitror.. Bruta sunt maxime animalia laboriosa, mulier, ut plurimum, sellularia est et otiosa, dedita delictis,... unde inter mulieres illae quae magis laborant facilius pariunt. »

Quibus inter moderniores non esse puto, qui libenter non subscribat :

« Les femmes de la campagne qui se livrent à des travaux fatigants, ait DR BELOUINO, ¹ qui entretiennent sans cesse, par l'exercice, l'énergie de leurs organes, accouchent plus facilement que les femmes des villes, que le repos, la mollesse et les mille douceurs de l'aisance ont rendues délicates et chétives. Les femmes sauvages accouchent avec une extrême facilité, et les incommodités qui suivent chez nous cette fonction, ne les atteignent presque jamais.... Le système nerveux, sans cesse excité chez les femmes de nos villes, arrivé souvent à un degré extraordinaire d'irritabilité, n'a plus la force et la consistance nécessaires pour braver la douleur; ausssi l'accouchement, qui, la plupart du temps, est une fonction douloureuse, il est vrai, mais supportable pour les femmes de la champagne, est un supplice effroyable pour les dames. Si ces dernières avaient moins le temps de s'occuper d'elles; si moins de personnes inquiètes ou feignant de l'être les entouraient; si moins de soins leur étaient prodigués, elles s'en trouveraient infiniment mieux ».

ARTICULUS III.

De neonati lactatione.

Conceptio, praegnatio, partus, haec sane principaliter in generationis oeconomia feminae munera consti-

1. *La Femme*, p. 43.

tuunt: istis tamen undequaque ejusdem officium non absolvitur. Neonatus enim, licet a matre jam sit physice independens, sibimetipsi nondum sufficit, nec vulgari communique cibo existentiam protrahere, nec novas et ampliores vires sibi conciliare valet. Providens itaque natura convenientem magis cibum, lac nempe maternum, ipsi praeeparavit, quo, per integrum circiter primum a nativitate annum, nutriatur, et ad istud elaborandum organa gemella destinavit, mamillas scilicet a neonatis sugendas. Mamillae igitur in censu genitalium organorum, quorum ultimum quasi sunt complementum, recte enumerantur, eo vel magis quia et ipsae, in papillis nempe suis, erectionem veneream, sub erotico quocumque physico vel morali influxu, patiuntur ¹.

Natura itaque duce, mater ipsa neonatum lactare debet, de qua naturali ordinatione, si quaeras quae sit ejus ratio et obligandi vis, necnon quibusnam de causis mater ab hac liberetur, ita ut absque culpa alienae nutrici natum suum tradere possit, ita BENEDICTUS XIV te docebit ²; « Plures audivimus episcopo insinuantes, ut gravi praecepto compellat matres ad proprios filios suis uberibus lactandos; neque istorum insinuatio, rite expensa, deprehenditur prorsus irrationabilis: etenim non solum Ecclesiae Patribus, sed etiam ethnicis philosophis turpe et absonum visum est, ut mater filium, quem in utero aluit, postquam peperit, alteri tradat enutriendum. Illas certe reprehendit FAVORINUS philosophus apud AULUM GELLIUM inquiens: ³ « Quod est hoc

1. « A propos de la fonction intéressante dont nous parlons, nous devons faire remarquer la sagesse de la Providence dans les moyens qu'elle emploie pour arriver à ses fins. La femme éprouve en allaitant son enfant une jouissance particulière, qui lui rend agréable l'accomplissement de cette obligation naturelle. Le sein titillé par les lèvres de l'enfant est le siège d'une douce volupté. C'est ainsi que Dieu, attachant le plaisir à presque tous nos devoirs, nous invite à les remplir en nous offrant immédiatement une sorte de récompense, en nous les rendant agréables et attrayants. » DR BELOUINO, l. c.

2. *De Synodo dioec.*, l. XI, cap. VII, n. 9.

3. *Noct. Attic.*, l. XII, c. I.

contrà naturam imperfectum atque dimidiatum matris genus, peperisse, ac statim ab sese abjecisse? aluisse in utero sanguine suo nescio quid, quod non videret; non alere nunc suo lacte, quod videat jam viventem, jam hominem, jam matris officia implorantem? » Easdemque impietates insimulat MESSALA apud TACITUM.¹ Ex Patribus vero S. AMBROSIIUS², ex eo quod Sara lactaverit filium, sic infert: « Provocantur meminisse feminae dignitatis suae, et lactare filios suos. Haec enim matrum gratia, hic honos, quo filios propriis commendent viris. » Et GREGORIUS MAGNUS ad Augustinum Anglorum episcopum ipsum de ea re interrogantem respondit³ pravam consuetudinem effecisse, « ut mulieres filios quos gignunt, nutrire contemnunt, eosque aliis mulieribus ad nutriendum tradant; quod videlicet ex sola causa incontinentiae videtur inventum; quia, dum se continere nolunt, despiciunt lactare quos gignunt. » Eodem modo loquuntur Clemens Alexandrinus et Chrysostomus. Quamobrem nonnulli theologi apud CORNELIUM a Lapide⁴ a gravi culpa non excusant matrem, quae absque legitima causa se subtrahit ab onere, sibi a natura imposito, propriam lactandi prolem, quod, observante Magno BASILIO,⁵ nulla quantumvis crudelissima fera subire detrectat; sed melius NAVARRUS, cui subscripsit a Lapide, « illam solius peccati venialis ream facit; urgente vero legitima causa, ab omni culpa absolvit. » Hucusque laudatus Pontifex, cui assentiunt theologi communiter docentes, « hanc obligationem non urgere sub gravi, quia non apparet secus gravis deordinatio. »

Ast in hac re et physiologi suum jus ferendi votum habent; imo, ipsis inconsultis, dubium ex abstracta naturalis ordinis consideratione solvere, prout fecisse theo-

1. *Dial. de Orat.*

2. DE ABRAH, l. I, c. VII, n. 63.

3. *Epistol.* LXIV, ad interrog. 10.

4. *In cap. XI Gen.*

5. *Homil. IX in Hexam.*

logi videntur, rectae rationi consentaneum non est. Haec propterea ab istis accipe :

« Lac maternum, ait Dr CAPELLMAN ¹ est pro infante cibis maxime naturalis, imo est alimentum ipsi unice aptum. Nullus enim alius cibus plene compensare potest lac maternum ; neque summa scientiae contentio compensationem lactis materni *undique* aptam invenire potuit. Hoc certo constat factisque prope infinitis demonstratur. Inter eos infantes, qui aliquo modo arte nutriebantur, mortalitas ea aetate, ubi infantes uberibus ali solent, longe major est, quam apud eos, qui lacte materno aluntur. Unde patet certum esse officium matris, non fraudare infantem cibo a Deo ipso ad hoc sibi dato, sed proprio lacte illum nutrire... Difficulter, pergit ipse, adduci possum ut credam, obligationem hanc non urgere *sub gravi*... Lex enim naturalis vult, ut infans modo natus lacte *suae* matris nutriatur ; hunc in finem mulieri, quae infantem habet, lac datur. Quae lex infanti dat jus quoddam naturale ad lac *suae* matris et officium imponit matri naturale, *suum* infantem non fraudare lacte *huic* infanti a natura constituto. Declinare ab hac lege est agere contra gravem legem naturae et, meo iudicio, gravis est deordinatio. »

Sciant itaque hujusmodi absque damno proprio se suum tale munus omittere consueto non posse, cum per saepe non pauca physica mala hujusmodi maneant. — Caeterum haec accipiant.

« Il entre dans les desseins de la nature que la mère soit la nourrice du nouveau-né, qu'elle lui donne encore, quand il est séparé d'elle, la nourriture appropriée à sa faiblesse, et que la Providence lui a préparée. Il y a danger pour elle à se soustraire à ce devoir sacré, car les glandes mammaires ne se débarrassant point du fluide accumulé en elles, s'engorgent, s'enflamment et peuvent devenir immédiatement le siège d'abcès cruels et

dangereux, plus tard de ce mal rongeur et terrible qui met tant de femmes au tombeau. Souvent le cancer est la conséquence de cette dérogation aux intentions de la nature. Il arrive fréquemment que le lait absorbé, transporté dans les divers points de l'économie y devient le noyau de mille affections douloureuses qui compromettent gravement la santé, trop souvent l'existence elle-même. » ¹

En caeteroquin aphorismata hac de re apud omnes physiologos recepta :

« Ex quo mulier fit parens, ex eo ubere alens.

« Mulier subtrahens filio ubera, mater est dimidiata.

« Quae lactat magis mater, quam quae genuit.

« Quae lactando spernit pericula, vitalia accipit praemia.

« Lactanti favet labor.

« Mater tantum pietatis colliget filialis quantum materni seminaverit amoris. »

« Ab aliena lactatus, ad propria redit alienus.

Attamen causae passim dantur, ob quas mater prolem alienae nutrici lactandam licite tradit, imo etiam tradere tenetur. Tres praeicipuas hujusmodi causas communiter theologi enumerant, quae sunt : 1° necessitas, v. g. si lac matris deficit, vel est corruptum. — 2° notabilis utilitas, v. g. si mulier, ut lactet, deserere deberet officium quo victum sibi comparet. — 3° consuetudo apud nobilium familias vicens. — Tertiam autem hanc sufficientem esse causam laudatus Dr CAPELLMANN cum aliis non admittit. « Plerumque, ait, non ipsa consuetudo est causa, cur matres non alent suis uberibus, sed sunt quaedam causae, quae et hunc morem induxerunt et singulas postea incitant, ut consuetudinem hanc sequantur, puta ut levitas, delectationum cupiditas, mollities, etc.

Ex supra dictis et ex alibi dicendis ¹ sponte deducere est, quanta cura, ad id cogente, necessitate mercenariae nutrices sint eligendae. Sane experientia sat superque docuit, una cum uberum lacte infantes sugere consueto nutricis indolem, infirmitates, passionnes maxime quae hominem ad libidinem excitent. Quapropter neglecto medicorum et parochi consilio sapienter non fit nutricum electio. De qua re sic Dr DESCURET ²:

« Lorsque les parents se trouvent dans la triste nécessité de confier leurs enfants aux soins d'une étrangère, ils doivent donc ne pas la prendre au hasard, comme cela se fait journellement, mais la choisir d'après l'avis d'un médecin éclairé, qui examinera si sa constitution ou son caractère peuvent neutraliser ou du moins contrebalancer les prédispositions fâcheuses qu'apporte le nourrisson.

« Il est encore de la plus haute importance que l'habitation de la nourrice soit saine, surtout bien aérée et placée dans une bonne exposition. Un enfant est une plante délicate qui s'étiole si on la prive d'air et de soleil.

« Quant aux qualités morales de la nourrice, qui exercent une si grande influence sur la santé comme sur le caractère futur de l'enfant, on doit tenir avant tout à ce qu'elle ait des mœurs pures, qu'elles ne soit adonnée ni à la colère ni aux boissons alcooliques qui la provoquent.

« Il faut enfin que l'on puisse assez compter sur sa prudence et sa probité, pour être certain qu'elle ne prêterait jamais son sein à un enfant étranger, et qu'elle préviendra les parents aussitôt qu'elle se croira enceinte ».

1. Cf. Disput. v., cap. iv, art. 2.

2. *Médecine des passions*, tome I, p. 59, 61.

CAPUT SEPTIMUM

De nonnullis in generationis operam influentibus.

Generationis opera, cum complexum quid omnino sit, a pluribus utique tum intrinsecis tum extrinsecis circumstantiis pendet felix ejusdem exitus, quas tamen singulariter enarrare, necnon de modo inquirere, quo in generationem influant, hic non est locus. Undequaque tamen de iis silere non possumus, praesertim quia horum nonnulla theologis et confessariis scitu necessaria videntur. Sunt autem hujusmodi quae ad conjugum consanguinitatem, aetatem, et luxum seu intemperantiam spectant, de quibus seorsim dicemus.

ARTICULUS I.

De consanguinitate.

« Cum genus humanum, » ait S. AUGUSTINUS, ¹ « post primam copulam viri facti ex pulvere et conjugis ejus ex viri latere, marium feminarumque conjunctione opus haberet, ut gignendo multiplicarentur, nec essent ulli homines nisi qui ex illis duobus nati fuissent, viri sorores suas conjuges acceperunt : quod profecto quanto est antiquius, compellente necessitate, tanto postea factum est damnabilius, religione prohibente... Quis dubitet ho-

1. *De Civit. Dei*, lib. xv, cap. xvi.

nestius hoc tempore etiam consobrinorum prohibita esse conjugia, non solum propter multiplicandas affinitates, sed etiam quia, nescio quomodo, inest humanae verecundiae quiddam naturale atque laudabile, ut, cui debet causa propinquitatis reverendum honorem, ab ea contineat, quamvis generatricem, tamen libidinem, de qua erubescere videmus et ipsam pudicitiam conjugalem. » Unde et Angelicus Doctor: ¹ « Dicendum, ait quod in commixtione personarum conjunctarum aliquid est, quod est secundum se indecens et repugnans naturali rationi. Qua utique inter consanguineos servandae verecundiae causa, sic in Levitico ²: « Locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet ut revelet turpitudinem ejus ³ »; necnon tum civilis tum canonica lex, licet non ad gradum usque eundem, consanguineos secum matrimonium inire vetat.

Praeterea, quod praecipuum magis atque fundamentale, hac in re, habendum esse videtur, ipsa naturalis humanae generationis physiologica lex ab hujusmodi matrimoniis consanguineos arcet. « Experientia didicimus, sic GREGORIUS M. ad B. AUGUSTINUM archiepiscopum, ex tali conjugio sobolem non posse succrescere. »

Si hodiernos physiologos audias, alii una cum veteribus te docent « matrimonia consanguinea per se atque essentialiter naturae humanae legibus contradicere, atque vel esse sterilitatis causas, vel ex iis prolem gigni omni infirmitate maxime surdo-mutitate afflictam ⁴. Juxta alios, infausta talium matrimoniorum

1. 2. 2, q. 154. a. IX ad 3.

2. Cap. XVIII, 6.

3. Quapropter non castus seu incestus dicitur concubitus inter consanguineos.

4. D. DEVAY. *Des dangers des mariages consanguins*. — Juxta D. RILLET, istorum matrimoniorum effectus passim sunt: sterilitas, abortus, monstruositas, epilepsia, imbecillitas, surdo-mutitas, paralisia etc. — Auctore Dr BOUDIN in civitate Berlinensi ex 10,000 catholicis inveniuntur 3 surdomuti; ex tot protestantibus 6, ex tot judaeis 27. Porro apud hos et istos consanguineos magis conjungi quam apud catholicos omnes sciunt.

proles non tam consanguinitati per se tribuenda foret, quam naturali legi haereditatis, quae lex apud consanguineos conjuges magis urget. Quidquid hac de re tenendum sit, firmum restat hujusmodi matrimonia ob bonum prolis vitanda esse, atque jure meritoque consanguinitatem inter matrimonium dirimentia impedimenta collocari ¹.

His demum qui, ut canonicam legem ex parte saltem impugnent, ad Mosaicam appellant quae ultra primum aut secundum gradum cognatos conjugium inire sinebat, B. HILDEGARDIS respondit Deum ipsum ad eam sic esse locutum: ² « Nec etiam volo ut notitia sanguinis in conjugio se commisceat, sed sanguis alienae stirpis conveniat. Quod autem in Veteri Testamento homines in consanguinitate sanguinis sui praecepto legis conjuncti sunt, hoc propter duritiam illorum factum est, ut invicem pacem haberent, et ne tribus divisae con-

1. En quae Emus Cardinalis GUIBERT, dum Vivariensem Ecclesiam regeret, populum sibi commissum monebat: « Ce qui nous afflige, ce qui est propre à inquiéter notre sollicitude, c'est le nombre qui va toujours croissant, des demandes de dispense qui nous sont adressées, et, par suite, de la multitude de ces mariages que l'Eglise ne permet jamais qu'à regret, pour de graves raisons, et dans des cas particuliers. Ces exceptions deviennent, chaque jour, plus fréquentes; elles nous font craindre que la règle en soit ébranlée, et que les heureux fruits que la religion espère de ces prohibitions pour le bien de la société chrétienne, ne soient entièrement neutralisés et rendus illusoires... L'expérience ne prouve-t-elle pas que les unions interdites par la loi ecclésiastique ne sont pas moins réprouvées par la nature elle-même? On les voit bien souvent frappés d'une désolante stérilité, et, si elles se multiplient, si elles se répètent plusieurs fois dans la même famille, elles ont pour effet ordinaire, après plusieurs générations, l'affaiblissement de la constitution physique dans les enfants, et quelquefois une altération plus déplorable encore, de l'intelligence et des facultés morales. *C'est la loi naturelle qui est ici en parfait accord avec la défense religieuse*; et cette loi, remarquez-le bien, n'est point particulière à l'espèce humaine; elle atteint tous les êtres vivants à tous les degrés, et dans tous les cercles de la création, ceux mêmes qui ne vivent que d'une vie grossière et végétative... Si le mal que nous combattons persistait, s'il s'étendait de plus en plus, si son action funeste s'exerçait pendant une longue période de temps sur les sources où, à chaque instant, se renouvellent les existences, les siècles à venir recueilleraient les fruits de cette *dévi*ation de l'ordre, et ne porteraient plus que des races d'hommes moralement et physiquement dégénérés. » (*Lettre pastorale de Mgr l'Evêque de Viviers - le futur cardinal Guibert archevêque de Paris - sur l'importance des lois ecclésiastiques qui défendent les mariages entre parents. Janvier 1856*).

2. Scivias, l. 1, Visio 2.

junctioni gentilium se miscentes, foedus meum infringerent, usque dum illud tempus venit, in quo Filius meus, plenitudinem caritatis afferens, conjunctionem consanguinitatis carnalis copulae in alienam prosapiam cum pudore verecundiae transtulit. »

ARTICULUS II.

De idonea aetate.

Matura aetas in ordine ad generationis actus admittendos, non est vix adepta pubertas: ita physiologi omnes.

« Vera procreatrix maturitas, est vitae status in quo genitales functiones obire individuus valet, quin exinde ipse, sub respectu physico aut morali, detrimentum patiatur, necnon ita insuper ut procreandae proli profundi-
us atque perfectius speciei signaculum imprimatur. Verbo: generandi periodus a tempore incipit quo homo jam sibi sufficiens, conservandae speciei idoneus factus est. Porro talis periodus cum pubertate non coincidit. Functio physiologica omnis, maxime generationis, omnem suam plenitudinem minime a primo exercitii aptitudinis die accipit; necesse habet, ut, antequam actu exerceatur, sese evolvat atque naturales suos effectus in integrum organismum perducatur. » — Ab hujusmodi tantum acquisitae maturitatis tempore tum masculus cum femina vere *nubiles* habentur. Quare « nubilitas, quam a pubertate distinctam volumus, ab anno incipit in feminis circiter vigesimo, vigesimo quarto in viris ».

Hucusque germanicus Dr MENDE;¹ non secus censent physiologi gallici:

1. *Handbuch der gerichtlichen Medicin*, t. IV.

« L'époque de la nubilité n'est pas celle de la puberté. Une fonction, surtout la génération, n'acquiert pas toute son énergie au moment de son apparition il faut, que la puissance existe pendant quelque temps sans entrer en exercice, pour qu'elle puisse se développer parfaitement, déployer en entier ses effets et se répandre sur tout l'ensemble de l'organisme. ¹

« Un individu est dit nubile lorsqu'il est devenu apte au mariage, c'est-à-dire lorsqu'il est non seulement pubère, mais encore lorsqu'il est devenu capable de procréer et de concevoir. Ainsi une jeune fille n'est nubile qu'à 18 ou 22 ans, c'est-à-dire alors que le développement de tous ses organes est devenu complet, tandis qu'elle est pubère à 12 ans et quelquefois plus tôt, puisque la puberté est caractérisée par la première apparition des règles. De même un garçon de 12 à 13 ans, peut, dans une éjaculation, sécréter des spermatozoïdes; mais il ne sera apte à procréer des enfants valides que de 24 à 26 ans. » ²

Hucusque physiologicarum humanae naturae legum defensores. Qui autem sive ecclesiasticum sive civile jus condidere, ad tuendas potius bonas mores in societate humana respexisse videntur; quapropter sexum utrumque ad ineundum matrimonium admiserunt, a quo pubertatis annum sponsos et sponsas adeptos esse, juxta locorum aestimationem, constare visum fuerit.

Apud priscos Romanos jurisconsultos acris exarserat controversia in scholis Cassianorum et Proculejanorum: nimirum Proculejani ex annis, Cassiani ex corporis habitu pubertatem existimabant. Justinianus decrevit pubertatem esse dimetiendam ex annis, indecoram dicens disciplinam Cassianorum: nempe statuit masculos in jure haberi puberes anno decimo quarto ³

1. Dr ROUBAUD, *Impuissance et stérilité*, p. 67. « Chez les animaux sic pergit idem auctor, la nature a eu soin d'empêcher l'accouplement immédiat après l'éveil du sens génital. Je citerai l'exemple du cerf qui à trois ans entre bien en rut, mais qui est dépourvu de la voix propre à attirer la femelle. Ce n'est qu'à cinq ans qu'elle acquiert toute sa force. »

2. *Dictionnaire usuel des Sciences médicales*, p. 1079.

3. *Lex Julia et Papia Poppaea* annos praescripserat 25 pro viris, et an. 20 pro feminis.

completo, feminas anno duodecimo; quin necesse sit corpus inspicere. Ecclesia hanc legislationem adoptavit, regiones potius meridionales respiciens, in quibus maturius natura completur.¹

Ad civile hodiernum jus quod spectat, vix aut ne vix quidem invenitur Europea natio quae non majorem aetatem prae ecclesiastico jure ad contrahendum matrimonium requirat.²

ARTICULUS III.

De luxu et intemperantia.

« Venter et genitalia, » ait S. PETRUS DAMIANUS, « invicem sibi vicina sunt; » unde « qui ad luxum mensarum propensus est, moechiae expers non erit, nam in ingluvie venerea cupiditas insita est. » Ita uno ore sancti Patres nos docent. Ast aliud est venereis cupiditatibus inflammari, et aliud ad generationem esse aptum; aliud est moechari, et aliud concipere et edere partum. Quonam autem ratione luxus et intemperantia in generationem influant ab physiologis accipias. Aliiter omnino quam putat vulgus, aiunt omnes, in generationem agit commoditatum fruitio, cum experientiae res sit, corpulentiores atque habitiores feminas steriles communiter apprehendi, aut pauciores edere partum. Falsam, hac de re, esse oppositam theoriam, sat superque a modernioribus demonstratum est.

Caeteroquin etiam in sexu fortiori generandi virtutem excessus in cibo et in potu minuere, auctores,

1. Cfr. egregium opus Em. Cardinalis GASPARRI cui titulus: *Tractatus Canonicus de Matrimonio* vol. I, n. 544.

2. In JURE GALICO, quod acceperunt Belgium et Italia, ad matrimonium contrahendum requiritur aetas annorum 18 pro masculis et 15 pro feminis; in Hungaria, Helvetia et Russia statuuntur anni 18 et 16; in Germania, an. 21 et 16.

duce experientia, nos docent, atque jam Plutarchus animadvertibat.¹ Unde Dr ROUBAUD docet: « in ordine ad procreationem magis valere victum sufficientem utique, sed frugalem et communem, quam tot fumantia atque exquisita fercula ab hodierna arte culinaria atque depravata sensualitate inventa.² »

Demum vix opus esse videtur ut dicamus, quantum generatio detrimentum patiatur ex conjugum in ipso usu matrimonii intemperantia, aut ex illicita effraenata libidine, da qua re alibi rursus dicendi occasio occurret.

1. Inter iniquitates Sodomae in scriptura enumeratur « saturitas panis et abundantia » (Ezech. xvi, 49).

2. In huius rei confirmationem pauperes catholicos Hibernenses passim physiologi appellant: « Les Irlandais, aiunt, à peine vêtus, logés dans de mauvaises cabanes, se nourrissant presque exclusivement de pommes de terre et de lard, pullulent avec un incroyable rapidité. La population de cette contrée, qui n'était en 1695 que de 1,034,102, s'était élevée en 1831 à 1,734,365: l'accroissement avait donc été de 750. pour 100. »

CAPUT OCTAVUM.

De debiti conjugalis temporibus

« Uxori » ait Apostulus¹, « vir debitum reddat : similiter autem ut uxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem ēt vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. « Datur. itaque, vi justitiae, obligatio per se gravis, qua conjux tenetur conjugī, id petenti, reddere debitum, dummodo tamen petitio haec rationabiliter fiat. Unde dubia plurima moventur apud theologos, circa tempora vel circumstantias petendi coniugalī debiti, de quibus tamen, nonnisi in quantum ad scopum nostrum pertinere visum fuerit, hic disputabimus.

ARTICULUS I.

De tempore menstrui fluxus.

Veteri jure matrimonii usus seu debiti conjugalī petitio et redditio, tempore menstruorum, sub gravi prohibebantur. « Mulier, quae, redeunte mense, patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur. Omnis qui tetigerit eam, immundus erit usque ad vesperum... Ad mulierem, quae patitur menstrua, non accedes, nec revelabis foeditatem ejus... Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo. et revelaverit turpitudinem ejus, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo

1. I Corinth. VII, 3.

de medio populi tui.¹ » Quam prohibitionem GREGORIUS M., ad S. AUGUSTINI Anglorum episcopi interrogationes respondens, recolit, servandamque a fidelibus esse supponit, dicendo:² « Cum (uxores) consuetis menstruis continentur, viris suis misceri prohibeantur, ita ut morte lex sacra feriat, si quis vir ad menstruatam mulierem accedat. » Rationem hujus dat S. HIERONYMUS:³ « Tunc viri abstinere debent a mulieribus, quoniam concipiuntur membris damnati, caeci, claudi, leprosi; ut quia parentes non erubuerunt in conclavi commisceri, eorum peccata pateant cunctis. »

Quare S. THOMAS ad quaesitum: *Utrum liceat mulieri menstruatæ debitum conjugale petere*, respondet⁴ « Dicendum quod accedere ad menstruatam in lege prohibitum erat duplici ratione, tum propter immunditiam, tum propter nocumentum, quod in prolem ex hujusmodi commixtione frequenter sequebatur. Et quoad primum, praeceptum erat cerimoniale; sed quantum ad secundum, erat morale; quia cum matrimonium sit ad bonum prolis principaliter ordinatum, ordinatus est omnis matrimonii usus, quo bonum prolis intenditur. Et ideo hoc praeceptum obligat etiam in nova lege, propter secundam rationem, etsi non propter primam. » Unde concludit, quod « non licet, etiam nunc, in lege nova, muliere menstrua patienti propter coincipiendae prolis periculum petere debitum conjugale. »

Verumenimvero haec tota theoria, ait celeberrimus Dr. HALLER⁵, « ex Asia ad nos allata est. Ibi homines in otio vivunt, molles prae calore, et sedentarii; feminae plerumque largissimos menses patiuntur. De hoc sanguine aliquando nonnihil in vagina manet, vel

1. Lev., XV. 19, 20; XVIII. 19; XX. 18.

2. Vid. *Patrol., lat.* MIGNE, t. LXXVII, p. 1194.

3. In *Isaï.*, c. LXV.

4. In IV., distinct. XXXII, q. I, art. 2 ad 2.

5. In *Boerhaave. Praelect. Accadem.*, t. IV, p. 259.

inter plicas sinus pudoris stagnat, et intra sex vel decem horas in foetidissimam putrilaginem abit; si nunc vir hujusmodi feminam invenerit, incidet utique in pessimos morbos partium genitalium. Hinc illa mensium detestatio, haec infamiae causa fuit menstruo sanguini; et eadem ratio est, quare Moyses saluberrimo praecepto edixerit, ne vir menstrua patientem feminam comprimeret, diesque certos a fine menstrui fluxus definivit, post quos balneis primo ablutae feminae liceret virum admittere. Sacerdotes Judaeorum, qui dudum in litteris haerent superstitiosi, hanc vetustam observationem ita auxerunt, ut etiam auram mensium venenatam esse dicerent. Quanto sapientius HIPPOCRATES: Sanguis sanae feminae profluit talis, qualis ex mactata victima defluere videmus, recens nempe et purissimus. »

Eodem plane sensu physiologi hodierni omnes docent. Attamen animadvertit ipse MAYER menstruum sanguinem per se atque natura sua purum, impurum passim fieri seu corrumpi in ipso femineo canali, in quo ultro stagnare interdum contingit. Hujusmodi tamen foeditas licet, ait, virum, aegre afficere possit, prolem, si forte concipiatur, non attingit. « Quare, ita concludit Dr CAPELLMANN, leprositās vel monstruositas, quae ab antiquis foetui timebatur, inter fabulas rejicienda est; quinimo imbecillitas prolis hac in conditione generatae cum ratione timeri non potest. »

Haec cum ita sint, jam obsolevit veterum sententia de gravi prohibitione copulae, tempore menstrui ob damnum futurum prolis.

Aliud autem caput in medium proferunt theologi quamplurimi, ex quo saltem sine peccato veniali copula ista non admitteretur, nimirum « quia femina tunc est inepta commodae receptioni et retentioni seminis, et coitus tunc minus convenit fini generationis; unde talis concubitus, nolendo conjuges expectare tempus

generationi aptius, et jam brevi adventurum, involvit quamdam turpitudinem et deordinationem. » Ast si physiologos consulamus istam praeterea « ineptitudinem » negandam esse docebimur ; cum imo non desint auctores in hac materia celeberrimi, qui menstruorum tempora affirmant affirmant esse generationi maxime opportuna. « Le sang menstruel, ait Dr NÉGRIER, ne nuit en aucune façon à la puissance fécondante du sperme. La fécondation a toujours lieu immédiatement avant, *pendant*, ou immédiatement après l'hémorragie utérine. »

Caeteroquin nullam scio legem qua conjuges tenentur, ut temporibus tantum se cognoscant, generationi magis faventibus.

Nullam itaque sufficientem apud theologos moralistas rationem invenio, ob quam, nequidem sub levi, petitio vel redditio copulae, tempore menstrui fluxus, illicita dicenda sit. Aliquid tamen a theologis omissum docent physiologi, quod tacere hic omnino non licet. Tunc enim, aiunt, « res sine jactura valetudinis non transibit. Quae jactura viro quidem levis et plerumque fere nulla erit. Alia tamen quaestio est, an non muliebria organa generationis, quae hoc tempore jam in congestione versantur, irritatione copulae jacturam facere possunt, et congestiones uteri diuturniores hinc oriri, quae deinde periculum aliquod abortus secum afferant. » Ita Dr. CAPELLMANN, qui exinde concludit quod, si « conjuges de gravi incommodo admoneantur, forte facilius ab hac utique turpissima copula arceri poterunt. » Sed, addit ipse, » de gustibus non est disputandum. »

ARTICULUS II.

De tempore praegnationis.

« Si mulier genituram se concepisse cognoverit, non amplius ad virum accedet, sed quiescat. » Ita medicorum princeps, cui hodierni medici plane assentiunt.

« Une question délicate, ait Dr RICHARD, est celle des rapprochements sexuels pendant la grossesse. Si l'espèce humaine se guidait sur l'exemple donné par les animaux, si elle se conformait entièrement aux avis de la nature, qui le plus souvent inspire à la femme grosse une indifférence complète, et même une certaine répulsion pour les caresses maritales, le coït serait absolument abandonné pendant l'état de la gestation. »

Nihil itaque mirandum, cum in severas hac de Patrum sententias incidimus, quibus viros increparunt « usque adeo incontinentes, ut conjugibus nec gravidis parcant. » Verba sunt AUGUSTINI¹, magistri sui AMBROSII vestigiis inhaerentis, qui haec scripserat² : « Sunt ipsa quaedam tempora praescripta conjugio, quando dare operam liberis sit decorum... Et quid mirum de hominibus, si pecudes quoque muto quodam opere loquuntur generandi sibi studium, non desiderium esse coeundi? Siquidem ubi semel gravem alvum sibi senserint, et genitali arvo semen receptum, jam nec concubitu indulgent, nec lasciviam amantis sed curam parentis assumunt. At vero homines nec conceptis, nec Deo parcant: illos contaminant, hunc exasperant. Ad cohibendam petulantiam tuam, manus quasdam tui Auctoris in utero hominem formantis advertis. Ille operatur et tu sani uteri secretum incestas libidine? Vel pecudem imitare, vel Deum verere. Et quid de pecudibus loquor? Terra ipsa

1. *De bono conjug.*, cap. VI.

2. *Exposit. Evang. secund. Luc.*, l. I, n. 44.

a generandi opere saepe requiescit... Ita quidem in ipsis elementis ac pecudibus ab usu non cessare generandi, naturae pudor est. » — Breviter S. HIERONYMUS¹: « Quí se dicunt causa reipublicae et generis humani uxoribus jungi et liberos tollere, imitentur saltem pecudes, et postquam uxorum venter intumuerit, non perdant filios, nec amatores uxoribus se exhibeant sed maritos. »

Naturae legem istam in Israelitico populo plane servatam fuisse CLEMENS ALEXANDRINUS putat, cum Moyses « neque ullum unquam induxit veterum Hebraeorum coeuntem cum sua uxore praegnante. » Caeteroquin, ait, « nefas est operantem jam naturam adhuc molestia afficere, superflue ad petulantem prorumpendo libidinem. Petulantia autem quae multa quidem habet nomina, et multas species, cum ad hanc veneream intemperantiam deflexerit, *λαγνεία*, id est, *lascivia* dicitur². »

Ast si rem intimius inspicere, necnōn principia investigare velimus, quorum luce quaestio ista solvatur, dicendum imprimis est, positivam legem nullam dari, quae copulam praegnationis tempore prohibeat. Naturae autem lex si id absolute vetaret, hoc utique esset vel quia copula tunc temporis in grave damnum foetus aut pregnantis necessario verteret, vel gravem ob indecentiam hujusmodi concubitus, qui, cum in ordine ad generationem inefficax omnino est, solius voluptatis causa admitteretur, et quia juxta CLEMENTEM Alexandrinum « sola voluptas, si quis ea utatur in conjugio, est praeter leges, et injusta, et a ratione aliena. »

Jam vero mortaliter peccare conjuges debitum vel petentes vel reddentes, cum certo periculo abortus seu damno foetus innocentis, nemo est qui non fateatur; quando autem, et qua probabilitate periculum hujusmodi sit timendum, ex casu potius particulari dijudicari debet, cum universalis lex nondum a physiologis hac de re

1. *Contra Jovinianum.*, l. I, cap. XLIX.

2. *Paedagog.*, l. II cap. X.

enunciatur. « Si on feuillette tous les auteurs, ait FERDUT, qui ont écrit sur ce sujet, on rencontre entre eux les dissidences les plus complètes. La science n'a pas encore résolu définitivement cette question. » — Receptum tamen apud omnes est, copulam effraenatam atque nimis repetitam foetui nocivam communiter ita esse, ut facili ductu abortum causare valeat.¹ Rursus communiter docent, si de mulieribus ob naturalem dispositionem facile aborientibus sermo sit, copulam etiam moderatam, primis et ultimis praegnationis temporibus, foetui saepe saepius officere. Nonne enim teneros, vel fere maturos fructus sub leviori impulsu quotidie videmus ex arbore solvi?

Praegnantibus etiam ipsis rem conjugalem undequaque innocuam non contingere, auctores passim docent, quin tamen quamplurimi continentiam propterea absolute servandam, praegnationis tempore, suadere audeant.

Denique ad indecentiam quod spectet, quae in huiusmodi copula inesse censetur, post S. THOMAM² jam theologorum fere nullus est, qui ob eam, caeteris prohibitionis causis sepositis, sub gravi conjuges obliget, ut a debito petendo vel reddendo absteineat. Et revera matrimonium non in officium solum naturae ordinatur, sed etiam in concupiscentiae remedium. Quod autem tunc femina concipere nequit, hoc est per accidens et non ex ipsa natura et modo concubitus. Si talis congressus foret *per se* illicitus, dicendum utique esset virum ad conjugem sterilem, vel quinquagenariam, jam amplius sine peccato accedere non posse, quod nemo unquam sustinuit. Caeteroquin licet verum sit³ « opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus non carere culpa ac defectu veniali, » hoc tamen non

1. Ex hoc scias, quare meretrices quamplurimae nunquam matres fiant.

2. In IV, dist. XXXV.

3. Ex propositione damnata nona Innocentii XI.

necessario agunt conjuges tempore praegnationis con-
gredientes. Aliud enim est voluptatis seu sedandae con-
cupiscentiae causa voluntatem applicari ad hujusmodi
opus rite exercendum, aliud intendere voluptatem tan-
quam finem unicum ejusdem operis. Primum licitum om-
nino est, alterum solum inordinatum aliquid in se con-
tinet¹; et hoc etiam sensu doctrinam Patrum interpre-
tari convenit. Horum unum S. Augustinum audias sic
conjuges monentem²:

« Jam in ipsa quoque immoderatiore exactione de-
biti carnalis, quam eis non secundum imperium, sed es-
cundum veniam concedit. Apostolus, ut etiam praeter
causam procreandi sibi misceantur, etsi eos pravi mores
ad talem concubitus impellunt, nuptiae tamen ab adul-
terio et fornicatione defendunt. Neque enim illud propter
nuptias admittitur, sed propter nuptias ignoscitur. Debent
ergo sibi conjugati non solum ipsius sui commiscendi
fidem liberorum procreandorum causa, quae prima est
humani generis in ista mortalitate societas, verum e-
tiam infirmitatis invicem excipiendae, ad illicitos con-
cubitus evitandos, mutuam quodam modo servitutem;
ut etsi alteri eorum perpetua continentia placeat, nisi
ex alterius consensu non possit. Et ad hoc enim *uxor
non habet potestatem corporis sui, sed vir; similiter
et vir non habet potestatem corporis sui, sed mulier*:
ut et quod non filiorum procreandorum, sed infirmitatis
et incontinentiae causa expetit, vel ille de matrimonio
vel illa de marito, non sibi alterutrum negent, ne per
hoc incidant in damnabiles corruptiones, tentante sa-
tana, propter incontinentiam vel amborum vel cujusquam
eorum. »

1. Hoc illustrat Cajetanus exemplo sacerdotis qui erat determinatus ad
non celebrandam Missam. En advenit amicus Missam desiderans vel fidelis
stipendium offerens. Sacerdos inde movetur ad celebrandum, sed ex eo ipso
voluntatem amici vel, stipendium non assumit ut finem sacrificii. (Opus. *de
matrim.*, q. III.) — Cf. SALMANTICENS., tract. IX, *de matrim.*, cap. III et XV.

2. L. c.

ARTICULUS III.

De tempore purgationis puerperalis.

Puerperam, nonnisi duplici fere a partu interjecto mense, organa sua perfecte quiescere habere, mirum sane non videtur; quod intervallum, ob fluxum quem plus minusve mulieres tunc patiuntur, *puerperalis purgationis* tempus dicitur.

De copula autem hoc tempore habenda « eadem, ait Dr CAPELLMANN, valent ac de fluxu extraordinario. Plerique theologi copulam hoc tempore licitam judicant, nisi ex concubitu gravis morbus vel notabilis aggravatio morbi immineat, ut si accessus haberetur ipso die partus, vel die subsequenti. Viro detrimentum non est timendum; neque magis proli forte generandae, quoniam hoc tempore conceptio non fit. Ut illud praetermittam, hanc indecentiam multo etiam majorem esse, quam in menstruatione, mihi sane copula, saltem in primis hebdomadis habita, feritatis quidam actus in puerperam videtur. Muliere gravissima vitae actione vix peracta, physiologicos quidem sed vehementissimos dolores in ipsis genitalibus pertulit, et vel robusta puerpera adeo fatigatam ac debilitatam se sentit, ut vere bestialis quaedam concupiscentia in viro insit, si in hac conditione copulam velit petere. Uxor certe in primis hebdomadis copulam non petet, nisi morbosa quaedam affectio (nymphomania puerperalis) eam impellat.

Sed si hoc ipsum non sufficeret, ut res illicita probaretur, tamen majori cum diligentia, quam hactenus factum est, considerari debet, annon ex copula in puerperio habita grave damnum mulieri oriatur. Atque haec quidem quaestio positive affirmanda est. Periculum eo majus erit, quo celerius copula partum sequetur. Puerperium multas res secum fert, quae quolibet alio tempore

morbosae dicendae essent, quamquam hic physiologicae sint. Reductio et restitutio uteri adeo dilatati fortio- rem organismi actionem postulat, imo ex recentio- rum observationibus fere integra resorptio et recon- structio uteri locum habet. Res, quae hoc tempore in organis generationis aguntur, immutationes et violatio- nes graviditate productae, jam disponunt per se ad va- rios morbos: ad sanguinis profluvia, inflammationes, positiones uteri aberrantes. Quare in directa locali ir- ritatione, qualem copula secum fert, atque etiam in u- niversa commotione per copulam excitata, aliquid peri- culosum et damnosum esse, nemo non fatetur. Hoc au- tem damnum, ut patet, eo perniciosus erit, quo partui propius. Vehementissimus autem rerum, quas dixi, im- petus est in primis duabus hebdomadis. Praeterea eo- dem tempore mulier maxime ex virium debilitatione pa- titur. Exacto hoc tempore periculum, minuitur; nihilo- minus sane experientia satis probat, quamlibet rem nox- iam tamdiu pessimos effectus producere posse, quam- diu organa generationis nondum rite restituta sunt. Sed perfecta uteri restitutio demum post sex fere hebdoma- das absolvitur. Eodem fere tempore menstruatio denuo recurrit, (si uberibus suis prolem femina non alit; in feminis lactantibus plerumque per longius tempus re- tardatur) et ipse organismus indicat omnia ad novam generationem parata esse.

« Ex his rationibus, concludit idem auctor, copu- lam in *primis duabus hebdomadis post partum plane vetitam existimo*, quum feminae gravissimum damnum afferre aptissima sit. Imo intra quatuor hebdomadas sequentes eam sine conditione licitam esse non puto. Sed cum periculum hoc tempore non jam tantum sit, theologi decernant, quaenam causae sufficiant ad hoc periculum gravis damni, compensandum. » — Rem pro singulo casu singulariter decernendam esse putamus.

ARTICULUS IV.

De tempore lactationis.

Ad lactationis tempus quod attinet, duplicem ob causam theologi movent dubium: « Utrum tunc liceat conjugibus debitum petere vel reddere? » Dubitandi aiunt, rationes sunt verba D. GREGORII aientis¹: « Ad ejus vero concubitum vir suus accedere non debet, quousque qui gignitur ablactetur; » et ulterius quia timendum est, ne per talem copulam inficiatur lac matris, indeque nocumentum neonati sequatur. Porro nemo est qui in GREGORII verbis legem apprehendat, et physiologi exploratum habent, periculum inficiendi lac per cohabitationem nullum existere.

Verum aliud quid superest minime hic omittendum, licet communiter de ea auctores sileant. Etenim plerumque, incipiente nova graviditate, lac matris mox diluitur, deminuitur et desinit, cum consueto tamen fere per annum neonatus nutrice opus habeat.

Alia utique via, semel ac maternum lac defecerit, proli consuli poterit, lactatione nimirum artificiali vel alienae nutricis. « Excipiunt tamen PONTIUS et BOSSIUS apud S. ALPHONSUM, si conjuges sint valde pauperes, e prudens absit timor de gravi damno prolis; tunc enim, ut dicunt, neuter tenetur reddere, imo nec potest petere; etiamsi sit periculum incontinentiae, quia non licet sibi consulere cum damno innocentis, cum alia suppetant media ad incontinentiam sedandam. »

1. *Decreti* pars I, dist. II, cap. 4.

ARTICULUS V.

De tempore morbi.

« Cessat, ait GURY,¹ obligatio reddendi debitum, si reddens possit rationabiliter timere damnum vel periculum grave sanitatis. — Non est obligatio debitum reddendi alteri laboranti morbo contagioso in se gravi, ut est pestis, morbus venereus aut quid simile. »

Ad illustrandum duplex istud theologorum principium, transcribere non abs re putamus, quae apud saepe jam laudatum Dr CAPELLMANN hac de re legimus:

« Hoc loco aperte distinguendum est inter morbos *contagiosos et non contagiosos*. Ex morbis *contagiosis* ante omnes profero syphilim, morbum gallicum quem vocant theologi. Hic enim propter sequelas inter omnes morbos singularis est.

« Syphilis est morbus adeo gravis, horrendus atque infamis, ut, meo quidem iudicio, copula semper interdenda sit, etiamsi tantum *alter* conjugum ea laboret. In hoc morbo periculum per copulam alterum bene valentem conjugem inficiendi evitari fere nequit. Tum infirma pars, si copulam peteret, atroci conatu adoriretur alterius partis sanitatem; sana autem, si vellet tali morbo tanta cum probabilitate inficiendam se exponere, jam non caritate moveretur, sed, meo iudicio, insania capta esset. Hac in re ne periculum incontinentiae quidem causam esse honestatem existimo. Severius id videatur; sed quicumque vidit et quotidie videt, quas sequelas horrendissimas hic morbus secum habeat, is mihi assentietur. Atque idem ego existimo, ne *unum* quidem inveniri medicum, qui meam sententiam rejiciat.

« Accedit etiam, quod in prole quae ex tali copula nascitur, sequelae perniciosissimae sunt. Infantes sunt

2. De Matrimonio, n. 915, 916.

syphilitici sicut parentes, saltem plerumque; abortus frequentissimus erit, vel immaturus editur infans, vel ipsi partus maturi primis vitae mensibus miserrime pereunt. Sexcenti infantes hoc modo, et saepius ne baptizati quidem, parentum peccata luunt.

« Aliorum morborum contagiosorum alia est ratio. Theologi ubi de obligatione ad debitum reddendum argunt, distinguunt inter eos morbos, qui diuturniores sunt sive chronici, (inter quos ipsi quidem etiam morbum gallicum enumerant!) et inter eos, qui brevi mortem afferri apti sunt.

« In priori morborum genere sentiunt copulam ex justa causa petitam negari non posse. Jam vero partem infirmam negare non posse copulam facile concedo: at pars firma tum solum videtur negare non posse, si morbus non sit molestissimus nec mortem maturet. Caeterum in praxi hoc ultimum non facile locum habet. Id solum hic commemoro, phthisin, quam inter morbos contagiosos theologi numerant, non esse contagiosam. Dixerit forte aliquis phthisin esse morbum haereditarium, proinde prolem quoque verisimiliter phthisicam fore, vel ne fiat in summo periculo versari. Huic respondet S. Thomas¹: « Quamvis proles gignetur in-
« firma, tamen melius est ei sic esse, quam penitus
« non esse. »

« In morbis autem *contagiosis*, qui de brevi et facile mortem inferre apti sunt, certe tum theologi tum medici omnes copulam illicitam judicant, saltem firmam partem ad copulam reddendam non obligant. Et ne petere quidem licitum esse potest parti firmæ, « cum nemo sit dominus suae vitae aut salutis. »

« In morbis *non contagiosis* duplex distinctio consideranda erit. Certe enim multum refert, utrum de morbo leviori, non multum debilitante, agatur, an de malo multum debilitante cum feбри et summo dolore

conjuncto. Jam vero manifestum est, morbi non multum debilitantis conditionem non facile per copulam fieri pejorem. Quum igitur grave damnum non timendum sit, hic certe copula licita neque ullo modo deneganda erit. Excipiuntur organorum generationis aegrotationes quae imperitis quidem leves apparent, semper tamen gravissimi momenti sunt. Possunt enim praecipue in muliere per copulam protrahi atque augeri. Quum aegrotationes chronicae in organis generationis apud feminam frequentissimae et insuper non facile sanandae sint, in his paulo severius judicandum erit. Haec mala, quae initio saepe levia facile curari possunt, ut plurimum (praeter pudorem, quò mulier coram medico afficiatur necesse est) per usum copulae non intermissum graviora fiunt. Atque tum semper adeundus est medicus, et consilii dati diligens observatio severe postulanda.

« Inter graviores morbos nonnulli sunt, in quibus ex modico copulae usu grave damnum non est timendum. Huc ante omnes referenda est *phthisis*¹ pulmonum nisi quod dispositio ad sanguinis expulsionem et eruptionem, vel gravissima dyspnoea adsit. Plerumque sane homines phthisici vehementi concupiscentia agitantur, neque reliquum est, nisi ut moderatio ipsis commendanda sit. Aliquod damnum copula fere semper illis afferet, sed in modico usu non ita grave erit. Huc porro pertinent omnes externi et chirurgici morbi, nisi ex vulnere forte aperto profusio sanguinis irritatione copulae effecta timeatur. Certe in omnibus morbis febriculis, praesertim in acutis, inflammatoriis morbis organorum alvi (peritonaeitis), cavi thoracis (pneumonia, pleuritis, pericarditis), cavi cranii (meningitis, hyperaemia cere-

1. « Etymologiquement le mot *phthisie* (φθίσις, se consumer) désigne l'état d'épuisement déterminé par une maladie consomptive. Dans le langage moderne ce mot est devenu synonyme du tuberculose; celle-ci est contagieuse à la condition expresse que le terrain soit préparée. » Dr DECHAMBRE, l. c.

bri); inter morbos chronicos in vitiis cordis, in hydro-
pisia conjuncta cum gravissima dispnoea, et in aliis co-
pula semper utique nociva erit, et aliquoties gravissi-
mum damnum, imo praecipitem mortem inferre poterit.
Tum vero, meo quidem judicio, non est licitum, copu-
lam petere vel reddere, nisi antea medicus interrogatus
sit. Ex hujus responso et ipsius rei adjunctis dijudican-
dum erit, utrum haec copula peccatum veniale an mor-
tale sit. Si v. gr. medicus dixerit: te vel conjugem tuum
exponis periculo subitae mortis inter vel statim post
copulam; hujus interdicti transgressio *non potest non*
esse peccatum mortale, ut existimo. »

SCHOLION I. — Ulterius de conjugali debito vel petendo
vel reddendo theologi quaerunt, utrum licitum id sit
statim post prandium aut caenam, eo quia venereis
tunc indulgere periculosum esse veteres passim doceant:
« Usus coitus a cibo, ait SANCTORIUS ¹, laedit, viscerum
officia divertit. » Ab his moderniores omnino non dis-
sentiunt: imo animadvertunt « non raro a mensa ad
copulam transeuntes repentina morte plecti. »

SCHOLION II. — Antiquata autem dubia habenda sunt,
quae veteres de liceitate conjugalisi debiti « post balneum
aut venae sectionem » movebant, cum nihil sit quod,
spectatis physiologiae legibus, tali copulae contradicat.

SCHOLION III. — « Paulo aliter res se habet post mul-
tam potationem liquorum acriorum. Vix in dubitationem
venire potest, proles in ebrietate generatas in periculo
versari, ne hebetes vel etiam fatuae vel surdo-mutae
fiant; quare jure praescribitur, partem non ebriam non
teneri copulam permittere neque reddere ². »

1. Aphorism. XL sect. VI.

2. Dr CAPELLMANN, *Medicina pastoralis*.

APPENDIX.

De Genitalium officio interno.

Ob id sane primario animalia universim a Deo Creatore Sapientissimo sexualibus organis donata sunt, ut, his mediantibus, specierum firmetur propagatio et perpetuitas, et quidem, prae scopo hujus nostrae disputationis, sub relativo tali aspectu de genitalibus hucusque locuti sumus. Nihilominus supra (pag. 37, 41) per transennam diximus iisdem organis, praeter primarium suum munus quasi ad *extra*, aliud ipsis potius ad *intra* esse a natura commissum.

Ulterius ab hodiernis physiologis edocti sumus, sexum utrumque non unis genitalibus distingui, sed secundum singula corporis membra et organa, ita ut « non detur unius pars quae plane correspondeat parti correspondenti alterius, nec physiologica functio, quae in sexu utroque suum non habeat propriam indolem. » Dissimilitudo jam istaec veteres non latebat, causam autem ejusdem proximam et physiologicam ad hodierna usque tempora nemo suspicabatur, quod in ipsis genitalibus sistat et principaliter sit quaerenda; qua de re sic egr. Dr GLEY: ¹.

« La question de savoir si, en dehors de leurs fonctions sexuelles, les glandes génitales, testicules et ovaires, n'ont pas une autre fonction, date des observations de BROWN-SEQUARD (1889) et de la théorie qu'il produisit en même temps. On n'ignorait pas que l'homme et les animaux châtrés subissent, après la castration, des troubles qui consistent en une diminution des forces musculaires et nerveuses, une tendance à l'obésité, un allongement des os etc... On savait aussi que la castration, chez les femelles jeunes des animaux et chez la petite fille, empêche le développement de l'utérus et des trompes, celui des glandes

1. *Physiologie*, pag. 714.

mammaires, celui des poils en certaines régions, etc.; mais tous ces, faits étaient inexpliqués. Soutenant que les extraits testiculaires (infusio, scilicet, in humanum organismum humoris ex testiculis alicujus animalis desumpti) ont une influence heureuse dans beaucoup d'états où l'organisme est affaibli, BROWN-SEOUARD s'efforça par là même d'établir que le testicule joue normalement le rôle d'une glande à sécrétion interne; il attribua aussi ce rôle à l'ovaire. Quelques années plus tard, les histologistes devaient montrer qu'il existe, dans chacun de ces organes, des éléments cellulaires distincts des cellules reproductrices et constituant une véritable glande ».

Quod in testiculis singulis, praeter cellulas seminales dentur cellulae seu glandulae interstitiales, quarum officium sit procurandi bonum ipsiusmet corporis, jam compertum habent hodierni physiologi. Quare valedicamus oportet sententiae ad hodiernam fere diem universim receptae: virilitatem esse a semine.

Physiologicae istius legis testimonium desumitur imprimis a maribus, quibus ambo testiculi in abdomine latentes haeserunt, neque in scrotum descenderunt; unde *cryptorchidi* vocantur (κρυπτός, ὄρχις). Hi sperma non conficiunt, cum seminales glandulas extinctas habeant, sed cellulas interstitis tenent integras, et propterea, exclusa potentia generandi, quoad caetera virilia omnia, imo etiam quoad potentiam copulandi (absque seminatione tamen) perfectos mares aemulantur. Virilitatem autem istorum suis interstitiis testium deberi, ex eo patet quia, dum uterque ipsis testiculus exsectus est, jam castratorum indolem induant.

« Les observations des vétérinaires ont depuis longtemps établi que les mâles adultes, à testicules non descendus, ressemblent complètement aux mâles normaux au point de vue de leur habitus extérieur et de l'instinct sexuel. Chez l'homme cryptorchide on a également constaté l'existence des caractères de la virilité, coïncidant avec une infécondité absolue. Chez certains

cryptorchides, la glande séminale et la glande interstitielle ont l'aspect des castrats. »¹

Eadem demum physiologica veritas chymica actione radiorum vulgo X demonstrata est, quatenus radiis istis inest virtus destruendi cellulas genitales testiculi, sanis remanentibus cellulis interstitibus :

« La même dissociation, ait DR GLEY,² est obtenue par l'exposition des testicules aux rayons X, qui détruisent la glande séminale, sans altérer l'interstitielle; on voit alors que, l'aspermato-génèse devenue définitive, le tractus génital reste cependant intact et que l'activité sexuelle persiste. »

E contra cum destructa fuerit glandula interstes, firma remanente elaboratione spermatis, animalia mascula, hoc non obstante, feminarum speciem gerere incipiunt.

Ad ovula genitalia quod spectat, monemur in iis apud humanum genus atque animalia superiora interstites cellulas non inveniri, sed earumdem officium obire corpora quaedam *lutea* vocata : « Le corps jaune, sic Dr Gley, paraît tenir sous sa dépendance les caractères sexuels secondaires de la femelle. » Sunt autem corpora haec residua vesicularum ex quibus produnt ovula. Cessante itaque ovulatione, post annum circiter quadragesimum, scitum est feminas ad indolem virilem potius accedere.

1. Dr. H. BUSQUET, l. c. p. 281, 283.

1. L. c. p. 715.

DISPUTATIO SECUNDA

DE MATRIMONII CONSUMMATIONE ET DE CONJUGALI IMPOTENTIA

A quo apud christianas etiam nationes, impio utique conatu atque sprete ipsa lege Dei, matrimonium indissolubile statuentis, civilis, uti vocant, divortii lex introducta est, ad ecclesiasticam auctoritatem frequentius infelices conjuges appellare consueverunt, ut vel super suo matrimonio non consummato dispensationem impetrent, vel ut idem esse ob impotentiam nulliter contractum, judicialiter declaretur. Quare eorum interest quam maxime, qui in matrimonialibus hujusmodi causis aut judicis aut consilarii partes assumere debent, ut in iis, quae in ordine ad utrumque tum theologica et canonica lex decernit, tum physiologica etiam scientia nos docet, probe instituantur.

Ulterius, quum prae veterum placitis accuratiorem circa humanae generationis oeconomiam a physiologis modernis edocti simus, non defuit inter theologos, qui, prout infra dicemus, substantialiter jam esse corrigenda putaverit, quae hucusque tum de actu matrimonium consummante, tum de impotentia et de sterilitate sibi indubiam tenuit doctrinam universalis Ecclesiae Schola et traditio. Urgere itaque videtur altera gravis ratio, quare seorsim de duplici enunciato capite fusius disputemus:

PARS PRIMA

De matrimoniorum consummatione

Neminem latet sub ratione conjugalisi vinculi matrimonium aliud dici *legitimum*, aliud *ratum*, aliud *ratum* simul et *consummatum*. Primum est quod inter personas habiles, baptismō non recreatas, ad normam vigentium legum civilium contrahitur. Alterum dicitur matrimonium christianorum, cui accesserit sacramenti ratio; et habetur ratum quia magis indissolubile. Tertium hoc idem est, jam conjugali actu sancitum, et non solum in ratione contractus legitimi, sed etiam sacramenti perfectum, ita ut quasi ultimam ex divina institutione stabilitatem adeptum sit.

Quod simpliciter est legitimum matrimonium, favore fidei solvi potest, cum scilicet conjux ad fidem convertitur, altero in infidelitate manente et pacifice cum converso degere recusante. Matrimonium simpliciter ratum solvitur favore religionis, per solemnem alterutrius conjugum professionem aut per dispensationem Romani Pontificis. Quod autem semel inter baptizatos consummatum fuerit, jam, viventibus conjugibus, a potestate ulla aut quacumque de causa dissolvi nequit, cum scriptum sit: « Quod Deus conjunxit, homo non separet ».

Ultimam itaque et supremam christianorum matrimoniorum, semel ac consummata inveniantur, indissolubilitatis causam esse dicimus legem Dei prohibentis, ne quis separare audeat, quos ipse conjunxerit. Talis autem absolutae prohibitionis formalis ratio in actu ipso naturali, quo conjuges suum matrimonium consummant, sistere dicenda non est. Sane, spectata hujusmodi mate-

rialis actus indole, nil discriminis inter baptizatorum atque infidelium matrimonia apprehenditur, quum tamen horum etiam consummata conjugia dissolvi aliquando permittantur. Sed neque sub lege Mosaica matrimonia etiam consummata indissolubilitatis privilegio fruebantur, Qua de re sic Angelicus Doctor :¹ « Matrimonium fuit quidem in veteri lege, prout erat in officium naturae, non autem prout est sacramentum conjunctionis Christi et Ecclesiae, quae nondum erat facta ; unde et in lege veteri dabatur libellus repudii, quod est contra sacramenti rationem. » Quod maxime proprium christianorum matrimoniis inest, ita Apostolus docet² : « Mulieres « viris suis subditae sint, sicut Domino ; quoniam vir ca- « putest mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiae. Sed « sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita et mulieres « viris suis in omnibus. Viri, diligite uxores vestras, si- « cut et Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit « pro ea,... ita et viri debent diligere uxores suas ut « corpora sua ;... nemo enim unquam carnem suam odio « habuit ; sed nutrit et fovet eam, sicut et Christus Ec- « clesiam... Propter hoc relinquet homo patrem et ma- « trem suam, et adhaerebit uxori suae : et erunt duo in « carne una. Sacramentum hoc magnum est ; ego au- « tem dico in Christo et in Ecclesia. »

Ob hoc utique magnum sacramentum seu signum, christianorum matrimonia, auctoritate positivo-divina, nonnisi morte alterutrius conjugis, quoad vinculum solvuntur. Tale autem signum non in matrimonio simpliciter rato, sed exclusive in consummato inesse, unanimes est scholae doctrina, praeunte Angelico Doctore, quia ita habet³ : « Dicendum quod matrimonium, ante carnalem copulam, significat illam conjunctionem quae est Christi ad animam per gratiam ; quae quidem sol-

1. I. 2, q. 102, art. 5, ad. 3.

2. Ephes. v. 23-33.

3. In IV, dist. 27, q. 1, art. 3.

vitur per dispositionem spiritualem contrariam, scilicet per peccatum. Sed per carnalem copulam significat conjunctionem ad Ecclesiam, quantum ad assumptionem humanae naturae in unitatem personae, quae est omnino indissolubilis. »

Iure itaque et merito inter S. SONNATH, Rhemensis episcopi, statuta Synodalia sub numero XIV hoc inerebatur: ¹ « In matrimonio imago extat sacrosancti conjugii inter Christum et Ecclesiam enati; *ideoque* vinculum est divinitus firmatum, quod multum confert ad felicitatem rei familiaris, ad pacem inter partes, et ad proles suscipiendas ».

Hisce praemissis, dicemus: *a*) de conjugali actu matrimonium consummante; *b*) de signis et probationibus quibus judicialiter vindicatur matrimonii consummatio aut secus.

I. In *Maxima Bibliotheca veterum Patrum*, vol. XVII, p. 649.

CAPUT PRIMUM.

De conjugali actu matrimonium consummante.

Quanti momenti habenda sit quaestio de actu conjugali quo universim christianorum matrimonia simpliciter rata transeant in consummata, neminem latet. Divina enim prohibitio ne Pontifices hujusmodi conjuges separent tali vi absoluta eos urget, ut passim ipsi visi sint tolerare populorum schismata potius quam, posthabita Dei lege, regum et principum consummata solvere matrimonia. A quo autem edocti scivere ipsi, in quo sistat istorum consummatio? En responsum Jos. ANTONELLI sac. in opusculo: *De conceptu impotentiae et sterilitatis*, num. 31 :

« Quaestio de modo consummationis matrimonii rem canonicam et moralem effugit et *tota est physiologica* et ad hoc reducitur: matrimonium consummari tantum ex copula apta ad generationem; ad generationem obtinendam sufficere necne semen virile, vel etiam, praeter hoc, requiri aliquid ex parte feminae? Ad hoc dubium certo auferendum, notiones physiologicae temporis Sanchezii minime satis erant; et haec est causa, cur sententiae omnes ejus, quae physiologiam attingunt, retineri in praesenti non possunt ».

Haec si vera essent, duo inde sequerentur: a medicis scilicet Ecclesiam edocendam fore in quo sistat matrimoniorum consummatio, et per quindecim saecula Pontifices fuisse ab iisdem deceptos, quia tunc temporis « notiones physiologicae minime satis erant ».

Sed jam A. audiamus integrum suum de consummatione matrimonii systema exponentem:¹

« Tota quaestio ad hoc reducitur, scilicet quid significant illa verba *feri unam carnem*, seu quandonam dicendum sit conjuges consummare matrimonium. ... Ex hominis physiologia plane docemur quotuplici modo conjuges possint fieri una caro; vir enim quocumque tempore potest mulieri conjungi cum emissione seminis, cum hoc in vesiculis asservetur, et mulier nonnisi semel in mense decisionem ovuli patiatur; hinc, cum uterque conjux copulatur et sit *capax ad generandum*, matrimonium semper est consummatum; et in hac capacitate generandi seu consummationis, duo occurrere possunt, scilicet: vel copulam habitam sequitur generatio, vel copulam habitam non sequitur *actualis* generatio, sive quia ovulum nondum decidit, sive ob particularem statum genitalium viri vel mulieris, qui prohibet *actualem* generationem; hinc consummatio matrimonii potest haberi *re*, ob generationem *actu* sequutam, vel *potentialiter*, quia proles sequi posset ob potentiam suppositam generandi. Ex quo sequitur: 1. Omnes et solos posse consummare matrimonium *qui habent capacitatem generandi*; 2. Solos illos non valere consummare, cum certum sit in perpetuum non posse generare ob defectum *substantialem*, puta ob carentiam organorum necessariorum ad generationem; 3. *Capacitatem generandi seu conficiendi unam carnem* esse de essentia seu natura matrimonii; 4. Omnes, quos certum est non posse in perpetuum per se generare, nec ope aliqua humana posse effici ad generationem aptos, *non posse contrahere*, cum careant re matrimonio *essentiali*; 5: Objectum essenziale contractus matrimonii esse juris traditionem mutuam in corpus conjugum *physice aptum ad generandum*; 6. Illos, qui non habent corpus physice aptum ad generandum, a natura ipsa arceri a matrimonio: in hoc consistit impedimentum impotentiae, quod hac ratione *naturale* est ».

« Quod theologos, atque canonistas de hac materia tractantes spectat, praemittendum est ex illis principia certa et bonis rationibus innixa tantum esse accipienda ac retinenda; et eorum scripta de hac re, sicut in pluribus aliis similibus, expurganda esse ex multis physiologicis erroribus, qui passim in eis frequen-

ter occurrunt; erroribus, aio, nec minimis, sed maximis, non eorum studio ac diligentia semper imputandis, sed plerumque statui physiologico, tempore quo scribebant ¹ ».

Quo jam talia principia et asserta trahunt, ex sequenti casu, passim contingenti, accipias.

Titius et Maevia, rite coram Ecclesia matrimoniali vinculo conjuncti, per annos debitum sibi mutuo, servatis servandis, reddiderunt, quin tamen hucusque nulla inde orta sit proles.

Stante communi jure, matrimonium hoc, licet sterile, manet tamen validum atque plane est consummatum. Juxta A. nondum est consummatum *re sed potentialiter*, quia supponendum est defecisse prolem *per accidens*, non ob aliquam organorum genitalium feminae essentialem depravationem.

Ast, die quadam, Maevia gravi dolore oppressa medicum vocat, qui, inspecto corpore, ipsi significat malum esse mortale nisi, aperto ventre, sine mora tollatur. Consentiente utroque conjuge, medicus chirurgus instaurat laparotomiam, tunicam (vulgo kyste) evellit et, interjectis aliquot diebus, Titio aperte declarat Maeviam esse, deficientibus a nativitate ovariis, absolute sterilem seu imparem ad generationem.

Titius nimis anxius adit confessarium cui rem totam patefacit. Is autem eum tranquillat, docens matrimonia etiam essentialiter sterilia esse valida, cum pleno jure ad conjugale debitum.

Ex adverso Jos. Antonellius respondisset: « Erravi, putando vestrum matrimonium fuisse consummatum *potentialiter*; illud imo est invalidum et vos ab invicem separandi estis. »

Ubinam sit veritas sequentibus propositionibus declaramus.

PROPOSITIO I.

Quaestio de actu consummante matrimonia christiana, non est « ex toto physiologica », sed quam maxime theologica, utpote ex Sacris Scripturis solvenda.

Matrimonia ea dicuntur consummata quae tali vinculo jam sunt firma, ut nonnisi per mortem alterutrius conjugis possint solvi. Circa actum autem quo talem firmitatem nanciscantur, repetitis et solemnibus verbis Scripturae sic nos docent:

Ex libro Genesis, cap. ii. « Aedificavit Dominus Deus costam quam tulerat de Adam, in mulierem; et adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea. Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem et adhaerebit uxori suae: et erunt duo in carne una. »

Apud Matthaeum, xix: « Et accesserunt ad eum (Jesum) Pharisei tentantes eum et dicentes: Si licet dimittere uxorem suam, quacumque ex causa? Qui respondens ait eis: Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum et feminam fecit eos? et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit homo non separet. »

Ex Epist. B. Pauli Ap. ad Corinthios 1: « Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit. An nescitis quoniam qui adhaeret ¹ meretrici, unum corpus efficitur? Erunt enim (inquit) duo in una carne. »

Ex hisce sacris Scripturarum testimoniis, secluso omni dubio, sequentia constant: ²

1. Graece: ὁ κολλώμενος, qui agglutinatur.

2. Cf. *Cursus Scripturae Sacrae*, auctoribus R. Corneli, J. Knabenbauer, Fr. Hummelhauer, aliisque S. J. scriptoribus: *Commentarium in Genesim*, p. 147; in *S. Pauli priorem epist. ad Corinth.*, p. 153.

1. Ad hoc matrimonium proxime est institutum, ut vir adhaereat uxori suae.

2. Talis indolis erit haec adhaesio, ut jam sint duo in carne una, seu una caro; exinde matrimonii firmitas.

3. Actus quo dicitur: conjuges fiunt « una caro », secundum speciem naturae, non discriminatur ab actu quo vir adhaeret meretrici.

4. In meretricio de tali adhaesione agitur, qua membrum viri fit membrum meretricis et ita ex duobus efficitur unum corpus.

5. In integra hujusmodi inspirata doctrina circa matrimonium de prole non fit mentio, imo ab ea potius abstrahi dicendum est, cum in meretricio non speretur.

Restat ut concludamus verbis Cajetani: « Verba Domini Jesu (Mat. xix, 5.), ac si legendum foret: et *erunt duo in una carne generanda*, interpretari non licet. » ¹

Ex adverso sic rursus ANTONELLIUS: ².

« Verba Genesis supra relata referuntur ad institutionem matrimonii causa generationis tantum, ac proinde debent intelligi relate ad generationem, etsi ipsis verbis tota includatur legislatio matrimonii. Quare considerando verba ipsa: *et erunt duo in carne una*; clare liquet ex dualitate personarum hic expressa, debere confici aliquid unicum; et cum haec dualitas personarum evidenter innuatur statuta ad prolem habendam per copulam, usque dum hoc unum ex copula coniugum non oriatur, una caro conjuges re seu de facto non fiunt... Opus est, ut aliquid uterque praebeat ex quo unum efficiatur ab ipsis distinctum... Id confirmatur ex iis, quae Dominus Jesus respondit Phariseis etc. »

Verba deinde A. citat Domini apud Mat. xix, 4, 5, praeteriens autem haec: « *Itaque non sunt duo, sed*

1. *Comment. Evangelii.*

2. *Medicina pastoralis.* vol. II, n. 416.

una caro, » cum tamen, utpote in temate principaliora, Tridentini Patres reproducta voluere in actis Concilii, Ses. xxiv, ubi sic legitur: « Matrimonium perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens, divini Spiritus instinctu, pronunciavit, cum dixit: « Hoc nunc os etc. Hoc autem vinculo duos tantum copulari et conjungi Christus Dominus apertius docuit, cum postrema illa verba tamquam a Deo prolata referens dixit: *Itaque jam non sunt duo, sed una caro*, statimque ejusdem nexus firmitatem ab Adamo ante pronunciatam his verbis confirmavit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*, »

Quia itaque manca est, ab A. producta citatio, inanis habenda est ejus responsio.

PROPOSITIO II.

Romani Pontifices in condendo, Jure Canonico de firmitate seu consummatione matrimonii, Scripturarum doctrinis inhaeserunt, nihil curantes medicorum placita.

Non pauca in Codice recensentur Pontificum circa rem conjugalem responsa, quorum duo praesertim ad matrimoniorum consummationem spectant.

In Decretalium libro III, *de Conversione Conjugatorum*, cap. II, Pontifex ALEXANDER III, anno 1180, ita decrevit: « Post consensum legitimum de praesenti, licitum est alteri, altero etiam repugnante, eligere monasterium, dummodo carnalis commixtio non interverit inter eos: et alteri remanenti licitum est ad secunda vota transire. Quia *cum non fuissent una caro simul effecti*, satis potest unus ad Deum transire, et alter in saeculo remanere. »

Ibidem, cap. XIII, INNOCENTIUS III, ita anno 1210, legitur decrevisse: « Cum autem vir, et uxor *una caro sint per copulam carnalem effecti*: nec una pars con-

verti possit ad Dominum, et altera in saeculo remanere; profecto non est alter conjugum recipiendus ad observantiam regularem, nisi reliquus perpetuam continentiam repromittat. »

Quanta cum sobrietate Scripturistica Pontifices in ferenda lege de matrimonii consummatione locuti sunt, nemo non miretur. Sane a quindecim jam saeculis inter Hippocratis et Aristotelis discipulos famosa vigeat disputatio: utrum necne in conjugali copula necesse sit ad generationem, ut uterque conjux seminet. Exemplo Domini ducti Pontifices unquam ne verbum aliquod de hac re in iure pronunciarunt.¹ Et quidem recte: cum notum omnibus sit quid significet virum conglutinando adhaerere coniugi aut meretrici, neque ab ecclesiastico iudice de feminea seminatione curandum erat.

Verum juxta A. in iure² foret decretum aliquod explicite innuens, nonnisi in procreatione prolis consummari matrimonia; et sic illud ipse transcripsit:³

« Muliere autem requirente divortium, quod *mater esse volebat et filios procreare*; proponente vero viro, quod paratus erat stare consilio Ecclesiae iniunxistis eisdem, ut agerent poenitentiam de commissis et sic forte placeret Deo, qui matrimonii fuit institutor, ut opus matrimonii consummarent, qui post plurimos terminos ad vestram reversi praesentiam consona voce dixerunt, quod non poterant carnaliter commisceri. Quo circa mandamus, quatenus si ita est, et constiterit vobis, praefatum virum et mulierem infra praedictos octo annos... se commisceri carnaliter nequivisse, proferatis divortii sententiam inter eos. »

1. Legitur utique in *Decreto Gratiani* (Causa 27, Q. II C. xviii) responsum BENEDICTI Pont. inter caetera decernentis osculum non parere propinquitatem, « quod nullam facit *sanguinis commixtionem* ». Ergo, aiunt, in copula requiritur utriusque conjugis seminatio. Respondendum imprimis Gratiani Collectionem, quā talem, nullam prae se ferre auctoritatem iuridicam (Cf. BENEDICT. xiv, de *Synodo dioec.*, l. vii, c. 15, n. 6.); Ulterius sic: Vel dictum responsum non est authenticum, et nihil erit faciendum; vel, cum habebatur ut authenticum, consilio non fuit in iure insertum, et iterum nullius est ponderis. Demum scias tali responso id solum dicitur requiri quod consueto in omni carnali copula contingit.

2. De *Frigid. et Malef.* c. vii.

3. *Medicina past.* l. c. n. 421.

« Quid significare possunt, quaerit A., sequentia : *Virum cognoscere feminam seu uxorem ; carnaliter commisceri cum femina ; mulierem conqueri velle se esse matrem et virum non posse carnaliter commisceri cum illa* ad consummandum matrimonium ? Omnia haec adeo vehementer denotant consecutionem, vel non consecutionem finis primarii matrimonii, h. e. prolis gignendae, ut mihi videar vere tempus terere, si velim de illis inquirere ulterius. »

Respondeo :

1. Tempus utique terit necnon imprudenter agit adversarius *truncatas* citationes in medium afferens, suppressis maxime iis, quae potius ad rem efficaciter facere videntur. In themate autem A. citati juris capituli VII primam partem integram praetermisit, quae sic legitur :

« Litterae vestrae nobis transmissae continebant, quod cum causa matrimonii, quae inter M. mulierem et A. eius virum vertitur, vobis fuisset ab I. Papa praedecessore nostro commissa, dicta M. proposuit, quod cum octo annis elapsis dicto A. fuisset matrimonialiter copulata, et licet diu cohabitasset eidem, adhuc integra permanebat, eo quod praedictus vir eius *non habebat potentiam coeundi*; quare petebat divortium celebrari: praedictus vir A. fatebatur, quod illam nunquam cognoverat, tamen se habere potentiam cognoscendi alias asserebat. Vos vero ne id confiterentur in fraudem, a matronis bonae opinionis, fide dignis, ac expertis in opere nuptiali, dictam fecistis inspicere mulierem; quae perhibuerunt testimonium ipsam adhuc virginem permanere. Postmodum per Presbyterum, de cuius parochia vir extitit, fecistis inquiri, utrum ipse aliquam cognovisset, nec per inquisitionem ipsam vobis constare potuit, aliquam esse carnaliter cognitam ab eodem. Muliere... » prout supra.

2. Ex hisce utique verbis liquet, propositam causam, Pontificis iudicio, ab hoc desumpsisse originem, quia vir non habebat *potentiam coeundi* cum sua uxore adhuc virgine; quod si habuisset et si coivisset, nulla

lis orta fuisset. Ubi Pontifex igitur in altera parte capituli conjuges hortatur, ut poenitentiam agant et sic forte placeret Deo, ut opus matrimonii consummarent, necnon mandat, ut, si constiterit conjuges se commiseri nequivisse, sententia divortii proferatur, omnia et singula isthaec ad *solam* coeundi potentiam sunt referenda, minime vero etiam ad potentiam generandi de qua nulla fit mentio.

3. Ast, dices, ad prolem se referunt verba mulieris: *Volo esse mater et procreare filios*. Utique verba haec *uti sonant*, ad generationem usque se protendunt, sed audias, quaeso, Scholae principes decernentes quo sensu sint accipienda: « Dicendi quod sancti curialiter loquuntur, secundum quod ipsae mulieres sunt verecundae; *mulier enim non potest separari a viro propter defectum potentiae generandi, sed potentiae coeundi*, et illa circumlocutione intelligitur *quod carnaliter vult cognosci a viro* ». Ita D. Bonaventura⁴; cum quo consonat Angelicus dicendo: « Ponitur hic *procreatio filiorum pro carnali copula*, quam mulieres verecundantur expetere. »⁵ Et sic Sanchezius et doctores universim.

PROPOSITIO III.

Ex veteris catholicae Scholae principiis, collatis cum recentiorum in re physiologica inventis, non infertur tunc re matrimonia consummari, cum sperma virile in femineum ovulum offendit.

Sane primum in themate principium, non solum a veteribus sed etiam ab universis hodiernis admissum, statuit, ad fundamenti instar, quod matrimonia nonnisi

1. In *expos. litterae Magistri*, IV, d. 34, n. 2.

2. Ibid.

perfecta conjugali copula consummantur, quae, scilicet, apta sit et sufficiens ad generationem. De talis principii veritate nunquam fuit neque est inter catholicos auctores aliqua dissensio. Quod autem semel inventa feminea ovulatione, exinde sequatur tunc solum *re et actu* matrimonia consummari, cum unio facta fuerit spermatis cum ovulo, plane negamus, neque praeter ANTONELLIUM aliquem scimus theologorum, qui ita scripto docuerit. Ipse utique septem ex principalioribus hodiernis auctoribus suos patronos hac in re habere putat, scilicet: BALLERINI-PALMIERI S. J., GENICOT S. J., HAINE LOVAN., cl. ROSSET episcopum Tarentas, SCAVINI, LEHMKUHL S. J. Ut pote quia, absque dubio, inter graves auctores horum singuli sint enumerandi, quid de consummatione matrimonii docuerint inquiramus oportet.

1. Ex *opere morali* BALLERINI-PALMIERI (de impedimento criminis, t. VI, n. 1031, 3.) A. haec excerpit: « *Vir et mulier efficiuntur una caro per commixtionem seminum... Porro mixtione facta ovuli et seminis virilis illud habetur quod requiritur et sufficit ut generatio existat* ».

Jam vero in citato loco ill. auctores sic docent: « Requiritur, ut adulterium sit consummatum, ita ut facta sit una caro, juxta illud S. Thomae: *Vir et femina efficiuntur una caro per mixtionem seminum*. Quod autem veteres, *femineum semen* vocabant, ex cujus conjunctione cum semine virili fecundatio oritur et conceptio, est reapse *ovulum*, ut recentiorum studia docuerunt... Aliud est semen (improprie dictum) quod in actu copulae a femina secerni solet, etsi non semper... Seminationis ergo feminae absentia impedire nequit, quominus vir et uxor dicantur effecti una caro. Si vir intra vas femineum seminavit, quomodo deprehendes actum ex parte feminae consummatum non fuisse? Scilicet *satis est seminatio VIRI intra vas femineum, ut copula consummatum dicatur* ».

Rursus n. 1163, ubi de affinitate sermo occurrit iidem auctores: « Liqueat quod *existente seminatione viri in vase debito feminae, jam copula perfecta dicenda est*. Idcirco, si constet virum non seminasse intra vas femineum copula non fuit; sed si hic seminavit, etsi femina nullam vel fere nullam voluptatem sit experta, non est cur dubitetur de *perfecta copula* ».

Demum, ubi quaestio est de impotentia, n. 1256, sic jacet eorundem textus: « S. ALPHONSI verba sedulo perpendenda sunt. Nam duplex impotentia, generice sumpta, distingui potest: *altera coeundi, altera generandi*. Impotentia coeundi est vitium impediens maris et feminae carnalem commixtionem, quae huc essentialiter redit, ut semen virile vas seu vaginam feminae subintret; requiritur sane *sanguinum*¹, ut aiebant veteres, *commixtio*; id porro ordinarie eatenus contingit, quatenus virilis virga vaginam muliebrem ingreditur. — Impotentia generandi est vitium *naturale vel accidentale*, impediens quominus ex maris et feminae copula carnali *perfecta* sequatur generatio prolis et propagatio speciei... In praesenti autem planum est, nos agere de *potentia coeundi*, seu *habendi copulam per se idoneam ad generationem*, ut diserte a S. ALPHONSO animadvertimus vidimus. »

2. Ex GENICOT haec transcripsit A.: « *Consummatum dicitur matrimonium quod copula carnali quasi perfectum est. Ut autem vere consummatum censeatur, requiritur ut carnalis copula sit perfecta et ex se sufficiens ad generationem humanam* ». (Theol. Mor. T. II, n. 456).

Cl. autem auctor statim hoc adjungit, ab ANTONELIO prudenter omissum: « Non sufficit ergo copula *imperfecta*, qua integritas virginalis amissa foret, sed ex qua, *ob defectum effundendi seminis, generatio sequi*

1. Hoc nonnisi in Decreto Gratiani legitur, neque unquam jus de *sanguinum* aut *seminum commixtione* mentionem facit.

non posset ». — Formalis igitur ratio quare copula perfecta sit vel secus, effusio est virilis seminis in vas femineum, qua posita generatio, nisi quid ex aliunde obstat, sequi potest.

Idem demum cl. GENICOT n. 503 sic habet: « Difficultatem non levem ingerunt perfectiores notiones, quas recentiores physiologi de generationis processu assecuti sunt... Itaque breviter praecipua capita exponeamus, illos praesertim AA. secuti qui, ut cl. Eschbach et Capellmann veriores recentis physiologiae notiones principiis veterum DD. applicant. Videlicet... non est censenda impotens mulier *castrata* seu cui utrumque ovarium ablatum est. Etenim *ovulum femineum non requiritur ad habendam copulam naturalem*; sed tantum ad *finem copulae, nempe ad foecundationem obtinendum* ». — Haec omnia silet. cl. ANTONELLI.

3. Ulterius ex HAINE: (Theol. Mor. Elementa 1899, T. IV, p. 62) « *Consummatum dicitur matrimonium, quando per copulam carnalem ad generationem aptam extrinsece completur. Dixi « extrinsece » quippe usus matrimonii ad eius essentiam minime pertinet. Ut tamen dici queat consummatum requiritur, ut copula carnalis sit perfecta et sufficiens ad generationem, adeo ut coniuges effecti simul fuerit una caro* ».

Hic sistit ab A. producta citatio; textus vero sic sequitur: « Non ea ergo (copula) sufficeret, in qua, etsi dempta mulieri foret corporalis virginitatis integritas, deficiente tamen *apta virilis seminis effusione, generatio sequi non posset* ». — Utrique haec scribens Haine sat luculenter manifestat se copulam habere sufficientem ad generationem in qua vir intra vas debitum semen effuderit, absque respectu ad processum genitalem internum, de quo ne verbum quidem facit.

Caeterum idem auctor de affinitate disserens, ait: Dixi eam oriri « ex copula carnali *perfecta*; i. e. de

se apta ad generationem, licet ob quamcumque causam generatio non sequatur ». Sane qui dicit *ob quamcumque causam*, nullam excludit, nequidem naturalem et perpetuam.

4. Invocatur ab A. etiam cl. episcopus ROSSET, qui sex volumina de Matrimonio edidit, et (Vol. II, n. 1377) sic habet: « *Matrimonii consummatio in eo est, quod vir et mulier fiant una caro per seminum commixtionem* IN VASE IN QUO INCHOATUR GENERATIO ». — Haec sine dubio contra A. faciunt; nam *vas in quo inchoatur generatio est vagina*; ergo in hoc vase seu intra copulam, juxta ROSSET, fit ea specifica commixtio, qua conjuges una caro fiunt.

Caeterum (n. 1418), haec docet idem cl. auctor: « Oportet ut vir adhaereat uxori, et fiant una caro. Similem adhaesionem meretrici requirit S. PAULUS (I Cor. VI, 16), ut quis fiat unum corpus cum ea. Porro adhaesio de qua loquuntur Genesis et Paulus, fit per corporum commixtionem, scilicet per virilis membri penetrationem in vas mulieris ac effusionem *qua vir et mulier fiunt una caro...* Unde ESTIUS: Qui adhaeret, graece qui *agglutinatur*; quod quidem agglutinandi verbum pulchre quadrat cum eo quod sequitur, unum corpus efficitur. Glutinum enim unum ex duobus facere solet. Res, inquit, manifesta est, eum qui commiscetur meretrici, ipsa commixtione fieri cum ea velut unum corpus. Itaque ipse et meretrix sunt unius corporis quasi duo membra. — Sane si A. cl. auctorem ROSSET legisset, nunquam tamquam sibi faventem citasset. »

5. SCAVINI (Theol. Mor. 1. III, n. 716) sic habet: « Matrimonium consummatum est ipsum matrimonium legitimum seu ratum, in quo carnalis copula intercessit ad ipsam generationem sufficiens. » — Ast sine dubio omnes nos ita docemus, quin inde teneamus tunc fieri consummationem, cum sperma in ovulum offendit. Cae-

terum en paulo post sic idem auctor : « Affinitas est quam aliquis contrahit cum consanguineis illius quacum copulam carnalem completam habuit ; sane cum vir et mulier se commiscendo fiant una caro (puta per fornicationem, incestum) necesse est unius consanguineos quasi consanguineos alterius fieri. Hinc 1 Cor , VI : Qui adhaeret meretrici unum corpus efficitur ».

Immediate igitur per copulam conjugalem vir et mulier sunt unum corpus et consummatur eorum matrimonium : haec cum universis docet SCAVINI.

6. Sit demum doctrina cl. LERMKUHL cujus A. haec verba affert : « *Ut affinitas oriatur, requiritur copula perfecta de se ad generationem apta, qua fiant vero sensu una caro, vel qua fiat sanguinum commixtio* (V. II, n. 762) ».

Pergit autem ibidem auctor : « Aderit igitur semper si facta fuerit conceptio, utcumque aliquid dicatur defuisse in ipso actu conjunctionis viri et mulieris.. At sive ex causis notis sive ex ignotis conceptio facta non est, aderit etiam tum affinitas, si copula ex parte viri completa fuit, atque ex parte mulieris complementum spermationi accessit ; *sic enim haec sanguinum commixtio semper intellecta est* ».

Restat ut paucis argumentum refellamus, quo A. miram suam thesim fulcire conatur.

Sic autem id sonat :

« Nihil est clarius et certius, quod vis expressionum ut conjuges fiant una caro, consumment matrimonium et aliarum similium est : ut *conjuges habeant talem copulam, ex qua sequi possit generatio*. At copula, ex qua sequi possit generatio prolis, requirit necessario et essentialiter *semen ex parte viri et ovaria cum ovulis et uterum ex parte feminae*, ac proinde possibilitatem fusionis et compenetrationis nemaspermatum cum ovulis. »

Respondeo : Distinguo Majorem : ... *ex qua* IN SE CONSIDERATA *sequi possit generatio* : Concedo ; ... *ex*

qua ABSOLUTE haec possit sequi, ita ut conjuges jam non fiunt una caro per copulam, si mulier caret v. gr. ovariis : Nego. De hoc enim disputamus et minime solvitur quaestio, si gratuito dicas « nihil esse clarius et certius, » quam quod marte tuo doces et tueris. — Sub data distinctione *Nego propositionem Minorem*, quae, prouti jacet, gratuita est et a nēmine unquam prolata. Ad copulam conjugalem perfectam *qua talem*, juxta omnes requiritur, ut vir femineum vas penetret in idque sperma ejaculet; quo peracto, generatio ex ea sequi potest, nisi aliquid copulae extrinsecum obstat. Quod, interjectis passim pluribus diebus, sperma in ovulum offendit vel non, id nihil addit aut detrahit indoli seu pretio ipsius copulae, quae manet quod erat, perfecta aut imperfecta.

Recolere enim heic juvat quod alibi a LACTANTIO edocti sumus, nimirum, duplici distincto opere perfici generationis oeconomiam: unum est *ab homine* alterum *a natura*. Passim accidit hanc ita esse solertem ut ex spermate, casu ad os vaginae effuso, prolem nascere, secluso omni congressu, contingat; ex adverso, saepe saepius eadem ita deficiens apprehenditur, ut perfectissima etiam copula suo fructu destituatur.

Dubia.

QUAERITUR: Utrum, *seclusa copula perfecta*, matrimonium habendum sit consummatum, cum constet uxorem concepisse ex spermate virili vel 1) ab ipso ad os vasis feminei effuso; vel 2) per artificialem foecundationem in genitalia feminea introducto.

Respondemus ad primum : Si certo constet virum ideo ad os vasis seminare, quia ad copulam perfectam impotentem, dicendum foret matrimonium esse invalidum, necnon casu secutam esse generationem, non ab-

simili ab eo de quo Angelicus Doctor,¹ vel de quo narrant physiologici feminam aliquam concepisse in balneo ex semine a viro se polluyente ibi relicto. Tunc sane nullam matrimonii consummationem, quia nullum matrimonium. Si autem ponas de valido conjugio agi, virumque casu seminasse ad os vasis, vel de industria ne generatio sequatur, hac nihilominus praeter intentum secuta, in foro externo praesumeretur consummatio. Ita omnes²

Ad alterum dicendum per veram foecundationem artificialem, qua scilicet, exclusa copula,³ virile sperma a viro se polluyente in cyathum effusum, exinde ope siphunculi hauritur et in feminea genitalia propellitur, non consummari matrimonium, etiam si proles inde generetur. De qua re sic Eminētissimus Cardinalis Gasparri:⁴

« Absque ulla haesitatione dicimus *foecundationem artificialem* proprie dictam non consummare matrimonium, etsi proles inde sequatur, quia copula quae matrimonium consummat, est eadem ad quam ordinatur matrimonium, qua producitur affinitas et conjuges fiunt una caro; atqui foecundatio artificialis proprie dicta non est copula ed quam ordinatur matrimonium ».

1. Quodlib. VI, q. X an. I. Cf. supra pag. 71.

2. Cf. Em. GASPARRI, *Tract. de Matr.*, ed. III, n. 1904.

3. Datur enim species artificialis foecundationis, qua, praemissa naturali copula, medicus ex vagina conjugis ope siphunculi paululum spermatis hauriens, in uterum propellit.

4. L. c.

CAPUT SECUNDUM.

De probatione inconsummationis ad impetrandam dispensationem.

Semel ac constat conjuges fuisse, servatis servandis, coram Ecclesia rite unitos, si deinceps unus vel alter vel uterque, coram ecclesiastico iudice sistens, dispensationem, gravi de causa, expostulat super suum matrimonium tanquam non consummatum, onus eis incumbet id judicialiter probandi. Probatio autem inconsummationis datur triplex: *coarctata, moralis et physica*. Prima habetur, cum certò constat sponso nunquam post initas nuptias, ne quidem per momentum temporis, fuisse solos; altera innititur testimonio iurato ipsorum conjugum, a testibus septimae manus¹, sub sacramento confirmato; tertia demum probatio fit mediante inspectione corporum.

Stante disputationum nostrarum indole, de iis exclusive dicemus, quae physicum inconsummationis argumentum illustrare valent. Imprimis haec accipias a Sancto Officio in re praesenti praescripta: (1888)

« Corpus insuper² mulieris, sed maxime illius genitalia membra a duabus saltem obstetricibus³ in arte et praxi peritioribus ac bonis moribus imbutis inspiciantur, adhibito mulieris balneo, si necessario praemitendum physici et ipsae judicaverint. Accurate obser-

1. Ita vocantur quia debent esse septem pro singulo conjugē, et manu imposita Sacris Evangeliiis jurare se veritatem testari.

2. Instructio primum decernit quae methodus sit sequenda in processu super viri impotentia, de qua infra dicemus.

3. Si obstetricum testimonia dubia forent, « corpus mulieris ab ipsis medicis peritis inspiciatur, adstante vero matrona antiquae virtutis, ab Ordinario designanda. » (Ibid.)

vabunt integritatem mulieris constituentia, nimirum conformationem partium, juncturam, duritiem, rugositatem et colorem; an hymen sit integrum, vel confractum in toto, vel in parte; hoc in casu, an et qua naturali causa, seu potius e congressu extranei corporis contigerit; an myrtiformes carunculae inveniuntur, earumque magnitudinem, numerum, et conformationem, aliaque signa ab arte tradita, integritatem aut corruptionem mulieris constituentia, sedulo inspiciant. Deinde unaquaeque seorsim singula quae repperit, sub sacramento iudici distincte exponat et quid ipsae sentiant de illius integritate declarent ».

Ab instructione ista S. Officii edocti, circa duo praecipua movenda est nostra disputatio: ¹ a) Utrum in feminis invenire sit signum virginitatis seu integritatis corporis? b) si ita est, quibusnam notis id possit discerni?

ARTICULUS I.

De sigilli virginitatis existentia.

Vix esse videtur cur moneamus hic de sola virginitate agi physica et relativa, quae excludat non quidem actus omnes libidinosos, sed copulam carnalem cum immissione membri virilis. Quaeritur itaque: utrum dentur notae certae quibus constet puellam, ne semel quidem, fuisse a viro cognitam. « Id vulgo persuasissimum est, ait ZACCHIAS, ² et multa in medium adducuntur, quibus praesentibus, de virginitatis integritate ambigi non potest. »

Ex parte autem adversa, juxta sententiam tunc tem-

1. De Virginitate universim fusiori sermone tractamus in Disputatione v.

2. Pauli ZACCHIAE Romani, totius Status Ecclesiastici proto-medici generalis, Quaest. Medico-legales. t. I. p. 332.

poris acceptissimam, laudatus auctor sic decernit : « Quibuscumque signis, quae virginitatem incorruptam attestari possunt, praesentibus, virginem esse incorruptam certo firmari non potest. » Nihilominus idem auctor fatetur quod saepe, singulis ponderatis, ex inspectione genitalium « de virginitatis incorruptibilitate non inane iudicium ferre licebit. » Inter signa autem potiora, consueta recensetur integritas hymenis. Verum, pergit ZACCHIAS : « quod de hymene jactatur omnes pene anatomici recentiores, in re anatomica oculatissimi, unanimes assentiuntur ac conveniunt, eam membranam non reperiri in omnibus, sed in paucis ; unde nonnulli ob id non solum volunt illam naturaliter in pluribus non dari, sed in iis in quibus reperitur, esse quid omnino praeter naturam et morbosum ».

Juxta hodiernos autem universos medicae scientiae cultores, hymen (gr. ὕμην deus matrimoniorum) seu tenuis illa pellicula, quae apud puellas claustrum virginale intersepat aditumque genitalis virilis impedit, naturali lege invenitur apud omnes feminas. « Plusieurs auteurs anciens. ait Dr Vibert, ¹ considéraient l'existence de cette membrane comme douteuse ou non constante : opinion qu'on ne peut expliquer, que par la façon défectueuse dont l'examen était pratiqué. Ainsi que la plupart des auteurs modernes, nous n'avons jamais vu cette membrane manquer. » - Fatetur vero idem auctor, passim hymen effugere oculos, sive quia ex toto destructum est, sive quia, prout communiter apud puellulas accidit, in imo vulvae manet latens.

Non secus DD. BRIAND et CHAUDÉ : ²

« L'importance de la membrane hymen comme cachet de la virginité, mise en doute jusqu'à ces derniers temps par des naturalistes et des médecins légistes, ne saurait être contestée aujourd'hui ».

1. *Précis de médecine légale*, 1896, p. 344.

2. *Manuel complet de médecine légale*, 1869, p. 90.

De existentia igitur hymenis quatenus virginitatis signaculum amplius non movetur quaestio.

ARTICULUS II.

De probanda Virginitate.

In multis virgo physice discrepat a conjugata quae per annos debitum reddidit; in una autem inspectione hymenis invenire est argumentum passim probans feminam, ne semel quidem, viro alicui succubuisse. Quod autem exinde non semper probationem cogentem eruere possibile sit, et quare, jam exponamus oportet.

Sciendum itaque est puellas omnes a natura non inveniri eodem plane virginali sigillo obsignatas; imo, aiunt, tot hymenis formae quot personae.¹ Discriminantur autem hymena ab invicem praecipue quoad figuram, ostiolum et duritiem. Alia dicuntur *lunata*, quasi figuram lunae crescentis aemulantes; alia *annularia*, quia anellis similia; alia *labiata*; alia *cribrata*, quia loco ostii minutis foraminibus cribrantur; alia *fimbriata* quae congenitis fimbriis sunt ornata, etc.

Ostium hymenis modo est late patens, modo angustissimum. Durities hymeneae pelliculae aliquando reperitur minima et tenuissima, quae facili ductu a viro copulante rumpitur; interdum hymen est praedurum atque nonnisi stylo perforatur;² apud quasdam e contra invenitur taliter flaccidum ut carnali copula nunquam laceretur, imo etiam in meretricibus et parturientibus inveniatur inviolatum.

Ad carunculas jam myrtiformes quod spectat, de quibus sermo est in Instructione S. Officii,³ carnae sunt

1. Dr. BROUARDEL, *Le Mariage*, p. 135.

2. Cf. *Decretales*, lib. IV, tit. XV. de frig. etc., cap. VI. — SANCHEZ, *De Sto Matrimonio*, lib. VII, disp. XCIII, n. 15.

3. Cf. *Le mariage devant les tribunaux ecclésiastiques par l'abbé R. BASIBEY*, Oudin, 1899.

parvulae excrescentiae, quas veteres putabant originem ducere ab hymene in primo coitu lacerato. Secus autem docent hodierni : « On a attribué, aiunt ¹, la formation des caroncules myrtiformes à la déchirure de l'hymen pendant le premier coit : en réalité les caroncules myrtiformes ne se produisent qu'après un premier accouchement et résultent d'un tiraillement des bords de l'orifice vaginal. » Unde dicendum praesentiam caruncularum non solum carnalem copulam denunciare, imo etiam partum ; sed deficientiam earumdem non esse servatae virginitatis argumentum.

Difficultatem demum passim creant hymena fimbriata, quae interdum facili ductu pro corruptis habentur, cum tamen talia sint congenita. Cautela caeteroquin eo majori in ferendo iudicio peritis opus est, quia hymena huiusmodi sat rara sunt et proinde minus nota.

Hisce sedulo perpensis, in sequentes devenimus conclusiones :

I. Cum Zanchesio aiente : « Virginitatem esse rem difficilissimae probationis », concordant medici moderni, quorum interpres cl. Dr BROUARDEL, olim medicae Facultatis Parisien. decanus (1900), sic hac de re discipulos suos monebat : « Messieurs, la virginité est beaucoup moins facile à constater que cela ne semble de prime abord. » ² Unde non immerito Pontifex in jus inseruit canon decernens quod « saepe manus fallitur et oculus obstetricum. » ³ Propterea etiam in causis matrimonialibus ad impetrandam dispensationem, probatio ex corporis inspectione universim nonnisi adminicularis habetur.

II. Verumtamen in casu practico argumentum physicum saepe ita est praestans, ut per se plenam et certam faciat integritatis puellae probationem ; v. gr.

1. *Dictionnaires des sciences médicales*, art. *hymen*.

2. *Le Mariage*, p. 155.

3. *De probationibus*, cap. XIV.

ubi contingit duos vel tres peritos, postquam separatim corpus inspexerint, sub juramento coram iudice singuli fere sic testati fuerint :

« Testor me Dm N... visitasse etc. Genitalia speciem prae se ferunt puellae, qui nullas adhuc relationes habuit sexuales. Integra atque dura et resistens est hymenea membrana, cum ostiolo valde angusto, quod nec minusculus digitus penetrare absque laceratione posset... Concludo itaque matrimonium Dae N. non fuisse consummatum. »

III. Omnis etiam levissima scissura in ostio hymenea minime semper et necessario denunciat copulam, quia causam forsitan habuit vel tactum impudicum vel chirurgicum quoddam instrumentum.

IV. Cum persaepe tot et tantae sint difficultates quominus a peritis discernatur verum, insistendum est in praemittendo praescripto balneo ¹: « Teste ZACCHIA ², genitalia feminea vasa, aptis medicamentis adhibitis, adeo adstricta et angusta reddantur, ut non solum naturalem cohaerentiam ante violatam virginitatem adaequant, sed etiam longe exsuperant. »

V. Sciendum demum est quod, crescentibus annis, crescunt etiam difficultates dignoscendi verum ex physica inspectione. « Multum operosum est, ait idem ZACCHIAS ³, cognoscere corruptam virginitatem unico congressu patratam a multo tempore, quia signa per partium inspectionem habita leviuscula sunt, et vix quicquam de veritate attestari poterunt. Licet enim in primo congressu facta fuerit violatio; tamen, si dehinc a coitu abstinuerit mulier, adeo invicem temporis spatio denuo cohaerescunt, ut majorem interdum angustiam prae se ferant. » Haec tamen cum grano salis sunt accipienda, nec ad casus omnes extendenda.

1. *Instructio edita die 22 Augusti 1840, pro confectione processus, in causis matrimonialibus* - BASSIBEY, l. c.

2. *Quaest. Medico-Legal.*, l. III, tit. 2, quaest. 7 n. 1.

3. *L. c.*, l. IV, t. 2, q. 3, n. 4.

PARS SECUNDA

DE CONJUGALI IMPOTENTIA

Quae matrimonia nulliter contrahi causant, aut contracta infirmant, dirimentia audiunt impedimenta, quorum alia juris sunt naturae, alia jure positivo, divino aut ecclesiastico, fuerunt introducta. Ex illis unum ad praesentem disputationem spectat, utpote in impotentia sistens ad conjugale opus rite perficiendum. Scriptum enim est ¹: « Uxori vir debitum reddat; similiter autem et uxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. » In hujusmodi corporum traditione conjugii essentia sistit; quare qui, dum in ordine ad conjugale debitum corpus tradere nequit, matrimonium inire, scienter aut secus, attentat, nihil efficit.

Verum ad mutuos amplexus se esse inhabiles conjuges passim, nonnisi transactis nuptiarum feriis atque experientia duce, monentur. Unde quaerelae, lites, causae matrimoniales, in quibus tutum et rectum ferre judicium quantum arduum sit, res ipsa clamat; nam, verbis SANCHEZII utor ², « facillimum est circa illud impedimentum aberrare ob nimiam ejus difficultatem, tum etiam quia satis obscure disputatum invenitur. » Imo, testante SCHMALZGRUEBER ³ « impotentia curiarum ecclesiasticarum praesidibus saepe magnas creat mole-

1. 1 Cor. VII, 3, 4.

2. *De Matrim.* L. VII, Disp. 92.

3. *Jus eccles. universum*, l. IV, tit. 15.

stias; quum illius ratio, etiam medicorum auxilio, aliquoties vix deprehendi possit. Ex quo non raro contingit, ut necesse sit retractare sententias, quacumque circumspectione super eadem latas, et matrimonia, quae prius ob existimationem impotentiae fuerunt dissoluta, iterum reunire, et e contrario ea quae putabantur ob ignorantiam latentis impedimenti esse valida, hoc impedimento detecto, resolvere. »

Porro, nedum tractu temporum deminuta sit argumenti difficultas, novam et non levem « videntur ingerere perfectiores notiones, quas recentiores physiologi de generationis humanae processu assecuti sunt ¹. » Processum autem hunc quatuor scimus complecti: copulam, conceptum seu foecundationem, praegnationem et partum. Jam vero quod mulier ad copulam et conceptum idonea, licet impar inveniat ut maturam prolem edat, inter impotentes ad matrimonium recensenda non sit, omnibus constat. Utrum vero ad ineundum matrimonium admitti etiam debeant conjuges, qui vel copulam undequaque perfectam secum habere non valent, vel ob mulieris organorum indispositionem aut deficientiam, ad prolificationem sunt inhabiles, inter hodiernos disputatum est. Salebrosam esse quaestionem nec ego diffiteor. Quare, sepositis ideis praeconceptis, atque pro more, physiologicae scientiae inventis cum sacrae theologiae atque ecclesiasticae traditionis doctrinis sedulo collatis, propositum argumentum pro viribus scrutari, atque ad veritatis tramites solvere curabo, distinctis capitibus tractando de impotentia ad *copulam*, ad *prolificationem*; ad *contrahendum matrimonium*.

1. GENICOT, *Theol. Mor. Institutiones*, tract. XVIII, cap. IV.

CAPUT PRIMUM

De impotentia ad conjugalem copulam.

Teste CATALANO ¹, « de impotentia hic agitur, quam vir habet ad penetrandum vas femineum, ac semen ad generationem aptum effundendum intra illud, aut quam femina habet ad membrum virile recipiendum et semen aptum ab illo emissum. » Unam hanc impotentiam dirimere matrimonium, laudatus auctor docet, de qua re infra dicemus. Interea de causis ejusdem inquirere, quae nam in sexu utroque inveniantur, et in quantum perpetuae sint aut temporales, res ipsa cogit. Scimus enim non omni impotentiae talem vim inesse, sed illi tantum, cujus causae, nondum adhuc contracto matrimonio, jam extitere, necnon talis inveniuntur indolis, ut sine miraculo aut peccato auferri unquam nequeant.

Jam vero quae virum impedire nata sunt, quominus mulierem perfodiat, generica appellatione apud nostros *frigiditatis et maleficii* significantur; qui inhabiles sunt ad seminandum *eunuchi* audiunt; quae demum causa mulierem inhabilem reddit ad recipiendum virum, *arctitudo* sonat. Unde sit

ARTICULUS I.

De frigidis et maleficiatis.

Sic inscriptum esse titulum xv libri iv Decretalium, nemo nescit. Porro apud veteres frigidi universim habebantur, qui « necessario calore destituti sunt ut arri-
gant. » Hodierni autem, quibus pervia magis est phy-

1. De Matrim. q. xv, c. 17.

siologica erectionis methodus ¹, multis de causis tum physicis tum moralibus docent virum passim inveniri inhabilem ad copulam.

1. Inter *causas physicas* sequentes praecipuas recensent:

a. — Membri virilis carentia aut deformatio ² (tortuositas, bifurcatio, etc.), aut interna specifica laesio, qua fit, sub venereo influxu, sanguinem in corporibus cavernosis non retineri, unde neque turgentia obtinet neque erectio. Contra hujusmodi consuetudo non dantur remedia.

b. — Physica cervicis seu cerebri aut spinae dorsalis laesio in ea parte, cujus in genitalia requiritur physiologica actio. Et haec insanabilis consuetudo habetur.

c. — Morborum quamplurimorum in genitalia influxus, quo tamen casu, impotentia per se temporanea censetur.

d. — Luxuria seu venereorum ³, maxime in juvenili aetate abusus, quae impotentiae causa frequens est atque remediis aegre cedens.

e. — Venerei sensus absoluta deficientia aut genitalium nervorum complexus inertia. Ad talem curandam infirmitatem aphrodisiaca medicamenta atque remedia multiplicia circumferuntur, quibus sopitum venereum sensum excitari veterum praesertim fuit persuasio. Modernorum jam doctrina tenet, medicamenta non existere immediate venerea attingentia, sed mediate tantum ⁴, actionem scilicet in integrum corpus aut sal-

1. Vide supra, pag. 65-68.

2. Tanquam deformatio impotentiam creans haberi nequit phimosis, quae in nimio praeputio sistit et a chirurgo facile corrigitur.

3. « Les excès vénériens sont de toutes les causes physiques d'anaphrodisie la plus fréquente et la plus terrible », Dr. ROUBAUD.

4. « Les ressources dont la médecine dispose pour combattre la syncope génitale n'ont rien de spécifique. La matière médicale ne possède aucun aphrodisiaque, et cette dénomination ne convient ni à aucun des médica-

tem nervorum apparatus exercendo. Horum medicamentorum triplex distinguenda species : alia enim christianam honestatem omnino offendunt ¹, unde tanquam illicita habentur ; alia, dum ad venerea utique excitanda sunt idonea, sanitati corporis grave damnum necessario afferunt ; neque his licite conjux utitur. Sunt demum quaedam honesta de quibus quaerunt, utrum teneatur conjux uti, quo se potentior reddat. Ad liceitatem quod attinet, affirmando respondemus ².

2. *Causae morales.* Quanta efficacia morales affectus, cogitationes, imaginatio seu phantasia in genitalia agant, quisque scit, cum in iis praesertim stimulus carnis consistat. Verum nonnumquam contingit, minime inflammando, sed temperando aut etiam venereum sensum extinguendo, isthaec influere, ita quidem ut aliquando, v. g. ob feminearum partium foeditatem, repentina a sponsa aversione percussus, vir ad conjugalia munia plane impotens evadat, dum cum aliis feminis rem habere possit. Frigidum etiam saepe reddit timor, verecundia et pudor. « Ce dernier mode d'impuissance, ait Dr BROUARDEL, est important et relativement fréquent. » Remediis utique ex ordine morali depromptis impotentia haec curatur, neque facile tamquam perpetua est denuncianda.

Ob singularem utique et inconstantem hujusmodi in genitalem sensum actionem, cujus naturalem causam et sufficientem rationem scientia medica olim non perspi-

ments, ni à aucun des agents physiques, ni à aucun des moyens mécaniques, dont je parlerai tout à l'heure (massage, flagellation, etc.) Le sens génital puise sa thérapeutique dans les éléments de la thérapeutique générale. » Ibid.

1. « Nous ne parlerons pas des pratiques libidineuses propres à ranimer l'appareil génital ; telles que le massage la flagellation, l'urtication ; encore moins des aphrodisiaques tels que les cantharides, le phosphore, le musc ; ces moyens, outre qu'ils sont désavoués par la morale, sont pour la plupart dangereux et les jouissances qu'ils procurent sont elles-mêmes pernicieuses pour la santé. » Dr. BOSSU.

2. De hac re fusius ZACCHIAS l. c. l. vii tit. 9. — Cf. *Sum. Siv. verb. debitum* ; SANCHEZ, l. ix. disp. iii. n. 6.

ciebat¹, introducendam esse frigiditatem praeternaturalem ex *maleficio*, veteres uno ore persuasum habuerunt. Hujus autem signa enumerant: « Quando coitum quis appetit et virgam erigit, ita ut ad copulam aptus sit, et cum ad vas appropinquat, relaxantur ac concidunt subito organa, nec potest complere; utque iterum rigent, et si iterum copulari nitatur, denuo laxantur. Praeterea maleficii signum est, si vir ad unam ligatus sit, potens autem ad alias; quod id ex frigidityte provenire non posset, utpote quae ad omnes universalis est. Similiter, si femina viri coitus avida, cum vir accedit subito illa terrore capiat, erit signum maleficii, quod hoc modo feminis solet accidere ». Hucusque Sanchezius² et cum ipso veteres universim,

Ast, pace tot ac tantorum virorum qui ita olim docuere, semel jam notis quae ipsos latebant, physiologicis genitalium erectionis legibus et methodo, eadem tenere non possumus. Sane in recensitis maleficii signis nullum est quod naturales leges praetergrediatur, atque daemioni sit necessario tribuendum. « Autrefois, ait Dr. Bossu, on attribuoit de pareils cas d'impuissance à un prétendu maléfice; mais ils sont une suite des lois générales de notre économie. Rien de plus capricieux que nos organes (de genitalibus dicit). Jamais l'homme n'est moins maître de soi, que lorsqu'il veut trop l'être ». Sane vir erectionem non prout vult in se excitat. Ab nervosi plexus venereo et efficaci influxu haec producit; quantum autem versatiles nervorum impressiones sint, nemo nescit. Quare non deest qui dubitet, utrum « nunc aliquando credendum sit » impotentiam dari ex maleficio, cum tamen per se id possibile esse

1. « Circa maleficiatos illud maxime doctorum omnium ingenia exercuit, quod ad eorum cognitionem spectat; nam difficulter omnino expiscari noverunt signa quae maleficiatum hominem absque ulla haesitantia a frigido distinguant, ita ut totam maleficiatorum cognitionem reducant ad absentiam signorum, quae frigiditatem attestantur. » (ZACCHIAS, *Quaest. Medico-leg.* lib. IX. tit. 3. q. 2).

2. Lib. VII. disp. 94. n. 6.

fateamur, oporteat. Caeteroquin, nonnisi consulto episcopo. ad exorcismos recurrendum esse, ut impotentia curetur, cum auctore Lupello¹, et nos putamus.

ARTICULUS II.

De eunuchis et hypospadiis.

1. Eunuchorum alii sunt quoad solam apparentiam tales, cum latentes habeant testiculos et propterea *cryptorchidae* (κρυπτός, ὄρχις) audiunt; alii unum tantum testiculum prae se ferunt, et sunt eunuchi imperfecti seu *monorchidae*, alii duplici testiculo orbatii sunt, et *anorchidae* dicuntur; hi tales sunt vel a natura et dicuntur eunuchi *nati*, vel accidentaliter aut arte humana, et vocantur *spadones* (σπῶν), quia communiter per testiculorum contritionem eunuchizabantur.

Ad eunuchos mere apparentes quod spectat, sciendum apud foetum, usque ad nonum uterinae vitae mensem, testiculos intra corpus sub renibus latere atque lento gradu usque ad scrotum descendere. Accidit autem nonnunquam, ut, deficiente natura, descensus hujusmodi non fiat, atque testes in abdomine aut in inguinibus haereant. De his jam ita ZACCHIAS:² « Circa testes dubitationem facit eorum situs mutatus; nam in aliquibus conspiciuntur in inguinibus sitos; cumque hoc ex caloris imbecillitate omnino procedat, ex consequenti videretur dicendum, non esse ipsos ad prolificum semen generandum aptos. » Quod dubitando veteres, hoc affirmando nos docent moderniores physiologi, scilicet in hujusmodi testibus confectum semen non esse prolificum, quatenus spermatozoïdis carens. « Il est démontré, a-

1. *Tract. de Castitate*, t. I, p. 149.

2. *Quaest. medico-leg.* l. IX, tit. III. q. 6, n. 7.

iunt¹, que tout testicule non descendu dans les bourses subit une atrophie plus ou moins considérable, telle, en tous les cas, qu'il ne donne pas lieu à la production de spermatozoïdes. Tout sujet atteint de cryptorchidie double est donc infécond², mais non impuissant. » *Copulae itaque isti sunt capaces cum effusione seminis, imperfecti et infoecundi.*

De monorchidis seu eunuchis incompleti vix est, ut dicam hos in uno suo testiculo semen perfectum conficere, quod intra vas femineum effundant.

Anorchidae autem, seu eunuchi stricte dicti, semen ullum non conficiunt, nec amplius conficere possunt. Attamen quibus testes in matura aetate contriti fuerint, seu spadones, semen prolificum in vasis deferentibus, asservatum, per aliquod temporis spatium emittendi in carnali copula sunt capaces. Consuetudo frigidi omnino isti non sunt; verum, semel exhaustis vasis seminalibus, sative venerae delectationis apicem, qui in ejaculationis spermatis consistit, amplius non attingunt, neque actus venereos consummatos admittere valent. Quare in summam voluptatem frustra tendentes, continua libidine torquentur. Unde veterum effatum: « Unquam auditum non est, quod aliquis eunuchus fuisset bonorum morum, » quod tamen cum grano salis est accipiendum. — Ita autem minime se habent qui eunuchi nati sunt aut in teneris annis testibus fuerunt orbat. « In hujusmodi, ait ROUBAUD, « le sens génital est mort: » neque de venereis conceptum habent.

2. Praeter eunuchos quibus impotentiae causa est deficientia spermatis, dantur impotentes qui, licet verum semen conficiant, id vel nullatenus emittere, vel saltem non in femineum vas ejaculare valent. Apud il-

1. *Dictionnaire des sciences médicales* par les Docteurs DECHAMBRE, DUVAL etc.

2. « Il n'est pas un seul cas d'ectopie des testicules, où il ait été nettement démontré que ces glandes furent aptes à sécréter un fluide fécondant. » Dr. ROUBAUD.

los impotentia in internis ejaculatoriis canalibus latet; apud istos a copulationis membri vel absentia vel vitio causatur.

Sane imprimis aliquando contingit marem, licet testiculis donatum, mentula orbatum inveniri, atque per fistulam internam tum urinam tum sperma in anum effundere, quo in casu omnis copula exclusa manet. Dantur insuper viri quorum penis fistulam habet non in glandem aperientem, sed, aut subtus aut supra cavernosa corpora; si prius vir *hypospadias* (ὕπὸ, σπᾶω) audit, si alterum *epispadias*. Hi arrigunt, feminam perfodiunt, ast semen ad os vasis effundunt. Teste D. LABBARI visus est hypospadias qui quinque filios genuit, idem patris vitium genitalium prae se ferentes. Utrum autem huiusmodi vitio laborantes inter impotentes numerandi sint necne, id ex casu singulari dijudicandum fore arbitror, prout ex peritorum iudicio semen intra vas ejaculandi sint capaces vel secus.

Est demum et aliud mentulae vitium, quod *phimosim* (φίμωσις) nuncupant, apud eos scilicet qui praeputium gerunt nimis extensum atque fistulae meatum occludens, ita ut sperma ejaculari nequeat. Tale vitium circumcisione corrigi nihil est quod prohibeat.

ARTICULUS III.

De feminea arctitudine.

Arctae apud nostros universim habentur mulieres, quae vel a nullo vel non a proprio viro cognosci, aut arte humana ei aptari, possunt. Impotentiae autem huiusmodi causas multiplices physiologi enumerant, tum in muliebribus externis, tum in copulationis organo seu va-

1. L'hypospadias est de toutes les malformations la plus fréquente. Dr BROUARDEL, *Le Mariage*, p. 125.

gina sedem habentes. De his utpote quae principales atque communiores habentur, aliquid ad utilitatem iudicium subijcere hic ducimus. Sunt autem sequentes:

a. — *Vaginae carentia*, quae absolutam impotentiam creare omnino dicenda est; cum tamen inter hodiernos non desint qui censeant, humanitatis actum exercere peritum chirurgum qui in muliere, vase copulationis carente, et virum possidere anhelante, vaginam artificialem instituat, v. gr. fistulam urinariam ad copulae usum disponendo¹. Remedium hujusmodi inter turpia atque christianae honestati repugnantia facinora collocandum esse, nemo ullus sponte non perspicit.

b. — *Vaginae oclusio*; et haec naturalis censetur, si causam habet membranam hymenaeam, quam vir copulando perforandi est incapax. Talis utique impotentia perpetua non est, cum, docente ipso Doctore Angelico², vir tunc « medicinaliter aliquo instrumento posset claustra pudoris frangere et uxori conjungi, » vel « digitis aperire viam³. » Datur autem etiam innaturalis vaginae oris oclusio, quae, si sine vitae periculo tolli nequeat, impotentiam perpetuam creabit. « Dubitatur, ait ZACCHIAS⁴, quatenus arctatio curationem admittere possit, quae vero non, aut nonnisi cum evidente vitae periculo. Hoc totum pendet ex ipsius clausurae natura et conditione. Ubi membrana crassa est, densa et solida, necesse est in ejus incisionem plurimum mulierem angere, maximam fieri sanguinis effusionem, dolorem intervenire acerbum; itaque operatio haec maximo et evidenti periculo vix fieret. Ubi vero membrana tenuis est, rara et debilis, absque periculo potest incidi, praecipue in teneriori aetate. » Non secus hodierni docent.

Ad vaginae occlusionem reducitur id quod vaginismus nuncupant. Est autem vaginismus partium hy-

1. Vid. ROUBAUD, l. c. p. 396.

2. In IV. dist. 34; Suppl. q. 58. a. 1. ad. 5.

3. ALBERT. MAG. ibid. a. 4.

4. L. c. l. III. q. 7. n. 29.

peresthesia, qua fit, ut leviori contactu viri atrocem mulier dolorem patitur; unde clamores et lacrymae atque genitalium nervorum et muscutorum talis excitatio, quae copulam impossibilem reddat. Gravis utique est hujusmodi infirmitas, sed necessario nec insanabilis nec perpetua.

c. — *Vaginae obturatio*. Quae deformitate hujusmodi afficiuntur debitum vas habent pervium, sed in naturali aliquo velo membraneo in duas partes divisum ita ut, nisi scisso hoc velo, vir canalem integrum pervadere non possit. Consueto autem ab irruenti ipso viro rumpitur vel manu chirurgi absque vitae periculo scinditur. Quare neque in hoc est necessario impedimentum perpetuum ad copulam. Obturatam vaginam mulieres prae se ferentes « velatas » veteres appellabant seu atretas, de quibus fusius disputat ZACCHIAS.

Ex hucusque enunciatis et descriptis ob causas, quas passim conjuges prohibentur ne una caro fiant, dijudicare est, quantum difficilis passim sit probatio impotentiae absolutae. matrimonium dirimentis. Tralatitia propterea apud Romanam Curiam viget consuetudo, causas matrimoniales de nullitate ex capite impotentiae plus minusve dubias, transformare in causas dispensationis super matrimonio rato et non consummato.

CAPUT SECUNDUM

De impotentia ad generationem seu de sterilitate.

Quod sterilitatis appellatio de iis sit, qui impotentes inveniuntur ad generationem, vix videtur cur enunciemus. Apud medicos veteres « qui generare nequeunt, ait ZACCHIAS, dicuntur steriles. » Non secus moderniores: « La stérilité, aiunt ¹, est un état morbide empêchant la reproduction de l'espèce, sans rendre impossible un rapprochement sexuel complet. » Unde S. ALPHONSUS: ² « Valide contrahunt steriles, quia, etsi sint impotentes ad generationem, non tamen ad copulam. » Et ita ad hodierna tempora universim theologi omnes. Verum, cum jam dentur qui secus autumant, fusiori calamo argumentum hoc pertractare necesse est.

ARTICULUS I.

De sterilitate virorum.

Steriles sunt viri, qui ad copulam perfectam inveniuntur impotentes, quatenus verum semen prolificum non habent quod in femineum vas effundant.

Potiores masculorum sterilitatis causae sunt sequentes:

a. — *Cryptorchidia* seu infirmitas eorum qui testi-

1. Dictionnaire des Sciences médicales par DECHAMBRE.

2. L. V. tit. VI, 1096.

culos in abdomine haerentes gestant. Infoecundum sperma hos conficere diximus. Impotentia autem haec nonnisi in adultis perpetua censetur, cum in teneris annis spes detur, vel ut, erumpente natura, sponte testiculi in scrotum descendant, vel arte medica ad extra trahantur.

b. — Vasectomia. Chirurgica hæc est operatio qua in masculis vasa duo sperma deferentia secantur aut ligantur in scroto, ita ut istud, in testiculis confectum, ad vasa ejaculatoria ascendere nequeat ¹.

c. — Testiculorum atrophia. Multis de causis, quas medici norunt, testiculi minus habiles fiunt ad suum naturale officium obeundum, ita ut certo constet eos semen amplius non conficere, vel saltem non foecundum. Si prius, eunuchis utique vir est aequiparandus; si alterum, cryptorchidis. In praxi autem utrum hoc vel illud obtineat, non facile decernitur. Quare quamdiu vir testiculis donatus potens manet ad copulam, vix est ut censeatur impotens ad generationem.

d. Syphilis. — Quantum foetida, perniciosa, atque communis sit ista lues, nimis scitum est. Quare nihil mirum, quod, si contingat morbum invadere testiculos, impotentiam generandi vel etiam copulandi introducat. « La sécrétion spermatique est complètement supprimée et le malade est stérile. Abandonné à lui-même le mal amène l'atrophie. » Sed, medico curante, sanari potest; « la guérison est presque certaine et la faculté fécondante revient. » Quare impotentia de se perpetua non est.

e. — Phtisis. Qui semel, vix non lethali morbo hoc affecti sunt, salaciores inde fieri communis est opinio. Quidquid autem de hac re sit, pro certo tenent hodierni, eosdem, antequam lues *apparenter* testiculos invaserit, jam sterile semen conficere. « La diathèse

1. De vasectomia eo fine instaurata, ut ex copula vitetur generatio, dicemus infra.

tuberculeuse arrivée à un certain degré, suffit à elle seule pour faire disparaître les zoospermes.¹ Quare cum testiculorum unus adhuc sanus videtur, altero fere jam consumpto, phthisicus minime propterea tanquam habilis ad generationem censendus erit.

f. — *Cancer.* Sane testiculus cancro occupatus foecundum semen conficere nequit; attamen impotentia exinde non sequitur, cum testiculus alter sanus maneat.

ARTICULUS II.

De sterilitate mulierum.

Dum pauca sint, quae virum, caeteroquin aptum ad copulam, infoecundum faciunt, « ex mille causis, ait ZACCHIAS, apud sexum sequiorem conceptio impediri potest et steriles mulieres reddi. » Singulas hic describere minime juvat; per summa autem capita principaliores recensere necessarium puto. Scimus itaque apud feminas tria requiri ut concipere valeant: *ovaria* ovula foventia; *tubas Fallopianas* matura ovula ex ovariis quasi haurientes; *oviductus*, tanquam tenues canales ovula in *uterum* transvehentes.

1. — *Impotentiae causae ex parte ovariorum.* — Notabiles magis causae hujusmodi sunt sequentes:

a. — *Ovariorum carentia vel atrophia.* Excluso dubio, sine ovario non datur generatio; quare plane sterilis est mulier ovariis destituta, aut nonnisi rudimentalia seu atrophica possidens. « Le résultat, aiunt, est une stérilité absolue et inguérissable. » Caeterum superata aetate critica, natura ipsa duce, apud mulieres universim ovaria atrophica afficiuntur atque ad ovulum secernendum fiunt physice atque absolute impotentia.

Unde cl. Dr LAPPONI, in Curia Romana olim peritus : « Nella vecchiaia inoltrata è sterile la donna, giacchè allora le sue ovaie sono destituite di ogni funzione. » — Haec est lex physiologica : « La femme ne peut être considérée comme pouvant être, toute sa vie, capable de procréer. » Ita, nemine medicorum dissentiente cl. Dr BROUARDEL, quo auctore, ex certis medicae artis analibus non constat unquam mulierem aliquam, superatis quinquaginta aetatis annis, peperisse ¹.

b. — *Ovariorum depravatio*. Uno ore nos docent medicarum scientiarum periti, ovaria ob intricatam suam texturam infinitis quasi depravationibus esse obnoxia. « L'on peut assurer, ait Dr CHEREAU ², qu'il n'y a pas chez la femme un organe qui présente une plus grande variété d'alterations pathologiques que les ovaires » Exhibita deinde longiori depravationum serie, auctor concludit : « Tout s'y trouve, et en outre ces organes sont quelque fois le siège d'altérations morbi-

1. « A quel âge cesse l'aptitude à la fécondation? D'après Pline, Cornélie, de la famille des Scipion, accoucha à 62 ans d'un fils. Varsa, médecin de Venise, rapporte le fait d'une grossesse à 60 ans. Ces cas de l'ancienne littérature médicale ont semblé, à bon droit, fort contestables à BAR-KER.

NEUERMANN, sur une statistique de 10.000 accouchements, en a trouvé 436 survenus après 40 ans. Voici le tableau qu'il a dressé :

Nombre des naissances	Age de la mère
101	41 ans
113	42 »
70	43 »
58	44 »
43	45 »
12	46 »
13	47 »
8	48 »
6	49 »
9	50 »
1	53 »
1	54 »

Itaque post annos aetatis 50, inter decem millia parturientes, duas ho-diernorum scientia novit ad concipiendum adhuc aptas.

2. *Mémoire pour servir à l'étude des maladies des ovaires*, p. 93. Cf. Dr. NEGRIER : *Recherches anatomiques et physiologiques sur les ovaires dans l'espèce humaine*.

des que l'on ne rencontre nulle part aussi fréquemment. »

c. — *Ovariorum innaturalis positio*. Multiplici de causa ovaria e necessario situ suo amoveantur, ita ut jam sui officii imparia omnino reddantur : « Quand on songe, ait Dr ROUBAUD, ¹ d'une part, à la multiplicité et à la variété des circonstances, qui peuvent entraîner les ovaires loin de la position qui leur est assignée, et d'autre part, à l'influence considérable que ces dérangements exercent sur les conditions de la fécondation, on s'étonne de ne pas voir un nombre plus grand de femmes stériles que celui que l'on rencontre. »

2. — *Impotentia ex parte tubarum*. — Recolas, quaeso, quae alibi de tubis Fallopiianis necnon de implicato officio eorumdem diximus et facili ductu intelliges, quanta exinde sterilitatis femineae seges oriatur. « Si l'on réfléchit, ait idem auctor, au rôle important que la trombe utérine joue dans le mécanisme de la génération et à l'étroitesse du canal qui la constitue et par lequel doit passer l'ovule, on comprendra de quelle valeur doivent être les moindres altérations de cet organe. » Praeterquamquod ex toto interdum deficient tubae vel rudimenta earumdem tantum extent, non paucis vitiis passim depravata inveniuntur, quorum praecipua sunt :

a. — *Adhaerentia*. Tubarum fimbrias flaccidas atque solutas ab ovariis pendere ita, ut debito tempore sese erigere valeant atque maturum ovulum haurire, necesse omnino est. Jam vero saepe occurrit eas vicinis partibus corporis innaturaliter adhaerere, unde ne munus suum obeantur, plane impediuntur. « Quel que soit le point de départ de ces inhérences, ait ROUBAUD, la stérilité est absolue ; l'art est désarmé devant un pareil accident. »

b. — *Obstructio*. Quam tenues sint oviductus per quos tum ovula tum virile semen transire necesse est,

alibi diximus; unde etiam apparet quare saepe saepius, multis de causis, excaecata ita sint, ut utriusque occur-
sus plane excludantur: « L'oblitération suffisante pour
intercepter le passage de l'ovule est de toutes les af-
fections des trompes utérines, celle qui a été le plus
communément observée sur le cadavre. » ¹

3. — **Sterilitas ex parte uteri.** — Recolendum est
uterum seu matricem, mediante collo hianti, vaginae
imponi, ex qua virile sperma quasi haurit. Porro ute-
rinum collum ejusque cum vagina coagmentum apud
non paucas mulieres a nativitate inveniuntur tali vitio
depravata, ut, dum copulae sint capaces, minime ta-
men aptae ad generationem.

Ex hucusque per summa capita expositis deducere
est, quod et quantis naturalibus vitiis feminea genitalia
obnoxia sint, unde a nativitate et perpetuo inhabiles
fiant ad generationem. - Jam de causis sterilitatis arte
introducitis verbum dicamus.

ARTICULUS III.

De mulieribus excisis.

Membrum quod toti corpori nocivum invenitur, te-
ste S. ТНОМА, abscindere licet. Porro apud mulieres o-
varia atque uterum passim contingit talibus affici mor-
bis ², ut, nisi exsecentur, ipsa vita in discrimen adduca-
tur. Cum autem organa haec inter generationis essen-
tialia enumerentur, quaenam sit hujusmodi excisarum
physiologica conditio, eo vel magis sciendum est, quod
exinde ad aliud solvendum dubium de impotentia ad
matrimonium, non leve argumentum hauriatur,

De tribus jam hic movetur quaestio: a) Utrum et

1. Dr. ROUBAUD, l. c. p. 665.

2. Conf. *De castratione mulierum*, auct. ALFREDO HEGAR, qui sex enume-
rat morborum species ab quas ovariectomia necessaria ducitur.

quatenus, mulieres quibus seorsim vel ovaria ablata sunt, vel uterus ad generationem adhuc aliquid valeant.

b) Utrum integro genitalium interno apparatu exciso, mulier adhuc concipere possit. - *c)* Quinam ovariorum aut uteri in venereum sensum influxus, et utrum eunuchis aequiparare mulieres excisas liceat.

a. — Ad primum dicendum videtur, quod, ablatis semel ovariis, sterilitas omnimoda necessario inducatur, cum tamen ita semper in praxi res non obtineat, immo dentur, quae, licet excisae, matres familias factae sunt. Ratio hujus in plano est. Ovariorum enim textura non ita se habet, ut, perinde ac viriles testiculos, ad modum manus aut digitorum, chirurgus ea amputare valeat, quin portiunculam aliquam etiam nolens superstitem relinquat, et hoc maxime, quia talium operationum indoles urget ut celerius expediantur. Ulterius non raro contingere experientia docet, mulieres praeter consueta duo ovaria tertium aut etiam quartum possidere supplementarium atque ad ovulationem ideoneum. Ex his facile deducitur, quae ovariectomiam passae sunt, excluso omni dubio, ad generationem jam non esse impares.

Sed nec aliter ratiocinandum est de mulieribus quibus solus ablati uterus, ovariis in suo sito naturali remanentibus. Facile enim datur intelligi, sperma post copulam ex vagina in interiores partes permeando, ad isthaec usque attingere posse. « Uterum exsecui, ait chirurgus quidam¹, mulieri, quae post gravida facta est conceptu extra-uterino et sexto gestationis mense fortuito decessit.

b. — In altero quaesito de iis agitur quibus, aperto corpore, per chirurgicam operationem, quam a PORRO inventore vocant, genitalis apparatus internus ex integro (hoc est ovaria, tubae Fallopianae, atque uterus) ablati sunt. Quod autem hujusmodi prolificandi aliqua spes supersit, nemo chirurgorum admittet. Sane in hoc

1. Apud HEGAR, l. c. pag. 85.

casu non organa qua talia solum exciduntur, sed insimul eorundem ligamina atque involucra, et propterea etiam ovaria supernumeraria, quae forsitan in hisce latentia inhaerent. Tamquam impotentes itaque ad generationem tales mulieres habendae omnino sunt.

c. — Ad tertium monendum est, excisas mulieres, ab excisis masculis ita discerni, ut, cum eunuchi seu castrati hi audiant, talium nominum vulgaris acceptatio illis minime convenire videatur. Licet enim in ordine ad generationem feminis sint ovaria quod testiculi viris, tamen, non spernendum inter utramque partem intercedit discrimen.

Imprimis dum integra testium extra corpus pendentium facili ductu fiat abscisio, non ita, prout mox dicebamus, ovariorum ex dictis ablatio.

Ulterius a testiculis masculi virilitatem nanciscuntur atque, hisce excisis, jam quoad suum sexum laesi habentur¹; non sic autem mulieres quibus ablata sunt ovaria, vel a nativitate eisdem carent; quia apparenter a caeteris feminis hujusmodi vix discrepant.

Sub respectu demum venerei sensus, toto coelo ab eunuchis mulieres differunt ovariiis carentes. « Tout un monde les sépare, » ait Dr ROUBAUD. A semine ejusque ejaculatione vir exclusive summam atque satiativam accipit veneream delectationem, ad quam eunuchus dissolutus continuo, sed frustra, adspirat. Feminis vero voluptatis fons aut origo ovarium non est, neque ex eo ovuli decisio.

1. « L'individu n'a alors aucun des caractères qui constituent l'homme. » (ROUBAUD).

CAPUT TERTIUM

De impotentia ad contrahendum matrimonium.

Ad quaesitum: *Qualis impotentia dirimat matrimonium*, SYLVIVS, optimus Angelici Doctoris interpres, sic respondet: ¹ « Certum est quod non omnis impotentia generandi; nam inter senes et steriles valida sunt matrimonia, quando possunt copulam conjugalem exercere, *quamvis non sint apti ad generandum*. Impotentia ergo quae matrimonium dirimit est impotentia copulae carnalis, idest, copulae *in qua* viri et mulieris commisceantur semina, ut pluribus tradit SANCHEZ ² ». Porro classicum hunc auctorem et S. THOMAM universim in re praesenti secuti sunt theologi omnes. Unde etiam Salmanticenses: « Sterilis, aiunt, quamvis generare non possit, sufficit quod possit matrimonium consummare, ut illud contrahere valeat, praecipue in feminis, quae in quacunque aetate, complexione et dispositione sint, modo possint ingressum viri pati ad claustra pudoris ».

Ad canonici juris interpretes quod spectat: « *Quaeritur* ait SCHMALZGRUEBER ³, *qualis impotentia dirimat matrimonium?* et respondetur: Sola impotentia ad copulam dirimit matrimonium. Sumitur ex cap. *Quod sedem*. 2 et docent S. Thomas, Sanchez etc. ».

Non secus medico-legalis ZACCHIAS: ⁴ « Quando leges jubent matrimonia separari propter impotentiam.

1. In Supplem. q. LVIII, a. 1.

2. *De Matrim.* cap. XII, n. 126.

3. Pars III, tit. XI, n. 31.

4. *Quaest. medico-legal.* L. IX, tit. III, q. 2, n. 4.

non intelligunt de impotentia generandi sed coeundi; per coitum enim vir et uxor fiunt una caro, *absque eo quod sequi debeat generatio*, quae omnino non est necessaria ad validitatem matrimonii, ut ex communi usu et opinione post alios probat SANCHEZ. At ubi coitus impotentia adsit, matrimonium ut invalidum dirimitur. »

Verum inter autores theologos moderniores cl. GENICOT, S. J. hac de re ita scripsit: ¹ « Maxime arduum est in quibusdam casibus discernere quinam impotentes in sensu praesentis impedimenti, quinam mere steriles dicendi sint. Difficultatem enim non levem ingerunt perfectiones notitiae, quas recentiores physiologi de generationis humanae processu assecuti sunt, et quae non nihil discedunt a placitis quibus innixi Canonistae et Theologi praesens argumentum tractarunt. » Paulo infra auctor ita pergit: « Non est censenda impotens mulier castrata seu cui utrumque ovarium ablatum est. Etenim ovulum femineum non requiritur ad habendam copulam naturalem, sed tantum ad finem copulae. nempe fecundationem obtinendam: ex quo patet discrimen inter feminam castratam, et virum utroque testiculo carentem. »

Eodem fere tempore cl. LEHMKUHL S. J. ita hac eadem de re docet: ² « Apud mulieres impotentia absoluta est, si vagina plane occlusa existit, ita ut copula a viro nullatenus exerceri possit. Ex *mea sententia* pro absoluta impotentia habuissem, non solum modo dictam totalem vaginae occlusionem, quae impediat, quominus semen possit recipi, sed *a*) ea etiam quae illud permeare non sinat, dein *b*) carentiam utriusque ovarii, *c*) carentiam uteri. Sed S. INQUISITIO videtur hos defectus pro sola sterilitate habere; proin causae non sunt fideles inquietandi. »

1. *Theolog. Moral. Instit.* 1898, vol. II, n. 503.

2. *Theologia Moralis.* vol. II, n. 744.

Anno demum 1900, publici juris factum est opusculum cui titulus: « JOS. ANTONELLI SAC. *De conceptu Impotentiae et Sterilitatis relate at Matrimonium*. Porro sub n. 97 auctor sic utrumque definit:

« *Sterilitas* est habitus subjecti ita dispositi, ut ex copula carnali generatio tantum *per accidens* non sequatur. » — « *Impotentia* est absoluta, necessaria inhabilitas ad prolem obtinendam, ob carentiam organorum generationi essentialium, vel ob eorum atrophiam, vel ob quemcunque alium defectum, qui reddit copulam vel impossibilem, vel ex natura sua necessario infecundam. Haec definitio eadem est ac S. ALPHONSI. » - Utrum isthaec sint veritati consentanea, mox dicemus. Interea sit

PROPOSITIO I.

Non tam ex inspectis physiologicis humanae generationis oeconomiae legibus, quam ex juris naturae principiis atque ex locis theologicis, haurienda est conjugalis impotentiae matrimonia dirimentis definitio.

Totius praesentis disputationis cardo et fundamentum in hoc sistit, utrum conjugalis impotentia, quae matrimonia dirimit, cum physiologica convertatur impotentia ad generationem efficaciter perficiendam, vel cum sola impotentia ad copulam perfectam, tribus necessariis constantem: *erectione* scilicet, debiti vasis *penetratione* atque intra idem seminis *effusione*. Quamdiu itaque ad solvendum dubium in explanandis haeres melius notis physiologiae legibus, nihil conficis; imo in petitione versaris principii, cum id plane supponas de quo quaeritur.

· Ulterius magnum generationis opus minime in hoc

perficitur, quod ovulum et sperma commisceantur et novus homo concipiatur, sed ad ulteriora se extendit, cum, nisi per debitos menses conceptus in materno sinu foveatur, atque, ad maturitatem perductus, vivus edatur, nihil praecedentia prosunt, neque generatio habetur in suo esse completo a natura voluto. Hoc posito, impotentia conjugalis ad praegnationis etiam et ad partus inaptitudinem extendenda foret. Unde utique quidam apud SANCHEZIUM ¹ aiebant: « Cum actus conjugalis sit propter prolem, si mulier sit proli edendae inepta absque vitae periculo, erit matrimonii incapax. » Hoc tamen nemo amplius admittit.

Praeterea matrimonium ab origine et per se est contractus, quem homines continuo iniere, naturali jure duce, quod ipsi, ante Christum, tum ratione tum divina revelatione, Scripturis Sacris etiam transmissa, edocebantur. In plenitudine temporum a Redemptore ad sacramenti dignitatem, supernaturali dispositione, idem contractus elevatus est, atque Ecclesiae jurisdictioni subiectus. Quare tum jus naturae, tum Sacrae Litterae, tum ecclesiastica Traditio, tot loca et fontes prostant, ex quibus lis praesens componatur. Unde sit

PROPOSITIO II.

Ex jure naturali sola impotentia ad carnalem copulam dirimit matrimonium.

Teste Angelico Doctore ² cum Schola universa, matrimonium « est contractus quidam, quo unus alteri obligatur *ad debitum carnale solvendum*; unde, sicut in aliis contractibus, non est conveniens obligatio, si aliquis se obliget ad hoc, quod non potest dare aut fa-

1. *De Matr.* l. VII, disp. 92, n. 27.

2. In IV dist. 34, a. 2. - Sup. q. LVIII a. I.

cere, ita non est conveniens matrimonii contractus, si fiat ab aliquo qui debitum carnale solvere non possit; et hoc impedimentum vocatur impotentia coeundi. »

Non secus D. BONAVENTURA ¹: « Causa proxima matrimonii est humana pactio quae est convenientia consensuum duorum, scilicet maris et feminae. Consensus, qui matrimonium facit, est consensus *in mutuam* suorum corporum potestatem, quae ad copulam carnalem ordinatur.

Pactio itaque tunc solum nulla dicenda est, cum una vel altera pars impotens ad copulam invenitur, quidquid caeteroquin sit de potestate prolificandi, de qua pactio non fit. « Quamvis enim, docet SANCHEZIUS ², matrimonium sit propter prolem, at de essentia ejus non est obligatio ad prolem, sed ad actum conjugalem; unde quamdiu hic possibilis, est, nullo vitae periculo praemisso, ita ut conjuges apti reddantur ad eum, valet matrimonium. » - Quod si jam propius matrimonialis contractus naturam scrutemur, non aegre perspiciemus in mutua traditione consistere juris utendi alterius conjugis genitalibus, prout naturae humanae auctor id voluit, quatenus magno generationis operi a libera voluntate hominis detur principium. Jam vero, teste LACTANTIO, una cum physiologis omnibus, « terreni parentis nihil est, nisi ut humorem corporis, in quo est materia nascendi, cum sensu voluptatis emittat vel recipiat, et citra hoc opus sistit. et ideo nasci sibi filios optant, quia non ipsi faciunt; caetera jam Dei sunt. » Et haec utique objectum humani contractus esse nequeunt. Quapropter recte Jacobus ILLSUNG ³:

« Quia matrimonium est traditio potestatis utendi corporibus, per actionem ex natura sua apta ad generationem prolis, ideo, quando in alterutro contra-

1. In IV, dist. 27.

2. l. VII, disp. 92. n. 31.

3. *De matrim.* n. 123, 124.

hente datur impotentia perpetua ad talem actionem..... hoc ipso, jure naturae, contractus est irritus. Notandum est *per impotentiam non intelligi inhabilitatem ad procreandam prolem* (licet tanta sit ex parte uxoris), sed intelligi *inhabilitatem ad verum semen seminandum ex parte viri, vel ad recipiendum ex parte feminae ob nimiam arctitudinem vasis.* »

PROPOSITIO III.

Inspectis quae Sacrae Litterae de conjugibus nonnullis testantur, recte deducitur, firmum stare matrimonium, etiamsi mulier inveniatur sterilis seu physice impotens ad prolificationem.

Quod si ad inspiratas Scripturas nos referamus, ut conjugalis impotentiae indolem edoceamus, non parum id miratur hodierna medicorum cohors, id scientificum haud ducens. Sciant itaque ita non sensisse suos in arte Hygiae antecessores, qui, saeculis utique christianae veritatis spiritu imbutis, scripsere. Unum audiamus archiatrum ZACCHIAM ¹ ita aientem : « Plura ego dixi de sterilitate ; pro nunc autem ea in medium afferam, quatenus *ad miraculi naturam* accesserit conceptio in sterilibus facta, tam in Veteri quam in Novo Testamento. In universa Sacra Scriptura duo sterilitatis genera adnotanda, unum quod *ex defectu aetatis* senioris proveniebat, alterum quod *ex aliquo vitio*, sive illud *naturale* esset, sive *accidentale*. Prima sterilitas animadvertitur in Sara et in Elisabeth, posterior in quinque feminis Veteris Testamenti, nempe Rebecca, Rachele, uxore Manuae, quae et mater fuit Sampsonis, Anna matre Samuelis et Sunamitide Elisei.

1. *Quaest. medico-legal.*, l. IV, tit. I, q. 8.

« De priori nulli dubium esse potest quod naturaliter esset irreparabilis, et hoc non ex unico tantum capite, quia, praeter aetatem, in *utrisque illis feminis sterilitas erat connaturalis*. De Sara enim patet, quia nonagenaria erat, et nunquam conceperat, etiamsi viro fecundo conjuncta fuisset, ut narrat Textus (Genes. XVI, 1.) De Elisabeth autem dicitur (Luc. I, 7.): *Et non erat illis filius, eo quod esset Elisabeth sterilis, et ambo processerant in diebus suis*.

« Sterilitas in reliquis feminis V. T. considerata, nonnisi ex magna causa, atque illa quidem fortasse connaturali provenire potuit. Quia, cum essent in aetate florenti et a conjugibus maxime adamatae, qui et ipsi juvenes existerent, omnino, *nisi magnum obstaret vitium*, concipere debuerant; neque poterat impedimentum conceptioni provenire ex parte virorum, sed solum ex proprio defectu feminarum, quia singuli earum viri aliis commixti mulieribus generabant ».

Hucusque ZACCHIAS, non utique proprio Marte Scripturas interpretatus, sed Patrum atque Scholae traditioni inhaerens. Sic enim CHRYSOSTOMUS docet¹ « Christum ex Sara et Rebecca, (uti viros sanctissimos Josephum ex Rachele, Samuelem ex Anna), non naturae viribus, sed *ex mero Dei dono per miraculum* natum orbique datum esse. »

« Cur uxor (Sara), sic rursus CHRYSOSTOMUS², sterilis esset, operae pretium fuit enarrare, ut cum virginem videris factam esse matrem credere non recuses; ut, cum dixerit tibi Judaeus: Quo pacto peperit Maria? dices illi: Quo pacto peperit Sara et Rebecca et Rachel?... Deus non solum potest humilibus dare auctoritatem, sed *ipsius naturae transmovere* limites et eam quae erat sterilis matrem efficere ».

Unde juxta Scholam integram: « In foecundatione

1. *Homil. de non desperando.*

2. In Ps. 112.

mulierum sterilium, sicut Sarae, Elisabeth, fuit *mira- culum in restitutione potentiae generativae*¹ ».

Hisce praemissis, ad corollariorum instar sequen- tia statuere licet.

1. Mulierum, de quibus supra, valida fuisse matri- monia tenendum omnino est, neque secus unquam catholicus vir dicere est ausus.

2. Earumdem sterilitas talis ab initio inventa est in- dolis, quae, nisi per summam ipsius Creatoris poten- tiam, vinci potuerit.

3. Quae sterilitas, quum ex magno vitio esset at- que vires naturae omnino excederet, ut physica et ab- soluta impotentia ad generandum habenda est.

4. Ex Scripturarum itaque doctrinis, sterilitas etiam absoluta non dirimit matrimonia.

5. Demum inter impotentiam conjugalem atque ste- rilitatem substantiale datur discrimen et non acciden- tale tantum vel subjectivum, quod ad gradum vigentis physiologicae scientiae mensurandum foret.

PROPOSITIO IV.

Erronea et auctoritati Zacchiae indebito innixa censenda est sterilitatis definitio, hisce verbis expres- sa; « Mulier dicitur sterilis, quae, cum sit aetate ha- bilis et habeat aptitudinem generandi, tamen non generat. »

Patronum acerrimum enunciata definitio ANTONEL- LIUM habet, qui passim affirmat « aptitudinem generandi esse *de essentia sterilitatis* ». Quantum doctrina talis a communi, imo ab universali sensu Ecclesiae et catho- licae Scholae aberrat, ex modo dictis et infra dicendis luce clarius apparet. A nemine itaque vel theologicae

1. D. BONAV. in l. III, dist. 4, a. 2.

vel canonicae scientiae principum singularem talem sententiam mutuari potuit. Caeterum undenam A. eam assumpsit, ipse nos testatur sic scribens:¹ « Oportet in primis in mentem revocare, quae mulier sterilis dicatur; ex ZACCHIA² scimus: » sterilem dici mulierem quae in aetate habili, viro fecundo debite utens, nunquam vel rarissime concepit, ut semel tantum in vita. Requiritur enim primo ut mulier sit aetate habili, et *habeat aptitudinem generandi a natura* ». Hoc positio, ita pergit A., cum in sterilibus adsit aptitudo generandi a natura, et haec aptitudo accidentaliter suspendi possit, etiam tota vita, ob plurimas causas accidentales, *evidens est matrimonium sterilem non posse impediri* ».

Verum cum mox citata verba ex tomo I. p. 226 (Edit. Lugdun. 1701) *Quaestionum medico-legalium* transcriberet, ANTONELLIUM, ni fallor, fugiebat ZACCHIAM in tomo altero, pag. 717 materiam eandem: *de impedimenti coeundi et generandi*, retractasse, monendo lectorem in *Appendice ad titulum I, libri III*, hisce ingenuis verbis: « Magis jejune forte quam ad rem Juriconsultorum faceret, haec materia a me alias discussa est: ut illis majorem in modum, ac plenius, si fieri potest, satisfaciam, eam denuo mihi discutiendam proposui: non tamen eadem ab ovo repetere, in animo est; sed tantummodo nonnulla vel penitus omissa, vel non satis dilucide, videtur, explanata in incudem revocare ».

Porro quaestione II. hujus appendicis, sub n. 4 Summarii, sic legitur: « *Ad matrimonii validitatem non requiritur potentia generandi, sed tantum potentia coeundi* ». Textus autem ita jacet:

« Mirari satis non possum inter nostros medicos, RODERICUM A CASTRO, qui dixerit: « Qui generare nequeunt impotentes dicuntur », cum id extra omnem veritatem sit: qui enim generare nequeunt dicuntur *steriles*; qui autem nequeunt coire, in communi

1. *Pro conceptu impotentiae et sterilitatis relate ad matrimonium*, n. 29.

2. *Quaest. medico-legales*, l. III, tit. I, q. VII, n. 5.

modo loquendi, dicuntur *impotentes*... Unde apparet Rodericum accepisse frigidi nomen pro homine temperaturae frigidae, male intelligens frigidi acceptionem apud jurisconsultos, apud quos ad matrimonii validitatem *non requiritur potentia generandi, sed coeundi*. Per coitum enim vir et uxor fiunt una caro, absque eo quod sequi debeat generatio, quae omnino non est necessaria ad validitatem matrimonii, ut ex communi usu et opinione post alios probat Sanchez. At ubi coitus impotentia adsit, matrimonium ut invalidum dirimitur. »

Cum omnia haec in appendice seu prooemio lectores monitos voluit ZACCHIAS, in titulo X ejusdem libri IX, p. 768 sic docet :

« Primo ergo videndum, quid sit *sterile*, quid item *sterilitas*? Sterile ergo dicimus animal quod compari junctum, in aetate habili, *non potest generare* sibi simile; licet *largo modo* sterilem dicimus hominem qui raro, ut semel tantum, in vita generat... Atque hinc etiam patet quid sit sterilitas: vitium enim est, ex quo animal compari junctum in aetate habili *generare sibi simile non potest*, vel foetus unquam ad perfectionem deducere.

« Doctores nostri inter plures rationes, quas pro sua opinione fulcienda adducebant, potissima illa erat, quod matrimonium primo et principaliter ordinatur ad filiorum procreationem, non ergo simpliciter ad copulam; imo ipsa copula ordinatur ad eundem finem, neque alium forte laudabilem finem habet; aut saltem non ejusdem bonitatis. Si ergo impotentia ad copulam irritat matrimonium, quanto magis illud irritabit impotentia ad generationem? Alia insuper argumenta ¹ affert SANCHEZ pro hac opinione, quibus ille plenissime satisfacit, eam opinionem reprobando, quae quidem vel ex hoc uno falsa videtur, quia naturalia impedimenta, quae irritare debent matrimonium, in tantum hoc praestare possunt, in quantum impediunt ejusdem matrimonii consummationem; at *sterilitas non impedit matrimonii consummationem*, cum neque conjunctionem carnalem ipsorum conjugum, nec seminis ejaculationem, et receptionem in loca debita remoretur; ergo non est sufficiens impedimentum dirimendi matrimonium, per cujus consummationem, cum contrahatur inter

1. De his infra dicemus.

conjuges vinculum matrimoniale, certum est illud in posterum esse indissolubile. »

Hucusque ZACCHIAS, quem nonnisi ginoranter quis posset patronum invocare sententiae ab A. propugnatae.

Demum de mulieribus atretis agens, quibus membrana ante uteri os obtenditur idem auctor sic ait: ²

« Etiam si ex hoc capite mulier sterilis esset, tamen non esset illi denegandum debitum, quia et sterilium matrimonium valet et sterilibus etiam ex alia magis *irreparabili* causa debitum est reddendum, quia etiam *abstracta* a conjugio omni spe habendae prolis, tamen conjugium non est irritum. SANCHEZ, de matrim. l. 7, disp. 92, n. 26. »

PROPOSITIO V.

Est ecclesiastica universalis doctrina, in statu naturae lapsae matrimonium fuisse etiam in remedium concupiscentiae institutum, ita ut, salvato solo altero hoc fine, matrimonium ipsum salvetur.

Fundamentalis utique, in re praesenti, habetur haec propositio, qua semel posita, conjugalis impotentiae definitio sponte sequitur. Verum, prout in hujus disputationis limine monebamus, non desunt inter hodiernos, qui eidem vehementer contradicant, docentes quod *si impossibile est matrimonium secundum primam institutionem, haberi non potest secundum ejus institutionem secundariam.*

Solius jam veritatis amore ducti, quaenam in praesenti themate sit ecclesiastica doctrina et traditio, pacifice inquiramus.

Imprimis recolere hic juvat quae « de causis quibus vir et mulier conjungi debeant » Tridentinus Catechismus (Pars. II. de *Matrimonii Sacramento*, n. XV.) sic nos docet:

1. L. c., l. VII, tit. III, qu. V. n. II.

« *Prima causa* igitur est, haec ipsa diversi sexus naturae instinctu expetita societas, mutui auxilii spe conciliata: ut alter alterius ope adiutus vitae incommoda facilius ferre, et senectutis imbecillitatem sustentare queat.

« *Secunda causa* est procreationis appetitus, non tam quidem ob eam rem, ut honorum et divitiarum haeredes relinquantur, quam ut verae fidei et religionis cultores eduncantur...

« *Nota.* Atque una haec causa fuit, cur Deus ab initio matrimonium instituerit.

« *Tertia causa* est, quae post primi parentis lapsum ad alias causas accessit: cum propter iustitiae, in qua homo conditus erat, amissionem, appetitus rectae rationi repugnare coepit, ut scilicet, qui sibi imbecillitatis suae conscius est, nec carnis pugnam vult ferre, matrimonii remedio ad vitanda libidinis peccata utatur, de quo ita Apostolus scribit: *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquaeque suum virum habeat...*

« *Nota.* Hae igitur sunt causae, quarum *aliquam* sibi proponere quisque debet, qui pie et religiose, ut sanctorum filios decet, nuptias velit contrahere. »

Ecclesiae itaque inconcussa doctrina est christianos praetereundo primam aut alteram causam, posse ob finem tertium, pie et religiose matrimonium contrahere.

Pro Schola jam veteri classicum in re matrimoniali auctorem SANCHESIUM audiamus. De sterilium conjugio agens ita docet: (L. VII, disp. 92, n. 25).

« Id non valere suadet, quia, sicut matrimonium ordinatur ad copulam, ita ad prolis generationem. Cum ergo impotentia ad copulam irritat matrimonium; a fortiori sterilitas, quae impotentia est ad generandam prolem, irritabit. Secundo, media sunt propter finem, at in sterilibus nequit inveniri efficax voluntas generationis prolis, quae est finis conjugii, utpote *quae est illis impossibilis*. Tertio, quia cap. 1, de *frigid. et malef.* id videtur decidere: Si mulier proclamaverit, dicens: Volo esse mater, volo filios procreare. Et idem habetur c. 2, 33, q. 1. Ex quibus textibus constat dissolvi matrimonium ratione impotentiae viri, muliere clamante se velle esse matrem. Quarto, quia id vi-

detur docere D. August., lib. *de bono conjug.* c. 5, ubi censere videtur, non esse matrimonium quando spes sobolis deficit. Et idem in hanc partem tenet Felinus, c. *cum sit* n. 15, vers. *Demum scito, de foro competenti*, ubi ait matrimonium non esse, quando mulier natura ita est sterilis, ut deficiat spes concipiendi. Idem censuit Iason, consil. 115, n. 1, vol. 1, dicens non esse proprie matrimonium, ubi mulier sexagenaria illud init. Quod, ut vere et proprie dicatur matrimonium, desideretur spes sobolis saltem in *habitu et potentia.* »

Quae cl. auctor ab paucis minus notis adversariis accepta, per modum difficultatis seu objectionis statim solvenda hic retulit, ANTONELLIUS tamquam tot argumenta, quibus propriam sententiam tueatur, assumpsit, de illius responsis altum silentium agens. Sic autem pergit SANCHEZIUS :

« Hisce non obstantibus, certissimum est sterilitatem nil obesse valori matrimonii. Quod Ecclesiae usus ita habeat; nunquam enim auditum est dissolvere aliquod conjugium ratione sterilitatis; imo passim admittit senes ad illud ineundum, cum tamen eorum semen CONSTET esse sterile (ut numero 19 probavi). Tandem, quia, etsi matrimonium *frustretur* fine primario, qui est prolis generatio, consequitur tamen finem secundarium, nempe satisfacere concupiscentiae, vera copula habita; *quod ad ejus valorem sufficit.* Et ita sustinet D. THOMAS, receptus passim ab omnibus theologis et Juris Pontificii professoribus, demptis paucis, quos optime impugnat BARBOSA.

« Nec obstant argumenta pro ipsis adducta. Quia ad *primum*, neganda est consequentia. Nam quando est impotentia ad copulam, neuter matrimonii finis reperiri potest. At quando est sola sterilitas, salvatur finis secundarius. Ad *secundum* dic illam maximam esse veram ubi est finis unicus; secus ubi est duplex et alter saltem reperitur, ut in sterilium matrimonio evenit. Ad *tertium*, dic cum D. Thom. 4 d. 34, in expositione litterae Magistri, et cum D. Bonaventura in eadem expositione n. 2, sensum eorum verborum esse: *Volo cognosci a viro.* Sanctus vero loquitur juxta muliebrem pudorem utentem verbis modestis, et ideo non dicunt feminam petiisse coitum; id enim femineum pu-

dorem dedecebat. Ad *quartum* dic, eum textum aperte loqui, quando in pactum deducitur in matrimonii contractu ut proles vitetur. Tunc enim irritum est matrimonium, illud vitante conditione ipsius bono contraria, (*cap. fin. De condit. apposit.*) »

Jam vero ANGELICI mox invocata verba ad *tertium* sunt sequentia :

« *Quod si mulier causetur, et dicat: Volo esse mater et filios procreare* etc., videtur ex hoc quod ratione sterilitatis matrimonium solvi possit. Et dicendum quod non: quia in sterilibus, *etsi matrimonium non habeat intentum suum secundum quod est in officium naturae*, habet tamen secundum quod est in remedium per carnalem copulam: unde ponitur hic procreatio filiorum pro carnali copula quam mulieres verecundantur expetere. »

Ad thesim autem ipsam ita S. THOMAS ¹:

« Matrimonium, ut est officium naturae, institutum fuit a Deo ante peccatum; ut remedium vero, post peccatum fuit institutum.

« Respondeo dicendum quod natura inclinatur ad matrimonium intendens aliquod bonum: quod quidem variatur secundum diversos hominum status, et ideo oportet, quod secundum illud bonum diversimode in diversis statibus hominum instituantur: et ideo matrimonium, secundum quod ordinatur ad procreationem prolis, quae erat necessaria etiam peccato non existente, institutum fuit ante peccatum: secundum autem quod remedium praebet contra vulnus peccati, institutum fuit post peccatum, tempore legis naturae. »

Quare: « Dicendum quod vetuli, quamvis quandoque non habeant ² caliditatem sufficientem ad generandum, tamen habent caliditatem sufficientem ad carnalem copulam, et ideo conceditur eis matrimonium, secundum quod est in remedium, quamvis non competat eis secundum quod est in officium naturae ³ »

1. Suppl. q. 42, a. 2.

2. Sensus utique est: « Vetuli, quamvis quidam non haebant etc. » minime vero docet Angelicus vetulos non semper seu omni momento habere caliditatem etc. Sane hoc vetulis non est proprium.

3. In iv, dist. 34. q. 1, art. 2. ad. 3.

Sensu plane eodem, Doctor Seraphicus : ¹

« Dicendum quod, quia institutio respicit usum, usus vero matrimonii est in remedium et est in officium;... ideo duplex fuit ejus institutio: una ante lapsum in officium; alia post lapsum in remedium. Prius institutum fuit in officium, nunc autem non solum in officium, verum etiam in remedium, contra libidinis morbum. Et ideo, *quamvis non sit ibi bonum prolis*, possunt esse alia bona. Si homo stetisset, semper fuisset hoc bonum, quia tantum fuisset in officium et hoc bonum non deesset, quia nulla sterilitatis poena. Nunc matrimonium est bonum medicinale, quod curat malum ».

*
* *

Istorum sacrae theologiae principum vestigiis inhaerentes, theologos universim eandem tenuisse doctrinam nemo mirabitur; unum tamen horum aut alterum audias.

Sic CATALANUS ² :

« Inter caeteros fines, ob quos matrimonium institutum fuit, numeratur generatio filiorum ad humanam speciem conservandam et multiplicandam, ac concupiscentiam sedare. Congruum siquidem fuit non solum consulere humani generis conservationi, verum etiam, post Adae peccatum, ne caro adversus spiritum concupisceret, alliciendo voluntatem ad inhonestos concubitus, opportunum instituere remedium ad tales inhonestorum concubituum motus sedandos, ut sapienter ait Divus Paulus, ad Corinth. cap. VII: *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquaeque suum virum habeat. Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere quam uri.* — Unusquisque finis honestus est et licitus conjugibus, et quamvis ad concupiscentiam sedandam uti possint conjuges orationibus, jejuniis, macerationibus, et aliis opportunis remediis, non tamen adstringuntur ad utendum illis. »

1. In IV, dist. XXVI. et. XXXI.

2. De matr. q. XII, cap. 6.

Eodem sensu Barth. MASTRIUS DE MELDULA ¹:

« Impotentia est inhabilitas perpetua ad consummandum matrimonium. Non est ex eo quod alter conjugum aut uterque sint steriles, quia impotentia ad generandum seu ad prolificandum, dummodo adsit potestas ad copulam eamalem et seminationem, non est impedimentum dirimens, ut omnes passim concedunt cum Scoto; et ubi est *certa impossibilitas ad bonum prolis*, tunc matrimonium est ibi in remedium non in officium. — Institutio divina, respectu matrimonii, licet fuerit ad procurandam prolem, tanquam propter finem principalem et primum, tamen praeter hoc fuit institutum etiam in remedium, scilicet, vitandae incontinentiae post lapsum, tanquam propter finem secundarium et minus principalem. Quare in casu sterilitatis matrimonium est in remedium concupiscentiae, quia homo, post lapsum Adae, utitur concupiscentia, Deus autem huic morbo piissime subvenit ut, etiamsi proles non *possit* haberi, matrimonia fiant, et ideo dixit Apostolus I. Cor. cap. VII: *Propter vitandam fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, et mulier suum virum*; et postea, nulla prolis mentione facta, subdit: *Melius est nubere quam uri*; quare doctores omnes docent, validum esse matrimonium inter steriles contractum, quia inter istos adhuc intercedit vera copula apta, ex natura sua, ad generationem prolis. »

Jam vero catholicae Scholae doctrinis vix est ut dicamus praelusisse doctrinas Patrum. Unus hic loquatur magnus CHRYSOSTOMUS ita scribens:

« Cum liberorum procreandorum causa proditum est matrimonium, tum magis ad naturae ardorem restinguendum. Atque id Paulus testatur dicens. Sed propter fornicationem suam quisque uxorem habeat, non propter liberorum procreationem. Namque ibi convenire jubet non ut multorum filiorum parentes sint: sed cur? ne vos tentet, inquit, Satanas. Ac progressus non dixit: *Si optant liberos*; sed quid? Qui se non continent, matrimonium contrahant. Principio enim, ut dicebam, duplicem hanc occasio-

1. *Disp. de matr.* q. V, n. 113.

nem (conjugium) habebat; sed deinde terra ac mari atque orbe repleto, unus duntaxat praetextus est reliquus, nequitiae atque libidinis abolitio. »

Et rursus (Homil. *Quales dicendae sint uxores* n. 5):

« Ante omnia disce quanam fuerit causa conjugii et quomobrem in communem vitam introductum sit, nec quicquam requiras amplius. Quae igitur causa conjugii? et cur illud datum est divinitus? Audi Paulum dicentem: Ad vitandas autem scortationes quisque suam uxorem habeat. Non dixit ut vitetur paupertas et parentur divitiae: sed quid? ut scortationes evitemus, ut moderemur concupiscentiam, ut vivamus sobrie, ut Deo placeamus, contenti uxore propria, hoc nobis affert conjugium, hic est fructus, hoc inde lucrum est. Hoc enim in conjugio spectandum est, maxime ut peccatum effugiamus, ut immunes simus a scortationibus; in hoc quaerendae sunt nuptiae, ut ad vitam pudice degendam nos adjuvent. »

Restat ut modernum Theologiae Moralis doctorem S. ALPHONSUM pro traditionis coronitide transcribamus, ita hac de re docentem: (L. v. n. 882).

« Tres fines in matrimonio considerari possunt: fines intrinseci essentiales, intrinseci accidentales et accidentales extrinseci. Fines *intrinseci essentiales* sunt duo: traditio mutua cum obligatione reddendi debitum, et vinculum indissolubile. — Fines *intrinseci accidentales* pariter sunt duo: procreatio prolis et remedium concupiscentiae. — Fines autem *accidentales extrinseci* plurimi esse possunt, ut pax concilianda etc.

His positis, certum est, 1) quod si quis contraheret, positive excludendo fines intrinsecos substantiales matrimonii, nempe animo non reddendi debitum, vel contrahendi ad tempus, non solum peccaret, sed nullum iniret matrimonium; ita communiter omnes cum D. THOMA. Certum est, 2) quod si quis excluderet duos fines intrinsecos accidentales, non solum valide, sed etiam licite posset quandoque contrahere, prout si esset senex et nubere *sine spe procreandi prolem*, nec intenderet remedium concupiscentiae; sufficit enim, ut salventur fines substantiales ut supra. »

PROPOSITIO VI.

Sententia tenens « matrimonium in remedium non posse contrahi, nisi supponatur primarii finis possibilitas, » dum contradicit constanti praxi Ecclesiae, et universae catholicae Scholae doctrinis, nulla probabili ratione vera demonstratur.

I. Quoad Ecclesiae praxim nulla sane movetur nec moveri potest difficultas. Nunquam auditum est Ecclesiam a contrahendo matrimonio amovisse etiam decrepita^{ae} aetatis senes aut vetulas ob impotentiam ad generationem. Quod autem sententia, quam ipse propugnat, huic praxi contradicat, ANTONELLIUS non concedit, eo quia passim citantur mulieres quae in altissima aetate genuerunt.

Responsio. Utrum necne unquam huiusmodi exempla inter millia millium contraria sint authentica. — quod ab hodiernis negatur, ¹ — non pertinet ad praesens dubium quod exclusive est *de mente Ecclesiae* permittentis ut senes cujuscunque aetatis matrimonium contrahant. Porro mens haec eadem erat cum doctrinis medicorum sui aevi et scholarum, scilicet: « Mulier quae per aetatem vetustiore non menstruat, *impossibile est*, ut foecunda sit. Unde in sacris Scripturis *nonnisi ex miraculo* observamus factum ut Sara et Elisabeth in aetate decrepita, et menstruis jam diu destitutae, conceperint. » Ita non uno loco ZACCHIAS, et theologi Scholae qui, dum thesim de steriliis conjugiiis adstruant continuo supponunt imo et explicite decernunt huiusmodi « matrimonia frustrari fine primario, qui est prolis generatio. » Caeterum

II. Quaenam fuerit et etiamnum est doctorum Scholae de matrimonio steriliis doctrina, supra expo-

I. V. supra pag. 169.

suimus. Verum, — quod sane nimis mirandum est, — eosdem doctores omnes et singulos enumerat tanquam patronos, eo quia una cum ZANCHESIO senserint quod « matrimonii contractus essentialiter consistit in mutua obligatione *ad copulam perfectam, suapte natura aptam ad prolis generationem.* » Porro deficiente finis primarii possibilitate jam copula ad generationem non est apta.

Respondeo, incisum « suapte natura aptam » grammatice referri ad actum physicum copulae *per se* spectatum, minime vero formaliter ad individuum agens ac si diceretur: matrimonii contractum consistere in mutua obligatione, ad copulam perfectam, a persona habitam quae sit apta ad generationem. Ex parte enim feminae aptitudo ad generationem multa complectitur ultra copulam, scilicet transmissionem spermatis de vagina in uterum, et de utero in oviductum, ovuli maturi decisionem ab ovario et receptionem a tubis Fallopianis. Porro conjugal copula suapte natura est id quod est independenter ab istis omnibus et singulis, quae nihil ei detrahunt vel addunt perfectionis.

Undequaque perfecta *in se* habenda est cum vir vaginam penetraverit atque in eam sperma fecundum effuderit. Talis copula *per se* dicitur et vere est talis quam, natura duce, nisi mulier in caeteris physiologicè ponendis postea deficiens inveniatur, generatio sequi potest.

Sic integra Schola medica, theologica et canonica.

III. Redit A. dicens: « Matrimonium institutum in remedium concupiscentiae est idem matrimonium ante peccatum institutum in officium naturae, cui illius institutio accessit.

« Sed accessorium sine principali esse non potest. Ergo, si impossibile est matrimonium secundum pri-

mum finem, neque haberi potest secundum secundarium. »

Respondeo. *Dist. Maj.* : Est illud idem matrimonium secundum quid ; *Concedo.* Adaequate ; *Nego.* — *Dist. Min.* : Et finis secundarius matrimonii est quid mere accessorium extrinsece inhaerens fini primario ; *Nego.* Secus : *Transeat.*

Et re quidem vera, cum absurdum foret dicere duo esse matrimonia specificè distincta, tamen catholicam fidem edocti, scimus quam maxime differre matrimonialem statum ante et post peccatum. Ante peccatum nulla concupiscentia et nulla unquam organorum corporis humani perturbatio. Quare, si in beato suo statu protoparentes perseverassent, conjuges tunc solum concubitu usi fuissent, ubi procreanda nova proles, atque copula omnis suum naturalem effectum fuisset consecutura. — Post jam peccatum, centies, stimulo carnis vexati, conjuges copulantur et vix aut ne vix quidem semel inde contingit concipi vel nasci prolem. Rursus in hoc eodem statu lapso rei conjugali licite conjuges dant operam, cum certo certius ipsis constat (v. gr. ob praegnationem) proliferationem physice esse tunc impossibilem, imo mulierem in perpetuum factam esse absolute impotentem ad generationem. Quantum itaque discrepet matrimonium ante et post peccatum, nemo non videt.

Ulterius, quod post peccatum matrimonium institutum sit in remedium, minime est quid accessorium fini primario extrinsece inhaerens, nam est ipsum matrimonium, quatenus jam non solum sit in officium naturae, sed collateraliter, imo, juxta S. ALPHONSUM, magis immediate concessum est in remedium, ita quidem ut, si desit in re finis primarius, ob secundum aequaliter intrinsicum possit iniri. Haec est ecclesiastica traditio et catholica doctrina omnino tenenda.

IV. Ulterius A. objicit: « Teste S. THOMA, » duobus solis modis conjuges absque peccato conveniunt

scilicet causa procreandae prolis et debiti reddendi; alias semper est ibi ad minus veniale peccatum.

Respondeo hanc utique esse doctrinam Angelici. Unde SYLVIVS in hunc locum sic ait: « Ex his sequitur, quod qui matrimonium contrahunt causa vitandi fornicationem vel sint senes, peccato non carent, quod tamen non est plus quam veniale, propterea quod affectus per rationem ita ordinetur, ut non excedat limites matrimonii. » Gravis itaque deordinatio non est, si ad generationem apti, tamen causa vitandi fornicationem ineunt, vel si contrahant senes, in quibus jam extincta generativa vis et qui steriles sunt. Unde in casu utroque, licet matrimonium sit validum, tamen stante A. D. est peccatum veniale, perinde ac qui post matrimonium contractum in remedium utuntur, aut tempore quo nulla spes praesto est prolis. — Attamen, observat Sylvius, quod in huiusmodi sit etiam peccatum veniale negatur a multis. » De qua re jam audiamus S. ALPHONSUM: ¹

« *Dubitatur: An venialiter peccent, qui nubit principaliter ob remedium concupiscentiae?* »

« Prima sententia affirmat et hanc tenent S. THOMAS, NATALIS ALEXANDER etc. Secunda sententia vero *non minus communis nec minus probabilis* negat ullo modo peccare, modo contrahens non excludat finem procreandae prolis. Ratio sumitur ex Apostolo dicente: « *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat.* » Huic tamen textui respondet S. THOMAS sic dicens: « Si aliquis per actum matrimonii intendat vitare fornicationem *in conjuge* non est aliquod peccatum, quia haec est quaedam redditio debiti; sed, si intendat vitare fornicationem *in se*, sic est ibi aliqua infirmitas; et secundum hoc est peccatum veniale; nec ad hoc est matrimonium institutum, nisi secundum indulgentiam, quae est de peccatis venialibus. Sed venia tanti Doctoris (cujus sententiis universim obsequi in

caeteris ego studui) magis propria videtur interpretatio S. JOANNIS CHRYSOSTOMI; nempe quod illud *propter fornicationem* divi PAULI non intelligatur de vitanda fornicatione conjugis, sed in se seu *propria* ».

Quapropter, cum « ubi necessitas non cogit, non sint multiplicanda peccata, » neque detur lex certe prohibens ne plane steriles contrahant matrimonium, inde sequitur licite posse aliquem nubere ob remedium concupiscentiae, etiamsi bene sciat prolem non fore adven-
turam.

Caeterum recolendum est juxta S. THOMAM « Senibus matrimonium conceditur secundum quod est in remedium, quamvis non competat eis secundum quod est in officium naturae, » seu aiente S. BONAVENTURA, « quamvis non sit ibi bonum prolis ».

V. Urget demum A. verba Angelici Doctoris affirmantis « prolem esse essentialissimum in matrimonio. » Quare, ait, exclusa prole, matrimonium stare nequit.

Respondeo allata verba utique legi in Supplemento (q. 49. a. 3), sed, praterquamquod nemo nesciat, nec exclusive neque principaliter ibi venandam esse mentem S. THOMAE, doctrina citati articuli minime eis contradicit, quae alibi ipse explicitis verbis tenet.

Sane prolem esse essentialissimum in matrimonio auctor non dicit de prole *in actu*, quod foret absurdum, neque de prole *in potentia*, de qua mentionem non facit, sed de prole *in intentione*. « Possunt considerari, ait, fides et proles secundum quod sunt in suis principiis, ut pro prole accipiatur *intentio prolis*, et pro fide debitum servandi fidem, sine quibus etiam matrimonium esse non potest; quia haec in matrimonio ex ipsa pac-
tione conjugali causantur; ita quod, si *aliquid contrarium hujus exprimeretur in consensu*, qui matrimo-
nium facit, non esset verum matrimonium et sic acci-

piendo fidem et prolem, proles est essentialissimum in matrimonio, et secundo fides, et tertio sacramentum.»

Transcripsisse Angelici verba sufficiat, ut cuique pervium sit, sermonem in his minime esse de potentia aut impotentia ad generandum. Caeterum articulus ad textum S. AUGUSTINI ¹ se refert, cui, tempore jam SANCHEZII, innixi auctores quidam sterilium matrimonia invalida esse putabant. Hisce ipse SANCHEZIUS breviter respondit, textum non facere ad rem, quia aperte ibi « loquitur S. Doctor, quando in pactum deducitur in matrimonii contractu ut proles vitetur. » Sic post Augustinum THOMAS monens quod, si aliquid contrarium intentioni prolis *exprimeretur* in consensu, matrimonium non substisteret; minime vero quod necesse sit exprimere positive talem intentionem. Et quidem rêvera si hujusmodi expressa intentio prolis ad matrimonii validitatem foret essentialis, jam actum esset in praxi hodierna de quamplurimorum conjugiorum firmitate.

Scholion. — Unum, et quidem maximi momenti, animadvertas velim, scilicet idem non esse, uti jure conjugali in remedium, ad sedandam concupiscentiam, atque re conjugali frui voluptatis causa seu ob veneream delectationem capessendam. Primum admittere conjux potest mentem etiam pie a delectatione avertendo, et eo fine, ut in legitima copula exonerata natura, ipse ulterius concupiscentiae motibus minus vexetur, atque castam magis vitam ducere valeat, et hoc est omnino honestum. Quare non inconsulto ALANUS INSULENSIS, solius habita ratione secundarii hujus finis, matrimonium magnis laudibus sic extollebat ²: « Oh! quanta est dignitas conjugii, quod in paradiso habuit initium, quod incontinentiae removet vitium, quod excusat carnale commercium a copula! Oh! quanta virtus hujus Sacramenti, per quod, ne in luxuriae et incontinentiae praecipitium quis labatur, honestate conjugali excipitur. »

1. *De bono conjugali*, cap. 1.

2. *Summa de arte praedicatoria*, cap. 45.

PROPOSITIO VII.

Quod sterilitas cui conceditur matrimonium, collocanda sit in aliquo accidentali et momentaneo foecundationis impedimento, sententia cŕt omni carens fundamento, et sapiens absurdum.

Sententiam quam impugnamus ab ANTONELLIO hisce verbis enunciata[m] legimus :

« Impotentia confundenda non est cum sterilitate. Impotentia in essentiali defectu est physiologicae causae generativae, quae remote est in organo generationis viri et mulieris. Sterilitas est in aliquo tantum accidentali foecundationis et generationis impedimento, unde vel obstaculum habeatur ingressui zoospermatis in ovulum et utriusque ad generationem elementi contactu, vel, eo contactu posito, obstaculum habeatur actioni virtutis foecundativae zoospermatis in ovulum. Unde fit quod, eo ablato impedimento, ut saepe contingit, sequitur actu generatio. Quapropter copula in hujusmodi circumstantiis est et manet semper per se apta ad generationem, sed per accidens tantum manet suo effectu frustrata defectu favorabilium illarum dispositionum, in quibus illa causa inveniri debet, ut suum producat effectum. »

Posita jam hujusmodi, utique gratuita, sterilitatis descriptione, sponte ac necessario inde sequitur, vix aut ne vix quidem dari mulieres quae in sterilium catalogum non forent inscribendae. Ubinam enim uxor, quae tot vicibus facta sit mater, quot viri amplexus admiserit ? Nonne imo centies debitum conjuges pro una vel altera prole consueto postulant et reddunt ? Cum autem centenae eorundem conjugum copulae suo naturali effectu frustrentur, hoc sane fit « ex accidentali aliquo impedimento seu ex defectu favorabilium illarum

dispositionum, in quibus illa causa inveniri debet, ut suum producat effectum. » Si dicas in defectu hujusmodi sistere sterilitatem, steriles sunt conjuges universim omnes; quod absurdum non a longe sapit.

Caeterum quod singularis dicta sententia omni careat fundamento, praeter hucusque exposita, ex eo apparet quia tralatitium est in catholica Schola duplicem dari, relate ad matrimonium, impotentiam, aliam ad copulam aliam ad generationem: utramque vel naturalem vel accidentalem sed diuturnam; a sola vero prima minime ab altera matrimonia irritari. Unde explicite sic cl. BALLERINIUS. « Duplex impotentia distingui potest: altera coeundi altera generandi. Impotentia coeundi est vitium vel *naturale* vel *accidentale* impediens maris ac feminae carnalem commixtionem, quae huc essentialiter redit, *ut semen virile vas seu vaginam subintret...* Impotentia autem generandi est vitium *naturale* vel *accidentale*, impediens quominus ex maris et feminae copula carnali perfecta sequatur generatio prolis et propagatio speciei... »

Scholion. — Ad pleniorē rei subjectae intelligentiam duo sedulo sunt distinguenda: aliquid *in se* esse accidentale,¹ et aliquid accidentaliter se habere *ad aliud*. Quod in themate de hoc ultimo auctores universim dixerunt, hoc priori sensu accepit ANTONELLIUS. Sit in exemplum textus sequens S. ALPHONSI, qui apud A.² sic jacet: « Sicut validum est matrimonium inter eos, qui possunt copulari, etsi *per accidens* nequeant generare, puta quia steriles aut senes, ita nullum est matrimonium inter eos, qui nequeant consummare eo actu, quo *ex se* esset possibilis generatio. » Sensus sane est impotentiam generandi se habere accidentaliter relate ad copulam, quae exinde non vitiatur. Interprete autem ANTONELLIO, positis verbis sancti Doctoris « evidens est

1. Ita de muliere praegnanti dicitur eam esse accidentaliter impotentem ad novam prolem concipiendam.

2. *De Conceptu*, n. 95-96.

cum dicitur : generationem tantum *per accidens* non fieri, supponenda esse omnia organa necessaria ad generationem obtinendam, quae impediuntur quominus finem assequantur aliqua *causa accidentali*; alias, defectus generationis non esset amplius *per accidens*. » Audacter dicam, haec non est textuum interpretatio sed adulteratio. Minime sane Alphonsus dixit « generationem non fieri per aliquod accidens », sed quod non fiat est quid accidens relate ad copulam perfectam. Parum refert quae de causa generatio non sequatur, utrum sit ob defectum substantialem v. gr. uteri aut ovarii, defectum vel ob meram indispositionem alicujus organi interni feminae; auctor nil hoc curat. — Et praesens haec nostra monitio valeat pro innumeris textibus ab A. erronea eadem methodo interpretatis.

PROPOSITIO VIII.

Sensu Scholae doctorum, copula carnalis omnis, quae in veri seminis effusione intra debitum femineum vas terminatur, ex eo ipso perfecta censetur atque per se seu suapte natura apta ad generationem.

Si quem in praesenti disputatione adversarium habemus, de copula conjugali interroges vel matrimonium consummanti, vel ad quam aptitudo essentialiter ad matrimonii firmitatem requiritur, una cum Schola integra respondet, esse *copulam per se seu suapte natura aptam ad generationem*. Cum autem rursus ab eodem exquiras, quatenam talis copulae sint essentialia elementa, non sufficere contendet, ut mulierem vir perfodiat atque intra vas seminet sed ulterius non minus essentialia esse, ut mulier interna etiam organa genitalia habeat ita disposita, ut generatio sequi possit.

Si secus, ait, matrimonium est nullum. Et quidem

talem contendit esse mentem S. ALPHONSI et scholae doctorum, quod tamen aliter non probat, nisi textus aggerendo, in quibus hi docent, impotentiam dici de inaptitudine ad copulam, « per se aptam ad generationem. »

Jam vero hujusmodi citationum congeriem nihil concludere ad praedefinitum scopum, ex sequentibus facile perspicies.

« Impotentia, ait AMORT¹, est inhabilitas corporalis ad copulam carnalem *de se* ad generationem prolis idoneam.

« Dicitur *de se*; potest enim contingere *per accidens*, v. g. ob debilitatem spirituum seminativorum in viro aut femina, vel ob *indispositionem matricis* in muliere, quod copula carnalis, etiam *perfecta, hoc est, per effusionem seminis in vagina mulieris completa, non sit idonea ad generationem prolis.* »

Ex his habes, juxta AMORT, copulam per effusionem seminis esse completam, imo esse perfectam atque de se idoneam ad generationem prolis, licet ob quid aliud sibi extrinsecum, puta indispositionem matricis, ad eandem idonea non sit.

Sed jam principales auctores, ad quos in contrarium appellatur, audiamus.

S. ALPHONSUM invocant sic scribentem: « Matrimonium consistit in mutua traditione corporum physice aptorum ad generationem, sive in traditione potestatis corporis ad copulam conjugalem. » Porro en S. Doctoris verba de impedimento impotentiae sermonem facientis:

« *Et impos*; quod impedimentum vocatur frigiditas vel impotentia, quae si perpetua sit, et matrimonium antecedit, irritat illud jure naturae... Ratio est quia *matrimonium consistit in mu-*

tua traditione corporum physice aptorum ad generationem, sive in traditione potestatis corporis ad copulam conjugalem. Hanc autem potestatem impotens non potest tradere, cum eam non habeat. Porro impotentia in viro esse censetur, quando est eunuchus vel saltem non potest seminare intra naturale vas feminae. In femina vero quando vel seminare non potest, vel *propter arctitudinem non potest virum* pati aut ejus semen recipere.

« Unde resolves :

« Valide contrahunt 1. Steriles, quia etsi sint impotentes ad generationem, non tamen ad copulam atque adeo sunt capaces omnis juris et obligationis matrimonii; et *susceptio prolis, licet sit praecipuus, non tamen est unicus, nec immediatus finis matrimonii.* »

Qui talia docet patrocinari utique dici nequit sententiae, quae impotentes ad contrahendum matrimonium habet « ad proliferationem non aptos. »

Sed ad SANCHEZIUM etiam appellatur aientem ²: « *Nec finis matrimonii est remedium concupiscentiae habitum per copulam quamcumque, sed per copulam aptam generationi.* » Textum auctoris integrum transcribamus.

De eunuchis ibi SANCHEZIUS agit, atque sententiam eorum refellit, qui « censent hos ad matrimonium ineundum idoneos esse, si virgam erigere valeant. ac subinde coire, quamvis semen emittere nequeant. Ducuntur quod hi satisfacere valeant concupiscentiae mulieris et ita obtinetur finis matrimonii secundarius; nec prius, nimirum generatio prolis, ad ejus valorem desideratur, ut in sterilibus constat. »

Ad tale argumentum SANCHEZIUS ita respondet :

« Indubitata sententia est, eunuchos, utroque testiculo carentes, esse matrimonii incapaces, ac proinde irritum esse matrimonium quod inierint. Quia ad matrimonii veritatem desideratur *potentia verum semen intra vas femineum emittendi.*

« Nec obstant argumenta contraria. Nam ad primum respondetur, eunuchum non satisfacere feminae per *veram copulam suapte natura aptam ad generationem*, nec finis matrimonii est remedium concupiscentiae habitum per copulam quamcumque, sed per copulam suapte natura aptam ad generationem. » Sane verba haec interpretari ac si SANCHEZIUS ibi docuisset ad copulam perfectam requiri, ut mulieris organa interna sint « physiologice sana, » vel nihil sit in eisdem, quod physice proliferationem reddat impossibilem, jam non auctoris interpretatio est, sed depravatio. Caeterum de Sanchezio rursus occurret sermo.

Ulterius SCHMALZGRUEBER ¹ introducitur dicens, quod remedium concupiscentiae « haberi debet non per quamcumque copulam, sed per eam quae *ex natura sua sit apta ad generationem prolis*. » Redit quod de SANCHEZIO mox diximus, nimirum cl. Canonici Juris interpretem contra eunuchos hic animadvertere, quod verum semen in copula non effundunt, unde copula huiusmodi *natura sua* apta minime est ad generationem. Ne verbum quidem facit de conditione internorum mulieris organorum, imo de his nihil esse curandum sat aperte significat. « Et esto, ait, restaurari in senibus defectus caloris nequeat (ad generationem necessarij); sunt tamen veri coitus capaces, et matrimonium non tantum ad generationem prolis, sed etiam ad remedium incontinentiae institutum est; ut hoc in femina, quantumcumque vetula certius est: quia frigiditas, coitum viri senis impediens, ipsi non obstat, utpote *quae patiens est et semen recipit*, ad quod calor juvenilis minime desideratur. »

Quod unum igitur ex parte feminae ad copulam aptam natura sua ad generationem SCHMALZGRUEBER requirit, est ut patiens virile semen in copula reci-

1. *Ius ecclesiasticum*, Pars III, tit. xv, § II.

piat. Nihil aliud ad matrimonii valorem ab ipsa expectatur.

Sed jam argumentum exemplo illustrare liceat, ex ipsa subjecta materia desumpto. Nutritionem omnes sciunt tribus perfici: manducatione, scilicet, digestionem atque assimilationem. Manducatio, ut natura sua per se sit perfecta atque ad nutritionem ordinata et apta, essentialiter debet esse cibi vere nutritibilis in ore apprehensio atque deglutitio. Si lapidem aut arenam quis deglutit, non manducat, eo quia talis actus minime est aptus per se neque ordinatus ad nutritionem. Sed vere manducasse dicitur etiam is, qui cibos alibiles exsorbuerit, licet vel ob stomachi aut absorptionis organorum depravationem, nihil inde nutritus fuerit, imo etiam licet huiusmodi indispositio talis indolis sit, ut de nutritionis possibilitate jam desperandum esse constet. Manducatio *qua talis* seu *quoad se* perfecta, hoc casu, manet. Si effectum ultimum non est consecuta vel etiam ob defectum sibi extrinsecum, effecti consecutio plane fuerit impossibilis, propterea non manducatio erit culpanda, sed id per accidens accidisse aut accidere debuisse dicendum est. Quare *ut per accidens* physicam impossibilitatem, ob causam a manducatione distinctam, non excludit.

Non absimili ratione tribus praesertim perficitur generatio: copula, conceptus, partus. Illa ad conceptum proxime ordinatur, conceptus ad praegnationem, praegnatio ad partum. Unumquodque autem horum suam distinctam habet intrinsecam entitatem, quam minime ab actu physiologico sequenti, ad quem ordinatur, accipit. Quod conjugaliter itaque copula sit perfecta aut imperfecta, per se seu natura sua apta ad generationem, aut non apta, hoc non a conceptu pendet, qui forsitan, nonnisi diebus pluribus interjectis, obtinebit, vel etiam, ob physicam impotentiam internorum organorum, impossibilis sit; sed id habet *per se* statim ac absoluta

fuerit. Si quacumque de causa conceptus non sequitur, id respectu ad copulam erit per accidens; et talis semper fuit universalis Scholae doctrina.

PROPOSITIO IX.

Canonicum impotentiae dirimens impedimentum sola est antecedens ac perpetua conjugum inaptitudo ad copulam perfectam, qua scilicet vir, naturale debitum femineum vas penetrando, in istud semen verum effundit.

Propositio ista ad corollarii instar hic ponitur, utpote quae ex praecedentibus sponte procedat. Verum, cum amplior probatio ejusdem superflua videatur, tamen non pauca supersunt vel obscura, quae explanasse juvabit, vel dubia, quae solutionem clamant.

1. « Impotentia itaque, ait FERRARIS¹, prout est impedimentum derimens, non est impotentia generandi, sed impotentia coeundi seu perficiendi copulam conjugalem. » Jam vero quid essentialiter atque necessario requiritur ut carnalis copula vere sit atque dici debeat conjugalis? Sufficitne ut copula habeatur idonea ad generationem? Verum ut certum jam physiologi tenent ad generationem vasis penetrationem per se non requiri, sed esse solum utilem, quatenus proliferationem faciliorem reddat. Imo, absque concubitu proles per foecundationem artificialem passim concipitur, quae licet prohibita sit, tamen, stante doctrina Scholae universae², matrimonium tunc consummaret. Demum, exclusa etiam generationis possibilitate, matrimonium inire licet in remedium, cum ad hoc etiam sit institutum. Sed dantur eunuchi erectionis capaces, qui propterea in co

1. *Prompta Bibliotheca Canonica.*

2. Cf. SANCHEZ, *de matr.*, l. II, disp. 21.

pula concupiscentiae tum suae tum conjugis satisfacere posse videntur; unde horum etiam copula conjugalitatis dicenda foret. Quare neque his conjugium esset recusandum.

Ad dubia haec universim respondemus, copulam conjugalem duo aequaliter essentialia expostulare: immissionem mentulae, atque spermatis effusionem intra debitum vas, ita ut, remota possibilitate ad horum alterutrum matrimonium ex parte impotentiae sit infirmum.

In comperto enim est, sponsum contrahentem, jus acquirere utendi corpore sponsi alterius, non in ordine tantum ad generationem qualicumque methodo obtinendam, sed per naturalem carnalem conjunctionem, per quam, in praesenti lapso statu, uterque ad concupiscentiae quiescentiam attingant; imo, cum, seposito jam tali jure, matrimonium ipsum verteretur in laqueum diaboli et in detrimentum animarum, contrahentes juri eidem renunciare, citra nullitatem contractus, non possunt.

Quapropter: 1.) Impotens ad contrahendum est mulier vagina, seu debito vase, quod vir perfodiat, penitus carens; vel quae taliter illud habet arctum aut clausum, ut sine mortis periculo aut sine peccato apta viro reddi non queat; vel etiam cujus vagina substantialiter foret vitiata. Ratio horum aperta est. Generationis enim magnum opus in debito copulationis vase initium accipit, atque in eodem conjuges secundarium matrimonii finem consequi natura ipsa voluit. Maxime itaque interest, ut duplici huic fini istud perfecte respondeat, quod si substantialiter perversum inveniatur, nulliter matrimonium contrahitur. In concreto seu in particularibus casibus, habita peritorum relatione, ad ecclesiasticum utique judicem id decernere pertinet. Porro substantiale vitium censeretur v. g. cum vagina in vesicam aperit¹, prope introitum imum habet caecum², etc.

1. *Thea. Resol.* S. C. C. in Salern. 21 Mart. 1863.

2. *Ibid.* in *Albigen.*, 8 Sept., 1895. — In Monast. 16 Dec. 1899.

2. Impotens similiter dicendus est vir, qui, quacumque insanabili de causa, mulierem penetrando cognoscendi est incapax, licet semen prolificum ad os vasis effundere valeat. Huic conclusioni moderniores quosdam contradicere scimus medicos-legales, ob repetitam jam rationem, qui tenent penetrationem juvare solum proliferationem non ad eandem esse necessariam. Hisce non obstantibus, pro certo ducimus, sensu Canonum nihil efficere hujusmodi virum contrahere attentantem. Sane, prout egregie scripsit cl. BUCCERONI¹: « Aliud est generationem posse illo imperfecto actu haberi, aliud illo actu seu potentia tantum ad ejusmodi actum posse matrimonium iniri, cum maritalis actus naturali modo non sit ».

Et re quidem vera, actus naturaliter maritalis est conjugalisis copula, qua posita, conjuges una caro jam sint, et matrimonium eorum sit consummatum, necnon ipsi remedium concupiscentiae in illa invenerint. Sed neutrum horum praestat imperfectus ille actus. Ex eo enim quod vir semen in vulvam seu ad vaginae os deposuerit, non est cum uxore una caro factus; essenziale ad hoc deficit, carnis nempe utriusque conjugis inhaesio necnon in vas debitum receptio, quae necessario actum hujusmodi imperfectum non sequitur, imo communius non obtinet.

Ulterius, hujusmodi seminatio extra vas, si viro satis fuerit, minime in remedium erit mulieri, quae ad hoc virum perfecte possidere ab ejusque semine irrigari expostulat². Porro tanquam irritandi matrimonii causam

1. *Instit. Theol. Moral.*

2. De copula sine seminatione viri intra vas, sic physiologi: « Il n'est point difficile de concevoir le degré de perturbation qu'une semblable pratique doit exercer sur le système génital de la femme en provoquant des désirs qui ne sont pas satisfaits. Si, à la fin de l'orgasme vénérien, l'organe n'est pas rafraîchi par le contact du sperme, l'orage n'est pas apaisé. Il se passe alors ce qui aurait lieu, si présentant des aliments à un homme affamé, on les retirait brusquement de sa bouche après avoir ainsi violenté son appétit. » DD. DEVAY, BERGERET, MAYER, etc.

S. S. Canones enumerant, quando mulier proclamat dicens: « Volo esse mater (h. e. volo a viro cognosci)¹ et ideo maritum accepi: sed vir quem accepi frigidae naturae est et non potest illa facere, propter quae illum accepi ».

Nec in contrarium ea inducas, quae alibi a Scholae docti sumus, scilicet, etiamsi accidentaliter, hauriente scilicet matrice, aut arte, femina verile semen acceperit, matrimonium esse consummatum ac propterea irritari amplius non posse; nam exclusive hoc valet de matrimonio valide contracto, v. g. ubi neo-sponsus, cum actum conjugalem perfectum admittere posset, tamen consulto solo imperfecto utitur, semen ad os effundendo. Quo casu utique, si semen vas debitum invadissem ex sequenti prole appareat conjuges unam carnem essentialiter factos esse, jure censendum foret. Ad secus dicendum esset, si de matrimonio ob impotentiam infirmo ageretur, quod per receptionem seminis minime in validum transiret.

Modo dicta etiam de hypospadiis (vel epispadiis) valent, qui seminis meatum in radice virgae habent, ita quidem ut, licet copulantes, nonnisi ad os vasis illud effundant.

3. Ad eunuchos demum quod spectat, magna olim in scholis vigeat, utrum saltem his concedendum sit matrimonium, qui idonei inveniuntur ad copulam. Et quidem « multi viri docti » affirmantem sententiam tenuerunt, ex usu etiam Ecclesiae arguentes, quae spadones contrahere tacite permittere videbatur.

Ast « Ecclesia, ait Ledesma², nunquam existimavit esse certum, quod spadones utroque teste carentes, verum contraherent matrimonium; semper enim de hac re fuerunt opiniones in Ecclesia, sicut de aliis rebus et ita, propter istam varietatem opinionum, permittebat

1. Vide supra pag. 141, 187.

2. *De magno sacr. matr.*, q. LVIII, art. I.

hujusmodi matrimonia, sicut permittit alia quae fiunt in Ecclesia secundum probabiles sententias. Modo vero jam determinatum est a capite Ecclesiae, quod non contrahunt vera matrimonia ».

Et re quidem vera, omnem controversiam, motu proprio *Quod frequenter*, ad Apostolicum in Hispaniarum Regnis Nuntium, die 27 Junii 1857, directo, Sixtus V pene abolevit. Ita enim Pontifex :

« Nos igitur attendentes, quod secundum canonicas sanctiones et naturae rationem, qui frigidae naturae sunt, et impotentes, iidem minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur, quod praedicti eunuchi aut spadones, quas tanquam uxores habere non possunt, easdem habere ut sorores nolunt; quia experientia docet, tam ipsos, dum se potentes ad coeundum jactitant, quam mulieres, quae eis nubunt, non ut caste vivant, sed ut carnaliter invicem jungantur, prava et libidinosa intentione, sub praetextu et in figura matrimonii turpes hujusmodi commixtiones affectare, quae cum peccati et scandali occasionem praebeant, *et in animarum damnationem tendant*, sunt ab Ecclesia Dei prorsus exterminandae. Et insuper considerantes, quod ex spadonum hujusmodi et eunuchorum conjugiiis nulla utilitas provenit, sed potius tentationes, illecebrae et incentiva libidinis oriuntur, eidem fraternitati tuae per praesentes committimus et mandamus, et conjugia per dictos et alios quoscumque eunuchos et spadones, utroque teste carentes, cum quibusvis mulieribus, defectum praedictum sive ignorantibus, sive etiam scientibus, contrahi prohibeas, eosque ad matrimonia quomodocumque contrahenda inhabiles, Auctoritate Nostra, declares, et tam locorum Ordinariis, ne hujusmodi conjunctiones de caetero fieri quoquomodo permittant, interdicas, quam eos etiam, qui sic de facto matrimonia contraxerint, separari cures, et matrimonia ipsa, sic de facto contracta, nulla, irrita et invalida esse decernas. »

Itaque, a) sustineri jam non licet, eunuchorum saltem aliquos, v. g. in aetate matura eviratos necnon residuum sperma in vasis seminalibus retinentes, ad matrimonium posse admitti, cum sententia Pontifices ad *quoscumque* eunuchos seu spadones se extendat.

b) Attamen sub eunuchorum appellatione non eos comprehendi videtur, qui nonnisi *apparenter* tales sunt, et cryptorchidae audiunt. Sane, repetita vice, Apostolica Constitutio de eunuchis hic agi, qui « utroque teste carent, » aperte significat. Quare, cum in re odiosa versemur in qua sensu stricto verba sunt sumenda, neque ii a prohibente lege attinguntur, qui uno teste solum sunt orbat, neque qui ambo retinent, licet in inguinibus latentes. Quod autem juxta hodiernos semen a cryptorchidis confectum, licet verum, prolificum tamen non sit, hoc, cum difficile in singulari casu sit probatu, videtur esse per accidens atque ad sterilitatem debere referri prout in senibus refertur, minime ad impotentiam.

c) Ob duo eunuchos et spadones Pontifex impotentes declarat: 1) quia « frigidae naturae sunt, dum se potentes ad coeundum jactitant atque in figura matrimonii turpes commixtiones affectant; » 2) quia « ex hujusmodi conjugiiis nulla utilitas provenit (h. e. neque quoad primum neque quoad secundarium matrimonii finem), sed potius tentationes, illecebrae et incentiva libidinis oriuntur. » — Quantum jam vera haec sint, ex supra dictis sat intelligitur ¹. Caeterum haec ab auctore antiquo ² accipias, qui in regionibus degebat in quibus eunuchandi pueros consuetudo universim vigeat. « Qui solos testes abscindunt, cum eorum genitalia membra ad statum virilem et in coeundi facultatem pervenere, ipsos aiunt acrius ac impotentius ad concubitum concitari, nec illos concitari modo, verum etiam citra periculum, uti ipsis videtur, obvias quascumque corrumpere.

1. Vide supra pag. 162.

2 *Liber de vera virginitatis integritate*, N. 61, inter opera S. BASILII t. II.

« Vir quidem qui naturae est integer, testiculis a superna parte genituram excipientibus, indeque eam spargentibus, mox semine elapso, resolutaque concupiscentia, interquiescit; sed, qui non habet unde id quod titillat, evacuet, vix impetum remittit, quoad, ut ferunt, hujusce rabiem fatigatio solvat. Neque id solum naturae ratio, sed etiam experientia saeculo nostro testata est.... Vir sane qui non cito mentiretur, narravit virginem quamdam Ecclesiae canonicam apud se lamentatam esse, quod eunuchus quidam ejus cubile ascendens, libidinose eam amplexus esset, totusque toti inhaerens, cum non posset cupiditati satisfacere, dentibus usus esset, ferventem in carne concubitus rabiem furenter morsibus indicans ».

PROPOSITIO X.

Mulieres ob vitae periculum excisas ab ineundo matrimonio impedire, nihil est quod cogat.

De excisarum mulierum physiologica conditione sermocinantes¹, alias diximus esse necessario ad generationem inhabiles; de aliis posse in casu practico dubitari. Quoad omnes valet regula: « Melior est, relate ad facultatem contrahendi matrimonium, conditio possidentis. » Possidet autem hic libertas, quatenus ante excisionem, quam aegre ad salvandam vitam passa est, juvencula facultatem habuisse supponatur nubendi. Qui jam contendet feminam excisam hac manere orbatam, id demonstret; nam probandi ei onus incumbit.

Rationes autem et argumenta pro matrimonii excisarum invaliditate sequentia urgere videntur.

1. Vide pag. 171.

ARGUMENTUM I. Quod viris sunt testiculi, hoc feminis ovaria, alias testes muliebres dicta. Sed, excisis testiculis, vir impotens est ad ineundum conjugium. Ergo etiam excisis ovariis, mulier.

RESP.: *Dist. Maj.*: in ordine ad proliferationem, praehabita copula: *Concedo*; in ordine ad copulam ipsam: *Nego*.

Dist. Min.: — Excisis testiculis, vir arcetur a matrimonio, quia jam impotens est ad copulam conjugalem perfectam: *Concedo*; formaliter quia impotens est ad generationem: *Nego*. Nam continuo accidit virum ex testiculis semen secernere verum, quod tamen sive infirmitatis sive aetatis causa jam ad proliferationem non est amplius idoneum.

Argumentum adversarii non diffiteor aliquatenus esse fallacis indolis, ita ut « prima fronte » convincens videatur; cum tamen maturius rem considerando, quisque illud minus firmum esse facile animadvertit. Sane quod sub respectu generationis, h. e., ut novus homo concipiatur, aequali necessitate requirantur ovulum ex ovario decism atque sperma in testiculis confectum, neminem latet. Ast, si ad carnalem copulam respiciatur, quam maxima datur dissimilitudo. Sine spermate nulla conjugalis copula; imo citra hanc illud spargere nunquam licet. Ovulum autem femineum minime in singula copula etiam perfectissima secernitur, imo praeter copulam consueto ex ovario, singulis mensibus, secernitur atque, natura duce, in secessum abit.

Quare, modo adsit, modo desit ovulum, mulier ad conjugale debitum semper prompta est. Haec cum ita sint, adversarii argumentum cogens dici nequit.

ARGUMENTUM II. — Excisae mulieres sub ratione physiologica sunt castratae seu eunuchae. Atqui, id declarante SIXTO V, eunuchis jure naturae denegandum est matrimonium. Ergo...

RESP.: *Dist. Maj.*: Et vulgo excisae mulieres vo-

cantur eunuchae: *Nego*; et lingua technica sic appellandae sunt: *Subd.*: Si exclusive respiciatur ad proli-
ficationem: *Transeat*; — universim, ad instar eunu-
chorum: *Nego*.

Dist. Min.: — Et SIXTUS V de feminis excisis de-
crevit quod sint impotentes: *Nego*. — De solis mascu-
lis eunuchis est locutus: *Subdist.*: ita ut quod circa
hos definitivum, feminis possit applicari: *Nego*. — Secus:
Concedo.

Sensu utique communi, imo apud antenatos exclu-
sive recepto, appellatio *eunuchi*, aut *castrati* de solis
est masculis. Quare, nemine sane dissentiente, ad hos
solos SIXTUS V in allato *Motu proprio* respiciebat. —
Sed dices et quidem recte, Pontificem hac Constitutione
non creasse jus, sed declarasse; unde, licet ipse de fe-
minis non cogitaverit, tamen Apostolicam declarationem
ad has extendi, juxta axioma: « Ubi eadem ratio, ibi
eadem legis dispositio. » — Itaque, sic *respondeo*, quaes-
tionis nodus in eo est: Utrum eadem sit, circa impo-
tentiam ineundi matrimonium, decidendi ratio de femi-
nis excisis, quam de masculis eunuchis. Probationis
onus tibi rursus incumbit. Lex enim est odiosa, quam
citra cogentes rationes extendere non licet.

Caeterum ob duo jam scimus quod SIXTUS V eunu-
chis negandum esse matrimonium declaravit: « Nos at-
tendentes, ait, quod qui *frigidae sunt naturae* etc., Et
insuper considerantes quod ex hujusmodi conjugis *nulla*
utilitas provenit etc. ».

Porro neutra haec Pontificis consideratio ad mu-
lieres excisas pertinet. Sane quoad primum, una est tum
veterum tum recentiorum vox, frigiditatem nil impedi-
menti in feminis creare, quominus viros admittant atque
matres familias fiant. Vae si secus dicendum foret, cum,
experientia duce, centenae videantur uxores rei conju-
gali aegre et absque libidine operam dantes¹. De altero

¹ « Beaucoup de femme ne sentent l'aiguillon de la volupté ni avant,
ni même pendant l'acte sexuel le plus intime » Dr. BOSSU. Cf. supra pag. 70

quod Pontificem movit, supra diximus verissimum esse, nihilque utile, in ordine etiam ad secundarium matrimonii finem, eunuchorum conjugia habere: imo haec essentialiter esse continuae et numquam satiatae libidinis incentiva.

Toto coelo autem ab istis eunuchorum conjugii conjugium distat inter virum copulae perfectae capacem et mulierem excisam; nam utrique conjugum id vertitur in plenam finis alterius consecutionem. Quoad virum, res in plano est; quoad uxorem etiam ex supra dictis facile intelligitur. Summam enim satiativam delectationem femina non ex decisione ovuli accipit, sed ex carnali copula utrimque perfecta. « *Laissons donc, ait laudatus physiologus, une analogie impossible au point de vue érotique entre les testicules et les ovaires.* » Quod significat mulieres excisas, seu ovariis carentes, non esse habendas, sensu communiter recepto, uti eunuchas, neque a fortiori solo utero carentes, cum non secus ac feminae integrae satiativae venereae delectationis sint capaces.

Quantum itaque, sub hoc etiam secundarii finis respectu, mulieres excisae ab masculis distent eunuchis, quisque perspiciet.

Ulterius dissimile esse utriusque sexus jus ad contrahendum matrimonium, ex hoc etiam apparet, quod vetulis feminis, quantumcumque decrepitis, istud concedatur, minime vero senio exhaustis masculis. « Si enim senes sunt ita senio confecti et exhausti, quod nullo modo seminare valeant, quamvis possint erigere membrum et penetrare vas, non possunt contrahere et si contrahunt, matrimonium est invalidum. » Ita Petrus de Ledesma¹; et haec, ait Sanchez²; « verissima sententia est ».

1. *De magno sacr. matrim.*

2. *De matr.* l. VII, disp. 92, n. 214.

Demum, si, contracto matrimonio, viro ad salvandam vitam amputati fuerint testiculi, jura tum petendum reddendi debitum privus ipse manet, minime vero sic de excisa uxore dicendum, quia, ait LEHMKEUHL¹, etsi talis excisio « conceptionem prolis reddat impossibilem, usum tamen matrimonii non facit illicitum. »

ARGUMENTUM III. Instas forsitan dicendo, saltem ex Scholae doctrinis deduci, excisas in censu eunuchorum esse habendas. Ita enim SANCHEZ²: « Valet matrimonium, si vir seminare potest intra vas ac femina capax est seminis virilis recipiendi, quamvis ea impotens esset ad seminandum. Non tamen est hoc adeo certum, quia innititur illi principio philosophico semen femineum non esse necessarium ad generationem, cujus oppositum est probabile. Quare sentientes esse necessarium dicunt quoque eam feminam esse matrimonii incapacem, sicut est vir qui semen nequit emittere. »

Unde sic: Stante SANCHEZIO cum aliis, si semen feminam est necessarium ad generationem quae, impotens est ad illud seminandum, incapax erit matrimonii perinde ac eunuchus. - Atqui jam certo scimus, illud semen essentiale esse in generatione. Ergo ex principiis veterum doctorum eruitur, mulieres excisas, seu quae non amplius ovula segregant, ad matrimonium esse inhabiles.

RESP. Ecclesiasticae Scholae, in re praesenti, universim receptis doctrinis et principiis inhaerendum esse concedimus, imo et contra eos vindicamus, qui, iisdem posthabitis, neotericorum potius placita sectantur. Jam vero communiter Scholae doctoribus haec constant:

a) Alia est impotentia coeundi seu ad copulam, alia ad generationem; illa, minime haec, dirimit matrimonium.

b) Impotentiae impedimentum est inhabilitas ad

1. *Theol. mor.* t. II, n. 856.

2. *De matr.* l. VII, disp. 92, n. 9.

copulam perfectam, per se et natura sua aptam ad generationem, quae si deficiat, hoc non copulae ipsi tribuendum est, sed v. g. matricis indispositioni etc.

c) Eunuchi, cum semine careant neque ad prolicationem, neque ad copulam perfectam sunt habiles, nec proinde ad contrahendum matrimonium.

d) Feminis, ut valide contrahant, sufficit posse in vase debito recipere virum ejusque semen, quia semen seu potius liquidum quod ipsae in copula effundunt, non est ad generationem necessarium.

Haec cum ita sint, cuique datur intelligi doctores de hoc uno fuisse sollicitos, ut scilicet conjuges id praestandi sint capaces, quod ad copulam carnalem essentialiter requiritur, cum in hoc sistat hominis opus juxta nota Lactantii verba: « Terreni parentis nihil est, nisi ut humorem corporis, in quo est materia nascendi, cum sensu voluptatis emittat vel recipiat, et citra hoc opus sistit, caetera jam sunt Dei ».

Ad argumentum jam sic *respondeo*: Stante SANCHEZIO, si femineum semen foret necessarium, quae seminandi essent incapaces, aequiparandae forent eunuchis et impotentes essent declarandae.

Dist.: Et SANCHEZIUS cum aliis de sic dicto semine dicebat quod feminae consueto intra copulam secernunt: *Concedo*; de quocumque alio semine non intra copulam effundendo: *Nego*.

Dist. Min.: Certo scimus essentialiter ad generationem requiri ovulum femineum, cujus secretio per se et immediate ad copulam non pertinet, neque necessario eodem tempore contingit, sed tunc, cum istud ad maturitatem pervenerit, et absque venereo fit aestu: *Concedo*. — Secus: *Nego*.

Et quidem uno ore doctores omnes cum Ecclesia tenuerunt vetulas, licet certo certius ad generationem forent impotentes, ad contrahendum esse admittendas.

Qua de re sic cl. BERARDI ¹: « Vetula octoginta vel nonaginta annorum est certe ad generationem inepta; et nihilominus ejus matrimonium validum est. At vero quid differentiae? Vetula est vitis cui radices desiccatæ, mulier sine ovariis est vitis cui radices amputatæ sunt. Ambae fructus, ambae generationis incapaces. Ergo si valet matrimonium primæ, valere debet etiam matrimonium secundæ ».

Quare, in editione tertia et quarta suæ *Summulae Theologiae Moralis* ², Cardinalis D'ANNIBALE, qui tunc temporis Assessoris S. Officii munere fungebatur, ita docet: « Nubere non prohibetur mulier, cui utrumque ovarium *penitus* exsectum fuit; » seu « quæ sterilis effecta est per utriusque ovarii excisi defectum, quia sterilitas non idem est ac impotentia (contrahendi matrimonium). Scilicet matrimonium *ad mutuum quoque vitae adjutorium pertinet et ad concupiscentiam coercedam.* »

1. *Praxis Confessariorum.*

2. Part. III, n. 431, nota 9.

APPENDIX.

Romanae Sedis de feminis excisis Responsa.

Scitum est repetitis jam vicibus summa tribunalia Pontificia interpellata fuisse, utrum necne ad contrahendum matrimonium admittendae sint feminae quibus ad vitam salvandam excisa fuere essentialia interna generationis organa, uterus scilicet aut ovaria, vel ex integro omnia et singula interna genitalia. Porro una et eadem semper prolata est responsio: *Matrimonium non esse impediendum.*

Quae autem publici juris facta sunt responsa per singula transcribere juvabit.

I.

Sub die 3 Februarii 1887, ad quaesitum: « Num mulier per utriusque ovarii excisi defectum sterilis effecta, ad matrimonium ineundum permitti valeat et liceat necne?

S. Officium respondit: « *Re mature diuque perpensa, matrimonium mulieris, de qua in casu, non esse impediendum.* »

II.

Die 30 Julii 1890 eadem Sacra Suprema Congregatio ad Ill. mum ac Rev. mum Dominum Ep. Reginensem rescripsit:

« Ill. me ac R. me Domine,

« In Congregatione feriae IV diei 23 currentis mensis, discussum fuit dubium ab Amplitudine Tua propositum, supplici libello diei 31 octobris elapsi anni, videlicet:

Num mulier N. N., cui operatione chirurgica ablata sunt duo ovaria et uterus, admitti possit ad matrimonium contrahendum?

Et re mature perpensa, Eminentissimi Domini Cardinales una mecum Inquisitores Generales decreverunt: **Matrimonium non esse impediendum.**

Quod dum Amplitudini Tuae pro istius curiae norma significo, eidem fausta quaeque adprecor a Domino.

Amplitudinis Tuae,

Romae, die 30 julii 1890,

Addictissimus in Domino

R. Card. MONACO.

III.

Diei 31 julii 1895 a S. C. O. editum est sequens responsum :

VESTMONAST. « Utrum puella N., cui ovaria per operationem ablata sunt, quaeque proinde, licet caeteroquin perfecta sit, prolem concipere nequit, matrimonium valide et legitime contrahere possit. »

« *Resp.* Detur responsum in Regien., scilicet: Juxta exposita, matrimonium non esse impediendum. »

IV.

Hucusque, prouti ex relatis videre est, causae de matrimonio ab excisis contrahendo, ad Supremum Ecclesiae tribunal deferrebantur, quasi inter majores fidei insimul et juris quaestiones collocandae. Posthac autem, cum ab Episcopo Ordinario dioecesis N. Hispaniarum ad Sanctam Sedem novus ejusdem generis casus deferbatur, jam non amplius a Sancto Officio, sed a S. Congregatione *De Sacramentis* rescriptum est. Entum supplicum litterarum tum rescripti forma, ex hispanico deprompta periodico cui titulus: « Razòn y Fe, Revista mensual redactada por Padres de la Compañia de Jesús. » (N. 101, Jan 1910).

« N. N. Parochus ecclesiae S. Petri loci N. in Hispania, sacram Vestrae Eminentiae purpuram osculans, exponit prout sequitur:

« Mulier M. M. in dicta oratoris parochia degens concubinalem vitam ab annis pluribus ducebat. Cum itaque parochus

eam a vitio divellere satagebat, scivit M. M. ob. morbum curandum fuisse excisam. Auctoritate episcopali interpellatus medicus chirurgus testatus est ¹ excisionem fuisse *totalem* et se tum duo ovaria amputasse tum uterum. Quapropter supplex orator expostulat, utrum adhuc M. M. matrimonio jungere possit et valeat.

« N... diei 3 Martii 1909 ».

Rescriptum vix elapso mense ita fuit :

» Sacra Congregatio de disciplina *Sacramentorum*, relatis precibus hisce litteris annexis, omnibus mature perpensis. Amplitudini tuae respondendum censuit, prout sequitur ; Quatenus vera sint exposita detur responsum S. Congr. S. Officii diei 23 Julii 1890 in causa Quebec., scilicet : **matrimonium non esse impediendum.**

« Datum Romae diei 2 Aprilis 1909.

D. JORIO, *Subsecr.*

A. MAZZONI, *Offic.*

Recte autem ac merito egregii hispanici periodici scriptor, R. P. Ferreres, monet circa mox transcriptum responsum duo quam maxime notu esse digna : *originem* scilicet atque *subscriptiones*.

Ad primam quod spectat perspicuum est a Sancto Officio causas de excisis transiisse ad S. Congregationes de Sacramentis. Porro Apostolica Constitutio *de Romana Curia* hac de re sic habet : « Etsi peculiaris Congregatio sit constituta de *Disciplina Sacramentorum*, nihilominus integra manet Sancti Officii facultas ea cognoscendi... quae attingunt dogmaticam de matrimonio, sicut etiam de aliis Sacramentis ». (*Sacrae Congregationes*, I, n. 5).

¹ En cirurgi attestationem scripto exaratam :

« Sr. D. N. G.

« Muy señor mio y de mi mayor consideracion. En mi poder su atenta del 24 del proximo pasado, en la que me interesa contestation acerca la operada N. N., y compliendo con mi deber profesional, debo manifestarle que es cierta la extirpacion total de la matrir y de ambos ovarios, hecha por histerectomia abdominal, consecutiva al patecimiento de las neoplasias que padecia, denominado *Fibromas*...

« R. G. de A

« M. 10 Agosto 1908. »

Jure itaque exinde concludere licet apud S. Sedem casus de nubendis excisis jam non haberi in censu dubiorum ad « dogmaticam » spectantium, quatenus non amplius in iisdem moveatur quaestio de matrimonii validitate.

Ad alterum seu ad subscriptiones quod pertinet, recolendum est apud Romanam Curiam praeter sic dictas generales Cardinalium coetus uniuscujusque Sacrae Congregationis administri, praeside Cardinali suo, *Congressum* constituunt, ad quem spectat minora negotia expendere et expedire. In minoris autem momenti negotiis documento subscribit subsecretarius ad quem res pertinet, contra posita subscriptione amanuensis, qui documentum scripto exaravit. In majoris gradus dispensationibus documentis subscribit Cardinalis Praefectus.

Quare iterum deducere est apud S. Congregationem de Sacramentis causas excisarum inter negotia minoris momenti recenseri.

COROLLARIUM. Ex eo quod amplius non sit prohibendum quominus feminae ad salvandam vitam excisae ineant matrimonium, a fortiori quae jam nuptae talem chirurgicam operationem subierint a debito conjugali vel reddendo vel petendo non sunt impediendae.

SCHOLION. Frustra cl. ANTONELLIUS ad decisiones appellat olim a S. Congregatione Concilii latas quibus matrimonia quaedam ob defectum uteri infirmata fuerint. Nam in hisce omnibus et singulis matrimonialibus causis, praeter defectum internorum genitalium, conjux vaginam prae se ferebat vitiata, nec ad perfectam copulam se praestantem.¹

¹ Si placet adeas Thesaurum S. Cong. Concilii, vol. 121, pag. 313-358; vol. 122, p. 108, 243-248; p. 198-200; vol. 154, p. 746-785, 916, 925, 931;

SCHEMATA

Curante Dre L. TAUSSIG delineata

MONITUM

Arduum nimis opus sane assumeret, qui, seclusis schematibus, geometricam aut physicam scientiam discipulos docere intenderet. Vix aut ne vix quidem de traendis biologicis aut physiologicis scientiis idem sentiendum est. Verum quia in hisce disputationibus nostris de humanae generationis organis et methodo non nisi sub ea de ratione agimus, qua ad sacrae theologiae principia et leges spectant, perpauca organorum delineata scitu necessaria esse existimavimus, hoc loco inserenda et obiter interpretanda.

SCHEMATA

Ad spermatogenesisim se referentia

(Disputatio I. Cap. II. art. 2. pag. 25-37)

SCHEMATUM INTERPRETATIO

A

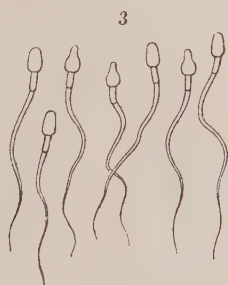
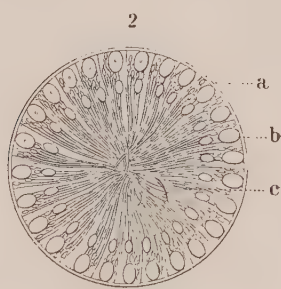
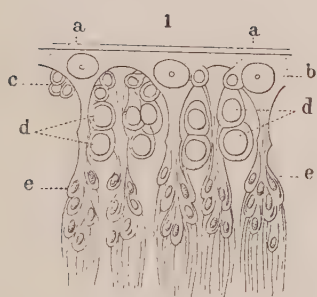
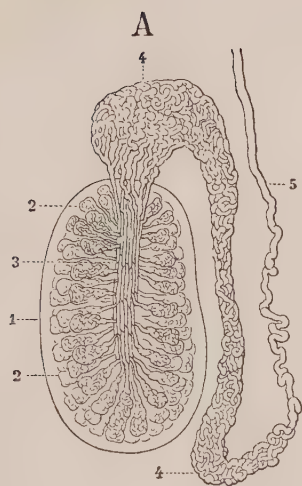
SPERMATIS PRODUCENDI ORGANUM

1. Testiculus involucris spoliatus.
2. Testiculi cellae canaliculis tortuosis repletae, in quibus nascitur virile sperma.
3. Canaliculi recti a tortuosis acceptum sperma ad epididymum ducentes.
4. Epididymus in se millies replicatus, qui, si extendatur, sex aut septem metros longitudine attingit.
5. Vas seu canalis deferens, in quo sperma ab epididymo acceptum perficitur et asservatur.

B

SPERMATOGENESIS.

1. Spermatozoidum prima origo. — *a.* Canaliculi spermatici per medium secti involucrum. — *b. c. d.* Cellulae testiculares in interna involucris superficie ortae, quarum priores per scissionem posteriores gignunt. — *e.* Cellulae piriformes ex praecedentibus ortae, quarum singulae in singula spermatozoidea transeunt.
 2. Transversa sectio canaliculi spermatici unde spermatozoidea, jam fere matura, in fasces plures uniti conspiciuntur.
 3. Spermatozoidea jam matura et segregata se moventia et ultro progredientia.
- N. B. Ampliata quantum sint schemata haec ex eo deducas, quod canaliculorum singulorum diametrus in re 0,m 00015 non excedat, atque spermatozois maturus 0,m 00005 vix attingat.

S C H E M A T A

**Virilis seminis seu spermatis vias, vesiculas
et meatus exhibentia.**

(Disput. I, cap. II, art. 2, et cap. IV, art. 2.)

(pag. 25 et 64)

SCHEMATUM INTERPRETATIO

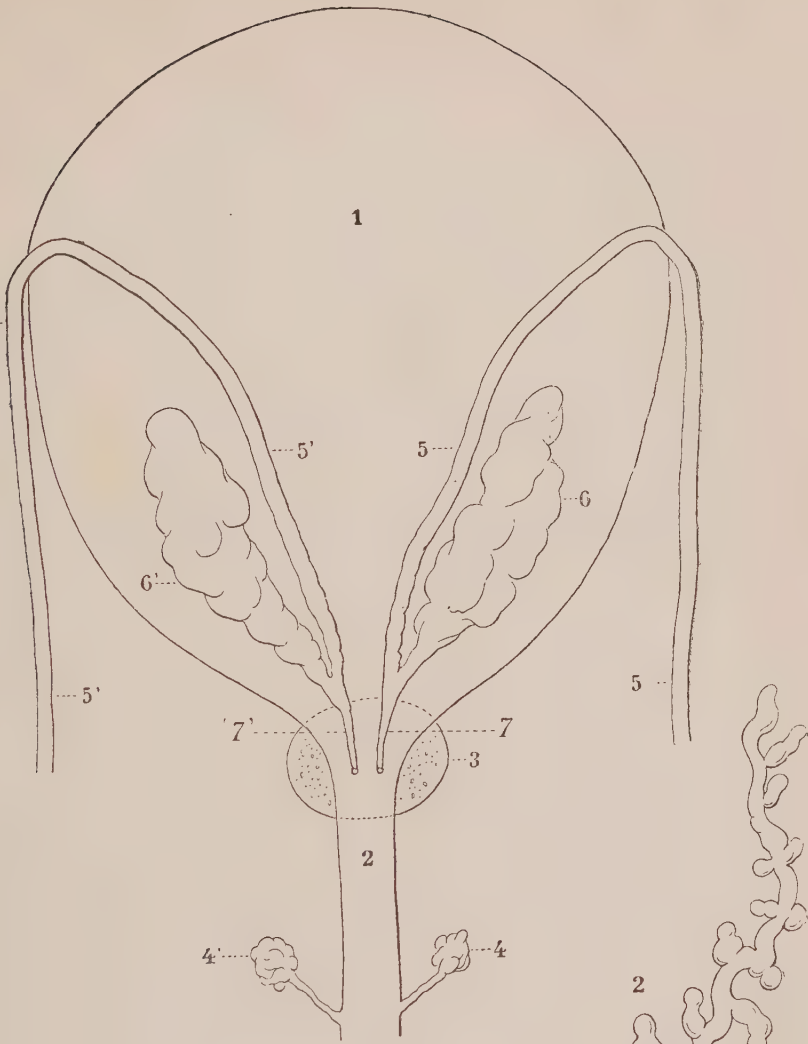
A

1. Vescica urinaria a tergo conspecta.
2. Canalis urethralis quo meat urina.
3. Glandula prostatica urethram circumdans atque prostaticum humorem, cum nervis premitur, per foramina plura in eamdem emittens.
4. 4' Glandulae Cowperianae, humorem suum in urethram ducentes.
5. 5' Canales, seu vasa vesicae urinariae adhaerentia, a testiculis receptum sperma deferentia, et id perficiendo in copulam, conjugalem asservantia.
6. 6' Vesciculae seminales humorem specificum secernentes, quo sub venereo influxu prodeunte, spissum sperma ex canali deferenti exiens liquetur.
7. 7' Canales ejaculatores glandulam prostaticam transeundo in urethram sperma liquatum ejaculantes.

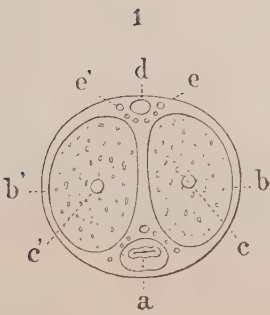
B

1. Sectio transversa penis seu membri virilis, unde perpiciatur corpora cavernosa, ad erectionem inservientia, maximum tenere locum. — *a*. Canalis urethralis. — *b*, *b'*. Corpora cavernosa. — *c*. *c'*. Arteriae centrales. — *d*. Vena dorsalis. — *e*, *ei*. Arteriae dorsales.
2. Vesicula seminalis extensa atque anatomice explicata. — *a*. Canalis deferens.

A

B

S C H E M A T A

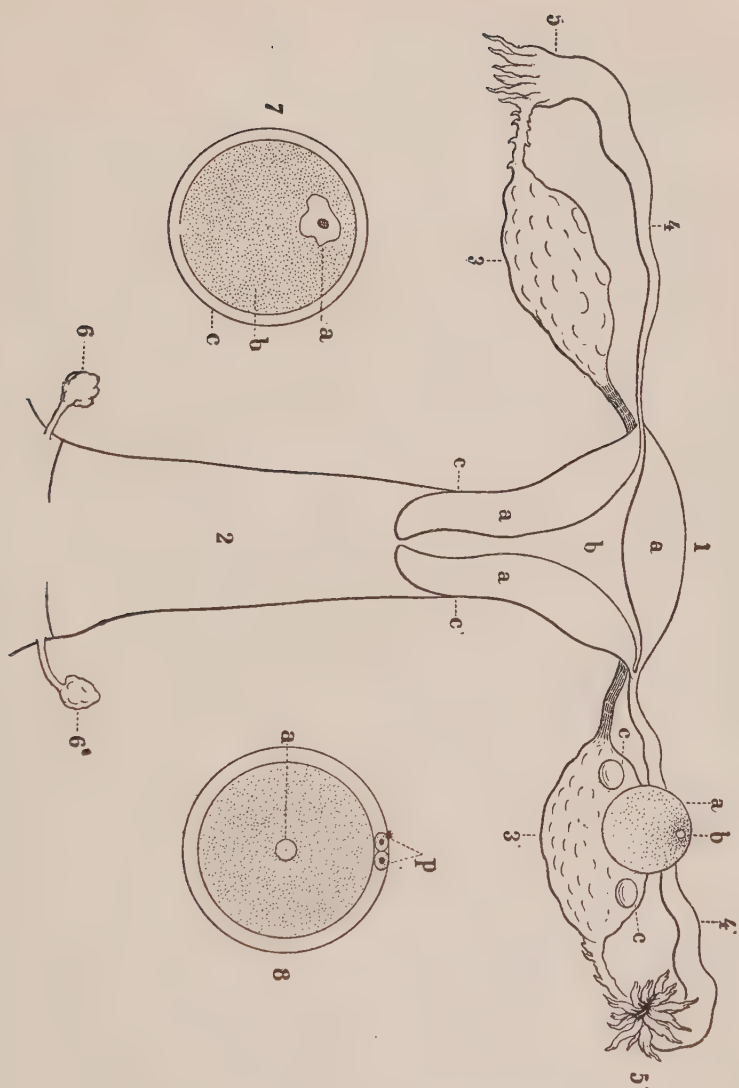
**Femineae ovulationis et praegnationis
organa exhibentia**

(Disp. I, Cap. III, art. 2 p. 43)

SCHEMATUM INTERPRETATIO

1. Uterus seu matrix transverse a parte dextera ad sinistram secta — *a.* Uteri parietes musculosi. — *b.* Uteri cavitas. — *c.* Uteri collum.
2. Vagina seu vas debitum.
3. 3'. Ovaria ligamine utero annexa.
- 3'. Ovarium maturam vesiculam Graafianam prae se ferens. — *a.* Vescicula Graafiana. — *b.* Ovulum in vescicula contentum. — *c.* *c'*. Vescicula Graafianae immaturae.
4. Oviductus, seu tuba Fallopiana, in statu quietis conspecta.
- 4'. Tuba Fallopiana se erigens, atque mox ovarium cooperiens ut ex eo maturum ovulum hauriat et accipiat.
5. 5'. Fimbriae et fauces tubarum, ligamento ovariis adhaerentes.
6. 6'. Glandulae Bartholiniae.
7. Ovulum ex ovario jam decisum, licet non adhuc ad foecundationem aptum. — *a.* Vesicula germinativa cum macula germinativa. — *b.* Vitellus — *c.* Membrana vitellina.
8. Ovulum ad foecundationem aptum. — *a.* Pronucleus femineus ovuli. — *p.* — Globuli polares ex ovulo emissi et mox perituri.

N. B. Scias ovuli feminei diametrum 0,m 0002 vix aut ne vix quidem attingere.

SCHEMATA

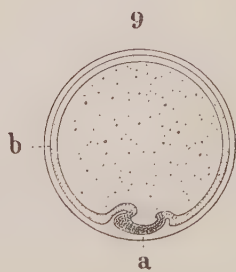
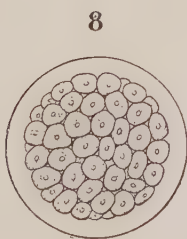
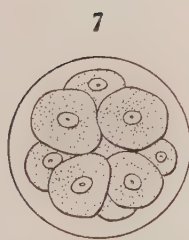
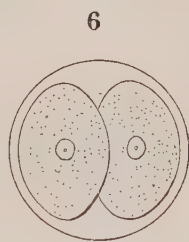
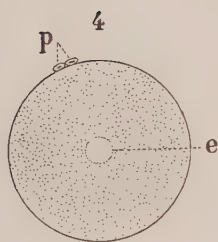
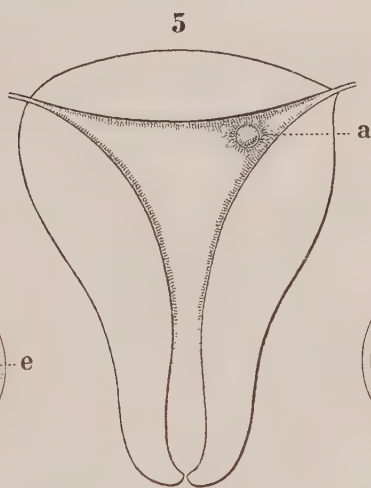
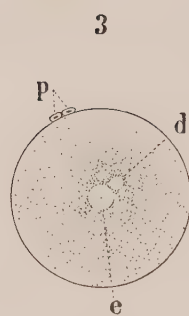
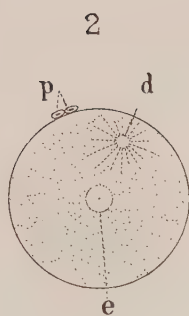
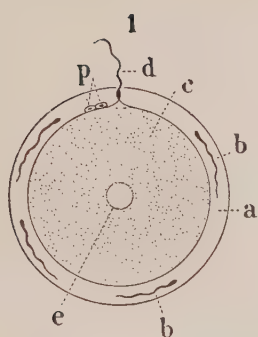
**Embryologiae humanae
prima phaenomena describentia**

(Disp. I, Caput V p. 77)

SCHEMATUM INTERPRETATIO

1. Ovulum femineum mox foecundandum. — *a.* Membrana vitellina. — *b.* Spermatozoides ovulum invadentes. — *c.* Vitellus. — *d.* Spermatozois vitellum ingrediens. — *e.* Pronucleus femineus. — *p.* Globuli polares.
2. Ovulum in cuius vitellum spermatozois unus ingressus est. — *d.* Spermatozois post ingressum in astri effigiem seu in pronucleum masculinum tranfiguratus.
3. Ovulum foecundationi proximum. — *d.* Spermatozois radiis spoliatus prope fit pronucleo femineo, ad eundem se movente.
4. Ovulum jam foecundatum. — *e.* Primus nucleus segmentationis ex unione duplicis pronuclei formatus.
5. Uterus. — *a.* Ovulum foecundatum per oviductum in uterum deveniens a mucosa membrana ejusdem circumdatus atque retentus.
6. 7. 8. Ovuli foecundati segmentatio, *h. e.* alterius primum cellulae, deinde gradatim aliarum cellularum e cellulis productio (1).
9. Ovulum involucra embryonis ex segmentatis cellulis habens. — *a.* Embryonis primum delineamentum. — *b.* Involucra ejusdem.

(1) Scias segmentationem hujusmodi physiologicam esse atque vitalem cellulae e cellula productionem, quae a foecundationis momento in corpore ad mortem usque sine interruptione perdurat. Corpus enim agglomeratio cellularum est continuo-novas cellulas producentium, quae ad augmentandum vel ad resarciendum integrum corpus inserviunt.

INDEX

	Pag.
MONITUM IN HANC TERTIAM EDITIONEM	V
DE RATIONE OPERIS NECESSARIA PROLUSIO	VII

DISPUTATIO PRIMA

DE HUMANAЕ GENERATIONIS OECONOMIA ET LEGIBUS

PROOEMIUM

CAPUT PRIMUM. De generationis principiis seu de discretione sexuum	6
---	---

ARTICULUS I. De nativa sexuum origine	»
» II. De sexus utriusque discrimine et habi- tudine ad invicem	13
» III. De sexus utriusque naturali indole et officiis	17

CAPUT SECUNDUM. De activo generationis prin- cipio, seu de semine virili	22
---	----

ARTICULUS I. De veterum sententiis	»
» II. De vera seminis virilis genesi et organis	25
» III. De spermatis indole et virtute prolifica	29
» IV. De perfecti spermatis producendi tem- poris	34
» V. De virilitatis indole	36
» VI. De Eunuchismo	37
» VII. De Vasectomia	41

CAPUT TERTIUM. De passivo generationis princi- pio	43
---	----

ARTICULUS I. De feminei seminis existentia et efficacia juxta veteres	44
» II. De vera feminei germinis natura et viis	48
» III. De ovulatione et de menstruis	51
APPENDIX. De Hermaphroditis	57

CAPUT QUARTUM. De sexus utriusque legitima unione	59
--	----

ARTICULUS I. De matrimonii lege et natura	»
---	---

	Pag.
» II. De naturali generationis actu	64
» III. De foecundatione artificiali	73
CAPUT QUINTUM. De novi hominis conceptione	77
<i>Quaestio</i> I. In quo conceptio proxime et essentialiter existat	78
» II. In qua feminei organi parte conceptio fiat	83
» III. Utrum stata sint conceptionis tempora	84
» IV. Utrum et quare aliquando detur multiplex simultaneus conceptus.	86
» V. De causis differentiae sexuum et assimilationis ad parentes	87
APPENDIX. De Parthenogenesi	91
CAPUT SEXTUM. De mulieris post conceptum muneribus	93
ARTICULUS I. De muliere praegnante	93
» II. De Partu	94
» III. De neonati lactatione	95
CAPUT SEPTIMUM. De nonnullis in generationis operam influentibus	104
ARTICULUS I. De consanguinitate	»
» II. De idonea aetate	107
» III. De luxu et intemperantia	109
CAPUT OCTAVUM. De debiti conjugalıs temporibus	111
ARTICULUS I. De tempore menstrui fluxus	»
» II. De tempore praegnationis	115
» III. De tempore purgationis puerperalis	119
» IV. De tempore lactationis	121
» V. De tempore morbi	122
APPENDIX. De genitalium officio interno	126

DISPUTATIO II.

DE MATRIMONII CONSUMMATIONE ET DE CONJUGALI IMPOTENTIA

PARS PRIMA. De matrimoniorum consummatione	130
--	-----

	Pag.
CAPUT PRIMUM. De conjugali actu matrimonium consummante	133
PROPOSITIO I.	136
» II.	138
» III.	141
DUBIA.	147
CAPUT SECUNDUM. De probatione inconsummationis	149
ARTICULUS I. De sigilli virginitatis existentia . . .	150
» II. De probanda virginitate	152
PARS SECUNDA. De conjugali impotentia . .	155
CAPUT PRIMUM. De impotentia ad conjugalem copulam	157
ARTICULUS I. De frigidis et maleficiatis	»
» II. De eunuchis et hypospadiis	161
» III. De feminea arctitudine	163
CAPUT SECUNDUM. De impotentia ad generationem, seu de sterilitate	166
ARTICULUS I. De sterilitate virorum	»
» II. De sterilitate mulierum	168
» III. De mulieribus excisis	171
CAPUT TERTIUM. De impotentia ad contrahendum matrimonium	174
PROPOSITIO I.	176
» II.	177
» III.	179
» IV.	181
» V.	184
» VI.	191
» VII.	197
» VIII.	199
» IX.	204

IMPRIMATUR

FR. ALBERTUS LEPIDI O. P. S. P. A. Mag.

DISPUTATIONES

PHYSIOLOGICO - THEOLOGICAE

A. ESCHBACH S. Sp.

GALLICI SEMINARI IN URBE OLIM RECTORE

DISPUTATIONES
PHYSIOLOGICO-THEOLOGICAE

TUM MEDICIS CHIRURGIS

TUM THEOLOGIS ET CANONISTIS

UTILES

EDITIO TERTIA

PLURIBUS AUCTA, SCHEMATIBUS ORNATA

Disputationes III et IV

De Embryologia Sacra

De Abortu medicali et de Embryotomia

ROMAE

DESCLÉE, ET SOCII

Editores Pontificii

Piazza Grazioli (Palazzo Doria)

PARISIIS

VICTOR LECOFFRE

J. Gabalda

Rue Bonaparte, 90.

CUM PERMISSU SUPERIORUM

Salvo omni jure proprietatis.

PRAEFATIO

In priori Disputationum istarum tomo physiologicam exposuimus oeconomiam et leges, quas Supremus rerum omnium Auctor et Creator voluit atque decrevit rite esse servandas, quatenus a protoparentum die ad ultimam usque mundi periodum, humana stirps, licet morti obnoxia, in aevum se propaget.

Quod jam viri unius cum una muliere conjugale torum ab initio Deus instituit, in plenitudine temporis Christus Dei Filius sanxit, ad sacramenti dignitatem promovit, decrevitque a nemine esse separandos quos duos semel Deus ipse conjunxerit. Idcirco in tomo eodem de christiani matrimonii semel consummati firmitate egimus, necnon de dispensatione super nondum consummatum a Pontifice enlargienda. Graves proinde atque multiplices difficultates solvere conati sumus, quibus in

discutiendis atque dirimendis causis matrimonialibus ecclesiasticus judex persaepe implicatus apprehenditur.

Quare episcopalibus Curiis atque medicis tomus primus dicabatur.

Hisce jam ad fundamenti instar praejactis, in tomo hoc altero de Embryologia sacra agemus, de anima scilicet infantis in materno utero inclusi, circa quam inquiramus oportebit quando advenit, quibusque mediis aeternae ejus saluti, tum a parentibus tum a sacris Ecclesiae ministris, sit providendum.

Demum, quia, semel data originali humanae naturae depravatione, passim accidit conflictum oriri, quasi jurium seu pugnam matrem inter et foetum in quarta disputatione de salebrosis dubiis disputandum nobis erit exinde ortis; responsa tum medicorum tum theologorum nota faciemus, sarta tectaque solutionum principia vindicabimus, atque demum in adductis Sacrae Romanae Sedis decretis eadem jam comprobata esse atque authentice firmata palam faciemus.

Ex hisce apparet universim tomum hunc alterum curam animarum habentibus esse quam maxime profuturum.

DISPUTATIO TERTIA

EMBRYOLOGIA SACRA

SEU

DE ANIMA FOETUS

DEQUE EJUS AETERNA PROCURANDA SALUTE

Universim *embryologiae* vocamine ea significatur physiologiae pars, quae de embryone seu de foetu sermocinatur, ejusque incrementa per singulas praegnationis epochas delineat, necnon formas proprietatesque physicas describit. Disciplinam vero, quae foetus animam principaliter contemplatur, deque procuranda ejus aeterna salute potius tractat, *embryologiam sacram* celebris Cangiamila, Panormitanae ecclesiae olim canonicus, (1702-1763) nuncupavit. Is enim desiderio impulsus « infantulis opitulandi, qui parentum aliorumque sive incuria, sive impietate, priusquam in lucem prodierint, vitam amittunt, vel cum matre ipsa defuncta vivi sepeliuntur, vel in difficili partu opportunis defecti auxiliis, infelicissime ac sine baptismo pereunt; » de hac re egregium opus italico primum sermone, suorum popularium gratia, conscripsit, deinde novis variisque tractatibus auctum, latinitate donavit ¹. Novum licet tum

1. *Embryologia sacra sive de officio sacerdotum, medicorum et aliorum circa aeternam parvulorum in utero existentium salutem.* FR. EM. CANGIAMILA auctore ac interprete. Panormi 1758.

nomine tum re tale opus fuerit, cum antea eruditorum nemo ex professo de materia hujusmodi tractasset, tamen plausu omnium receptum est, imo non utile tantum, sed et necessarium ab Siciliae contra haereticam pravitatem inquisitoris censura fuit declaratum. Unde ipse Pontifex BENEDICTUS XIV, Cangiamilae librum explicitis verbis laudare atque commendare dignatus est ¹.

Verum saeculo XVIII mediante, auctor iste scribebat, tempore videlicet quo circa plurima ad praesentem materiam pertinentia physiologorum scientia adhuc a vero peregrinabatur, quare nihil mireris, cum dixerimus ipsum passim plura docuisse quae antiquata jam sunt, vel praesentium temporum exigentiis minus accommodata. Ad novam itaque trutinam disciplinam eandem revocare eo vel magis duximus, quia de re sane non spernenda hic agitur, de causa nempe rationabilium animarum, quae licet in corpusculis adhuc minus formatis habitent, aeternae beatitudinis sunt capaces.

1. *De Synodo dioec.*, l. XI, c. VII. n. 13. — Caeterum en quibus verbis enunciabatur ANGELI SERIO tunc temporis in Siciliae Regno contra haereticam pravitatem Inquisitoris in Cangiamilae opus censura:

« Opus quidem non solum nomine novum est; sed sive materiam ipsam inspicias, sive etiam ac multo magis dicendi ordinem, sive ipsam docti, bonique publici studiosissimi Auctoris mentem, laudabile. Idque ego sine adulationis nota in genere suo facile princeps judico: tum quod eruditorum nemo ex professo hanc provinciam de foetibus non plene formatis, vel formatis, et in materno utero delitescantibus ante illum explanaverat; tum maxime quod in eo litterarum amatores aliquid ex omni scientiarum specie invenient, quod addiscant, et admirentur... Huc accedit ejus laboris necessitas, utilitas, et oblectamentum. Quam enim necesse fuit, animarum curatores excitare, quo enitantur in posterum, tot abortivos sedulo, studioseque baptizare, qui ad haec usque tempora, aeternae addicebantur miseriae, vel ob parentum incuriam, vel ob quorundam medicorum, ac theologorum sensum, qui animationem forte primis a conceptione diebus contingentem, non nisi post menses evenire opinabantur? Quam illud etiam necessarium Caesarum sectionis ope, tot homunculos ad coelos mittere, vel etiam servare in terris, et interdum, gloriose victuros; qui secus periclitantibus, aut etiam defunctis matribus inexpectati perirent.

« Faxit ergo Deus ut Ecclesiae, ac saeculi Principes tanti operis lectionem non dedignentur; illaque permoti ea conferant remedia, quibus ad tam grave negotium indigemus: quae si desint, inanis erit quaecumque parochorum indefessa vigilantia, inanes quaecumque ferventes, et assiduae instructiones. »

Caetoroquin, sic CANGIAMILA, « admiranda solis beneficentia ad omnia viventia sese extendit, etiam minima insecta aliaque tenuissima animalia, quae sub humo vivunt, ac terrae latibulum inhabitant, nec est qui se abscondat a calore ejus. Simili ergo ratione sacerdotum Christi charitas omnibus hominum generibus consulere debet, quamvis lucem istam nondum aspicientium, sed maternis visceribus inclusorum. Hoc autem prae cunctis aliis de animarum pastoribus dicendum est, imo vero una e majoribus curis, quae parochi animo, qui vere parochus sit, incidere consuevit, circa nonnatorum salutem versatur. Nec id mirandum: Tridentinum enim docet parochos pauperum ac miserabilium... personarum curam paternam gerere divino jure teneri (Sess. 23, de *Ref.*, cap. I). Porro quis unquam nonnatis pauperior ac miserabilior? ».

Itaque aeternam nonnatorum beatitudinem solum prae oculis habentes, in hac altera disputatione de foetus animatione per animam rationalem primo agemus, deinde de ejusdem cura spirituali fusius tractaturi, seu de mediis, quibus aeternae foetus saluti consulendum sit.

PARS PRIMA

DE HUMANI FOETUS ANIMATIONE

Gravissimum esse quod hic pro viribus disputandum suscipimus argumentum, nemo sponte non videt. Investigandum enim erit, quae sit causa proxime efficiens primae conformationis foetus in utero matris, quod sane « pèrardua atque obscura res est. » Definiamus oportebit, utrum causa haec sit ipsa novi hominis, qui concipitur, anima, vel aliqua virtus ab anima distincta; proindeque utrum anima humana infundatur, vel primo conceptionis instanti, vel posteaquam foetus ab virtute aliqua aliena formatus fuerit. A sententia utique quam de hisce singulis unusquisque amplexus fuerit, ejusdem circa naturam abortus, necnon circa baptismum abortivis conferendum, practicum judicium pendeat necesse est. Jam vero si rei gravitas, atque animarum saluti prospiciendi propositum incitamenta vehementiora sint, quae ad praesentem disputationem aggrediendam animum augeant, tot et tam arduis difficultatibus argumentum scatere conspiciamus, ut vix illud perscrutari audeamus, praesertim cum nos minime lateat excellentiores viros, dum hujusmodi pelagi fundum explorare incoeperint, penitus animo et spe defecisse. Sic GALENUS¹, omnibus undique perpensis, ignorantiam suam aperte fassus est, dixitque se nullos unquam philosophos reperisse, qui potuerint sibi veram causam nostri confor-

matricem designare; quare rogabat ipse omnes, ut, si quidquam de ea re repererint, id sibi vellent communicare. Ita et S. AUGUSTINUS¹: « Infantiam suam quisque non recolit et putat hominem, nisi Deo donante, posse cognoscere unde in matris utero vivere coeperit. Scrupulosissime quidem inter doctissimos quaeri potest ac disputari, quod utrum ab homine inveniri possit ignoro, quando incipit homo in utero vivere. »

Eodem demum sensu sic S. HIERONYMUS: « Nescis viam spiritus et animae ingredientis in parvulum² ».

Unde BRIDEFERTUS ait³: « Beatus Augustinus et Hieronymus nihil temere de anima, asserere conati sunt sed se ignorasse ingenue dixerunt, unde fiat vel quando ad corpus veniat, utrum tempore conceptionis seu aliquo alio tempore. »

Verum progressus datur in scientia et in fide, atque argumenta non deesse nemo nescit, quae veteribus doctioribus impervia, minus docti vel clara luce nunc perspiciunt, vel probabiliter vera suspicantur. Horum in censu collocandum esse argumentum quod de origine animae humanae tractat, deque tempore quo ad corpus veniat, omnino putamus. Quare praemissa veterum sententiarum historica synopsi, quae, jam dato scientiarum naturalium progressu, veritati magis consona visa fuerint, pro posse, exponemus.

1. *De orig. anim.* l. IV. c. IV ad Vinc. Vict.; *In Enchirid.* c. LXXXV.

2. *In Ecl.* II 5.

3. *Glossa super Bcd. presb., de natura rerum*, cap. II.

CAPUT PRIMUM.

Sententiarum historica synopsis.

Mirabilia nimis atque inenarrabilia, tum apud veteres tum apud recentiores nonnullos, circa animae originem ejusque ad corpus adventum, leguntur. Perlustrare singula, necnon benevolum lectorem in hujusmodi, ex parte etiam delirantium, sententiarum colluvionem mergere, mens nobis minime hic est. Obiter de extraneis dicamus ASCLEPIADEM, HERACLITEM, Stoicosque aliquos persuasum habuisse animam nec foetui nec infanti praesto esse, sed pubertatis tantum tempore in pueros infundi. AVERRHŒS infusionem istam obtinere aiebat, ubi puer patrem et matrem appellare incipit. Juxta JOANNEM MARCUM, Pragensem protomedicum foetus, saltem donec e materno sinu ad lucem edatur, rationali anima caret¹. Quorum omnium doctrinae ex sequentis propositionis damnatione tanquam ab Ecclesia reprobatae censi debent, nimirum: « Videtur probabile omnem foetum, quandiu in utero est, carere anima rationali, et tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac proinde dicendum erit in nullo abortu homicidium committi². »

Rejectis itaque heterodoxis sententiis, atque repu-

1. Hoc ipse interdum Plato, cum dicit « animam extraneam alias et extorrem uteri, prima adspiratione nascentis infantis adduci, sicut exspiratione novissima educi. » Vid. TERTUL., *de Anima* cap. xxv.

2. Prop. xxxv, inter sexaginta quinque ab Innocentio XI, anno 1679, damnatas.

diatis quæ Platonici et Arabes de mundi animæ celestiumque corporum in embryonem et foetum influxu somniati sunt, de domesticis doctrinis, quæ apud Patres atque in christianis veteribus et modernioribus scholis per sæculorum decursum obtinuerunt et hodierna die obtinent, sedulo inquiremus.

ARTICULUS I.

De doctrinis Patrum.

Quantum Patrum veterum ingenia torquebat « maxime ecclesiastica » quaestio de animæ origine, atque de tempore quo homo in utero vivere incipit, scitum est. ORIGENES Platoniorum vestigiis insistens, animas, antequam in hæc corpora descendant, jam exitisse celestesque orbes inhabitasse, putabat, addens eas in poenam peccatorum in coelis admissorum corporibus alligari, quasi carceribus, quo naturali libertate priventur. Hujusmodi Origenis atque Origenistarum placita a sanæ fidei tramitibus aberrare, SS. Patres uno ore declararunt, imo respuerunt uti hæretica; sententiam propriam autem enunciantes alios vidimus docentes animas humanas continuo pro singulis singulas a Deo creari, alios a parentibus in filios traduci. Illud potius Orientales et Graeci tenebant, istud Latini et Occidentales. Augustinus, cum in quæstionem hanc solvendam totius sui summi ingenii vires contulisset, atque neutram partem efficaci ratione sibi probari animadvertisset, neutri adhaesit dubiusque in ultimum diem permansit ¹:

1. « Ego de anima mea nescio quomodo venerit in corpus meum; scit ille qui donavit, utrum illam de patre meo traxerit an sicut primo homine novam creaverit. Sciam etiam ego, si ipse docuerit, quandocumque voluerit. Nunc autem nescio, nec me pudet ut istud fatear nescire quod nescio. » Ita S. Augustinus jam senex in lib. I de *Anima et ejus origine* cap. xv. Rursus libros tres contra Academicos, quos nondum episcopus scripserat, retractans

Unde tertia orta est sententia, dubium ab homine solvi non posse. Ita S. GREGORIUS MAGNUS ad consultationem aliquam respondens pronunciavit: « De origine animae, » ait, « inter sanctos Patres requisitio non parva versata est; sed utrum ab Adam descenderit, an certe singulis detur, incertum remansit, eamque in hac vita insolubilem fassi sunt esse quaestionem. Gravis enim est quaestio, nec valet ab homine comprehendī. » Unde nescientiam hanc inter articulos fidei S. ISIDORUS Hispalensis inseruit.

Ultimo sententiam recenseamus, quae universim apud Orientales obtinebāt, necnon inter Occidentales HILARIUM, AMBROSIIUM, LEONEM Pontificem, aliosque patronos habuit nempe: « animas hominum, priusquam suis inspirarentur corporibus, non fuisse, nec ab ullo incorporari nisi ab opifice Deo, qui ipsarum est creator. » Hanc doctrinam, juxta S. LEONEM, praedicat catholica fides. » Unde. Conc. Lateran. V. statuit quod « anima pro corporum quibus infunditur multitudine, » singulariter multiplicabilis et multiplicata, et *multiplicanda sit*. »

De istis autem singulis fusiori sermone disseritur ab iis, qui de dogmatica re scripsere. Ad nos dubium alterum de animationis tempore potius spectat: Utrum scilicet anima rationalis statim ab conceptionis instanti creetur et adsit, vel postea in corpusculum jam plus minusve formatum infundatur. Cujus quaesiti solutionem ab orientalibus primum deinde ab occidentalibus Ecclesiae Patribus exquiremus.

sic ait: « Quod attinet ad animae originem quo fit ut sit in corpore, utrum de illo uno sit qui primum creatus est;... an similiter ita fiant singulis singulae nec tunc sciebam, nec adhuc scio. » (RETRACT. l. I, c. I, n. 3).

I.

Patrum Orientalium doctrina.

Inter Patres Orientis qui de animationis tempore scripserunt, primus tum antiquitate, tum ubertate doctrinae, GREGORIUS eminet Nyssenus episcopus, cujus egregia verba referamus omnino oportet. In eximii opere *De hominis opificio*, capite xxviii: *Adversus eos qui animos ante corpora tradunt existere, vel contra, corpora priusquam animos esse condita* ita arguit¹:

« Fortassis ab instituto sermone alienum non fuerit, si in id, quod de animo et corpore passim in ecclesiis controvertitur, inquiramus. Quidam enim animos hominum, quasi quamdam nationem, seorsum quadam in republica existere longe ante corpora tradunt; alii seriei creationis, qua formatus est homo, a Moyse² descriptae inhaerendo animum corpore ortum posteriorem esse aiunt... Utraque opinio cum reprehensionem mereatur, operae pretium fuerit in omnia studiose inquirere, quae in explicandis utriusque partis decretis in medium afferuntur... Id vero et orationem prolixam et temporis non parum requireret. Idcirco breviter, quantum ejus fieri poterit, consideratis utriusque partis argumentis, ita deinde quod proprie instituimus, prosequemur. » — Propriam autem suam sententiam in fine ejusdem capituli sic auctor enuntiat: Nostra vero hac tota in re sententia, media inter opinionem utramque via incedendo, ipsam ad veritatem sese dirigit; est enim hujusmodi: animos neque secundum graecae sapientiae errorem, una cum universitate in orbem agitatatos... in terram delabi: neque corporis causa tum primum oriri, cum jam illud instar luteae cujusdam statucae sit conformatum. » — Capite deinceps sequenti Nyssenus fusius probat *idem esse cum animo, tum corpori, existendi principium.*

1. Ap. MIGNE *Patr. gr.*, t. XLIV, p. 230.

2. *Genes.* II, 7.

« Cum unus et idem homo sit, qui corpore et animo constat: unum esse communeque tribuendum ei dicimus existendi principium, ne parte hac seipso prior altera junior sit et posterior.. Nimirum ut in tritici grano vel quovis alio semine totam spicae vel frugum maturarum speciem potestate, sicuti loquimur, comprehensam dicimus et herbam et culmum, et internodia, et fructum, et aristas: cum nihil horum altero in natura prius reipsa existat, vel oriatur citius, sed naturali ordine tandem insita semini facultas ipsa appareat; nulla in semen alia se natura extrinsecus vel insinuante: sic etiam existimamus humanò in semine, cum homo primum incipit oriri, facultatem naturalem contineri, simul cum ipso excretam.

« Hanc porro naturali quadam progressionis serie ad perfectionem sui contendentem, paulatim se explicare ac patefacere, non quod extrinsecus aliquid recipiat, cujus ope sui perfectionem adipiscatur; sed propria vi ad eam paulatim proficiendo pervenit. Animus adeo, quemadmodum ante corpus non existit, sic hominis initio sine animo corpus esse dici vere nequit...

« Nam ut in eo, quod materno *in alvo ad conceptionem corporis deponitur, antequam formetur, perspicui articulatæ membrorum cohaerentium distinctio nequit*, sic neque vis animi propria deprehendi in eodem potest, antequam ad affectiones suas illa progrediatur. Et quemadmodum nemini dubium est, idem illud in diversos artus diversaque viscera conformari, nulla externa facultate, ut hoc perficiat, ingrediente: sed facultate ipsi a natura insita, opera et affectione sua in hoc incumbente: eadem ratione de animo nobis cogitandum est, etiamsi per quasdam affectiones in parte hominis externa et apparente, indicia de se nulla praebeat, nihilominus praesentem esse.. Ac quemadmodum eam ipsius partem, de qua corpus constituitur, non carnem esse dicimus, non ossa, non comas, non aliud quidquam eorum quae

in homine existunt, sed statuimus illam potestate quodlibet horum esse, tametsi necdum quidquam conspici tale possit: sic animae partem quod attinet, quamquam in ea necdum facultas ratiocinatrix, quae est τὸ λογικόν, neque appetens, quam τὸ ἐπιθυμητικόν vocant, neque τὸ θυμικόν quod animi affectiones continet, appareat; *tamen ea inesse huic dicimus*: et consimili ratione quatenus corpus formatur ac perficitur, etiam affectiones animi una cum corpore crescere. Nam ut in homine, qui aetatem ad integram pervenit, et inter grandiores censeatur, affectiones animi jam manifesto apparent, sic ortus nostri initio, prout tum res postulat, ita sese convenienter actiones animi declarant, in eo quod *ipse sibi de materia in alvo matris deposita domicilium aptissimum naturae suae fabricat* ».

Doctrinam eandem in libro: *De anima et resurrectione*¹, Nyssenus exhibet et tuetur. Quare citra dubium omne dicendus est putasse, « una cum vita foetus incipere animationem, nec hanc esse illa posteriorem, seu una cum concepto semine jungi atque penitissime animationem cohaerere². »

BASILIIUM fratris sui GREGORII sententiae adhaesisse, ex eo evincitur, quod ad AMPHILOCHIIUM scripsit, hunc de abortu canonem statuens: « Quae de industria foetum corrumpit, caedis poenas luat. Formati autem vel informis subtilitas a nobis, non attenditur. » In quem canonem ita BALSAMONIS, Antiocheni patriarchae, commentarium habet: « Hoc autem dictum est propter eos, qui dicunt quod, quoniam semen in matricem dejectum non statim formatur in hominem, sed prius quidem fit sanguis, deinde in carnem humanam concrescit, deinde effingitur, et formatur in membra et partes, non fit cae-

1. MIGNE, *Patr. graec.*, t. XLVI, col. 125.

2. Ita, recensitis D. Greg. testimoniis, cl. Passaglia concludit (*De Im. Deiparae semper Virginis conceptu*, part. III, p. 1879), et cum ipso quicumque citatos mox textus legerit.

des quando abortio facta fuerit foetus qui nondum est formatus ¹. »

S. MAXIMUS abbas, qui orientales et occidentales ecclesias perlustravit, atque Graecorum theologus eximiusque philosophus nuncupatur, eadem de immediata foetus vix concepti animatione sententiam defendit specialiter *contra eos, qui corpora ante animas existere affirmabant*, ita argumentans ²:

« Post corpora existere animas, o isti, dicere facile et cujusvis volentis est, at ratione probare quod dicitur perquam difficile est atque operosum... Si enim id quod secundum vos in generationis humanae materia ponitur, inanimatum omnino est sequitur necessario, ut etiam vitalis nimirum potestatis plane sit expers. Nam quod anima, quoquo modo comparata fuerit, caret, id omni vitali privatum est virtute. Quod si animae ejusque vitalis potestatis et virtutis plane expers est, mortuum esse manifestum est; verum si mortuum esse statuitur, neque alitur neque crescit, neque ullo modo subsistere poterit, aut indissipatum et indiffusum manere..

« Jam vero etiam si embryon anima praeditum esse a veritate coacti (nam acriter vos urgere opus est) statuitis, qua et quali ista, et quomodo observata aut appellata convenienter sequitur ut doceatis. Atque si solam illud nutriendi et augendi animam, habere affirmatis, plantae alicujus profecto, non hominis, hac ratione secundum vos corpus illud, quod nutritur et augetur, erit. Et quomodo plantae pater homo sit intelligere, quoquo consideratione vertor, equidem non habeo, cum de homine planta existentiam secundum naturam prorsus non habeat. Si contra sensualem solam in embryo inesse animam asseveratis, equi plane vel bovis vel alterius

1. S. Basil. *ad Amphil. ep. canon.* I, inter opera Balsam. MIGNE, *Patr. gr.*, t. CXXXVIII, col. 587.

2. *De variis difficilibus locis sanctorum Dionysii et Gregorii seu Ambrosiorum liber.* MIGNE, *Patrol. graec.*, t. XCI, col. 1335 et seq.

alicujus animalium terrestrium aut volatiliū animam habere embryon de conceptione manifestabitur, ac secundum naturam hominis per vos homo pater non erit, in prima coagmentatione, sed plantae alicujus, uti dicebam, vel animalium terrestrium alicujus. Et quid hoc absurdius aut amentius?...

« Quae quidem argumenta reformidantes, si ad illud extremum confugitis, iniquum esse dicentes quod imago atque pars divina (intellectualem ita appellatis animam) cum fluxione atque sordida voluptate coexistat et honestius esse statuendum post quadraginta conceptionis dies insinuari illam, naturae Opificem aperte calumniari videbimini, argueminique, quod horrendum blasphemiae hujus, quae palam est, periculum non temere subitis. Nam si matrimonium malum est, mala est, ut apparet, naturalis quoque procreationis lex, et si mala est ea naturalis procreationis lex, etiam is videlicet qui naturam effecit, ac legem procreandi ei dedit, in malitiae apud vos crimine jure incurret... Cujusmodi opinionis si forte inde occasionem sumpsistis, quod magnus Moyses scripsit ab eo poenas non esse repetendas, qui gravidam mulierem cecidisset ante quadraginta dies, si propter plagam embryon in lucem ederet, sciendum est quod capiens Moyses non rationalis ibi animae in corpus ingressum, sed perfectam sati figurationem absolvi intra id tempus significans², interim in hunc sensum haec scripserit. »

Nyssenī etiam vestigiis MELETIUS inhaesit philosophus sic docens²: « Anima vero ab initio cum semine, ut sapientissimus Gregorius scriptum reliquit, cum corpore contextitur: fieri enim non potest, inquit, uti existimemus, ipsam animam alienae aedificationi congruere, sic uti nec sigillum cerae impressum accommodari alienae

1. Exod., XXI, 22.

2. *Elucubratio synoptica de natura hominis*. MIGNE, *Patr. gr.*, t. LXIV, col. 1087.

imāgīni ullo pacto posse. Quaemadmodum enim semen ex minimo quodam, ad illud quod perfectum est redigitur, ita et animae actio, recta ratione subjecto corpori insita, cum eo simul accessionem incrementumque sentit. Siquidem, solae ejus, vegetalis, auctivaeque facultates, in prima constitutione ceu radix quaedam terrae recondita ipsam praeveniunt; nam illud quod accipit, prae sui exiguitate majoris capax esse haudquaquam potest;... neque quidpiam, ut perfecta efficiatur, eorum quae extrinsecus sunt accipit, sed seipsam propria vi incepto tenoris ordine debito fini constituit, ut neque animam corpus praecedere, neque ipsum corpus vicissim animā separatum, ut Graeci nugantur, sed utriusque idem principium esse verissime credendum sit ¹. »

Ex oppositae sententiae patronis, contra quos Nys-senum atque S. Maximum acuto gladio pugnasse mox vidimus, unum majoris notae Theodoretum audiamus:

« Pronum est, » ait, « invenire, de hominis natura, et Moysen legislatorem, et prophetam David, et fortissimum Jobum... Omnes enim concordī oratione docent, ex terra et aqua caeterisque elementis humanum corpus effectum esse animam vero nequaquam ita in corpore dimissam, ut antea existeret, sed corpore jam formato creatam esse. « Formavit enim, inquit, Deus hominem pulverem sumens de terra, et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitae, factusque est homo anima vivens, »... Haec itaque Moyses in mundi genitura conscripsit: quibus similia quoque in legibus docet. Ubi enim de praegnantē muliere mentionem facit, quae plagis affecta pariat abortivum, formari prius in alvo matris infantem ait, deinde animari: non ita ut anima extrinsecus aliunde corpori inseratur, neque ut nascatur e semine, sed divino instituto, sicut ab initio insita naturae lex fuit, creationem accipiat. Hoc et fortissimus Job

1. *Sermo de natura hominis*. MIGNE, *Pat. gr.*, t. LXXXIII, col. 942.

confitetur: « Memento te, cum lutum essem, finxisse me, « in terram vero iterum convertis me. Nonne sicut lac « mulsisti me, et sicut caseum me coagulasti? Pelle et « carne induisti me, ossibus et nervis implicuisti me: vi- « tam et misericordiam posuisti apud me. » His verbis ostendit, nuptiale commercium et gignendorum libero- rum subsidia exiguamque illam humani seminis portio- nem in quamplurimas species membrorum transformari: ac tunc denique creari animam corporique adjungi. »

II.

Patrum Occidentalium sententiae.

Ad Occidentem jam transeuntibus, primus TERTULLIA- nus occurrit, qui de re nostra ita sermocinatus est: « Quo modo animal conceptum? Simulne conflata utriusque substantia corporis animaeque, an altera earum prae- cedente? Imo simul ambas et concipi, et confici, et perfici dicimus... Recognita enim de novissimis prima; si mors non aliud determinatur quam disjunctio corpo- ris animaeque, contrarium morti, vita non aliud defi- niatur quam conjunctio corporis animaeque... Porro vi- tam a conceptu agnoscimus, quia animam a conceptu vindicamus. *Exinde enim vita quo anima:* pariter ergo in vitam compinguntur quae pariter in mortem separantur ¹. »

In his nihil est quod non apud Orientales, ut ex su- perius dictis apparet, communiter docebatur.

Quare TERTULLIANUM, ait HIERONIMUS, ² « maxima pars Occidentalium secuta est » tenentium cum ipso, animas esse a conceptu et a parentibus traduci, ita ut anima patris sit anima filii et « ex uno homine tota ani-

1. *De anima*, cap. XXVII.

2. *Ep.* 126, MIGNE, t. 22 col. 1086.

marum redundantia agi ¹, « dicenda sit. Aliter autem Africanum aliter SS. Patres traducianismum interpretasse, omnino sciamus. « In solemni sexuum officio, ita ille, quod marem et feminam miscet, anima in utero seminatur pariter cum carne, et pariter cum ipsa sortitur et sexum ². » Qua doctrina « perversius quid dici potest? » quaerit AUGUSTINUS ³, affirmans id tantum inter Christianos disputari posse, utrum, scilicet, sicuti « lucerna de lucerna accendatur et sine detrimento alterius alter inde ignis existat, sic anima de anima parentis fiat in prole vel traducatur in prolem, » sed, pergit ipse, quid mirum si ullus sensus humanus hoc comprehendit?

In talem spiritualem utique traducianismum, eo maxime quia, hoc semel admissio, expeditiorem evadere putabat originalis peccati in posteros propagationem, inclinasse AUGUSTINUS ita visus est, ut et ipsum HIERONYMUM, hac in re Orientalium potius Patrum discipulum, dubium atque haesitantem reddidit ⁴.

1. TERTUL. *De anima*, cap. XXVII.

2. Ibid. cap. XXVII et XXXVI.

3. *Epist.* 190, MIGNÉ, t. 33 col. 861.

4. Sic anno 415 ad Hieronymum AUGUSTINUS: « Hoc certe sentis quod singulas animas singulis nascentibus etiam modo Deus faciat... Volo ut illa sententia etiam mea sit, sed nondum esse confirmo. Misisti ad me discipulos ut ea doceam quae nondum ipse didici. Doce ergo quod doceam; nam ut doceam, multi a me flagitant eisque me sicut alia multa et hoc ignorare confiteor... Doce ergo, quaeso, quod doceam, doce quod teneam et dic mihi si animae singillatim singulis hodieque nascentibus fiant, ubi in parvulis, peccent ut indigeant in sacramento Christi remissione peccati, peccantes in Adam ex quo caro est propagata peccati?... Quoniam igitur neque de Deo possumus dicere, quod vel cogat animas fieri peccatrices, vel puniat innocentes, neque negare fas nobis est eas, quae sine Christi sacramento de corporibus exierint, etiam parvulorum, nonnisi in damnationem trahi; obsecro te, quomodo haec opinio defenditur, qua creduntur animae non ex illa una primi hominis fieri omnes, sed sicut illa una uni ita singulis singulae? » (*Epist.* 166, MIGNÉ, t. 33 col. 720).

Anno insequenti, HIERONYMUS ita ad Augustinum rescripsit: « Duobus libellis tuis eruditissimis et omni eloquentiae splendore fulgentibus ad tempus respondere non potui; non quod quidquam in illis reprehendendum putem, sed quia juxta beatum apostolum: *Unusquisque in suo sensu abundat, alius quidem sic, alius autem sic*. Certe quidquid dici potuit et

Ast quo efficacius duplicem tum ORIGENIS tum TERTULLIANI errorem profligarent, Occidentalium Patrum et scriptorum quamplurimi « ex vulgari medicorum et ad intentionem magis accommodata sententia ¹ » de animationis tempore sunt locuti, ponentes animam ante formationem foetus nondum esse. Sic GENNADIUS Massiliensis: « Animas hominum non esse ab initio inter caeteras intellectuales naturas, nec simul creatas, sicut ORIGENES fingit; neque cum corporibus per coitum seminatatas, sicut Luciferiani, CYRILLUS et aliqui Latinorum praesumptores affirmant; sed dicimus creationem animae solum Creatorem omnium nosse, et corpus tantum per conjugii copulam seminari, Dei vero iudicio coagulari in vulva et compingi atque formari, ac, formato jam corpore, animam creari et infundi, ut vivat in utero homo ex anima constans et corpore, et egrediatur vivus ex utero plenus humana substantia ². »

Eodem fere tempore pseudo-Augustinus aliquis scripsit: « Humanum corpus nec vivere nec nasci potest sine anima rationali; vegetatur tamen, et movetur, et

sublimi ingenio de Scripturarum Sanctarum haurire fontibus a te positum et disertum est. » (Ap. Aug. *epist.* 172, MIGNÉ, t. 33, col. 752).

Caeterum Augustini mentem ex aliunde venari potes. Sane cum quaestionem de animae origine, unde sit, solvere imparem ad mortem usque se professus sit, dubium alterum de animationis tempore, seu quando anima ad corpus veniat, nullibi explicito sermone tractare visus est. Attamen quid hac etiam de re ipse magis senserit non obscure passim indicasse putamus. Sic de abortivis foetibus inquirens an resurgent, ita respondet: « Si resurrecturos eos dixerimus, de iis qui jam formati sunt tolerari potest utcumque quod dicitur; informes vero abortus quisnon proclivius perire arbitretur, sicut semina quae concepta non fuerint? *Sed quis negare audeat, etsi affirmare non audeat, id acturam resurrectionem, ut quidquid formae deficit impleatur? Atque ita non desit perfectio quae accessura erat, quemadmodum non erunt vitia quae accesserant tempore* ». (*Enchirid.* cap. 85).

Quaestionem itaque « an informes abortus resurgent » S. Doctor non ex eo movebat, quia de anima ipsa in foetu nondum formato dubitandum esse censuerit, sed quia, cum nullus resurget informis, incertum est resurrectionem acturam esse ut quidquid formae defuit impleatur. (MIGNÉ, t. 40, col. 272).

1. FLORENTINUS de ministrando bapt. foetib. abort. disp. I, sect. X.

2. De ecclesiast. dogmat., cap. XIV. MIGNÉ, *Patr. lat.*, t. 58, col. 984.

crescit et humanam formam in utero recipit, priusquam animam rationalem recipiat ¹. »

Alio pseudo-Augustino auctore, « Moyses tradidit : *Si quis percusserit mulierem in utero habentem, et abortiverit : si formatum fuerit, det animam pro anima; si autem informatum fuerit, mulctetur pecunia*, ut probaret non esse animam ante formam... Contempleremur facturam Adae. In Adam enim exemplum datum est, ut ex eo intelligatur, quia jam formatum corpus accipit animam. Nam potuerat animam limo terrae admiscere, et sic formare corpus. Sed ratione infirmabatur, quia primum oportebat domum compaginari, et sic habitatorem induci. Anima certe quia spiritus est, in sicco habitare non potest, ideo in sanguine fertur inhabitare. Cum ergo corporis lineamenta compacta non fuerint, ubi erit anima ²? ».

CASSIODORUS demum sententiam eandem ita refert : « Legimus (Gen. II, 7) in conditione rerum, mox ut de limo terrae corpus effectum est, statim Dominum insufflasse, factumque esse Adam in animam viventem... Hoc nonnulli secuti, dixerunt mox ut semen humanum coagulatum fuerit in vitalem substantiam, illico creatas animas corporibus dari discretas atque perfectas. Mendendi autem artifices quadragesimo die humanum atque mortale pecus animam dicunt accipere, cum se in utero matris coeperit commovere ³. » Auctor ipse, « Melius est, » ait, « in tam occultis causis confiteri ignorantiam, quam periculosam assumere fortassis audaciam. »

1. Lib. *de spiritu et anima*, cap. IX, inter opera S. AUGUST., t. VI.

2. *Quaest. ex Vet. Testam.*, cap. XXIII, inter opera S. AUG., t. III.

3. *De anima*, cap. VII.

ARTICULUS II.

De veteris scholae sententiis.

Ex iis quae hucusque a Patribus dicta accepimus, conijcere jam est, quatenam summam fuerit de foetus animatione scholae veteris doctrina. Animam singulariter creari, atque corpori minime praëxstitisse, extra dubium positum erat. Rursus de animationis tempore B. ANSELMUS scribere tunc non dubitabat: « Quod mox ab ipsa conceptione infans rationalem animam habeat, nullus humanus suscipit sensus. » Sequeretur enim, aiebat, « ut quoties susceptum semen humanum, etiam ab ipso momento susceptionis, perit, antequam perveniat ad humanam figuram, toties damnetur in illo anima humana, quoniam non reconciliatur per Christum: quod est nimis absurdum ¹. »

Quapropter LOMBARDUS Scholasticorum pater, GENNADI et CASSIODORI vestigiis insistens, ita definivit: « Dicimus creationem animae solum Creatorem nosse, ejusque judicio corpus coagulari in vulva et compingi atque formari, ac formato jam corpore, animam creari atque infundi, ut vivat in utero homo anima constans et corpore, et egrediatur vivus ex utero plenus humana substantia ². »

In his autem affirmandis diligens schola sistere minime debuit. Semel enim admissio, quod formato tantum corpori anima creando infundatur, de hujusmodi formationis natura et principio inquirere sponte occurrebat. Et sane HUGO VICTORINUS, alter Augustinus dictus, ita de hac re sermocinatur ³: « Propterea cum constet

1. *De concept. Virg.*, cap. XII.

2. Lib. II. Sentent., dist. XVIII.

3. *Annotationes elucidatoriae allegoriarum in Lucam*, in verba: *Et exultavit spiritus meus*, etc., op., t. I. et alibi passim.

animam rationalem nonnisi formato corpori dari, et iterum materiam, sicut ipsum corpus, priusquam humanam formam accipiat, moveri, et crescere, et ipso vitali motu, qui ipsi inest, ad hanc ipsam formam perducere, sine contradictione aliqua concedendum putant, quod antequam rationalem animam accipiat, corpus humanum, animam habeat sensualem, qua vivat, et vegetetur, et incrementum formaeque percipiat: in tantum ut si concepto semini et formato rationalis anima non daretur, cum illa anima quam a prima conceptione habet irrationalem, in humana forma de homine animal brutum nasceretur... Hac ergo ratione probare volunt unumquemque duas animas habere: alteram qua vivit, alteram qua sapit... Sed fides catholica ejusmodi assertionem non recipit, etc... » et paulo inferius affirmat « semen nonnisi ex anima rationali vivificari, et sensum percipere. »

Ast, saeculo decimo tertio, Anselmo, Lombardo, Hugone demortuis, sensim sine sensu Stagiritae philosophus scholam universam occupare, atque in re naturali et philosophica ut magister haberi coepit. Quod itaque ab eo scholastici de formatione et de animatione foetus edocti fuerint, scire juvat.

« Cum foetus in utero formantur, ¹ » ita ipse, « femina tardius quam mas perfectionem quarumque partium recipit. Mas, qui quadragesimo die exierit, apparet magnitudine formicae majusculae, et membra jam inde discreta tum caetera omnia tum genitalia constat et oculi praegrandes. Sed femina, quae intra tertium mensem eruperit, indistincta est: quae autem quartum adeptae est mensem distinctionis effigiem brevi tempore accipit... Mares foetus magna ex parte circa quadragesimum diem dextro potius latere moventur, feminae sinistro circa nonagesimum. »

In his Philosophus ab Hippocrate aliisque paulisper

dissentiebat, qui dicebant mares a trigesimo ad quadragessimum, feminas a trigesimo ad quinquagesimum diem formari¹.

Unde factum est, ut nec scholastici in definiendo temporis puncto, quo anima rationalis corpori infundatur, omnino unanimes fuerint, aliis Philosopho, aliis medicorum principicaculum adjicientibus. Prioris tamen doctrina, quam et S. THOMAS² secutus est, universim praevaluit. Quare juxta Coimbricenses³: « Communior veraque sententia est, in maribus absolvi foetus formationem circa quadragesimam diem, in feminis circa octogesimum. Quod ex eo optime confirmatur, quia in veteri lege femina, si masculum pareret, quadraginta diebus, si feminam, octoginta sese domi continebat et a templi ingressu cessabat. Hunc enim numerum divinarum litterarum interpretes, ad imitationem naturae ac temporis quo in utero corpus effingitur, praescriptum fuisse aiunt⁴. »

Si jam de primae embryonis formationis virtute quaeratur, ita docet ARISTOTELES:⁵ « Dicendum est de anima, qua animal dicitur, utrum in conceptu inest an non, et unde. Conceptum enim inanimatum esse nemo statuerit, et vita omnibus modis privatum: quippe cum nihilo minus semina et conceptus animalium vivant quam stirpes, et aliquandiu proliferarunt. Ergo animam in iis habere vegetalem palam est..... Sensualem etiam qua animal est, tempore procedente, recipi et rationalem qua homo, certum est. Non enim simul et animal fit et

1. *De natura foetus*, n. 10.

2. In III. Sent., dist. III, q. V, art. 2.

3. *De anima*, cap. I, q. IV, art. 2.

4. Cf. MALDON. in cap. II. LUC. V, 22. — CORNEL. A LAP. in Levit. XII, 5.

5. *De Generat. anima.*, l. II, cap. III. De sensu hujus loci Aristotelis valde disputant interpretes. Videsis inter veteres JOANNEM PHILOPONUM: *De anima*, ad text. 3 et 24; inter recentiores HIER. DANDINUM, *de corpore ani-*

homo: nec animal et equus. » Paulo inferius subdit animas « omnes potentia prius haberi quam actu, »

Praehabitis hisce Philosophi doctrinis, schola universim tenuit « hominem prius vivere vita plantae, deinde animalis et tandem hominis. » In definiendo autem utriusque prioris vitae vegetativae scilicet et animalis principio, multiplices scholasticorum fuerunt sententiae, de quibus ita cum Thomistis docent Coimbrincenses doctores. Ad quaestionem: « *Quonam puncto temporis videatur anima intellectiva in corpus infundi,* » respondent ¹: « Relicto in primis errore eorum qui, ut refert TERTULLIANUS ², arbitrati sunt animam foetus non induci, nisi postquam in lucem prodiit, occurrit sententia A-lensis ³ existimantis functiones vitae, quae in embryone apparent, ut vegetationem et accretionem, non esse ab ejus anima, sed ab anima matris, sive a virtute formatrice semini inhaerente. Haec tamen opinio ex eo confutatur, quia operationes vitales non ab externo, sed ab intrinseco vitae principio ejus, quod agere sive operari dicitur, proficisci debent. Ex quo sequitur, cum primum embryo nutriri et augeri incipit, existere jam in eo animam. »

« At enim qui animam embryoni tribuunt in varias partes abiere. Quidam inquirunt foetum obtinere primo animam vegetantem: et huic, certo temporis spatio decurso, supervenire animam sentientem, deinde intellectivam, ita ut in eodem homine maneant simul actu tres animae. Sed hoc fieri non posse probatum a nobis fuit... Alii igitur animarum multitudinem improbant asseruerunt eandem animam, quae primo vegetativa fuit, actione virtutis seminalis paulatim perfici, ita ut tandem evadat sensitiva: deinde sensitivam, divina virtute

mato lib. septem seu in Aristotelis tres de anima libros commentarium peripateticum, lib. II, col. 791.

1. *Commentarii collegii Coimbricensis S. J. in II, lib. ARISTOT. de anima, cap. I, q. IV, art. I.*

2. *De anima, cap. XXV.*

3. 2. p. quaest. LXXXVII, memb. III, art. 6.

extrinsecus assistente operanteque, reddi intellectivam. Hos multis argumentis coarguit D. THOMAS¹... Alii censent foetum mox, a principio, intellectivam animam obtinere, etsi non statim munia, quae ipsi peculiaria sunt, administret, sed primum actiones vegetandi, deinde sentiendi, tandem, suo tempore, intelligendi. At haec etiam opinio procul etiam flexit a veritate.

« Ergo superioribus sententiis rejectis, asserendum est materiam foetus primum informari anima vegetativa, deinde sensitiva, pestremo intellectiva.. Ita porro manet foetus materia aliquot diebus sub forma vegetativa; deinde huic intereunti succedit forma sensitiva, similiterque huic intellectiva. Nec mirum quod duae priores formae nullo externi hostis incursu, aut oppugnatione intereant. Nam cum prior sit via seu praeparatio ad secundam, et secunda ad tertiam, priores ambae eas accipient in materia dispositiones, quibus nonnisi certo temporis spatio perseverent, cedantque principi formae cui praeundo, istiusmodi veluti satellitio famulantur.... Caeterum quo temporis puncto, seu quot dierum transacto spatio, anima intellectiva infundatur corpori, disceptatio est inter philosophos: in eo tamen conveniunt quod infundatur cum primum corpus organis humanae proli convenientibus distinctum perfectumque est; quod obtinet etiam dum non est sub magnitudine majori, quam sit grandioris formicae, ut affirmat Aristoteles. » (L. VII, de *hist. anim.*, cap. III).

Eodem sensu DANDINUS peripateticus docet: « actione seminis disponi materiam, totumque corpus praeparari, tum vegetantem quoque animam produci, ubi ad quemdam dispositionis modum ventum sit, et rursus post aliquod tempus, perfecta magis materia, sentientem formam accedere; tum vero disponi adhuc materiam ad

praestantissimam omnino intelligentem formam. Cujus tamen productionem attingere semen non potest, quod ea forma ex materiae potestate educi nequeat: sed spiritalis cum sit, aliunde accedere ad corpus debeat a solo scilicet Deo creata... Sed quamvis in humano foetu hae tres animae producantur, dum tamen adest sentiens, abit vegetans; moxque, accedente intelligente, illa quoque recedit, unicaque in homine superest anima¹. »

Tanquam principalem suum patronum sententiae hujus defensores S. THOMAM invocant sic aientem, postquam caeteras opiniones refellit²: « et ideo dicendum « est, quod cum generatio unius semper sit corruptio al-
« terius, necesse est dicere, quod, tam in homine quam
« in animalibus aliis, quando perfectior forma advenit,
« fit corruptio prioris: ita tamen quod sequens forma
« habet quidquid habebat prima, et adhuc amplius. Et sic
« per multas generationes et corruptiones pervenitur ad
« ultimam formam substantialem, tam in homine quam
« in aliis animalibus. Sic igitur dicendum est, quod anima
« intellectiva creatur a Deo in fine generationis humanae,
« quae simul est et sensitiva et nutritiva, corruptis for-
« mis praëxistentibus, »

Quamvis sat aperta haec videantur, de Angelici vera sententia circa foetus animationem a gravioribus auctoribus dubium motum est. « D. Thomas, ait ARRIAGA solum docet animam prius esse nutritivam, deinde sensitivam, postea intellectivam, quod recte potest de unica anima intelligi: non quia eadem transeat in se ab uno esse ad aliud, sed quia ex defectu dispositionis primo sit nutritiva, id est, prius nutriat quam sentiat, et prius sentiat quam intelligat. Fateor tamen in fine ejus responsionis subijci a D. THOMA alia difficiliora verba, quibus videtur favere sententiae Conim-

1. L. c.

2. I q. CXVIII, art. 2, ad. 2.

bricensium, non tamen omnino aperte eam tradit: unde et quia ratio nos in contrarium pellit, possumus alteram sententiam sequi, » scilicet: animam rationalem infundi corpori, « ubi primum dispositum est ad operationes nutritionis ¹. »

Ulterius notandum est VINCENTIUM Bellovacensem, S. Thomae coaevum, atque ejusdem ven. Praedicatorum Ordinis sodalem, de opinione ista ita scripsisse, ut vix credi possit ipsum putasse eandem S. Doctorem patrocinatedum esse. « *Quidam* autem, ait, ponunt priorem res animas corrumpi, rationali adveniente, et tanquam ad tempus commissas, organisatione completa, definire. Sed hoc quoque non videtur probabile; etc. ² »

Demum in responsione ad tertium, in eodem articulo, Angelicus dicit: « Virtus seminis disponit materiam, virtus autem animae dat formam in generatione animalis... Et nihil prohibet, quin formatio corporis sit ab aliqua virtute corporali; anima autem intellectiva sit a Deo ³. » — Ob hucusque dicta aliquibus visum est interpolatum fuisse hunc locum *Summae theologiae*; quod tamen facile non admittitur.

1. Rod. de ARRIAGA, *de anima*, disp. III, sect. 3. — Si Angelici Doctoris doctrinam de re praesenti assequi cupias, cf. praeter l. c., dist. XVIII, in II Sent., q. II, art. 3; *C. Gent.* l. II, cap. LXXXVII, LXXXVIII, et LXXXIX; *de Potentia* q. III, art. 9. ad nonum, ubi haec leguntur: « Sciendum quod aliter est in generatione hominis et aliter in generatione aeris (ex aqua). Nam generatio aeris est simplex: cum in tota generatione aeris non appareant nisi duae formae substantiales; una quae abjicitur et alia quae inducitur. Unde ante introductionem formae aeris, semper manet ibi forma aquae: nec sunt ibi dispositiones ad formam aeris. In generatione autem animalis apparent diversae formae substantiales; cum primo appareat sperma et postea sanguis: et sic deinceps quousque fit forma hominis vel animalis. Et sic oportet quod hujusmodi generatio non sit simplex, sed continens in se plures generationes et corruptiones. Si ergo per virtutem formativam quae a principio est in semine abjecta forma spermatis, inducatur alia forma, qua abjecta, iterum inducatur alia. Et sic primo inducatur anima vegetabilis; deinde, ea abjecta, inducatur anima sensibilis et vegetabilis simul, qua abjecta, inducatur a Creante anima quae simul est rationis, sensibilis et vegetabilis. »

2. *Speculum naturale*, l. XXIV, cap. XLIX.

3. Unde sic. P. LIBERATORE: « La virtù formativa, comunicata al seme dal generante è quella che costruisce l'organismo, e non l'anima che viene da ultimo per informarlo. » (*Del composto umano*, pag. 264).

Contra thomistas itaque stant caeteri scholae doctores aientes et docentes animam, quae primum embryoni infunditur, esse solam animam rationalem et intellectua-lem, quae « juxta materiae et organorum dispositio-nem opera prius vegetantis, deinde sentientis, ad ex-tremum intelligentis perficiat: eaque omnia quae ab Aristotele, l. c., dicuntur de operationibus intelligenda esse ¹. »

Sententiam hanc Patrum doctrinae magis esse con-sentaneam, ex hucusque dictis cuique deducere est. Eam tenuere vetustiores scholae doctores, praeter VICTORINUM, ALEXANDER ALENSIS, B. ALBERTUS MAGNUS, S. BONAVENTURA, quos scholastici quamplurimi secuti sunt. Scias tamen nec istos a conceptu sed a formationis tantum die ani-mam vindicasse. Formationis autem seu primae orga-nisationis principium aliud dicebant esse ab anima. « In semine, ita sibi objicit Alensis, sive in embryo-ne ante infusionem animae rationalis praecedit quae-dam potentia, qua vegetatur et sentit: sed illa potentia non est sine substantia: ergo animam rationalem prae-cedit substantia animae vegetabilis et sensibilis. » Ad hoc ita respondet: « Dicendum est, quod illa substantia cujus est illa virtus non se habet per modum perficientis (seu formae), sed per modum artificis praeparantis ipsum corpus ². » — « Ibi enim, ait S. BONAVENTURA, non po-dest esse substantia animae perficiens;... potest tamen ibi esse virtus animae patris, quae quidem est in se-mine sicut in subjecto deferente, sicut virtus motoris defertur simul cum lapide projecto ³. » — « In semine igitur, concludit ALBERTUS MAGNUS, est virtus forma-tiva membrorum corporis humani, quibus formatis, per creationem infunditur anima a Deo ⁴. » Aliquid si-

1. Hanc esse Philosophi mentem dicunt PHILOPONUS et ALBERTUS MA-GNUS; (*Summa de homine*, q. VII, ad 5, op. t. XIXI,) et FLORENTINIUS hoc certum esse affirmat.

2. *Summae*, p. II, q. pXII, memb. 2.

3. In lib. II, *Sent.*, dist. XXI, art. I, q. I.

4. *Sum. de homine*, q. XVI, art. 3.

mile etiam S. THOMAS habet, aiens: « Dicendum quod in semine a principio suae decisionis non est anima, sed virtus animae quae fundatur in spiritu qui in semine continetur, quod de natura sua spumosum est. Ista autem virtus agit disponendo materiam, et formando ad susceptionem animae ¹. »

Verbo, doctrinam scholae de foetus animatione ita definire licet:

1. Anima creando a Deo infunditur, non in ipso conceptus instanti, sed embryone jam sufficienter formato ². Ita omnes.

2. Propterea infunditur pro masculis die circiter quadragesimo, pro feminis octogesimo a conceptu die. Ita quamplurimi ³.

3. Utrum vero in embryone ponenda sit pluritas formarum et animarum sibi mutuo succedentium, disputabatur inter doctores, affirmantibus thomistis plurimis, caeteris negantibus.

ARTICULUS III.

De doctrinis recentiorum.

Tres doctissimos viros, saeculo decimo septimo, degisse invenimus, quos tanquam recentiorum in definienda foetus animatione primos duces habere licet. Fuere hi: Th. FIENUS, medicus Lovaniensis, HIERON.

1. *De Potentia*, a. III, art. 9.

2. Quare et *Catechismus ad Parochos* juxta sententiam hanc docet admirabilem fuisse Christi Domini, utpote in instanti perfectam conceptionem, « quum, servato naturae ordine, nullum corpus nisi intra praescriptum temporis spatium hominis anima informari queat. » (*De tertio symb.*, art., n. 4.) Hanc vero doctrinam quam indebito aliquis auctor *thomisticam* nuncupat, quisque videt. (Cf. *Revue des Sciences ecclés.*, t. XXI, pag. 15).

3. Unde moralistae et jurisconsulti veteres sententiam istam, utpote mitiorem, in interpretandis legibus contra foetus animati abortum procurantes secuti sunt. Cf. SALMANT. *Tract. XIII, de Rest.*, cap. II, punct. 4, n. 59. — DIANA: *Resolut. Mor.*, p. 7, tr. V, de abortu, resol. 6. (Edit. Venet., 1650).

FLORENTINIUS Lucensis, Congregationis Matris Dei clericus regularis, et Paulus ZACCHIAS, Innocentii X et totius Status ecclesiastici protomedicus.

1. FIENUS, quem ob inconcussam suae artis scientiam Belgii et Bavariae duces in cubicularium medicum elegere, Lovanienses vero in sua Academia professorem primum retinere omnino voluerunt, anno 1620, opusculum edidit cui titulus: *De vi formatrice foetus liber, in quo ostenditur animam rationalem infundi tertia die.*

« Trado multa in hoc libro, » ita ibi praefatus auctor, « contraria doctrinae non tantum Galeni et Aristotelis, sed et communi omnium fere tum medicorum tum philosophorum. Quidni enim liceat, si ratio suffragetur? Etenim ratio omnium quorumcumque doctissimorum virorum auctoritati longe est anteponenda. »

Quindecim conclusionibus quaestionem integram absolvit. Sex prioribus contra veteres probat, virtutem conformatricem humani foetus neque esse Deum, ut causam proximam, neque superiores intelligentias, neque animam mundi, neque uterum maternum, neque calorem nativum, neque generativam parentum, neque animam, quam plures dicebant jam ante copulam esse in semine. Deinde contra scholasticos fere universos aliam statuit conclusionem, quam « admodum paradoxam » dicit, quia est « praeter communem sententiam omnium tum medicorum, tum philosophorum, qui omnes uno ore ponunt in semine principium actionum conformationis: philosophi quidem, in solo semine virili, medici vero in utroque. » Est autem conclusio haec: « In semine, ut semen est, et ut est in testibus, et priusquam jam animam in utero recepit, nulla est virtus activa conformationis aut generationis; nec semen in generatione se habet ut instrumentum, aut ut efficiens, sed solum ut materia: et in neutro semine parentum est

ullum principium activum generationis, sed solum passivum. » (pag. 91).

Sententiis caeteris remotis, auctor ita doctrinam propriam adstruit :

« Efficiens conformationis est anima semini post conceptionem adveniens. » (pag. 128).

« Anima rationalis prima et sola introducitur in foetum et nulla alia praecedat eam. » (pag. 161).

« Anima rationalis conformat et organizat corpus proprium, seu cujus est forma. » (pag. 184).

« Anima rationalis infunditur tertio circiter a seminis conceptione die. » (pag. 199).

Magno plausu summisque laudibus ¹ Fieni libellus et doctrina ² a plurimis recepta fuere ; sed neque defuerunt qui auctoris propositiones acriter impugnarent. Quare alterum imo et tertium opusculum in thesis suae defensionem exaravit, typisque paulo post mandavit.

2. Medicorum scientiae nova lux etiam ad theologos illuminandos nata erat. Hucusque cum persuasum hi haberent ante quadragesimum circiter diem foetum nullum rationali anima esse praeditum, nec parvulos abortu ante diem hunc ejectos baptizandos esse autumabant. Verum si enunciata FIENI sententia vere probabilis sit,

1. Cujus testimonia plurima in ipsomet libello legere est ; unum horum transcribimus :

Ad clarissimum virum Fienum collegam charissimum « de vi animae formatrice » subtiliter ac nove disserentem.

Legerat hunc librum Rerum natura, Fieni,
Nescio quo casu, nomine praeterito,
Ac cernens operum patefacta arcana suorum,
Adducto haec dixit verba supercilio:
Aut Egomet scripsi haec ; datur aut natura secunda,
Aut Genius nostro major Aristotele.

GERARDUS DE VILEERS, *med. prof. ord.*

2. Anno 1632, in civitate Divionensi, D. VINCENTIUS ROBIN, opusculum in-4. publici juris fecit, cui hic titulus : *Synopsis rationum Fieni et adversariorum « de tertia die foetus animatione » ex quibus clare constabit celebratam antiquitate opinionem de foetus formatione deserendam esse, Fieni novam amplectendam.*

jam istorum salutem negligi religio amplius non permit-
tet. Itaque, anno 1658, e Lugdunensi praelo opus exiit,
parochis et medicis dicatum, cui titulus: *De hominibus
dubiis baptizandis*. Auctor hujus, FLORENTINIUS, discus-
sis veterum sententiis singulis, demonstrare sat feliciter
conatur, non constare ante diem quadragesimum, imo
primis a conceptu diebus, rationalem animam foetui haud
inesse. Propterea « quando foetus abortivus, elapso *quo-
cumque tempore a conceptu*, excutitur ab utero matris,
si in illo appareant lineamenta quibus a mola distingui-
tur, » dici certo nequit talem foetum non esse hominem -
quare sub conditione saltem baptizari debet.

P. FLORENTINII opusculum Sacrae Indicis Congrega-
tioni delatum fuit, cujus tamen Emi Patres illud censu-
randum esse non putarunt; imo judicarunt esse permit-
tendum, modo auctor initio declararet, se nihil in prae-
senti materia *definiendo* dicere atque « neminem, quod
ad praxim attinet, sub mortali obligare, sed tantum ratio-
nes speculativas id suadentes exponere. » Ita factum est,
necnon idem opus, duabus disputationibus superadditis,
meruit ut per novas ultiores editiones iterum atque
iterum renasceret. Editioni autem, quam prae manibus
teneo ¹, triginta novem censurae approbativae praepo-
nuntur: quinque scilicet Universitatum Viennen., Pagen.,
Sorbonen., et Remen.; quinque ex Ordine S. Benedicti,
quatuor ex Ordine Praedicatorum, decem ex Soc. Jesu,
tredecim ex Collegio Salmantien.; caeterae variorum
tum episcoporum tum clarissimorum sacerdotum. Ex iis
quae ibi praeclara in Florentinianae thesis honorem le-
gantur, haec delibare juvat.

Theologi itaque Viennenses ita aiunt: « In solemn-
i doctorum nostrorum congregatione, visis censuris sin-
gulorum post maturam deliberationem decretum fuit, ut
communi nomine inclytae facultatis nostrae libellus iste,
mole sua exiguus, at magnus amplissima utilitate, ma-

1. Lugdun, 1674.

ximo animarum bono comprobaretur, quo citius, ad felices conatus auctoris publico, theologorum accedente testimonio, innumero pusillorum populo, in regione umbrae mortis periclitanti, radius aeternae lucis affulgeret¹. »

Medici Universitatis ejusdem sentiunt quod, « etsi nullum detur tempus determinatum, in quo de inexistentia animae rationalis non possit dubitari, attamen cum doctissimo Th. FIENO et aliis probabili assertione statuimus, facta spermaticae materiae fermentatione, post paucas horas vel paucos dies, embryoni animam rationalem infundi². »

Tuam « thesim diligenter inquisivimus, » aiunt theologi Parisienses, « illam in publicis exercitationibus Sorbonicis tamquam veram propugnare curavimus. Illam... indubitatam, plurimarum animarum promovendae saluti, et prohibendis, quae in procurando abortu perpetrant perditissimae illae mulieres,... damnata a S. BASILIO formati et informis foetus subtilitate delusae, homicidiis, perutilem... censuimus³. »

P. POLINUS studii generalis S. Dominici Regens, et in Universitate Bononien, cathedrae S. Thomae Moderator, jussus Florentinii opus lustrare, ita laudantis suae censurae argumentum praestat: » Quosdam capulari dogmatum vetustati expertus sum affixos, ut probro dent quidquid novitatis umbram augurari conspexerint, moribus placita recentiora corrodescentes: et comminuentes... Quamvis autem novitatis aliquid redolentia mihi non multum arrideant, novissima tamen collimantes Constantipolitanae Synodi sententia protectos, nempe: *Beatus qui praedicat verbum inauditum*, prorsus non illaudo. » Deinde censet opus illud » auctori non modicum orna-

1. Censura II, fac. theol. Univ. Vien., 1663.

2. Cens. II, fac. medicae ejusd. Univ.

3. Cens. V, theol. Univ. Parisien. 1663.

mentum allaturum, omnibusque studiosis plausibilem futurum ¹. »

Demum P. DE ALBERTIS S. J. s. theologiae doctor, in censura sua ait: « Neque ullum hactenus argumentum audivi, quod physice vel moraliter demonstret non esse in principio foetum anima rationali informatum, sed certe prorsus sine prudenti formidine constare de opposito ². »

Ex hucusque dictis deducere est, qualis de animatione foetus sententia, saeculo decimo septimo, vulgato semel FIENI libello, praevalere incoeperit.

3. Eodem fere tempore quo Florentinius isthaec theologos et moralistas docebat, celeberrimus ZACCHIAS, Innocentii X protomedicus, in vulgato suo opere, cui titulus: *Quaestiones medico-legales*, idem argumentum ad jurisconsultorum praesertim utilitatem trutinabat. Disputationem autem suam ita aggreditur ³: « De animatione foetus humani verba facere, cum mihi sese alias obtulisset occasio, coactus sum communissimae opinioni adhaerere, quae vult animam rationalem post quadraginta dies foetum informare, quae opinio in eo maxime fundatur, quod vero consentaneum videtur, tunc foetum propriam animam recipere, cum perfecte organizatus est.. Sed inter recentiores Thom. FIENUS longioribus demonstrare conatus est foetum humanum triduo perfici, ac tertia die ad summum et ut serius rationalem animam recipere. Ego vero communissimam opinionem cum SENNERTO ad trutinam revocans, et apertissime conspiciens non posse ullo modo salvari et magna et innumera absurda, quae de necessitate ad eam consequi animadverti, novae, ac veritati multo magis consonae adhae-

1. Censura XVIII.

2. Cens. XIX.

3. *Quaestiones medico-legales*. Lugd. 1661, opus ALEXANDRO VII, P. M. dicatum. De auctore hujus operis ita FELLER: « Il offre beaucoup d'érudition, de jugement, de solidité et il est nécessaire aux théologiens qui s'appliquent à l'étude des cas de conscience. (*Dict. biogr.*) »

rere coactus sum, nempe: animam rationalem a Deo Optimo Maximo tum primum creatam et infusam in ipso primo conceptionis momento praesentem esse ¹. »

Deinde abundantiori sermone thesim hanc comprobat, scilicet: « *Foetum humanum nulla anima, ullo in tempore, dotari nisi rationali, eamque in ipso primo conceptionis momento a Deo creatam et infusam recipere.* »

IV. Verum quae singula hucusque audivimus, scripta sunt antequam hominem ex ovo nasci scitum esset, tunc scilicet temporis, ubi conceptum fieri putabatur ex virilis commixtione seminis cum humore aliquo femineo, quem intra copulam feminae secernunt. Quid mirum itaque, si quamplurimis tum Patribus, tum scholasticis, tum medicis et philosophis impossibile visum sit, ut vix habita hujusmodi humorum commixtione, priusquam aliquod etiam minimum coagulatum corpusculum appareat, rationalis ibi inexistere incipiat anima? Difficultates utique inde ortas ZACCHIAS pro viribus solvebat; solutionem vero ampliorem humanae ovulationis inventio ² mox praestitit. Unde sententia, animationem a primo

1. *Quaest. medico-leg.* l. II, l. IX, t. I.

2. Vix ratio est, cur hic verbum de singulari sententia aliqua dicam, cui ansam dedere feminae ovulorum atque animalculorum spermatis inventa. Fuere igitur qui docuerunt omnia et singula hujusmodi ovula vel animalcula ab initio in lumbis protoparentum creata fuisse, atque omni generationis actu tot istorum deinde filiis transmitti, quot homines in eadem linea usque ad ultimum mundi diem nascituri sunt. Systema hoc « de l'emboitement de germes » dixerunt. Porro in singulis his seminibus praexistitisse animam ita docebat LEIBNITZIUS (*Essai sur la bonté de Dieu et la liberté de l'homme*, p. I, n. 98). « Il est de la sagesse de Dieu, que tout soit harmonique dans ses ouvrages et que la nature soit parallèle à la grace. Ainsi, je croirais que les âmes... ont été dans les semences et dans les ancêtres jusqu'à Adam, et ont existé par conséquent depuis le commencement des choses, et toujours dans une manière de corps organisé, en quoi il semble que le R. P. MALEBRANCHE, M. BAYLE, et quantité d'autres personnes très habiles, soient de mon sentiment. Et cette doctrine est assez confirmée par les observations microscopiques de M. LEEWENHOECK et d'autres bons observateurs, etc. » Cf. CAVATTINI *de origine et praexistencia animarum*.

conceptus momento vindicans, medicos universim sibi conciliavit ¹.

« Equidem id firmiter assero, » ait Michael ALBERTI Germaniae medicus (1725), « quod a primis conceptionis initiis anima rationalis in foetu adsit, eo quod sine anima illa conceptio fieri nequeat, quae tamquam artifex et architecta sui corporis praesto est; a qua deinde actus formationis dependet ². » Deinde longiorem auctororum catalogum texit qui similia dixerunt, integrisque tractatibus confirmarunt.

Nostris vero temporibus, celebris Dr CAZEAUX, nemine contradicente, ita coram medicae Academiae Parisien. senatu, declarabat: « Nous ne sommes plus au temps où théologiens, philosophes et médecins disputaient à l'envi de *animatione foetus*. Les progrès de la science ont mis un terme à toutes ces discussions. Le germe reçoit au moment de la conception, le principe vital, le souffle de vie, et il n'est pas possible, sous ce rapport, d'assigner aucune différence entre l'enfant qui vient de naître, et celui qui est encore renfermé dans le sein maternel, entre le foetus de neuf mois et l'oeuf fécondé depuis quelques heures ³. »

Non absimili sensu egregius Dr FRÉDAULT scripsit: « Il faut dire que l'âme arrive dès de moment de la conception et qu'elle arrive tout entière, mais qu'elle déploie d'abord ses facultés végétatives, puis ses facultés animales et enfin ses facultés intellectuelles. La question physiologique est tellement nette que la solution est à peu près unanime aujourd'hui: ce serait oiseux d'insister. » ⁴.

Medicos theologi, ubi praesertim de subjecto baptismi quaestio incidebat, uno fere consensu secuti sunt:

1. Suo jam tempore (1745), ZACCHIAE sententiam fere universalem inter medicos factam esse testatur CANGIAMILA (L. c., l. I, cap. IX.)

2. *Systema jurispr. medic.*, cap. VI, de anim. foetus, t. I, p. 124 et seq.

3. Discours du 10 février 1852.

4. *Physiologie générale*, p. 728.

« Quamvis, » ait RONCAGLIA (1736), « diu viguerit aristotelica opinio masculos non animari anima rationali nisi post quadraginta dies a conceptione, et femella post octoginta, jam ab aliquo tempore non sine plausu recepta est opinio: ab initio conceptionis foetum anima rationali informari, et ex virili generatione statim concipi hominem, non brutum ¹. » Doctrinam eamdem, tanquam sua aetate communiter vigentem ipse S. ALPHONSUS exhibet atque approbat ². Unde cardinalis GOUSSET docebat quod, « secundum opinionem probabiliorem et magis receptam apud modernos auctores, foetus dicendus est animari in primo conceptionis instanti. » Hoc BALLERINIUS, Gurianae theologiae moralis cl. annotator, tot putabat convincentibus argumentis suffultum, ut vix dubium aliquod hac de re adhuc moveri posse declararet. » Quae quidem sententia, » sic iste, « quatenus nullum foetum inanimatum admittit, cum communius modo, praesertim post accuratiores a physiologis institutas observationes, recepta sit, ac defendatur uti magis consentanea non solum philosophicis, sed etiam theologicis principiis, consequitur, vix causam subesse, cur de hypothesi foetus inanimati nunc quaestio specialis fiat ³. »

V. Demum et Ecclesia ipsa eidem recentiorum sententiae calculum suum adjecisse visa est. Sane in rebus ad philosophiam et medicinam aliasque humanas facultates pertinentibus, Pontifices communiori sensui doctorum, qui eas profitentur, sese accommodare semper consuevere. Unde factum est, quod, cum leges contra abortum ferrent, temporibus illis in quibus aristotelica de sera animatione foetus universim vigebat, inter animatum et inanimatum foetum distinguentes, graviores poenas decrevere ab eis tantum luendas, qui jam formati atque

1. *De Baptismo*, cap. IV, q. IV.

2. *Theol. mor.*, l. VI, n. 107.

3. *Comp. theol. mor.*, de praec. decalogi, n. 402.

animati foetus abortum procurarint. Hac laudabili aequitate ducta Sacra Poenitentiaria veterem medicorum opinionem in praxi, ad hodierna usque tempora, secuta erat; nam ubi de poenis agitur lex inquit: *In dubiis quod minimum est sequimur.*

Verum, anno 1869, PIUS IX P. M. novam Constitutionem edidit, hisce verbis: *Apostolicae Sedis* incipientem, qua, licet Pontificis mens fuerit universim limitare censuras latae sententiae a jure hucusque decretas, tamen, quoad rem praesentem, ampliatus invenitur criminale novum jus, atque, deleta jam veterum distinctione foetus, excommunicatio fertur contra omnes et singulos « procurantes abortum, effectu secuto. »

De civili lege Gallica, saeculo XIX mediante, D. CAZEAUX ita scribebat: « La législation actuelle, d'accord sur ce point avec la physiologie, a mis de côté toutes les distinctions mal fondées, et considère l'avortement comme également criminel, quelle que soit l'époque à laquelle il est provoqué. »

E caeteris etiam codicibus distinctio terminorum graviditatis evanuit, et, jam anno 1876, LEOPOLDUS in codice criminali Tusco definiebat, crimen abortus, si effectus consilio respondisset, et in matre et in sociis, quocumque graviditatis termino perpetratum fuerit, ceu homicidium esse puniendum ¹.

1. Cf. RHEINISCH, *de Abortus procuratione, dissertatio inauguralis*, Wirceburgi, 1836.

CAPUT SECUNDUM

Sententiarum Critices.

Priusquam thetice, quid de sentiis hucusque enarratis nobis visum fuerit, dicamus, verum quaestionis statum ritè definire omnino juvat. Certum itaque est atque extra dubium positum, quadragesimo saltem a conceptu die, foetum rationali anima informari. Si jam quaeratur utrum etiam die antecedenti in eodem hoc subjecto praesens eadem fuerit, praesumptio utique stat pro affirmativa. Qui contradicere velit, negativae suae sententiae argumentum praestet. Itidem sane sentiendum, si de trigesimo die, vel de vigesimo, vel de ipso conceptus instanti agatur. Quare possidere a priori putamus sententiam jam communissimam, rationalem animam a conceptu vindicantem. Quam sententiam et nos, caeteras praecludendo, argumento quasi praescriptionis primo vindicabimus, positivis deinde argumentis eamdem confirmaturi.

PROPOSITIO I.

Nihil jam facienda est, utpote duplici falso innixa principio, sententia docens masculos foetus citius, nempe quadragesimo circiter die, femineos serius, scilicet die octogesimo, informari.

« Theologi nostri » ita, saeculo xvii, Moxius medicus et philosophus, « et una utriusque juris professores, elumbi quadam (ut reor) ratione fulciti, arbitrantur

terminos puerperii in sacro Levitico a divino Numine assignatos, fuisse praescriptos ad naturae imitationem, ad compensationem temporis, quo in utero foetus examinibus persistit, circa organorum absolutionem. Hinc, cum in masculino nixu ad puerperium reddendum signentur soles quadraginta, pariter iste erit terminus, et absolutionis organorum in utero et insinuationis rationalis animae. Rursus, cum in femineo statuuntur octoginta, jugiter et hic dierum terminus et perfectionis et insinuationis erit carcer. Hanc ceu ratam opinionem tenet Glossa, in Clem. unic. in verbo *unitas*, de *summa Trinitate*, glossa finalis.

« Sed si rem penitus perscrutemur, ruit opinio, quia anile fundamentum. Nam termini illi a divino Spiritu in sacro Levitico signati in utroque sexu haudquaquam reales (ut ita dicam) quasi termini sint, secundum naturam cunctis feminis discreti. Neque enim enixae omnes per totum illud tempus lochia reddunt, Quid quod si forte aliquae metas illas attingant, hoc ideo quia praeter naturam se habent, morbidae sunt, et maxima redundant cacoehymia ¹. »

Inter veteres theologos LESSIUS ² alique sententiam istam rejecerunt, tanquam omni rationabili fundamento destitutam. Hodiernis demum temporibus, P. DEBREYNIUS medicus simul et theologus doctrinam eandem « absurdam atque ridiculam » declarare non dubitavit, neque ullum inter hodiernos physiologos invenies qui eidem non irrideat. Verum, cum assertores ejus neque paucos olim neque spernendos fuisse viros scimus, cur autumamus nihil amplius eam esse faciendam, breviter exponamus oportet.

1. Sane quod Ecclesiae theologos et doctores, qui pro certo habebant animam nonnisi in corpus jam formatum infundi, ad amplectendam supra dictam senten-

1. *De methodo medendi*, lib. II, cap. XIV.

2. *De Justitia et Jure*, lib. II, cap. IX, dub. 10.

tiam primum induxit, doctrina fuit Hippocratis et Aristotelis affirmantium, masculinos foetus citius, serius femineos formatos inveniri. Priores, aiebat Philosophus, die quadragésimo discreta sua membra habent¹, posteriores versus nonagesimum tantum diem. Juxta medicorum autem principem, « distinguuntur atque discernuntur puerorum artus quadraginta duobus diebus pro femina, triginta pro masculo². »

Jam vero rejicenda haec esse hodiernorum physiologorum unanimis nos docet consensus. Generationis enim organa apud foetum, nonnisi post tertium vel quartum a conceptu mensem, sat discreta apparent, ut discernatur utrum mas sit vel femina³, cum antea cujusnam sexus embryo sit, nullus certo dicere valeat⁴.

Cum res ita se habeant, ultro sane evanescunt quae veteres circa formationis tempora excogitarunt, et ab ipsis ecclesiastici scriptores tanquam tot physiologicas veritates, ad hodierna fere tempora, accipiebant.

2. Ulterius, formationis embryonis temporibus respondere tempora seu durationem purgationum mulieris, post partum, atque longiores istas esse, cum femineam genuit, breviores vero cum marem, HIPPOCRATES⁵ veteresque communiter docebant. Porro de hujusmodi purgationibus haec Mosaica lex statuebat⁶: « Mulier, si suscepto semine peperit masculum, immunda erit septem diebus, juxta dies separationis menstruae, et die octavo circumcidetur infantulus, ipsa vero triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suae; omne sanctum non tanget, nec ingredietur in sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suae. — Sin

1. Vide superius ex ARIST. transcripta, p. 224.

2. HIPPOC., *de nat. pueri*.

3. *Manuel de médecine légale*, p. 156, etc. Ob hanc utique rationem maternum fructum ante quintum mensem *embryonem*, postea *foetum* strictius physiologi nuncupant. (V. FORT, *Anatomie*.)

4. Cf. supra pag. 87.

5. L. c.

6. Levit., cap. XII.

autem feminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus, juxta ritum fluxus menstrui, et sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suae. » — Talem itaque numerum ad imitationem naturae ac temporis, quo in utero corpus affingitur, praescriptum esse, Scripturarum interpretes, collatis medicorum doctrinis, putarunt ¹.

Ast, quae mox ex HIPPOCRATE transcripsimus, nemine ex physiologis hodiernis dissentiente, somnia potius sunt quam scientia, nec est cur magis in eis immoremur. Ad Mosaicam autem legem quod spectat, dicendum est, cum S. CYRILLO ¹, quod « difficilis est ejus sensus, neque facile percipi potest, » vel, cum CORNELIO a LAPIDE, propriam et genuinam ejus causam esse voluntatem atque beneplacitum Dei. Unum certo constat, in textu nempe Levitici nihil legi neque contineri, quod ad animationem foetus, in sinu matris reclusi, ulla ratione pertineat; quare transire omnino nos licet.

PROPOSITIO II.

Nulla probabili positiva ratione sustinetur doctrina tenens, humanum foetum primum informari anima vegetativa, deinde, hac destructa, anima sensitiva, demum, etiam hac corrupta, circa trigesimum circiter aut quadragesimum a conceptione dictam, animam infundi rationalem; imo plura ad hanc doctrinam respuendam valde suadent.

I. De sententia ista Goudin Ord. Praed. dicit eam « non constare, tametsi S. THOMAS eam successionem, ut aevo suo communiter receptam, supponat ². » Zeph.

1. Vid. COIMBRICEN., *de Anima*, c. I, q. IV.

2. *De Spiritu et Verit.*, l. XV.

3. *Phys.*, part. IV, q. I, a. 3. — Utrum autem doctrina haec reapse fuerit aliquando communis, ex superius dictis, et haec ex Gonzales judices.

GONZALES, ex eodem Praed. Ord. praeclarus philosophus: « Tanquam omnino improbabilem, ait, rejicimus *quorundam* veterum et scholasticorum opinionem, qui foetus humani animationem per tres animas sibi succedentes, vegetativam nempe, sensitivam, et rationalem explicare conabantur. Namque, ut alia omittam, probatis constat observationibus et experimentis foetum in utero matris paucis post conceptionem diebus, formam, speciem et organisationem humani corporis oculis ipsis offerre. Deinde, si illi ipsi, qui tres animas fingunt simul concedunt vegetativae vitae opera ab anima rationali prodire, quam de causa concipere et concedere nequeunt, haec ipsa vitae vegetativae opera, a rationali anima in embryone originem ducere ¹? »

Attamen ita antiquata, saeculo xix ad finem vertente, non erat adhuc sententia trium animarum sibi invicem in embryone succedentium, ut suos, licet pauciores, fideles asseclas non habuerit. Horum aliquis in Bononiensi ephemeride philosophico-medico, ita hac de re tunc scribebat ²: « Minime ego diffiteor, quod aliquatenus difficile est concipere successivam istam corruptionem et generationem formarum; sed oportet ut in mente semper habeamus, nobis non datum esse nisi ex parte densum velum sublevare, quo naturae mysteria obteguntur, atque satis nobis esse videre aliquid, cum totum perspicere nequeamus... Caeteroquin qui putant animam creari et infundi primo ipso foecundationis instanti, valentne, quaeso, mysteriosum semper factum istud exponere, quin in non leviores incidant difficultates? »

Ast parcat mihi doctissimus scriptor, si ipsum dixerim quaestionem collocasse in minus rectam positionem. Et re quidem vera, munus nostrum hic non est

1. *Philos. element.*, t. I. p. 479.

2. *La Scienza Italiana*, an. III, (1878), vol. I, pag. 347. Cf. an. I. vol. II, pag. 338. — Alius scriptor ejusdem ephemeridis modernorum sententiae suffragatus est. Vid. an. III, vol. I, pag. 227.

integrum « densum velum sublevare, quo naturae mysteria obteguntur, » neque conceptionis et animationis methodum seu qualiter haec fiant, aperte ita explicare, ut graves etiam non amplius remaneant difficultates. Integra quaestio in praesens est, utrum in humanae generationis oeconomia, qualis hodie a scientificis doctissimisque viris exponitur, aliquid sit quod nos *cogat*, ut in embryone seu foetu tres ponamus animas sibi invicem succedentes, vegetativam nempe, sensitivam, atque rationalem. Premendum verbum utique est, eo quia philosophica lex vetat, ne entia multiplicemus, nisi a sufficientibus rationibus ad ea multiplicanda *cogamur*. Rationes autem huiusmodi in duplici differentia esse possunt: positivae aliae, aliae negativae. Hisce probandum foret repugnare caeteras sententias, maxime eam quae tenet animam humanam insidere embryoni a primo conceptionis momento. Quomodo autem hoc probare conantur adversarii, infra dicemus. Positiva argumenta haec afferuntur: « Nam foetus, » aiunt Coimbricenses, « confestim post conceptionem nutritur sanguine, quem ei mater per venam umbilicarem, ad id muneris destinatam, transmittit ¹, atque interim nullam sentiendi praebet significationem. Deinde aliquot post diebus moveri incipit, etsi tenui et obscuro motu,... quod pertinet ad animam sensitivam. Tandem, efformatis jam ad humanam effigiem membris, formam cujus ea instrumenta sunt accipit, id est animum rationalem, quo in specie hominis reponitur. Quod autem conveniens sit dari huiusmodi progressum in generatione hominis, confirmat D. THOMAS exemplo quorundam animantium, quae ex putri materia oriuntur, ubi primo quidpiam vivens imperfectius, deinde aliud melioris notae nempe animal emergit.. Si dicas praecedentes animas frustra poni, negandum est: poscit enim ordo naturae quae ab im-

1. Quod aiunt Coimbricen. « foetum *confestim* post conceptionem nutriti sanguine, etc... » nonnisi post alterum a conceptione mensem obtinet.

perfectis ad perfectiora procedit, ut materia sensim et quasi per gradus ad melioris formae susceptionem promoveatur. »

Utrum in his, non apodicticam dico, sed etiam probabilis demonstratio habeatur, ipse iudices, cum ego praeter gratuita et etiam antiquata asserta ibi nihil inveniam. Sane nemo est qui nesciat, embryonem statim post conceptionem neque sponte moveri, neque sentire, neque humanam effigiem exhibere. Ast recoluisse hoc satis non est, ut probetur ipsi insidere primo animam vegetativam, deinde sensitivam, deinde rationalem. Argumentum itaque hic nullum habes. — Quoad confirmationem dicendum est hodie apud omnes constare « ex putri materia » animantia nulla oriri, sed ex ovulis quae in materia recondita inveniuntur.

II. Ad alteram propositionis partem quod spectat, plurima omnino dari putamus, quae ab sententia ista amplectenda valde, ne plus dicam, dissuadent. Sane

1. Anima, quae primo in ovulum foecundatum introducit, causa efficiens erit earum transformationum, quae ovuli cellulam, humore speciali plenam, sensim sine sensu in ordine ad corpus organisatum disponant et permutent. Tantus labor, tanta industria hic requiritur, ut veteres quamplurimi Deum solum proximam horum mirabilium causam esse autumarent. Quomodo enim caeca vegetativa anima haec operetur, non solum difficile est intellectu, sed conspicitur esse contra ipsam huiusmodi formae naturam. Vegetativae enim animae instinctus intrinsecus est, ut in suo subjecto radices, ramos, folia et fructus efformet, minime vero aut caput aut pedes, aut brachia, etc.... Ulterius si ponas animam ab initio embryoni insidere vegetativam, jam quaero quare, quando, a quo, et quomodo ista destruenda sit, ut locum cedat animae sensitivae? et deinde haec sen-

sitiva anima, ut adveniat anima rationalis? De his jam S. VINCENTIUM BELLOVACENSEM audias:

« Quidam, ita ipse, ponunt priores animas corrumpi, rationali adveniente, et tanquam ad tempus commissas, organisatione completa, deficere. Sed hoc non videtur probabile, cum, organisatione completa, fortius vigeant vegetativa et sensitiva, eo quod fini suo magis sunt conjunctae; denique unde esset illi deficiendi ratio et causa, cum animae hujusmodi non habeant deficere, nisi ex aliqua dissolutione, sive corruptione facta circa eorum subiecta ¹. » — Tot utique difficultatibus scatet hujusmodi theoria de formarum successiva destructione, ut cum parum vel nihil inveniatur quo directe eam adstruent, ejusdem defensores ad analogias recursum habeant, ut thesim suam probabilem reddant. « Non magis absurdum est, tot animarum successiones intra breve illud tempus admittere quam formarum inanimarum strenuissimas transmutationes. quando ex ligno arido fit subito flamma, quae illico extinguitur in fumum, et fumus mox vertitur in aerem. » Ita LIBERTUS FROMONDUS ², qui tamen paulo post parum proprio suo ratiocinio convictus, atque, ne bis in graves eosdem scopulos pedem offendant, intermediam sensitivam animam tanquam superfluum rejicit, atque rationalem vegetativae immediate succedere affirmat: Quid enim opus, ait, quis usus, praemittere rationali animae sensitivam irrationalem? Quid ibi agat? An ut habitaculum animae rationali construat, quod jam satis ab anima embryonis vegetativa

1. *Speculum naturale*, lib. XXIV, cap. XLIX. — Sententia auctoris est embryonem ab initio nullam habere animam, sed improprie vivere ex influenza quam recipit a corpore continente.

2. In Lovaniensi Academia s. theol. doctor et prof. (1649), *de anima*, lib. I, cap. II, art. 6. Alii exemplum afferunt amygdalarum, quae prius habent aqueum humorem, deinde duriorem, cum qua adducitur nuclei forma. » (Vid. FLORENT. L. c. disput. I, sect. II.) — Alii ad animal illud appellant « quod in eruca aut bombyce vitam amittit, et resumit in papilione; » quia credunt animam animae hic proxime succedere, et pedestrem erucam in papilionem volucrem ac diversae speciei transformari. » Vid. FROMOND. — Sic etiam scriptor aliquis ephemeridis Bononien, *la Scienza italiana*, an. 1878.

est factum? Non, sed ut poliat et perpoliat, fortasse inquiet. Sic sane in veri speciem responderi potest, sed quae tamen forte evanescet, si res intro et sub cute sua inspiciatur. Non enim proprie est ullius animae sensitivae officium, membra conformare, aut perpolire; sed membris factis et perpolitis uti, et operationes suas sensitivas per ea tanquam per instrumenta exercere. Duo vero sunt artifices et architecti, nempe spiritus seminis et anima vegetativa; quae opus a virtute conformatrice seminis inchoatum suscipit, et appposito singulis membris alimento, omnia in majus provehit, perficit et polit¹. »

2. Animam itaque humanam introduci volunt solum ubi foetus membra jam « perfecta atque polita » inveniuntur, seu ubi foetus « formatus est et humanam prae se fert speciem. » Et ita putant rem obtinere circa trigessimum aut quadragessimum a conceptione diem. Jam vero quid de tali asserto sentiendum sit, ex sequentibus ipse judices: « Illo tempore, ita FIENUS², foetus est adhuc sicut mucus et sicut semen paululum inspissatum et tam mollis, ut, nisi, ponatur in aqua frigida et hac ratione condensetur, apparet sicut mucus; et nulla membra aut organisatio in eo possit apparere. Denique tum solum est in magnitudine apis vel scarabaei; est adhuc totus albus et semineus, nec ulla adhuc in eo apparent sanguinis vestigia, ut experientia docet et nos vidimus. » Non secus moderni nos docent: « La longueur de l'embryon est d'environ 20 millimètres (l'oeuf qui le renferme en a 33 à 40). La tête à peine distincte du thorax forme la moitié du tronc. Le thorax et l'abdomen ne forment qu'une seule cavité. Les intestins ne sont pas encore distincts, pas plus que les organes génitaux. Sur les côtés du tronc on voit quatre tubercules irréguliers, placés deux du côté de la tête et deux

1. L. c., lib. VII, cap. I, art. 17.

2. L. c.

autres du côté de l'extrémité libre. Les premiers sont l'origine des bras et les seconds celle des membres inférieurs. L'embryon est alors courbé sur le point par lequel il tient à ses enveloppes, ce qui l'a fait comparer à une fourmi par Aristote ¹. » Unde fit, ut qui foetum quadraginta et ultra dies habentem conspiciat, nisi in re valde sit expertus, agnoscere omnino non valeat quodnam ens sit, vel utrum sit equi, aut canis, aut hominis fructus.

3. Si primo introduceretur vegetativa anima, homo non produceret sibi simile in specie, quod est absurdum. Etenim homo non alia ratione dici vere potest producere sibi simile in specie, quam producendo in semine omnes dispositiones essentielles atque necessarias ad humanae rationalis animae introductionem, cum animam ipsam generare nequeat, quae immediate creatur a Deo. Jam vero in hypothesi prima anima vegetativa semel producta, cessaret omnis activitas hominis in generando; posteriores dispositiones causarent vegetativae et sensitivae animae, quae esse suum neque a patre, neque a matre acceperant, neque in virtute animae generantis, sed in propria virtute agerent, omnia disponent, et demum rationalis animae adventum exigent. Quid jam homo generare dicendus foret audias: « Si in semine, ait Fienus ², primo esset vegetativa (anima), inde sensitiva, inde rationalis, sequeretur illum, qui nunc est homo, prius fuisse plantam, postea bestiam, et tandem esse factum hominem; hoc est absurdum. Ergo ³.

« Hoc argumentum student omnes eludere: sed nullus ejus vim potest evadere. Solet responderi, ideo non posse dici fuisse plantam, quia homines appellatione plantae intelligunt aliquod corpus viride crescens in terra habens radices, folia, ramos, etc. et ideo non

1. D. BRACHET, aliique.

2. L. c., quaest. VIII, p. 161 et seq.

3. Cf. superius quae ex S. Maximo abbate transcripsimus, p. 12.

posse vocari bestiam, aut brutum, quoniam homines per brutum intelligunt aliquid per se subsistens, habens pedes, caput, caudam, alas, etc. Talis non est embryo, cum habet animam vegetativam, aut sensitivam: quare merito non potest vocari planta, aut brutum. Verum responsio non sufficit; quia non est quaestio an sic possit vulgo appellari, parum enim curo appellationem, sed an vere et essentialiter sit. Certum autem foret tunc hominem essentialiter esse plantam: quod absurdum non modo dictum, sed et cogitatum est. Nam ad hoc ut aliquid sit essentialiter haec vel illa res, nihil amplius requiritur, quam ut habeat essentialiter illius rei formam, et illius formae actiones, id est, habeat actum primum et secundum; nam quid aliud requiritur? ne quidem requiritur actus secundus, sed sufficit primus. Atqui embryo, cum habet animam vegetativam, vere et essentialiter habet formam plantae, et habet illius formae operationes, nimirum nutritionem, attractionem, retentionem, quae sunt operationes animae vegetativae, ideoque actum primum et secundum. Ergo vere et essentialiter est planta: et sic de anima sensitiva. »

« Respondent ideo non esse vere plantam, aut brutum, quia est ens in via, et ens incompletum, et ens in ordine ut fiat aliud: qualia non sunt illa quae vere planta et brutum appellantur; quia illa sunt entia completa per se subsistentia, et semper in illo statu manentia, et non habentia ordinem ut unquam in aliud vivens commutentur, aut unquam recipiant animam superiorem. Verum non satisfacit responsio: quia parum est unum habere ordinem ad aliud, et fieri aliud, alterum non: quia propter habere ordinem ad aliud vel non habere, ut posse fieri aliud vel non posse, non est magis vel minus id quod est. Nam tandiu saltem quam manet sub illa forma prima, est essentialiter id cuius forma praeditum est. Multa sunt entia imperfecta ordinata ad hoc, ut convertantur in aliud perfectius; et ta-

men, quamdiu manent sub forma primi entis, tamdiu vere et essentialiter sunt illud quod sunt; et sunt illud primum ens. Chylus, sanguinis, lac, medulla, semen, sunt entia incompleta, quia eorum forma tendit ad hoc ut acquirat aliam nobiliorem; et nihilominus tamen, interim quam illam formam ultimam non acquisiverunt, sunt revera id cuius formam habent, et sunt revera chylus, sanguis, lac, medulla, semen. Porro si homo est primo planta, postea brutum, qualis planta est et quale brutum? et sub qua specie plantae vel bruti continetur? Non enim est universale, aut planta in communi, sed haec vel illa, ac sub aliqua determinata specie contenta. Qualis ergo planta est? an herba, an frutex, an arbor, an φρύγανον? Et demum quale brutum? an avis, an piscis, an animal quadrupes, an ζώον? Absque dubio deberet referri ad aliquam speciem nobilissimam; eo quod dispositiones, per quas fit planta, in homine sint longe excellentiores illi per quas fit planta extra hominem. Esset ergo verisimiliter vel canis, vel equus, vel elephas, quia illa sunt inter animalia nobilissima. »

Huic FIENI quaesito FROMONDUS in eadem Lovan. Academia s. theologiae doctor et professor, illo demortuo, ita respondit: « Nec mirari debent ab ARISTOTELE aut PLINIO in certam aliquam animalium, aut terrestrium volucrum aut natatiliū classem, non redigi; quia nunquam gradientem in terra, volantem in aere, aut nantem in aqua, viderant. Sicut nec DIOSCORIDES aut hortulani inter olera sua foetus vegetativi meminerunt; quia inter pepones, cucumeres, et melones quid simile non animadverterunt; non enim ad solem maturescit in horto, sed coquitur in utero¹. » — Jam de hac sententia sat dictum sit. Conclusionis instar LUPUM audias, stylo paulo acutiori, ita exclamantem: « Quis fateatur

1. *De anima* (1649), lib. I, pag. 77.

se quandoque brutum fuisse et bestiam ! Quis credat se ex bruto factum esse hominem ? Lepida sane metamorphosis ! Credant illi, quibus bestialitatis ac inhumanitatis adhuc adsunt purgandae reliquiae. Ego sane, qui nihil bestialitatis habere, sed purus homo esse velim, me aliquando brutum fuisse non credam : multo minus id ore dicam, vel calamo scribam ; absurdum ergo est antecedens, ex quo tam praeclarum infertur consequens ¹. »

PROPOSITIO III.

Neque ex S. Scripturis, neque ex ecclesiastica Traditione ullum quid profertur, quo probabilis demonstretur sententia affirmans rationalem animam minime conceptus instanti, sed tunc tantum infundi, quando corpus formatum invenitur.

Scripturarum praecipua loca, in quibus edoceri nos aiunt, animam nonnisi in corpus jam formatum infundi, sunt : Exod. xxi, 22 et 23 ; Job x, 10-12, comparato Genes. ii, 7.

Verba itaque Exodi jam superius relata, apud LXX interpretes ita leguntur : « Sin autem rixentur duo viri et percusserint mulierem in utero habentem, et exierit infans ejus non formatus, mulcta mulctabitur, prout indixerit vir mulieris ; dabit cum postulatione. Si autem formatus fuerit, dabit animam pro anima. »

Ast « haec LXX interpretum versio non versio est, sed commentatio gratis et ex proprio Marte facta. » Ita, duce S. Augustino, egregius Zacchias ². Item Fromondus ³, licet scolasticorum sententiae assertor atque

1. Operum in-fol., t. XII, *Apologia pro anima sensitiva ori*, pag. 311.

2. *Quaest. medico-leg.* l. IX, tit. 7.

3. L. c.

antiquæ hujus versionis defensor. » Quomodo, ait, foetus nondum editi homicidium factum esse intelligi posset, *commentariolo versionis suae addito*, exponunt LXX interpretes.

Et re quidem vera longe aliter originalis lectio atque authentica Vulgata nostra habent. Hebraicus enim textus ad litteram ita vertitur: « et cum rixati fuerint viri, et percusserint mulierem praegnantem, et egressi fuerint nati ejus, et non fuerit mors (ולא יהיה אשין) puniendo punientur, quemadmodum imposuerit super eum dominus mulieris, et dabit in iudicibus: Et si mors fuerit (אם-אשין יהיה) dabit animam pro anima. » Ita legit textus Samaritanus, Targum Onkelos, versio syriaca et arabica; demum et ipsa Vulgata, cujus verba propria haec sunt:

« Si rixaverint viri, et percusserit quis mulierem praegnantem, et abortivum quidem fecerit, sed ipsa vixerit, subiacebit damno, quantum maritus mulieris expecterit, et arbitri judicaverint. Sin autem mors ejus fuerit subsecuta, reddet animam pro anima. »

In his frustra aliquis argumentum quaereret, quo dubium solveret de foetus animationis tempore. Ast neque ex textu, prout apud LXX jacet, aliquid simile probationis vim habens, educi legitime potest. Sane « sciendum est, ita S. MAXIMUS abbas, quod sapiens MOYSES non rationalis ibi animae in corpus ingressum, sed perfectam satis figurationem significat. » — Legem statuens poenalem contra abortum, inter foetum distinguit, non quidem animatum et inanimatum, sed inter formatum seu perfectum (ἐξεικονισμενον quod dicitur ab εἰκων figura), et non formatum seu imperfectum. Cujus distinctionis ratio facile datur hic intelligi. Causa enim agebatur de puniendo abortu non directe et propter se volito et procurato, sed indirecte et per accidens, occasione nempe rixae quae inter viros duos obtinuerit. Unde mitigandam poenam esse Scriptura decernit, prout

formatus vel non formatus fuerit foetus, cum ex prioris tantum, minime vero ex alterius, in materno sinu praesentia, praegnatio animadverti possit. Quare et ipse ZACCHIAS ait: « Maxima cum ratione sancitum est, quod majori poena subjaceat procurans abortum provectionis foetus, ob certitudinem praegnantiae. »

Non plus efficacia ad firmandam adversariorum sententiam sunt verba lib. Job x, 10, ubi ita legitur: « Nonne sicut lac mulsisti me, et sicut caseum me coagulasti? Pelle et carnibus vestisti me; ossibus et nervis compegisti me: vitam et misericordiam tribuisti mihi. »

Ergo, aiunt, nonnisi formato corpore, Deus infundit vitam seu animam.

Porro, ita subsumo, foetus humanus pelle, carnibus, ossibus et nervis, nonnisi ad praegnationis mensem ultimum, vestitus invenitur. « Un noyau d'ossification, » sic physiologi nos docent, « de la grandeur de *un millimètre*, indique que la conception date de 37 à 32 semaines (260 jours) ¹. « Ergo dicendum foret, si supradicto argumento stare vellemus, toto tempore anteriori animam rationalem nondum adfuisse, quod absurdum est et damnatum. Fateantur itaque omnes oportet, prouti jam PINEDA animadvertebat, B. JOBUM expositive hominis ortum describere, minime vero chronologice enarrare generationis operationum successionem. Unde non natura tantum, sed et tempore animam corpori esse posteriorem ex ejusdem verbis nulla ratione probatur.

Saltem, **rursus urgent**, si verba Job cum iis conferuntur quae Gen. ii, 7 legimus, aliquid ex eis eruitur quod sententiae, de qua agimus, magnopere favet. Sane juxta B. Job Deus in prima creatione hominis aliquo modo praeludit propagationi ejus per generationem: « Memento

1. *Manuel de médecine légale*, p. 155.

quaeso, ait ille, quod sicut *lutum* feceris me (v. 9)... Nonne sicut *lac* mulsisti me, et sicut *caseum* me coagulasti (v. 10)? » — Porro ex *luto* homo seu protoparens ita factus est, ut prius formatum fuerit ejus corpus, et deinde inspiratum ipsi spiraculum vitae. — Ergo eodem ordine, sicut lac et caseum, humanum semen in generatione nunc mulgetur et coagulatur.

Rospondeo: *Dist. Maj.*: In priore commate sacer auctor alludit ad creationem Adae seu protoparentis, in altero ad naturalem generationem, ut humilitatem suae originis, suamque fragilitatem declaret, et Deum ad sui miserendum inclinet, quasi, ita S. GREGORIUS in hunc locum, diceret: « Infirmittatem carnis considera, et reatum iniquitatis laxa: » *Concedo Maj.* — Ista dixit B. Job, ut doceret quo ordine a Deo protoparens creatus fuit, eo ordine homo continuo formatur in naturali generatione: *Nego vel subdist.*; relate ad corpus, quatenus nempe significet in generatione Deum ex vili seminis coagulatione illud coagulare, perinde ac primitus ex luto illud efformaverat: *Concedo*; relate ad tempus infusionis animae: *Nego*. Sane de hoc nulla ibi quaestio movetur.

Ad Minorem: Transeat vel distingo: Dantur qui ita senserint; *Concedo*. — Communiter ita interpretes sacri textus locum hunc explicant; *Nego*. De qua re ita S. THOMAS: « *Quidam* intellexerunt corpus hominis prius tempore formatum, et postmodum Deum formato jam corpori animam infudisse. Sed contra rationem perfectionis primae institutionis rerum est, quod Deus vel corpus sine anima vel animam sine corpore fecerit, cum utraque sit pars humanae naturae ¹. » Sic etiam Patres quamplurimi ².

1. l. q. 91, art. 4. ad. 3. — Cf. SUAREZ, *de opere sex dierum* l. III, c. I, n. 13.

2. GREG. NYSS., *de opif. hom.*, c. XXVIII et XXIX. DAMASC. l. II, de fide *orthod.*, c. XII. S. AUG., *De gen. contra Manich.* l. II, c. VIII.

Ex Scripturis sacris itaque nihil evincitur contra sententiam quae immediatam, seu a conceptu factam, animationem foetus tuetur.

2. — Ad Traditionem quod attinet. dicendum est, de hac re nullam dari, quae vel divina vel divino apostolica dici possit. « Nullum commune dogma. ait NICETAS CHONATAI, super quaestione ista vel ab apostolis. vel ab aliis aliis sanctis Patribus accepimus ¹. » Caeteroquin quaestionem eandem, juxta plures ², Christus Dominus prae oculis habens inscitiam Nicodemi redarguit, nunquam tamen eam correcturus, cum diceret: « Spiritus ubi vult spirat, et vocem ejus audis, et nescis unde veniat aut quo vadat ³. »

Traditio vero ecclesiastica, si in primo fonte, h. e. apud Patres vetustissimos eam quaeras, te potius docebit « animam ab initio esse, quia ab initio vita. » Quomodo sub medicorum doctrinarum influxu opposita sententia postea praevaluerit, in superius dictis habes. Ecclesia autem, licet in statuendis poenis sententiam istam, utpote communem simul et mitiorem, secuta sit, eam tamen speculative approbare nunquam censuit. Immo monumenta ecclesiastica non desunt, ex quibus, ut infra dicemus, antiquorum Patrum orientalium doctrina non obscure comprobetur.

PROPOSITIO IV.

Qui moderni auctores, veterum causam strenue agentes, animationem in ipsius conceptus instanti fieri non posse contendunt, nullam hucusque suae thesise vere demonstrativam rationem protulerunt.

Nunquam defuisse, neque hodierna die deesse scimus auctores, qui, ut verbis Polini olim Bononiensis

1. *Thesaurus orthod. fid.*, l. II, c. LXXIV.

2. Hug. Card., Salmer., Maldonat., Cornel. a Lap. etc. — Vid. LORIN.

3. S. Joan. III, 8.

cathedrae S. Thomae moderatoris utar, « capulari dogmatum vetustati affixi, » etiam post humani ovuli inventam notitiam affirmare perexerunt et pergunt, immediatam foetus vix concepti animationem ab anima rationali repugnare, atque impossibilem esse. Argumenta autem quae proferunt fideliter hic transcribimus, seduloque ponderare suscipimus.

Argumentum I. Anima non potest intrare aut inhabitare materiam indispositam. — Atqui in ovulo vix foecundato nondum sunt requisitae dispositiones. — Ergo anima non potest infundi in ovulum vix foecundatum.

Prob. Min. Illae requiruntur dispositiones ad animae informationem, quae requiruntur ad ejus operationem; informatio enim est propter operationem. — Atqui in ovulo vix foecundato deficiunt dispositiones ad hoc requisitae ut anima operari possit. — Ergo neque sunt in ovulo dispositiones requisitae ad animationem.

Resp. — Ad arg.: *Nego Min.* — Ad probationem: *Dist. Maj.*: — Illae requiruntur dispositiones ad animae informationem quae requiruntur ad ejus operationem, vitae, scilicet, vel vegetativae vel sensitivae vel rationalis: *Conc.*, triplicis vitae simul: *Nego*.

Contradist. Min.: — Anima in ovulo vix foecundato non potest operari, operationes scilicet vitae tum vegetativae, tum sensitivae, tum rationalis: *Conc.*; operationes ullas, vitae saltem vegetativae: *Nego*.

Sane concedendum est, quod ovulum non foret dispositum ad animationem, seu ad recipiendam animam humanam, si ita comparatum esset, ut anima in eo operationes nullas sibi proprias exercere valeret. Concedimus insuper ovulum vix foecundatum nondum esse taliter dispositum, ut anima in eo et per illud operationes ordinis rationalis vel etiam sensitivi operetur. Verum apud physiologos constat, uti supra dictum est, a primo conceptus instanti vitae vegetativae saltem actiones, nutritionem nempe atque augmentum, in ovulo

fieri. Itaque si adsit anima, aliquid saltem naturae suae consentaneum operari potest. Si dicas hoc non sufficere ut possit anima adesse et ovulum informare, assertum probes, et ulteriora apodictica argumenta afferas.

Argumentum II. Quod statim a conceptu in ovulo obtinet, est ovuli corruptio. — Atqui anima non potest dici corrumpere id quod informat. Ergo non informat ovulum statim a conceptu.

Resp. — *Dist. Maj.*: Quod statim a conceptu in ovulo obtinet, est ovuli corruptio, h. e. conversio in aliquid deterius: *Nego*. Est actio qua ovuli substantia gradatim disponatur ad humani corporis membra atque organa efformanda: *Subdist.*: et haec actio mere est physica seu mechanica ad instar formationis crystallinorum¹: *Nego*; et actio vere est vitalis, principium habens ovulo intrinsecum *Conc.*

Contradist. Min. Anima non potest corrumpere id quod informat, mutando scilicet illud in quid deterius: *Conc.*; elevando illud in quid melius seu mutando illius substantiam per vitalem actionem in membra et organa humana: *Nego*. — Quod impossibile id sit adversariorum nemo probavit. Quod sit possibile facto constat. Sane quadragesimo a conceptu die, in embryone plurima membra et organa nondum formata sunt et jam, omnibus fatentibus, adest jam anima rationalis, quae proinde eorumdem formationi praesidere dicenda est.

Argumentum III. « Sicut formato organismo humano, omnis subsequens processus habet rationem augmenti, ita omne praeivium, quod tendit ad organismum formandum, rationem habet generationis. — Porro forma nunquam est principium sed terminus generativi processus. — Ergo anima humana non creatur in corpore.

1. Est qui de ovulo vix foecundato ita erronee scripsit. « C'est une matière confuse ou élémentaire qui se coagule à la manière des cristaux en voie de formation; il n'y a encore là qu'un mouvement mécanique et chimique d'attraction et de combinaison. »

nisi quando istud ad essentialem sibi propriam organisationem pervenerit. — Minor probatur ex eo, quod processus generativus sit via ad esse, et esse constituatur per actuationem formae: generatio, juxta S. Thomam non sequitur, sed praecedit formam substantialem¹. »

Resp. Ad Maj.: *Nego vel transmitto.* Sane distinctio ista temporum talis in rei natura minime datur, ut unquam ulla hora vel instanti dici possit: Hic cessat generatio et incipit simplex augmentum. A conceptu processus, qui in ovulo foecundato obtinet, rationem habet augmenti simul et generationis. Ovulum enim foecundatum virtualiter omnia et singula organa in se continet, sensim sine sensu crescit, et humanam formam induit. Augmentando itaque generantur seu formantur organa. Rursus nec post diem etiam quadragesimum una ratio augmenti invenitur, cum falsum sit, prout mox diximus, organa substantialiter tunc existere, ita ut generationis seu productionis ratio nulla amplius adsit.

Ad Minorem ejusque probationem: Dist.: Si per generativum processum seu per generationem actus intelligas aut operationes, quae physiologicam feminei maturi ovuli foecundationem praecedunt: *Conc.*; si insuper per processum generativum intelligere velis totum id quod in ovulo efficaciter foecundato obtinet, usquedum in embryo seu foetu organa humanae speciei propria formata inveniantur: *Nego.* Qui ad hoc etiam scholae effata extendenda esse contenderet, sententiam suam aliis argumentis adstruat, cum res per se evidens minime sit.

Argumentum IV. « Vitale principium non est forma corporis cujuscumque, sed corporis organisati. Ergo ante organisationem est impossibile ut actuet corpus; quia non invenit in ipso subjectum sibi proportionatum et debite dispositum. »

Resp. *Dist. Antecedens* : Vitale principium est forma corporis organisati, quod tale sit saltem virtualiter seu initialiter : *Conc.* ; quod necessario sit actualiter organizatum, habens sua organa discrete et plane formata : *Nego*. Hoc sane ab adversariis foret probandum. - Caeterum ovulum etiam esse ens organisatum, in quantum ei competit, hodierna embryologiae scientia nos docet.

Argumentum V. « Forma non potest communicare esse materiae, nisi quando potest ipsi communicare correspondentes operationes. — Atqui operatio animae, qua talis, est vita, et ad exercitium vitae necessarius est organismus. — Ergo ante formationem organismi esse, quod anima communicaret corpori, non haberet finem ».

Resp. — *Transeat Major*.

Ad Min. primam partem : Dist. : Est vita in actu primo : *Conc.* ; in actu secundo : *Subdist.* ; tum vita vegetativa et animalis et rationalis : *Nego* ; saltem vegetativa aut animalis : *Conc.*

Ad Min. secundam partem : Dist. : Est necessarius organismus ad vitam adaequate in actu secundo exercendam : *Conc.* ; ad vitam saltem vegetativam exercendam : *Subdist.* : Est necessarius organismus initialis, seu corpusculum aliqua ratione organicum, quo nutritio fiat, et assimilatio, et augmentum : *Conc.* : Est necessarius organismus perfectus, seu necessaria sunt organa distincte formata, nempe cerebrum, cor, etc... *Nego*. — Hoc foret probandum, et meris gratuitis, et repetitis affirmationibus sat nobis non constat.

Scias interim, nonnisi post quartum mensem foetum organa sat perfecta habere, ut operationum vitae animalis sit capax. Ad diem autem centesimum vigesimum merae vegetativae animae praesentiam protrahi, nemo nostrum unquam dixit.

Inst. « Responsio est sine valore, eo quia omnis forma, sicuti est principium esse specifici, ita est princi-

pium operationis specificaе. Ergo anima humana non potest communicare corpori vitam vegetativam quamcumque, sed solum propriam animalibus mammiferis. Ergo donec organismus, qui pro tali vita tanquam instrumentum inservire debet, non sit formatus in suis variis partibus saltem principalibus, nequidem vita vegetativa posset ab anima humana communicari. »

Decl. Integra hujusmodi ratiocinatio reducitur ad hoc: Ad vitam vegetativam, uti convenit speciei humanae, requiruntur organa saltem principalia, quae sunt ejusdem vitae instrumenta. Ergo, antequam organa haec formata sint, anima non infunditur in corpus.

Resp. *Dist. Antecedens:* Ad vitam vegetativam uti individuis humanis independentibus, seu jam natis, convenit, requiruntur organa distincta: *Conc.*; in individuis, nondum natis seu foetibus: *Nego* vel *subdist.*: Requiritur organum saltem initiale seu rudimentale, quo anima foetus nutritivam substantiam, quae sibi praesto est, appropriet et assimilet: *Conc.*; organa formata et distincta: *Nego*. — Sane, si verum esset quod objicitur, dicendum foret nonnisi post menses plures, vel etiam post partum tantum, animam infundi. Inter principales enim operationes vitae vegetativae, uti speciei humanae convenit, recensetur utique digestio. Sed sciunt omnes nondum natos non digerere, nec etiam organum ad hoc destinatum per primos menses habere. Vivunt tamen, et fatentibus omnibus, post mensem saltem anima rationali informati sunt.

Argumentum VI. — Arguunt demum iidem auctores ex similitudine, quae consueto obtinet inter parentes et filios, quaeque iatelligi non potest, nisi admittatur corpus formari, non ab anima recenter ex nihilo creata, sed a virtute quae inest semini.

Respondendum hic est, secundum id quod in superiori disputatione diximus, rationem omnimodam similitudinis istius nos non cognoscere. Ast ex facto hoc phy-

siologico in adversariorum sententiae favorem argumentum ullum deduci posse negamus, imo contra eos valet. Sane filios non continuo ad parentes, sed ad cognatos, imo ad alienos similitudine saepe accedere, experientia testatur. Ulterius duo fateri omnes debent, nempe a quadragesima saltem die animam vitae foetus esse principium, et ab hac eadem die formas corporis delineari, cum antea nihil similitudinis apprehendi possit. Deinde, licet anima sit foetus vita, tamen a matre nutritionis sanguinem accipit, unde istam plurimum utique in foetus tum physicum tum moralem statum influere unusquisque intelliget.

PROPOSITIO V.

Si universim et in concreto generationis viventium, qualis jam ab hodierna scientia declaratur, oeconomiam consideremus, standum esse omnino putamus doctrinae, apud Patres vetustissimae, scilicet: « intra exiguum conceptionis momentum produci et infundi rationalem animam. »

Antequam propositionis hujus probationem suscipiamus, quid per *exiguum conceptionis momentum* intelligendum sit denuo, secundum ea quae in prima disputatione exposita sunt, summatim declaremus oportet. Itaque vulgata apud auctores ecclesiasticos distinctio occurrit inter conceptionem activam atque passivam, de qua ita BENEDICTUS XIV, ubi de festo agit Conceptionis Beatae Mariae Virginis¹: « Conceptio dupliciter accipi potest; vel enim est *activa*, in qua sancti B. Virginis parentes, opera maritali invicem convenientes, praestiterunt ea, quae maxime spectabant ad ipsius corporis formationem, organisationem et dispositionem ad recipiendam animam rationalem a Deo infundendam;

1. *De Festis B. M. V.* l. I, cap. XV, n. I.

vel est *passiva*, cum rationalis anima cum corpore copulatur. »

Prior conceptio dicitur etiam *materialis*, quoad corpus, vel *seminum*; altera *personalis*, quoad animam, vel *naturarum*.

Jam vero si iis, quae hodierna physiologica scientia nos docet, stare velimus, sponte apparet in « maritali opere, » qua tali conceptionem nullam existere, cum aliud quid in eo non efficiatur praeter virilis seminis in alvum feminae ejaculationem. Tunc tantum habetur conceptio, cum femineum ovulum a spermate prolifico foecundatur; et foecundatio hujusmodi, ex alibi dictis, copulam carnalem, nonnisi pluribus saepe horis, imo etiam diebus, interjectis, consequitur. Exiguum igitur conceptionis momentum illud est, quo femineum maturum ovulum a virili semine physice irrigatur atque penetratur, ed in hoc ipso momento dicimus infundi animam, ita ut jam allata modo distinctio realis inter activam et passivam conceptionem plane evanescat, cum utraque ejusdem physiologici actus essentielle elementum esse censenda sit.

Hisce praenotatis, sic ex consideratione universalis oeconomiae, qua viventium generatio obtinet, thesim nostram comprobamus.

Sane viventium naturalis generatio universim ita procedit, ut ex grano fiat triticum et arbor, ex ovo ad extra emisso piscis et gallina, ex ovo in uterum edito equus et homo. Granum itaque, quod « ovum plantae » nuncupant, simul ac succos convenientes sibi praesto esse apprehendit, hos, fovente calore, haurit, assimilatur, iisque nutritum augmentat, necnon paucis saepe post diebus vel hebdomadibus, in radices, culmum, ramos, folia, flores et fructus crescit. Anima ergo hisce inest quam vegetativam dicunt. Haec autem undenam venit, et quonam tempore huic novo subjecto coëpit inesse? Obviam, puto, solutionem quaesiti hujus habe-

mus. Granum foecundatum enim quid mortuum esse perinde ac arena et lapillus, nemo dicit. Vivificum igitur corpusculum est, quod vitam a planta principali, unitis duobus femineo nempe et masculino generationis principiis, accepit et cum vita animam. Quare planta plantam, et triticum triticum, minime vero arenam vel minerale quoddam generat. Utique in grano, dum tale est, nec radices conspiciuntur, nec culmus, nec rami; sed haec, uti ait Nyssenus, « potestate comprehensa dicimus, » ita ut « naturali ordine tandem insita semini facultas appareat, nulla in semen alia se natura extrinsecus velut insinuante¹. »

Itaque granum informat vegetativa anima, quae tamen sopita manet, donec, positis ponendis, organa distincta sibi disponat, quibus tanquam instrumentis utatur ut fructus proprios afferat.

Ad animalium jam generationem gradum facientes, ovula consideremus a pisce femina ad littus, vel in profundum aquae, deposita atque derelicta. Ista si in foecunda manent in putredinem abibunt. Accedat vero mas qui ea foecundet (pisces enim non copulant), et ecce vitae principium ipsius infusum quod ovuli interiora statim immutat, et in organa transformat, unde et pisciculum mox prosilientem videbis. Quid autem est, quaeso, huiusmodi vitale principium cum masculino semine ovulo insitum? Est utique anima piscibus propria, cum piscis piscem generat, perinde ac planta plantam. Anima itaque piscis illa est, quae sola (parentes enim de ovis suis non curant) sibi domicilium proprium ex ovuli substantia fabricat, ad quod arduum opus si impar foret, quaecumque inferior virtus undequaque imbecillis dicenda esset

Quae autem de pisce dicimus de gallina enuncianda sunt. Haec utique ova sua copula in ovario foecundata, et exterius emissa, naturali instinctu, propria in cubatione fovet; quae autem incubatio minime neces-

1. Vide supra, p. 9.

saria est, cum, dummodo calore proportionato ovum foveatur, id sufficiat. Redit itaque argumentum, nempe: ab incubationis initio pullus seu foetus in ovo inclusus incipit conformari per nutritionem et incrementum. Sed hi sunt actus maxime vitales. Ovum igitur foecundatum vivum quid est, seu animam habens, quae sane alia dici nequit quam anima gallinacea, utpote quia a gallina generatum ovum sit. Secus dicendi jus nemini datur, nisi apodicticas in contrarium rationes se afferre apodictice demonstret.

Ast ulterius docemur ova mammiferum, licet in matris sinu foveri debeant, tamen essentialiter ab ovis oviparorum non differe¹. Quare hucusque dicta rursus de ovo equino dicenda sunt. Equa itaque post admissuram vivum ovum ponit equinum, h. e. equina anima informatum.

Ad hominem denique quod spectat, generationem ejus imbecilliori via procedere, atque foecundatum mulieris ovulum corpusculum mortuum esse, vel anima aliena animatum, quis credat? Perinde ac in animalibus inferioribus res obtinet, statim a conceptu organisationis intrinsecus labor in eodem incipit. Porro « corporis humani organisatio est res prorsus stupenda, inter creaturas corporales longe primarium omnipotentissimae manus, ut artificis omnium sapientiae opus, natum longe amplius intuentem extra se rapere in Dei admirationem, quam immensa coelorum cum omnibus suis orbibus et stellis, motibus et influentiis fabrica². »

Hujusmodi itaque opus ab initio etiam sui proximum artificem alium habere non intelligitur, nisi vel Deum ipsum vel animum humanam, quae nobilior est agentibus omnibus terrenis. Porro non est Deus, qui utpote causa generalis per causas particulares naturales effectus producit. Non est anima matris, utpote a-

1. Vid. disput. I,

2. MICHAEL PALUDANUS l. 2. disp. XII, part. v.

gens aliquod extrinsecum ¹. Ergo est ipsius foetus seu ovi foecundati humana rationalis anima, cujus tamen facultates intellectuales sopitae per annos, et sensitivae per menses, manent, dum vegetativa ejus potestas a conceptu suos proprios actus exercere incipiat.

PROPOSITIO VI.

Animationem in conceptus instanti fieri tum Scripturae innuere videntur, tum ex iis non obscure deducitur, quae de Christi Domini atque B. Mariae Virginis Conceptione divina et ecclesiastica seu liturgica traditio nos docet.

1. Si S. Scripturarum loca, in quibus de hominis conceptu sermo incidit, perlustramus, duo affirmare omnino licet: a). Voces *concipere* et *conceptus* perpetuo sumi pro « conceptione seminis, « pro conceptu qui fit « ad coitum, » a quo « menses enumerantur ². » Nihil unquam apud auctores sacros legere est, quod distinctionem suadeat a veteribus excogitatem, inter conceptum nempe physicum seu activum, et conceptum passivum in quo anima infunderetur. — b). Imo talis est passim de conceptu Scripturarum stylus, ut quique, jam non contrariis praejudiciis animo praeoccupatus, fateatur oportet hujusmodi distinctionem omnino excludi. Sic Job *nocti* maledicit, in qua conceptus est *homo*; ita et Psalmista ait: « Ecce *in iniquitatibus conceptus sum*, et in peccatis *concepit me* mater mea ³. Porro hic de conceptu physico agi quis dubitet? Sed, nisi dicas animam in ipso conceptu instanti adesse, quomodo verificetur *nos in iniquitatibus concipi*? In his itaque Scripturas

1. Vid. S. THOM.: « Opera vitae non possunt esse a principio extrinseco sicut sentire, nutriri, augeri: et ideo dicendum est quod anima praeexistit in embryone. » (I. q. CXVIII, a. 2.)

2. Vid. Gen. XXXVIII, 3, 18, 19. — Job. XXXIX, 8. — Heb. XI, 11, etc.

3. Job., III, 3 — Ps. L.

saltem innuere, animam ipso conceptus instanti infundi valde putamus.

2. Ulterius ad Mariam Angelus dixit: « Ecce *conci-
pies* in utero et paries *filium*; » et rursus: « Ecce Eli-
sabeth cognata tua et ipsa *concepit filium*; in senectute
sua, et hic mensis sextus est illi. » Paralella autem haec
esse quis neget? Atqui in priori loco, certa divina Tra-
ditione id docente¹, enunciatur conceptus vivificus seu
animatus. Ergo et in altero.

Sed, **reponunt**, illatio haec non valet cum « conceptio
Christi dici debeat simpliciter miraculosa et supernatu-
ralis²; » non autem ita B. Joannis Praecursoris con-
ceptio.

Utique, **respondeo**, multa in hoc mysterio, sicut AM-
BROSIIUS dicit, ultra naturam invenies, sed multa etiam,
aiante eodem Doctore, ibi sunt secundum naturam. Si
enim consideremus id quod est ex parte virtutis activae,
totum est miraculosum; eo sane quia, B. Virgine virum
se non cognoscere affirmante, Spiritus Sanctus super-
venit in eam, et virtus Altissimi obumbravit ei. Quare id
quod in conceptu naturali virilis seminis activa virtus
efficit, ovuli nempe foecundatio, in miraculoso Salvatoris
conceptu ab omnipotenti Dei virtute effectum est. Cae-
tera secundam naturam processisse dicenda sunt. Unde
et per novem integros menses (a die 25 martii ad diem 25
decembris) sacratissimum Domini corpus in sinu Deipa-
rae Matris latere atque efformari debuit. Si autem, ut su-
bitam, h. e. ipso conceptui coetaneam, beatissimae ani-
mae Christi infusionem explices, ulteriora atque pluriora
miracula³ exigas, jam non Scripturarum atque Tradi-
tionis divinae testimoniis te cedere, sed praeconceptis val-

1. Ita omnes. Vid. S. THOM. III. q. XXXIII, a. 3. et SUAR. in p. III, q. VI.
et q. XXXIII, disp. XI sect. 1.

2. S. THOM., l. c. a. 4.

3. Quot et quanta miracula veteres in Christi conceptione et Beatae Ma-
riae Virginis praegnatione excogitarunt, ne a sententia recederent quae do-
cet animam, nonnisi corpori iam formato, infundi, videre est apud SUARE-
ZIUM, l. c.

de dubiis et incertis, ne plus dicam, systematibus parere te jure censeo.

Caeteroquin quae hic dicimus, saeculo jam VII, a S. MAXIMO abbate scripta fuisse scias. Hic enim, discussis, quas superius retulimus, de animae origine sententiis, ita concludit ¹: « Quamobrem maxime amplexor coexistentiae (corporis scilicet et animae) opinionem, caeterasque in utramque partem divergentes, quae tam sibi invicem quam medio contrariae sunt, ut consentaneum est, missas facio, et ipsum naturae Conditorem suo, quod sibi habet, Incarnationis mysterio, patronum hujus opinionis atque doctorem infallibilem habeo, qui vere est homo factus, quique naturam, simul atque esse incoepit, secundum generationem subsistere perfecte habentem, per semetipsum confirmavit, et solum naturae innovationem inchoavit, conceptionem per sationem, inquam, atque generationem per interitum, quas natura post transgressionem sibi contraxerat, cum de divino et spirituali in multitudinem incremento ² delapsa esset, sed non naturae rationem, secundum quam natura et est et fieri consuevit ex anima et corpore subsistens simul ac existit ³. »

3. Ad ipsius B. Mariae Virginis Conceptionem Immaculatam quod attinet haec constant:

a) Conceptio Ejus, licet in matre sterili et orationibus impetrata, substantialiter et in se fuit naturalis. Ita omnes ⁴.

1. *Ambiguorum liber*; Patr. graec. MIGNE, t. XCI, col. 1342.

2. Hoc est: de spirituali atque angelica methodo, qua homo, nisi peccasset, se multiplicasset. Vide supra, p. 6.

3. Ultimi istius incisi graeca lectio ita jacet: « ἀλλ'οὐ τὸν λόγον τῆς φύσεως καθὼν ἔστι τε καὶ γίνεσθαι πέφυκεν ἅμα τῇ εἶναι ἐν ψυχῇς λογικῆς ὑφισταμένη καὶ σώματος. » Haec apud primum et alterum editorem in latina versione sic leguntur: « sed non naturae rationem, secundum quam et est et fieri potest simul cum existentia ex rationali anima atque corpore suscepisset. » (?).

4. Vid. SUAREZ. *de Incarn.* t. III, disp. II, sect. I. — Scio non defuisse qui censuerit B. M. V. corpus, licet naturali via de B. Joachim et Anna conceptum, tamen citius, Deo ipso id miraculose operante, efformatum fuis-

8). Naturalem hanc, seu physicam, seu activam B. M. V. conceptionem eam esse constat, quam Ecclesia a temporibus remotissimis cultu speciali et solemni, octava scilicet die decembris, celebrare consuevit, et jam ab omnibus fidelibus celebrandam decrevit.

Sane veritatem hujus deducere jam est ex novem mensium intervallo, quod Ecclesia ipsa inter festum Conceptionis B. M. V. atque Nativitatis ejusdem interposuit (a die 8 decembris ad diem 8 septembris).

Uterius certior de hac re fiet, si de Conceptionis festivitatis origine inquiras. Certum enim est apud orientales Ecclesias illam initium duxisse et quidem universim sub titulo: « *Conceptio sanctae Annae*; » vel etiam: « *Conceptio Annae, cum concepit Dominam sanctam Mariam* ¹. » His conceptionem sic dictam activam significari quis dubitet?

Caeterum jam in antiquissimo Conceptionis officio Ecclesia, repetitis vicibus, « *Conceptio est hodie B. M. V.;... hodie concepta est Maria* » decantabat.

c) Obiectum quod in hac festivitate Ecclesia colebat et colit, non est sane massa aliqua mere materialis et foetida, sed ipsa Deipara sancta et immaculata in ipsa sui, quae tempore conceptus obtinuit, animatione « *Mira etsi tua Conceptio... mirus processus quo intus, o Virgo, in templum adduceris. — Hodie videre splendide licet, juxta prophetae oraculum, oriri veritatem de terra. Anna ex vulva sua ceu ex terra promissam oraculo veritatem profert, illamque cunctis hominibus animatum atque viventem fructum producit* ². »

se, puta brevissimo tempore, ut aiebat Serry, vel post septem dies, ut divinitus relatum sibi dicebat Maria ab Agreda. « *Piam hanc esse opinionem candide fateor: num vera sit, Deus ipse sciverit. Dissimulare tamen omnino non possumus illi minime suffragari veterum testimonia. Quemnam enim ex veteribus proferunt qui id tradat? Porro conjiciendo metiri minime possumus ea quae Deus Mariae praestitit.* » Ita cl. TROMBELLI B. M. V. devotissimus servus, in sua *Historia Mariana*, sect. I, cap. III.

1. Vide PASSAGLIA, *de Immac. Deip. Virg. Conceptu*, part. III, sect. VII. — Recole superius dicta pag. 143, et seq.

2. Ibid., p. 1851. "

His laudibus apud Ecclesiam Orientalem B. V. Conceptionis festus dies celebrabatur. Unde rursus PASSAGLIA ait: « Quamquam accerrimae ac diuturnae penes Latinos disputationes effecerint, ut activa conceptio a conceptione passiva subtiliter distingueretur, hujus tamen discriminis apud Orientales... nescio an ullum vestigium, etsi tenuissimum, reperiatur ¹. » Discrimen autem hoc non officit quominus et Occidentalis Ecclesia circa objectum atque motivum ejusdem festi cum Orientalibus consentiat. Quare Pontifices, quibusdam licet repugnantibus ², octavam decembris diem activae nempe Beatae Mariae Virginis Conceptionis anniversarium et non alium solemnitati huic consecratum decrevere ³.

Ex omnibus hucusque in priori hac parte disputatis « relinquitur, verbis Nysseni utor, ut putemus unum idemque animae et corporis constitutionis principium esse; » scilicet, « una cum vita foetus incipere animationem (rationalem), et cum concepto semine jungi, atque penitissime animationem cohaerere ⁴ » Quapropter prima respondent novissimis. Quemadmodum « mors non aliud determinatur, quam disjunctio corporis animaeque, contrarium morti, vita non aliud definietur, quam conjunctio corporis animaeque... Exinde enim vita quo anima, et pariter in vitam compinguntur quae pariter in mortem separantur ⁵. »

1. Ibid. p. 1877.

2. Teste enim FLORENTINIO, fuere qui, ut sententiam suam de animatione feminarum post octoginta dies salvarent, B. V. Conceptionem die 6 februarii celebrandum voluere.

3. Cf. Constitutiones hac de re latae a Sixto IV, Alexandro VI, Pio V, Paulo V, Gregorio XV, Alexandro VII, a quo jam definitum est « hujus cultus nunquam non fuisse naturalem personalemque Deiparae conceptionem. » (PASSAGLIA ibid. p. 1911.) Cf. demum Const. *Ineffabilis* Pii IX.

4. Vid. PASSAGLIA, l. c., p. 1879.

5. TERTUL., *de anima*, cap. XXVII.

PARS ALTERA

DE AETERNA PROCURANDA SALUTE ANIMAE FOETUS

Quod, accedente viro, in muliere concipitur et generatur, uti mox probare conati sumus, ab exordio verus, licet valde imperfectus, homo in actu est. Apostolo autem testante, « Deus omnes homines vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire. » Lex itaque naturalis simul et divina est, ut foetus quisque humanus a conceptionis die in materno sinu pacifice foveatur, nutriatur, et crescat, usquedum semel maturus in lucem edatur, deinde generationis sacramento ab originis labe abluendus, atque inter Christi Filii Dei cohaerendes cooptandus. Quapropter parentibus, et quibuscumque spiritualis seu pastoralis animarum cura commissa est, vigilandi onus incumbit, ne foetus immaturus extra uterum ejiciatur et pereat; vel ubi hujusmodi abortivus ejectus fuerit, aut jam in ipso utero graviter periclitetur, ad eosdem satagere pertinebit, ut miserrimis talibus infantulis remedium aeternae salutis sine mora applicetur. De quo remedio, cum dubium apud veteres modernioresque aliquos motum sit, utrum speciale praetur baptismum existat, de hac re et nos paulisper disputare juvabit. Demum sciendum est, quod, ubi propter praegnantis indispositionem aut mortem infans naturali via nasci nequit, desperandum non foret, sed ad *partum caesareum* recurrendum, ut, si vivus inveniatur infans, baptizetur. De quibus omnibus et singulis in tot capitibus agemus.

CAPUT PRIMUM

De prohibendis abortibus.

Post nonum circiter, alibi diximus, a conceptu mensem mulier praegnans naturali partu foetum consueto edit; ubi vero intra hosce limites, accidentali vel intrinseca vel extrinseca adveniente causa, foetus abigitur, contingit id quod veteres *effluxionem*, *abortum* vel *abortionem* vocabant, prouti nempe ejectio locum habuerit ante septimum, aut ante quadragesimum diem, vel deinceps. Hodiernis abortus universim est ejectio foetus immaturi seu extra-uterinam vitam deducendi nondum capacis; cum autem foetus, licet ante naturalem praegnationis terminum editus sufficienter formatus invenitur ut vivere possit, *partum praematurum* nuncupant. Talem sufficientem vitalitatem hominem in materno sinu consueto nonnisi post septimum mensem acquirere docent; quare tunc temporis editi *septemimestres* seu *septimestres* dicuntur.

Paulo aliter rem definiunt qui juris potius gerunt vices: « L'avortement, » ait TARDIEU ¹, « est l'expulsion *violente* et prématurée du produit de la conception. Quelles que soient les circonstances d'âge, de viabilité et même de formation régulière du foetus, qu'il soit vivant ou mort, qu'il ait atteint l'époque de la viabilité ², ou qu'il ne soit encore qu'aux premiers temps

1. *Etude médico-légale sur l'avortement.*

2. De habilitate infantis ad vitam extra-uterinam ita docent auctores operis *Manuel de médecine légale*: « Selon Merlin (*Questions de droit*, art. *Vie*) c'est la *respiration complète* qui constitue la vie;... par elle, que la cir-

de sa formation, les conditions physiques ni les conditions intentionnelles ou morales de l'avortement ne sauraient changer. »

Jam vero abortus vel praeter omne voluntarium passim evenire vel consilio produci scitum est. Unde sit

ARTICULUS I.

De involuntario seu casuali abortu.

Ad omnes periculorum casus, primis praesertim a conceptu temporibus, foetum obnoxium esse, luctuosa nimis experientia constat. « Plurimi foetus, jam ARISTOTELIS dicebat, intra quadragesimum diem depravantur¹. » Neque medici hodierni contradicunt ; imo. ait Dr. FERDUT : « l'avortement, surtout dans les premières semaines, est très fréquent. Les femmes, après un petit retard des règles, rendent des caillots de sang, et tout est fini. » Quare impossibile omnino est enumerare abortus, quos alii rariores quam naturales partus, alii iisdem frequentiores esse docent. Quidquid de vero proportionali hujusmodi numero censendum sit, certum est infinitos foetus, ac propterea et rationales animas, in materno sinu misere perire vel immaturos ad extra projici ! « Des générations entières, » ait MENESTREL, « sont précipitées dans la tombe, avant d'avoir un berceau ! »

Causae autem non sat lugendos hujusmodi effectus

culatation du sang s'établit dans les poumons, que l'enfant vit de sa vie propre, que devant la loi il vit civilement... La vie se manifeste ordinairement aussitôt après la naissance par les cris et les mouvements du nouveau-né. Mais les mouvements sont loin d'être une preuve certaine de la vie et les jurisconsultes eux-même en ont signalé l'insuffisance ;... mais il est certain que l'enfant est vivant (de *vita completa* exclusive hoc dicitur) s'il a crié d'un cri proprement dit, très sonore et très prolongé, qui se fait entendre pendant l'expiration, cesse et recommence avec elle » (page 191).

1. De hist. anim., l. VII, c. III. — Idem Hippocrates docebat.

procurantes, innumerae fere recensentur, ita quidem ut quaenam, in dato casu, efficaciter egerit, scitu saepe difficile sit. Remote seu praedispositive abortum determinant specialis temperamentum seu physicae constitutionis natura, juvenus vel aetas nimis protracta, haereditas, climatis alieni vel coeli montani seu aeris durioris influxus, morbus seu acuta infirmitas, etc... Proximiores magis abortus causae a CANGIAMILA sequentes enumerantur:

« Mariti in percutienda vel vexanda uxore saevitia; mulierum imprudentia ac temeritas in arripiendis itineribus, vel elevandis ponderibus, quae vires pro statu saltem graviditatis excedant; non degustati cibi, vel potiones quorum libentiolem appetitum phantasia excitaverit; intemperantia et vecordia qua illae propriae sanitatis, et virium conservationem non raro contemnunt; immoderata jejunia; *saltationes seu choreae*; vestes ad elegantiam affectandam nimis angustae. »

Non secus physiologi hodierni hac de re docent. « Omnes motus et actiones, quae vehementiores corporis concussionem efficiunt, praegnantia sunt vitanda: salire, saltare, equitare. Etiam maxime cavendum ne curris vehantur per plateas male stratas vel vias asperas. Ipsae vectiones *in via ferrea* continuas concussionibus *non raro* occasionem abortus praebent, quare longiora itinera in via ferrea sine necessitate suscipienda non sunt ¹. Huc etiam pertinet usus machinarum ad suendum (*machines à coudre*) quae pedibus moventur ². Excessus in potando liquore spiritoso, qui nunquam non male eveniunt, foetum in primis mensibus occidere possunt, quare severe interdiciendi sunt. Sanguinis missio (*saignée*) abortum adducere potest. Demum caveant

1. Cum universim primis a conceptu temporibus abortus fiant, cuique hoc etiam capite intelligere est, quantum damnanda sit consuetudo longiorum itinerum nuptialium (*voyages de nocés*).

2. Alias sequelas virtuti castitatis contrarias istarum machinarum usus habet, quare magis consulendae sunt machinae, quae manu moventur.

omnino praegnantes famosas pilulas laxantes sive purgantes cujuslibet sint generis. » Haec Dr CAPELLMANN, qui tamen fatetur generatim rarius per directam quamdam causam externam abortum produci, quam potius e morborum affectionibus gravidarum. Imo, ait, « negari non potest adesse abortus dispositionem, cujus causa evidenter cognosci non potest, et quae in vehementiori atque morbosa irritabilitate feminae caeteroquin sanae reponenda est. » — « Les causes de l'avortement, » dicit Dr BOSSU, « sont extrêmement nombreuses. Parmi les causes internes nous citerons la constitution pléthorique (sanguine), le tempérament nerveux et irritable, la vie sédentaire¹; les maladies de l'oeuf qui proviennent, soit d'un vice de la mère, soit d'un sperme altéré par la débauche, la vieillesse ou la syphilis², etc. » Juxta Dr RICHARD: « Certaines femmes avortent avec une facilité singulière; l'hérédité exerce sous ce rapport une influence incontestable. La mère peut transmettre à sa fille avec sa constitution et certaines conditions organiques une prédisposition particulière aux avortements, qui eux mêmes deviennent des causes prédisposantes à d'autres avortements. » — Sane ubicumque apud gravidam dispositio hujusmodi invenitur³, efficaciores agunt causae abortus externae mox subindicandae; imo et minima tunc saepe sufficit occasio, ut effectus producat, uti laetitiae vel timoris sensus, modicissimus liquoris spirituosus usus, balnea vel pedum vel corporis in aqua calida, modici oneris allevatio, « l'odeur d'une

1. Ex dictis datur etiam intelligi quare, experientia testante, « morbosa abortus dispositio praesertim apud oppidanarum invenitur. »

2. Juxta Dr GARNIER « La dégénérescence de la puissance génératrice de l'homme et ses excès personnels sont la cause la plus fréquente des avortements. »

3. Si secus, causae externae saepe parum efficiunt « Il en est qui éprouvent les secousses les plus violentes, sans qu'il en résulte aucun accident. » (BOSSU).

bougie mal éteinte, de l'asphalte, etc., » ipsa denique copula parum moderate admissa.

Itaque, ut fortuita et improvisa infantulorum in sinu materno latentium perniciēs prohibeatur, isthaec juniores conjuges ab his, ad quos pertinet, doceantur, praegnantēque moneantur, ne in iis locis versentur, ubi facili ratione in foetus ruinam affici queant; uti in magno hominum concursu, apud militum exercitationes, in theatris, in peregrinarum bestiarum tabernis, etc. « Quod si, » ait Dr. RHEINISCH, « mulier temere sua sponte in talia pericula se dederit, abortumque fecerit, magistratus hoc inultum esse sinere non deberet. » Juxta auctorem eundem, sub poena etiam interdicens foret, ne quis gravidae animum aut corpus ita afficiat et commoveat, ut inde abortus sequi possit, ne maritus mulierem, parentes filias, heri ancillas gravidas ad difficiles labores suscipiendos cogant, vel male quanquam ex causis gravioribus, tractent, cum non tam jura domestica tunc sint vindicanda, quam temporalis et aeterna salus procuranda infantis.

ARTICULUS II.

De abortu voluntario.

Antiquissimis temporibus nec in usu, nec notum fuisse putamus « execrandum facinus¹ », perditissimorum illorum hominum, quorum « eousque pervenit libidiosa crudelitas vel libido crudelis, ut etiam sterilitatis venena procuret, et si nihil valuerit, conceptos foetus intra viscera extinguat et fundat, volendo suam prolem prius interire quam vivere, aut, si in utero vivebat

1. Constitut. *Effraenata* Sixti V.

occidit antequam nascatur¹. » Sane si apud Aegyptios aut inter gentes Chanaan et finitimas terras incolentes crimen istud fuisset, tempore Moysis, usitatum, quis dubitet legislatorem hunc sapientissimum, qui ingenii acumine omnes generis humani errores perspiciebat, legibusque maxime strenuis prohibuit, etiam de abortus crimine, ex voluntatis proposito admisso, legem non fuisse laturum; et tamen Rector ille Moyses, qui summam curam et animorum et corporum Israelitarum habuit, de abortu ut consilio perpetrato nihil statuit, sed tantum de resarciendo damno, quo praegnans fortuito casu ab alio affligi posset, vel de poena danda ab eo, cujus culpa matris corpus ipsum laesum esset². Caeteroquin inter Judaeos ipsos non facile locum habere potuit hujusmodi crimen, cum apud eos genuisse multos liberos inter praecipua conjugum merita, et veluti signum expletarum Dei promissionum habetur, et ex altera parte, puellis semel corruptis, nihil proderat foetus abegisse, cum ob deperditam virginitatem, nisi ante nuptias reas apud sponsum factas esse constiterit, supplicio puniebantur, ita ut non referret utrum pepererint necne.

Scelus itaque istud inter Graecos, tempore scilicet voluptatum magis excultarum, ortum esse videtur, atque ad libidines alendas adhibitum. Abortus enim consilio procurati mentio prima in libris occurrit, qui sub nomine Hippocratis extant. Auctor crimen foetus corrumperendi ad veneficia³ referens medicos jurejurando adigit, « se mulieri pessum subdititium ad foetum corrumperendum nunquam exhibituros, sed castam et ab omni scelere puram tam vitam tam aetatem perpetuo praestituros esse. » Ast in libro *de natura pueri* « se ipsum mulierem in terram desilire jussisse, ut genitura

1. S. AUGUST., *de nuptiis et concupiscentiis*, cap. xv.

2. Exod., cap. xxi, v. 22-25.

exiret, » narrat et fatetur¹, cum aliis locis etiam docet quibus medicamentis mulier uti debeat, si concipere nolit. Sed de hac re, eodem tempore, explicite magis et factis et scriptis celebris socratica muliere, Aspasia, corrumpendi foetum methodum Athenis docēbat².

A Graecis ad effeminatos Romanos lues ista mox se extendit, et jam aperto sole crimen abortus usurpari incoepit. « Dans l'ancienne Rome, » ait BRILLAUD, « les mœurs arrivèrent au dernier point de la dégradation. Chez aucune nation l'avortement, qui dans l'origine, n'était pratiqué que clandestinement, ne devint d'un usage plus fréquent. » Ita sane OVIDIUS³ aliique testantur :

Nunc uterum vitiat quae vult formosa videri,
Raraque in hoc aevo est, quae velit esse parens.

Et SENECA, in consolatione ad Helviam matrem, eam summa laude prosecutum esse putabant, dicens : « Nunquam te foecunditatis tuae, quasi exprobarer aetatem, puduit, nunquam more aliarum infra viscera tua conceptas spes liberorum elisisti. »

Saeculo tandem post Ovidium et Senecam tertio, jurisconsulti et civitatum rectores primam contra abortum tulerunt legem : « Si mulierem visceribus suis vim intulisse, quo partum abigerit, constiterit; eam in exilium praeses provinciae exiget⁴; » quae lex solummodo nuptas spectabat, cum Marcianus adjungeret :

1. Errare putamus eos qui autumant, cum Brillaud, « qu'Hippocrate considérât l'avortement comme un des plus grands crimes qu'un médecin pût commettre. » — Abortivas potiones utique nolebat dari, quia hoc « est pro muliere periculi plenissimum. » Vide RHEINISCH.

2. Videsis AETIUM, qui in opere : *Tetrabiblos* ea quae Aspasiae fragmenta extant collegit. Quod haec vere eadem fuerit cum celebri Aspasia Pericletis amasia et amica Socratis negant aliqui, cum cacteri tamen, ut Feller (*Diction. hist.*), nihil de hac re dubitent.

3. In elegia allegorica *Nux*. — Cf. de *Amor.* l. II. — JUVENAL., sat. VI. — MACROB., sat. I. II.

4. L. 8 ff. ad leg. Corn. *de sic. et venef.*

« Indignum enim videri potest impune eam maritum liberis fraudasse. » — In eos, qui mulieri foetum abegissent, ita statutum eodem tempore fuit: « Qui abortionis, aut amatorium poculum dant, etsi dolo non faciant, tamen, quia mali exempli res est¹, humiliores in metallum, honestiores in insulam relegantur. »

Jam vero ex omnibus Romanorum legibus, quae de abortu latae sunt, prodit eos non nosse quod abortus procuratio crimen *per se* sit; aliae enim solummodo patrem vel, si velis, ejus opes relinquendas respiciunt; alia lex eos, qui abortionis poculum dant, spectant, solummodo periculum, in quo mater versatur, curat, et ob culpam, quia mali exempli res sit, puniri jubet, ac tunc demum supplicium in eos statuit, ubi mulier ipsa obierit; de foetu autem non facit mentionem. Caeteroquin et ipse Cicero in enumerandis causis, ob quas abortus procuratio punienda foret, jura foetus laesa omnino omittit, ita docens: « Rei capitalis damnata est, neque injuria, quae spem parentis, memoriam nominis, subsidium generis, haeredem familiae, designatum reipublicae civem sustulisset. »

II. Primum crimen abortus ceu consilio perpetratum, et praecise ob injuriam foetus illatam, apud Judaeos punitum esse suspicamur. Cum enim Judaei, Persis ab Alexandro victis, et isto mortuo, sub Ptolomaeorum potestatem venissent, et partim in Aegyptum traducti, partim cum Graecis promiscue viventes, diuturnitate temporum linguam hebraeam cum lingua victorum immutassent, eorum magistri Scripturas sacras in linguam graecam transtulerunt, atque hanc versionem, quae

1. Enunciatione: *quia mali exempli res est*, admodum vaga, nihil significandum esse arbitror, nisi quod delictum hoc puniendum sit, ut homines deterreantur, quoniam mulieres in pericula praecipitentur, neque vero quia abortus procuratio turpis et contra mores acta habita sit; quam interpretationem ipse MARCIANUS l. 14 *Instit.* confirmare videtur, cum opponat: « Sed senatusconsulto relegari jussa est ea, quae non quidem *malo animo sed ex malo exemplo* medicamentum ad conceptionem dedit, ex quo ea, quae acceperat, decesserit. » (D. RHEINISCH).

Versio Septuaginta Interpretum dicitur, pro temporibus (cum a veritate haud alienum esse videatur, etiam scelera Graecorum cum eorum verbis irruisse) instituerunt; ita ut lex illa Moysis amplificaretur, eaque infantis quoque haberetur respectus. et foetus jus talionis sibi vindicare posset, quod ex lege Moysis mater sibi vindicaverat. *Versio* itaque sic decernit: « Sin autem rixentur duo viri, et percusserint mulierem in utero habentem, et exierit infans ejus non formatus, mulcta mulctabitur, prout indixerit vir mulieris... Si autem formatus fuerit, dabit animam pro anima¹. » Hac lege non solum eos, qui abortum fortuito casu, sed etiam eos, qui consilio excitarent, aut ab ipsis interpretibus aut seriore demum tempore spectatos esse, Philo et Josephus testantur.

Scripturae Septuaginta Interpretum versione ubique tunc vulgata, jam primi christiani abortus procurationem inter crimina retulerunt, et antiquissimi Ecclesiae Patres, christianos contra paganos, qui illos, quod homines immolarent, accusabant, defendentes, gravissimum eorum innocentiae attulerunt argumentum, eos voluntarium abortum ipsum homicidium, ideoque crimen habere. « Qui mulieres illas, » ita ATHENAGORAS ad Marcum Aurelium, « quae medicamentis ad abortum utuntur, homicidas esse, et rationem hujus abortionis Deo reddituras dicimus, quomodo hominem occideremus? » Eodem sensu TERTULLIANUS et MINUTIUS FELIX scripsere: « Nobis vero, homicidio semel interdicto, etiam conceptum utero dissolvere non licet; homicidii festinatio est; nec refert natum quis eripiat, an nascentem disturbet. »

Cum autem christianorum quoque mores perdi, et ipsi liberorum in utero corruptorum rei fieri coepissent, praeceptores saeculorum posteriorum scriptis suis acri-

1. Vide superius dicta pag. 50.

ter reprehenderunt hoc crimen, docentes simul, quantopere talia perpetrantes delinquerent, quanquam legibus publicis non esset prohibitum; « nam, ait LACTANTIUS, vel maximam esse impietatem; ad vitam enim Deum inspirare animas non ad mortem. » Quare et omnes Patres, graviditatis progressus non respicientes, homicidium appellarunt imo parricidium, si mater ipsa committeret ¹.

Secundum hanc Patrum doctrinam concilia a quarto saeculo contra abortum procurantes severiores poenas decernere incoeperunt. « Si qua mulier, » ita, anno 306, Concilium Eliberitanum ², « per adulterium absenti marito conceperit, idque post facinus occiderit; placuit ne in fine dandam esse communionem; eo quod genuerit scelus. » Quam definitionem, anno 314, concilium Ancyranum antiquam noncupavit, ita ut lex ista jam antea sancita fuisse videatur. Sed concilium hoc « humanius definivit, ut eis decem annorum tempus secundum praefixos gradus poenitentiae largiretur. » Canones istos concilium Herdense hoc modo ratos habuit: « Ut in utroque sexu adulteris post septem annorum curriculum communio tribueretur; ita tamen ut, omni tempore vitae suae, fletibus et humilitate insisterent; » id est, ut recepti in communionem fidelium quarto poenitentiae gradui per omnem vitam insisterent; « ipsis veneficiis autem in exitu tantum, si facinora sua omni tempore vitae suae deflevissent, communio tribueretur. » In sexta deinde generali Synodo Constantinopolitana sancitum est, ut personae, quae dant abortionem scientia medicamenta, et quae foetus necantia venena accipiunt, homicidae poenis subjiciantur. Quas poenas renovavit, imo et auxit Sixtus V. Const. *Efracraenata* (anno 1588), abortum foetus vel formati vel in-

1. Vid. HIERON. ep. XXII ad Eustoch.

2. Canone LXIII.

formis procurantes, eorumque complices ipso facto excommunicatos declarans, eorumque absolutionem sibi atque successoribus suis reservans. Constitutionem hanc Gregorius XIV (an. 1591), aliqua ratione temperavit, sed criminis ipsius notionem, abortum scilicet ad homicidium esse referendum, intactam servavit. Hodiernum demum Ecclesiae jus universim contra « procurantes abortum, effectu secuto, » poenam fert excommunicationis latae sententiae, episcopis Ordinariis reservatae.¹

Ad civiles autem leges, a christianis principibus latas, quod spectat. eodem sensu ac Ecclesiae Concilia et Pontifices de abortu voluntario decrevisse, notum est. Lex imprimis Wisigothorum ita statuebat: « Si quis mulieri praegnanti potionem ad aborsum, aut pro necando infante, dederit, occidatur... Si in utero habens aut potionem ad aborsum acceperit, aut aliquo quocumque modo extinguere partum suum praesumpserit, mox provinciae iudex non solum operatricem criminis hujus publica morte condemnet, aut si vitae reservare voluerit, omnem visionem oculorum ejus non moretur extinguere; sed etiam, si maritum ejus talia jussisse vel permississe patuerit, eundem etiam vindictae simili subdere non recuset. » Unde apud Hispanos mulier hujus sceleris rea viva sepeliebatur. Notum aliunde est celebre edictum, an. 1555, ab Henrico II rege Galliarum hac de re latum: « Parce que, » ita rex decernit, « plusieurs femmes ayant conceu enfants par moyens deshonnêtes ou autrement, persuadées par mauvais vouloir ou conseil déguisent, occultent et cachent tant leur grossesse que leur enfantement, sans avoir déclaré l'un et l'autre, et pris de l'un ou de l'autre témoignage suffisant même de la vie ou de la mort de leur enfants,

1. *Constitutio Apostolicae Sedis* PII Papae IX. — Inter damnatas ab INNOCENT. XI propositiones haec sub numero 34 legitur: *Licet procurare abortum ante animationem foetus, ne puella deprehensa occidatur aut infametur.* — Utrum autem abortum procurare liceat ad vitam matris aegrotantis salvandam, fusius in sequenti disputatione inquiremus.

lors dè l'issue de leur ventre, et après se trouve l'enfant avoir été privé tant du saint sacrement du baptême que de sépulture publique et accoustumé : soit telle femme tenue d'avoir homicidé son enfant, et pour réparation publique, punie de mort et dernier supplice, de telle rigueur que la qualité particulière du cas le méritera. » Aliud decretum amplius decernebat :

« Afin que nulle femme, servante et chambrière ou autre, puisse prétendre cause d'ignorance de l'ordonnance cy-dessus, enioignons à tous curez de publier et dénoncer au peuple le contenu de ladite ordonnance, a leur prosne de messes parochiales de trois en trois mois ; et que tant noz procureurs que des seigneurs hauts justiciers tiennent la main à ladite publication. »

Anno 1708 a Ludovico XIV renovata decreta haec fuerunt ; quibus insuper parochi praecipiebantur, ut scriptum hujusmodi denunciationis testimonium procuratoribus regis omni trimestri exhibeant. Contra delinquentes statuebatur « qu'ils pourraient y être contraints par la saisie de leur temporel ¹. »

Hodiernus civilis Galliarum codex haec de abortu decernit : » Art. 317. Quiconque par aliments, breuvages, médicaments, violences ou par tout autre moyen aura provoqué l'avortement d'une femme enceinte, soit qu' elle y ait consenti ou non, sera puni de la réclusion.

« La même peine sera prononcée contre la femme qui se sera procuré l'avortement à elle-même, ou qui aura consenti à faire usage des moyens, à elle indiqués ou administrés à cet effet, si l'avortement s'en est suivi. — Les médecins, chirurgiens et autres officiers de santé, ainsi que les pharmaciens, qui auront indiqué ou administré ces moyens, seront condamnés à la peine

1. Videsis JOUSSE, *Traité des mat. crim.* t. IV, p. 20. — SOULATGES, *Traité des crimes*, t. I, p. 300.

des travaux forcés à temps, dans le cas où l'avortement aurait eu lieu. »

Similes leges apud gentes caeteras vigent, et tamen decrescente christiana fide, hujusmodi idem scelus, hisce nostris miserrimis temporibus undique, emergere noviter coepit, atque etiam aperto sole committi. « Dans certains pays, » dit D. RICHARD, » l'avortement est pratiqué d'une manière presque publique¹, et il est malheureusement trop vrai que chez nous, malgré la rigueur des lois, l'avortement et l'infanticide sont en voie de progression, surtout à Paris et dans toutes les grandes capitales de l'Europe! »

Sed de istius nefandi criminis apud hodiernos frequentia cl. auctorem, D. TARDIEU, audias, qui specialem hac de re librum² exaravit. « Le crime d'avortement, nous en avons les preuves, constitue une véritable industrie. C'est là une vérité tellement reconnue, que l'on désigne publiquement des maisons où les femmes sont assurées de trouver la funeste complicité qu'elles réclament, et dont la notoriété est répandue jusqu'à l'étranger. Trop souvent les auteurs de ces manœuvres coupables appartiennent à la profession médicale, et empruntent à l'art lui-même leurs moyens de défense. Dans l'immense majorité des cas, à côté d'une accusée le plus souvent passive, se trouve une complice qui déshonore la profession de sage-femme. Plus rarement, mais trop souvent encore, l'accusation pèse sur les médecins, quelques uns pourvus du diplôme de docteur.

Les débats judiciaires auxquels j'ai assisté m'ont révélé les signes de ralliement qui servent cette coupable entreprise. Pour quelques sages femmes c'est là un moyen d'existence tellement avéré, que sur leurs

1. Vid. Ephemeridem *Le Monde* (25 avril 1878), ubi sub titulo: *Un horrible scandale*, verbum habes de vita et morte famosae feminae (Mme RESTELL), quae per annos quadraginta apud Americae septentrionalis incolae Aspasiae artem efficacissime exercuit.

2. *Etude médico-légale sur l'avortement*, 4e éd. (1881).

livres de recettes elles tiennent de ces sortes d'opérations un compte à peine déguisé¹. »

A quo eg. Dr. Tardieu haec scripsit (1880) nedum nefanda lues abortus imminuta sit, in dies visa est auctior; unde ex publicis rerum medicarum annualibus ita docemur: « Quoique le droit à l'avortement n'ait pas encore été admis par les tribunaux, les manœuvres qui le provoquent sont largement pratiquées, et tous les gynécologues s'accordent pour proclamer que dans les services hospitaliers le nombre des femmes traitées par suite d'avortement s'accroît tous les jours et cependant le nombre des poursuites ne s'accroît pas. »²

Sed nec inter medicos desunt qui hodiernis temporibus promptos se esse declararint ad solvendo felicitier' immaturos partus: « Récemment a paru un volume, analysé avec éloges dans la presse, proclamant le droit à l'avortement, et un médecin a proposé l'ouverture de services spéciaux, où avec les garanties de la plus rigoureuse antisepsie, l'avortement serait pratiqué. »³

1. Ibid. p. 21.

2. La Société obstétricale de France donne de piquants détails sur les avortements criminels. Leur proportion est à Paris de 25 pour cent des accouchements. La femme s' imagine que l'on peut aujourd'hui avorter sans aucun danger; elle assimile cette délicate opération à un ramonage de cheminée. La Société obstétricale de France pousse un cri d'alarme. » (*Revue obstétricale*, 23 Juillet 1909).

« Dans les derniers jours de 1910 le *Matin*, après une enquête est arrivé à estimer de 450 à 500 mille le nombre d'avortements criminels en France. (Le *Matin*, 21 Décembre 1910).

3. *Journal des sciences médicales de Lille*, 5 Août 1908. « Pour moi, sic Dr. VICTOR MARGUERITE, je pense que le droit à l'avortement est absolu. Tant qu'un être n'a pas vu le jour, il me semble faire partie intégrante de la chair qui le porte. Qui songerait à restreindre les droits de l'individu sur lui-même? » (V. *La Bonne Parole*, 10 Mai 1908).

Quo eodem sensu sic auctrix NELLY ROUSSEL: (Ib.) « Nous prétendons disposer librement de nos flancs qui nous appartiennent; n'être mères qu'à notre gré, en choisissant nous-mêmes le moment opportun. La liberté de la maternité nous apparaît comme la liberté primordiale, sans laquelle toutes les autres ne seront jamais qu'un leurre!! »

D'après LEWIS il y aurait, chaque année à New-York, 80.000 avortements provoqués!

Hucusque dicta perpendens atque piorum sacerdotum vestigiis insistens, qui parochi manus obit, coram Deo videat, qua industria, et quo prudenti zelo abortus vitium e fidelium suorum coetu, si forte existat, tollat et extirpare conetur. Haec insuper accipiat sapientissima cl. CANGIAMILAE¹ monita: « Oportet ut parochi apertissimis oculis vigilant, hujusmodi attentata coerceant, ac sapientissime doceant, nunquam esse licitam procurationem abortus, quamvis mater non sibi ignominiam, sed etiam necem ipsam praevideret; quia actio cum ab intrinseco pessima sit, cohonestari non potest; quare appositam opinionem INNOCENTIUS XI, P. M. sub excommunicationis Summo Pontifici reservatae² poena damnavit. »

1. Embryologia Sacra, Lib. I, cap. II, n. 6.

2. Hodie excommunicatio in praesenti casu Episcopis Ordinariis reservatur.

CAPUT SECUNDUM.

De remedio aeternae salutis pro puerulis in utero clausis vel vix in lucem editis.

Fundamentalis apud theologos disputatio est, quae de necessitate baptismi in ordine ad salutem, sub lege nova consequendam, tractat, Christi doctrinam contra multiplices haereticorum errores defendit atque tuetur. Idem heic praestare mens nobis non est. Silere tamen de quaestionibus inter theologos ipsos hac de re disputatis, eo vel minus possumus, quod auctor aliquis, uti mox dicemus, principiis ex scientia physiologica deductis innixus sit, ut sententiam novam adstrueret. Sit itaque.

ARTICULUS I.

Sententiarum historica synopsis.

In oratione coram Constantiensis Concilii Patribus habita¹, cl. GERSIONIUS, nemine contradicente, dicebat Deum a parentibus esse obsecrandum, « quatenus infans necdum natus, si forte moriturus est priusquam ad baptismi fluminis gratiam pervenire valeat, dignetur ipsum Dominus Jesus Christus Summus Pontifex, baptismo Spiritus Sancti praeveniando, misericorditer consecrare: quis enim scit, si forte exaudiat Deus? Imo

1. De Nativitate Virginis Mariae.

quis non devotius sperare valeat, quod oratione humilium et in se sperantium nequaquam despiciat? Proficit haec consideratio ad exercitationes devotionis in parentibus, proficit ad levandam eorum angustiam, dum sine baptismo decedit puer; quia non omnis inde spes sublata est: sed neque absque revelatione datur favoris certitudo. »

Ulterius, saeculo interjecto, progressus est CAJETANUS universim dicendo, sub correctione tamen. « parvulos in maternis uteris periclitantes posse salvari per sacramentum baptismi, non in re sed in voto susceptum, cum aliqua benedictione prolis, seu oblatione ipsius ad Deum cum invocatione Trinitatis¹. » Imo ubi parvulus natus jam sit et morti proximus si forte aqua desit, vel tempus non suppetat ad baptizandum, expedire opinatus est, ut parentes ipsi propriam fidem per aliquod sensibile signum applicent, puta illum in nomine Sanctissimae Trinitatis benedicentes. Putabat enim Deum, sicut olim in lege naturae, mediante parentum fide cum signo sensibili unita, sacramento scilicet ejus aetatis, pueros ab originali peccato mundabat, idipsum et in praesenti facere pro infantulis in hisce angustiiis positis.

Eodem fere tempore, quo ita docebat CAJETANUS, Parisiensis theologica Facultas judicium ferebat (die 1 junii 1531) circa hanc propositionem ab Condomiensi episcopo ipsi delatam, scilicet: « Quadruplex reperitur baptismus sufficiens ad delendum originale peccatum *fluminis, sanguinis, flaminis, et sanctificationis*: et istud quartum baptismus est invisibile et absque sacramento, aut motu proprio, per fidem parentum impetrari potest

1. III p. q. LXIII, art. 2. Pro ista eadem Cajetani sententia stetit Hincmarem Remensem ait Historiae Concilii Tridentini annotator (L. IX, cap. VIII); cum tamen clarissimus hic archiepiscopus nihil hujusmodi scripserit, imo Hincmarem Laudunensem vehementer reprehenderit quod « parvulos baptizari, qui saepe discrimine mortis periclitantur, prohiberet. » (Videsis HINC. REMEN., *opusc. in causa Hincm. Laudun.*, cap. XXXI).

puero impossibilitato ad susceptionem baptismi aquae. » Propositionem hanc Facultas sequenti perstrinxit censura: « Quamquam certum sit, Deum non alligasse virtutem suam sacramentis et communibus legibus christianae traditionis, sed praeter illa nonnunquam ex speciali privilegio, quibus vult dona sua conferat, nihilominus tamen, quia absque divina revelatione sciri non potest, aut certitudo ulla haberi, quando et quibus talia munera largiatur, ideo de talibus pronunciare aut ferre iudicium tutum non existimamus. Hinc sit, ut populo praedicare, et definire parvulos decedentes sive in matrum uteris, sive extra, ante susceptum aquae baptismum salvari, temerarium potius credimus, quam sobrium. ¹ »

CAJETANI dictum, paucis post annis, a Tridentinis theologis in errorum schedulam relatum est, ut a Concilio damnaretur. Excusavit quidem illud SERIPANDUS, qui synodo praerat, a censura, obtinuitque a Patribus ne proscriberetur. « Cujus rei » ait PALLAVICINUS « causam hi adducebant, quoniam ad baptismi doctrinam articulus ille non spectabat, adeoque posset omitti, nec tamen per hoc ipsum silentium tolerandum declararetur. » Unde Pius V, P. M., hanc Cajetani ² sententiam a commentariis D. Thomae in Romana impressione expungi fecit.

Sopita, imo et extincta videbatur controversia ista, cum saeculo penultimo ad finem vertente ³, Venetiis opusculum prodiit cui titulus: *Ign. Lud. BLANCHII clerici regularis Disputatio physico-theologica de reme-*

1. Cf. FLEURI, *Hist. eccl.*, a quodam anon. continuata an. 1631, § CXXXN.

2. CAJETANUM, ait MELCHIOR CANO, « summis aedificatoribus Ecclesiae parem esse potuisse, nisi quibusdam erroribus doctrinam suam, quasi cujusdam leprae admixtione faedasset. » *De locis theol.*, l. VII, cap. III.

3. An. 1768 prodiit prima, et 1770, altera editio, cui plures prostant approbationes: nempe, praepositi generalis Cleric. Regularium, plurimorum theologorum, episcopi Parentini (Istria), qui dicit se parochis suae dioecesis insinuaturum esse, ut novum remedium salutis ab auctore inventum infantibus in utero clausis applicent. — His plurimum placuit, quod BLANCHIUS de communicatione affectuum matrem inter et foetum docet.

dio aeternae salutis pro parvuli in utero clausis sine baptisate decedentibus. — Disputationibus suae rationem et scopum ita declarat: « Animadvertant lectores necesse est, non hic non peragere de remedio aeternae salutis pro parvulis illis, qui aut ab uterō incipiunt prodire, aut in utero adhuc extantes tangi, viderive aliquo saltem instrumento facile possunt; multo minus aut de avortivis aut de iis, qui, mortua matre praegnante, per sectionem caesaream vivi in utero matris inveniuntur. Supponere nobis hic libet, mulierem praegnantem puerum, anima rationali jam instructum, in ejus sinu ita perfecte clauso amplectentem, ut nulli pateat aditus ablutioni pro sacramento baptismi ei administrando. Inquirimus *an pro his parvulis, si forte in utero moriantur, aliquod esset aeternae salutis remedium.* »

Affirmantem sententiam amplectitur auctor, et remedium istud ait esse « oblationem mortis pueri in fidei ac baptismi contestatione Deo porrectam a matre praegnante, nomine filii, tamquam ejusdem propria, qua filius per vocem matris, sub orationis formula¹, deprecetur Deum, ut, si forte mortem sit in utero subiturus, dignetur Deus excipere ejus mortem in contestationem fidei ardentisque voti eo regenerari lavacro in utero, quo regeneraretur extra uterum. »

BLANCHIUS sententiam suam, quam novem esse fatetur atque cum doctrina CAJETANI non confundendam² contendit, ex physiologica lege ab antecessoribus ignotam

1. Duplicem auctor formulam hujusmodi orationis exhibet, aliam fusiorem, breviorē alteram, quae sic enuntiatur; « Domine, infantulus, quem me in utero gestare voluisti, per me matrem suam deprecatur, ut, si in utero morientibus ex necessitate remedii, hoc concedendum esse videatur, in contestationem desiderii, eo in utero regenerari lavacro, quo regeneraretur extra uterum. »

2. « Propositio nostra, ita ipse, a CAJETANI sententia in eo primo, praeter alia, differt quod hic per fidem et votum parentum non parvulos tantum intra uterum decedentes, sed et parvulos extra uterum natos, aeternam consequi posse gloriam existimat; cum propositio nostra, pueris quidem in utero esset mortem subiturus, ejus mortem excipias in confessionem fidei, et minime vero pueris extra uterum natis, quibus, cum non desit potentia in mi-

defluere putat, juxta quam communicatio intima extat affectuum matrem inter et foetum ejus.

« Quare si ex vehementi aliqua passione agitetur sanguinis in matre, fieri non potest, quin motus ejusmodi communicetur sanguini excurrenti intra vasa communicantia foetus... et quin eandem confuse experiatur foetus animi affectionem, qua clare nitideque percipitur a matre cum semper eadem in foetu ac in matre detur lex commercii animam inter et corpus, eodemque ordine ac textura disponatur fibrillae in cerebro foetus ac ordinatae et contextae sunt in cerebro matris ».

Blanchianas doctrinas mox refellit cl. BLASIIUS Cremonensis monachus Camaldulensis¹, cui iterum in Appendice apologetica BLANCHIUS respondit, nihil cedens, sed solum declarans « quae nove non nova ab ipso exponuntur non *assertive* sed *opinate* in medium afferri. »

ARTICULUS II

Verae doctrinae assertio.

In rebus ad fidem et ad ordinem supernaturalem pertinentibus sedulo prae oculis distinctio habenda est, qua statuitur aliud esse veritatis alicujus notitia, aliud intrinseca veritatis ejusdem intelligentia; seu aliud, scire veritatem *quia* est, aliud, veritatem intelligere *quomodo est*. Primum hic circa remedium salutis pro infantibus in utero morientibus enunciasset sufficere. Qui pluriora

nistris administrandi sacramentum baptismi, eo quoque primo instanti, quo prodeunt ex utero, novum, ex arbitrio effingi non debet remedium diversum a baptismo, per meritum Christi sufficienter pro his parvulis extra uterum obtento, et per specialem legem imposito. » — De jam natis idem auctor distinctum opusculum edidit: *Dissertatio theologica pro parvulis extra uterum sine baptismo in re suscepto aut martyrio decedentibus, nullum excogitari decernique potest aeternae salutis remedium* (1770).

1. *Dissertatio adversus novum systema P. Ign. Lud. BLANCHII* (1770).

legere velit de voluntate Dei salvifica, circa istos praesertim infantes, theologos ¹ adeat. Sit itaque.

PROPOSITIO I.

Secundum legem ordinariam christianae oeconomiae infantes, qui ante usum rationis vel in sinu matris, vel ad lucem editi, moriuntur, salvari non possunt, nisi reipsa eis applicetur verum ac validum baptismi sacramentum.

Constans et inconcussa totius Ecclesiae traditionis doctrina est, verba Christi Domini: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest intrare in regnum Dei*, ita accipi debere, quatenus secundum legem ordinariam jam homo nullus salvatur, nisi per baptismum aquae, aut sanguinis, aut flaminis, prius fuerit sanctificatus, neque ab hac lege excipi infantes, qui ante usum rationis decedunt. « Utique, » inquit S. AMBROSIVS ², « nullum Christus excipit, non infantem, non aliqua praevenit necessitate; nemo ascendit in coelum, nisi per sacramentum baptismi, et quia omnis aetas est obnoxia, ideo omnis aetas est huic sacramento idonea. » S. AUGUSTINUS ad catholicam fidem hoc pertinere nihil haesitans declaravit, aiens: « Noli credere, noli docere infantes morte praevenitos, antequam baptizentur, pervenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, *si vis esse catholicus* ³. »

Ne quis vero existimet AUGUSTINUM loqui tantum

1. Videsis Card. FRANZLIN, *Tractatus de Deo*; editio altera, p. 541 et seq., et auctores ab eo citatos.

2. Lib. II, *de Abraham*, cap. ult.

3. *De Anima*, lib. III, cap. IX.

dānum ¹ explicite eodem sensu de iis sermocinatur, qui in matris sinu moriuntur. Scripserat Dardānus ad S. Doctorem: « De praegnantibus quid sentias opto cognoscere, cum credulitatis fidem pro puero mater Joannis Baptistae responderit. » Animadvertit imprimis AUGUSTINUS exempla Joannis et Hieremiae ad extraordinariam Dei potentiam pertinere, deinde ait: « Tamen illa sanctificatio, qua efficimur et singuli templum Dei, et in unum omnes templum Dei, non est nisi renatorum » per baptismi sacramentum. Nullum itaque praeter baptismum ex ordinaria lege ipse perspexit sanctificationis modum etiam pro pueris istis. Idem expresse et sine ulla dubitatione asseritur a FULGENTIO Augustini discipulo: « Firmissime tene, » inquit ², « et nullatenus dubites, non solum homines ratione utentes, verum etiam parvulos, qui sive in uteris matrum vivere incipiunt et ibi moriuntur, sive jam de matribus nati sine sacramento baptismatis, quod datur in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, de hoc saeculo transeunt, ignis aeterni sempiterno supplicio puniendos. »

Quapropter de contraria CAJETANI sententia SUAREZIUS ait, quod « revera est valde aliena a sensu et dogmatibus Ecclesiae, et ideo, ut minimum, est temeraria et errori proxima ³. » Eamdē Soto, ex eodem Praedicatorum Ordine, ut *haeticam* suggillavit. Itaque infantes secundum legem ordinariam vel extra uterum vel in utero posse salvari per benedictionem parentum, aut per applicationem fidei eorundem, credere aut docere omnino non licet. Quo praemisso, jam contra Blanchianam physico-theologicam theoriam sequentem propositionem statuimus.

1. Epist. CLXXXVII, n. 32.

2. Lib. *de Fide ad Petrum*, cap. XXVI.

3. In III, disp. XXVII, sect. III.

PROPOSITIO II.

Ex iis quae physiologica scientia docet, de communicatione affectuum inter mulierem praegnantem et foetum, non eruitur parvulos in utero decedentes, citra reale baptismum, per baptismum in voto salvari posse.

Paucis propositionem declarasse eo magis sufficiet, quo minus valida, ne plus dicam, adversarii argumenta hac de re allata cuique visa fuerint. Itaque

1. Quidquid valoris caeteroquin habeant quae de matris influxu in foetum proferuntur, unum sane hoc firmum manet, nempe: infantulum in materno sinu inclusum absque miraculo omnis intellectionis, aut volitionis, aut desiderii, esse incapacem, neque posse actu proprio vel aut desiderare gratiam Dei et regenerationem. Jam vero Ecclesiae Patres, doctores atque theologi, ubi de baptismo flaminis seu in voto loquuntur, uno ore illud definiunt quatenus idem significet ac *personaliter* desiderare gratiam Christi et salutem. Votum enim rei alicujus nihil aliud est, quam ejusdem rei obtinendae desiderium ex parte illius qui dicitur habere votum. Sedulo autem teneamus oportet quae egregie ita Angelicus Doctor scripsit¹: « Dicendum quod in sacramento duo est considerare, scilicet ipsum sacramentum et rem sacramenti... Dictum est autem supra, quod res alicujus sacramenti haberi potest ante perceptionem sacramenti, ex ipso voto sacramenti percipiendi. Unde ante perceptionem hujus sacramenti (de S. Eucharistia dicit), potest homo habere salutem ex voto percipiendi hoc sacramentum, sicut et ante baptismum ex voto baptismi. Est tamen differentia quantum ad duo: primo quidem quia baptismus est prin-

1. 3, q. LXXIII, art. 3.

cipium spiritualis vitae et janua sacramentorum, Eucharistia vero est quasi consummatio spiritualis vitae et omnium sacramentorum finis... Alia differentia est: quia per baptismum ordinatur homo ad Eucharistiam; et ideo ex hoc ipso quod pueri baptizantur, ordinantur per Ecclesiam ad Eucharistiam, et sicut ex fide Ecclesiae credunt, sic ex intentione Ecclesiae desiderant Eucharistiam, et per consequens recipiunt rem ipsius. Sed ad baptismum non ordinantur per aliud praecedens sacramentum. Et ideo ante susceptionem baptismi *non habent pueri aliquo modo baptismum in voto*, sed soli adulti: unde rem sacramenti non possunt percipere sine perceptione sacramenti. » Theologice falsa itaque demonstratur Blanchiana theoria, ita ut unquam sub quocumque naturalium scientiarum progressu probabilis fieri omnino non valeat. Sed de argumentis ex hoc scientifico fonte haustis explicite aliquid dicamus, cum nequidem physice undequaue vera habeantur.

2. Duo affirmat BLANCHIUS: a) Animam ita agere atque influere in physiologicas operationes corporis, praecipue vero in ciborum digestionem, necnon in circulationem sanguinis. ut vividioribus praesertim passionibus singulis, quibus actualiter anima afficitur, singularis nutritionis elementorum dispositio, vel sanguinis specialis motus respondeat; — b) Apud matrem praegnantem mechanico impulsu haec singula in foetum redundare, ita ut « per fibrillas cerebri » in anima istius, licet ipso inscio, iidem affectus morales excitentur, qui physicam commotionem matris causarunt.

Jam vero ad primum horum quod attinet, fatemur mirum existere animae passionum in corporis physiologicas operationes influxum; cujus ratio est, quia passionnes magis ad compositum quam ad animam pertinent¹. Imo passionis cujusque propria est actio in corpus: « Chaque passion imprime son cachet particulier, cha-

1. Cf. S. THOMAS., I. 2, q. XXII, art. 1.

cune apporte sa modification spéciale dans le phénomène qu'elle opère¹. » Concedimus insuper influxum hujusmodi in ciborum digestionem circulationemque sanguinis maximum esse, prout quotidiana experientia comprobatur; unde etiam non desunt, qui putent substantialiter sanguinem aliter pro aliis passionibus se habere: « Il est plus que probable » ait D. DESCURET, que le sang éprouve aussi, par l'effet des passions, des altérations dont la chimie parviendra peut-être à constater la nature. » — « Qu'elle est donc merveilleuse, » scribit idem auctor, « la solidarité de l'âme et du corps, et qu'il faudrait être aveugle pour nier son existence! »

Verum quantacumque detur hujusmodi influxus efficacia, eousque utique non se extendit, ut non tantum animae passio seu effectus vividior, sed et passionis atque affectus actualis objectum in organismo physico quasi inscribatur. Sic inter passiones caeteras timor in totum corpus maxime agit. « La peur, passion éminemment concentrique et débilitante, peut être définie : un état pénible de l'âme avec trouble des sens produit par la perception d'un danger réel ou imaginaire². » Integrum igitur esse hominis timor aut pavor afficit, sed quis dicet aliter atque aliter apud mulierem praegnantem digestionem obtinere atque sanguinem moveri, prout ipsa timet tale aut tale periculum, puta mortem patris, aut matris, aut filii adulti, aut infantis nondum nati? In Blanchiano systemate hoc tamen absurdum affirmandum foret.

1. D. BRACHET, *Physiol.*, tom. II, pag. 593. — « Les anciens, ait D. DESCURET, ont sans doute parfaitement constaté l'action du moral sur le physique, mais ils se montrent beaucoup trop exclusifs et prennent souvent l'effet pour la cause. » (*Médecine des passions*).

2. DESCURET, l. c.

PROPOSITIO III.

Ob defectum specialis salutis remedii pro infantulis in materno utero clausis, affirmare nemini licet, aut Deum non velle omnes homines salvos fieri, aut Christum non esse mortuum pro omnibus, aut plus efficacitatis habere originale peccatum quam Redemptionis gratia.

Verum vero non contradicit. Quomodo jam theologica veritas, quam contra CAJETANUM et BLANCHIUM defendimus, componenda sit cum iis, quos in propositione hac recolimus, christianae fidei articulis, paucis dicamus.

1. Imprimis scias velim pueris, qui in sinu matris moriuntur, ex provisione generali Dei Creatoris et Salvatoris absolute non defuisse remedium salutis. A natura enim, prout a Deo creata est, infantuli vix concepti vires habent, quibus ad maturitatem progredi et ad lucem edi valeant, ut deinceps baptismo spiritualiter reficiantur. Si horum aliquis in utero matris morte intercipiatur, hoc per accidens vel ex prava voluntate hominum, vel ex corruptae per peccatum humanae naturae infirmitate, evenire dicendum est.

Jam vero Deum non posse dici serio velle saltem voluntate antecedenti salutem omnium hominum, nisi abortus impediat aut physicas lapsae naturae imbecillitates infirmitatesque sanet, quis unquam sustineret? Quis inficeretur, ut exemplo hoc utamur, Deum satis omnibus providisse cibum in causis naturalibus, eo quod ob easdem aliqui quandoque sufficienti cibo destituuntur? Rursus, fingas hominem lethalis criminis reum, subita dementia ex naturalibus causis corripi, atque in ea ultimum diem obire, quin reconciliationis gratiam impetrari potuerit. Quis propterea diceret Christum Domi-

num poenitentiae sacramentum non pro omnibus peccatoribus instituisse, aut non serio velle omnes eo tamquam in altero baptismo peccatis suis ablui?

Itaque statuendum omnino est Christi Redemptoris merita etiam ad hos parvulos in utero clausos extendi, quatenus pro omnibus baptisma est institutum, omnibus oblatum et praeparatum in causis, ut aiunt, universalibus quoad sufficientiam, atque ita quidem ut, si ex cursu causarum naturalium, quas Deus nec immutare nec impedire tenetur, mors in utero intercedit, id repetendum sit ex iisdem causis, non ex defectu meritorum Christi Salvatoris. Deinde ad infinitam Dei bonitatem quod spectat, non magis exigit efficaciter salvari infantes qui in utero clausi decedunt, quam tot millia millium qui extra uterum per orbem terrarum Baptismi gratiam absque culpa propria non consequuntur. « Quid ergo dicemus? Numquid iniquitas apud Deum? Absit; Moysi enim dicit: *Miserebor cujus misereor, et misericordiam praestabo cujus miserebor...* O homo, tu quis es qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic?... O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia ejus, et investigabiles viae ejus¹! »

2. Comparatio illa ab Apostolo instituta (Rom., cap. v., 20) dicente: « Ubi abundavit delictum superabundavit gratia, » minime exigit quod CAJETANUS aliique de speciali remedio infantulorum excogitarunt. Concedendum utique est, delictum seu peccatum Adae omnes et singulos (Beatissima Virgine sane excepta) posteros ejus actualiter afficere, dum baptismi seu regenerationis gratia eosdem omnes et singulos efficaciter non attingit. Sed sub hoc speciali respectu Apostolum comparisonem non instituisse perspicuum est. Et re quidem vera, positis duobus comparisonis alicuius ter-

1. Ad Rom., cap. IX et X.

minis, unum esse altero majorem optime intelligimus, etsi id non verificetur quoad omnes et singulas relationes, dummodo secundum aliquam relationem terminus unus alterum superet. Jam vero Christi Redemptoris gratia plus profuit *intensive* quam Adae demeritum, quia majoris est efficaciae et energiae illius gratiae beneficium, quam peccati Adami nocumentum; plus etiam profuit *extensive*, eo quod Adami demeritum causa fuerit originalis peccati, gratia autem Christi ad delendum quoque peccatum actuale sese extendat, ut alia omittam illius gratiae dotis supra Adami demeritum. De quibus theologi et ascetici abundanter scripserunt.

COROLLARIUM — Ex hucusque dictis apparet, quare SUAREZIO adhaerendum esse et nos putamus ita hac de re sententiam suam declaranti ¹: « Imo existimo in hujusmodi necessitate non debere pios parentes petere a Deo, ut justificet, vel salvet parvulum sine baptismo, quia hoc esset petere ab illo, ut contra suam legem agat, vel ut in universali lege pro omnibus lata dispenset, quod sine speciali revelatione, aut instinctu Spiritus Sancti, qui revelationi aequivaleat, non licet; sicut non licet petere a Deo ut aliquem damnatum ab inferno liberet, vel ut peccatorem adultum sine illius dispositione sanctificet. Sed in his casibus petendum est a Deo, vel in communi, ut de remedio necessario provideat, vel certe ut non permittat parvulum in ea opportunitate mori, antequam baptizetur. » Hoc etiam sensu pro infantulis in utero clausis a parochis orandum esse in Ritualibus plurimis praecipitur, quatenus Deus omnipotens per sanctos Angelos suos infantulos illos ita custodire dignetur, ut, adjuvante misericordia Ejus et auxiliante benignissima omnium Matre coelesti, ad

hanc lucem incolumes veniant, atque sanctae regenerationis gratiam per aquae lavacrum percipiant ¹.

1. Mulieres gravidas pro felici futuro partu benedicere passim Ecclesia consuevit. Vid. Ritual. Bellicense, Augustodunense, etc. En benedictionis formulam a S. Carolo Borromaeo conscriptam:

Deus in adjutorium, etc. Gloria Patri, etc.

Ant. Terra dedit.

Ps: Deus misereatur nostri, et benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, et misereatur nostri.

Ut cognoscamus in terra viam tuam: in omnibus gentibus salutare tuum.

Confiteantur tibi populi, Deus: confiteantur tibi populi omnes.

Laetentur et exultent, quoniam iudicas populos in aequitate: et gentes in terra dirigis.

Confiteantur tibi populi, Deus, confiteantur tibi populi omnes; terra dedit fructum suum.

Benedicat nos Deus, Deus noster; benedicat nos, Deus: et metuant eum omnes fines terrae.

Gloria Patri, etc.

Ant. Terra dedit fructum suum.

Pater noster, etc.

Ÿ. Et ne nos inducas in tentationem. — R. Sed libera nos a malo.

Ÿ. Salvam fac ancillam tuam. — R. Deus meus sperantem in Te.

Ÿ. Esto ei, Domine, turris fortitudinis. — R. A facile inimici.

Ÿ. Nihil proficiat inimicus in ea. — R. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.

Ÿ. Mitte ei, Domine, auxilium de Sancto. — R. Et de Sion tuere eam.

Ÿ. Domine, exaudi orationem nostram. — R. Et clamor noster ad te veniat.

Ÿ. Dominus vobiscum. — R. Et cum spiritu tuo.

OREMUS.

Domine Deus omnium Creator et Rector, accipe, quaesumus, sacrificium cordis contriti, et fervens desiderium famulae tuae N., humiliter supplicantis pro conservatione prolis debilis, quam dedisti eam concipere; et custodi partem tuam, atque sanctifica immensa benedictione gratiae tuae; et defende ab omni malo, ab injuria inimici ab omnique adversitate; ut ad lucem praesentis vitae, Te adjuvante, veniat incolumis, Tibique cum omnibus jugiter deserviat, et vitam demum consequi mereatur aeternam. Per Dominum nostrum, etc. — R. Amen.

Ÿ. Benedicat et exaudiat nos Deus. — R. Amen.

Ÿ. Dominus vobiscum. — R. Et cum spiritu tuo.

Ÿ. Procedamus in pace. — R. In nomine Christi.

Ÿ. Benedicamus Domino. — R. Deo gratias.

Dein aqua benedicta illam aspergit, dicens:

Benedictio Dei omnipotentis Patris ✠ et Filii ✠ et Spiritus

✠ Sancti descendat, et sit semper super te, et super prolem tuam, et maneat semper. Amen.

CAPUT TERTIUM

De periclitantibus puerulis baptizandis

Citra reale validumque baptisma hominibus, ante rationis usum, aliud aeternae salutis remedium nullum dari scimus, et certo credimus; homines vero ab primo suae conceptionis initio animam rationalem et coelestis beatitudinis capacem accipere probavimus, atque sententiam nostram in quaestione praesenti tutiorem esse, nemo non admittit. Demum « non animae hominum propter sacramentorum reverentiam et honorem creatae sunt, sed potius sacramenta propter animarum salutem fuerunt instituta. » Itaque non puerulis tantum jam formati, sed foetibus humanis singulis, qui abortione eduntur, per baptismi ministrationem consulendum est. Hoc autem, cum dogmatice verum sit, in praxi multiplices difficultates ciere experientia testatur. Sane sacerdotes seu animarum curatores frequentissimis abortibus praesto esse, ipsa intrinseca eventus ratio non sinit. Rursus quod ex abortientibus mulieribus abigitur, non semper genuinus est foetus, sed passim germen falsum (faux germe) seu molam, istae parturiunt, quae foetus speciem aemulatur; imo et monstra interdum mulieres gignere nemo nescit. Itaque quid de istis singulis censendum sit, quasnam regulas in abortivis baptizandis servare oporteat, quid etiam de infantium baptismo in utero latentium Ecclesiae doctores et theologi docuerint, exponemus.

ARTICULUS I.

De supplendo sacerdotum ministerio.

Sacerdotes utique sacri baptismi ministri ordinarii sunt; ipsis « datum est, ut jure suo, non extraordinaria aliqua potestate, hoc munus exercent; iis enim in apostolis praeceptum est a Domino: Euntes baptizate¹. » Verum, cum hoc sacramentum necessario ab omnibus percipiendum sit, quemadmodum aquam ejus materiam instituit, qua nihil magis commune esse potest, sic etiam neminem ab ejus administratione excludi Dominus voluit². » Quare, « cogente necessitate, sine solemnibus caeremoniis baptizare possunt omnes etiam de populo, sive mares, sive feminae, quamcumque illi sectam profiteantur,..... si tamen id efficere propositum eis fuerit, quod Ecclesia catholica in eo administrationis genere efficit..... Neque vero hoc munus ita omnibus promiscue permissum esse fideles arbitrentur, quin ordinem aliquem ministrorum statuere maxime deceat: mulier enim si mares adsint, laicus item, praesente clerico, baptismi administrationem sibi sumere non debent. Quamquam obstetrices, quae baptizare consueverunt, improbandae non sunt, si interdum, praesente aliquo viro, qui hujus sacramenti conficiendi mimine peritus sit, quod alias viri magis proprium officium videretur, ipsae exsequantur³. »

Ex his deducere est in praxi, ubi de baptizandis abortivis atque periclitantibus infantibus neonatis agitur, hujus sacramenti consuetos ministros esse mulieres obstetrices seu medicos, partus adjutores (accoucheurs⁴).

1. Catechismus Concilii Trident. *De baptismi sacramento*, n. xxii.

2. Ibid. num. xxiii.

3. Ibid. num. xxii et xxiv.

4. De medicis istis haec legimus in opere: *Le Médecin chrétien par Mgr Scotti, archev. de Thessalonique, traduit de l'Italien par Mgr Gassiat*:
« Par une pudeur mal entendue presque tous les peuples interdisaient aux

De his itaque universim docent auctores, quod « tenentur sub mortali discere formulam et modum baptizandi, qui ex tacito pacto ad id obligantur; non enim admitterentur ad hoc officium obeundum, nisi tacite se obligarent ad baptismum rite ministrandum in tam frequentibus casibus necessitatis¹. » Quod argumentum, si hodiernis infaustis temporibus vim suam omnimodam amplius non habet, valere tamen apud eos et iis in locis adhuc dicendum est, ubi Christianum nomen nondum penitus deletum invenitur. Abs re itaque audisse non erit, quae BENEDICTUS XIV de obstetricum institutione scripsit²: « Si medici, » ita Pontifex, tunc temporis Bononiensis episcopus, « qui servandae corporis saluti praepositi sunt, nullam mulierem in eo ministerio versari patiuntur, quae prius ipsorum iudicio probata non fuerit. Nos praesertim, qui perpetuam incolumitatem beatamque illorum vitam, qui nobis a Deo commendati sunt, maxime expetimus, omnem diligentiam curamque impendere debemus, ut huiusmodi mulieres a quibus tam crebro baptismus impertitur, iis omnibus satis imbutae sint, quae ad rem bene gerendam necessario requiruntur... Interrogari potissimum debebunt de

hommes l'art des accouchements; c'est ce qui explique l'ordinaire ignorance des plus grands maîtres sous ce rapport. Il arriva donc que l'homme connaissant les principes de l'art de guérir ne pouvait pas les appliquer aux femmes en mal d'enfant; tandis que les femmes étaient tenues de faire des opérations dont elles ignoraient les principes... La religion chrétienne eut bien du mal à déraciner un préjugé si ancien et si général. La véritable histoire de l'obstétrique est tout à fait récente. Il fallait que le christianisme vint enseigner au monde, que la violation seule de la charité constituait une faute; que la véritable culpabilité est dans la mauvaise disposition du cœur. Ces vérités une fois admises et vulgarisées, on comprit bientôt que l'assistance des femmes en couches était œuvre virile; que l'homme était préférable à la femme en cette circonstance pour la vigueur du coup de main, la fermeté du courage, la sagacité du conseil et les lumières plus développées de la science. Que d'enfants ont été arrachés à la mort, grâce à cette révolution! Combien ont pu obtenir la grâce du baptême et mériter l'entrée au ciel! » (Pag. 85). Cfr. PASQ. LEONARDI. *Introduction catholique à l'art de l'accouchement de Baudelocque*. Naples, 1819.

1. FERRARIS, *Prompta Bibliotheca*, verbo: *Obstetrix*.

2. *Institutiones ecclesiasticae*. Inst. VIII.

materia et forma¹ hujus sacramenti, et qua ratione simul ac materia traditur, verba pronunciari oporteat, et baptizandi intentio simul necessaria² contineatur, ac praecipue quid agendum sit, cum infans ex utero parentis caput, aut aliam corporis partem solummodo porrigit, ipsiusque vita in dubium magnopere revocatur. » Munus autem obstetrices aut partus curatores instruendi ad parochos jure pertinet. « Unde, ait FERRARIS³, parochi tenentur ipsas obstetrices diligenter examinare, et si non sciant jam esse examinatas et approbatas ab aliquo bene perito, peccant graviter eas non examinando, quia cum obstetrices in tali casu sint vicariae parochi, et quisque obligetur scire, utrum suum locum tenens sit peritus officii sui, necne, sat clarum maxime ad id sub gravi teneri parochum ad indagandam peritiam obstetricum pro officio tantae necessitatis, et certe omnes fere constitutiones synodales sub gravi videntur id oneris parochis imponere. »

Consona haec sunt iis, quae in Romano Rituali sic praescribuntur: « Quoties infans versatur in vitae periculo, potest sine solemnitate a quocumque baptizari in qualibet lingua ;... sed si sacerdos adsit, diacono praeferatur, diaconus subdiacono, clericus laico, et vir feminae, nisi pudoris gratia deceat feminam potius quam virum baptizare infantem non omnino editum, vel nisi melius femina sciret formam et modum baptizandi. Quapropter curare debet parochus, ut fideles praesertim obstetrices rectum baptizandi ritum probe teneant et servant. »

1. Erroris in hac re familiarissimos esse rudibus Cangiamila animadvertit. Sic passim vel omittuntur verba: *Ego te baptizo*, quae tamen ex decreto Alexandri VIII necessaria habenda sunt; vel baptizans non simul applicat materiam et formam, sed ante vel post abluionem verba pronunciat; vel etiam alia persona abluit, alia verba dicit.

2. *De sacram. Baptism.* Tit. *de baptizandis pueris*. Habenda tamen omnino est ratio eorum, quae infra tum in hoc capite tum in capitibus sequentibus exponemus.

3. L. 2.

Itaque fideles universim a parochis circa infantium, aut abortivorum baptisma docendi sunt, maxime autem conjuges moneantur communem medicorum hodiernorum sententiam esse, quod foetus etiam minutissimi spiritali anima informentur, ac propterea ipsos, si forte mulier abortum passa fuerit, sedulo invigilare debere, ne sine baptismo decedant, aut in secessum projiciantur. « Heu !, ait CANGIAMILA, quanta in abortibus, praetextu non factae verisimiliter animationis, parentum et domesticorum socordia et intollerabilis stultitia ! Profecto pene supra fidem videtur, quod Panormi evenit obstetrici cognomento Graecae. Mulier mane cum abortiret, se menstruum fluxum etsi abundantiorem pati credidit, nec quid exiret inspexit, se enim praegnantem nesciebat. Postridiæ cum obstetrix eam fortuna inviseret, atque defluxu audiret, pulsu tentato pronunciat illam abortisse,... foetumque post viginti quatuor horas vivum deprehendit atque baptizat. »

Eodem plane sensu DEBREYNIUS docet ¹ : « On ne doit jamais jeter ce que rend une femme que l'on suppose éprouver un avortement, sans l'avoir examiné avec attention, et sans s'être assuré que les caillots de sang ou autre matière solide ne renferment pas un embryon déjà dégagé de son enveloppe. Ainsi donc, nous le répétons, que l'on se garde bien de jeter trop précipitamment dans les réceptacles d'immondices ce que rendent les femmes qui avortent. Rappelez-vous ce que dit à ce sujet RONCAGLIA ² : « Quot foetus abortivos ex ignorantia obstetricum et matrum excipit latrina, quorum anima, si baptismate non fraudaretur, Deum in aeternum videret, et corpus licet informe esset decentius tumulandum ! Sed quibus potissimum sub gravi culpa competit tunc expellere ignorantiam ? Nonne parochis ?

1. *Traité pratique d'embryologie sacrée.*

2. *De Baptismo*, cap. IV.

ARTICULUS II.

De molis et de monstris.

1. Ab physiologis accipimus molas a vitio provenire, quo secundinae seu foetus involucra et foetus ipse inaequaliter nutriuntur, quo fit ut hic extenuetur, illae contra immaniter excrescant. « Par l'effet des causes pathologiques », aiunt, « il arrive quelquefois qu'au lieu d'un embryon, c'est une môle qui se développe dans l'utérus ; ou bien que c'est un foetus qui, ayant vécu un certain temps et cessé de vivre, s'est converti en une masse charnue, rappelant plus ou moins l'organisation première de l'œuf ¹. » — « Ce sont les restes des enveloppes du germe, anormalement développées, ou s'étant modifiées plus ou moins après la mort ou la destruction d'un embryon, ou même d'un foetus qui s'est résorbé en tout ou en partie ². » — « De là encore le nom de *faux germe* qui a été donné à la môle, voulant indiquer par là qu'elle est le résultat d'une conception dont le développement n'a pas été régulier ; aussi reconnaît-on par la dissection qu'elle se compose de chair, d'os, de cheveux, etc. ³. »

De signis autem, quibus verus foetus a mola, vel etiam a sanguine grumefacto discerni valeat, ita FLORENTINIUS : « Sive igitur primis diebus sive aliis insequentibus discernendum sit quidquid immature ab utero effusum est ; sive grani hordeacei, sive majoris formicae, sive grandioris muscae, sive etiam minimi digiti magnitudinem exaequet, hanc esse regulam statuo : ut, quando in-

1. BOSSU, *Antropologie*, tome I, n. 517.

2. *Diction. de médecine*, par NYSTEN, etc.

3. POUJOL *Dict. de médecine pratique*.

ternus homunculus ob sui teneritudinem membranam nequivit abrumpere et seipsum prodere : si involucrum illud effusum appareat membrana circumdatum, quae sit sub-albi coloris similis intestinis, figura ovalis, et quae digito tacta mollescat et cedat¹; tunc prudenti iudicio pronuntiandum est, foetum esse non molam... Si vero illud, quod ex utero mulieris abortientis egressum est, sit caro informis nigris venis et sanguinis intexta, ad aspectum scabra, ad tactum dura, vel etiam vario colore infecta procul dubio molam esse et frustraneam genituram non foetum iudicabimus. » Caeteroquin expedit et ipsas molas dissecare et inspicere, cum non semel in eis infantulos inventos fuisse experientia testetur.

2. De monstris autem dicendum est a veteribus deformes foetus hoc nomine fuisse appellatos, vel quia « aliquid futurum *monstrando* homines monent² », vel quia « ob sui novitatem ac enormitatem quamprimum visa cum admiratione atque stupore ab unoquoque unicuique alteri *monstrantur*³. » Re autem iidem putabant monstra esse errores vel *ludibria naturae*⁴, interdum ex homine brutum, vel animal semi-hominem et semi-brutum producentis, imo ex bruto hominem. Unde cl. CANGIAMILA⁵ veterum vestigiis insistens de monstris ita opinatur : « Plures sunt illorum species : nam alia sunt bruta, et a muliere orta, alia semihomines et semi-bruta, alia homines, at membris aliquibus reduntantibus turpia : v. g. caudati, auriti, elingues, astomi, brachistomi,

1. Recole quae in art. praecedenti dicta hac de re sunt.

2. ISID. HISP. L. II, *Etym.* Idem dicebat Cicero *de Divin.* L. I, Amb. Paré Henrici III. reg. Gal. medicus qui ita scripsit : « Monstres sont choses qui apparaissent outre le cours de nature, et sont le plus souvent signes de quelque malheur à advenir ; comme un enfant qui naît avec un seul bras, un autre qui aura deux têtes, etc. » *Oeuvres*, p. 645.

3. LICETUS GENUEN. *De monstrorum natura et causis* (1634). — « Monstrorum contemplatio tanto opere doctos viros defatigavit ut nihil supra ». ZACCHIAS, l. VII, tit. I, q. I, n. I.

4. ARISTOT., PLINIUS, etc

5. L. c. *De monstris baptizandis.*

sine sexu, vel anu; alia duplicia ex pluribus nempe foetibus inter se unitis coagmentata. Diversae quoque sunt causae monstrorum: virilis seminis pravitas, embryonis in ovo femineo, natura ludente, insolita conformatio; mulierum phantasia tenellum embryonem immutans;... aliorum animalium ovula forte in mulieres matricem pervenientia, inordinati concubitus... demum divina miracula. »

Quaerens deinde « quandonam monstrum reputari debeat anima rationali informatum, » hanc statuit regulam: « Id quod ex utero muliebri et ex ovulo humano generatum oritur, *ubi sufficiens ratio contrarium non suadeat*, anima rationali praeditum. Nihilominus, » ipse pergit, « impossibile non est bruta in mulieris utero interdum generari,... praesertim cum in ipsis marium visceribus aliquando serpentes aliaque animalia procreentur. Quid tamen, si quod nascitur, ex parte homo, ex parte brutum videatur, maxime si ex copula cum bestiis originem ducit? Profecto ex his damnatis congressibus prisci centauros suos, hippocentauros, onocentauros, satyros, et faunos derivabant... Quidquid tamen de illis fuerit, in Indiis mulieres quandoque ex simiis concepisse tradunt recentiores; item in Italia ex muliere et cane natum enarrant monstrum semihominem et semicanem... Difficilior videtur casus, in quo mater bellua ex viro concipiat. Eruditissimi auctores id aliquando evenisse testantur... LICETUS narrat nefarium quemdam se vaccae commiscuisse, et ex ea puerum generasse, qui baptizatus pietatem coluit, quamquam solitus prata pascere, herbasque ruminare, etc... » Hucusque CANGIAMILA, qui fusius de singulis in ordine ad conferendum baptismum deinde disputat.

Verumenimvero antiquatas huiusmodi doctrinas fabulasque censeamus, omnino oportet:

« Les embryologistes et les naturalistes », ita DEBREYNIUS ¹,
 « ont longuement et savamment disserté sur la question des monstruosités. Cette matière, il est vrai, pique toujours plus ou moins la curiosité du vulgaire, qui ordinairement cherche dans les monstres quelque chose d'extraordinaire, de sinistre et d'affreux; mais ce qui est réellement pratique et utile se réduit à peu de chose. — Nous ne citerons pas ici une foule de faits extraordinaires rapportés par différents auteurs, dont plusieurs même médecins, parce qu'aujourd'hui tous les savants et les naturalistes regardent ces histoires comme apocryphes ou fabuleuses... Tout ce merveilleux nous est venu des temps de crédulité et d'ignorance, par des auteurs sans compétence scientifique ou sans garantie et sans critique ».

Eodem plane sensu cl. Dr FRÉDAULT ita ait ²:

« Pendant longtemps on crut à la réalité des monstres; on imaginait que la femme pouvait concevoir avec des animaux et engendrer des petits moitié homme et moitié bête... Une étude plus approfondie a changé ces manières de voir. On a reconnu que la femme ne pouvait concevoir que de l'homme, que la création d'un métis monstrueux entre l'homme et la bête était impossible; en un mot, que la *nature ne fait pas de monstres*... et que les monstruosités ne sont que des vices de développement par suite d'accidents. » Caeteroquin « on n'a jamais vu, dicit ipse ³ ce que l'on croyait autrefois des formes véritablement monstrueuses, qui rappelaient des formes animales. »

Itaque pro certo habendum est ex nefando congressu viri cum bestia, aut bestiae cum muliere, *nihil procreari*, sed foetum omnem in femina concipi ei similem specie. Unde quidquid in lucem editur a bestia pro bestia habendum est, et, vice versa, *quidquid vivum paritur a muliere*, etsi aliquatenus deforme jure praesumitur homo.

1. *Embryologie sacrée*, § VIII.

2. *Anthrop. gén.*, pag. 779.

3. *L. c.*, pag. 794.

ARTICULUS III.

Regulae in periclitantium puerulorum et abortivorum baptismo servandae.

Ad praxim magis devenientes, habita ratione eorum quae supra retulimus, sequentes regulas ab eis servandas esse putamus et statuimus, qui privatim periclitantes puerulos vel abortivos foetus baptizant.

Regula I. *Infantes recenter natos et in vitae discrimine positos, aut foetus abortivos plane formatos, cum vel levissimus in eis motus apprehenditur, absolute baptizare oportet; sin autem privi omnis motus et sensus iidem videantur, neque tamen adhuc corrupti aut putrefacti sint, sine mora baptizentur conditionate: Si vivis, ego te baptizo, etc.*

Hujus regulae fundamentum in eo situm est, quod apud animalia vita apprehenditur per motum etiam levissimum, de morte autem certo non constat ex merò actualis motus defectu. De adultis hoc valere sat notum est, magis vero in neonatis verificari, nascentesque pueros frequenter, etsi vivant, asphyxia corripì, et mortuorum specie apparere experientia docet. « Etsi, ait CANGIAMILA, quamplurima hucusque pro aeterna infantulorum salute dixerimus, nescio utrum aliquid majoris momenti adduci potuerit, quam quod in praesenti capitulo monituri sumus: eos nimirum in partu praesertim difficili, nascentes plane defunctos interdum videri, et aliquando diutius, quum tamen reipsa vivant, nec nisi continuatis auxiliis ad se redire. Ita facultas medica Wittembergensis, ita Bohnius, ita Bruhierius, ita Deventerius, ita demum, innumerabilibus adacti experimentis, obstetrices omnes, medici atque chirurgi qui de partu scripserunt¹. » BRUHIERIUS de infantulo dicit, qui, cum

1. *Embryologia sacra*, lib. III, cap. X.

per tres horas a nativitate nullum signum vitae prae-
buerat, licet multo in eo excitando plura pertentata
fuissent, demum vivere apprehensus est. Similes casus
plures CANGIAMILA narrat. « Panormi non multis abhinc
annis, ait, puerulus cum ortus esset, visus est omnino
mortuus. Ad P. Puccius presbyter et medicus arte ma-
gistra de hujusce mortis veritate dubitans, ipsum sub
conditione baptizavit; et ecce aqua frigida sacrae lo-
tionis aspersa eundem continuo revocavit ad vitam ».

Non secus moderniores nos docent :

« Souvent dans les accouchements difficiles et prolongés, ita
DEBREYNE, les enfants naissent dans un état de mort apparente,
sans sentiment, ni mouvement, ni pouls, ni respiration; ils sont
ordinairement faibles et pâles: c'est ce qu'on appelle l'asphyxie
des nouveau-nés. Après avoir baptisé l'enfant sous condition, on
cherche à le ranimer par tous les moyens que l'art et la raison
peuvent suggérer... Il faut persévérer longtemps dans l'emploi
de ces moyens; car ce n'est souvent qu'au bout de plusieurs heu-
res de soins que l'on parvient à ranimer un enfant frappé
d'asphyxie. » ¹.

*Regula II. Abortivus foetus, etsi nondum formatus,
in quo motus vitalis apprehenditur, per immersionem,*

1. Qua de re haec accipias quae in ephemeride *l'Univers*. (N. 2-3 Janvier
1902) publici juris sic facta sunt; « Le docteur Laborde, qui a inventé les
tractions rythmées de la langue pour rendre la vie aux noyés et aux au-
tres asphyxiés, — lisons-nous dans le dernier numéro du *Bulletin religieux
de l'archidiocèse de Rouen*, — annonce comment on a ressuscité deux bébés,
mort-nés officiellement, qui, au bout d'une demi-heure, ont respiré.

« Pour l'un, la grand-mère trouvait que c'était absurde, qu'il fallait lais-
ser le petit cadavre tranquille; mais le docteur continuait à tirer la lan-
gue du petit 15 à 20 fois par minute avec relâchement. — Au bout de 15
minutes, un soupir; — au bout d'une demi-heure, un second, un battement
de coeur; — au bout d'une heure, un cri, un mouvement; — c'était la pre-
mière personne du présent de l'indicatif du verbe être.

« Pour le second, déjà glacé, au bout d'un temps long on vit les yeux
remuer.

« M. Laborde a fait fabriquer des tracteurs mécaniques d'horlogerie ou
d'électricité, qui ont obtenu des grands prix aux expositions.

« Cette découverte montre qu'il ne faut pas hésiter à donner le baptême
sous condition aux enfants soi-disant mort-nés ».

absolute baptizetur ; qui sine motu apparet, sed a mola certo distinguitur, baptizetur sub conditione: Si vivis, etc... qui dubius foetus humanus est, baptizaretur conditionate : Si es capax.

Ratio hujus propositionis est quia in praxi, quoties praesertim de humano foetu baptizando agitur, omnino valet axioma : « Ubi vita, seu vitalis motus, ibi humana rationalis anima. » Cum autem anima humana omnis post Adae peccatum opus habet, ut per baptismum ab originali labe abluatur, sponte sequitur sacramentum hoc ministrari debere abortivis etiam non formatis, et quidem absolute ubi eos vivere constiterit ; et sub conditione si dubitetur, vel de vita ipsius, vel de ejusdem veritate.

Contra haec apud Florentinium objiciunt aliqui Ecclesiam nunquam praecepisse, ut etiam non formati abortivi baptizentur ; imo canonicum jus universim discernere istos ante diem saltem a conceptione quadagesimum, anima rationali nondum praeditos censendos esse. Verum reponendum est imprimis jura canonica vetera distinguere utique inter animatum et inanimatum, formatum et informem foetum, ubi poenas statuunt et censuras contra abortum procurantes, minime vero cum de baptizandis abortivis quid definiunt. Sententiam quae doceret, etiam « in ordine ad administrandum abortivis baptismum, » distinguere debere foetus formatos a nondum formatis, « omni adhibita diligentia, » ait FLORENTINIUS¹, invenire non potui apud auctores. » Imo, pergit ipse, « non solum ex theologis, sed ex canonistis nonnulli admonent, quod confessarii quoad forum sacramenti, et ut in eo judicent gravitatem talis peccati, non observant praedictam regulam quadraginta vel nonaginta dierum, sicut faciunt etiam administrantes baptismum ne animae sine baptismo damnentur. » — Ulterius con-

1. *Homo dubius*, etc., edit. 1674, p. 95.

stans Ecclesiae Patrum, Conciliorum et theologorum doctrina tenuit et tenet, jure divino baptizandos esse non hos tantum infantes, qui legitimo tempore, nono videlicet circiter mense, nascuntur, sed etiam illos qui immaturo partu egrediuntur ab utero, quod vivere eos constat. Nomine autem *infantium* non formatos tantum, sed etiam informes abortivos intelligi debere certo constat, cum Exod. cap. XXI, 22, ubi sermo est de violento abortu, Septuaginta ita legunt: *Si exierit infans ejus non formatus*, etc... Generali itaque dispositione circa abortivos infantes baptizandos Ecclesia horum saluti sat superque consuluisse censenda est, quin decretum speciale circa non formatos foetus jure ab ipsa postulandum sit.

Regula III. *Foetus aut embryon, quem in secundinis pelliculis inclusum mulier ejecerit, statim, ne pereat, super his baptizetur conditionate: Si es capax; deinde involucris suis caute spoliatus iterum abluitur sub conditione: Si non es baptizatus.*

Foetus seu embryon, donec in utero manet, duabus praecipuis membranis seu pelliculis, quas *secundinas*² vocant, involvitur. Prima quae immediate totum foetum ambit et tenuissima est, dicitur *amnios* (ἄμνιον); altera crassior quae *chorion* (χόριον) audit. Illa humorem (les eaux de l'amnios) continet, in quo infans mirabiliter innatat; haec parte sua externa, quae villosa videtur, uteri parieti adhaeret, integrumque foetum in utero retinet.

Consueto itaque, nonnisi ruptis pelliculis istis foetus ad lucem producit; interdum autem, prioribus praesertim a conceptu temporibus, cum suis involucris expellitur vel effluit, pro quo speciali casu praesens de duplici baptismi collatione assertum valet.

1. Hujus nominis ratio ex hoc videtur desumi quod pelliculae istae regulariter *post partum*, h. e. *secundo* loco, e materno sinu decidunt.

Jam vero ratio hujus est, quia de validitate baptismi in secundinis collati minime constat. Affirmant utique plurimi. Involucra enim haec, aiunt, « censentur quodammodo pars infantilis corporis (cum quo crescente et ipsa crescunt), quod propterea videtur immediate ablui cum illa madefiunt ¹. » Negant tamen caeteri, eo quod pelliculae istae ad infantis substantiam non pertineant, sed tanquam ejusdem vestimenta habenda sint ².

Quare practice qui infantulus super secundinis baptizatus fuerit, iterum ad cautelam, sub conditione, istis spoliatus baptizetur.

Regula IV. *Monstra seu deformes foetus, qui feriam potius quam humanam speciem prae se ferrent, si unquam hujusmodi a muliere nasci constiterit, tanquam veri homines habeantur, sed baptizentur sub conditione: Si es capax.*

Regula haec ex parte iis contradicit quae in Romano Rituali leguntur: « In monstris baptizandis » si casus eveniat, magna cautio adhibenda est; de quo, si opus fuerit, Ordinarius loci, vel alii periti consulantur nisi mortis periculum immineat. « Monstrum quod humanam speciem non prae se ferat, baptizatur sub hac conditione: **Si tu es homo, ego te baptizo**, etc. Quo eodem sensu Ritualia caetera decernunt, unde et Cangiamila absolute affirmat, quod, « si ex muliere nascatur animal quod brutum esse deprehendatur, de baptismo, cujus est plane incapax, cogitare non oportebit. »

Verum tunc jam temporis ita CATALANUS ³ scribebat: « Caeterum non desunt qui asserant monstrum, quantumvis deforme, etiamsi ex capite et reliqua cor-

1. Ita VASQUEZ in 3, p. *disp.* CXLV, c. IV, n. 31. DIANA. tom. I, tr. I, RESOL. LXXVI. CASTROPAL p. IV. tr. XIX, p. 4, n. 8.

2. Cf. BENED. XIV, *de Syn. dioc.* L. VII, c. 5, n. 3.

3. *Comment. in Rituale Romanum* (1760), t. I, p. 59.

poris parte appareat brutum, baptizari posse saltem sub forma condicionali: *Si tu es homo*,... quia scilicet monstrum ex semine humano generatur, et originale peccatum, quod baptismo delendum est, ex semine humano traducitur. » Ita POSSEVINUS¹, magis autem explicite DENS², qui ait: « Quamquam Ritualia communiter praescribant non esse baptizandum monstrum, quod humanam speciem non habet, illud tamen hodieum a compluribus medicis et theologis in dubium revocatur, an monstra illa careant anima rationali. Ratio illorum est, quod forma foetus humani in utero matris, cum adhuc mollis et flexibilis est ejus materia, ita *deformari et immutari possit, ex vehementi aliqua matris imaginatione aut terrore*³, ut brutalem plane formam foetus editus exhibeat; jam autem nihil est quod sufficienter evincat, animam rationalem, qua foetus ante deformationem probabiliter animatus erat, e corpore illo migrasse, mox ut exterior ejus forma fuit deformata et in brutalem mutata. »

Non secus cl. Card. GOUSSER nihil haesitans ita docet: « Quant aux productions irrégulières, nous pensons qu'on doit baptiser tout monstre qui sort du sein de la femme, quelque difforme qu'il soit, quelque ressemblance qu'il puisse avoir avec la brute⁴. »

Regula V. *Monstra seu deformes foetus, qui tales solum sunt per defectum aut excessum in membris aut organis, absolute baptizentur, semel aut iterum prout una aut multiplex persona in eis probabiliter inesse judicatur.*

1. *De officio curati*, cap. VI.

2. *Tractatus theologicus, de Baptismo*, n. 26.

3. Imaginationem matris reapse causam proximam esse deformationum foetus a quamplurimis negatur. Vid. « *Dissertation physique sur la force de l'imagination des femmes enceintes sur le foetus* par J. BLONDEL, médecin de Londres (1737). — *Traité de Tératologie* par ISID. GEOFFROY SAINT-HILAIRE (1830).

4. *Théologie morale: du Baptême*.

De monstrosis foetibus istis Rituale Romanum ita statuit : « Illud de quo dubium est, unane aut plures sint personae, non baptizetur donec id discernatur ; discerni autem potest, si habeat unum vel plura capita, unum vel plura pectora ; tunc enim totidem erunt corda et animae, hominesque distincti, et eo casu singuli seorsum sunt baptizandi, unicuique dicendo : **ego te baptizo**, etc. Si vero periculum mortis immineat, tempusque non suppetat, ut singuli separatim baptizentur, poterit minister singulorum capitibus aquam infundens omnes simul baptizare dicendo : **Ego vos baptizo**, etc.. Quando vero non est certum in monstro esse duas personas, quia duo capita et duo pectora non habet distincta, tunc debet primum unus absolute baptizari, et postea alter sub conditione hoc modo : **Si non es baptizatus**, etc.. » Haec licet sat aperta videantur ; dubitandi ratio remanet circa duo, nimirum : Quid, si de monstro agatur duo capita habens super pectus et corpus unum ? Quid si sub uno perfecto capite duplex pectus sit, vel etiam duplex corpus ?

Ad primum quod attinet, probabilius censetur esse duos homines ¹ quemadmodum res in *Ritta-Christina* verificabatur. « Verum, ait CANGIAMILA, cum inter philosophos de hoc non convenit, unum ex capitibus absolute, alterum cum conditione : **Si es alius homo**, baptizatur. Si tamen sub uno capite plura sint pectora, vel etiam corpora, unus esse videtur homo, ut divus CAROLUS docet. Caeterum cum etiam acephali vivi aliquando reperti sint, ejus opinio dubitationem patitur. Igitur, ut plerique alii theologi sentiunt, baptizandum est primo absolute caput, deinde sub conditione pectus illud, quod

1. « L'analyse anatomique démontre que dans de tels êtres chaque individu possède en propre un côté de l'unique corps, et l'une des deux jambes ; et l'observation des phénomènes psychologiques confirme pleinement ce résultat singulier et pourtant incontestable. » GEOFF. SAINT-HILAIRE, l. c. Vid. *Encyclopédie du XIX siècle*, art. *monstres*.

capiti non correspondet, quodque fortasse poterit ad alterum hominem pertinere.¹ »

Apud Athenienses et Romanos veteres monstrosos foetus in flumen projici, aut occisos in terra sepeliri, communis usus aut etiam lex ipsa jubebat. Idem apud christianos interdum obtinere ne res in parentum infamiam vertat, experientia testatur². Doceantur itaque caute fideles, maxime vero obstetrices, quod omne vivum, licet deforme videatur animal, quod a muliere concipitur et paritur, rationali anima informatum esse, nec propterea illud occidere permittitur, sed accersitis parochis ab iis accipiendum est, quid circa hujusmodi miserrimos homunculos sit agendum.

ARTICULUS IV.

De baptizandis puerulis in utero matris existentibus.

Celebris hic occurrit disputatio: Utrum necne baptizari valide possint infantes nondum nati, seu in utero matris adhuc absconditi. « Mirum est, » ait BENED. XIV³, quantum in hac quaestione variant doctores. » Et re quidem vera, si veteres interrogas, uno consensu verbis LOMBARDI tibi respondebunt: « Nullus in materno utero baptizetur, » tum quia, ut ISIDORUS et AUGUSTINUS aiebant, baptismus est nova nativitas, et « non potest quisquam renasci antequam natus sit⁴; » tum quia « puer, quamdiu est in utero matris existens, non potest subjici operationi ministrorum Ecclesiae, nec est hominibus notus, tum demum quia corpus infantis, an-

1. Vid. S. CAROL. BOR., *Instr. pro bapt.*

2. Hujus rei exempla plurima apud Cangiamila videre est.

3. *De Syn. dioc.*, l. VII, c. 5.

4. S. AUGUST. *ep. ad Dardan.* n. 31.

tequam nascatur ex utero, non potest aliquo modo abluī aqua¹. »

Qui primus, saeculo XV ad finem vertente, de praedicta antiqua sententia dubitare coeperit, profundissimus videtur fuisse Gab. BIEL, ita docens: « Dicendum breviter quod in utero matris puer non potest baptizari,... quia in utero matris non potest lavari, nec contingi..... Si vero, ut aliquibus placet, puer adhuc latens in utero matris, quamvis matri conjunctus, aqua corpus ejus contingente, ablueretur, vel aspergeretur debita intentione et forma, vere puer baptizaretur et salvaretur². »

Gabrielis vestigiis insistentes non defuere deinceps theologi qui docuerint, « non esse necesse hominem perfecte natum, sive ex utero matris egressum esse, ut valide baptizari possit, si in aliqua sui parte possit lavari, ut patet in iis qui tantum manum exerunt aut si matris demortuae uterus apertus sit, in eoque infans adhuc victitans baptizetur. Sic DIANA, LAYMAN alii-que coaevi. Saeculo autem decimo septimo mediante, PIGNATELLUS, cum in Urbe jurisconsultus degebat, doctissimas *Consultationes canonicas* conscripsit publicique juris fecit, inter quas haec legitur: *An puer nondum in aliqua parte sui corporis natus, in extrema necessitate baptizari possit in utero matris?* Ad quam consultationem auctor ita respondit:

« Dubitatio excitata fuit ab obstetricibus jussu Eminentissimi Domini mei Cardinalis Vicarii examinatis ab ejus Congregationis praefectis, inter quos et ego minimus sum. Earum enim aliquae, etiam quod infans nullam sui corporis partem extra uterum matris emisserit, volunt facile aqua in manum, vel spongiam seu gossipion infusa, se posse ipsum uterum penetrare, aquam super foetum exprimere, ac verba proferre et baptizare.

1. S. THOM. in IV, *dis.* LXIX, l. a. l. — 3, *quaest.* XLVIII, art. II.

2. In IV, *dist.* VI, *quaest.* II, art. 3, Dub. 2.

Idemque asserunt posse per fistulam, vel per cochleare immissum cum aqua in uterum, sicque eas ab experientia perdoctas fuisse. » — Relata communi negativa sententia, affirmativam se tenere declarat auctor atque veram fusiori calamo demonstrat, hisce verbis sermonem concludens : « Hactenus satis firmis, ut opinor, rationibus nostram sententiam probavimus, quam primus, absit vero invidia, propugnavi, quamque alii quidam magni viri secuti sunt nominatim FRANCISCUS PAPARETTUS, PAROCHUS S. Mariae in Cosmedin, vir exquisitae eruditionis nec mihi absque candoris et virtutum doctrinaeque elogio nominandus. »

Eodem fere tempore SCHILDERUS S. J. belga opus texebat de *principiis conscientiae*, in quo thesim eandem adstruebat, scilicet « foetum nondum editum baptizari in utero matris posse, » talisque baptismi praxim et methodum tradebat, quem plane secutus est GOBATIUS.

Ast qui puerorum in materno sinu baptizandorum prae caeteris defensorem se exhibuit sane est Patavinus GUALDUS, Ordinis Clericorum Regularium sacerdos¹.

« Ego, sic ipse, anno 1705 die 26 decembris, hora XXII, assistebam cuidam gravidæ, quæ non poterat parere, unde animam agebat. Obstetrix ex tactu cognovit infantis caput in orificio anteriori partium esse. Tunc jussi ut madefacta tela conaretur abluere infantem, quod fecit. Insuperato postea natus est, et iterum sub

1. A. P. GUALDO circa thema de quo agimus, vel proprio vel ementito nomine vulgata hæc opera seu opuscula novimus:

Tractatus probabilitatis ex principiis antiquorum compositus auctore NICOLAO PECULETI S. Theologiae professore. Locanii 1708 in-4. Quinquaginta capitibus constat quorum XLI sic inscribitur: *Refellitur opinio antiquorum, circa baptismum puerorum in utero.*

Baptisma puerorum in uteris existentium dissertatio medico-theologica auctore GUALDO, Patavii, 1712.

Baptisma infantium in uteris existentium tertio assertum, auctore ANGELO, CUPETIOLI. Venetiis 1723.

Ad negantes Baptisma in utero matris si, jaculante instrumento, conferendum sit, auctore ANGELO CUPETIOLI, Patavii. 1720.

condicione baptizatus fuit ob dubium ne opinio opposita sit vera. » Haec, sub nomine amici Nicolai PECULETI, ipse GUALDUS narrat in opera Lovanii evulgato, quod *Tractatus probabilitatis* inscribitur, in quo etiam tum antiquorum tum modernorum adversariorum argumenta et cavillationes sat facilliter redarguit. Hos inter eminebat Jac. Hyacinthus SERRY O. P. doctor Sorbonicus, qui tunc Patavii, non sine magno plausu, cathedram divi THOMAE regebat. De Sacramentis tractans hic distinctam praelectionem habuit contra « recentiores nonnullos theologos qui puerum utero matris prorsus inclusum baptizare posse putant, » quod, aiebat, « dicimus illicitum, contrarium Evangelio, Patribus, Canonibus, totiusque Ecclesiae catholicae praxi¹. »

Vix in Pataviensi cathedra habitis hisce a P. SERRY lectionibus, ad eundem, tacito proprio nomine, GUALDUS epistolam direxit, anno 1896 prima vice publici juris facti,² qua argumenta contra validitatem rursus producta refelleret.

Nihilominus saec. adhuc XVIII veterum sententiae standum esse docuerunt Alexander JÜENIN, HABERT, LHERMINIER, GOTTI, TOURNELY, BERTI, etc... mox autem, elapso saeculo durante, ita evanuit sententia haec ut cl. BALLERINIUS affirmare nil dubitaverit, quod jam « de validitate baptismi infantibus utero clausis³ collati prorsus certi esse possimus. »

Hisce praemissis, sit

1. Videsis opus: *Praelectiones theologicae-polemicae-scholasticae* habitae in celeberrima Patavina Academia a P. M. P. JACOB. HYAC. SERRY O. P. Venet. 1742. *De Sacramentis* Praelect. XIX. Sententiam quam auctor ibi oppugnat, « scriptor pseudonymus, ait, Patavinus, satis tamen aliunde notus, defendit acriter, omnibus quibus potuit phaleris ac pigmentis obduxit, mulieres obstetrices per quidquid sacrum et sanctum est obtestatus, ut, si quando periclitantem in utero puerum noverint, eundem non expectato partu satagant baptizare, hujusce rei artem non incuriosam illis insinuans. »

2. Vid. *Analecta eccles.* an. 1896, col. 176.

3. Recte dicit auctor « utero clausis, » non in *utero clauso* contentis. Sane de baptismo agitur instante partu conferendo, cum jam uterus clausus non est.

PROPOSITIO I.

Physice constat infantem in utero matris omnino latentem posse, instante partu, cum debita materiae et formae applicatione baptizari.

Physicam hujus baptismi, instante partu, possibilitatem medici omnes, chirurgi et obstetrices jam a saeculo et ultra unanimiter asseverant. « Nequit casus aliquis reperiri, » aiebat celebris Fr. MAURICEAU, « in quo baptismus conferri non possit, dum infans adhuc in matris utero moratur; cum facile sit aquam syphunculo probe mundo supra quamlibet ejus corporis partem adducere. Et inutile quidem esset dicere aquam ad eum non posse deduci, quia membranulis propriis manet involutus. Etenim optime sciunt omnes, posse eas, ubi jam ruptae non sint (instante partu infantulus ipse mox eas rumpit) facile rumpi¹. » Ulterius tunc temporis feminae organa consueto distenta ita sunt, ut vel aqua cavo manus imposita, vel spongia aqua plena, vel etiam parvo cochleari obstetrices infantem non difficulter baptizare valeant; eo vel magis quod consueto, capite inverso, iste ex utero egrediatur².

Haec autem de partu tantum valent post sextum saltem mensem imminente. Minorem foetum in utero attingere ut baptizetur, in hominis potestate non videtur esse, tum quia corpusculum infantis sat explicata mem-

1. *De Morb. Grav.*, l. II, c. XXXII.

2. « La partie du foetus qui se présente la première est, quatre-vingt-dix fois sur cent au moins, la tête. » (BOSSU.) Inter miracula, quae in opificio hominis celebranda sunt, hancce uteri apertionem recenseri debere Galenus affirmabat, eam praesertim ob causam, quod uterus, qui post exceptam ad conformationem prolis materiam tantopere occluditur, ut ejus orificium ne aciem quidem acus prae constrictione admitteret, tamen cum foetus maturuit, et in lucem fundendus sit, idemmet uteri osculum adeo dehiscat, ut foetui per illud exitus pateat; quod celeberrimus iste medicorum alter princeps « mirabilis Providentiae argumentum admirabilitatis plenum censuit. » (*De usu partium*, l. XIV).

bra nondum habet, tum quia prioribus praegnationis mensibus stricte obtinet aphorisma Hippocraticum :
 « Quae in utero gerunt, harum os uteri clausum est. »

PROPOSITIO II.

Nihil tum ex sacris Scripturis, tum ex Traditione profertur, quod baptismum modo dictum non constare, ne quidem probabiliter convincat ; imo validum omnino esse, si caetera requisita verificentur, omnia suadent.

Missa facientes plurima, quae a veteribus quibusdam contra baptismum in matris utero proferebantur, et quae tanquam spernenda ipse Angelicus vix commemorat ¹, duplici argumento, cui major vis inesse eidem visa est, respondeamus :

1. Primum itaque in hoc insistunt, « quia baptismus est actio hierarchica ; unde per ministros Ecclesiae conferendus est. vel per eos qui in necessitate vicem ministrorum obtinent. Puer autem, quamdiu est in utero matris existens, non potest subjici operationi ministrorum Ecclesiae, nec est hominibus notus ; et ideo tunc baptizari non potest. » Ita S. THOMAS in *Commentario Sententiarum*. Cum autem rursus quaestionem eandem in *Summa theologica* recudit, jam argumentum hoc silentio praeterit ; quare apud ipsum D. Doctorem illud magni ponderis non fuisse, merito censemus. Et revera de hoc utique quaeritur, utrum, in ordine ad baptismum, puer in utero matris existens « operationi ministrorum Ecclesiae » subjiciatur an non ; dum igitur hoc negaveris, nihil confecisti. Quare tota argumenti Angelici virtus in eo reponenda est, quatenus dicat puerum istum

1. L. c., in IV Sent.

hominibus nondum « esse notum. » Ast ita repono, unde quaque ignotus certo non est, cum supponatur a circumstantibus sciri ipsum adesse. Sane, si oculis non conspiciatur, manibus vel immediate vel mediate saltem tangi aut tractari potest, et cordis ejus palpitaciones auribus percipi. Ulteriora his essentialiter ex Domini praecepto requiri, ut puer operationi ministrorum Ecclesiae subjectus censeatur, seu sacramentorum susceptorem debere omnibus quinque corporeis ministri sensibus exponi fierique sensibilem, quis probaret¹?

2. Verum ad celeberrimam haec Domini verba adversarii confidenter appellant: « *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* » Impossibile autem est, aiunt, nonnatos renasci: ergo nec baptizari.

Resp.: *Dist. Maj.:* Et verba Christi sensu relativo necessario intelligenda sunt: *Nego*; hoc sensu in editione Vulgata accipiuntur: *Subdst.:* Et terminus relativus, ad quem se referunt, est exclusive nativitas ad lucem, seu ex utero: *Nego*; est nativitas in utero, seu generatio: *Concedo.*

Dist. Min.: Impossibile est unde quaque nonnatos, etiam in utero, spiritualiter baptisate renasci: *Concedo*; hoc impossibile est nonnatis ad lucem, sed jam generatis seu natis in utero: *Nego.*

Itaque verba Domini ad Nicodemum, ut in originali textu leguntur, relativa non sunt, quatenus nempe non dixit Christus: « Nisi quis *renatus* fuerit,... seu *renatus fuerit denuo*, » sermonem ad primam nativitatem referens, sed Εὖν μὴ τις γεννηθῇ ἄνωθεν, « nisi quis natus, seu genitus, seu factus fuerit desursum; » quibus verbis absolute et doctrinaliter coelestis generationis necessitas

1. Hoc affirmasse videtur, nullo utique adducto argumento, COMITOLUS, aiens talem infantem baptismi non esse capacem, ex eo quod, « licet manibus tangi possit, obstetricis cerni tamen oculis nequit. » (*Resp. moral.*, l. I, quaest. XIII.)

affirmatur pro unoquoque hominum, nulla relatione habita ad nativitatem, vel generationem primam. — Caeteroquin, retenta etiam Vulgatae lectione, nihil contra thesim conficitur. Teste enim ipsa Scriptura, praeter nativitatem sensu vulgari acceptam, seu ex utero et ad lucem, alia datur quae fit in utero. Hanc sane enunciatam habes verbis Angeli ad Joseph de Maria praegnante dubitantem: « Quod enim *in ea* natum est (ἐν αὐτῇ γεννηθέν) de Spiritu sancto est¹. » Quare jam evanescit tota argumenti adversariorum virtus. Imo contra eos ex eadem Domini sententia concludere licet. Sententia enim recitata Christi, utpote mediorum salutis restrictiva, ad minimum merito reduci debet. Atqui minimum istius est, quatenus supponatur renasci posse omnis qui saltem in utero jam natus est. Ergo, etc... Sane in confirmationem propositionis majoris stat Ecclesiae interpretatio, dum ipsa nos doceat *renatos ex aqua* censendos esse omnes eos, qui non re tantum, sed et vel voto, vel aequivalenter effusione proprii sanguinis renati fuerint.

Rursus si « baptismus est sacramentum quo spiritualiter renascimur², » est etiam et authentice dicitur « sacramentum *regenerationis*³, » « spiritualis *regeneratio*⁴, » seu « *regenerationis* lavacrum⁵. » Ergo omnis qui generatus seu conceptus in utero est, per se generationis seu baptismi capax censi debet.

Demum eapropter, aiunt Tridentini Patres, parvuli baptizandi sunt, « ut in eis regeneratione mundetur quod generatione contraxerunt. Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei⁶. » Authenticam atque definitivam hic habes Do-

1. MATTH., I, 20.

2. *Catech. ad parochos.*

3. S. AUGUSTINUS, *de Bapt. parvul.*

4. S. THOM., p. III, quaest. LXVI, art. 9.

5. Conc. Trid. sess. V. decret. *de Peccato originali*, n. 4.

6. Ibidem.

minicae sententiae interpretationem. Quare ii dicendi sunt *renasci* ex aqua et Spiritu sancto, qui spiritualiter *regenerantur*; ii autem *regenerari* possunt qui jam primo generati sunt ea *generatione*, qua contraxerunt id, quod in eis per baptismam mundatur; haec autem generatio non est nativitas ex utero, sed *in utero*, seu est ipsa conceptio.

3. Restat ut verbo ad argumenta ex Traditione desumpta respondeamus. Mox diximus de baptismatis in utero validitate consensum jam existere inter hodiernos. Ast contrario unanimi consensu ad saeculum fere usque penultimum, Ecclesiae Patres, Doctores, et magistri nihil hoc baptismam valere docuerunt. Undenam talis contradictio? et qua ratione censendi sunt antecessores nostri per tot saecula in tam essentiali doctrina unanimiter errasse? Difficultas haec, quam aliquatenus veram esse non diffitemur, per se tamen ad hos pertinet, quorum munus est edocendi quare et quomodo in infallibili Ecclesiae magistero consensui universali succedere nunquam possit universalis consensus contrarius. Paucis itaque respondemus.

Recolas, quod jam superius dicebamus, inscrutabili Dei consilio, Ecclesiae ministros ad moderniora usque tempora non animadvertisse infantes in utero matris posse ablui. Hac autem praecipue de causa scholasticos negasse constat istos esse bastimate capaces. Sic S. THOMAS ad quaestionem: « Utrum pueri, in maternis uteris positi, sint baptizandi, » licet initio ad AUGUSTINUM appellaverit dicentem, quod « nemo renascitur nisi primo nascatur, » tamen in corpore articuli ex hoc solum arguit, quia « corpus infantis, antequam nascatur ex utero, non potest aliquo modo ablui aqua, nisi forte, » ita pergit, « dicatur quod ablutio baptismalis, qua corpus matris lavatur, ad filium in ventre existentem perveniat. Sed hoc esse non potest.. » Ergo, concludit, « relinquitur quod nullo modo infantes in maternis uteris

existentes baptizari possunt. « Nihil mirandum itaque est, si experientia ulteriori rectius edocti, recentiores ab antiquioribus in hoc recedendum esse putarint.

Ad Patres autem et nominatim ad AUGUSTINUM quod attinet, quaestio ipsis minime erat circa tempus in quo possint aut debeant pueruli baptizari, scilicet ante vel post ortum, sed bene utrum pueris baptismus esset necessarius an non, ex suppositione quod horum parentes christianorum sacris essent initiati. AUGUSTINUS itaque, in celebri epistola ad Dardanum, a controversia nostra praescindit, et solum contra Pelagianos affirmat atque demonstrat, parvulo non prodesse a parentibus susceptum baptismum, nequidem illi, qui, dum mater gravida baptizatur, ejus viscera inhabitaret. Ut autem Pelagianorum hac de re errorem magis opprimeret, etiam argumentum ex verbis Domini ad Nicodemum confecit, pro indubio et ipse ducens, infantem in utero matris ablui non posse¹.

Ex his omnibus concludere est quare, quidquid sen-

1. Cf. circa mentem Aug. aliorumque Cangiam., l. c., l. III, cap. VII et VIII, ubi inter caetera haec legimus de S. Augustino, qui veterum sententiae princeps merito habetur: « Sciendum est S. Doctoris tempore pelagianorum haeresim ortam, qui praeter alios istum etiam errorem effutiverunt, pueros nimirum originali peccato non inquinari. Cum vero textu illo vehementius premerentur: *Nisi quis renatus fuerit*, etc., ubi nulla reperitur exceptio puerorum, tertium quendam locum inter damnatorum infernum et coelorum regnum excogitarunt, in quo docebant beatitudine donandos parvulos quam sine baptismo decedentes: Ecclesiam vero eo fine ipsis regenerationis sacramentum conferre, ut, Christi filii per adoptionem effecti, in coelorum etiam regnum ingredi possint cum illo convicturi. Catholici tamen hoc novum quoque haeticorum istorum commentum damnabant. Quapropter Pelagiani retrocedentes docuere, baptismum saltem non esse necessarium pueris qui a matre jam baptizata atque ideo sanctificata nascuntur, illud apostoli Pauli praetendentes: *Filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt*. (I Cor., VII, 14.) Postremo dixerunt saltem hoc locum habere, si baptismus matri collatus fuerit, dum infans ejus in utero gestaretur. » Ad hos itaque errores dispennendos scripsit Augustinus, contendens in propria carne infantem debere baptizari neque ei sufficere baptismum collatum in corpore matris. Quaestio non erat de tempore quo baptizari debet, ante vel post egressionem ex utero; et si S. Doctor illud *renatus* ad nativitatem ad lucem, non vero ad simplicem generationem referat, hoc facit obiter, minime velut Ecclesiae dogma proponens.

serint veteres, jam nos « de validate baptismi infantibus utero clausis collati, prorsus certi esse possumus, » cum ex aliunde hos infantes veros homines esse viatores, et baptismo indigere, nullus dubitet.

PROPOSITIO III.

*Parvulos itaque intra matris uterum adhuc oclusos medici atque obstetrices, instante partu, baptizare debent, quoties istos in vero vitae discrimine versari perspexerint*¹; *ubi autem partus feliciter successerit, iterum hujusmodi parvuli abluantur, sub conditione: Si non es baptizatus.*

Practica haec conclusio, praeterquam quod tamquam anterioris propositionis corollarium habenda sit, auctoritate BENED. XIV fulcitur ita docentis²: « Ad parochos pertinebit obstetrices instruere, ut cum casus evenierit in quo infantem nullo adhuc sui parte editum, mox decessurum prudenter timeant, illum baptizent sub conditione³, sub qua pariter erit iterum baptizandus, si periculum evadat et foras prodeat. » — Mitiganda itaque omnino est prohibitio, quam Ritualis Romanus a remotiori tempore his verbis retinuit: « Nemo in utero matris clausus baptizari debet. » Haec jam intelligas vel de puero in utero matris *ita clauso ut ablui nequeat*,

1. A fortiori stat affirmatio haec pro casu, quo medicus, partum naturaliter impossibilem judicans, et matrem per fas et nefas salvare intendens, ipse ab impendendo infelici parvulo mortifero instrumento non horrescit. Parochus itaque vel circumstantes, ubi illicitam istam infantuli occisionem (Cf. disput. mox instituendam), licet se invitis, instare intellexerint, ut iste statim baptizetur totis viribus curent.

2. *De Synodo dioec.*, l. c.

3. Stante progressu ulteriori, quem a BENED. XIV ad nostra usque tempora quaestio de validitate baptismi in utero collati obtinuit, ibi tantum, si quid sapiamus, sub conditione conferendum fore hoc baptisma putamus, ubi dubium maneret vel de vita infantis, vel de secundinarum ruptura.

vel pro consueto casu quo mortis periculum nullum immineat. Ut enim extra Ecclesiam baptismus privatim, atque ab aliis quam a sacris Dei ministris conferatur, necessitas tantum suadet.

Quidquid autem sit de veritate hujus baptismi, quam certam nos habere omnino licet, tamen donec S. Sedes Apostolica controversiam diremerit, sub conditione iterandus tali casu est baptismus. Tutius hoc utique erit, et caeteroquin ita agendum respondit ipsa S. Congr. Concilii, sub die 12 julii 1794¹. Imo paucis abhinc annis interrogata: « Utrum decretum 1794, foetum in utero baptizatum, post ortum esse rebaptizandum sub conditione, applicandum etiam sit casui practico in quo medicus omnino probus et peritus testetur per methodum longe perfectiorem, quae nunc adhibetur, aquam immediate caput infantis in utero attigisse, Emi Patres S. Cong. Conc., die 16 Martii 1897, responderunt: « *Servandum esse decretum diei 12 Julii 1794.* »

Scholium. Hucusque de infantulo egimus intra matris uterum totaliter abdito. Quoad illum autem qui aliquam saltem sui partem ex utero (h. e. ex vagina) prodit, notasse sufficiat standum esse Rituali Romano, in quo haec habentur: « Si infans caput emiserit, et periculum mortis immineat, baptizetur in capite; nec postea, si vivus evaserit, erit iterum baptizandus. At si aliud membrum emiserit, quod vitalem indicet motum, in illo, si periculum impendeat, baptizetur; et tunc, si natus vixerit, erit sub conditione baptizandus²: *Si non es baptizatus...* Si vero ita baptizatus deinde mortuus prodierit ex utero, debet in loco sacro sepeliri³. »

1. *Thesaurus Resol.*, t. LXIII, p. 165.

2. Etiam si in pectore vel in humeris baptizatus fuisset. Vid. BENED. XIV, *de Syn. dioec.*, l. VII, c. 5, n. 7 et seq. — S. THOM., III, quaest. LXVIII, a. II.

3. Ita etiam sepeliri debere qui in utero baptizatus fuerit, omnino videtur; favores enim ampliare et non restringere oportet.

CAPUT QUARTUM

De operatione caesarea.

Nomine *caesareae operationis* illa intelligitur materni uteri divisio aut sectio, qua foetus seu infans, qui a mulieris praegnantis sinu per viam naturalem ad lucem edi nequit, artificiose educitur ea sane mente, ut vel matris, vel filii, vel utriusque simul bono temporali aut spirituali consulatur. Hac methodo editus est Julius, propterea Caesar (a caedo) dictus, a quo operatio ipsa nomen suum obtinuit, et *caesarea sectio*¹ aut *caesareus partus*², nuncupatur. *Hysterotomiam* (ὕστερα, τομία) medici eamdem passim appellant. Qui vero sic e materno sinu exsecti degunt, jam non caesares, cum appellatio haec ad imperatores tantum designandos usurpatum fuit, sed *caesones* audiunt. Dupliciter autem distinguitur ista operatio, prout in praegnanter scilicet *vivente* seu superstita fit, vel in muliere recenter *defuncta*. Quantum discriminis inter utramque intercedat, nemo non videt; quare ut de unaquaque seorsim tractemus par esse videtur.

1. « Est enim non sectio qualiscumque, sed *caesarea*, seu quae circa illud facta est, qui inde primus dictus est *Caesar*. » (THEOPH. RAYNAUD, *de Ortu infantium per sectionem caesaream*, Oper. tom. XIV.)

2. Partus proprie loquendo non est, quia partus maternam aliquam in foetus emissionem efficientiam supponit. Unde diserte statuitur L. *Anniculus amittitur*, 132 ff. *de Verb. signif.*, verbis illis: « Falsum est eam peperisse, cui mortuae filius exsectus est. »

SECTIO I.

De caesarea operatione in matre vivente.

Gravis sane et momentosa est quaestio, quae solvenda hic sponte occurrit: *Utrum nempe aliquando licitum et honestum sit viventem mulierem praegnantem secare, ut infans, caeteroquin moriturus, extrahatur ex utero et baptizetur; et supposito quod sic: Utrum dentur casus, in quibus mater ad subeundam operationem huiusmodi sub gravi teneatur.*

Si de honestate operationis istius theologos veteres interroges, uno ore eos exclamantes audies hoc omnino nunquam licere. « Non sunt facienda mala, » ait S. THOMAS, « ut veniant bona, sicut dicitur Rom. III, et ideo homo potius debet dimittere perire infantem, quam ipse pereat homicidii crimen in matre committens¹. » Angelicum Doctorem Schola fere integra secuta est, sed omnium acerrime COMITOLUS S. J. in medicos invehitur qui ad talem sectionem recurrere audeant. « Quorundam, ita ipse, medicorum sententiam opinantium, ubi matris gravidae salus desperata est, ventrem ejus licere discindi, ut proles servetur, christianae aures aversari debent; quam tamen medicus septuaginta annos natus, impudentissimus, altercatione mecum habita, et magnis clamoribus propugnabat: sed ejus audaciam et ferocientes spiritus theologicae rationis auctoritate compressi, eumque pro officio monui, ut caedum, quarum in dissecandis mulierum uteris, aut auctor aut suasor extitisset, veniam a Deo supplex deprecaretur, opinionisque erratum et caedum impietatem poenitentiae sacramento, et voluntaria poena expiaret. Monito paruerit necne, prorsus me latet. — Hic mihi sacrarum confessionum arbi-

1. In IV, quaest. I, art. I, ad 4.

tri prorsus admonendi, ut cum ad eorum tribunalia isti matrum et puerorum carnifices accedunt, peracerba illos oratione castigent, gravique poenitentia mulctent ¹. »

In hac severam sententiam theologos veteres consensisse non ob aliam rationem dicendum est, nisi quia, medicis ipsis quamplurimis tunc temporis fatentibus ², persuasum habebant mulieres ita secare, idem esse ac ipsas occidere ³; imo neque foetum ipsum posse hac via salvari, sed trucidari, insimul cum matre sua, passim autumabat ⁴. Quare ALEXANDER ALENSIS, postquam ad quaestionem: *An parturiens pro foetus salute sit incidenda*, respondisset: « Minime,... non est secanda mulier, dum adhuc superest vita, ex qua sectione fiat mors vel mortis acceleratio, » statim addit: « Sed secus est, si posset fieri sectio sine mortis periculo ⁵. » Jam vero sine periculo saltem proximo mulieres posse incidi medici plures, istis veteribus jam temporibus, contendebant, quos inter Franciscus eminebat ROUSSET, qui primus *de partu caesareo* speciale opusculum edidit, cujus argumentum in fronte libri ita enuntiantur: « Tractatus hic modum extrahendi foetum ex utero materno... continet, et hoc absque vel matris vel foetus vitae periculo; ita tamen ut matri foecunditas seu concipiendi facultas per

1. *Responsa moralia* (1611), lib. I, quaest. XIV. — « Sunt tamen ex sacris doctoribus qui censeant, caedi posse saltem mulierem criminiosam quae mortem commerita esset. » Ita SUAREZ, p. III, q. LXVIII, ad art. 2, DIANA, FILIUCIUS, etc.

2. Ipse celeberrimus PARAEUS (1518) ait, se non posse « satis mirari eos qui sibi visas mulieres affirmant, quibus non semel novacula abdomen cum subiecto utero rescissum sit, ad foetum, nunquam alicui proditurum, extrahendum. Id enim, salva matre, fieri posse mihi persuadere nunquam potui. » *De homin. generat.*, cap. XXXI.

3. Vid. S. THOM., l. c., ubi ita sibi objiciebat: « Mors aeterna pejor est quam mors corporalis; sed de duobus malis minus malum est eligendum: « ergo debet mater scindi. Quomodo hoc solvat S. Doctor supra diximus.

4. Ita LUDOV. LOPEZ: « Non est mater occidenda ut filius evadat; nec etiam si esset mater praegrans ad mortem jam damnata, quia si tunc hujus rei gratia aperiretur mater, non fierit sine periculo probabilis mortis foetus, ut Sotus insinuat. » *Instructorium conscientiae*, cap. LXIII.

5. IV p., quaest. VIII, memb. 7, art. 1, § 4.

sectionem non fuerit adempta. » Quam sententiam, repetitis experiētiis, chirurgiae historia mox vere probabilem demonstravit. Unde RAYNAUDIUS (1650), LACROIX (1700), GOBATIUS, alique operationem caesaream licitam esse, imo et praegnantem aliquando ad eam subeundam teneri, aperte docuerunt. S. ALPHONSUS fatetur, se non videre » quomodo periculum vitari possit in tam gravi incisione. Videant periti¹. »

Itaque ab hodiernis peritis edocti, atque theologorum principia prae oculis habentes, quid de praesenti dubio censendum sit sequentibus propositionibus evincemus.

PROPOSITIO I.

Quamvis neque moderniores periti defuerint, qui ob proprios aut alienos in secandis mulieribus infelices exitus, caesareae operationi in vivente omnino adversati sint, tamen sectionem hanc tamquam mortiferam, aut barbaram, habere amplius non licet; sed in censum earum chirurgicarum operationum collocanda eadem est, quas, etsi vitae periculum aliquod sat remotum afferentes, periti continuo feliciter perficiunt.

Caesaream in muliere superstite operationem non apud veteres tantum, sed apud etiam moderniores saeculo XIX mediante degentes, adversarios excitasse fatemur, neque est cur ultra modum id miremur, cum, tunc temporis in quibusdam saltem regionibus, sectae feminae interitus fere continuo accidebat.

Sic clarissimi Parisienses doctores DUBOIS, DEPAUL et DANYAU viginti quatuor gravidas mulieres caesarea

1. L. II, *De baptismo*, n. 106.

operatione secuerunt, quin ullam salvare potuerint. Item apud Anglos, ab anno 1737 ad annum 1858, quinquaginta et septem aiunt sectione apertas esse feminas, quarum una sola salva remansit. Propterea cl. Parisien. D. PAJOT operationem hanc chirurgicam dicebat esse, « une opération de l'enfance de l'art ¹. » Et FERDUT ejusdem Academiae medicus hysterotomiam appellat « une véritable opération de sauvage, qui tue presque infailliblement la femme ²; » quae autem verba mentem praeoccupatam denunciant, nam tunc jam temporis, (1860-1875) communius feliciter instituebatür caesarea operatio.

En, speciminis gratia, elenchus ex documentis omni fide dignis, anno 1879, textus ²:

Chirurgorum nomina.	Sectionum numerus.	Exitus felices.	Exitus infelices.
DD. Stolz.	6	4	2
Decoene.	6	5	1
Borney.	2	1	1
Bosch.	5	4	1
Hoebeke.	16	11	5
Winkel.	15	7	8
Killian.	7	4	3
Belli	8	3	5
Maslieurat—Lage-			
mard	6	6	0
Gallard	5	3	2
Vanverts	2	1	1
Prévost	7*	6	1
Windriff.	2*	2	1
Ronvin.	2*	2	0
Oettler.	4*	4	0

1. *Gazette des hôpitaux*, n. du 24 juil. 1862.

2. *De l'avortement médical* (1865), p. 103.

3. Cf. VANVERTS, *Leçons* (1878-79); GUENOT, *Thèse de concours* en 1866; *Moniteur des hôpitaux*, année 1859, p. 476; Archives générales de médecine, année 1861; *Annales de Gynécologie*, an. 1878.

* Sectiones asterico signatae in muliere eadem repetitis vicibus instauratae sunt.

Juxta Scanzoni	ex 100	sectis mulieribus	salvantur	65
— Michaelis	—	—	—	67
— Kayser	—	—	—	70
— Villeneuve	—	—	—	72

Talis itaque erat in instituenda caesarea operatione, saeculo ultimo ad finem vertente, chirurgicae artis peritia, ut ex centum sectis mulieribus triginta circiter leto darentur, dum septuaginta salvae fierent. Per se igitur, licet capitalis seu vitae periculum afferens, tamen mortifera operatio haec amplius non erat habenda, neque proinde illicita. Sane saepius mortem inducunt aliae chirurgicae operationes, uti ovariectomia, amputatio membrorum etc.: de quarum honestate a nemine dubium movetur.

Quare ex his, in prima harum disputationum editione, cum eg. D. CAPELLMANN concludebamus, quod « sectio caesarea, praesertim gravissimis illis conditionibus, quibus necessaria redditur, consideratis, profecto non solum appellari non debet « véritable opération de sauvage; » sed e contrario operatio saluberrima, utpote quae multorum hominum vitam conservat, praedicanda est. »

Verum novos atque saluberrimos progressus, a quo isthaec scribebamus, obstetricia ars et scientia, maxime in re praesenti, tales obtinuit, qui jam prae operationibus caeteris *caesaream* omnino commendant ¹.

Sequentem enim operationum elenchum accipias, anno 1900, contextum ²:

1. Non si può non tener conto degli *immensi* progressi fatti dal taglio cesareo. » Ita D. PESTALOZZA in congressu gynecologico Amstelod. an. 1899. — « L'opération césarienne est une opération simple et facile à exécuter. Les dangers de cette opération ont été infiniment réduits. Une femme saine bien opérée, ne doit pas mourir de l'opération césarienne. — C'est donc, dans le cas où il y a disproportion du bassin, l'opération idéale indiquée. » — Ita D. PINARD in eodem congressu.

2. *Traité de l'art des accouchements* par TARNIER et BUDIN, Paris 1901, tome IV, pag. 516.

Chirurgorum nomina.	Sectionum numerus.	Exitus felices.	Exitus infelices
DD. Leopold.	76	69	7
Reynold.	22	22	0
Pasquali.	9	8	1
Olshausen.	29	27	2
Zweifel.	76	75	1
Charles.	10	10	0
Bar.	14	13	1
Chrobak.	10	9	1
Schauta.	58	52	6
Braun.	34	30	4
Gummert.	8	8	0
	— —	— —	—
Totum	346	323	23

Unde non amplius triginta, sed solis *quinque* aut *sex* ex centum sectis mulieribus, tunc temporis caesaream operationem letalem fuisse docebamur, cum, paucis deinde interjectis annis, nova publici juris facta est recensio, qua constabat tres solas mulieres ex centum quatuor incisis obiisse.¹

Haec cum ita sint, jure meritoque inter obstetricias operationes caesarea sectio collocatur, quae ex moderno chirurgiae progressu abundantiorum fructum nacta est. « De toutes les opérations obstétricales, la section césarienne est certainement une de celles qui a le plus largement bénéficié des progrès de la chirurgie moderne. L'application rigoureuse de l'asepsie et de l'antisepsie d'une part, les perfectionnements considérables de la technique opératoire d'autre part, en ont complètement transformé le pronostic, qui est devenu aussi rassurant qu'il était sombre jadis². »

Fatentur utique, qui doctores medici sic scripsere, sectionem caesaream semper manere gravem operatio-

1. *Annales de Gynécologie*, Octobre 1904, p. 380.

2. *Traité de l'art des accouchements*..... p. 514.

nem chirurgicam aliquod periculum remotum secum trahentem, sed insimul declarant, jam amplius non dici debere *operationis necessitatis* ad quam, scilicet, non-nisi cogente necessitate recurritur. « L'opération césarienne ne peut plus être considérée aujourd'hui comme étant uniquement une opération de nécessité. Les résultats si satisfaisants qu'elle donne, en font une intervention de choix, presque au même titre que les autres opérations obstétricales¹. » Sciendum demum est eo usque attigisse peritorum dexteritatem et sollertiam, ut jam uterum maternum aperiant, prolemque salvam auferant, quin sanguinis letalis inde² sequatur effusio. « Il est absolument vrai, ad nos scripsit cl. D. GUERMONPREZ³, que, grâce aux progrès chirurgicaux de ces dernières années, cette opération se fait presque exsangue, c. à. d. sans aucune effusion de sang. »

PROPOSITIO II.

Caesarea operatio, prout ab hodiernis perficitur, amplius dici nequit « dolores nimis atroces » mulieri necessario afferre ; imo dantur casus in quibus, habita ratione doloris, seligenda prae caeteris foret eadem operatio.

In solvenda quaestione : *Utrum aliquando homo teneatur mediis extraordinariis uti ad servandam vitam*, theologi uno ore non de periculo tantum hujusmodi mediorum inquirunt, sed maxime etiam rationem habendam esse docent dolorum, quos in eorumdem usu homo passurus foret. Quare et nos, priusquam de obli-

1. Ibid. pag. 520.

2. Cf. *La Semaine médicale*, 29. année, N. o. 3 Mars 1909, p. 97. « Sur 100 cas environ de grossesses ectopiques opérées par lui-même ou par son chef, M. Werder (de Pittsburg), M. Simpson a eu la bonne fortune de ne jamais voir de femmes saigner à mort. »

3. In medica Insulensi facultate professor.

gatione caesareae operationis, in ordine ad salvandam simul matrem praegnantem et prolem in utero inclusam, thetice quid affirmemus, quaenam sit hujus operationis necessaria atque consueta acerbitas dicere debemus.

Si veteres audias, caesaream utique operationem continuo ipsi habent tanquam « remedium valde asperum, magnum tormentum, graves cruciatus, maximum dolorem, dolores nimis atroces mulieri invecturum. » Et quidem ita rem ad hodierna usque tempora se habuisse non diffitemur. Nunc autem, pro praesenti medicinae et chirurgiae statu, paulo aliter judicandum est, cum hujusmodi difficiliores operationes ope narcoseos chloroformii sine omni fere dolore perficiuntur. « Adhibito chloroformio, » ait Dr CAPELLMANN ¹, « operationem sine dolore perfici posse, etiam imperito, jam satis comperitum est, multumque valet ad diminuendam anxietatem timoremque operationis difficilioris... Quamvis deinde curatio vulnerum operatione effectorum postea dolores afferat, hi tamen generatim non atrociores, plerumque minus sunt atroces, quam illi, quos morbus ipse, quo operatio necessaria fiebat, excitavit, quosque aegrotus etiam sine operatione perferre debuit. » — Concedit idem auctor medium hoc esse extraordinarium; at « minime tam horrendum est, quam qui non est medicus existimat, praesertim cum magna horroris pars tolli possit adhibito chloroformio. Caeterum multae adhuc sectiones caesariae fiunt, » sic testatur ipse, « chloroformio non adhibito, saepiusque mihi dabatur occasio observandi, dolores hujus operationis etiam sine chloroformio peractae, dummodo ordinaria non desit animi fortitudo, minime esse intolerabiles. Timor, qui praecedat, pejor est operatione ipsa, quia incisio ventris atrocem horrorem hominibus incutere solet. »

Ulterius, incisione seposita, vel natura propriis viri-

bus relinquitur, vel recurritur, si nempe foetus mortuus est¹, ad embryotomiam seu cephalotripsiam, qua, discerpto foetu in sinu matris, per vias naturales ope instrumentorum extrahatur. Porro primum seligere idem foret ac capitalem ferre sententiam, quae secum utique atroces atque letales traheret cruciatus. De altero laudatus auctor ita scribit: « Diminutio foetus ejusque extractio, juxta observationes meas, plus doloris afferunt quam sectio caesarea ».

PROPOSITIO III.

Quamvis, spectato solius matris bono, vel etiam bono mere temporali prolis, dubitari possit, utrum unquam subeundae ab ipsa sectionis caesareae detur vera obligatio; dicendum tamen est matrem ex caritate teneri eam subire, ut spirituali saluti infantis, secus in aeternum perituri, consulatur, modo praegnantis indoles seu conditio sectionem cum consueta sua probabilitate fieri sinat.

Constitutum hactenus est, in desperatione partus naturalis ut plurimum affulgere spem boni eventus, si tempore opportuno caesarea sectio adhibeatur; unde honestam et licitam *per se* eandem esse recte concludimus. Discutiendum nunc sponte occurrit, an in hujusmodi consuetis circumstantiis, et modo talis non apprehendatur mulieris praegnantis status, infirmitas aut conditio, ut, si ipsa incideretur, fere certo interiret, detur moralis necessitas seu gravis obligatio pro matre sectionem subeundi, et pro medico obligatio eam adhibendi. Quo circa apparet dubium esse duplex, prout scilicet respectus habetur vel solius vitae seu boni temporalis aut matris aut infantis, vel etiam spiritualis salutis istius, qui, nisi mater sectione aperiatur, sine baptismo in aeternum periturus foret.

2. Utrum operatio haec in foetum vivum licita unquam sit, in sequenti disputatione dicemus.

Ad primum quod attinet, ipse RAYNAUDUS, caeteroquin operationis istius honestatis acerrimus propugnator, fassus est ¹ « vix unquam adigendam matrem, si res per se loquendo et ex parte ejus duntaxat spectaretur, admittere sectionem caesaream, quae et summos cruciatus adjunctos habet et omnimodam certitudinem servandae vitae praebere nunquam potest, cum neque caritas propria, neque fortitudo, nec alia virtus, obligationem injicit vitae cum tantis cruciatibus retinendae. » Sed jam minoris momenti leviorisque ponderis rationes istas hodie esse superius diximus. — Ulterius si a theologis quaeras, an, cum ad totius corporis salutem necessaria sit membri alicujus amputatio, hanc subire homo teneatur, affirmative communiter respondent. « Adverte, ait LESSIUS ², hominem teneri permittere sibi membrum secari, si medici id judicent necessarium, nec magni dolores sint perferendi. » Porro membri amputationem non secus ac hysterotomiam inter capitales chirurgicas operationes collocari debere vidimus. Quare dubium oritur: *Utrum non dari possit hodie casus in quo, ad salvandam propriam vitam, mulier teneatur permittere ut sectione caesarea ex ipsa tollatur proles, vel vivens vel mortua, quae secus mortem ejus certo causaret.* In praxi, quia dubia lex obligationem certam producere nequit, mulier quae sectionem hac ratione instituendam recusaret, licet imprudenter forsitan ageret, ad eamdem subeundam cogi non deberet.

Aliter paulo dicendum esset, si sectio unicum foret medium procurandae aeternae salutis prolis. Instante partu, potest, ut mox diximus infans communiter in ipso matris sinu baptizari; sed non raro contingit in mulieribus ita arctis ut naturaliter parere nequeant, etiam

1. *De Ortu infant.*, Op. t. XIV, p. 263.

2. *De Justitia*, cap. IX, n. 96. Cfr. BONACIN., de *Restitut.*, disp. II, q. ult. sect. I, punct. 6.

baptismus cum sat certa materiae et formae applicatione non posse conferri. Quo utique in casu affirmamus matrem, nisi ita debilis sit, ut sectio probabiliter foret ejus occisio, teneri sub gravi ad hanc subeundam. Ratio hujus est quia, aiente ANGELICO¹, « primum quantum ad salutem animae magis debemus diligere, quam proprium corpus; » quod impraesentiarum valde urget, cum infans sit in necessitate spirituali extrema, atque illa de cujus obligatione quaeritur, sit propria mater, « quae arctissimo vinculo ad aeternam filiorum salutem diligentissime procurandam obligatur². » De ipsa valet itaque exceptio quam divus doctor posuit dicens: « Non est de ratione caritatis quod homo proprium corpus exponat pro salute proximi, *nisi in casu quo tenetur ejus saluti providere*; sed quod aliquis sponte ad hoc se offerat, pertinet ad perfectionem caritatis. » Quare recte ita concludit CANGIAMILA: « Juxta S. THOMAM partus caesarei admissio nequit in ea tamquam actus meri consilii ad heroicam perfectionem pertinentis existimari, sed tamquam necessarius, et ab inviolabili caritatis lege imperatus. »

« Parochus ergo, ubi ex medicorum judicio gravidae incisionem esse necessariam, ejusque pericula superari posse, cognoverit, partum ipsi caesareum laudare, et efficaciter suadere non omittat.

« Verum quia rationum momenta ab amore, quo erga nos ipsos afficimur petita, saepe facilius, quam a vera erga proximos caritate deprompta perpendere consuevimus, parochi alique praegnantem demonstrabunt, hic ejus quoque rem agi, quae ipsius maximopere intersit: nam foetu intra viscera moriente, illam quoque mori necesse est; aut saltem ad foetus mortui extractionem per vias naturales sustinendam adiget; quae chirurgica operatio merito horrenda et saevissima creditur... Caeterum non indifferenter nec facile sustinendae incisionis debitum

1 2. 2. q. XXVI, art. 5.

2. CANGIAMILA, l. c., lib. III, cap. V.

sub gravi peccato praegnanti parochus denunciabit, sed tantum ubi ex christiana illius virtute, atque circumstantis confidat illam assensuram. Si tamen ipse pro certo haberet, se nihil suasionibus suis consecuturum partum caesareum prudentiori, atque convenientiori modo quo poterit, proponet quidem, de stricta vero obligatione diligentissime silens, orationi fervidius insistet, ac totum negotium divinae Providentiae committet. « Verendum est enim parocho, ne, dum unam animam servare contendit, duas insimul, et infantis nimirum et genitricis amittat. »

Scholion. Stante jam hodiernorum peritorum in praegnantibus secandis sollertia, ad moribundas etiam mulieres caesaream operationem extendunt. « L'indication de la césarienne a été étendue aux cas où le médecin est appelé auprès d'une agonisante, le foetus étant en danger de mort si l'on n'intervient pas au plus tôt. » Ita Gallici D. D. TARNIER et BUDIN¹. Eodem plane sensu in Germania D. BUNGE. « Si certo expectatur mulierem brevi morituram esse; si foetus certo vivit; si exitus letalis arceri non poterit, etiamsi partus artificiose incipiatur, tunc² fiat sine mora caesarea sectio ». De caetero docemur semi-vivis ita sectis passim excitata natura, salutarem fuisse chirurgicam hanc operationem³. Quare nihil esse videtur quod eam in moribundis illicitam reddat.

SECTIO II.

De operatione caesarea post mortem praegnantis.

« Si mater praegnans mortua fuerit, foetus quamprimum caute extrahatur, ac, si vivus fuerit, baptize-

1. *Traité de l'art des accouch.* t. IV, pag. 528.

2. *Zeitschrift für Gynäkologie*, an. 1883.

3. Ex 32 moribundis a D. D. THEVENOT et VITANZA caesarea operatione sectis, 15 ad sanitatem restitutae sunt et 27 infantes fuerunt salvati. (*Traité des accouch.* p. 529).

tur. » Ita Romanum Rituale praecipit ¹, et ritualia universim omnia decernunt.

Idem statuit D. CAROLUS BORROMEUS ; idem synodus Coloniensis (1230), Lingonensis (1404), Senonensis (1524), Cameracensis (1550), Parisiensis (1557). Imo Lingonenses Patres quadraginta dierum indulgentiam elargiti sunt omnibus et singulis, qui partum caesareum suaserint, vel ad alium quoquo modo cooperati fuerint. His consona est theologorum doctrina, praeunte Doctore Angelico, qui aperto sermone ait ²: « Si tamen mater mortua fuerit, vivente prole in utero, debet aperiri ut puer baptizetur. »

In doctrina hac tam unanimis est omnium domesticorum consensus, ut, teste BENEDICTO XIV ³, « ubi revera mortua sit mater et vivus putatur foetus in illius utero inclusus, nullus gravis auctor inveniri poterit, qui sectionem caesaream utpote crudelem aut inutilem damnat. »

Nihilominus, fatente eodem cl. Pontifice, « fuerunt etiam qui abolendum in partu praeponerent usum sectionis caesariae,... asserentes fieri non posse, ut foetus post matris mortem vel uno temporis momento vitam producat, cum is una cum matre interire necessario debeat ; » unde respuendam esse « veluti saevam et inutilem » operationem asserebant. Inter recentiores hominibusque medicos non deesse scimus, qui idem sentiant ; nec non scriptores audivimus, qui, licet in re praesenti valde peregrini, sed malitia potius contra Dei ministros ducti, tam salutarem praxim tanquam crudelitatem a clericorum barbarie inventam acriter moderna civilitati denunciarent ⁴.

1. *De baptizandis parvulis.*

2. 3 q. LXVIII, a. 21, cap. VII, n. 12.

3. *De Synodo dioecesis.*, l. XI, cap. VII, n. 12.

4. Vide ephemer. *l'Univers*, num. du 3, 6, 8, 11, 13 mai 1878.

Quare ne quis nostrum in tuenda Ecclesiae doctrina, vel in exercenda erga puerulos nonnatos christiana caritate forte tepescat. vel etiam animum demittat, accuratiori aliquatenus studio de veterum modernorumque circa operationem istam sensu et agendi ratione inquiremus; utilitatem ejusdem atque honestatem tuebimur; nec non regulas in praxi apud nos hac de re servandas statuere curabimus.

ARTICULUS I.

De veterum modernorumque sententiis.

« Adhibendam esse caesaream sectionem confestim a matris morte, ut proli, si illuc usque vivere deprehensa est, consulatur, sapientum omnium calculo ad nostra usque tempora firmatum fuerat. » Ita, saeculo decimo septimó mediante, jure meritoque RAYNAUDUS affirmabat. Et sane

Antiquissimis atque remotissimis temporibus caesaream sectionem in usu fuisse, atque non raro feliciter successisse, ipsa *caesonum* existentia atque historia comprobant. Caesonem enim fuisse Lycam Virgilius docet¹, Æsculapium Ovidius², Scipionem Africanum ipsum, quo vulgo vocatus est, Caesaris nomen innuit, atque Plinius³ testatur, qui et Manlium Carthaginis expugnatorem taliter natum esse affirmat. Item TERTULIANUS: « Possumus, ait, illos quoque recogitare, qui, exsecto matris utero, vivi aurem hauserunt⁴. »

1. « Inde Lycam ferit exsectum jam matre preempta. » (*Aeneid.*, l. x.)

2. *Metam.*, l. II.

3. *Hist. nat.*, l. VII, cap. IX. Juxta PLINIUM, « auspicatius enecta matre gignuntur. » Bono augurio enim sic credebantur in luminis auras produci.

4. *De anima*, cap. XXV.

Recentioribus saeculis plures etiam clarissimi viri in eodem caesonum censu enumerantur, inter quos eminent Edoardus VI rex Anglorum, Sanctius rex Navarrae, Burchardus Comes, ingenitus propterea dictus, Gerardus episcopus Constantiensis (1601), S. Lambertus episcopus Viciensis (1154), S. Raymundus, inde Nonnatus vocatus, Gregorius XIV, Rom. Pontifex, etc.

Nihil jam mireris, quod tot caesonum exempla ex praeteritis temporibus tibi prostent. Apud vetustissimas enim Aegyptiorum Graecorumque gentes, puerulorum in sinu matris latitantium jus ad vitam publicis legibus tuebatur¹. De Romana gente ita egregie HEISTERUS scribit²: « Miserti propterea jam sunt miserorum atque innocentum horum infantulorum, licet vera in Deum religione imbuti non fuerint, antiquissimi reges romani, dum legem in ipsorum gratiam, quae *Lex regia* inde appellata est, sed profecto christiana, imo divina merito dici posset, sanciverunt, quae praecipit, ne mulier praegnans demortua sepeliatur, antequam foetus illi excidatur, illumque necis reum judicat, qui contra fecerit. » Unde in Codice suo ita statuit JUSTINIANUS³: « Vetat (seu, juxta aliam lectionem, negat) lex regia mulierem, quae praegnans mortua sit, humari, antequam partus ei excidatur; is qui contra fecerit, spem animantis cum gravida peremisse videtur. »

Stante itaque jure romano, « haec sectio, » verbis utor celebris FELTMANNI, jurisconsulti Germaniae, « nunquam praetermittenda est, si femina in ipso puerperio enecta, vel partui proxima, defuncta sit; nam et is homo qui exciso utero edi potest.⁴ »

1. Cf. DIODOR. SIC., *Bibl. hist.*, l. I, p. 49.

2. *Instit. chir.*, t. I, cap. CXIII, p. 712.

3. Dig., l. XI, tit. VIII, c. v. Juxta legem hanc saepe infantes ex materno sinu excindi plurimae alienae leges supponunt, v. g., l. *Posthumus* DD. *de inoffic. testam.*, l. *Etiam ea* DD. *de verb. signif.*, etc.

4. *De inspiciendo cadavere*, cap. XXVII, inter opera jurid., t. VI, p. 176. Cf. A. TIRAQUELLUM, *de Jure primogenit.*, q. XVIII. Ubi quaerit quid de duobus simul exciso matris utero editis.

Ad medicos autem quod attinet, ante moderniora tempora nullum invenies, qui, ne sectio caesarea in mortua praegnante fiat, ut infans baptizetur atque si possibile est, servetur, prohibendum censuerit.

Saeculo autem decimo septimo, medici quidam inventi sunt, qui, receptissima persuasione convulsa, impossibile esse asseruerint infantem, praemortua matre, vel ad momentum in ejus utero haerere superstitem; quapropter inutilem esse, imo et crudelem caesaream sectionem contenderunt. Ita Rodericus a Castro, Rabuinus, Merius, quos Benedictus XIV ait alios auctores plurimos tanquam hujusmodi operationis adversarios invocare, de quibus tamen ita HEISTEREUS dicit¹: «Sunt qui perhibent, nonnullos ex praestantissimis medicis et chirurgis hanc operationem tanquam nimis crudelem atque noxiam, sive letiferam, non modo dissuadere, sed prorsus etiam damnare; atque inter hos potissimum referre solent Paraeum, Guillemaeum, Ronfileium, Hornium, Mauricaeum, aliosque quorum nonnullos juratos sectionis caesariae hostes appellare non dubitant. Verum, quando eorum scripta accuratius pervolvi, *nullum horum* praestantissimorum virorum promiscue omnem sectionem caesaream damnare invenio; sed solum certas easque periculosiores illius species, ubi nimirum mater *vivit* et foetus ex utero excindendus. »

Fatendum tamen est eosdem hosce auctores caesaream sectionem inter restrictissimos fines coarctasse, cum sustinerent infantes fere vix demortua matre et ipsos perire: « S'il advenoit, » ait PARAEUS, « que la femme grosse d'enfants fust en agonie,... faut que le chirurgien se trouve prest et appareille à ouvrir subit la femme, après le dernier soupir de la mort, afin de

1. *Institutiones chirurgicae*, p. II, sect. V, cap. CXIII, n. I.

sauver l'enfant s'il est possible... La mère étant décédée,... le mouvement naturel du coeur dudit enfant cesseroit en bref, de sorte que sitost qu'elle aura jeté le dernier soupir, il la faut ouvrir en diligence. »

Sententiam eamdem Dr. DEPAUL (an. 1861) coram Parisien. medicorum Academia propugnauit. Juxta doctorem hunc, « l'enfant ne survivra à la mère que pendant un temps très court, quelques minutes, un quart d'heure, une demi-heure au plus... Cependant, comme en pareille matière il faut être aussi large que possible. j'étendrai volontiers la limite extrême jusqu'à une heure ¹. » Quod tamen falsum alius academiae sodalis, Dr DE KERGADECO luculenter probauit. Demum in Belgio non defuit medicus aliquis, caeteroquin christianus, qui abolitam voluit operationem caesaream in defuncta, quia ope instrumenti ὄργανον infans baptizari potest. « L'opération césarienne, ita ipse, que le prêtre isolé est obligé de faire immédiatement après la mort de la femme, afin de baptiser l'enfant, doit être abolie, et remplacée exclusivement par le procédé vagino-utérin expliqué par plusieurs théologiens, mais perfectionné ². »

Ex hisce medicorum de utilitate caesareae operationis disputationibus, tepescente omni in dies fidei et caritatis sensu, inter christianos etiam factum est, ut ab aperiendis praegnantibus demortuis passim cessaretur. « Qua in re, » moerens aiebat egregius FELTMANNIUS, « Iliacos peccatur intra muros et extra. Et multi hodie reperiuntur, qui dum uxores amittunt, non modo non solliciti sunt de partu, quem tamen in utero vivere et summis conatibus in lucem prodire velle observant, sed et eum extingui patiuntur, praesertim proletarii et vi-

1. *France médicale*, 13 avril 1861. — Cf. *Revue médicale*, 15 mai 1861. — VILLENEUVE, de l'opération césarienne après la mort de la mère; réponse à M. D. Depaul, 1862.

2. Du baptême intra-utérin sans opération césarienne, 1846. — Cf. DEBREYNE, *Examen des deux questions*, etc.

liores, quod ipsis natus infans multo oneri futurus esset, de qua re exempla nefanda aliquando audiui¹. » — Eodem sensu HEISTERUS dicit: « Licet plerique jurisconsultorum et sanctitatem hujus legis agnoscant, nescio tamen quo malo fato, lex haec adeo sancta nusquam fere hodie apud christianos colatur aut observetur, quasi nihil prorsus hac de re in Corpore Juris propositum legeretur². »

Fuerunt utique principes aliqui, vero spiritu Dei ducti, qui specialibus decretis legem istam salutarem renovarunt, novisque poenis sanciverunt³. Ast, saeculo ineunte, cum, rebus publicis undequaque subversis, ad novos civiles codices condendos et edendos ventum est, jurisconsulti jam de *Lege regia* nihil curarunt. Quare hodie fere universim valet, quod de Codice Napoleónico legales dicunt, scilicet: « Nos lois sont muettes à cet égard⁴. »

ARTICULUS II.

De caesareae sectionis post mortem honestate.

Qui sectionem caesaream in mortua praegnante oppugnant, in hoc sistunt, quia, aiunt, foetus vel simul cum matre vel paulo post et ipse perit; si prius, jam inutilis foret sectio; si posterius, tunc vix demortua femina incidi deberet. Sed hoc foret crudele et inho-

1. *De cadavere inspiciendo, cap. XXVII, inter Opera juridica, t. VI, p. 176.*

2. *L. c., n. 3.*

3. Sic ab HILDANO docemur in Helvetia Legem regiam ut plurimum observatam, saeculo penultimo, adhuc fuisse. Item CANGIAMILA, in calce sui libri (edit. 1758), decreta plurima refert tum Caroli regis utriusque Siciliae, tum pro-regis, protomedici, neonon episcoporum regni ejusdem.

4. *Manuel de médecine légale, p. 178.*

nestum, cum signa indubia quibus de morte tam citius constet, non dentur ; unde qui praegnantem exenteraret, periculo vivam occidendi se exponeret.

Ut adversariis scrupulos ex animo evellamus, haec statuere liceat.

PROPOSITIO I.

Quamvis foetus, donec in sinu materno reconditus est, a sola matre alimentum, quo nutriatur, accipiat, tamen propria vita a vita matris distincta ita vivit, ut mortua ista, et ipsa necessario eodem instanti interire dici nequeat, cum per plures horas, imo etiam dies, superstes passim manere possit.

1. Quod in praesenti propositione affirmamus, hoc imprimis experientia atque innumera exempla ita comprobant, ut de ejusdem veritate dubitare jam non liceat. Sane « les annales de la science, » ait Dr VILLENEUVE, « abondent en faits authentiques qui prouvent que des enfants vivants ont été extraits du sein de leurs mères mortes ¹. » Istorum autem factorum catalogum hic texere licet mens nobis non sit, aliqua tamen principaliora transcripsisse pigendum fore non puto.

Itaque S. RAYMUNDI NONNATI partum qui vitae ejusdem historiam texuit, ita enarrat: « Raymundi mater, post infelicissimam graviditatem, cum partui proxima in letale deliquium ex morbo incidisset, a medicis dive-

1. Cangiamila nos docet in civitate Montere galensi, ab anno 1719 ad 1743, ultra viginti infantes fuisse vivos excisos et baptizatos; item, ab anno 1734 ad 1752, in civitate Victoriae (7.000 hab.), viginti partus caesareos visos esse, in quibus sexdecim parvuli vivi extracti sunt; in civitate Sambucæ (10.000 hab.), novem annorum spatio, viginti duae sectiones factae sunt, ex quibus decem et octo vivi reperti.

xata, et demum exaspergefacta, suprema sacramenta recepit, mandavitque sui corporis, postquam decederet, incisionem, ut foetus liberaretur. Ea igitur mortua, necessarii pro partu caesareo institerunt, sed incassum, nam chirurgi atque medici obstinatissime sunt reluctati. Statuebant enim matris morbum foetui communicatum utrumque certe extinguere debuisse... Tribus itaque diebus integris haec eorum resistentia perduravit, cum totidem diebus defuncta insepulta jacuerit; expectabatur enim Vicecomes Cardonae illi sanguine conjunctus, quem maritus instante uxoris morte advocaverat. Hic tandem cum venisset et rem didicisset... pugionem exerit, ad cadaver accedit, et lateri vulnus infligit, ex quo infantulus vivus brachium actutum emittit; eum igitur educunt incolumem, stupentibus omnibus, patre tamen praegaudio vix credente. »

Celeberrimum etiam factum aliud est, quod saeculo ultimo ineunte Parisiis obtinuit, PAULINAE DE SCHWARTZENBERG, legati Austriaci fratris uxoris, quae, inter festa, occasione nuptiarum Napoleonis celebrata, die decima decembris anni 1810, incendio interempta, et nonnisi crastina post mortem die secta, reconditum in utero infantem vivum exhibuit.

Ulterius, prout ex publicis documentis ¹ constat, postquam, die 27 Marti 1846, quadraginta circiter in flumine Sarra (in Lorena) navigantes naufragati fuere, quatuor post diebus, die scilicet 31 dicti mensis, ex aquis eductum est mulieris gravidae cadaver, quo exsecto infans inveniebatur adhuc vivens.

Utique fatemur consueto altera etiam post praegnantis interitum die, ubi praesertim post longiorem morbum haec succubuerit, foetum extingui. Talia tamen exempla assumptum nostrum probant, nempe infantulum in sinu materno vita propria vivere, ita ut, mortua ma-

1. Vid. ephem. *l'Univers* diei 9 Aprilis 1846.

tre, ipse minime statim, vel etiam paulo post, mori ex hoc solo cogatur.

2. Idem istud ex ipsa foetus physiologica inspectione elucet. Scitum enim est humanum ovum essentialiter ab ovo communi non differre. Itaque quemadmodum, mira Creatoris providentia, pullis oviparorum alimentum sibi congruum in ipsius ovi vitello invenit, ita et homunculus nondum natus, hac sola differentia intercedente, quod, cum incubatio et exclusio pullorum in oviparis extra uterum fiant, cibus illis totus a principio in ovo adunatur; at in viviparis cum incubatio et exclusio perficiendae sint in utero ipso, ac propterea necesse non sit ibi totum cibum simul et semel includi, mater eundem mirabili modo, quem physiologi nondum sat explicarunt, in dies utique segregat et subministrat. Attamen ubi illa munus suum implere cessaret sat cibi in ovo reconditum inveniretur quo foetus per horas vel etiam per dies nutriri posset.

Nutritio haec primis praegnationis temporibus per vitalem fit absorptionem. « La première nutrition s'opère au travers de l'épaisseur des membranes de l'oeuf par voie d'imbibition et d'endosmose¹. » Deinceps regularis in foetu incipit dari sanguinis circulatio, a circulatione materni sanguinis omnino distincta, quae per umbilicas venas atque arterias in funiculum tortas a sic dicta placenta ad foetum et vice versa progreditur. Placenta autem spongiosum corpusculum est, quod sua superficie externa parieti uteri adhaeret, uterina pertinet ad infantem. In placenta enim mutuae obtinent inter matrem et foetum vitales communicationes. Receptaculum est purissimi materni sanguinis, ex quo per umbilicam venam foetus sibi necessarium victum haurit, atque illuc per umbilicas arterias id sanguinis jam ad sui nutrimentum impar remittit, ut a matre purifice-

1. BECLARD, *Physiol.*

tur, quare placenta se habet ad instar organi tum digestivi tum respirativi in ordine ad foetum, qui in materno sinu nec respirat nec digerit.

Hoc semel posito, facile cuique datur intelligi, quare matre defuncta, maxime si in florida sanitate repentina morte fuerit abrepta, foetus per horas, imo et per diem aut ultra, vitam ducere adhuc possit.

Ex his deducas foetum non ex defectu maternae respirationis interire; quapropter supervacaneum omnino foret, quod veteres praescribere consueverant, mortuae praegnantis os aperire, vel etiam in illud fistulum arundineam introducere, ne ex defectu aeris foetus extinguatur.

PROPOSITIO II.

Licet in abstracto signa indubia, quibus univ ersim mors certo manifestetur, difficillime definiantur, tamen in concreto hominem vere mortuum esse, communiter ita statim constat, ut operatio caesaerea, cum semel defuncta matre periculum pro infante in mora semper sit, mox tuto efficiatur.

Qui caesaream sectionem ob mortis incertitudinem operationem saevam esse volunt et hac saltem ratione omittendam, ad haec atque similia testimonia appellant.

Celeberrimum imprimis ZACCHIAM invocant, qui de resurrectione agens ita docet: « Hominem vere mortuum esse non modo est difficile pro certo deponere antequam cadaver putrescere incipiat, sed est omnino impossibile... Unde non modo personae vulgares in hoc decipi possunt, putando aliquem mortuum esse, qui adhuc vivat, sed etiam ipsi philosophi, quin et ipsissimi medici exper-

tissimi¹. » — Idem BRUHIERUS in opere: *De incertitudine signorum mortis*, affirmat plurimisque exemplis comprobare conatur. Eamdem sententiam hodierni tenere videntur. « Aujourd'hui, dans l'état actuel de la science, ait Dr BRILLAUD-LAUJARDIÈRE-il n'existe aucun signe infaillible pouvant attester la mort, si ce n'est cependant la décomposition cadavérique, » Porro cadaveris putrefactio nonnisi communiter post plures, puta quinque vel decem dies a morte, incipit, cum certo certius, si de praegnante agatur, foetus extinctus tunc erit, atque illum vivum inveniendi spes omnis evanuit.

Verum auctorum istorum nullus, quod notandum sane est, inter caesareae operationis oppugnatores recensetur, quinimmo omnes ejus honestatem atque necessitatem adstruxerunt. « Foetus, ait ZACCHIAS, ex utero matris praemortuae vivus extrahi non solum quotidiana experientia comprobatur, sed etiam vetustissimis exemplis est confirmatum, neque audiendi ullo modo sunt, qui in contrarium alloquuntur... Unde operatio haec nec inutilis nec vana unquam existimata est... Illud tantum addi debet, hoc bene succedere si a matris excessu *illico* venter aperiatur, ut foetus libere respirare possit : nam alias sententia eorum praevalet, qui negant posse, mortua matre, vivum foetum extrahi². — BRUHIERUS dolens conqueritur in Galliis Romanorum de aperiendo praegnantis cadavere sanctionem parvipendi, atque, porrecto supplici libello, ipse regem obsecravit, ut hujusmodi sectio in mores omnino inducatur. - Auctor autem tertius mox laudatus ita docet: « Lorsque le médecin... aura acquis la conviction de la réalité de la mort, il ne doit plus hésiter à pratiquer l'hystérotomie. » Et paulo inferior: « La nécessité de l'opération césarienne *post mortem* ne peut être niée: c'est un devoir véritable... A la mort d'une femme enceinte, il faut poser en prin-

1. *Quaest. medico-leg.* l. IX, consil. 7, 9, n. 2.

2. L. c., lib. IX, tit. II, n. 26.

cipe que l'opération césarienne doit être tentée au plus tôt¹. »

Si res jam in se spectetur, fateamur utique oportet notas atque signa definire, quibus *universim, sine exceptione* et omni in casu mors a vita secernatur, arduum fore, eo quia non pauca morborum genera dentur, puta catalepsis, epilepsia, hysteria, etc., quae saepe mortis speciem fere undequaque prae se ferant. Quare ubi hujusmodi nervosis aberrationibus homo correptus inveniatur, nonnisi cautelis repetitis de morte ejusdem judicandum erit. Ast si de aegro agatur, qui acutos longioresque et letales dolores perpessus, istis denique succumbere conspicitur, jam omnino valet quod celeberrimus HEISTERUS hac de re docebat : « Quam rarissime, ait ipse, et vix ex centum mille qui a prudentibus vel etiam a mediocri vulgo pro mortuis habiti fuerint, vel semel fefellit, ut non vere mortui fuerint atque revixerint. Neque adhuc, quantum novi, ullum prostat exemplum, quod ejusmodi gravida pro mortua habita sub sectione revixerit, adeoque ille metus nos non facile a sectione deterreat. »

Eodem sensu DEBREYNIUS ita scripsit : « Pour les maladies ordinaires, aiguës ou chroniques, qui conduisent à la mort par tous les degrés connus de dépérissement et d'extinction successive, qui offrent tous les symptômes qui précèdent et accompagnent l'agonie... on est généralement bien plus tôt convaincu de la réalité indubitable de la mort. Et en effet, de tous ces malades, ou plutôt de tous ces morts, en a-t-on jamais vu revenir un seul à la vie, sur des milliers ou même des millions d'individus ? On est donc alors assuré de la réalité de la mort.. Donc, dans tous ces cas, l'ouverture peut être faite immédiatement après le décès... Ce n'est guère que dans les affections cérébrales, léthargiques, hystériques, convulsives, syncopales, que

1. BRILLAUD, l. c. p. 356, 367.

surviennent les morts apparentes, qui seules nécessitent l'emploi des épreuves et l'indispensable mesure de l'expectation¹.

Audias demum D. de VILLENEUVE ita summatim aientem : « La nature de la maladie ou de l'accident auxquels la femme aura succombé suffira le plus souvent pour donner la preuve certaine de la mort... *Les cas douteux sont très rares...* C'est avec la plus grande peine que j'ai recueilli quelque rares observations de mort apparente chez la femme enceinte². »

His jam expositis, unum remaneat, nempe ut verbo principaliores notas recenseamus, quibus de morte communiter constet. Itaque.

1. Mortuus non respirat, nec apud eum verificatur pulsus seu sanguinis circulatio.

2. Facies ejus pallidum colorem seu cadavericum squalorem induit.

3. Pannus vitro similis super oculorum corneam coalescit. Notabile istud est ; quare inter mortis signa auctores universim principaliter enumerant : « la mollesse, la flaccidité, l'affaissement, la flétrissure des yeux, ou le défaut de transparence et d'éclat de la cornée, de sorte que ceux qui regardent dans le yeux d'un cadavre, n'y voient plus leur image, comme ils l'aperçoivent dans les yeux d'une personne vivante. »

4. Rigida atque inflexibilia post mortem membra fiunt ; quae tamen rigiditas, incipiente putrefactione, saepe mox cessat. — Scias etiam quod si, stante cadaverica inflexibilitate, vi cogatur articulatio aliqua, membrum ad modum corporum inanimatorum indifferens remanet, quod praesertim in maxilla inferiori a superiori divisa observare est ; e contra vero, ubi rigiditas ex convulsione orta sit, membrum ad contrarium motum vi compulsus, si dein sibi relinquatur, ad pristinum locum subito redit.

1. *Traité pratique d'embryologie sacrée*, § 2.

2. L. c., p. 9.

5. Corporis refrigeratio, quam recentiores ut indubium mortis signum habent: « Il est un signe, dit le Dr MÉRAND, qui est d'une constation facile : C'est le refroidissement. Une température de 20 centigrades constatée dans le rectum tun signe certain de mort, et cette constation est, en effet, largement justifiée par toutes les observations faites sur ce sujet.¹ »

Haec, ut prudenter quis agere valeat, nosse sufficit. Si tamen plurius desideres, Debreynium praesertim atque Cangiamilam non sine profectu adires.

ARTICULUS III.

De reguils circa caesaream sectionem practice servandis.

Ad praxim propius descendentes, regulas jam statuamus quas parochus omnisque Christi Domini ad animarum procurandam salutem minister servare, ut undequaque sapiens sit, debet.

1. Quidquid hac de re extranei canes latrare audeant, tuenda Ecclesiae doctrina est praecipiens, ut, « si mater praegnans mortua fuerit, foetus quamprimum caute extrahatur, ac, si vivus fuerit, baptizetur; » atque de hoc praecepto monendi atque instruendi sunt fideles, cum de aeterna salute agatur animarum, quae in periculo extremo positae sunt, et quibus subvenire omnes lege saltem caritatis tenentur. Imo caesarea sectio praetermittenda non est, etiamsi quacumque de causa plures horae vel integra dies aut ultra a morte intercesserit, vel asseverent medici obiisse jam foetum.

Ratio hujus ex hucusque dictis sponte elucet, et ex eo ulterius confirmatur, quia de morte foetus in sinu matris absconditi vix constare possit. « Cum scientia

1. V. Cosmos T. XLIV pag. 113; *La mort apparente* par GOGGIA. *Revue Théol.* 1905 p. 57.

medica, ait Dr BRILLAUD, signum non cognoscat quo certo judicetur foetus esse mortuum, caesarea operatio post mortem semper est instituenda. »

Caeterum, sic HILDANUS cum HEISTERO aliisque jure admonet, « praestat centum cadavera praegnantium frustra incidere, quam semel permittere foetus vivum in utero materno tam misere perire atque suffocari; hoc profecto esset crudelem atque inhumanum sese erga proximum exhibere, imo et justissimam iram divinam in genus humanum provocare. »

Restat ut de duplici dubio practico, quod apud auctores circumfertur aliquid hic subjungamus.

DUBIUM I.

Utrum, medicis, chirurgis, obstetricibus et omni alia habili persona deficientibus, ipse parochus vel sacerdos possit et teneatur manu propria praegnantem incidere, ut infantem baptizet et salvet?

Utrumque affirmant DENS, CANGIAMILA, DINOUART² DEBREYNE, LEQUEUX, quibus assentire omnino videtur Cardinalis DECHAMPS, arch. Mechlinensis¹, CRAISSON „ etc. Negant vero caeteri theologi communiter; cum quibus omnino standum est, non utique ob practicam sectionis nimiam difficultatem, quae heic fere nulla existit, neque etiam quia hujusmodi operatio chirurgica sacerdotali honestati intrinsece repugnet, cum de salvanda anima per medium in se licitum agatur; sed ab muliere propria manu secanda, dato etiam fine omni laude digno, ea de ratione sacerdos abstinere debet, ne, stante modernorum contra talem operationem na-

1. Vide ephem. *l'Univers* sub die 15 martii 1869, ubi longiorem invenies epistolam ab Em. Archiep. scriptam occasione novae legis, quam haec de re Belgicum Gubernium condendam tunc comitiis proponebat.

2. *Notiones circa sextum praeceptum*, p. 206.

turali praejudicio, ipse ad procurandam hominum salutem minor evadat; nam malum minus, prout in casu est foetum sine baptisate forte mori, permittendum est, ubi vitari absque malo majori non potest.

Caeterum hoc sensu ipsa S. Sedes ita pluries respondit, ut dubium omne jam evanuisse dicendum sit. En authentica rei documenta:

BEATISSIME PATER,

Episcopus N. N. ad V. S. pedes provolutus, quae sequuntur humiliter exponit:

Parochus N. N. in hac dioecesi, juxta Ritualis Romani praescripta, juxta etiam preces mulieris praegnantis et graviter decumbentis, super hac muliere, iam certo mortua, curavit ut operatio caesarea fieret. Medicus absens erat, et operatio facta fuit ab alia persona capaci. Puer vivus erat et fuit baptizatus.

Propter hoc factum praefatus parochus fuit accusatus, sed a iudicibus civilibus, sine ulla condemnatione remissus. Postea autem et propter idem factum, dictus parochus a Gubernio stipendio annuo fuit privatus.

Quaeritur ergo:

1. Parochus N. N. egitne recte, curando ut fieret operatio, medico deficiente, ab alia persona capaci, morte quidem certa, sed non legaliter recognita?

2. Parochus, vel alius sacerdos, debetne curare, ut in iisdem supradictis circumstantiis operatio, de qua agitur, fiat etiam quando sequi debet privatio annui stipendii?

Et Deus, etc.

« FERIA IV, DIE 13 DECEMBRIS 1899.

« In Congregatione Generali S. R. et U. Inquisitionis ab
« Emis, ac Rmis DD. Cardinalibus in rebus fidei et morum Ge-
« neralibus Inquisitoribus habita, propositis superscriptis preci-
« bus, praehabitoque RR. DD. Consultorum voto, iidem Emi,
« ac Rmi Patres respondendum mandarunt:

« Detur Decretum S. Officii diei 15 Februarii 1780 ad Vica-
« rium Apost. Sutchuen.

« Sequenti vero feria IV, die 15 ejusdem mensis et anni, per
« facultates Emo ac Rmo D.no Cardinali S. Officii concessas,
« SSmus D. N. LEO div. prov. Pp. XIII resolutionem Emorum ac
« Rmorum Patrum adprobavit. »

I. Can. MANCINI S. R. et U. Inquisit. *Notarius.*

Porro citatum Decretum sic habet:

« Ubi de rebaptizandis parvulis Rituale Romanum hoc prae-
« scribit, scilicet: « Si mater praegnans mortua fuerit, foetus
« quamprimum caute extrahatur », hucusque inter christianos
« casus occurrit, sed regula praescripta nunquam observata est:
« neque unquam promulgata. Rationes sunt: Summa repu-
« gnantia quam Senenses habent ad ejusmodi sectionem, abso-
« luta apud ipsos artis anatomicae imperitia, gravissimus pe-
« riculum atroces calumnias contra religionem excitandi, gra-
« vesque persecutiones sustinendi, cum discrimine salutis et vi-
« tae saltem pro iis qui sectionem tentare auderent, si factum
« ad notitiam gentilium perveniret, quod admodum facile est.
« Causae praedictae possuntne silentium excusare?

« Resp. Etsi caute prudenterque agendum sit, ne, cum pau-
« cos quaerimus, multos amittamus, agendum esse tamen, et
« sectionis a Rituali praescriptae notitia ingerenda, ne obli-
« sci videamur eos, quos abundantiori charitate manifestum est
« indigere. Erit proinde e missionariorum debito, paulatim et
« opportune commonere Sutchuenses de miserrima parvulorum
« perditione in uteris matrum decedentium, quibus opitulari
« nihilominus, quoad humana possunt vires, postulat Christia-
« na charitas, postulat ecclesiastica sollicitudo. Neque impro-
« bum videri debere Sutchuensibus ut ullis fidelibus secare ma-
« trem mortuam, cum et Dominicum latus dissectum sit pro
« nostra redemptione. Illud potius rationi absonum atque ab
« omni pietate remotum, pro inani integritate pudoreque ser-
« vando defunctae genitrici, viventem natum aeternae morti ad-
« dicere. Certe, non modestia, non virtus, unde tantum profluit
« malum. Haec autem foetus extractio de praegnantis defunc-
« taeque alveo matris, quamvis patefacienda, ut dicimus, ac
« persuadenda sit, *expresse tamen cavet, prohibetque Sanctitas*
« *Sua, ne missionarii in casibus particularibus se ingerant in*

« *demandanda sectione, multoque minus in ea peragenda. Sat*
« *proinde missionariis fuerit illius notitiam edidisse curasseque,*
« *ut ejus perficiendae, rationem perdiscant qui chirurgicis in-*
« *tendunt, laici homines, tum vero, cum casus tulerit, ejusdem*
« *praxim ipsorum oneri ac muneri reliquisse ».*

DUBIUM II.

*Quid agendum confessario, qui ex aegrotantis
puellae confessione deprehenderit illam esse, nemine
id sciente, illegitime praegnantem?*

Sane puella hujusmodi de carnalibus occulte lapsa, honori suo atque famae debito modo consulere potest: sed aeterna pueri perditio infinite et extra omnem dubitationem cuicumque matris infamiae praeponderat. Quare universim confessarii officium hoc in casu auctores ita describunt:

Vel puella constituta est in mortis periculo, vel non. Si non sit in periculo mortis, ei praescribat confessarius, ut nihil omnino agat quod vitam vel temporalem vel spiritualem infantis laedere possit; eamque, ubi se obtemperaturam promiserit, absolvat. Si vero in periculo mortis puella versetur, inducenda omnino erit, ut rem extra confessionem detegat, quod duplici via fieri potest, nempe:

a) Si scribere sciat et valeat, litteras exaret in quibus praegnationem declaret, simulque voluntatem exprimat, ut post mortem incidatur et extrahatur infans baptismo regenerandus. Quas litteras debite subsignatas et apprime occlusas personae notae tradet, restituendas quidem si non moriatur, aperiendas si secus. Si litteras integras manu propria scribere jam non posset, eas scribat confessarius, sed rite subsignatas et occlusas ipsa puella probae personae tradat ut supra.

b) Ubi vero res scriptis agi nequeat, puella viva voce rem committat non quidem confessario, ne is in suspicionem violati sigilli deveniat, sed alii personae probae, quae nonnisi post ejus mortem factum propalabit. Puella autem nihil de suo statu vel patri, vel matri, vel proximo minus religioso aperiat, ne isti mundano honore victi declarationem parvifaciant! Jam vero si pertinacem juvenulam, et ista omnia renuentem confessarius inveniat, indispositam judicet.

Scholion. — Duplicem ob finem saepe diximus in mortua praegnante perficiendam esse caesaream sectionem, tum scilicet, ut spirituali infantis bono per baptismum consulatur, tum, ut, si fieri poterit, salvetur ejus vita temporalis. Exulante autem christiana fide e publicis medicae artis scholis, nil mirum hodiernos universim peritos chirurgos spiritualem animae foetus regenerationem nullius curae amplius habere. Quare, cum in moderno internationali medicorum Amstelod. congressu fusius de caesarea operatione disputabatur, ne unus quidem inventus est orator, qui de baptizando foetu verbum dicere ausus sit; immo in gynecologicis operibus quae hisce temporibus publicae rationis facta sunt, aperte docetur, nonnisi post sextum praegnationis mensem mulierem mortuam esse secandam.

Caveant itaque fidei custodes et animarum curatores, ne christianus sensus apud oves suas tepescat, et medicos etiam incredulos persuadere conentur, ut in demortuis praegnantibus, maxime si domestici id exoptulant, caesaream sectionem semper perficere velint.

APPENDIX I.

DE CHIRURGICA OPERATIONE « A PORRO ».

Ad caesaream sectionem in muliere superstite revocanda est alia operatio, circa quam sequens dubium propositum olim nobis est: « Universitatis Paviensis rei chirurgicae professor aliquis, Ed. PORRO, anno 1876 in puerpera operationem primus instituit, quae ubique magno cum plausu accepta est. Aperta scilicet muliere et ablata prole, antequam ventrem resuendo claudat, peritus genitalia interna, uterum scilicet ovaria et tubas, exsecando abstolit. Ita magis completa caesarea sectio multo minus periculosa videtur, cum jam fere omnis hemorrhagiae timor evanescat. Magnos operatio haec Porrensis obtinuit felices exitus, qua tamen semel adhibita mulier in perpetuum sterilis manet. Posito itaque quod *a*) hujusmodi organorum ablatio necessaria sit, ne caesarea operatio mortem afferat aut saltem minus periculosa haec reddatur; — *b*) quod, eadem hac mutilatione semel instituta, femina jam sterilis caesareae operationis altera vice subeundae periculo subtrahatur; quaeritur utrum Porrensis operatio ita intellecta, licite possit institui. »

Eodem fere tempore medicus quidam de eodem argumento nobis scribens haec subjungebat: « Non utique me latet castrationem apud mulieres, non secus ac in viris, per se esse prohibitam. Non diffiteor tamen in hoc consilium me maxime inclinare, ut tanquam licitam Porrensem operationem habeam, quoties certo constat, non nisi mediante caesarea sectione, mulierem parere posse. Non absimilem hujusmodi feminam putarem viro, qui testiculos haberet tuberculosi aut cancro affectos, quos,

utpote vitam in discrimen adducentes, amputare certo permissum est. »

Ut mox enunciatis interrogationibus satisfaciamus, recolendum imprimis est, utrum atque ovaria feminis principaliora organa esse genitalia, non secus ac testiculos maribus. Quae de istorum itaque abscissione principia, duce Doctore Angelico, alibi¹ enunciamus de ablatione illorum undequaue valere censeantur. Principia autem haec sunt: 1. Non licet privatis aliquem quovis membro mutilare, nisi in casu quo membrum hoc, puta propter putredinem, sit totius corporis corruptivum. — 2. « Membrum non est praescindendum propter corporalem salutem totius, nisi quando aliter toti subveniri non potest². » Fundamentalis horum ratio deducitur ex eo quod homo non sit dominus membrorum suorum; membra autem ad bonum totius corporis, non vero ad ejus perditionem, naturaliter ordinata sint. Unde apparet membrum quod corpori per accidens nocivum factum est, posse, imo et aliquando debere amputari ob hanc solam causam, nempe ad salvandum vitam seu bonum integri corporis.

Jam vero in casu superius allato, ablatio membri seu organi intelligitur posse fieri propter duo: scilicet, ut augeatur probabilitas salvandi matrem ob institutam caesaream sectionem graviter periclitantem; vel, ut in futurum ipsi vitetur periculum novae praegnationis et partus.

Ad *primum* quod spectat, si peritorum judicio verificetur, revera, mutilatione omissa, mulierem sectam certo aut saltem probabiliter esse intereundam, eadem, adhibita, sat probabilius eam salvandam esse, licita omnino, ni fallor, operatio ista dici debet, modo tamen mulier ipsa in eam consenserit, quia ejus est membrum, et « unicuique commissa est cura propriae salutis... »

1. Vide supra, disp. I, pag. 38.

2. S. THOM., 2. 2, q. LXV, art. 1, ad. 3.

Verum, dato jam chirurgicae artis felici de quo supra diximus, progressu, suppositum casum vix amplius contingere posse videtur.

In *altero* autem, sufficientem, quae mutilationem cohonestet, rationem omnino non invenimus, et, pace egregii viri qui nobis per litteras superius transcriptas mentem suam hac de re patefecit, dicimus aliter se habere in viro testiculos tuberculis refertos, in ordine ad servandam salutem corporis, aliter uterum in muliere arcta relate ad vitandum periculum novae caesareae operationis. Ibi de membro agitur corrupto et corruptivo, quod, nisi abscindatur, totum corpus invadet, occidetque; hic de membro sano nihilque nocivi prae se ferente. Si mulier, caesarea operatione feliciter exonerata, rursus concipiet, inque iterata pericula praegnationis atque partus incidet, culpandus sane non uterus est, sed causa hujus in ipsomet maritali amplexu foret quaerenda. Mutilatio itaque necessarium seu unicum remedium non erit, ut saluti corporis consulatur, neque proinde erit licita.

Quae hucusque in prima harum disputationum editione scribebam, eg. Baltimoren. aliquis theologus durum esse sermonem censuit atque palam dixit¹: « Coacta utique, ait, continentia remedium securum erit, sed Porrensi sectione pejus, cum inde mulier jure suo conjugali privetur. » Pareat cl. vir, si in memoriam hic revocem verba Pauli: « Si nupserit virgo non peccavit, tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi. » Inter

1. Vid. *American Eccles. Review*, An. 1891, pag. 342 et seq. « No doubt that if a woman of this description condemned herself to forced continence, she might not suffer *otherwise* from her defective condition; but this remedy reduces her to a state worse than the one resulting from the Porro section, since the latter would not debar her from her marriage rights, the secondary purposes of which still remain to her. Now, this being the difference between the state to which she would be reduced by forced continence and her condition after the Porro-operation, can she be bound by natural law to preserve organs which, in order not to be for her a constant menace of death, impose on her a complete abdication of her prerogatives? » (P. F. Dissez S. S.)

multiplices carnis tribulationes quae nuptas manent, enumeranda est, licet aliis plurimis impar, etiam coacta continentia, cujus lex multiplici nimis de causa alterutrum conjugum passim attingit. Ast eo quod durum sit perpetuo stimulos carnis oppugnare, non inde genitalia amputare licebit. Quod Patres omnes in Origene damnarunt, neque conjugibus permittitur. Quare sic LEHMKEHL¹: « Si quaeritur de illa extirpatione ad solam impediendam conceptionem futuram, et praecavendam iteratam operationis caesariae necessitatem, ex hac sola ratione non puto eam licitam posse evadere. Membrum enim abscindere non licet, nisi ad salvandum totum corpus; hic autem id fieret proxime ad eum finem ut matrimonii usus maneret sterilis. »

Caeterum unde quaque nova non est haec quaestio. En quae in Summa TABIENA², cujus auctor saeculo XVI degebat, leguntur:

« Quid dicemus ad quemdam casum de quo fui interrogatus? Erat quaedam uxor juvenis, et similiter maritus erat juvenis, et uxor erat talis conditionis quod secundum consilium medicorum, si conciperet, moreretur in partu, et secundum conditionem suam non possunt continere, et vir talis conditionis quod non posset stare cum uxore intrando, et retrahendo se, non emitendo semen, et sic necesse est vel quod intus emittat, et sic in gravidatem abitur et sequeretur periculum mortis, vel quod extra mittat, et sic peccat; nec valet si quis dicat, quod potest procurare per medicinas, ne ingravidetur, vel quod sequatur aborsus, quia esset contra finem principalem ipsius actus matrimonialis.. Ad hoc igitur respondi quod tenentur continere, sicut dicit in simili S. THOMAS quod maritus tenetur continere,

1. *Theol. mor.*, t. II, n. 856.

2. *Summa Tabiena* seu *Summa Summarum*, a R. P. JOAN. TABIEN. (CAGNAZZO) O. P. (1572), verbo: *Uxor*.

si uxor est infirma, vel e contra, similiter quando de consilio medici immineret periculum magnae infirmitatis ex actu matrimoniali, tenetur continere, ita dicitur in casu proposito. »

Dubium simile TURRIANUS Compluten. movet, ita aiens: « Mulier quaedam saepius concipiens hominem, concepit et monstrum vel monstro simile, et tempore partus adducebatur in mortis periculum, antequam monstrum illud pareret. Quaesitum est an tali feminae licitum esset sumere potionem tendentem ad faciendam in posterum sterilitatem; nec defuere qui existimarent id esse licitum; ego vero, juxta doctrinam traditam, dixi non esse licitum sumere potionem directe facientem sterilitatem: hoc enim non minus est contra naturae finem quam sumere medicinam ad effusionem seminis directe¹. »

Sic universim theologi contra medicos plures, « quibus, ait RAYNAUDUS, illud occinendum est ex CLEMENTE: matrimonium est filiorum procreationis appetitio, non nullo ac incerto ordine seminis exactio, quae est praeter leges et a ratione aliena; » et ex PLATONE: « ne semina, ubi non vis nasci tibi, quod seminatum est. » Nec licet excusare quod matrimonium modo non sit in officium et sobolis procreationem, sed etiam in remedium et sedationem concupiscentiae... Nam hic finis, cum non sit nisi secundarius, non poterit excludere finem primum ad quem conjugium ordinatur: nempe prolis susceptionem: cum quo maxime intimo fine plane pugnat sterilitatis inductio. Itaque de GALENI etiam consilio, quae tales sunt ut parere nequeant, abstinere debent usu conjugii. »

Unde VIVA² ait, « quod si mulier prudenter timeat,

1. LUIS. TURRIANI Compluten., S. J. *Disput.*, in q. 2. S. Thom. (1621), t. II, disp. XXVI, n. 46 et 47.

2. *Damnatarum thesium theologicarum trutina*; propos. XXXIV. INNOC. XI, n. 16.

sibi mortem imminere ex partu, tunc non tenetur red-
dere debitum conjugii; non potest tamen eo animo red-
dere debitum ut conceptionem impediat. »

APPENDIX II.

DE PARTU ARTIFICIALI ET DE SYMPHYSEOTOMIA.

Praeter caesaream sectionem aliae quaedam peritis
chirurgicis praesto sunt operationes, quas in praegnante,
naturaliter pariendi incapaci, pro datis circumstantiis,
instituere suescunt, vel ut utriusque tum matris tum in-
fantis saluti consulant, vel ut hunc destruendo illam sal-
vent. Hujusmodi sunt medicalis abortus atque embryo-
tomia, de quibus in sequenti disputatione fusius age-
mus. Ad speciem priorem praesertim partus pertinent
artificialis et symphyseotomia, de quibus aliquid hic
dicendum.

I.

Artificialis partus ille est, qui non sponte seu solius
naturae vi contingit, sed medicali seu chirurgica arte
producitur, et hoc vel in femina vivente, cujus con-
ceptus non adhuc plene est maturus, et *partus praema-
turus* dicitur, vel in defuncta praegnante et habetur
partus artificialis post mortem.

1. Foetus septimestres aut octimestres, licet ultimum
maturitatis punctum nondum adepti, tamen alibi¹ di-
ximus jam esse communiter ita vitales, ut extra mater-
num sinum vitam protrahere valeant. Saeculo itaque
decimo octavo mediante, mos apud obstetricantes An-
glos invaluit in praegnantibus, nimis angustis quae ma-
turam prolem edant, post completum septimum gestatio-

1. Vid. pag. 69.

nis mensem, excitantibus medicinis seu chirurgica arte, provocare partum praematurum.

In Galliis operatio haec aegre a peritis fuit admissa; imo, ante elapsum saeculum, tale remedium ut « divinis atque humanis legibus infensum, » a quamplurimis fuit judicatum¹ atque repulsum.

Mox tamen universim receptum est, ad hujusmodi operationem passim, loco caesareae sectionis, recurrendum potius esse, ut tutius vitae matris consulatur. Procentum enim praegnantibus ad partum arte provocatis, vix una refertur inde obiisse. Proli autem aequaliter salutaris praematurus partus non contingit, cum ex publicis tabellis constare videatur, procentum infantibus sic editis, ultra triginta infra partus provocationem consueto perire. Sub hoc itaque respectu operatio haec chirurgica valde caesareae sectioni postponenda est, quae, cum instante naturali partu fiat, matura proles salva fere semper extrahatur. Caeterum, prout supra edocti sumus, neque matribus hodie, dato chirurgicae artis progressu, vere gravis amplius est caesarea sectio. Quare cl. PINARD, medicae Parisiensis academiae sodalis atque obstetriciae artis professor, in gynecologico medicorum congressu. anno 1899, Amstelodami congregato, partum praematurum jam esse excludendum aperte declaravit.² « Dès qu'un enfant est conçu, aiebat, nul n'a le droit de s'opposer à son développement. L'accouchement prématuré artificiel, outre qu'il tue plus de 30 enfants sur cent, ne peut produire que des prématurés, c'est-à-dire des êtres à développement incomplet, ne possédant pas toutes les aptitudes à vivre de la vie extra-utérine. » — Quidquid sit de hac lite, quam dirimere ad nos non pertinet, inspectis christianae honestatis principiis, peritus, qui ad salvandam matrem, ne-

1. D. D. TARNIER et BUDIN, l. c. p. 400.

2. *Comptes-Rendus du Congrès de Gynécologie d'Amsterdam* (1899) pag. 723.

cessarium haberet praematuri partus remedium, licite eo uteretur, dummodo de foetus aetate septem mensium certo constet, atque spes sit eundem vivum educendi. Scias insuper de partus praematuri liceitate S. Officii extare responsum, quod infra invenies¹.

2. Partum artificialem *post mortem* caesareae sectioni, cum felici exitu, substituit in Galliis D. LEBRETON et in Italia D. RIZZOLI, duplici ea ratione ducti, quia tum proli tum matri, quae forsitan vere mortua non est, efficacius hac methodo consulitur, et quia tantum horrorem parentibus et proximis talis partus non excitat quantum caesarea operatio. Fatentur tamen iidem doctores in improvisae mortis casu potius ad sectionem esse recurrendum. Nihil utique dicta nova methodus salvandi infantem post mortem matris prae se fert, quod sit bonis moribus infensum, cum e contra eam veterum caesareae operationi passim anteponenda sit, maxime cum, vix demortua praegnante, absque periculo agere peritus possit.

II.

Quae communiter naturalem partem difficilem aut etiam plane impossibilem causant, scitur ex eo depro-mi, quia maternae pelvianae fauces, quas, natura duce, ut ad lucem edatur, proles necessario pertransire debet, nimis vel absolute vel relative angustiores inveniuntur. Anno itaque 1773, a D. SIGAULT, in Galliis publici juris factum est opus cui titulus: « *An in partu contra naturam sectio symphyseos ossium pubis, sectione caesarea promptior et tutior?* »

Affirmative respondebat auctor. Negativam autem sententiam, anno 1776 D. BAUDELOCQUE tuebatur in scripto: « *An in partu propter angustiam pelvis impossibili symphysis secanda?* » Ed re quidem vera, tam

1. Disp. IV, parte tertia, IV.

infelices fuere communiter hujusmodi operationis pro matre exitus, ut, anno 1885, cl. gallici auctores operis: *Dictionnaire de médecine* scripsere: « La symphyséotomie ou section de la symphyse pubienne et division des ligaments et cartilages qui unissent le pubis, imaginée pour produire un écartement des os du bassin suffisant à permettre le passage du fœtus, est une opération aujourd'hui condamnée par tous les accoucheurs. »

Nimis tamen heic dicebatur, ab omnibus symphyseotomiam fuisse reprobata, cum tunc etiam temporis eadem in obstetriciae artis schola Neapolitana ab eg. DD. MANGIAGALLI et MORISANI, perseveranti animo, propugnabatur. Imo, paucis abhinc annis, in Parisien. medica facultate, duce D. PINARD, symphyseotomia studiosos obtinuit defensores. Stante horum recentiorum assertionem, felicissimos communiter jam esse docemur ejusdem operationis successus, dummodo, cum sat implicata sit operatio, in requisitis fiat circumstantiis. « L'exécution de cette opération et son traitement consécutif nécessitent l'admission de la malade dans une clinique¹. »

Scholion. — De partu sermocinans, ob feminei canalis angustiam difficili, cl. LEHMKUHL, postquam dixerit caesaream operationem nimium passim excitare horrorem, ita docet²:

« Testibus medicis, aliquando aliud extat remedium, videlicet, quando fœtus nondum plane quidem maturus evasit, ita tamen maturus ut *possit* extra uterum vivere, volumen illius diminui potest, nervo³ umbilicari

1. D. SCHAEFFER, *Atlas d'obstétrique*.

2. *Theol. Mor.*, vol. I, p. 503, edit. VIII.

3. Quod auctor « umbilicarem nervum » dicit, sensu generico, minime specifico, est accipiendum; cum nervus quatenus sensibilitatis instrumentum nullus ibi sit. « Le cordon ombilical, aiunt physiologi, est le lien flexible et vasculaire entre la mère et le fœtus. Il est composé de deux

dissecto ; quo fit, ut, sanguinis copia emissa, brevissimo tempore, foetus ita concidat et diminuatur, ut via naturaii vivus extrahi possit, et cito ligato vulnere, viribus quidem debilitatus, valeat tamen vitam producere. Quod si medicus ita agendi dexteritate pollet, ut, salva vita foetum solummodo debilitet atque matrem conservet, haec exqui non solum ei licet sed incumbit obligatio. »

Nova et inaudita hucusque est, quam primus, quoad sciam, laudatus auctor introducere intendit, obligatio, qua aliquando medicus chirurgus teneretur secandi in sinu materno umbilicarem infantis funiculum. Porro nedum lex detur enunciatum remedium adhibendi, istud repudiandum esse dicamus oportet, utpote quod *per se occisivum* est foetus. « La vérité est, ita jam laudatus Dr GUERMONPREZ, que l'opération projetée¹ est de sa nature occisive du foetus. »

artères et d'une veine. Les artères partent du foetus et vont au placenta ; la veine part du placenta et va au foetus. Celle-ci trasmet au foetus le sang de la mère puisé dans le placenta ; les artères reportent le sang foetal à la mère. » Cuique jam facile perspicere est quid, dissecto hujusmodi nervo in materno sinu ubi foetus respirare nequit, accidere necessario debeat.

1. Operatio de qua dicit LEHMKUHL ne quidem nomen habet in hodiernorum obstetricantium vocabulario.

DISPUTATIO QUARTA

DE OCCISIONE FOETUS AD SALVANDAM MATREM

SEU

DE ABORTU MEDICALI ET DE EMBRYOTOMIA

Malorum copiam refertissimam gravidis et parturientibus feminis infensam esse, atque a lapsa natura destinatam, scitum sane est. Imo ipsas mortis suae sententiam saepe pronunciasse, in die, quo virum admittendo vitam novam in sinu suo conceperunt, fere quotidiana non sat lugenda experientia testatur. Apud plurimas enim concepti foetus nutritio, evolutio et partus multiplicium causa fiunt debilitatum, letalium morborum atque cruciatuum; aliae, cum infantem per menses novem ad perfectum statum tuto conducere, in partu impares omnino apprehenduntur, quae illum ad lucem edant, eo quia osseas fauces, quas transire deberet nasciturus, nimis angustas a natura acceperint.

Cum itaque res ita se habeant, duplex sponte grave dubium urget, nimirum: *a*) Licetne medico procurare abortum, expellendo scilicet foetum nondum maturum, vel apud mulierem aegrotam, quam secus morituram

certo putat, vel apud mulierem sanam, quam ita angustam scit et arctam, ut nunquam maturum filium naturali via edere valeat? *b)* Licetne medico aut chirurgo, apud mulierem propter difficultatem partus graviter decumbentem vivum foetum per instrumentum discerpere atque per partes extrahere, cum apprehenderit ipsam secus non posse salvari? In dubio illo de liceitate agitur *abortus medicalis*, seu, ut aiunt, *provocati* (avortement provoqué); in altero, de honestate *embryotomiae*, quam etiam *craniotomiam* vocant, vel *cephalotripsiam*. Antequam vero ad discutiendum dubium utrumque adveniamus, controversiarum quae, recentioribus praesertim temporibus, tum in medicorum, tum in theologorum coetibus ortae sunt, historicam synopsim contexere abs re non videtur.

PARS PRIMA

CONTROVERSIARUM HISTORICA SYNOPSIS

§ I. — MEDICORUM SENTENTIAE ET DISPUTATIONES.

I.

Abortum atque foetus destructionem in communi usu fuisse apud veteres, in alia disputatione diximus ¹. Saeculo aphuc quinto post Christum natum, ita scribebat AETIUS medicus: « Quaedam mulieres, etiamsi concipiant, in partu tamen periclitantur, sive ob uteri parvitatem, sive ob colli ejusdem ² angustiam, atque hae sane optime fecerint, si a partu omnino caverint. At si conceperint, satius est foetum corrumpere ³. » In his tamen, si *ad foetum saltem animatum respicias*, ultimum habes hujus praxis vestigium, cum deinceps medicorum fere neminem istius sententiae patronum ad hodierna usque tempora inveniamus. « Dicam ego libere, » sic, saeculo xvi, MERCURIALIS ⁴, in celeberrimo gymnasio Patavino medicinae professor, « quid sentiam

1. Vide supra, p. 75.

2. Veteribus vaginam uteri ollum fuisse, notum est; imo eandem uterum passim dicunt. Sic mulierem interdum ad copulam impotentem inveniri Zacchias docet, « ob uteri clausuram ob duritiem partis quae hymen dicitur. » (*Quaest. med. leg. leg. ix, t. III q. 5*).

3. Vid. J. CORNARTUM, *Aetii medici graeci contractae ex veteribus medicinae*. Ludg., 1549, pag. 961.

4. *De Morbis mul.*, l. I, cap. II, in fine.

nobis christianis esse agendum... Ad AETIUM, DEMOCRITUM, AVICENNAM ¹, qui omnes voluerunt conceptum animatum interimere licere, dico quod, si vere isti viri intellexerint de conceptu animato, procul dubio toto coelo errarunt; nam non sunt facienda mala ut eveniant bona. » — Christiana itaque lege imbuti medici antiquiores tanquam indubiam veritatem tenuisse, quod, « etiamsi nulla medicamenta prosint matri, puer tamen vivus dissecari nulla ratione debet. Non enim licet unum interficere, alterius vitae gratia, sed implorato divino auxilio medicamentis insistendum ². » De quo antecessorum suorum consensu medici hodierni ipsi consentiunt: « La procuration de l'avortement », ait D. DUBOIS ³, « fût probablement ignorée ou rejetée après les moyens indiqués par Aetius: car nous ne la voyons plus conseillée dans les ouvrages postérieurs, et elle était tombée dans l'oubli, lorsque dans le cours du siècle dernier, W. COOPER, en terminant la relation d'une opération césarienne, mortelle pour la mère, soumit la question suivante au docteur HUNTER auquel cette relation était adressée: « Dans les cas où il est positivement reconnu, qu'un enfant à terme ne pourra pas naître vivant par les voies naturelles, la raison et la conscience n'autoriserait-elles pas, afin de sauver la mère, des tentatives propres à provoquer l'avortement, aussitôt quelles pourraient être convenablement employées ⁴? » Cette proposition ne fit pas grande sensation. Cependant un certain nombre de médecins en Angleterre et en Allemagne la suivirent. »

Inter medicos autem qui primi scientificè rem per-

1. AVICENNAE arabis medici (saec. x) nomen verum erat *Abou-Ibn-Sina*.

2. RODERICI A CASTRO *Lusitani philosophiae ac medicinae doctoris per Europam notissimi, de Morbis mul.*, l. IV, c. VI. — RODERICUM REYNAUDUS tanquam liceitatis craniotomiae assertorem invocat, non animadvertens ipsum de foetu jam mortuo tunc agere. (Cf. *ibid.* cap. II et III.)

3. Vid. *Gazette médicale*, 4 mars 1843.

4. *Medic. Observat. and Inquiries* (7768), V, IV, p. 271.

tractaverunt, celebris eminet D. NAEGELE, Germanicus, magno duci Badarum a consiliis aulae intimis, atque Heidelbergensis Universitatis prorektor, qui die xxii novembris MDCCCXXVI, in solemnī doctorum consessu dissertationem legit de *Jure vitae et necis quod competit medico in partu*. « Fac, ait, canalem illum osseum, pelvim; tam angustum esse, ut nullius innocui auxilii ope partus absolvi possit, sine dubio, secundum praesentem artis nostrae statum, sectio caesarea indicatur. Sin autem mater, quae sui usquequaque conscia est, sectionem caesaream apertis et claris verbis et repetita via recusat, quid superest quod peragat medicus? — Sic saepenumero jam quaesitum, et vario modo responsum est; attamen et nostris adhuc temporibus medicorum sententiae, quae scilicet litteris proditae sunt, magnopere inter se discrepant... Plurimi medici potius, Anglis exceptis, contendunt nunquam, et nulla sub conditione vivam prolem secandam esse. Sufficit unum BAUDELOQUIUM laudare, qui inter celeberrimos medicos obstetricios recentioris aevi omnium celeberrimus, disertis verbis ait: « Nihil medicum obstetricantem excusare posse, qui secantibus instrumentis uteretur, nisi prius de morte foetus fuisset certior... »

Alii recentiores imprimis commemorant quidam quaestionem a nobis propositam, nec vero quidquam respondent, aut dicunt opiniones adhuc varias et sibi oppositas esse, aut profitentur sese ad eam respondere, suamque opinionem aliis tanquam regulam et legem commendare non ausos esse; aut contendunt, hancce opinionem non pertinere ad medicum, et lectores suos aut ad propriam conscientiam, aut ad theologos, aut ad juris, aut ad officiorum doctores dimitunt... Vir celeberrimus, artis obstetriciae, meritissimus D. STARK, Academiae Ienensis decus, de hoc argumento tractatum scripsit peculiarem, in quo docet: « Penes summum regimen, penes principem esse jus perforationis in casu vetan-

dae, matris ad sectionem caesaream admittendam cogendae; eum enim habere jus vitae et necis » — De eligenda demum aut infantis vivi perforatione, aut sectione caesarea iudicium parturientis marito vel cognatis demandandum esse, haud pauci artis obstetriciae magistri aestimatissimi putant.

Propriam deinde mentem ipse D. NAEGELE ita aperit: « In alius ac matris sententiam discedere injustum est. Ejus vita agitur; penes ipsam arbitrium est, utrum vitam suam in sectionis caesariae periculum committere velit, necne. Mater sola decernendi jus habet, nec ulla in terris potestas jure eam cogere potest, ut de vita dimicet... Ab ejus arbitrio pendet, utrum ad infantis sui vitam servandam, de sua vita discrimen subire, an infantis vitam pro suae vitae periculo profunderet velit. Quod si vero, rebus sic se habentibus, matrem infantis sui necandi, aut ut hoc fiat postulandi jus habet; et ipse medicus occisionis perficiendae jus habet.

« Eamdem ob causam medico licet interdum abortum adjuvare, ubi matri siquidem graviditas ad legitimum finem usque perducatur, manifestum et inevitabile vitae discrimen subeundum est. »

II.

In Galliis, sententia abortum atque embryotomiam cohonestans animos non tam facile convincere valuit. En quae hac de re Parisienses auctores operis: *Dictionnaire de médecine en vingt volumes*, anno 1830 editi, scripserunt: « A l'origine, les médecins, voulant à tout prix soustraire les femmes mal conformées aux dangers de la parturition à terme et sans avoir égard à la vie des enfants, provoquaient l'accouchement dès les premiers mois de la grossesse. Plusieurs médecins anglais adoptèrent le même principe. En Allemagne, d'autres se sont prononcés dans le même sens. Nous

rejetons hautement cette manière de voir. D'abord nous n'admettons, à aucun titre, que le médecin ait sur le fœtus un droit absolu de vie ou de mort : d'où il résulte que, quand le vice de conformation est tel, que l'accouchement prématuré soit impraticable à l'époque où le fœtus est viable, lorsque par conséquent le principal, le véritable objet de cette opération ne saurait être atteint, il n'y a plus à choisir ; l'opération césarienne est la seule ressource à laquelle il soit encore permis de songer... Nous répéterons donc qu'il ne peut jamais être permis de provoquer l'accouchement prématuré avant le temps de la grossesse où le fœtus est viable. » — Alibi auctores iidem ita docent : « L'embryotomie, à laquelle les Anglais et les Allemands ont souvent recours, quand rien n'annonce que le fœtus a cessé de vivre, et dans l'intérêt de la conservation de la mère, n'est pratiqué en France que quand on a toute raison de penser que le fœtus est mort. »

Eodem fere tempore (1827), Parisiensis medicinae Academia interrogata, utrum ad procurandam salutem praegnantis infirmae liceret, ante naturalem praegnationis terminum, provocare partum aut abortum fœtus, uno ore ita respondit : L'Académie pense que la question ainsi posée est inconvenante et que dans l'état actuel de la science, il n'existe aucun cas où il soit nécessaire de provoquer l'avortement. Dès longtemps, » aiebat causae relator, « on a frappé d'une juste réprobation l'ancienne distinction du fœtus inanimé et animé¹. »

Ast sensim sine sensu Anglorum Germanorumque doctrina etiam Gallias invasit, et, saeculo mediante (1852), altera vice de eadem re in Parisiensi Academia acriter sequenti de causa disputatum fuit : Meretrix aliqua nimis arcta ut unquam prolem maturam ederet,

1. *Revue médicale*, t. I, pag. 355 et 550.

cum praegnantem se apprehendisset, tertio circiter suo mense medicum adit, ut abortire eam faciat. Obtemperavit iste, et res felicem exitum obtinuit. Ad priores amores rediit mulier, et, aliquot interjectis mensibus, cum rursus concepisset, alius medici opera iterum exonerata est. Anno sequenti, tertium medicum, Dr LENOIR, ad eundem effectum adiit, qui, licet haesitans, tamen duorum priorum exemplo animum sibi augens, meretricem istam tertio abortire fecit, et mox integram historiam in Academiae publica sessione palam narravit, atque solemne circa factum istud iudicium expostulavit. Sodales tres Academia selegit, ut, sedulo omnibus et singulis perpensis, quid sibi de casu visum fuerit, proponerent. Die itaque decima februarii 1862, adunato integro medicorum coetu, Dr CAZEUX, causae relator, longiorem memorabilemque orationem habuit, quo sequentes conclusiones statuere atque defendere conabatur :

1. « C'est par suite d'une fausse interprétation, que les lois divines et humaines relatives à l'avortement ont été appliquées à l'avortement pratiqué dans un but médical.

2. « Les lois punissent le crime: elles ne peuvent donc atteindre sans injustice un acte accompli avec les intentions les plus pures.

3. « Placée dans la cruelle alternative de choisir entre la vie de son enfant et sa propre conservation, la femme a, de par la loi naturelle, le droit d'opter pour la mutilation du fœtus.

4. « Dans ce cas, le médecin peut et doit sacrifier l'enfant au salut de la mère.

5. « L'avortement provoqué étant beaucoup moins grave pour la mère, que l'embryotomie pratiquée au terme de la grossesse, le médecin peut et doit lui donner la préférence. »

Adunato rursus, die 2 Martii medicorum consilio, de subjecto casu incoepit publica discussio, neque alius, praeter unum doctorem BÉGIN, inventus est qui abortum

medicalem absolute illicitum esse, declararet. Deliberationis itaque, quamplurimorum Academiae sodalium suffragiis, admissa conclusio fuit: Drem LENOIR, *duorum aliorum chirurgorum exemplo innixum, prudenter egisse abortum provocando quo matrèm salvaret.*

Ulterius, anno post, progrediens, medica Bruxellensis Academia decrevit, medicum *abortum ad matrèm salvandam non modo licite inducere, sed ad inducendum teneri.* Quae doctrina ita tractu temporis praevaluit, ut anno 1865, et Neapolitano doctore chirurgo FINIZIO hac de re interrogato, Parisiensis medicorum Academia respondere non dubitaverit, quod non recurrere ad praeventivum abortum apud mulierem nimis arctam, esset facinus committere, « ce serait commettre une mauvaise action. » — Unde jam in medicis scholis publicis universim de abortus medicalis liceitate ne quidem movetur quaestio.

III.

Similem apud medicos chirurgos fortunam embryotomia seu craniotomia non tulit: « Lorsque l'enfant est vivant et viable, la ligne de conduite est plus difficile à tracer. Aussi, médecins, théologiens et jurisconsultes se sont séparés en deux camps. Adhuc sub iudice lis est. Chacun est libre d'écouter la voix de sa conscience » Sic, anno 1870, scripsere eg. auctores Parisienses operis *Dictionnaire de médecine*. Annis post quindecim, qui novum publici juris fecere medicalium scientiarum Dictionarium, ita verbo *Embryotomie* docuere: « Elle ne doit être faite que dans le cas où il n'existe aucun autre moyen de sauver la mère et commencée aussitôt après la mort de l'enfant. » — Verbo autem *céphalotomie* (qua perforatur caput) sic ibidem legimus: « Cette opération ne doit être faite que si le fœtus est mort, ou s'il y a impossibilité de l'extraire, la mère se refusant à subir l'opération césarienne. »

Quantos jam progressus apud hodiernos peritos chirurgos operatio caesarea obtinuit supra diximus, et ex disputationibus, anno 1899, in medicorum internationali gynecologico Amstelod. congressu habitis, eruere plane est. Ex fonte hoc doctrinam haurire liceat, quae apud eosdem hodie circa embryotomiam viget. Imprimis, assentientibus utique sodalibus, Dr PESTALOZZA Florentin. laudabilem atque justam esse declaravit vigentem scientiae propensionem, embryotomiam infantis viventis habendi tanquam operationem omnino exceptionalem, quae, in quantum possibile fuerit, de obstetricalium operationum elencho paulatim erit delenda¹.

Ulterius in eodem congressu Dr LEOPOLD Germanicus notum fecit, collegam Drem PINARD, Parisiensis medicae Academiae sodalem, in sui auditorii parietibus duplicem sententiam hanc inscriptam decrevisse: « *Embryotomia in infantem vivum vixit. — Nunquam amplius embryotomia in infantem viventem*². »

Porro ubi ad eundem cl. PINARD in congressu praesentem, ut sententiam diceret, ventum est, hic, ad instar medicalis professionis fidei et dogmaticae doctrinae, sensum suum ita manifestavit:

« Medicus et chirurgus entium, quorum curam assumpserint, vitam servare et protrahere pro posse debent.

« A quo proles concepta est, nemini licet impedire, quominus in utero matris vivat atque grandescat.

« Admittere nequeo chirurgo jus esse inter vitam

1. « E' lodevole e giustificata l'odierna tendenza a considerare l'embriotomia sul feto sano come operazione assolutamente di eccezione destinata possibilmente a scomparire dal novero delle operazioni ostetriche. » — *Comptes-Rendus* etc. pag. 698.

2. « Unser verehrter Herr College PINARD hat an die Wand seines Hörsaales die Sätze ausschreiben lassen: « Jamais l'embryotomie sur l'enfant vivant. » und: « L'embryotomie sur l'enfant vivant a vécu. » — Ibid. p. 668. Vix est ut moneamus D. Pinard solis innixum artis medicae principiis embryotomiam penitus excludere.

matris et foetus discernere, pro majori vel minori alterutius morali aut sociali aestimatione et pretio.

« Ex obstetricia arte excludenda est infantis viventis embryotomia ».

Omnibus et singulis congressus membris hujusmodi liquidas declarationes minime placuisse, mirum non est. Ab istis, ex adverso, propugnabatur principium: « Per fas et nefas salvanda est mater, etiam immolando, si secus fieri nequiret, infantem, quia pretiosior est vita matris prae vita filii¹. »

Hisce rationibus non obstantibus, et ratione habitata tum caesareae operationis tum symphyseotomiae communi jam felici exitu, in Galliis persuasum periti habent ad embryotomiam, qua foetus directe occiditur, amplius non esse recurrendum. Quare ad nos recens scripsit jam laudatus cl. Dr GUERMONPREZ:

« Tuer le foetus, sous prétexte de favoriser l'accouchement, c'est méconnaître les ressources certaines de la chirurgie obstétricale moderne; c'est être arriéré. » Aliis verbis: craniotomia in infantem vivum, inter operationes antiquatas est jam releganda.

§ II. — THEOLOGORUM ET CANONISTARUM SENTENTIA.

Auctor aliquis modernus² tractans « de craniotomia seu de occisione infantis in utero matris, ut mater a certa morte servetur, » statim a limine disputationis suae, quam ea mente scripsit, ut craniotomiam probabi-

1. Juxta D. LEOPOLD primum est « das Leben der Mutter um jeden Preis zu erhalten. » — Stante D. LA TORRE Romano. « Volere o non volere e che che se ne pensi e dica, la madre vale più di un feto, di cui spesso non si ha la certezza che possa vivere a lungo. » L. c. p. 664, 752.

2. P. AVANZINI. Vide Ephem. *Acta Sanctae Sedis* (1872), vol. II, p. 283, 460, 516.

liter aliquando esse licitam demonstret¹, hoc rei veritate coactus fassus est dicens: « Hujus quaestionis gravissimae solutio, si quaeratur in extrinseco tantum sententiarum valore, seu in mera auctorum auctoritate, facilis esset. Auctores enim ejusmodi quaestionem communiter ita resolvunt, ut doceant ejusmodi infantis occisionem *nunquam* esse licitam. » Et paulo inferius: « Inspecta itaque extrinseca auctorum auctoritate, procul dubio dicendum foret, illicitam esse occisionem infantis ad servandam matrem. » Attamen, pergit idem scriptor, « auctores non accurate loquuntur, cum dicunt eam sententiam esse prorsus omnium; ipsemet enim SANCHEZ (qui occisionem istam *nefas capitale* declarat) tres auctores in contrarium allegat, quorum saltem duo graves sunt, MARIANUS SOCINUS et celeberrimus FELINUS; tertius est SIMON BRIXIENSIS. » Tribus hisce canonistis auctor alios duos, THESAURUM nempe et MENOCHUM, addit. Ad theologos quod spectat solum invenit THEOPHILUM RAYNAUDUM, qui in quaestione hac, non secus ac in pluribus aliis, a caeterorum omnium doctrina recedens, animati foetus occisionem ad salvandam matrem licitam declaraverit. Ex Sanctis autem Ecclesiae Patribus atque Doctoribus ne unus quidem abortum aliquando licere unquam docuit. Est tamen TERTULLIANUS, qui, juxta auctorem, craniotomiam absque peccato fieri posse, ubi ad salutem matris necessaria declarata fuerit, censuit.

Hisce non obstantibus, passim theologi atque moralistae affirmant, quod « sine dubio intrinsece malum et mortale est directe procurare abortum foetus animati; est enim verum homicidium. *Certissimum quo-*

1. « Cujus quaestionis solutio, » ita dicit auctor, « si fortasse aliquibus non placeat, excogitare et exponere possunt quid opponere valeant. » Jam vero paucis visa est placere solutio auctoris, et plures ad eam refellendam paulo post scripserunt: Videsis *L'embryotomie au point de vue théologique et moral*, auctore A. E., *Revue des Sciences ecclésiast.*, sept. 1873. — *Sulla questione morale promossa dal ch. P. AVANZINI intorno alla craniotomia. Dissertazione di D. CIARMADORI professore di teologia, nel seminario di Sassoverino delle Marche; — Apologista di Mondovì*, 30 e 31 luglio 1873, etc.

que apud omnes, id nullo unquam casu vel causa licere, sive constet jam animatum esse foetum, sive dubitetur, an de facto animatus sit; sive deinde abortus intendatur propter se, ut finem, sive solum intendatur ut medium propter alium finem, v. g. ad conservandam vitam matris,... dummodo media adhibita *per se* tendant ad causandum abortum, neque aliter conducant ad vitam matris conservandam, nisi quantum causant abortum¹. » Contrarium « nemo admittet². » Unde S. ALPHONSUS ad quaesitum: « An liceat matri sumere pharmacum directe ad expellendum morbum, si inde timeatur indirecte abortus foetus animati, » absolute respondet, quod « si remedium directe tendat ad occisionem foetus, ut esset dilaceratio uteri, percussio ventris, etc... haec quidem nunquam licent³. »

Quid autem auctores senserint quos in contrarium affert supra laudatus scriptor audiamus.

Apud SANCHEZIUM haec leguntur: « Sunt medicinae quaedam *directe ad foetus occisionem tendentes*, ut venenum, dilaceratio, percussio; aliae autem per se et directe ad morbos pravosque humores expellendos, pristinamque salutem restituendam ordinatae, ut venarum ruptio, balnea. Prioris ergo generis medicinas sumere *nefas capitale est, quia cooperantur directe innocentis neci, quod intrinsece malum est*. Posterioris autem medicinis uti licitum est praegnantibus, etiam cum probabili abortus periculo, ubi omnino ad ejus salutem desideratur. *Quare non sunt audiendi Marianus Socinus, c. Si aliquis de homicid., et Simon de Brixia, Clem. 1. eod tit., quos refert Felinus d. c. Si aliquis, cogitandumque relinquit nil definiens, ubi asserunt absque distinctione fas esse foetum in utero necare*

1. SPORER, *Theol. Sacrament.*, p. 4, c. IV, n. 710.

2. SALMANTICEN., tract. XIII, de *Restitut.*, c. II, n. 60.

3. *Theol. moral.*, l. IV, n. 394, *quaest.* II. — Scias verbum « directe » idem hic sonare ac « per se. »

quo matris vitae periclitanti consulatur. » Hucusque SANCHEZ. — FELINUS haec habet: « Quid autem de muliere praegnante, quam medici dicunt non posse evadere mortem, nisi infans existens in utero occidatur, poculo vel aliter: Utrum excusetur si hoc faciat. DO. MARIAN. hic dicit quod *sic*, et allegat SIMONEM de Brixia, in Clem. l. de homicid., et ita dicit se disputasse. Sed cogita. »

Ad MARIANUM quod spectat nec ipse sententiam docet, quam ei tribuit FELINUS, neque ita sensisse SIMONEM de Brixia seu de Bussano affirmat, imo contrarium apud utrumque verificatur. En MARIANI verba: « Ultimo circa praedicta subjicio notabilem quaestionem, quae quotidie in practica contingit. Pone, peritus medicus infirmanti et praegnanti mulieri, cuius vitae secundum artem medicinae succurri non poterat, quominus ipsa cum partu animato periret, *suasit abortum*, et mulier medici consilium adimplevit. Quaeritur an medicus teneatur et quid de muliere? SIMON de Bursano, in Clem. l. eod. tit., tenet *quod sic*. Facit quia abortus est *de genere malorum prohibitorum* XXXII, q. II. c. *Aliquando* et c. *Moyses*. In contrarium facit, quia plura videntur concurrere, propter quae *saltem mulier debeat excusari*: primo auctoritas medici, etc.... Quaestio ista est notabilis (concludit MARIANUS); sed pro nunc nolo decidere, quia forte, Deo duce, illam disputabimus. » — Itaque quaestionem eandem inferius in cap. *Ad audientiam de homicidio* p. 336 iterum ponit: « Quid de medico vel alio qui suasit abortum mulieri praegnanti, » respondit: « solutionem collige ex his quae dixi supra. »... Porro superius, quaest. 217, dixerat: « De medico omnes efficiuntur irregulares, si certum est quod partus esset vivificatus. »

Ex his cuique videre est tres istos vetustiores auctores tanquam veros abortus assertores invocari non posse. Eorundem tamen dubitationibus innixi ac juris-

consulti plures de rebus criminalibus agentes mitiori poena esse plectendas vel etiam a quavis poena *externi fori* immunes dicunt praegnantes, quae hac ratione vitam suam servaverint ¹.

In sententiam hanc eo vel magis abierunt, quod canonica vel civilia jura de casu hujusmodi omnino silere animadverterint, neque ipsis aequum videretur talibus mulieribus legem applicare contra eas latam, quae ex mera « libidinosa crudelitate » foetum suum abegerint. Dum autem istas *in foro fori* excusarent, *in foro conscientiae* reas esse proclamant. Sic utique MENOCHIVS Papiensis jurisconsultus et THESAURVS senior, quos invocat AVANZINIUS. Ille sub titulo: « *Abortioni causam dans pro salute mulieris excusatur non tamen quoad Deum,* » haec docet: « Declaratur secundo, ut non procedat (judex) in eo qui abortioni causam dedit, pro salute mulieris; nam tunc ille ab omni poena excusatur. Ita Mar. SOCINUS *quo loci Felin. cogitandum reliquit. Ludovicus vero Carrerius in prax. Crimin. homicid. n. 41, quem secutus est Petrus Placa, scriptum reliquit puniri, sed mitiori poena, quae erit ex arbitrio judicis, et eo loci Placa alios hujus opinionis recenset. Qua in re ego multum dubito.* Nam quod nulla poena indicenda sit, suadet ratio, quod hic rei licitae operam dederit, si enim mulier mortua fuisset dubio procul et partus fuisset extinctus; recte ergo egisse videtur, si unum solum perdidit ut alterum tueretur. Quod autem a poena immunis non sit, patet quia debuit in omnipotentis Dei voluntate relinquere quoniam forte sua pietate incolumem mulierem reddidisset. Quin? nonne pluries evenit, quod mulieres

1. Non est quod hoc mireris, cum passim civilia jura ob extrinseca adjuncta factum, caeteroquin a Deo aut Ecclesia prohibitum, tanquam licitum habent. Sic civiles leges interdum facultatem fecerunt occidendi modo alterutrum modo utrumque conjugem adulterum, de qua re ita S. THOMAS: « Lex civilis quasi licitum computat, quod in ipso actu eam (mulierem adulteram vir) interficiat,... propter maximum incitamentum quod habet vir in tali facto ad occisionem uxoris. » (In iv, dist. xxxvii, q. ii, art. I).

prope puerperium aegrotant, et si moriuntur, vivunt tamen partus, et quandoque caeso ventre, vivi extracti fuere, unde caesares dicti sunt Caesares, quod est Juliorum familiae cognomentum. Ego opinor quoad forum conscientiae hos a peccati labe non esse immunes, quo vero ad poenam temporalem posse etiam puniri aliqua poena, si magistratu inconsulto abortioni causam praestitit etiam pro salute mulieris¹ »

Sic etiam THESAURUS² postquam dixerit quod verior sententia videtur, « ut cum ex puerperio mulierem morituram cognoscitur, impune abortionis poculum illi dari possit, » addit: « Erit tamen salutaris poena pro homicidio delinquenti injungenda, quia peccatum hoc inter mortalia connumeratur a B. ANTONINO. »

Ad Theophilum RAYNAUDUM quod spectat bimembri sequenti responsione rem solvit: « Posset praeferrī mater etiam obtrito ad eam salvandam foetu, absque injustitia. Ex caritate vita foetus praeferrēda est maternae in circumstantiis propositis. » Prioris ratio est « quia foetus matrem invadit, ideoque juste repellatur et quidem mediis quibusvis idoneis, nec minus per alios quam per matrem. » Alterum deducitur ex eo quod caritatis lege mater ita teneatur, ut spiritualem vitam prolis anteponere debeat vitae suae propriae temporali, et spes detur ut, mortua matre, foetus per caesaream operationem extrahatur et baptizetur. Infantem aliquando intra uterum posse baptizari Raynaudus neque dicit neque supponit. Quare ipse communi sententiae calculum suum quoad praxim adjiciens, ultimo disputationis suae paragrapho titulum hunc imposuit: « Obligatio matris ad vitam suam vitae foetus postponendum concluditur. »

Caeteroquin, quod animadvertas velim, eodem

1. *De arbitr. judic. Quaest.*, c. CCCLII, n. 20. — In citandis MENOCHII verbis, AVANZINIUS ea omnia omisit, quae typis *cursivis* supra mandavimus.

2. *Decis. Pedemont.*, decis. XII, n. II.

RAYNAUDO auctore, « illicitum est foetus concepti abortionem *etiam ad matris vitam tuendam* causare, ex quo ad eum terminum (de animationis termino agit) devenitum fuerit ¹. »

Restat ut aliquid de TERTULLIANO dicamus, cujus auctoritatem magni facit laudatae ephemeridis scriptor. Definitiva ejus verba haec sunt: « Atquin et in ipso adhuc utero infans trucidatur necessaria crudelitate, quum in exitu obliquatus denegat partum, matricida ni moriturus ². » Quo autem sensu auctor verba haec eadem enuntiaverit, non facile est perspicere. Juxta PAMELIUM ³ « sunt intelligenda, ut ex medicorum illorum veterum ethnicorum loquatur sententia, non sua. » BOSIUS aperte ait ⁴: « De TERTULLIANO mihi non videtur dubitandum quin, utpote doctissimus et pius, non senserit illicitam esse illam foetus dilanationem sive obtruncationem ad matrem salvandam, cum hujusmodi obtruncationem et dilanationem foetus appellet crudelitatem, coecum latrocinium et scelus; quae omnia important culpam eamque gravissimam. »

Tertullianum tanquam suae sententiae indubium patronum nec ipse RAYNAUDUS invocare ausus est, cum « una et altera vox subindicare videatur ab hac infantis obtritione illum abhorrere ex mente sua. » Ex eo tamen quod TERTULLIANUS dicat scelus istud esse crudelitatem necessariam, auctor ille deducit « non esse inverisimile ipsum, ex suamet sententia loquentem, placito proposito esse suffragatum. »

Ex quibus omnibus hoc saltem certum manet incertam nempe esse mentem Tertulliani, cujus caetero-

1. *De ortu inf.*, cap. x, n. 50. — In dubio an foetus sit animatus auctor ait in foro conscientiae censendum esse animatum. Nondum etiam animati foetus abactionem non permittit ob periculum vitae quod mulier experta alias esset in partu.

2. *De Anima*, cap. xxv.

3. *In Tertul. opera adnotationes*; in lib. *de Anima*, n. 331.

4. J. AUG. BOSIUS, cl. reg.: *De effectibus contractus matrimonii* (1554), t. I, cap. x, n. 127.

quin auctoritas, cum Montanista haec scripserit, omni exceptione sane major non foret.

Verum hodiernis temporibus auctor aliquis theologus moralista inventus est, qui ad quaestiones circa procurationem abortus ortas solutionem a theologorum unanimis doctrinis alienam tradere non dubitavit. Hic in notis *Compendio Theologiae Moralis* a P. Gury edito appositis, placita sua ita exponit ¹:

« Ut apte de hoc argumento quaestiones instituantur ac solvantur, principia quidem veterum theologorum retineri debent; ast illorum applicatio a theoriis quoque pendeat oportet quas accuratius medicae artis studium lapsu temporis invexit.

« Ac. 1. quidem quod attinet ad causas abortus, iis praetermissis, quae veteres de pharmacis prolem in utero perimentibus disputabant (nam ulla ejusmodi pharmaca scientia medica modo admittit) ad haec capita revocari illae possunt: 1. Uteri seu potius membranae, qua foetus clauditur, scissio seu disruptio ope instrumenti; qua fit, ut subtracto humore, in quo foetus natat, ibi vivere hic nequeat, sed necessario ejiciatur, licet in lucem prodire etiam vivus possit. — 2. Vis extrinsecus illata per percussiones aut compressiones, quae vel natum infantem allideret, ac vita privaret. — 3. Succussiones violentae, quae causam habere possunt tum extrinsecam tum etiam intrinsecam, v. g., contractiones nervorum (convulsiones). — 4. Demum fibrarum relaxatio, qua quidem relaxatio seu partus acceleratio tum naturales causas habere potest, tum arte obtineri, v. g., balneis, medicatis potionibus, etc.

« 2. Plurimum autem proderit distinguere tum causas, quae directe ac positive foetum laedunt, cujusmodi, v. gr., foret violenta percussio, aut etiam vulnus ope instrumenti ipsi foetui adhuc latenti in utero inflictum; tum causas, quae mere efficiunt, ut a conservanda prolis vita cessetur, cujusmodi est partus acceleratio ante gestationis septimum mensem, sive haec con-

1. T. I, n. 402, nota a. — BALLERINII *Opus theologicum morale*, vol. II, pag. 642.

tingat per meram relaxationem, sive per membranae foetum continentis scissionem.

« 3. Jam inde ab aetate sua scribebat S. ALPHONSUS (l. VI, n. 124): Cum hodie vigeat opinio, non sine plausu a peritis recepta, quod foetus ab initio conceptionis, vel saltem post aliquos dies, anima informetur, etc.; quos quidem *aliquos dies* in editione anni 1748 dicit *tres vel quatuor*. Quae quidem sententia, quatenus nullum foetum inanimatum admittit, cum communis modo, praesertim post accuratiores a physiologis institutas observationes, recepta sit, ac defendatur uti magis consentanea non solum philosophicis, sed etiam theologicis principiis; consequitur vix causam subesse, cur de hypothese foetus inanimati nunc quaestio specialis fiat.

« 4. Cum ars chirurgica modo instrumentum repererit, quo membranae foetum involventes ita scinduntur, ut aqua ope si-phunculi injecta foetum immediate tangere certo possit, atque adeo cum juxta ea, quae S. Alph. (lib. VI, n. 107) post Benedictum XIV disserit, de validitate baptismi infantibus utero clausis sic collati prorsus certi esse possimus; proinde fere cessant difficultates et quaestiones a veteribus DD. motae circa pericula, quae mater subire teneatur, ut aeternae prolis saluti prospiciatur.

« 5. Cum nihil dubii adesse possit quoad eas causas, quae foetum positive laedunt, idcirco potior controversiae cardo in eo residebit, num et quando liceat partum accelerare, et quidem per illud gestationis tempus, quo utcumque viva in lucem proles prodeat, cito tamen succumbere morti debeat.

« 6. Haec autem partus acceleratio, prouti de abortu doctores loqui solent, considerari potest aut *directe* aut *indirecte* causata. *Indirecte* causata dicitur, quando ad morbum matris curandum ea remedia adhibenda sint, e quibus praeter intentionem ea fibrarum relaxatio sequatur propter quam partus praemature sequatur. *Directe* vero, quando media usurpentur quae per se non ad medendum matris morbo, sed mere ad ipsam per acceleratum partum foetu exonerandam diriguntur. Quod quidem duplici de causa contingere posset, nempe vel ob solam temporalem matris vitam servandam, vel ob spirituales prolis salutem per baptismum curandam, aut etiam ob utrumque hunc simul finem.

« Insuper etiam quomodo remedium per se non tendat ad

morbum matris curandum, sed solum ad partum maturius obtinendum, abortus nihilominus alio sensu spectari potest causatus vel *directe* vel *indirecte*, spectata scilicet non materiali ratione accelerandi partum, sed voluntate seu intentione operantis. Quod enim DD. cum S. Thoma communiter habent, injusti aggressoris mortem injusta defensione tantum *indirecte* sequi, propterea quod directa occisoris intentio solum in propriam feratur defensionem, alter vero effectus, mors nempe aggressoris sit praeter intentionem et per accidens; idipsum locum habere potest in partus acceleratione, quando scilicet voluntas non in temporale prolis damnum, quod per accidens sequitur, et praeter intentionem, sed in alium finem directe tendit.

« 7. Denique ad faciliorem solutionem propositae quaestionis plurimum proderit illud advertere, quod superius innuimus, controversiam de partus acceleratione (sive hoc per fibrarum relaxationem fiat, sive per membranarum foetum continentium scissionem) non eo spectare, an liceat prolem vita privare, sed potius quousque mater teneatur ad vitam proli custodiendam ac conservandam. Qua in re utique ratio habenda est non solum generalis obligationis, quam ab omnibus caritas exigit circa aliorum vitam tuendam, neque solum specialis obligationis parentum erga filios, sed etiam officii singularis, quod matrem obligat, utpote cui potissimum natura hanc curam commisit. Superest nihilominus inquirendum, quousque haec se obligatio porrigat, non secus ac inquire potest quousque urgeri queat obligatio matris, ne infantem, quem ulnis gerit, e manibus dimittat in undas, aut in barathrum aliquod prolapsurum, quod quidem in idem recidit, ac si quaeratur an et quaenam adesse queat justa causa, propter quam mater licite a vita prolis custodienda cesset.

« Ad hanc porro generatim solvendam quaestionem ea faciunt, quae ceu quoddam principium statuit card. de Lugo (*de Just. et Jure*, disp. X, n. 133), ubi scribit: *Mater non tenetur cum tanto vitae suae periculo et detrimento procurare et conservare foetum; sicut nec natum jam filium tenetur cum vitae discrimine alere et retinere, neque etiam ad eum lactandum conservare lac in uberibus, quando ad propriam vitam tuendam necessarium esset ei, ubera arefacere.* Et plane huc etiam illud spectat, quod subdit ibidem Lugo, diligenter distinguens ces-

sationem custodiendi vitam a damno positive illato proli, licet non admittatur modo hypothesis illa veneni prolem inefficientis. *Placet tamen, inquit, moderatio quam huic doctrinae addidit postea Vasquez..., dicens hoc intelligi de sanguinis emissionem, balneo et ejusmodi remediis, quae non tendunt ad occisionem foetus nisi negative, per subtractionem humoris necessarii ad ejus sustentationem, non vero de remediis, quae positive concurrerent ad mortem foetus, qualis esset potio, quae per alterationem positivam occideret foetum: hoc enim esset dare positive venenum innocenti, ut te a morte liberet, quod nunquam licet.*

« 8. Hisce praejectis, haud aegre, variae pro variis hypothesibus solventur quaestiones.

« Ac. I. Ubi certa sit mors alterutrius, aut matris scilicet, aut prolis, certa autem alterius vita, et quaestio sit dumtaxat de morte temporali, quia, v. gr., baptismus proli nondum natae, juxta praedicta potuit conferri, non tenetur mater mori, ut vitam filio temporalem conservet. Vid. Lugo, l. c.

« Sed hic casus perrarus omnino et quandoquidem (ut dicit S. Alphonsus, l. III, n. 394) *moraliter impossibile est, ut pene miraculum sit, quod pereunte matre proles supervivat* ¹... Idque mihi confirmarunt plures artis medici periti, quos consului.

« Et hoc quidem valet, etiamsi agatur de caesarea operatione: quae praeterea cum peritissimos requirat medicos, et matrem robustam, raro id locum habet; praesertim cum hoc remedium requiri tunc soleat, quando incassum alia remedia adhibita sunt, atque adeo quando et mater et proles e longa lucta prostratas habeant vires.

« II. Imo S. Alphonsus (lib. VI, n. 106), prae oculis habens illud S. Thomae (III, q. LXVIII, art. 11, ad 3^m): *Non sunt facienda mala, ut eveniant bona; et ideo non debet homo occidere matrem, ut baptizet puerum;* concludit, matrem, quando mortis periculum sit *proximum* aut *probabile*, non teneri ad discrimen illud subeundum, ut proles baptizetur, nec chirurgum posse ipsam in hoc discrimen inducere.

« III. Si mater morbo correpta, gravi mortis periculo laboret, nisi foetus partum accelerando expellatur; probabilis autem spes

1. Hoc undequaque veritati consonum non esse diximus supra, p. 356.

sit, ope medicinae effici posse, ut foetus vivus in lucem prodeat, atque adeo sin minus temporalem, saltem aeternam vitam adepturus sit; tunc ejusmodi expulsio, non modo licita videtur, sed praecepta. Ratio, quia matris periculum ac mors nihil prodesset vitae temporali prolis, et insuper in gravissimum salutis aeternae eandem conjiceret. Atqui cavere a periculo, quando temporali vitae prolis hoc nihil prodest, et probabilissime obest aeternae, non modo licet, sed sub praeceptum cadit, tum propter obligationem quam mater habet servandae propriae vitae, tum ob debitum prospiciendi prolis bono spirituali. Ergo.

« Nec obesce debet, quod forte prolis mors paululum acceleretur. Nam primo quidem ex praedictis cum Lugo non tenetur mater cum tanto discrimine vitam prolis ulterius conservare. Deinde vero *in eo casu* (ut inquit S. Alphonsus, lib. VI, n. 106, in fin.) *potest negligi parva illa vitae jactura, ut infans vitam aeternam consequatur.*

« IV. Quando, aegrotante matre, periculum abortus aequè instat, tum si illa remedium ad morbum curandum sumat, tum si non sumat, eo quod vis ipsa morbi (ut subinde contingit) abortum causat; licite medicinam sumit, neque enim prodesset proli abstinentia a remediis, atque adeo mater vitae suae consulit sine majoris prolis detrimento. Atqui si absque majori prolis detrimento mater potest vitae suae consulere, non solum licite potest, sed propter obligationem, quam quisque habet vitam suam conservandi per ordinaria remedia, medicinis uti prorsus tenetur.

« V. Si ex vi morbi probabile immineat periculum abortus, simul vero periculum instet, ne, si abortus reipsa ex morbo sequatur, proles in utero moriatur; contra vero probabilis spes affulgeat, quod accelerato per medicinas partu proles in lucem viva prodeat, et sic aeternae ejusdem saluti prospici possit; incerta temporalis vitae spes non videtur praeferenda probabiliori spei salutis aeternae, atque adeo accelerare partum liceat. Quod quidem dicendum est valere, etiamsi morbus nullum matris vitae periculum inferat, sed solum de meliori prolis bono agatur.

« VI. Quando habita ratione status tum physici tum moralis

matris (quae scilicet non ita incisionem exhorreat, ut proli vel solus hic horror graviter nocere queat), et simul spectatis tum statu prolis tum medici peritia, prudenter existimari queat, per caesaream operationem in grave periculum matrem inductum non iri, prolis vero consuli posse non modo temporali, sed etiam aeternae vitae; dicendum est teneri matrem ad incisionem patiendam, licet salutis aeternae prolis prospici aliter posset. Requiritur tamen, ut longe probabilior sit spes salutis prolis simul et matris; nam secus pro incerta spe vitae temporalis filii (aeterna enim aliter curari potest, ut diximus), non tenetur mater probabile periculum vitae suae subire. (S. Alph., lib. VI, n. 106) ».

Et haec singula scripsit cl. auctor ut quaestiones de abortus procuratione solvat. De embryotomia autem ad Guriana verba: « Non licet, cum mulier gravida est, foetum occidere ad matrem a morte liberandam, » notulam apposuit quae sic legitur:

Hanc quoque resolutionem accipe sensu exposito, non licere nempe *directe* mortem prolis *velle*. Nam si alioquin certe instet mors tum matris tum prolis, nullatenus tenetur mater subire mortem quae prolem a simultanea morte non servat. Et huc sane illud spectat quod Salmanticenses (tr. XIII, c. II, n. 60) tribuunt plus quam viginti doctoribus, foetum in certis adjunctis se habere instar innocentis aggressoris, cujus mors juxta doctrinam S. Thomae tantum indirecte sequitur.

Itaque, stante cl. annotatoris doctrina, ad servandam vitam matris, licet 1. procurare abortum mediis per se ad edendum foetum ad lucem idoneis; 2. occidere immediate foetum, dummodo id directe non velis.

A quo autem e vivis cl. BALLERINIUS decessit, iteratis responsis quorum documenta infra invenies, S. OFFICIUM decrevit neque craniotomiae liceitatem *tuto doceri posse*, neque unquam licere procurare abortum ¹

1. Vid. infra, part. III.

PARS ALTERA

SENTENTIARUM EXCUSSIO.

Quid de modo enunciatis doctrinis sentiendum sit, et quaenam habeatur opôrteat tum philosophica tum theologica de medicali abortu et de embryotomia vera sententia, gradatim per multiplices sequentes propositiones adstruemus, atque solutis etiam, quas hodierni medici movent, difficultatibus, demonstrare pro viribus conabimur.

PROPOSITIO I.

Fœtum humanum tanquam meram viscerum matris partem habere nefas est, cum verus sit homo, a matre distinctus, suis juribus instructus, quibus pro lubitu aliquid derogare remini licet.

Veteres plurimos animatum fœtum a nondum animato distinguentes. hunc tanquam meram viscerum matris partem habuisse mirum sane non videtur¹. Ast de fœtu hic agimus distincta rationabili anima informato, prout a primo conceptionis instanti existere superius dictum est atque, hodierni physiologi et medici uno ore affirmant. Nihilominus, ubi de salvanda prae-

1. Cum fœtus ille *pars viscerum*, nondum anima rationabili informatus, non est cur conservandus sit cum tanto vitae maternae discrimine imminenti. — Ita SANCHEZ, de Matrim., l. ix, disp. xx.

gnante vel de ejusdem praecavendo partus periculo sermo incidit, foetum etiam maturum istorum plures, uti superius visum est, parvi omnino ducunt. « L'embryon est un être vivant et non animé; un être qui diffère à peine de la plante; un parasite presque inerte, un être à peine ébauché, menacé de toutes parts, dont la vie future est incertaine et l'importance sociale presque nulle. »

Responsum qui ita locuti sunt, ab ipsis medicis maximae notae, acceperunt. Ut caeteros supra relatos hic omittam, unum rursus audiant cl. D. CAZEAUX aientem: « Le germe reçoit au moment de la conception le principe vital, le souffle de vie; et il n'est pas possible, sous ce rapport, d'assigner aucune différence entre l'enfant qui vient de naître, et celui qui est encore renfermé dans le sein maternel, entre le fœtus de neuf mois et l'œuf fécondé depuis quelques heures. »

Eodem sensu in Nannetensi academia Dr ROUXEAU dignitatem foetus humani defendit: « L'existence physique et morale du fœtus, ses droits d'autant plus sacrés qu'il est sans défense au milieu d'une position qu'il a forcément acceptée, ont dû nécessairement embarrasser les partisans de l'avortement provoqué. Aussi les voyons-nous s'efforcer d'éluder une difficulté qu'ils n'ont pu se dissimuler, en réduisant l'importance de l'enfant et en créant une sorte d'échelle de proportions selon ses différents âges... Pour eux, le fœtus n'est qu'un être parasite, une ébauche informe, etc... En vérité on ne peut que gémir, en voyant de belles, de nobles intelligences tomber de chutes en chutes, pour être parties d'un principe faux et mauvais... Je m'étonne qu'après un tel langage l'avortement continue de se glisser dans l'ombre, au lieu de marcher fièrement et en plein soleil ¹. »

1. Rapport inédit lu à Nantes.

Caeteroquin foetum esse distinctum a matre ex jam dictis sponte apparet, de qua re ita Dr VAN HOLSBECK ¹.

« Le foetus n'est pas un végétal: c'est un corps ébauché, il est vrai, mais réuni à une âme immortelle, et dès lors une personnalité humaine. Il est bien moins encore un être unique, identique avec la mère; c'est un être distinct. L'oeuf qui se détache de l'ovaire, est en complète liberté, séparé des organes de la mère; et certes, ce n'est point la naissance des organes nourriciers ni des vaisseaux ombilicaux qui le font changer de nature et lui font perdre ses qualités d'être distinct, puisque ces vaisseaux placentaires partent du foetus et vont s'épanouir contre la paroi utérine interne, où ils forment le placenta. Il y a juxtaposition des vaisseaux placentaires à ceux de l'utérus; point de communication directe, mais séparation complète entre les tissus de la mère dans toutes ses parties; comment n'en serait-il qu'un élément? Il se sépare de la mère, sans que celle-ci cesse d'être complète. L'opération césarienne sur la femme morte prouve que le foetus peut survivre à sa mère: il est donc un être humain distinct. »

« Le produit de la conception, » quaerit D. HUBERT, « fait-il partie intégrante de la femme enceinte? Il est très sûr que, dans son trajet de l'ovaire à la matrice, l'oeuf est détaché, libre, complètement distinct des organes de la femme. Arrivé à la matrice, il s'y accole; mais si, au bout d'un certain temps, ses vaisseaux se *juxtaposent* à ceux du viscère, si même ils s'enchevêtrent entre eux, il ne s'établit cependant aucune communication directe entre les deux systèmes vasculaires, pas plus qu'entre les nerfs: il n'existe, en un mot, aucune *continuité* de tissus entre le foetus et la mère. »

Jam vero cum puerulus in utero matris inclusus distinctam a matre subsistentiam habet, suis propriis etiam juribus instructum ipsum esse fateantur omnes oportet. Sane dubitari nequit, quin unicuique homini ab

1. *De l'Avortement provoqué*, Bruxelles, 1863.

2. *De l'Avortement médical*. Bruxelles, 1852, p. 9.

ipsis vitae suae primordiis innata quaedam jura insint. Ex unione enim animae rationalis cum corpore, etiam nondum perfecte formato, persona humana exsurgit, quae, priusquam expeditum rationis usum assecuta sit, totam personae dignitatem retinet. Quamobrem aliorum hominum reverentia moralisque legis patrocinio est dignus; et alii omnes ex ipsa naturae lege vetantur eum laedere aut innata nobilitate utcumque exspoliare, siquidem unusquisque rem quamlibet, pro insito ejus pretio aestimare *practice* debet. Ad isthaec jus strictum foetus habet, contra quod aliquid agere naturali praecepto cuilibet interdicitur ¹. »

« L'existence des droits primitifs, innés, absolus, » ita ARHENS ² « a été niée par ceux qui absorbent complètement l'individu dans la société, et ne lui reconnaissent pas plus de droits que la société ne trouve bon de lui en octroyer. Mais c'est là méconnaître une vérité dont nous sommes redevables au christianisme. L'antiquité, qui ne voyait dans l'homme que le citoyen, le membre passager de la cité ou de la société politique, ne pouvait pas reconnaître l'existence de ces droits primitifs; mais le christianisme, en ramenant l'homme à l'être absolu, en voyant en lui le membre spirituel d'un ordre supérieur et éternel, l'a élevé au-dessus de toutes les formes variables de la société civile et politique, et a posé par là, dans la religion, un principe qui s'est développé dans les sentiments, l'intelligence et les actions de l'homme, et qui a trouvé, par la philosophie du droit, sa formule sociale dans la théorie des droits naturels et absolus. »

« Le premier germe de vie, » pergit ipse, « qui commence à se développer dans une individualité humaine, fait naître aussitôt un droit qui le protège et l'aide sans cesse dans son évolution. L'enfant dans le sein de sa mère, dès le moment de la conception, a des droits dont le titre ne se trouve pas dans une

1. Cf. P. DOM. SOLIMANI, *Institutiones ethicae*, t. II, p. 25.

2. *Cours de droit naturel*, Bruxelles, 1848.

volonté qu'il ne peut pas encore manifester, mais dans le principe qui lui donne la vie. Refuser à une vie nouvelle, quelque part qu'elle se manifeste, la protection sociale, les conditions de son développement, c'est un déni de justice ¹.

Conclusionis ad instar juridicum istud habeatur axioma: « Infans conceptus pro jam nato habetur, quotiescumque de ejusdem commodo agitur. »

PROPOSITIO II.

Quaestio de liceitate abortus et embryotomiae neque ex solius scientiae experimentalis seu medicae artis regulis, neque ex medici aut parentum instinctu, conscientiae dijudicari et solvi debet, sed ex solis philosophicis et theologicis de homicidio principiis.

I. Propositionis hujus veritas, licet ex praecedenti sponte defluere videatur, tamen medicos non paucos dari scimus strenue contendentes, praesentem quaestionem nullo ex pacto philosophicam esse aut theologicam, sed tanquam mere medicam, seu, ut aiunt, scientificam esse habendam. « La question est une pure question médicale; au point de vue théologique, elle est insoluble. » — « J'ai besoin de le dire: la science seule doit ici parler, car c'est toujours une maladie qui donne l'indication de l'avortement. » — « Il ne s'agit pas de théologie, mais de science. » — « On doit examiner cette question en dehors de toute idée religieuse. » —

1. Civilis lex ipsa foetus vix concepti jura in tuto posuit, ita decernens: « Art. 906. Pour être capable de recevoir entre vifs, il suffit d'être conçu au moment de la donation. Pour être capable de recevoir par testament, il suffit d'être conçu à l'époque du décès du testateur. »

« Le médecin, dans l'exercice légal de son art, n'a pas de lois qui puissent l'atteindre. » — Verum inter praeclarissimos medicos non defuisse neque deesse diximus qui, hujusmodi doctrinis repudiatis, sacrarum disciplinarum jura in rem praesentem definiendam viriliter sapienterque defendere ausi sint. « La question qui nous occupe, » aiebat Dr BÉGIN, « est un des problèmes les plus élevés de la pratique médicale, considérée dans ses rapports avec les lois religieuses et civiles, avec la morale... Les procédés opératoires sont subordonnés à la question plus élevée de sa justification d'après les règles du droit et les principes généraux de la morale religieuse et philosophique. » — « Cette question est dominée par un élément essentiellement moral et religieux, » fatetur Dr VILLENEUVE. — « La raison, c'est l'ensemble des lois morales et religieuses, auxquelles une société ne peut toucher, sous peine de compromettre gravement son avenir et sa prospérité. Rien, en effet, n'échappe dans le monde à l'empire éternel de ces grands principes toujours étroitement unis, malgré les tiraillements des passions et des intérêts humains. La médecine elle-même, malgré le cercle assez vaste dans lequel elle promène une sorte d'indépendance nécessaire à son action, ne peut se soustraire à cette domination, sans laquelle cette indépendance dégénère en profonde et effroyable anarchie. » Ita Dr ROUXEAU aliique.

Jam vero cum his standum esse, ipsa rei analysis aperte decernit. Sane scientia medica non speculativa sed maxime practica scientia est; unde communiter *ars* potius dicitur. « Practicarum vero scientiarum illa dignior est, quae ad ulteriorem seu altiorem finem ordinatur ¹. » Et omnium dignissima atque unice ab omni alia practica scientia independens habenda erit illa,

1. S. THOM., I, q. I, art. 5.

quae essentialiter et per se ad finem ultimum tendit hominemque dirigit. Porro finis seu « objectum medicinae est sanitas, quia nihil medicina considerat nisi in ordine ad sanitatem ¹. » Bonum itaque physicum corporis contemplatur et procurat, quod utique homo commune habet cum animalibus ratione destitutis. Philosophia practica, quae etiam ethica naturalis dicitur, scientia est morum regulas illas tradens, quarum beneficio homo recte, seu consentanee cum rationali sua natura, actiones suas liberas exigit. Haec itaque scientia, utpote quia altius bonum homini prae caeteris maxime proprium inquit, caeteris artibus seu practicis scientiis, medicina minime exclusa, anteferenda omnino est. Demum theologia moralis, quae non ad honestatem tantum naturalem, sed et supernaturalem in ordine ad finem ultimum homines conducit, suprema scientia practica merito dicitur, cui caeterae universim omnes, quoad omnia et singula ejusdem praecepta, parere debent.

Medicinae igitur proprium est decernere, quae ad corporis sanitatem servandam aut restituendam juvare possunt et valent. Ubicumque autem de honestate dubitatur alicujus remedii ad philosophiam aut theologiam moralem recurrendum est, nec medico, qua tali, illud independenter solvendi jus datur. Et haec maxime valent in casu praesenti, cum utique vehementer dubitetur, utrum, ad matris sanitatem et vitam servandam, licitum sit occidere seu destruere foetum. -

Rationibus istis coacti abortus defensores plurimi ad conscientiam appellant: « Le médecin », ait D. DECHAMBRE ², « qui prend la grave résolution de provoquer un avortement ou de brayer le foetus pour sauver la mère, obéit à quelque chose de plus impératif, à ce sentiment irrésistible qui le prend aux en-

1. Ibid. q. 2. 1, art. 1, c.

2. *Gazette médicale de Paris*, 27 novembre 1852.

trailles, en même temps que l'époux, les parents, les amis, tous ceux devant qui le problème est actuellement posé! Dans cette heure suprême, dit-il, il se fait dans la conscience une lumière devant laquelle se dissipent, comme l'ombre d'un nuage, toutes les obscurités du casuisme. On pèse d'une main le foetus, masse inerte, ébauche à peine commencée, et de l'autre la mère de famille en pleine activité sociale, source des affections les plus pures, centre des plus chers intérêts, utile, nécessaire dans le coin du monde où Dieu l'a placée¹; et, sentant une si énorme différence entre les deux, on ne raisonne plus, on ne consulte ni Liguori, ni saint Ambroise, on se rend à la voix qui vous crie de sacrifier l'enfant. Et cette voix, nous le croyons sincèrement, est la conscience du genre humain!... »

« Il est vraiment pénible », animadvertit hic D. Villeneuve, « de voir tant de talents dépensés en faveur d'une aussi mauvaise cause; d'une cause qui, si elle avait le malheur de prévaloir, jeterait la plus grande perturbation dans l'ordre social... D'abord, de quelle heure suprême voulez-vous parler? De l'heure à laquelle le médecin se détermine à provoquer l'avortement, de cette heure où la femme jouit de la plus parfaite santé (agitur enim de abortu procurando in praegnante nimis arcta), et ne comprendrait pas même le danger futur dont elle est menacée, si le médecin ne le lui avait assuré. Peut-on appliquer cette expression d'heure suprême à ce moment de l'avortement, que l'on choisit avec le plus grand calme et au milieu de la sécurité apparente la plus complète? Et c'est cette heure suprême que M. Dechambre a choisie pour dire qu'il se fait dans la conscience une lumière devant laquelle se dissipent toutes les obscurités du casuisme! »

Sed dicet forsitan abortus ille defensor, saltem argumentum valet pro casu praegnantis ob foetum graviter decumbentis et in « hora suprema » versantis. Tunc enim ipsa conscientia « illuminatur » et quid

1. Recolas quae supra, p. 175 narravimus, scilicet mulierem praegnantem, quae totius disputationis istius occasionem praebuit, vilem fuisse metricem!

agendum dictitat. De qua re ita imprimis Dr ROUXEAU « La conscience!.. Oui, sans doute, c'est un guide éclairé que le Créateur a mis au fond de notre coeur, et dont il faut respecter les avis. Mais cette conscience ne relève-t-elle donc que d'elle-même? ne reconnaît-elle la suprématie d'aucune autorité? ne peut-elle pas être aveuglée, égarée par une éducation mauvaise? ne peut-elle pas être étouffée sous la pression d'une immense douleur? ne peut-elle pas transiger avec des intérêts impérieux qui s'imposeront violemment? »

Dicimus igitur conscientiam, si proprie sumatur, « actum esse quo scientiam nostram ad ea quae agimus applicamus ¹. » Scientiam de honestate alicujus actus non dat, sed supponit. Caeterum per « conscientiae instinctum » non aliud quam *sensum communem* intellexisse auctores isti videntur. Sed sensus communis invocatur utique ubi de primis et fundamentalibus legis naturalis principiis in se spectatis agitur, minime vero ubi quaestio movetur de dubia applicatione eorundem ad particularem casum. Remanet ergo ut ab alio superiori atque lucidiori sole luminis radium quaeramus, ad solvendum et discutiendum dubium, de quo disputatur, magis idoneum.

PROPOSITIO III.

Quia absolutum jus in vitam hominis soli Deo Creatori competit, atque Deus legislator supremus homini praeceperit, dicendo: « Insonem et justum non occides », quicumque humanam prolem in utero clausam abigi aut destrui licite aliquando posse contendit, id convincentibus rationibus demonstrare tenetur.

Stabilita atque declarata intrinseca praesentis quae-

1. S. THOM., I q. LXXIX, art. 13.

2. Exod., XXIII, 7.

stionis indole et natura, necnon genuino fonte semel aperto, ex quo principia solutionis ejusdem atque argumenta desumamus oportet, jam polemicae nostrae disputationis ordinem mox enunciata propositio determinat. Solvenda utique quaestio haec est: *Utrum ad salvandam vitam matris praegnantis, aliquando licitum sit abigere seu occidere prolem ejus*. Triplex responsio excogitari potest: alia scilicet universim negans hoc esse licitum; alia simpliciter affirmans aliquando hoc licere; alia cum distinctione tenens nunquam esse licitum id velle aut facere voluntario, ut aiunt, directo, sed aliquando licere voluntario indirecto. Tribus istis sententiis in oppositum pugnantibus, affirmamus possessionem ita stare pro prima, ut onus probandi duabus alteris potius incumbere dicendum sit.

Sane cum ad superiora juris naturalis principia respicimus, hoc prae caeteris eminere animadvertimus, nempe: vitae humanae dominium ad Deum unice spectare. « Primo enim partes quibus homo constat, animus scilicet et corpus unus Deus pro libera sua voluntate ex nihilo eduxit ac continenter conservat. Igitur unus Deus humanae vitae absolutus dominus est habendus... Praeterea vita humana in intima animae corporisque conjunctione potissime consistit. Jam vero unus Deus hujusce conjunctionis est auctor... Cum itaque non alius quam Deus hominis vitam condiderit ac conflaverit, profecto non alius quam idem summus rerum Opifex, aut saltem qui ejusdem auctoritate merito censeatur instructus, eandem destruere atque extinguere jure potest ¹. »

Sensu plane eodem quinta decalogi lex intelligenda est. Auctore enim S. AUGUSTINO Deus per praeceptum: *Non occides*, hominibus, non vero sibi, potestatem ho-

1. SOLIMANI, *Institutiones Ethicae*, etc., t. I, pag. 240.

mines occidendi abstulit; unde Deut. XXXII ait: *Ego occidam et vivere faciam*. « Est ergo, » ait D. THOMAS, « licitum illis, qui mandato Dei occidunt, quia tunc Deus facit: omnis enim lex mandatum Dei est. (Prov. VIII.) *Per me reges regnant et legum conditores justa decernunt*; et Apostolus (Rom. XIII): *Si malum feceris, time; non enim sine causa gladium portat, Dei enim minister est*. Moysi quoque dicitur (Exod. XXII): *Maleficos non patieris vivere*. Id enim quod licitum est Deo, licitum est et ministris ejus per mandatum ejus. Est ergo sensus: Non occides propria auctoritate ¹. »

Igitur qui se licite pōsse prolem in praegnante aliquando occidere contendit, authenticis atque indubiis testimoniis probet necesse est, se non sua sed Dei auctoritate atque mandato id esse acturum.

Non secus de iis dicemus, qui idem aliquando licere volunt, ex eo quod, cum de salvanda matre agatur, occisio non directa sed indirecta censenda sit. Scriptorem aliquem novimus, qui hac de re ita sermocinatus est: « Dicimus ergo quod generale principium supra enunciatum: *Non occides*, opus habet, ut alicujus sit valoris, determinari ad occisionem directam, secus inciditur in omnes exceptiones quas faciunt theologi: « Non occides, observat GURY, directe et privata auctoritate, *Conc.*; secus exceptiones admitti possunt et debent. Quod deinde in embryotomia occisio sit directa asseritur ab adversariis, sed probaturne ² ? » — In his non positio sed subversio status quaestionis habetur. Et re quidem vera, embryotomia prolem immediate, per ferrei instrumenti applicationem, foetum trucidat et occidit. Quinto decalogi praecepto innixi, quasi a priori dicimus: *Non licet*, neque amplius efficere cogimur. Si quis secus sentiat et putet istud li-

1. Opusc. IV, *De decem Legis praeceptis*.

2. Daniele VISCOI, *l'Embriotomia*, p. 270.

cere, quia est occisio *indirecta*, hoc probet et argumenta ejus ad severam, quippe de re gravi agitur, trutinam revocandi, jus penes nos erit. Methodum eamdem in solvenda quaestione de liceitate abortus sequendam esse, ex hucusque dictis quisque intelliget.

PROPOSITIO IV.

Medicalem abortum aut embryotomiam honestam et licitam esse, evinci omnino nequit ex mero ordine utilitatis aut necessitatis ejusdem ad temporalem vitam matris servandam.

Utilitatis aut necessitatis ordinem ad servandam vitam matris medicos quamplurimos, in solvenda praesenti quaestione, unice aut principaliter considerare diximus, et quidem tales non materialistas tantum, seu sic dictos liberos cogitatores invenimus, verum etiam et christianos non paucos, in scientiis sane philosophicis parum instructos. Talis utique se prodit egregius atque caeteroquin christianissimus vir, qui dum obstetriciam artem doceret, haec nobis rescribere benigne dignatus est:

«... Je me permets de vous faire connaître mon opinion sur la question de l'embryotomie, quel que soit d'ailleurs le procédé à l'aide duquel on la pratique. — « Tu n'attenteras pas à la vie « de ton prochain; homicide point ne seras de fait ni de consentement. » Tel est le précepte divin et que tout chrétien doit accepter et suivre; mais les sociétés en se constituant se sont vues dans la dure nécessité de l'enfreindre dans l'intérêt de leur propre conservation et de celle de leurs membres. Comment ce qui est licite dans un cas, cesserait-il de l'être dans un autre? Poser la question de l'embryotomie *in abstracto* ne me paraît pas le moyen d'arriver à une solution vraiment utile et conforme aux intérêts de la morale, de la science et de l'humanité. Aux

deux opinions qui s'excluent, parce qu'elles sont l'une et l'autre absolues pour l'affirmative ou la négative, il me paraît plus rationnel d'admettre une manière de voir qui, fondée sur l'appréciation rigoureuse des faits, permette de faire l'application de l'axiôme: *In medio virtus*. C'est vous dire que, dans ma pensée, l'embryotomie peut être quelquefois nécessaire, et *partant* on ne peut plus licite dans certains cas, tandis que dans certains autres, on devra, contrairement à l'opinion de praticiens fort recommandables d'ailleurs, lui préférer même l'opération césarienne si conspuée aujourd'hui... »

Itaque, juxta auctorem hunc, ibi licet instrumentis discerpere infanтем vivum in sinu matris, ubi ad hujus vitam servandum id necessarium esse judicatur. Honestas seu liceitas embryotomicae operationis deducenda foret, non jam ex ipsa extrinseca sui natura, neque ex habitudine ejusdem ad infanтем qui occidendus est, sed ex relatione ad procurandum *ut utile* matris temporaneum, corporis nempe bonum physicum. Quae utique theoria implicite supponit atque declarat legitimam fore morum regulam qua statueretur: necessarium et licitum converti, quotiescumque de mediis agitur ad propriam vitam temporalem salvandam, imo et ad consequendum bonum quodcumque notabile vitae conservationi aequivalens, puta honorem, bonam famam, etc. Quantum autem haec a vero aberrant, quis non videt? Sane « actionum moralitas ab earum utilitate aut necessitate, ad praesentem vitam pertinente, omnino diversa est. » Apud populos omnes idea utilitatis praesentis, et idea officii, sunt duae notiones omnino diversae, vocibus plane diversis expressae (l'intérêt, le devoir). Officium seu virtus societati universae utilis, in praesenti vita semper est, sed non item, saltem in hac vita, singulis individuis. Qui propriam utilitatem ut unicam regulam suarum actionum sectantur, contemptui et odio passim habentur, et egoismi nomen ipsum omnes detestamur.

De qua re ita D. HUBERT: « Qu'est-ce que l'utilité? Est-ce une base en droit? Mais non: c'est simplement une chose de fait, qui détermine souvent l'action individuelle ou sociale, mais qui ne peut, par *elle seule*, légitimer cette action... Supprimez l'idée de justice, ne voyez plus que l'utilité, et les droits du faible sont partout et toujours à la merci des intérêts du fort; la destruction des enfants trop nombreux, des malades incurables, des vieillards impotents, devient chose logique. C'est, il est vrai, la justice des sauvages. Mais pour nous, le sacrifice de l'enfant ne saurait se justifier uniquement par les avantages qu'il procure soit à la société soit à la famille. Pour nous, ni l'individu ni la société n'ont droit de sacrifier, nous ne disons pas un individu tout entier, mais le moindre droit d'un individu, si au motif d'utilité ne vient se joindre la sanction supérieure et rigoureuse d'un principe moral. La justice en un mot, doit toujours avoir le pas sur le bien-être. Toute morale est là; elle n'est même que là ¹ » — Sensus plane eodem in Nannetensi medicorum academia D. ROUXEAU sermocinatus est, sic aiens: « L'utile!... Qu'on me permette d'en finir avec ce mot, avec ce principe affreux dont vous n'avez pas calculé toutes les monstrueuses conséquences. Je ne connais pas une lâcheté, pas une infamie que ce mot ne puisse légitimer et qui ne puisse, en arborant le drapeau de l'utilité, parader aux yeux du public comme une bonne action. Ecoutez à ce sujet M. VILLENEUVE:

« Si l'on consacrait le principe que l'on peut tuer sans remords un enfant pour sauver la mère, on verrait bientôt que les cas qui réclameraient ce sacrifice de l'enfant, iraient se multipliant de plus en plus. Car, pourquoi les médecins résisteraient-ils à provoquer l'expulsion d'un *fœtus* dont la présence dans le sein maternel, compromet à la fois l'honneur d'une femme subjuguée par un moment de faiblesse, trouble le repos d'un mari et détruit la considération d'une famille honorable? Est ce qu'on ne fera pas facilement comprendre à un médecin imbu des funestes doctrines de la philosophie moderne, que l'honneur d'une femme ne peut être mis en balance avec la vie chanceuse d'un enfant, qui n'est pas encore né et dont la vie est

incertaine dans le présent comme dans l'avenir? Que l'honneur est préférable même à la vie d'une mère qui ne saurait la supporter, qu'au prix d'une honte qui la poursuivrait jusqu'à la fin de sa carrière, si elle n'en faisait disparaître la preuve avant qu'elle ne fût rendue évidente...

« Si vous proclamez le principe de l'utilité particulière ou générale comme base nécessaire de nos actions, vous devez l'admettre chaque fois qu'il cherchera à s'imposer. Le sacrifice des vieillards inutiles, des idiots, des infirmes, des enfants trop nombreux, deviendra légitime à ce point de vue.¹

« Tenez, voici un fait que racontait en quelques mots un journal de l'année dernière; les calculs de l'intérêt s'y présentent dans toute l'horreur de leur logique, bien qu'étranger à la question, il peut servir à l'éclairer.

« Un paysan russe était sur son traîneau avec sa femme et ses cinq enfants. Une bande de loups affamés a flairé cette proie offerte à sa voracité. Ils se jettent sur les traces de cette pauvre famille emportée par la rapidité de l'épouvante et du désespoir. Hélas! cette fuite ne retardera que de quelques instants une affreuse catastrophe. Surexcités par une faim terrible, les loups gagnent de vitesse et dévorent avec une effrayante rapidité la distance qui les sépare du traîneau. Sans armes contre tant d'ennemis, le malheureux père stimule de toutes ses forces l'ardeur emportée de ses chevaux!... Inutiles efforts!... Les loups ne sont plus qu'à quelques pas du traîneau... Il faut pourtant qu'il sauve au moins une partie de sa famille, même au prix d'un de ses membres; un de ses enfants, le plus jeune, disparaît au milieu de la tourbe affamée. Retardés un instant par cet affreux repas, les loups recommencent leur poursuite avec une ardeur nouvelle. Une seconde victime leur est abandonnée, sera-ce la dernière? Non. Deux autres enfants ont successivement le sort de leurs frères. Il n'en reste qu'un; et la chasse recommence plus ardente, plus furieuse. Il faut opter entre la compagne de

1. A quo scripta isthaec sunt, de nova condenda lege apud transmarios Status jam disputatum est quam temperato vocabulo « euthanasiae » vocant. Adeas, si placuerit, periodicum *New-York Herald*, sub die 10 martii 1906, et thesim invenies ita inscriptam: « *Projet de loi présenté par le Docteur R. H. GREGORY, devant le Conseil général de Iowa, prescrivant de mettre à mort les malades incurables.* »

toute sa vie et le dernier rejeton d'une famille prête à s'éteindre. Il n'hésite pas; ce dernier martyr d'un calcul impitoyable aura du moins l'avantage de rendre aux auteurs de ses jours la vie qu'il a reçu d'eux.

« Traduit devant les tribunaux par sa femme, cet homme a été acquitté! Pourquoi pas? Si vous ne voyez dans la morale qu'une question de chiffres, vous lui donnerez également un verdict de non-culpabilité; car sur sept personnes vouées à une mort affreuse, inévitable, il a su par un sacrifice cruel, mais nécessaire, en sauver deux... »

Absit ut christiana lex, cujus Auctor holocaustum se fecit pro hominibus, talem egoismum unquam approbet! Secus sentiant atque agant, qui praeter vitam miserrimam hanc nihil norunt et quaerunt. Quoad nos, hoc persuasum habemus, scilicet profuturum societati magis esse, qui aeternae justitiae principia, potius quam temporalem vitam, salvare curaverit. Scias itaque necessarium et licitum tunc solum converti, ubi de essentiali ultimo hominis fine agitur, quatenus utique ex eo ipso quod medium aliquod necessarium sit ad aeternam salutem consequendam, id honestum et licitum est ab omnibus habendum, minime vero regulam hujusmodi absolute admitti posse, ubi de bono mere temporali quocumque conservando aut obtinendo ageretur.

PROPOSITIO V.

Nulla legitima ratione cohonestatur abortus praeventivus apud mulierem sanam sed arctam; quapropter abortus talis provocatio tanquam capitale nefas haberi omnino debet¹.

Propositio haec contra solos tum veteres profanos tum hodiernos plurimos medicos instituitur, cum inter

1. Recolas nos de foetu animato sermocinari, neque foetum dari vivum et inanimatum admittere.

ecclesiasticos auctores nullus sit¹, qui istis in praesenti assensum unquam dederit, imo omnes, quibus occasio opportuna sese obtulit, explicite praeventivum abortum foetus animati damnaverint. Si ab medicis jam rationem suae sententiae quaeras, non aliam utique proferunt nisi hanc: Mulier praegnans nimis arcta est, ut vel maturum vel etiam septimestrem infantem edat; unde si abortus omittatur et accesserit dies partus, vel ad caesaream operationem vel ad embryotomiam deveniendum foret. At duae operationes istae chirurgicae, utpote periculis omnimodis refertae, in quantum fieri poterit vitandae sunt. Ergo ad abortum praeventivum recurrendum est.

Respondet: Si verae sint praemissae, magis utique juvabit ad *bonum physicum* mulieris recurrere ad praeventivum abortum, quam sinere ut praegnatio ultimum suum terminum attingat. Sed, quaeso, num ex hoc concludere liceat ad ipsam moralem rei honestatem? Minime sane, prout supra demonstratum est. Quid quod nequidem si ad meram salutem matris ordo spectetur, tanti roboris argumentum non est quantum obvio sensu forsitan videbitur; nam fatentibus medicis, « medicalis abortus provocatio innocua omnino operatio non est. Notabilis illa sanguinis perditio, quae abortum semper consequitur et artificialis organorum ex citatio ad actum generationis, cui tunc natura repugnat, tam perniciosos morbos secum trahunt et causant, ut abortus procuratio inter operationes recenseri debeat, quae saepe tam graves et periculosae inveniuntur quam ipsa caesarea sectio. » Sic testatur Dr CAPELLMANN². — Non secus alius medicus in Belgio

1. Cum haec scribebam (1883) nondum mihi notum erat quod in prioribus editionibus sui eg. operis de *Theol. Mor.* sic docebat P. LEHMKUHL: « Ex consulto abortum inducere etiam licere videtur in praesenti vitae maternae discrimine, quod per solam fetus immaturi ejectionem averti possit. Idque videtur applicari posse ad matrem quae tam arcta est, ut tempus praematuri partus expectare non possit. » In recentioribus editionibus auctor oppositum jam tenet.

2. De *occisione foetus* (1875).

scripsit: « Les partisans de l'avortement provoqué l'apprécient une opération simple, facile, inoffensive pour la mère qu'on soustrait, en la pratiquant en temps opportun, à l'embryotomie et surtout à l'opération césarienne. Nous serions curieux de savoir sur quoi on s'appuie pour tenir un pareil langage. Ainsi, connaît-on la statistique des avortements provoqués? Les hommes spéciaux pourraient peut-être assigner des proportions de maladies graves et de morts ¹, à la suite des avortements. » — Caeterum plura hic animadvertamus oportet:

Passim a peritis fallitur, cum mulier ad partum impar decernitur. « Combien ne relate-t-on pas de cas, » ait mox laudatus doctor « dans lesquels l'embryotomie était considérée comme une nécessité, où la femme s'est accouchée par les seuls efforts de la nature! Il est considérable le nombre des femmes dont le premier enfant a été sacrifié, et qui se sont accouchées plusieurs fois spontanément. » Tales in hac re definienda obstant difficultates, ut persaepe celebriores etiam medici incerti haereant, vel in judicando errent, prout sibi contigisse celeberrimus ipse Dr CAZEAUX, coram Parisiensi Academia (an. 1852), fatebatur.

Sed ponas feminam ita se habere ut naturali nixu maturam prolem edere certe unquam nequeat; remanet possibilitas praematuri partus, post septimum nempe ejus mensem, cum nihil sit quod partus hujusmodi artificialis procurationem illicitam reddat. Scias demum caesaream operationem, si, maturo semel foetu, eam omnino necessariam esse judicatum fuerit, tunc cum spe majori felicitis exitus institui posse. Sane consueto ad eam non devenitur, nisi ubi mulier ob longiores inefficaces conatus ad prolem edendam defatigata jam est, parumque temporis remanet ut saluti ejus consu-

1. Juxta D. Hermann ex 100 abortibus artificialiter provocatis 20 mortem matris causant. (CAPELLMANN.)

latur. In casu vero praesenti res aliter se habet. « Mulier enim », ita fere CAPELLMANN, « in qua ob arctitudinem abortus proponitur, persaepe caeteroquin sana est. Durante igitur praegnatione, medicus eam observare, atque tum physicas ejus vires tum fortitudinem moralem augere potest, ut opportuna die et hora, quas selegerit, sectio caesarea feliciter fiat. »

Itaque abortum procurare praeventivum est occidere certo foetum per operationem mulieri minime innocuam, ut ipsi vitetur non certa mors, sed dubie futurum periculum caesareae operationis, quae valde probabiliter mortifera non foret. Hoc autem esse illicitum atque capitale nefas, legis naturalis et divinae principiis et praeceptis infensum, nemo non videt.

PROPOSITIO VI.

Foetum unquam habere tanquam injustum vitae matris aggressorem non licet, neque jus apud illam est per embryotomiam seu medicalem abortum, defendendi vitam propriam.

« In eventu de quo agimus, ita RAYNAUDUS ¹, foetus non secus se habere videtur ad matrem praegnantem quam invasor ad eum qui invaditur... Tametsi foetus absque culpa imminet vitae matris, imminet tamen, ac proinde non secus ac invasor insanus repelli potest absque injustitia, etiamsi repelli nequeat nisi vitam ei eripiendo. Adhuc aptius et expeditius erit exemplum infantis baptizati, qui in angusto ponte obstet equiti fugienti insequentem hostem, a quo confodiendus absque dubio sit, nisi pergat equum urgere, quod tamen faciens vel infantem equinis pedibus obteret, vel detur-

¹. *De Ortu infantum per sect. caes.*, cap. IX, n. 13, 14 Op., t. XIV, p. 285 et 286.

babit in subjectum flumen. Quamvis enim talis infans non possit proprie dici invadere equitem, tamen quia occupando viam servandae equitis vitae necessariam, ponit obicem vi cuius actum erit de vita equitis, nisi infantem perdat: admodum graves doctores affirmant posse equitem absque injustitia fugam continuare, infante, si res ferat, obtrito vel dejecto in flumen. Atqui puer, quo superstite moriendum est matri, ut minimum ponit obicem conservandae vitae matris. Igitur, ut mater sit salva, non minus absque injustitia privabitur vita quam infans praepediens fugam vitae conservandae necessariam. »

Contra Raynaudi haec placita, cum cl. Bossio aliisque theologis moralistis, respondemus, quod in casu foetus « non sit neque possit dici aggressor matris neque formaliter, neque ulla ratione, nisi impropriissime et abusive. Licet ejus existentia in utero sit obex conservandae vitae matris, non posset absque injustitia et peccato homicidii potione venenosa, vel dilaceratione, vel obstructione, vel sectione uteri materni, aut alio remedio ipsi mortifero occidi et expelli, ut mater salva conservetur: quia nec matri, sicut et nulli alii privato competit jus directe et per se seu actione de sui natura et etiam intentione operantis directa ad illius mortem, occidere innocentem, licet occisio non intendatur directe ut finis ultimus, sed ut medium, quo non adhibito, salus propria occidentis periret. »

Sane injustus aggressor dicitur ille, qui injuste aliquem aggreditur, h. e. actionem facit ad quam jus non habet et quae in damnum alterius vertitur. Qui nihil aut solum id ad quod jus habet, agit, aggressor utique sensu vero non est. Talis autem invenitur foetus seu proles in materno utero inclusa. Quae egregie hac de re cl. Dr HUBERT scripsit, ad usum potius medicorum, referre hic liceat:

« Toute attaque suppose une action. Un être passif ne saurait être considéré comme agresseur, à moins d'admettre une agression passive, ce qui implique contradiction dans les termes. L'enfant est resté complètement étranger à sa conception, et, dans l'état de nos connaissances, il est impossible de dire s'il *prend* ou s'il *reçoit* les liquides et l'espace nécessaire à son évolution. Reconnaissons toutefois qu'il ne se comporte pas à la manière d'un corps inerte, qu'il jouit d'une certaine activité, qu'il se développe vitalemt en vertu d'une force propre, et que ce développement constitue un fait nuisible à la mère.

« Si, forçant un peu la signification du mot, on qualifie ce fait du titre d'attaque, est-elle injuste aux yeux de la morale?

« L'injustice d'un acte doit s'envisager à un double point de vue: au point de vue de celui qui le pose, au point de vue de celui qui s'en trouve lésé.

« Au point de vue de celui qui le pose, l'acte n'est injuste que quand son auteur sort de la limite de ses droits; *nam qui suo jure utitur nemini facit injuriam*. Lorsque les sphères individuelles sont bien distinctes et indépendantes, l'homme ne peut empiéter sur celles du prochain sans sortir de la sienne propre, et l'agression, si elle a lieu, présente sûrement les caractères de l'injustice. Ainsi l'assassin, le fou furieux, en nous frappant, commettent un acte injuste, parce qu'ils compromettent notre existence, en même temps qu'ils sortent de la sphère de leurs droits.

« Mais l'enfant qui se développe dans le sein de sa mère n'est pas dans les mêmes conditions; car si on lui reconnaît un seul droit, ce doit être avant tout celui de vivre et de se développer conformément aux lois de sa nature. A ce point de vue, son développement ne peut donc être considéré comme un acte injuste, et s'il constitue un mal, *c'est un mal de force majeure* sans moralité aucune.

« Pour celui qui se trouve lésé, l'acte est injuste dès qu'il y a empiétement sur ses droits et qu'il n'a rien fait pour légitimer cet empiétement. Or, dira-t-on, la mère a le droit de vivre et le développement du fœtus porte atteinte à ce droit, et comme en concevant elle n'a fait qu'un acte naturel parfaitement légitime,

elle doit conserver le droit de réagir contre le danger qui la menace.

« Ce raisonnement serait peut-être juste, si le danger procédait d'un tiers envers lequel elle ne serait liée par aucune espèce d'obligation; mais en concevant librement, la mère a pris envers son enfant un de ces engagements que l'on désigne sous le nom de *quasi contrat*, c'est-à-dire, qu'elle a posé un de ces faits volontaires d'où résultent pour elle des obligations réelles, positives, et pour lui des droits naturels corrélatifs.

« En vain dira-t-on que, si la mère a pris l'engagement tacite de nourrir le fruit de ses entrailles, c'est uniquement dans la pensée qu'elle le pourrait sans s'exposer à un danger aussi grave que celui de l'opération césarienne. Ce serait prétendre que la morale n'oblige que quand sa pratique est facile; ce serait prétendre que le milicien enrôlé volontairement et chargé de la défense d'un pont, peut abandonner son poste sous le prétexte qu'en s'engageant il n'a pensé courir que les chances d'une guerre ordinaire. Pour lui cependant il ne s'agit que de l'omission d'un devoir, tandis que pour la mère, il s'agit en outre de la violation d'un droit, d'un foeticide par *commission*.

« Remarquons, d'autre part, que c'est elle-même qui a mis l'enfant dans une position qu'il ne pouvait refuser¹, qu'il ne peut changer, et *dans laquelle il se conforme aux lois de sa destinée*, de sorte que, en provoquant sa ruine, elle écarte un péril dont elle est en réalité l'auteur et la cause première. Or s'il est permis de se défendre contre ses propres actes, c'est, nous semble-t-il, à la condition que ce ne soit pas au détriment d'un être innocent.

« Si l'enfant ne sort pas un instant de la sphère de ses droits, si son attitude à l'égard de sa mère ne présente nullement les caractères d'une agression injuste, si le mal qu'il constitue est un mal sans moralité, de force majeure, et si, comme fait matériel ce mal dérive de la mère elle-même², on ne peut

1. CANGIAMILA l'avait déjà dit: *Infans non est invasor injustus, sed a natura coactus cujus auctor est Deus*. (Op. cit., l. I, cap. III et IV.) Nous modifions cette pensée: *Infans non est invasor injustus, sed a matre ipsa coactus*.

2. *Prae omnibus aliis causis difficultatem aut impossibilitatem partus induci facit arctitudo mulieris*.

soutenir qu'en le repoussant par un fœticide, celle-ci réunisse les conditions voulues par la légitime défense.

« L'embryotomie ou le fœticide, n'est donc pas justifiable; c'est la violation des droits d'un tiers, c'est un mal *positif*, *malum ab intrinseco*, que la fin ne peut légitimer. »

Et haec contra probationem valeant, quam ex amentis positiva aggressionem deduci voluit RAYNAUDUS. Ad innocentis autem infantis exemplum quod spectat, cum laudato Bossio rursus dicimus, quod etsi puer dormiens aut claudus in hypothesi sit equiti hostem fugienti « obex ad vitae conservationem atque praecipitium in flumen evitandum, tamen illi vim nullam affert, neque est aggressor injustus neque formaliter neque materialiter, sed est justus possessor viae ac loci in quo jacet, seu existit aut ambulat; et consequenter non licet puerum aut dormientem aut claudum assumere et projicere in flumen, aut impellere, ut sic eques in via possit insistere et proprium praecipitium evitare. Peccaret, si id faceret, contra justitiam, et esset reus homicidii. Ita in praesenti casu nostro, cum foetus sit in legitima possessione uteri materni, tanquam loci sibi a natura ipsa constituti, neque ullam vim matri morbo laboranti vere et proprie, seu per actionem positivam de sui natura laesivam matris, ab eodem proxime et immediate effluentem afferat, sed tantum passive sit obex conservandae vitae matris. » Quare nulli licet ipsum ab hoc loco amovere aut occidere.

Sed, ais, auctores plures et graves consentiunt licitum fore, equitem equi pedibus puerum aut dormientem aut claudum conterere ad salvandam vitam propriam. Ergo et matri licebit ad vitam conservandam permittere ut occidatur foetus. Responsum in alia propositione accipias.

Scholion. — Apud theologos olim acriter disputabatur, utrum « liceat matri in morbo extremo constitutae sumere pharmacum ad expellendum directe foetum *inanimatum*? » — « Prima sententia ait S. ALPHONSUS ¹, affirmat, eamque tenent gravissimi auctores. Ratio tum quia cum foetus ille sit pars viscerum, non tenetur mater eam servare cum tanto vitae discrimine; tum quia mater eo casu potest illum expellere, tanquam suae vitae aggressorem... » Secunda sententia communior negat quia allatae « rationes etiam probant licere potionem sumere directe tendentem ad expellendum puerperium jam animatum, quod nemo admittat: quia etiam tum foetus invadit et fortius cum sit robustior, et plus alimenti absumat, magisque naturam offendat ². »

Ex his hodierni quidam concludunt: Ergo, stante plurium gravissimorum auctorum doctrina, foetus ut vitae matris aggressor, in casu, recte haberi potest.

Respondeo distinguendo consequens: Si modus loquendi plurimorum auctorum consideretur, dicendum est sensu aliquo, improprio et analogo, foetum in casu matrem invadere et considerari posse tanquam vitae ejus aggressorem: *Concedo*; — dicendus est foetus talis vitae maternae aggressor, ut contra eum liceat principiis uti a naturali jure statutis contra injustum vitae invasorem ab extrinseco: *Nego*. Hujus distinctionis veritas et ratio apparet quia passim auctores primae sententiae dicunt, quod « tali casu foetus est *quodammodo* aggressor materni obitus; » matrem « *quasi* aggredditur, sicuti pravi humores censentur invasores naturae; seu brachium putridum, et semen nimis abundans aut corruptum, corporis sanitatem invadit. » Quare cum de foetu animato sermocinantur jam amplius eum

1. *Theol. mor.*, l. IV, n. 394.

2. Ita SANCHEZ, LESSIUS, DE LUGO etc.

abigere seu occidere non sinunt, quia, ait SANCHEZ, « nefas capitale est et intrinsece malum cooperari directe innocentis neci, licet hoc fiat ob alium finem bonum et honestum, cum non sunt facienda mala ut eveniant bona; » et testatur idem auctor quod ita sentiunt doctores omnes.

Quoad auctores alterius sententiae, polemice contra adversarios argumentum injustae aggressionis urgent, ut probent quod illud, si aliquid valeret, nimis probaret et ad absurda duceret. « Si liceret, ita DE LUGO, expellere foetum inanimatum ratione invasionis, qua mater a foetu invaditur, liceret etiam ejus abortum procurare post animatum foetum; cum non minus possit innocens se quacumque via defendere ab invasore animato quam inanimato ¹. » Quare inde non conficitur argumentum validum, quo cohonestetur medicalis abortus aut foetus occisio ad salvandam matrem.

Corollarium. — Ex hucusque expositis deducere est, quantum infirma, ad probandam abortus atque embryotomiae liceitatem, argumenta sint, ab D. CAZEAUX sive ex Scripturis sive ex jure belli contra inimicos, sive ex jure principis occidendi reos deducta. In argumentis hujusmodi refellendis insudare magis non juvat. Unum silere nolumus, scilicet inepte medicos quosdam contendere, se, cum in casu particulari de necessitate embryotomiae judicent, publicum tribunal constituere ad instar magistratuum qui alicujus criminis reum condemnent.

1. *De justitia et jure*, disp. x, sect. v, n. 130.

PROPOSITIO VII.

Incassum hodierni quidam, ut embryotomiae aut abortus liceitatem defendant, ad principia in jurium collisione servanda appellant, atque immerito jura matris ad vitam prae foetus juribus fortiora esse contendunt.

Auctor aliquis modernus ¹ liceitatem embryotomiae sustinens, atque rationes ab RAYNAUDO aliisque in ejus favorem propalatas perpendens, has omnes et singulas tanquam inefficaces rejicit, maxime ratiocinium injustae aggressionis ex parte infantis « parum serjum » declarans; novum autem ineluctabile ipse putat invenisse argumentum, hucusque inobservatum, quod ita audit:

Juxta auctores maximae notae, qui de jure naturali scripsere, puta LIBERATORE, TAPARELLI, VECCHIOTTI, ubicumque occurrit pugna jurium, jus fortius est praeferendum; — Atqui in casu de quo agitur existit pugna inter jura matris et infantis; — Ergo vita istius est praeferenda in cujus favorem pugnat jus fortius. — Porro jus fortius stat pro matre, quippe quae cum ordine naturae magis connectitur, in ipsoque altiorem locum occupat; — Ergo, in casu, mater praeferenda est filio, quem propterea occidere licet, ut illa servetur. »

In hujusmodi ratiocinio sciendum imprimis est nihil novi inveniri. Et re quidem vera, sic jam, saeculo XIX ineunte, Dr NAEGELE scribebat: « Hoc in universum statuendum est: ubicumque inter leges naturae ejusmodi pugna locum habet, ut is, cujus jura innata impugnantur, jura laedat, adest casus necessitatis in

1. APICELLA, *La Craniotomia considerata in riguardo alla morale.*

quo juris norma locum habet: lex civitatis excusat laesionem in ejusmodi casu illatam. » Et paulo inferius docet matrem, ubi ejus et infantis jura ita sibi repugnant, « ut vitam suam servet, foetum occidendi jus habere. »

Ad argumentum ipsum, sic respondemus:

Ad Majorem: Juxta allatos auctores maximae notae, ubicumque occurrit pugna jurium, jus fortius est praeferendum; *Distinguo:* Et hi auctores principium tale statuunt discurrendo de casu praesenti: *Nego;* — discurrendo in genere: *Subdist.:* Et tunc, aiunt, jus fortius praeferendum est, si id fieri possit, quin ad medium recurratur per se malum: *Conc.* — Secus: *Nego.*

Ad Minorem: Existit pugna inter jura matris et infantis: *Dist.* indolis omnino specialis: *Transeat;* vere et propria dicta: *Nego* vel *Subd.:* Et tunc praevalere debet jus matris, quatenus non recurrendum sit ad medium intrinsece malum, prout est innocentis occisio: *Conc.* — Secus: *Nego.*

Caeterum ipsius rei veritate coactus D. NAEGELE fassus est, quod « pugna jurium matris et foetus peculiaris est indolis. »

Sed vero dari pugnam jurium in casu non concedimus. Talis utique pugna tunc solum existere censenda est, ubi jura plurium formaliter cadunt in idem. Sic pugnant et opponuntur jura duorum virorum, qui in naufragio eamdem insimul trabem occupant unum tantum hominem sustinendi capacem. Quaenam autem sint dicas velim jura matris in partu cum foetus seu infantis juribus pugnantia. « Mater, sane ais, jus habet ne ejus vitam foetus aggrediatur. » — Hoc transmissio et non concessio (nam foetum aggressorem haberi ex supra dictis non licet), nil sequitur: nam collisionem jurium esse invasum inter et injustum invasorem, quis unquam dixit? — Instas dicendo: — « Matri jus est foetum ceu causam mortis indebitam amovendi, etiam

illum destruendo, si secus amoveri nequeat; foetus, ex quo est homo, jus habet ad vitam: en jurium conflictus. »

Verum enimvero de hoc praecise quaeritur: utrum necne penes matrem jus sit talem causam mortis, foetum destruendo, amovendi, quare, te sic ratiocinantem in petitionem principii incidisse, fatearis necesse est.

Itaque negamus argumenti conclusionem, scilicet « vitam, in presenti casu, istius esse praeferendam in cujus favorem pugnat jus fortius. »

Sed neque concedendum est quod *Minor subsumpta* enuntiat: fortius nimirum stare jus pro matre quam pro infanti seu foetu, ex eo quia illa cum ordine naturae magis connectitur. Non enim connexio haec radix est seu fundamentum juris, quod singulis hominibus inest ad vitam, neque ex talis connexionis majori vel minori gradu, ponderare jus istud licet. Homo omnis, etiam eremiticam et ab societate alienam vitam ducens, aequali jure naturali potitur, ne indebito in suo esse vitali laedatur.

PROPOSITIO VIII.

Praemissa apud theologos notissima distinctione inter voluntarium directum et indirectum, embryotomia atque abortus medicalis procuratio habendae sunt, ut directe volita prolis occisio seu interitio.

Contra hos urget propositio qui sentiunt, quod a « spectata voluntate seu intentione operantis, » abortum procurare, ad salvandam matrem est *indirecte* tantum causare mortem prolis. Hoc, ait cl. BUCCERONIUS¹, falsissimum omnino est et perniciosissimum. *Falsissi-*

1. In supplemento ad biblioth. L. FERRARIS), verbo Abortus.

mum: nam, stante a parte rei *actione directe procurante* abortum, non nisi illusorie quis affirmare potest se abortum non intendere, sed matris e. g. sanitatem, et abortum duntaxat permittere. Etenim impossibile est quod quis humano agens modo non intendat illud ad quod ejus actio directe ordinatur, tanquam medium *per se primo* ad illud conducens. — *Perniciosissimum*: nam nullum est peccatum opere exteriori patratum, quod illa doctrina cohonestari non posset. Quamvis *actione directe procurante pollutionem*, hanc quis in se procuret, si tamen id faciat intentione, e. g. sanitatis, nil certe tunc peccaret! »

Quantum sanis moralitatis actuum principiis haec consona sint, fusius jam exponamus. Craniotomicae operationis patronum imprimis audiemus, tenentem in ea non solum indirectam haberi prolis occisionem, sed « directam hanc esse non posse. » Sane, ait, ad craniotomiam tunc recurritur, ubi proles naturaliter ad lucem edi impossibile comperitur. Quare chirurgica haec operatio per se et intrinsece foetus extractiva est non occisiva, cum non tendat ad infantem occidendum. Formaliter atque in mente operantis est aliquid incompletum se referens ad operationem completam, quae sane est natura sua extractiva prolis. Quo posito, mors prolis accidit praeter intentionem seu indirecte, ac proinde potest permitti. Insuper operatio eadem, etiamsi seorsim spectetur, duplicem obtinet effectum: occidit utique puerum; sed insimul ipsum proxime disponit ut extrabatur et ita salvetur mater. — Demum idem auctor ad nota exempla appellat, nimirum equitis fugientis inimicum per viam angustam in qua jacet infans vel dormiens; vel interficientis innocentem, qui pro scuto inservit invasori vitam injusto oppugnanti, dum non potest aliter occidi injustus aggressor et non potest vita propria aliter defendi. In utroque casu communiter docent theologi nonnisi indirectam

obtinere innocentis occisionem. Ergo idem dicendum est in nostro consimili casu.

Ut quid valeant ratiocinia isthaec intelligas, perspectam habeas theologicam de directo atque indirecto voluntario doctrinam, necesse est. Itaque sunt quae homo appetit et vult in se quatenus ei placita, et immediata apprehensione sibi conciliat; alia sibi procurat mediate et haec vult tum in se tum in causa, alia deum licet minime ei placeant, vult tamen in causa. Titius dulciola ob delectationem ex eis fruendam manducat, quamvis praevideat stomachum exinde detrimentum probabiliter esse passurum. Dulciola utique vult in se, delectationem in se et in causa, stomachi fastidium non vult in se, sed dicendus est velle in causa quam libere, ob alium effectum in se volitum, admittit. Jam vero quodcumque homo vult in se, *directe* dicimus volitum, et *indirecte*, quod solum vult in causa. Ad voluntarium igitur indirectum essentialiter requiruntur duo, scilicet: 1) ut actus per se et natura sua plures habeat immediatos effectus; — 2) ut in unum saltem effectum voluntas agentis non tendat, sed permissive illum admittat, cum reapse alium ob effectum agat.

Dixi effectus esse debere, non simultaneos ac si eodem temporis instante produci necesse foret, sed *immediatos*, ita ut effectus unus ex causa non fluat mediante alio effectu: sic cibus stomacho fastidium non causat ex eo quod sit dulcis palato, sed quia ex natura sua stomacho contrarius est. Caeteroquin agens ob effectum unum immediatum directe velle censetur omnem effectum alium quem sciverit necessario ex priori consecuturum; sic qui stipulam in horrea accendit totius horreae destructione atque agricolae detrimento reus erit.

Hisce universim praemissis, ad praesentem disputationem magis respiciendo, cum cl. BALLERINIO ita sen-

tiendum ab omnibus est, nimirum: « Ut licite possis causam ponere mortis (puta innocentis), oportet ut occisionem neque ut finem intendas, neque assumas ut *medium ad alium finem* (utroque enim modo directe eam velles); sed tantum indirecte eam inferas, scilicet ponendo causam istius mortis, non propter conjunctionem quam eadem causa habet cum eo effectu seu morte innocentis, sed solum propter conjunctionem quam habet *aeque immediatam* cum alio effectu. » Sic licet subvertere in bello justo moenia vel turrim, in qua multi innocentes opprimuntur, quando necessarium est ad victoriam. Pari ratione utique excusatur, qui non potest se aliter defendere ab hoste insequente, quam fugiendo per angustum iter, ubi conculcat pedibus equi infantem, aut aliquem claudum. Similiter demum licet te interficere innocentem, quem pro scuto assumpserit invasor vitam tuam injuste oppugnans, dum vitam propriam aliter defendere non possis. In triplici hoc casu unius actus sunt duo effectus aëque immediati, ad quorum alterum salvandi scilicet vitam propriam, qui solum est in intentione, jus habet qui operatur. Secus dicendum foret, si v. g. fugiens per viam angustam, ne forte expavescat equus in quo insidet, puerum ipse manibus propriis assumeret et occideret, vel projiceret in flumen, ut deinde securius equus transeat

Quam doctrinam gravis DE LUGO, exemplum injusti invasoris explanans, sic egregio sermone exponit:

« Et imprimis quaeri solet, quando injustus invasor protegit se, opponendo tibi infantem innocentem, ne a te percuti possit, an liceat, si aliter eum non potes ferire, per ipsum etiam infantem oppositum eum petere? Negare videntur alii. Alii communiter et verius affirmant. Ratio est, quia sicut actio ejus qui comburit innocentes in turri simul cum nocentibus, licita est, quia ex intentione agentis solum tendit ad comburendos

nocentes, licet hic et nunc non possit combustio horum separari a combustione illorum; sic actio qua homo petit invasorem injustum, ex intentione agentis solum tendit ad feriendum illum, *licet hic et nunc non possit ictus ille non laedere simul innocentem intermedium propter localem conjunctionem utriusque*. Ergo, sicut combustio illa licita est, sic et ictus iste; utitur enim jure suo gladium dirigens ad nocentem per viam illam rectam; per accidens autem est, quod in illo spatio intermedio inveniatur etiam innocentem... Adverte tamen, » ita pergit egregius auctor, « pro hoc et aliis casibus, quando dicimus licere occisionem innocentis aliquando, *quando ipsa non intenditur*, sensum non esse quod ipsa non intendatur ut finis, ita ut licita sit quando assumitur ut medium ad occidendum nocentem; hic enim sensus falsus esset; nam *sive intendatur ut finis, sive eligatur ut medium, semper est illicita si directe eam velis...* Si ergo occideres innocentem, volendo hoc ipsum ut occidere posses nocentem, jam directe velles et intenderes occisionem innocentis, quod quidem licitum nunquam est. Unde in casu proxime adducto, si videns te non posse occidere invasorem, qui se infante protegit, nisi prius rumpas infantem, atque ita libere possis postea alio ictu hostem petere..., actio illa erit illicita, *quia ille ictus directe, et per se tendit ad mortem infantis, quam assumis ut medium ad occidendum postea hostem.* »

Ad rem nostram quod spectat, scias genericam embryotomiae (ἐμβρυον τέμνω) appellationem ad chirurgicas omnes operationes se extendere, quibus peritus foetum, qui naturales matris vias transire nequit, occidendo ad hujusmodi transitum aptum reddit. Sunt autem principales istae operationes: *craniotomia* seu *cephalotomia*, *decollatio*, *exenteratio*. Prior foetus cranium perforat, ut, exeunte cerebri substantia, hoc

volumine minuatur; altera foetus decollatur, ut extrahi iste per partes possit; tertia pectus aut ventrem exten-
terat ut foetus corpusculum magis magisque extenuetur. Operationes itaque hujusmodi immediate unum effectum
obtinent, foetus scilicet interitionem, sed effectus hic a
chirurgo assumitur uti *medium* ad foetum extrahendum,
et, mediante extractione, ad salvandum matrem.

Embryotomia itaque per se et immediate non est
operatio extractiva foetus, sed occisiva; quare quo-
cumque casu illicita.

Secus dicendum de alia chirurgica operatione esset,
quam, saeculo XXIII mediante, in suo libro, *de Embryul-
cia* (ἐμβρυον ἔλκειν) VERARDUS ZEVIANI ita describebat :

« Difficillimus omnium, ait, a recentissimis, iisque
peritissimis artis obstetriciae professoribus, tristissimus,
atque implicatissimus casus, qui, cum pariendi tempus
accesserit, mulieribus accidere potest, ille jure cense-
tur, cum foetus ob caput valde magnum, vel ob vias
nimis angustas in ore uteri, vel vagina immotus hae-
ret. Hic chirurgus ad extrema saepe, et majora artis
praesidia veniendum est. Ibi enim impactus, et quasi
incuneatus foetus manet, et fere intra triduum moritur,
matremque ipsam in gravi vitae periculo constituit,
nisi protinus educatur, Educi autem facile, ut alias
fieri solet, per manus chirurgi non potest, quia sine
mortifera cerebri compressione retrudi nequit, ut pe-
dibus apprehensis extrahatur foetus. Cum talis casus
incidit, chirurgus unum undique levem, breviorisque
acuminis, non festinanter nimis, capiti foetus infigit:
deinde attrahit non omnino vi cogendo, sed ita ut ex
facili integer foetus subsequatur. Sic fit ut mater ser-
vetur ut plurimum, foetus vero aliquando. »

Haec utique operatio *extractiva* est, ad quam
etiam hodierni passim recursum habent, non jam unco
veterum sed *obstetricio* utentes *forcipe*, ita disposito
ut illaesum foetum extrahere valeant.

PROPOSITIO IX.

Quod licitum non sit occidere foetum seu prolem ad salvandam matrem graviter decumbentem, fatentibus adversariis, semper in Ecclesia fuit universalis theologorum et moralistarum sententia, ita ut a nota temeritatis excusari non posset qui contrarium teneret.

Auctorem hujus propositionis ipsum habemus, licet invitum, supra laudatum Romanae Ephemeridis scriptorem qui haec docebat ¹: « Quamvis a nota temeritatis excusari non possit, qui sententias doceat illis adversas quas omnes vel fere omnes auctores tenerent, nihilominus ejusmodi regula limitationem habet quam facit Canus, id est, « nisi plane gravis et nemini observata ratio, aut auctoritas, sed clara atque perspicua obstat. » Itaque, si semel constiterit universali in re praesenti auctorum consensui non obstare *claram atque perspicuam neminique observatam rationem, aut auctoritatem*, sponte consequetur, fatente adversario, id quod in enunciata propositione affirmamus.

Jam vero 1. Ad auctoritatem quod spectat, alium non proferri inter theologos scimus praeter solum RAYNAUDUM, cujus auctoritas, ait ille, « plurimi est facienda in comparatione eorum scriptorum contrariae sententiae, qui saepius nihil fecerunt, quam quod alii scripserunt exscribere; namque quaestionem Raynaudus *ex professo* pertractavit. »

Quis vero fuerit Th. Raynaudus sat notum est. Nonaginta tria opera viginti voluminibus in fol. constantia scripsit, de quibus sic cel. Tiraboschi²: « J'ai entendu dire à un homme de mé-

1. *Acta Sanctae Sedis*, vol. VII, p. 286.

2. *Storia della letteratura italiana*, t. VIII, p. 134.

rite, que quand il voulait étudier quelque sujet extraordinaire, que personne autre n'avait traité, il recourait aux livres du P. Raynaud, sûr de trouver de quoi satisfaire sa curiosité. De fait cet auteur a traité mille sujets divers, et l'on peut affirmer que sur chacun d'eux il a recueilli tout ce que l'on a dit et l'on peut dire. Mais il ne sait se maintenir dans le droit sentier; il divague tantôt à droite tantôt à gauche, et fatigue le lecteur en le promenant dans un interminable labyrinthe. En outre, sa critique n'est pas très sûre. et il ramasse sans discernement les sentences et les opinions des bons et des mauvais écrivains. » — Juxta MORENI: « C'était un homme d'un esprit vivace, incapable de supporter un joug quelconque. Sa liberté de parler et d'écrire lui avait attiré bien des désagréments, même au sein de sa famille religieuse. Il n'y a pas eu, dans tout le dix-huitième siècle, d'auteur qui ait traité plus de matières différentes, ni si singulières, ni si singulièrement 1. »

Talem vero scriptorem in solvendis quaestionibus ad christianam moralem pertinentibus, tanquam omni exceptione majorem habere, neque licet, neque in mentem ullius praeter adversarii unquam venit. Caeterum scias Raynaudum non magis *ex professo* quaestionem hanc pertractasse, quam theologorum moralistarum plures, qui praesens dubium profundiori scientia ampliorique doctrina versarunt. Imo ille ex professo *de ortu infantium contra naturam per sectionem caesaream* tractans, quasi per incidens quaestionem nostram movet, eo quia ipsa caesarea sectio aliquando foetus mortem causat, dum theologi non pauci isti ad naturalis et christianae legis tramites parentum seu matris erga foetum

1. Le P. RAYNAULD a fait sept discours sur la lettre O considérée comme lettre, comme nom, comme zéro, comme verbe, comme adverbe, comme interjection, comme symbole. Ecrivant sur la bonté de JESUS-CHRIST, il a intitulé le chapitre: *Christus, bonus, bona, bonum*. (Ibid.) Aliqua hujus auctoris opera ab Ecclesia damnata fuerunt, inter quae illud cui titulus: *Heteroclita, spiritusultra, et anomala pictatis*.

seu prolem officia exponunt, casusque multiplices discutunt, in quibus inter jura utriusque pugna dari videtur ¹.

2. Sed jam rationem audiamus, quam, licet clara sit, gravis atque perspicua, a nemine hucusque fuisse observatam AVANZINIUS sic declarat: « Ad instar fundamenti in hac quaestione ponendum est, quod, craniotomia non adhibita, certum sit infantem pariter pereire; ita ut in hoc consistat discrimen, quod ommissa craniotomia, ambo pereant, tum mater, tum infans; eo remedio adhibito, infans in eadem conditione manet. id est, moritur, mater servatur. Porro hoc considerandum est, quod nemo auctorum consideravit, quaestionem collocantes in falsa positione. »

Auctores autem id minime fugisse, cuilibet evidens fiet, qui vel obiter theologorum opera degustaverit. Constanti enim calamo dubium sic enunciant ²: « Quid, si certa sit mors **utriusque** nisi adhibeatur tale pharmacum, et probabile sit matrem posse salvam conservari illo adhibito? Quid si, tali remedio non adhibito, valde probabile esset **utrumque** moriturum; eo vero adhibito, probabile esset matrem saltem posse conservari, an in tali casu posset adhiberi? » — « Quid, si de *vita matris et foetus* omnino desperatum sit; si mater judicatur moritura cum prole, nisi medicina sumatur? »

Ulterius en quae apud cl. medicum D. PEU legimus ³: « En 1648, les docteurs de la Faculté de théologie de Paris, furent très humblement suppliés ⁴ de donner leur avis sur la question qui suit, savoir: si une femme étant dans les douleurs de l'accou-

1. *Cl. AUG. BOSSIUS* (saec. xvii), *Ord. Cler. Reg. S. Pauli superior generalis*, per septuaginta quinque paginas in fol. ex professo tractat de *obligatione parentum erga prolem in fieri et in facto esse seu jam conceptam nondum tamen editam ad lucem*, et RAYNAUDI doctrinam refellit. (*De effect. contr. matrim.*, t. I, cap. ix).

2. Vid. LESSIUM, DIANA, SANCHEZ, S. ALPH. de LIG., etc.

3. *Pratique des accouchements* (1694) p. 364.

4. Occasionem ad id verisimiliter praestitit THEOPH. RAYNAUDI liber de *Ortu infantium*.

chement et réduite à telle extrémité, que l'on juge *qu'il faut par nécessité qu'elle et son enfant meurent; mais si l'on tire l'enfant par force*, ce qui ne se peut qu'en le tuant, *il y a espérance de sauver la mère*, si en ce cas il est permis de tirer l'enfant en le tuant, particulièrement lorsqu'il a été ondoyé dans le ventre de sa mère. »

« Nous soussignés, docteurs en théologie de la Faculté de Paris, sommes d'avis que, si l'on ne peut tirer l'enfant sans le tuer, l'on ne peut sans péché mortel tirer et qu'en ce cas il se faut tenir à la maxime de saint Ambroise: « Si alteri subveniri non potest nisi alter laedatur, commodius est nullum juvare. »

« Les docteurs de la Faculté de théologie de Paris de la Maison de Navarre, estimant et jugeant que le susdit remède est pernicieux et crime capital, vu qu'il tend directement à faire mourir, et à la perte de l'enfant qui est en vie, et ainsi on coopère à la mort d'un innocent, ce qui est de soi et essentiellement un très grand mal.

« Fait au Collège de Navarre, le 25 avril 1648. »

3. Verum quo magis perspicuam rationem reddat a nemine observatam, laudatus adversarius ita pergit: « Ipsi enim auctores in ejusmodi quaestione semper considerarunt in infante jus vitae, quod facto perdidit, atque haud animadverterunt unicum jus, quod infanti superfuisset, esse illud eligendi modum moriendi. Hinc verus quaestionis status non ille est, quem auctores supposuerunt, sed e converso hic est: An infans, cum necessario mori debeat, jus habeat eligendi medium quod cum ipso simul matrem perimat, alio medio omisso, quod, dum pejorem conditionem suam non facit in qua est (cum tandem mori debeat), matrem incolumem reddit. Porro, ita constituta quaestione, puto non solum clarum esse, sed etiam evidens neminem posse sibi vindicare ejusmodi electionis jus cum damno vitae alienae, multoque minus cum damno vitae matris. Namque quodnam tandem est bonum illud, uno potius quam alio modo

moriendi, quod comparari possit cum vita alterius, et, quod magis est, cum vita matris? Idem enim esset ac in comparatione ponere irrationabile arbitrium (quod, utpote irrationabile, nullum creare potest jus) cum supremo bono ac jure temporali hominis atque adeo propriae matris. »

Aliis verbis et in forma: Qui tandem mori debet jam non habet jus vitae, quod facto perdidit, sed unicum jus ipsi restat eligendi modum moriendi. Atqui in casu infans necessario debet mori. Ergo solum jus, ipsi superest, eligendi moriendi modum. Porro cum indifferens sit illum mori uno vel alio modo, modus eligi debet qui matri non noceat. Ergo statim occidatur.

Argumentum hoc putabat laudatus auctor non clarum tantum esse sed et evidens.

Resp. — *Nego Majorem*, quae utique inaudita est, gratuito affirmata sanae rationi repugnans et ad absurda conducens. Et re quidem vera, si « qui tandem mori debet jam non haberet jus vitae, » nemo nostrum dici posset tale jus possidere; nam « quis est homo qui vivet et non videbit mortem¹? » — Dices adesse discrimen quatenus infans sit mox moriturus. — Transeat, sed scias plus vel minus ratione temporis non mutare speciem. Caeteroquin quid hoc « mox moriturus, » et quonam temporis puncto infans censendus est jus vitae perdidisse? Si velis contigisse istud instanti, quo semel decisum fuit prolem naturali via non posse nasci, atque vel infantem vel matrem debere mori in partu, respondeo dari casus in quibus ab praegnationis initio hoc scitur. Unde tunc foetus dicendus foret amisisse vitae jus statim ac vitam acceperit, et proinde etiam posse statim occidi, ut mater salva servetur. Hujusmodi autem doctrinam quis unquam admittet?

1. Psalm. LXXXVIII, 49.

Anìmadvertendum itaque cum S. ALPHONSO ¹ est, hominem quemcumque duo jura (ut ita dicam) ad vitam suam habere, alterum simpliciter ad vitam, alterum ad propriae vitae defensionem. Huic utique cedere potest permittendo quod invasor aliquis ipsum occidat. Juri autem ad vitam non potest renunciare, cum non ipse sed Deus illius habeat dominium. Quapropter si rem stricte perpendere velimus, dicendum est hominem jus absolutum et proprie dictum vitae non habere, sed potius necessariam et naturalem obligationem ad vitam, et jus negativum, ut a nemine laedatur aut occidatur. Reus, a judice legitima de causa ad mortem subeundam damnatus, hoc jus relate ad judicem utique amisit, sed vivere tenetur, donec, ipso mandante, a carnifice ad mortem datus sit. Qui vero a sola natura coactus mox obiturus apprehenditur, nec ab obligatione vivendi nunc liber fit, neque jus aliquod perdidit, cum ex eo ipso a nemine acquiratur potestas illum occidendi. Unde homicidio reus fuit vir Amalecita, qui Saulum, etiam id peitentem, occiderat, licet hunc tales tenerent angustiae, ut jam vivere amplius non potuisset ².

1. *Theol. Mor.*, l. III, n. 390.

2. II Reg., I 10.

PROPOSITIO X.

Quae cl. Ballerini, Theologiae moralis Guriani Compendii annotator, nova atque a receptis doctrinis aliena de procuratione abortus scripsit, neque ex theologorum principiis neque ex modernorum medicorum theoriis sufficientem suam rationem atque probationem accipiunt.

Novas atque a communi imo et unanimi auctorum sententia alienas solutiones, circa quaestionem de procuratione abortus, cl. BALLERINIUM, in Notis ad Gurianum Theologiae moralis Compendium tradidisse, supra ¹ diximus, neque ipse annotator diffitetur, sed putat sufficientem se rationem, ut haec doceret, « tum in re-
« tentis theologorum principiis invenisse, tum in theo-
« riis quas accuratius medicae artis studium, lapsu tem-
« poris, invexit. » Frustra hoc dici nunc affirmamus et contendimus.

I.

Imprimis de theologorum principiis inquirens Ballerinius ad auctoritatem appellat card. DE LUGO, VASQUEZII et S. ALPHONSI, quorum propterea genuinas doctrinas hic expendere juvat.

Locis itaque citatis ² quaerit DE LUGO: « *An liceat matri sumere pharmacum ad propriam vitam tuendam, licet ea occasione infans, quem in utero habet, perire debeat per aborsum, vel alio modo.* » Respondet directe nunquam licere, « quia post animationem id esset directe occidere infantem, quod nunquam licet.

1. Pag. 186.

2. *De Jure et Just.*, disp. x, n. 130.

Ante animationem vero non licet id directe procurare, sicut non licet procurare seminis effusionem etiam ad salvandam vitam; » nam dicendum est « naturam, sicut seminis, ita et foetus administrationem sibi reservasse, negata parentibus facultate disponendi de semine vel foetu, nisi ad finem generationis ab ipsa natura intentum; quia omnis administratio alia ipsis concessa facile posset inconvenientia afferre contra finem generationis.

« Quando vero pharmacum, vel remedium non sumitur directe ad eum finem (abortum), sed ad sanitatem et vitam matris tuendam, distinguendum rursus est; nam si non aliter conducat ad vitam matris nisi quatenus causat abortum, jam tunc directe intenditur abortus, licet non intendatur propter se sed propter alium finem; quo casu non est licitum. Si vero pharmacum illud utile sit ad vitam matris, consequenter tamen causat abortum et praeter intensionem, tunc, si foetus non sit animatus, licitum erit illud remedium, sicut et illud quod sumitur ad sanitatem, licet consequenter praeter intensionem praevideatur afferre expulsionem seminis, quae non intenditur, nec conducit ad sanitatem, sed causatur ab illo remedio per quod aliunde obtinetur sanitas, quatenus purgat alios humores noxios. Eadem enim est ratio quoad hoc de expulsionem seminis et foetus nondum animati: ut neutra procurari possit, ut utraque indirecte permitti possit propter sanitatem.

« Difficultas est an etiam post foetus animationem tale medicamentum sumere vel applicare liceat.

« Dicendum est, per se loquendo et attento ordine solius naturae, posse id fieri; quia mater non tenetur cum tanto vitae suae periculo et detrimento procurare et conservare foetum, sicut nec natum jam filium tenetur cum vitae discrimine alere et retinere, neque etiam ad eum lactandum conservare lac in uberibus, quando ad propriam vitam tuendam necessarium ei esset ubera

arefacere. Placet tamen moderatio, quam huic doctrinae addidit postea Vasquez... dicens hoc intelligi de sanguinis emissionem, balneo et ejusmodi remediis, quae non tendunt ad occisionem foetus nisi *negative*, per subtractionem humoris necessarii ad ejus sustentationem, non vero de remediis, quae positive concurrerent ad mortem foetus, qualis esset potio, quae per alterationem positivam occideret foetum: hoc enim esset dare positive venenum innocenti ut te a morte liberes, quod nunquam licet. »

Vasquezii autem plenior doctrina haec est:

« De praegnante, ait, SYLVESTER et CORDUBA asserunt ut certum, quod licitum non est medico applicare medicinam abortivam foetus post illius animationem, etiamsi certa sit foetus et matris mors ex infirmitate, et hoc verum est, quia non licet mortem intendere aliquis vel illam accelerare ut alius salvetur, quia est medium illicitum intrinsece, quod ex fine non potest effici bonum. Addit tamen CORDUBA quod post animationem licet applicare medicinam sanativam morbi matris quae non sit causa abortus directe, licet indirecte inde sequatur. » Hanc sententiam probabiliorem videri addit VASQUEZIUS. Unde licet, eo casu, praegnantem a morte liberare per sanguinis missionem cum prolis periculo, quoniam, licet sanguis sit alimentum prolis... et habeat jus, ad illud alimentum, sed et mater habet et prius jus ad illum sanguinem ut fuerit illi opus, non enim tenetur intra se retinere alimentum proli nisi, prius suae consulens saluti... nec intra se debet retinere etiam ad tuendam vitam prolis quod sibi est nocivum... Parum autem refert quod vita spiritualis prolis in utero periclitetur, quia mater non tenetur vitam temporalem pro illa perdere, quando de sua salute spirituali dubia est, cum ad id non teneatur ex officio. »

Postea ¹ idem auctor addit: « Circa id quod di-

1. Ibid., c. III, § II, dub. VI, n. 23.

ximus de muliere praegnante notandum est, quod, quamvis verum sit licitam esse sanguinis missionem vel balneum ad tuendam vitam matris... tamen non esset licitum sumere potionem ad tuendam vitam propriam, si inde secutura esset mors foetus non per subtractionem humoris, sed per alterationem aliquam positive causatam ex medicamento vel potione. » — Demum auctor falsam existimat sententiam, quae tenet nondum animati foetus abortum directe procurare esse licitum etiam ad tuendam vitam. « Hoc est de se malum, ait, et contra naturam, sicut semen extra vas effundere: ergo hoc medio non licet uti ad sanitatem hominis, sicut abscissione membri, quia talis evacuatio non est ordinata in salutem, sed ad actum generationis solum ordinatur seminis effusio, et retentio illius in matrice. »

Summa itaque doctrinae Card. DE LUGO atque VASQUEZII ad haec reducitur:

a) Foetus qua talis, et abstrahendo ab futura aut actuali animatione, se habet perinde ac semen et ordinem dicit non ad sanitatem, seu ad bonum corporis praegnantis, sed ad generationem seu ad multiplicandum humanum genus. Quare, etiamsi foret matri nocivum, non liceret illum expellere, dum licitum esset amputare brachium aut membrum quodcumque sanitati corporis infensum; nam abortus, non secus ac pollutio, est quid per se malum.

b) Verum, si mulier praegnans infirma invenitur ob alios humores noxios, licet istos medicamento ad id idoneo expellere, etiamsi per accidens et praeter voluntatem ejiceretur simul foetus nondum animatus, quia idem dicitur de seminis ejaculatione quae in simili casu permetteretur.

c) Idem probabilius tenendum est etiam post animationem, dummodo medicina non sit per se abortiva foetus, quia tale remedium est quid malum intrinsece, neque ex fine potest effici bonum; quare non licet me-

dico illud applicare, etiãmsi secus certa foret foetus et matris mors ex infirmitate. Eadem exceptio a fortiori obtinet, si medicina est non abortiva tantum, sed immediate occisiva prolis. - Quantum doctrina haec a cl. BALLERINII placitis distet, nemo est qui non videat.

Ad S. ALPHONSUM quod spectat, verba ejus verbis mox laudati auctoris opposuisse sufficiet. Ita igitur BALLERINIUS:

« Nec obesse debet, quod forte prolis mors paululum acceleretur. Nam primo quidem ex praedictis cum LUGO non tenetur mater cum tanto discrimine vitam prolis ulterius conservare. Deinde vero *in eo casu* (ut inquit S. Alphonsus, lib. VI, n. 106, in fin.) *potest negligi parva illa vitae jactura, ut infans vitam aeternam consequatur.* »

Verba autem S. Doctoris sunt haec:

Licitum est aqua etiam gelida, si alia haberi non posset, puerum mox moriturum baptizare, etiãmsi timeatur ex hoc mors acceleranda; tum quia mors tunc non eveniret *per se* sed *per accidens*, cum talis actio per se non tendat ad occisionem, sed ad ablutionem; tum quia *eo casu* potest negligi parva illa vitae jactura, *ut infans vitam aeternam consequatur.* »

Essentiale discrimen inter casum utrumque existere, vix est cur enunciemus. Sane procuratio abortus *per se* est destructiva foetus, minime sic paucis aquae gelidae guttulis abluere frontem pueri. Caeterum aperta omnino est mens S. Doctoris: « Nunquam, ibidem ait, licet projicere in flumen infantem ad eum baptizandum, quamvis sit mox decessurus sine baptismo; quia nunquam est licitum ob quamcumque causam, directe occidere innocentem ex illo Exodi c. 23 v. 7. *Innocentem et justum non occides.*

Jam ad medicorum theorias accedamus, quibus cl. Annotator doctrinam propriam sustineri putat.

II.

Quoad tria dicit ipse « accuratius medicae artis studium » novas theorias induxisse scilicet: *a)* quoad foetus animationem; — *b)* quoad baptismum in sinu matris conferendum; — *c)* quoad procurandi abortus methodum.

1. Quoad primum docet, quod, « cum sententia, quae nullum foetum inanimatum admittit, communius modo, praesertim post accuratiores a physiologis institutas observationes, recepta sit, ac defendatur ut magis consentanea non solum philosophicis sed etiam theologicis principiis, consequitur vix causam subesse, cur de hypothese foetus inanimati quaestio specialis fiat. » Stante sententia hac, quam et nos supra defendimus recedendum utique est a theologorum doctrinis abortum foetus inanimati ea praecise ratione permittentibus, quia non habetur tunc homicidium; nihil autem immutandum exinde est in eorundem conclusionibus abortum aut occisionem foetus condemnantibus.

2. Ulterius sic idem auctor: « Cum ars chirurgica modo instrumentum repererit, quo membranae foetum involventes ita scinduntur, ut aqua ope siphunculi injecta foetum immediate tangere certo possit, atque adeo, cum juxta ea quae S. ALPHONSUS post Benedictum XIV disserit, de validitate baptismi infantibus utero clausis sic collati prorsus certi esse possimus; proinde fere cessant difficultates et quaestiones a veteribus DD. motae circa pericula, quae mater subire teneatur ut aeternae saluti prolis prospiciatur. » — Verum *a)* si undequaque vera haec forent, nihil a theologorum doctrinis circa praesens dubium detraheretur, cum abortum non solum intuitu aeternae animae foetus salutis prohibuerint, sed quia foret homicidium. — *b)* Quod instrumentum ab arte chirurgica « modo » repertum esse ait auctor, a saeculo et ultra notum est, atque

egregie in operibus cl. MAURICEAU descriptum, neque hodierni quid substantialiter novi hac de re invenerunt. — c) Ope siphunculi proles matura, **instante partu** ablui utique potest, ut de validitate baptismi sic collati aliquando certi simus; ast idem dici nequit de foetu per decursum praegnationis. Tunc « certo scire, » ait CANGIAMILA « impossibile erit eum fuisse rite baptizatum, maxime quia dignosci nequibit utrum caput, an vero, eo illoto, sola manus aut pes ablutus fuerit. » Non aliter hodierni nos docent: « Ce procédé qui n'est pas nouveau, sic DEBREYNE de baptismo per siphunculum in utero collato ait, peut *dans quelques cas assez rares*, trouver une juste et heureuse application. Mais que peut-on espérer de l'emploi de la sonde, lorsque l'orifice de l'utérus est exactement fermé, comme cela a lieu pendant toute la durée de la grossesse, excepté pendant les moments où l'on remarque le travail préparatoire de l'accouchement ou de l'avortement. » Quae in utero gerunt, aiunt omnes cum Hippocrate (Aph. 51) harum os uteri clausum est.

Haec cum ita sint, mirandum utique est cl. Annotatorem absque limitatione universim dixisse nos « de validitate baptismi infantibus utero clausis collati prorsus certos esse, » ita quidem, ut fere cessent difficultates et quaestiones a veteribus DD. motae circa pericula, quae mater subire teneatur, ut aeternae prolis saluti prospiciatur!

3. « Quod attinet, ita rursus cl. BALLERINIUS ad causas abortus, iis praetermissis, quae veteres de pharmacis prolem in utero perimentibus disputabant, (nam nulla ejusmodi pharmaca scientia medica modo admittit) ad haec capita revocari illae possunt: Uteri seu potius membranae, qua foetus clauditur scissio; vis extrinsecus illata; succussiones violentae; demum fibrarum relaxatio, qua fit ut foetus suo pondere pressus praemature nascatur; quae quidem relaxatio seu partus

acceleratio tum naturales causas habere potest, tum arte obtineri v. g. balneis etc. »

Jam vero — a) Nimis confidenter auctor loquitur dicendo medicum scientiam non amplius admittere pharmacum prolem in utero perimens. Tale dari pharmacum seu venenum aut, ut verbis Card. DE LUÇO utar, « potionem quae per alterationem positivam occideret foetum, « hodierna scientia omnino agnoscit. Sic, testante viro in hac re omni exceptione majori ¹, dantur « des poisons énergiques de toute espèce, arsenic, mercure, sulfate de cuivre, cantharides, qui en portant dans l'organisme de la mère une altération soudaine et profonde, doivent entraîner presque nécessairement la mort et parfois l'expulsion prématurée du fœtus. » — Mulier quae hujusmodi veneno uteretur, « perturbationem » pateretur, sed foetus utpote imbecillior in utero interiret.

b) Integri caeterum hujus paragraphi juxta mentem auctoris scopus esse videtur, abortum convertere in partus accelerationem, sub cujus appellatione faciliiori ductu abortus medicalis propugnetur.

De hac jam appellatione ita cl. BUCCERONIUS, in Theologiae Moralis cathedra apud Gregor. Universitatem Ballerinii alter successor: « Abortus confundi non potest cum acceleratione partus. Nova ista loquendi ratio de abortu, tanquam de acceleratione partus, falsa comprobatur ex veterum theologorum constanti doctrina. Abortum considerare tanquam partus accelerationem, subtilis profecto consideratio non est, quae veterum theologorum acumen effugere potuerit. Insuper Summi Pontifices de abortu non ita loquuntur, ut illum habeant tanquam partus accelerationem.

« De abortu loquuntur tanquam de ejectione foetus *immaturi*, nempe nondum apti ad vitam extra matris

1. D. TARDIEU, *Etude sur l'avortement*.

viscera... Caeterum ipsa ratione constat simplicem partus accelerationem rem esse bene diversam ab abortu, ut ab abortu res bene diversa est ipse partus. Acceleratio enim partus, licet partus acceleratus sit, adhuc partus est, abortus e contra prolem importat informem ita ut inepta sit omnino ad vitam extra matris viscera. »

Sane verba sumenda sunt eo sensu, quem apud auctores obtinuerunt. Jam vero horum nullum scimus, qui ejectionem foetus paucorum dierum » partus accelerationem » nuncupaverit. Partum dicunt omnes maturae prolis exclusionem, quae nono circiter praegnationis mense locum habet. — « Si foetus exclusio fiat octavo mense, vel ante medium noni a conceptione mensis, partus dicitur praecox, sin ante septimum mensem completum excernatur, exclusio foetus *abortus* nomen obtinet, Nunquam foetus abortu exclusus vitam extra uterum diu continuavit, partu praecoci (seu accelerato) vero exclusum, superstitem manere posse volunt. » Ita D. ERHARDUS ¹, cum quo hodierni medici omnino consentiunt. « *Parturition*: action par laquelle le foetus parvenu au terme de son accroissement est expulsé... *Avortement*: Expulsion du foetus avant qu'il soit viable. L'avortement diffère par conséquent de l'accouchement prématuré, qui est l'expulsion avant le terme de la grossesse d'un foetus viable². » — Itaque si de mera atque vera « partus acceleratione » ageret auctor, singulis, quae hic habet, et nos calculum adjiceremus; sed cum de abortu seu, ut ita dicam, de partu abortivo procurando sola quaestio moveatur, ipsi omnino assentire non possumus.

Neque putes abortus procurationem consueto ita fieri, ut foetus vivens edatur, quasi aliud quid non foret nisi « educio foetus de loco in locum. » Sane artificialis seu medicalis abortus violenta est naturae operationis

1. *Physiologia medica*, § MDLXXXII.

2. *Diction. de médecine*, par NYSTEN et LITTRE.

abruptio, quae facile mortem foetus causat. Caeteroquin, etiamsi probabiliter per abortus procurationem foetus tantum *amoveretur a loco in quo vivere non potest, et statueretur in alio loco in quo magis vitam producere nequit*¹, in hoc non haberetur, cur foetus occisio « indirecta » dici posset. Sane homicidii directi reus foret, qui moribundum e cubili projiceret in flumen. Ratio est, quia sensu omnium qui puerum consulto mitteret in aquam, aut in ignem, seu in locum in quo vivere nequit, directe eum occideret non secus ac si ferro obtruderet caput ejus. Circumstantia autem, quod antea in loco, ubi erat puer, etiam vivere non potuisset, non mutat speciem actus.

Scholion. — Vix est cur in verbis refellendis magis inhaereamus quibus cl. Annotator docet, quod, « si mater morbo correpta, gravi mortis periculo laboret, nisi foetus partum accelerando (h. e. procurando abortum) expellatur; probabilis autem spes sit, ope medicinae effici posse, ut foetus vivus in lucem prodeat, atque adeo sin minus temporalem, saltem aeternam vitam adepturus sit; tunc ejusmodi expulsio, non modo licita videtur, sed *praecepta*. » Utique de praecepto hujusmodi incassum apud theologos vestigium aliquod inquireretur. Et re quidem vera, praeterquam quod abruptio naturae operis per se sit quid malum, undenam probabilitatem hauries foetum vivum in lucem proditurum esse? Sed, si quae probabilitatis hujusmodi signa dentur, urget semper divinum praeceptum: *Non esse facienda mala ut eveniant bona*. Quare recolas hoc S. Alphonsi: « Nunquam licet projicere infantem in flumen ad eum baptizandum, quamvis sit mox decessurus sine baptismo. »

1. Sic. legitur in editione *Casuum conscientiae*; auctore GURY, post hujus mortem, exarata; dum in editionibus anterioribus contraria doctrina tanquam certa docebatur.

APPENDIX

CASUS DE ECTOPICIS CONCEPTIBUS

Ectopici (ἐκ τόπος) conceptus ii dicuntur, qui extra suum naturalem seu legitimum locum obtinent. Locus autem naturalis in quo, stante generationis lege, conceptus fiunt atque foveantur, maternus est uterus seu matrix. Quare qui extra-uterinus est, *ectopicus* habetur. Fieri enim potest, cum natura per peccatum corrupta in multis saepe deficiat, ovulum, semel a virili semine foecundatum, in ovario aut oviductu sistere atque inhaerere, vel etiam in vicinas corporis partes aberrando foveri; unde in ectopica praegnatione, quae cum in naturalem partum desinere nequeat, ad partum caesareum necessario recurrendum erit, ut foetus aut infans abigatur.

Jam vero, anno 1893 ad finem vertente, Philadelphiensis periodici cui titulus: *American ecclesiastical Review*, cl. moderator tum peritorum tum theologorum judicio sequentem, quem in sacro tribunali a poenitente fuisse propositum aiebat, conscientiae casum submitit, ut solutionem in ipso periodico exhiberent. Casus autem sic enunciabatur.

Lucas medicus, moderator cujusdam xenodochii, quo se conferunt mulieres mox pariturae, ut peritissimorum medicorum ope fruantur, ectopicarum praegnationum occasione, saepe maximis urgetur angustiis. Unde satis propriae conscientiae facturus, adit Damianum confessarium, quidquid egerit aut jusserit aperte declarat, et petit ab eo utrum aliquid factum fuerit contra legem divinam. Haec sunt facta:

I. Saepe accidit tumorem aliquem exoriri, qui ectopicam praegnationem simulat, aut praegnationem quae a tumore vix ac ne vix quidem distingui potest. (a) Primis temporibus quoties dubium solvi non poterat, et mater in magno periculo ver-

sabatur, & dubium istud incrementum Lucas electrico anne paulatim dissolvere tentabat. (b) Cum autem minus certus videretur effectus fluenti electrici, saepe tunicellam perforabat, aut etiam, adhibita aspirante cannula, liquorem amnii aut caeteros humores, quicumque essent, in tunicella contenti, hauriri et amovere conabatur; unde, si forte aderat foetus, ille brevissime contabescebat.

II. Divisit membranas cultro platineo candente, etiam postquam certus factus fuisset praegnationem esse veram; sed cum simul constaret foetum nullo modo nasci posse, nisi matris organa conterendo ut nova via patefieret, ita ut mors utriusque certo secutura fuisset, nisi paululum citata morte foetus, organorum destructio cessavisset.

III. Tandem quoties rationabilis spes affulgebat fore ut, si foetus emori permetteretur, sine tanta materni cruoris jactura, per novum tramitem ab ipsa natura monstratum, facilius corpusculum ex insuetis latebris educi posset, Lucas noster habebat se passive. Existimabat enim tanta esse pericula operationis chirurgicae, dum vita tum matris tum filioli jam in summo discrimine versatur, ut potius esset permittere mortem infantuli quam matris pericula notabiliter augere.

DAMIANI RESPONSIO

His auditis ac bene perpensis, Damianus a medicis consilium postulat. Cum autem Doctores in varias partes abeant, et urgeat necessitas responsum dandi, multum angustiatum et post longas moras Lucae confessarius haec tandem poenitenti declarat. Medicus debet esse omnino paratus ad obediendum Ecclesiae si Ecclesia aliquid forte de ectopicis partibus statuatur; interea sequentes regulas tuta conscientia servare potest.

In casu *sub numero primo*, dubium theoreticum in matris favorem practice solvi debet. Si enim incerta sit praegnatio, probabilior est existentia tumoris; nam non est facile supponenda ectopica praegnatio, utpote contra usitatam naturae methodum. Praeterea, in dubio, melior est conditio matris.

Eadem fere responsio valet, etiam *in secundo casu*, id est, quando praegnatio vel certa vel fere certa est, dummodo puerulus organa matris, destruere incipiat, novas sibi vias patefactu-

rus. Fit enim aggressor *materialiter* injustus, quemadmodum e-homines mente capti qui delirantes caeteris mortem intentant. Certe validius est jus matris, ad propriam vitam tuendam, jure infantuli ad lucem pervenire conantis per indebitos tramites, et maternae vitae dispendio conquisitos.

Ad tertium quod attinet, probabilius, si medicus serio dubitet de utilitate sectionis abdominalis, potest habere se passive.

Ita Damianus noster; nunc autem quaeritur:

1. Utrum Lucas, sive contra legem naturalem, sive contra legem divinam peccaverit;
2. Utrum prudens responsum dederit Damianus.

Rogatus ut super hisce quaesitis ego etiam, post plures, mentem aperiarn, mox in Romano periodico *Annalecta ecclesiastica*, sequentes propositiones enunciavi atque pro posse propugnaui¹.

PROPOSITIO I.

Cum, natura duce, primis temporibus praegnationis, vel uterinae vel ectopicae, nonnisi probabilia signa dentur, mulier quae talia prae se fert, ut praegnans habenda in praxi est.

Non levis utique momenti tum medicis jurisconsultis atque confessariis est quaestio, ab ARISTOTELE atque HIPPOCRATE jam mota atque disputata: « An praegnantia ex certis quibusdam signis possit infallibiliter cognosci. » — Uno ore philosophus et medicinae parens fatentur, « difficillimum esse deprehendere praegnantiam². » Juxta hodiernos, « le diagnostic de la grossesse est extrêmement incertain pendant les trois ou quatre premiers mois; mais cette certitude peut être acquise

1. Vid. *Anal. eccl. an.* 1894.

2. Vide ZACCHIAM, *Quaest. medico-legales*, l. I tit. III, q. I.

vers lè sixième¹. » — Verum, nemine tum ex veteribus tum ex modernioribus diffitente, a primis etiam temporibus, praegnantia cognosci universim potest per signa quaedam probabilia (puta menstruorum cessationem, ventris et mamillarum tumefactionem etc.) quae si adsunt, amplior certitudo, tunc natura nihil aliud docente, exiginequit. A quinto autem mense, recentioribus praesto est instrumentum, quod stethoscopium (στήθος σκόπειν) nuncupant, cujus ope apud foetum pulsationes cordis periti auris percipit. Et haec de ectopicis, non secus ac de uterinis conceptibus, tenenda sunt².

Quibus jam praejactis, ad casum redeamus. De medico Luca docemur, quod, « primis temporibus, quoties dubium (an praegnatio sit necne) solvi non poterat et mater in magno periculo versabatur, dubium istud incrementum (ventris scilicet tumefactionem) electrico amne paulatim dissolvere tentabat, vel tunicellam perforabat, aut aspiranti canucula humores ex tunicella haurire conabatur. » Aliis verbis, praegnationem dubiam etiam primis temporibus LUCAS habebat ut nullam, mulieremque tanquam morbooso incremento affectam, juxta artis sui regulas, — utrum sapienter, alii decernant, — pro posse curabat. Et ipsum bene egisse respondit DAMIANUS confessarius, eo quia « si incerta sit praegnatio, probabilior est existentia tumoris; nam non est facile supponenda ectopica praegnatio, utpote contra usitatam naturae methodum. Praeterea in dubio melior est conditio matris. »

Haec autem non sine correctione accipienda esse

1. *Manuel complet de médecine légale* par BRIAND et CHAUDE.

2. Accidere autem potest, neque stethoscopiō ectopicum foetum unquam animadverti. Sic in medicorum congressu Bruxellis, anno 1892 habito, D. LE BEC Parisiensis de casu dixit ectopici conceptus, cujus etiam octavo gestationis mense, ob singularem placentae amplitudinem, cordis pulsationes non percipiebantur.

ex dictis sat apparet; secus enim actum esset de ipso fundamentali quaesito. Sane si, donec « incerta est praegnatio, probabilior est existentia tumoris, » per integros tres aut quator primos menses sic foret judicandum, ac propterea incrementum, mediis quibuscumque ad id aptis, nulla habita ratione foetus qui forsitan subest, destruere licitum esset. Sed neque bonus DAMIANUS in hoc consensisset.

Quoad allatam rationem: non esse facile supponendam praegnationem ectopicam ex hoc quod sit « contra usitatam naturae methodum, » repono non pauca eheu! post peccatum, hominem, maxime feminas, pati, quae minime sunt « naturae methodo » consentanea. Caeteroquin nec hujusmodi innaturales conceptus tam infrequenter accidere, ut putat DAMIANUS, lugenda experientia docet.¹ Demum, et hoc notabile est, primis temporibus, ectopicos conceptus ab uterinis distinguere consueto nemo valet.

Hisce singulis sedulo perpensis, primam casus solutionem sic distinguendo enunciandam esse puto:

Vel LUCAS medicus consueta apud mulierem praegnationis probabilia signa, post sufficientem indagacionem, deesse judicabat, et tunc, gravi ob tumorem instante, vitae matris periculo, — quod tamen periti facile non admittunt, — contra legem moralem peccasse non videtur.

Vel ipse de probabilibus consuetis praegnationis signis indagandis non curavit, aut ea animadvertens parvi duxit et tunc male egit.

Atqui, — sic a DAMIANO necnon a theologo quodam

1. Sic ex. gr. die 18 Aug. 1891, coram Parisiensi medicinae perillustri Academia, unus Dr. PINARD de *septem* mulieribus ectopice gravidis a seipso recens curatis, relationem fecit. Item, die 16 Septembris 1892, Dr. MARTIN BERLINENSIS in Bruxelliensi medicorum congressu *quinquaginta sex* casus ectopicorum conceptuum sibi occurrisset narravit, de quorum etiologia, topographia, physiologia ecc. fusiori sermone disputavit. (*Congrès périodique international de Gynécologie. - Bruxelles, Septembre 1892, pag. 233*).

defensore ejusdem subsumitur¹, — undequaque bene moraliter egisse LUCAS censendus est, etiamsi probabiliter, imo vel certo praegnationem animadvertit. Nam foetus extra uterum positus, est vel in futurum erit vitae matris aggressor. Porro aggressorem etiam directe et antequam laedere incoeperit, occidere licet. Contra tale assertum sit

PROPOSITIO II.

Nulla probabili ratione fulcitur, imo amplius defendi nequit sententia tenens ectopicos foetus haberi posse tanquam vitae matris aggressores.

Foetus uterinos ulla in hypotesi ut aggressores matris haberi non posse, S. U. R. Inquisitio eo ipso decrevit, quod craniotomiam plane illicitam esse, repetitis responsis², declaravit. Posito enim semel injustae aggressionis argumento, craniotomiae honestas necessario foret asserenda. Sed, sic theologus ille, « absit ut unquam aut affirmando dicam aut dubitando insinuem craniotomiam esse licitam. » Exinde autem non sequi ipse putat, hanc etiam prohiberi, si de *ectopico* conceptu agatur, quia « par non est ratio, imo paritas undequaque deficit. » Sane, ait, » supposita praegnatione certo ectopica, jam habemus aliquem effectum inusitatum et monstruosum, et consequenter a natura non intentum: habemus scilicet aggressorem vitae matris materialiter injustum, quem licitum esse occidere, etiam directe, ad propriam vitam tuendam, probabilis est sententia theologorum. »

Pace talis viri, respondeo argumentum hoc, si quid probaret, nimis probare dicendum esset, videlicet etiam

1. Videsis *American eccles. Review*, November 1893 pag. 355.

2. Vid. infra pag. 250.

uterinos foetus aliquando ut matris aggressores haberi posse et directe occidi. Ponamus enim infantem in utero ita crescere atque caput sibi conciliare tantae molis, ut per vias naturales ad lucem edi nequeat: tunc utique haberemus « effectum inusitatum, monstruosum, a natura non intentum. » Liceretne talem infantem craniotomia obterere ut salvetur mater? Minime gentium. Ergo in monstruoso et inusitato effectu, qua tali, formalis ratio injustae aggressionis non invenitur.

Verum, sic instat adversarius, « foetus extra uterum positus existimandus est verus aggressor, dum vitam matris attentat, ejus organa disrumpendo vel contaminando. » Item DAMIANUS ad alterum respondens: « Fit aggressor *materialiter* injustus, quemadmodum etiam homines mente capti qui delirantes caeteris mortem intentant. Certe validius est jus matris ad propriam vitam tuendam jure infantuli ad lucem pervenire conantis per indebitos tramites, et maternae vitae dispendio conquistos. »

Respondeo 1) post S. Univers. Inquisitionis sententiam, qua illicita declarabatur, omni in casu, operatio quam crantotomiam vocant, jam actum esse de argumentis deductis vel ex exemplis ebrii aut amentis vitam proximi aggredientis, vel ex comparatione jurium matris et infantis, quibus maxime innitebantur istius chirurgicae operationis defensores. De talibus argumentis non est amplius inter domesticos disputandi locus. Qui ectopicos conceptus ad salvandam matrem perimere licitum autumant, unum demonstrent, istos scilicet, ratione aggressionis, ab uterinis substantialiter ita discriminari, ut quod supremi judices de his decrevere, id ad illos non referri.

2) Ex eo quod ectopicos infantulos adversarius dicat « vitam matris attentare ejus organa disrumpendo vel contaminando, » nihil efficit. Sane de uterinis aequal lance hoc valet, qui utero egressi ob nimiam molem ul-

timas fauces maternas permeare nequeunt, ac proinde, nisi ad caesaream operationem deveniatur, organa matris repetito conatu disrumpunt.

3. Neque demum in hoc ectopici foetus ab uterinis monstruosis discriminantur, quod priores dicantur « ad lucem pervenire conantes per indebitos tramites et maternae vitae dispendio conquisitos. » Nam non secus isti, cum extremum ostium (le bassin inférieur) nimis pro sua mole angustam invenerint, per alios tramites, utique indebitos, et maternae vitae dispendio conquisitos ad lucem pervenire conantur. Si, velim nolim, quid discriminis admittam suadeas, in hoc erit reponendum, quod uterinus foetus factus sit aggressor, cum, in legitimo loco conceptus, in nimiolem molem sponte creverit, dum ectopicus, nondum in sibi debitum habitaculum a matre receptus, atque in involucri innaturali ab ipsa reclusus, deinceps imbellis atque tenuis, utpote parciore alimento ibi fatus, natura ad id cogente, matrem aggreditur.¹ Verum aggressionis injustae rationem in neutro casu inveniri, ex supra disputatis colliges.

Saltem, sic rursus adversarius urget, discrimen inter utrosque infantulos datur, quatenus prae ectopicis « uterinus ibi sit, natura ipsa duce et consentiente. »

Respondeo: Transeat, cum exinde nihil ad rem conficiatur. Nam in solo situ, qua tali, nulla inest formalis aggressionis ratio; ibi haec, ubi, qui situm occupat aggredi incipit. Jam vero, modo id diximus, ratione

1. Regula est, ait D. MARTIN, ectopicos foetus immaturos ante mensem quantum perire vel ex anemia vel a maternis visceribus oppressi. Attamen in chirurgicis annalibus passim ectopicorum foetuum exsectiones narrantur feliciter post septimum etiam mensem actae. — Cf. periodicum *La Semaine médicale*, 11 Mai 1904. *Grossesse extra-utérine à terme avec enfant vivant* par M. A. CZYZEWIEZ. L'observation a trait à une femme enceinte pour la quatrième fois et chez laquelle on reconnut l'existence d'une grossesse extra-utérine au sixième mois. L'enfant étant vivant, on décida d'attendre pour intervenir, une époque aussi rapprochée du terme que possible. On atteignit ainsi le terme lui-même. On pratiqua la laparatomie. L'enfant présentait tous les signes d'un foetus à terme. (*Zentr.-Bl. f. Gynäkol.* 30 janv. 1904).

aggressionis foetus ectopicus ab uterino non discrepat, imo vehementius hic prae illo, cum regulariter sit fortior, matrem saepe aggreditur. Caeteroquin, si dicas extra-uterinos conceptus dari, natura nec duce nec consentiente, quid intelligam? Tales foetus marte propria contra naturae leges insurrexisse? Absit; imo dicam causam seu « ducem » hos habere ipsam naturam, non quidem integram et sanam, prout a Creatore condita fuit, sed violatam et a peccato corruptam. Quare in hujusmodi casibus nec matrem nec infantem aggressorem habemus, sed ipsum peccatum, quod continuo naturam simul et voluntatem impugnat.

De sententiae caeterum, quam hic defendimus, veritate, jam explicitum praesto est S. Officii responsum quod infra transcribemus.

Hisce praemissis, ad proposita dubia dicimus: 1. LUCAS medicus contra naturalem et divinam legem peccavit actione directe occisiva foetum ectopicum destruendo. — 2. Imprudenter et erronee eidem respondit DAMIANUS, dicendo id esse licitum.

PARS TERTIA
RESPONSA S. OFFICII
SEU AUTHENTICA DUBIORUM SOLUTIO

A quo in prima et altera hujus operis editione, de hucusque recensitis dubiis circa embryotomiam atque abortus provocationem disputabamus, repetitis vicibus de iisdem interpellata, Roma locuta ita est, ut jam finita causa censeatur oportet; et hoc quidem, Deo adjuvante, quin ex propugnatis supra conclusionibus quid detrahamus aut corrigamus, necesse sit. Haec itaque fuerunt S. et U. R. Inquisitionis seu S. Officii circa craniotomiam, abortum aliosque affines chirurgicae operationes ab Summo Pontifice approbata responsa.

I.

De Embryotomia seu Craniotomia.

Anno 1884, dum, etiam in Urbe, inter theologos ferebat de craniotomiae liceitate disputatio, scitum est Emum et Revmum D. CAVEROT Cardinalem atque ecclesiae Lugdunensis archiepiscopum ab Emo Cardinali Monaco S. Officii Segretario sequentes accepisse literas:

« *Eminentissime et Reverendissime Domine,*

» Eminentissimi PP. mecum Inquisitores Generales
« in Congregatione generali, habita feria IV, die 28 la-
« bentis Maii, ad examen revocarunt dubium ab Emi-
« nentia tua propositum: *An tuto doceri possit in scho-
« lis catholicis licitam esse operationem chirurgicam
« quam « Craniotomiam » appellant*, quando scilicet, ea
« omissa, mater et filius perituri sint, ea e contra ad-
« missa, salvanda sit mater, infante pereunte? Ac omni-
« bus diu et mature perpensis, habita quoque ratione
« eorum quae hac in re peritis a catholicis viris con-
« scripta ac ab Eminentia tua huic Congregationi trans-
« missa sunt, respondendum esse duxerunt: **Tuto doceri
« non posse.**

« Quam responsionem, cum SSmus D. N. in audien-
« tia ejusdem feriae ac diei plene confirmaverit, Emi-
« nentiae tuae communico. »

« Romae, 31 Maji 1884.

« *R. Card. MONACO.* »

Semel vulgato hoc responso, mota est quaestio:
Utrum necessario habendum esset tanquam doctrinale
atque definitivum, neque solum disciplinare seu pruden-
tiale illud dicere liceret. — Ad quod dubium solvendum
observatum statim fuit, responsi formulam, in casu a
S. Officio usurpatam, non esse novam. Sane, anno
jam 1881, eadem S. U. R. Inquisitio, circa notas Onto-
logismi septem propositiones interpellata, respondebat
has « tuto tradi non posse. » Porro neque tunc tem-
poris defuere maxime in Belgio, doctores tenentes tali
responso prohiberi tantum, ne dictae propositiones do-
ceantur, cum tamen licitum remaneat unicuique in
mente et corde easdem servare.

Quare circa veram responsi interpretationem dubia

cum R. P. denunciata fuerint, litteris ad Archiepiscopum et Episcopos Belgii directis, Em. Card. PATRIZZI, NOMINE SANCTISSIMI, ita, sub die 1. Aug. 1866, rescripsit :

«... Non ea sunt ista dubia quae novam rei jam *definitae* interpretationem ac declarationem requirant: iis enim penitus diluendis per ipsas SS. Congr. responsiones fit abunde satis. Imo non sine admiratione auditum est hujusmodi dubitationes fuisse propositas... » — Receptis hisce litteris, Archiep. et Episcopi monuerunt doctores et professores, « causam tanquam *definitive decisam* habendam esse, atque S. S. Domini firmissimam voluntatem esse, ut, *erroribus sublatis*, omnes idem sentiant. » — Et in posterum inter catholicos de rejiciendo ontologismo tanquam erroneo cessavit omnis disputatio.

Non secus jam ab annis contigit de controversia circa craniotomiae liceitatem, quam, hoc sensu *tuto doceri non posse* S. Officium declaravit, quatenus erroneum foret tenere, quod hanc chirurgicam operationem instituere unquam liceat.

II.

De aliis chirurgicis operationibus craniotomiae affinibus.

Craniatomiā esse supra diximus¹ inter plures chirurgicarum operationum species, quibus, in partu difficili aut impassibili, periti occidendo foetum matrem salvare conantur. Censendaene sunt insimul cum craniotomia prohibita etiam caeterae eidem affines operationes? — Cum inter professores maxime Insulensis catholicae facultatis de hoc altero dubio disceptaretur,

1. Vid. pag. 223.

Cameracensis Archiepiscopus, in cujus dioecesi dicta facultas existit, sequentia dubia, ab iisdem accepta, S. Sedis judicio subjecit, atque ad tuendam doctrinae unitatem atque animorum concordiam, responsum enixe imploravit. Dubia autem sic vulgari idiomate enunciantur.

I.

A. — Une femme enceinte est sur le point de mourir; la cause de la mort prochaine est une hémorragie, une éclampsie, ou une autre maladie résultant de la grossesse. Le fœtus a atteint l'âge de la *viabilité*. — Le chirurgien peut-il conseiller l'accouchement prématuré artificiel? — Appelé dans le but de pratiquer cette opération, le chirurgien est-il en droit d'employer tous les moyens de sa compétence, pourvu que ces moyens ne portent aucune atteinte à la vie de l'enfant à naître?

B. — Dans le mêmes conjonctures, et en raison du danger plus *imminent* de mort de la parturiente, ou pour un autre motif *d'urgence*, le chirurgien est-il en droit d'employer, pour provoquer l'accouchement prématuré artificiel, un moyen, qui de sa nature, détermine la mort de l'enfant à naître?

C. — Une femme enceinte est sur le point de mourir. Le fœtus a atteint l'âge de la *viabilité*. Tandis que la *mère est entrée dans la période agonique* et n'a plus que peu d'instantes à vivre le fœtus a encore plus d'une heure de vie probable. — Le chirurgien est-il en droit de pratiquer, pour amener l'enfant à la lumière dans de meilleures conditions, une opération, qui, de sa nature, est capable de hâter de quelques instants la mort inévitable de la mère?

II.

A. — Une femme enceinte est sur le point de mourir; la cause de la mort prochaine est une hémorragie, une éclampsie, ou une autre maladie résultant de la grossesse. Le fœtus *n'a pas* l'âge de la *viabilité*. — Le chirurgien peut-il conseiller l'avortement? — Appelé dans le but de pratiquer cette opération, le chi-

rurgien est-il en droit de faire sortir le fœtus du sein de sa mère, bien qu'il cause, *par le fait même*, la mort de l'enfant à naître?

B. — Dans les mêmes conjonctures, le fœtus, qui *n'a pas* atteint l'âge de la viabilité, est voué à une mort *imminente*; il est même entré dans la *période agonique*, tandis que la parturiente a encore plusieurs heures de vie probable. — Le chirurgien est-il en droit, pour placer la mère dans de meilleures conditions, de pratiquer une opération, qui, de sa nature, est capable de hâter de quelques instants la mort inévitable du fœtus?

III.

A. — Une femme enceinte est sur le point de devenir aveugle, ou paralytique, ou démente, ou infirme dans une mesure quelconque. La cause de cette cécité, de cette paralysie, de cette folie, de cette infirmité est la grossesse elle-même. Le fœtus a atteint l'âge de la *viabilité*. — Le chirurgien peut-il conseiller l'accouchement prématuré artificiel? — Appelé dans le but de pratiquer cette opération, le chirurgien est-il en droit d'employer tous les moyens de sa compétence, pourvu que ces moyens ne portent aucune atteinte à la vie de l'enfant à naître?

B. — Dans les mêmes conjonctures, en raison du danger plus *imminent* de voir l'infirmité devenir définitive, c'est-à-dire incurable, ou pour un autre motif *d'urgence*, le chirurgien est-il en droit d'employer, pour provoquer l'accouchement prématuré artificiel, un moyen, qui, de sa nature, détermine la mort de l'enfant à naître?

IV.

A. — Une femme enceinte est sur le point de devenir aveugle, ou paralytique, ou démente, ou infirme dans une mesure quelconque. La cause de cette cécité, de cette paralysie, de cette folie, de cette infirmité est la grossesse elle-même. Le fœtus *n'a pas* atteint l'âge de la viabilité. — Le chirurgien peut-il conseiller l'avortement? — Appelé dans le but de pratiquer cette opération, le chirurgien est-il en droit de faire sortir le fœtus

du sein de sa mère, bien qu'il cause, *par le fait même*, la mort de l'enfant à naître?

B. — Dans les mêmes conjonctures, le fœtus, qui *n'a pas* atteint l'âge de la viabilité, est en état de mort prochaine, il est même entré dans la *période agonique*; en même temps le danger se fait *imminent* de voir l'infirmité de la mère devenir définitive, c'est-à-dire incurable, ou bien il y a un autre motif d'urgence. — Le chirurgien est-il en droit, pour placer la mère dans de meilleures conditions, de pratiquer une opération, qui, de sa nature, est capable de hâter de quelques instants la mort inévitable du fœtus?

V.

* Une femme enceinte porte son fruit, non pas dans l'utérus, mais bien dans une cavité kystique *extra-utérine*. La sortie de l'enfant ne peut être obtenue que par une opération. D'une part, cette opération, sans être mortifère de sa nature, ni pour l'enfant, ni pour la mère, est cependant d'une importante gravité pour celle-ci. D'autre part, si l'enfant n'est pas amené au jour par l'opération chirurgicale, il meurt inévitablement, mais cesse de devenir un danger de mort pour sa mère et n'est plus qu'un fardeau sans espérance pour celle-ci. — Le chirurgien peut-il conseiller de donner la mort, soit par le poison, soit par l'électricité, soit par tout autre moyen, au fœtus, avant que celui-ci devienne un fardeau plus pénible à sa mère et afin d'éviter à cette même mère les dangers que comporte une opération grave, mais indispensable pour amener le fœtus à la vie? — Appelé dans le but de pratiquer cette opération, le chirurgien est-il en droit d'employer le poison, l'électricité, ou tout autre moyen de donner la mort au fœtus, qui se développe dans un *hyste extra-utérin*?

VI.

A. — Une femme enceinte porte son fruit, non pas dans l'utérus, mais bien dans une cavité kystique *extra-utérine*. Le chirurgien, pendant qu'il pratique une opération grave sur cette

femme, reconnaît ce siège anormal de la grossesse; il reconnaît que le foetus *est viable*. — Le chirurgien est-il en droit d'épargner à la mère une opération ultérieure toujours grave, et de profiter de l'opération commencée dans un autre but, pour amener à la lumière le foetus, qui est viable sans être au terme normal de la vie foetale, etsur lequel n'est pratiquée aucune manoeuvre mortifère?

B. — Une femme enceinte porte son fruit, non pas dans l'utérus, mais bien dans une cavité kystique *extra-utérine*. Le chirurgien, pendant qu'il pratique une opération grave sur cette femme, reconnaît que le foetus *est vivant*, mais *n'est pas viable*. — Le chirurgien est-il en droit d'épargner à la mère une opération ultérieure toujours grave, et de profiter de l'opération commencée dans un autre but, pour amener à la lumière le foetus, bien que cette manoeuvre cause, *par le fait même*, la mort de l'enfant à naître?

Integro triennio interjecto, demortuo Cameracensi archiepiscopo oratore, ad successorem S. Officium hanc direxit epistolam :

« Anno 1886, Amplitudinis Tuæ Praedecessor du-
« bia nonnulla huic supremæ Congregationi proposuit
« circa liceitatem quarundam operationum chirurgica-
« rum craniotomiae adfinium. Quibus sedulo perpensis,
« Emi ac Rmi Patres Cardinales una mecum Inquisi-
« tores Generales, feria IV die 14 currentis mensis,
« respondendum mandaverunt :

« In scholis catholicis tuto doceri non posse lici-
« tam esse operationem chirurgicam quam *cronioto-*
« *miam* appellant, sicut declaratum fuit die 28 Maii
« 1884, et *quancumque chirurgicam operationem di-*
« *recte occisivam foetus vel matris gestantis.* »

« Idque notum facio Amplitudini Tuæ, ut significes
« professoribus facultatis medicae Universitatis catho-
« licæ Insulensis.

» Interim fausta quaeque ac felicia tibi a Domino
« precor.

« Romae, die 19 Augusti 1889.

« Amplitudinis Tuae addictissimus in Domino.

« R. Card. MONACO.

« Rmo Do Archiep. Cameracensi. »

III.

De abortu medicali.

Mox relata S. Sedis declaratione prohibitam esse utique constabat omnem chirurgicam operationem directe occisivam foetus. Ast, qui theologi hucusque licitatem medicalis abortus propugnare, hoc altero responso suam thesim non attingi docuerunt; nam a craniotomia valde differt procuratio abortus. Supposito enim quod, nisi ad hunc recurratur, ipse foetus insimul cum matre pereat, abortus jam « videtur esse indirecta ejusdem occisio, seu mortis acceleratio tantum et parva vitae abbreviatio nullius caeteroquin pro foetu valoris ¹. »

Quo jam efficacius hujusmodi effugiorum auctoritative via in futurum praecludatur supra laudatus Cameracensis Archiepiscopus super sequentem practicum casum S. Sedis judicium enixe expostulare censuit:

Beatissime Pater

« Stephanus Maria Alphonsus SONNOIS, Archiep. Cameracensis, ad pedes Sanctitatis Vestrae devotissime provolutus, quae sequuntur humiliter exponit.

1. Videsis *Analecta Ecclesiastica*, an. 1893.

« Titius medicus, cum ad praegnantem graviter decumbentem vocabatur, passim animadvertibat, letalis morbi causam aliam non subesse praeter ipsam praegnationem, hoc est, foetus in utero praesentiam. Una igitur, ut matrem a certa atque imminente morte salvaret, praesto ipsi erat via, procurandi scilicet abortum seu foetus ejectionem. Viam hanc consueto ipse initiate, adhibitis tamen mediis et operationibus, per se atque immediate non quidem ad id tendentibus, ut in materno sinu foetus occiderent, sed solummodo ut vivus, si fieri posset, ad lucem ederetur; quamvis proxime moriturus, utpote qui immaturus omnino adhuc esset.

« Jamvero lectis, quae, die, 19 Augusti 1889, Sancta Sedes ad Cameracensem Archiepiscopum rescripsit: « tuto doceri non posse licitam esse quamcumque operationem directe occisivam foetus, etiamsi hoc necessarium foret ad matrem salvandam, » dubius haeret Titius circa licitatem operationum chirurgicarum, quibus non raro ipse abortum hucusque procurabat, ut praegnantem graviter aegrotantes salvaret.

« Quare, ut conscientiae suae consulat, supplex Titius petit, utrum enuntiatis operationes in repetitis dictis circumstantiis instaurare tuto possit. »

Mox Revmus Orator hoc impetrabat sequens responsum:

« *Fer. IV, die 24 Iulii 1895.*

« In Congreg. gen. S. R. et Univ. Inquisitionis, proposita sapradicta instantia, Emi et Rmi DD. Cardinales in rebus fidei et morum Inquisitores gen., praehabito R. R. D. D. Consultorum voto, respondendum decreverunt:

« *Negative*, juxta alia Decreta, diei scil. 28 Maii 1884 et 19 Aug. 1889.

« Sequenti vero feria V, die 25 Iulii in audientia

« R. D. P. Adessori impertita SSmus D. N. relatam
« sibi Em. Patrum resolutionem adprobavit.

« L. S.

« J. MANCINI, *Can.* »

S. R. U. Inquisitionis notarius.

Ex his deducere est medicalem abortum craniotomiae aequiparari atque insimul cum ipsa jam, anno 1884, fuisse censuratum.

Relato in posterioribus editionibus novo hoc responso, cl. LEHMKEHL recte et laudabiliter sic subjunxit :

« Haec S. Officii responsio directe quidem loquitur de morbo matris, ad quem levandum necessaria visa sit medico exoneratio uteri materni. Verum, ut patet, plane par est ratio, quando propter arctitudinem mater, crescente foetu, inducitur in vitae periculum, ita ut foetus, quum maturus evaserit vel vitae extra uterinae capax, nonnisi per sectionem caesaream in lucem edi possit, aliter et ipse sit emoriturus et matrem vita privaturus.

« Neque, ait idem auctor, administrandi baptismatis causa nunc dici debet licere foetus plane immaturi, seu vitae extra-uterinae nullatenus capacis, ejectionem inducere. »

IV.

De partu praemature. — De abortu et operatione caesarea — De conceptibus ectopicis.

Anno 1899 ineunte, publici juris facta haec sunt :

Beatissime Pater,

Episcopus Sinaloensis (Mexico) ad pedes S. V. provolutus, humiliter petit resolutionem insequentium dubiorum:

I. Eritne licita partus acceleratio, quoties ex mulieris arctitudine impossibilis evaderet foetus egressio suo naturali tempore?

II. Et si mulieris arctitudo talis sit, ut neque partus praematurus possibilis censeatur, licebitne abortum provocare aut caesaream suo tempore perficere operationem?

III. Estne licita laparotomia quando agitur de praegnatione extra-uterina, seu de ectopicis conceptibus?

Feria IV, die 4 Maii 1898.

« In Congregatione generali habita ab EEmis et
« RRmis DD. Cardinalibus contra haeticam pravita-
« tem Generalibus Inquisitoribus, propositis suprascriptis
« dubiis, praehabitoque RR. DD. Consultorum voto,
» iidem EEmi ac RRmi Patres rescribendum censue-
« runt:

« Ad I. Partus accelerationem per se illicitam
« non esse, dummodo perficiatur justis de causis et eo
« tempore ac modis, quibus ex ordinariis contingenti-
« bus matris et foetus vitae consulatur.

« Ad II. Quoad primam partem *negative*, juxta
« decretum fer. IV, 24 julii 1895, de abortus illicite.
« Ad secundum vero quod spectat, nihil obstare quo-
« minus mulier de qua agitur, caesareae operationi
« suo tempore subjiciatur.

« Ad III. Necessitate cogente, licitam esse lapa-
« rotomiam ad extrahendos e sinu matris ectopicos
« conceptus, dummodo et foetus et matris vitae, quan-
« tum fieri potest, serio et opportune provideatur.

« In sequenti vero feria VI, die 6 ejusdem mensis
« et anni, in solita audientia R. P. D. Adessoris S. O.
« impertita, facta de omnibus SS. D. N. Leoni Div.
« Prov. Papae XIII relatione, SSmus responsiones EE.
« ac RR. Patrum approbavit. »

J. CAN. MANCINI, S. R. et U. Inquis. Not.

Sat perspicua responsa haec sunt, neque ninterpretatione indigent. Quaedam tamen hic notasse juvabit.

Ad I. — De partu accelerato edocti sumus quod foetui septimestri, licet « ex ordinariis contingentibus » vitam iste extra maternum sinum ducere possit, tamen non raro letalis accidit. Quare nonnisi « justis de causis » perficiendum esse S. Officium decrevit. Quae autem olim justae causae videbantur, data jam caesareae operationis quasi innocuitate, hodie passim omnes amplius tales non sunt.

Ad II. — De abortu et de caesarea sectione sat superque suo loco diximus, neque jam est, cur de hujus alterius liceitate, etiam in muribunda, dubitetur.

Ad III. — Ex responso hoc sponte deducere est, nihil in re praesenti discriminis admittendum inter uterinum atque ectopicum foetum, cum uterque sane rationali anima sit informatus, atque simili jure ad vitam gaudeat. Unde, prout in responsione ad primam ita et heic, S. Officium decernit tum foetus tum matris vitae serio et opportune esse providendum.

Sit demum aliud hoc responsum de ectopicis conceptibus, ad R. P. D. Paulum BRUCHESI Archiepiscopum Marianapolitanum (Montréal, Canada) directum.

Ill.me ac R.me D.ne,

R. D. Carolus LECOQ, Decanus Facultatis Theologiae in ista Universitate Marianopolitana, per litteras die 12 Martii anni 1900 sequens dubium proponebat circa interpretationem resolutionum S. Officii quoad liceitatem extractionis chirurgicae foetus immaturi:

« Utrum aliquando liceat e sinu matris extrahere foetus ectopicos adhuc immaturos, nondum exacto sexto mense post conceptionem? »

Curae mihi fuit factum dubium solvendum transmittere eidem Supremo Tribunali S. Officii. Ill.mi vero ac R.mi Patres

Card. Inquisitores generales, in Congregatione fer. iv die 5 ventis Martii, post maturam rei discussionem, sequens emanarunt responsum: « *Negative*, juxta Decretum fer. iv, 4 Maii 1898, vi cuius foetus et matris vitae quantum fieri potest, serio et opportune providendum est; quoad vero tempus, juxta idem Decretum, Orator meminerit, nullam partus accelerationem licitam esse, nisi perficiatur tempore ac modis, quibus ex ordinarie contingentibus matris ac foetus vitae consulatur — Praesens vero decretum expediatur per Ordinarium. »

Haec habui, quae cum Amplitudine Tua hac super re, pro meo munere communicarem: et precor Deum, ut Te diu sospitet.

Amplitudinis Tuae addictissimus Servus

M. Card. LEDOCHOWSKI, Praef.
ALOISIUS VECCIA, Secr.

SCHEMATA

Curante Dre L. TAUSSIG delineata

MONITUM

Prouti in calce primi tomi animadvertimus, nonnisi qui vel in re vel in rite delineatis schematibus humani corporis organa perspexerit, physiologicam generationis aeconomicam sat sibi notam habebit, ut de innumeris atque abstrusis theologicis dubiis ex ea oriundis recte disserere valeat. Non secus jam dicendum est, si recte circa ea sentire velimus, quae ad embryologiam humanam spectant, atque in praesenti hoc altero tomo exposita jacent. Qua de re, benevole lector, in duplici annexa tabella schematicè delineatum invenies tum humanum foetum post primum praegnationis mensem conspectum, tum infantem fere maturum in utero matris latentem, insimul et methodum qua, natura duce, ipse materno sanguine vivit, nutritur et grandescit.

SCHEMATA

Humanum ovum et foetum post primum
circiter a conceptu mensem exhibentia.

(Disp. III, Part. I. Cap. II.)

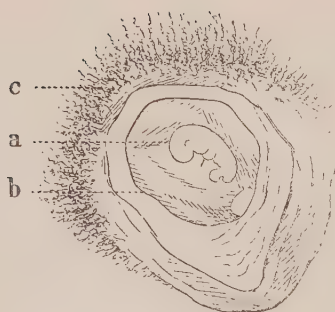
SCHEMATUM INTERPRETATIO

1. Ovuli, die circiter trigesimo quinto aut quadragesimo post foecundationem, naturalis moles atque externa effigies.
 2. Idem ovum anatomice sectum et apertum. — *a.* Embryo. — *b.* Amnios seu involucrum internum. — *c.* Chorion seu involucrum externum.
 3. Embryo idem volumine ampliatus, a latere conspectus.
 4. Idem a fronte conspectus magisque ampliatus. — *c.* Caput. — *o. o.* Oculorum prima vestigia. — *n. n.* Nares. — *b.* Bucca. — *m.* Membrorum superiorum prima vestigia. — *p.* Inferiorum membrorum vestigia.
 5. Embryo canis ejusdem fere aetatis.
-

1

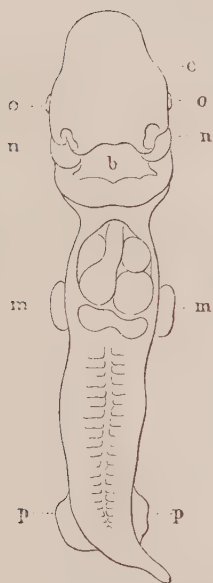
2

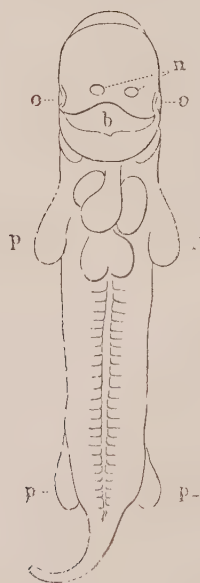
3

4

5

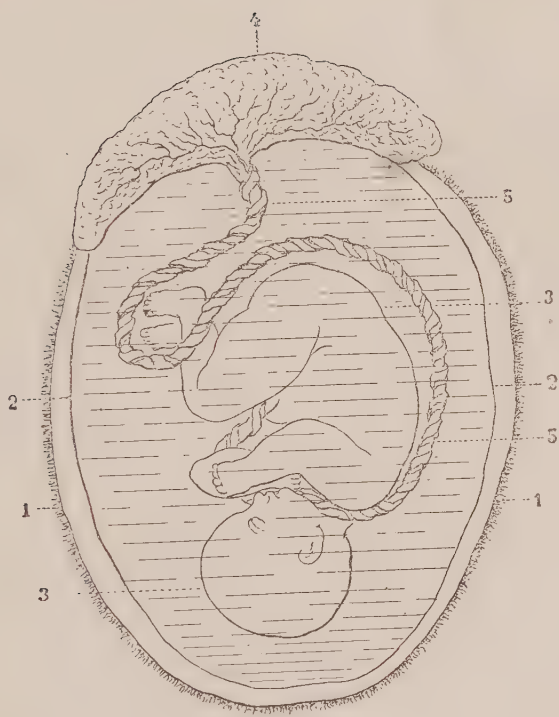
S C H E M A

Ovum humanum post octavum circiter mensem
ostendens, quo appareat foetum
vitam ducere a vita matris distinctam.

(Disp. III, Cap. IV, art. 2)

SCHEMATIS INTERPRETATIO

1. Chorion seu involucrum externum.
 2. Amnios seu involucrum internum.
 3. Foetus intra aquas amnioticas tutelarias degens.
 4. Placentā externa superficiei materni uteri parieti inhaerens.
 5. Funiculus umbilicalis duabus arteriis constans, sanguinem ex placenta ad foetum transmittentibus, et vena una, sanguinem a foetu reducente ad placentam.
-

INDEX

DISPUTATIO TERTIA

EMBRYOLOGIA SACRA SEU DE ANIMA FOETUS DEQUE EJUS AETERNA PROCURANDA SALUTE.

	Pag.
PARS PRIMA. De humani foetus anima- tione	4
CAPUT PRIMUM. Sententiarum historica sy- nopsis	6
ARTICULUS I. De doctrinis Patrum	7
1. Patrum Orientalium doctrina	9
2. Patrum Occidentalium sententiae	15
» II. De veteris Scholae sentiis	19
» III. De doctrinis recentiorum	38
CAPUT SECUNDUM. Sententiarum critices	37
PROPOSITIO I.	»
» II.	40
» III.	49
» IV.	53
» V.	59
» VI.	63
PARS ALTERA. De aeterna procuranda sa- lute animae foetus	68
CAPUT PRIMUM. Deprohibendis abortibus	69
ARTICULUS I. De involuntario seu casuali abortu	70
» II. De abortu voluntario	73

	Pag.
CAPUT SECUNDUM. De remedio aeternae salutis pro puerulis in utero clausis vel in lucem editis	84
ARTICULUS I. Sententiarum historica synopsis	84
» II. Verae doctrinae assertio	88
PROPOSITIO I.	89
» II.	91
» III.	94
CAPUT TERTIUM. De periclitantibus puerulis baptizandis	98
ARTICULUS I. De supplendo sacerdotum ministerio.	99
» II. De molis et de monstris	103
» III. Regulae in periclitantium puerulorum et abortivorum baptismo servandae	107
» IV. De baptizandis puerulis in utero matris existentibus	115
PROPOSITIO 1.	118
» II.	119
» III.	124
CAPUT QUARTUM. De operatione caesarea.	126
SECTIO 1. De caesarea operatione in matre vivente	127
PROPOSITIO I.	129
» II.	133
» III.	135
» II. De operatione caesarea post mortem praegnantis	138
ARTICULUS I. De veterum modernorumque sententiis	140
» II. De caesareae sectionis post mortem honestate	144
PROPOSITIO I.	145
» II.	148

	Pag.
ARTICULUS III. De regulis circa caesaream sectionem practice servandis	152
<i>Dubium</i> I.	156
» II.	156
APPENDIX I. De chirurgica operatione « a Porro »	158
» II. De partu artificiali et de symphysectomia	163

DISPUTATIO QUARTA.

DE OCCISIONE FOETUS AD SALVANDAM MATREM SEU DE ABORTU MEDICALI ET DE EMBRYOTOMIA.

PARS PRIMA. Controversiarum historica synopsis	171
I. Medicorum sententiae et disputationes	»
II. Theologorum et Canonistarum sententiae	179
PARS ALTERA. Sententiarum excussio.	192
PROPOSITIO I.	»
» II.	196
» III.	200
» IV.	203
» V.	207
» VI.	210
» VII.	217
» VIII.	219

	Pag.
PROPOSITIO IX.	225
» X.	231
<i>Appendix. Casus de Ectopicis conceptibus .</i>	241
PROPOSITIO I.	243
» II.	246
PARS TERTIA. Responsa S. Officii	250
I. De Embryotomia seu Craniotomia . .	»
II. De aliis chirurgicis operationibus Cra- niotomiae affinibus	252
III. De Abortu medicali	257
IV. De Partu praematur. — De Aborto et Operatione caesarea. — De Con- ceptibus ectopicis	259

IMPRIMATUR

Fr. ALBERTUS LEPIDI O. P. S. P. A. Mag.

DISPUTATIONES

PHYSIOLOGICO - THEOLOGICAE

A. ESCHBACH S. Sp.

GALLICI SEMINARI IN URBE OLIM RECTORE

DISPUTATIONES
PHYSIOLOGICO-THEOLOGICAE

TUM MEDICIS CHIRURGIS

TUM THEOLOGIS ET CANONISTIS

UTILES

EDITIO TERTIA

PLURIBUS AUCTA, SCHEMATIBUS ORNATA

Disputatio V

De colenda Castitate in Caelibatu

ROMAE

DESCLÉE, ET SOCII

Editores Pontificii

Piazza Grazioli (Palazzo Doria)

PARISIIS

VICTOR LECOFFRE

J. Gabalda

Rue Bonaparte, 90.

CUM PERMISSU SUPERIORUM

Salvo omni jure proprietatis.

PRAEFATIO

De muneribus atque legibus hucusque dis-
sputavimus, quae ad christianos conjuges per-
tinent quàm humani generis propagatores. Ad
solutos jam seu ad utriusque sexus caelibes
deveniamus oportet, quibus venereorum usus
omnis prohibitus est, et absolutae castitatis
imponitur obligatio. Dura utique lex sed est
lex, quae caeterum, si illibata servetur, mox
fit «voluptas bonorum operum, acquisitio trium-
phorum et facinorum detrimentum. » (S. CY-
PRIAN.).

Jam vero cum caelebs omnis ad illibatam
servandam castitatem divina lege teneatur,
strictius tamen ad eam alligatus invenitur qui
castitatem in Religione aliqua voverit; strictis-
sime qui majoribus Ordinibus initiatus est sa-
cra Dei munia obiturus. « Tali enim, ait S. AU-
GUSTINUS, decet Dominum habere ministros
qui nulla contagione carnis corrumpantur, sed
potius continentia castitatis splendeant ».

Prae caeteris itaque in caelibatu degentibus clèricorum atque sacerdotum quam maxime interest, quatenus virginitatis atque perfectae castitatis pretium atque excellentiam magni faciant, necnon illibatae puritatis servandae regulas et methodum accurate doceantur. Liceat itaque nos Disputationem hanc quintam iis potius dicare, qui in sortem Domini vocati, ut sacro altari quotidie deserviant, divinam Eucharistiam conficiant atque fidelibus suis manibus tradant, sedulo omne id vitare tenentur, quod puritati vel animae vel corporis foret infensum.

DISPUTATIO QUINTA

DE COLEND A CASTITATE

Humanae generationis efficiendae causa, viro in adiutorium a sapientissimo Protoplasta data est mulier, cui ille adhaerere ita debeat, et haec illi, ut duo jam sint in carne una. Mutuae itaque utriusque sexus ad invicem propensionis, in ordine ad generationem, quae fit per coitum, Deus ipse auctor est¹; quare, stante Ejus primordiali consilio, viro cuique sua fuisset mulier et « tot fuissent generatae feminae quot mares². » Ad delectationem autem sensibilem veneream quod spectat, dicendum est et ipsam esse humanae naturae consentaneam, ita ut non solum in statu innocentiae homo istam in eodem gradu, sed eo majorem expertus fuisset, quo purior fuisset natura ejus, et corpus magis sensibile³. Ordinata autem in beato isto statu omnia fuissent; vis concupiscibilis in delectationem non aliter se extendisset, nisi quatenus ad procreandam prolem opus fuisset, necnon in potestate mansisset animae seu voluntatis moderari singula tum extra, tum intra generationis actum eliciendum.

1. Cf. S. TH., I, q. XCII, a. I, in c. — q. XCVIII, a. I.

2. Ibid., I, q. XCIX, a. II, ad 3. — S. BONAV. in II, a. XX, q. ult.

3. S. TH., I, q. XCVIII, a. II, ad 3.

Ast, lapso semel protoparente et corrupta humana natura, caro concupiscere incoepit adversus spiritum, alterius sexus commercium jam non propter procreationem prolis, sed ob voluptatem inquirens, necnon contra rationis dictamen supra omnia appetens venereorum delectationem. Concupiscentia haec tanquam domesticus hostis, imo et tyrannus, totum corpus invadit, « pugnans adversus nos et membra nostra pro armis habere quarens ad debellandum nos¹. »

Quare aliam unusquisque nostrum videt legem in membris suis propugnantem legi mentis suae et captivantem nos in lege peccati²; non sane quatenus concupiscentia peccatum sit, sed peccati, quod in omnes homines transiit, corollarium, ad ulterius peccandum quemque hominum sollicitans. Unde concupiscentia nemini parcit; « impuberes stimulat, juvenes inflammat, viros enervat, senesque fatigat. » In quantum quique illi cedit in tantum ab ea opprimitur; nam, ut ait Angelicus³ « homo in coitu bestialis efficitur, quia delectationem et fervorem concupiscentiae ratione moderari non potest. » Attamen « concupiscentia non totaliter ligat rationem sicut ebrietas, nisi forte sit tanta quod facit hominem insanire⁴. » Caeterum, docente AUGUSTINO⁵ sine libidine non est parentum concubitus. Libido autem calor est noxius « qui mentem enervat et animam a virtute elongat ». ⁶

Imo talis est intima concupiscentiae indoles, ut quo

1. S. ANSELM. *sup. ep. ad Rom.*, c. VI.

2. Rom., VI, 23.

3. I q. xcviII., art. II, ad 3.

4. 2-2, q. CL, a. 4. ad 3.

5. De *Fide ad Petrum*, c. II. — In his rationem habes cur, apud gentes omnes, actus conjugalís per se vilis atque naturae humanae corruptivus censetur, qui propterea nonnisi in abscondito et in tenebris, perfici debet. (Cf. Gen. xxix, 23, 24.)

6. Ad hoc redit quod de CLYNIA Pythagorico narrant, qui interrogatus quando exercere videretur tuto liceret: « Quoties, inquit, te ipso imbecillior cupis fieri. » Rursus veteres plurimi concubitus « parvam epilepsiam » dicebant.

magis fovetur eo vehementior crescat. « Nunquam enim satiatur¹; nunquam expletur, semper indiga est, nunquam non siticulosa. »² Si frena eidem laxentur, fit « nefaria gurgēs vitiorum ac vorago turpitudinum omnium, nec unquam finem invenit³, » donec animam misere effeminet integrumque corpus ita corrumpat, ut « quid foedius, quid immanius, quid contemptius, quid abjectius perspicere non possit⁴. » Verbo: « Nihil sic morbidum, sic contagiosum invenitur in homine, sicut indomita libido, quae totam corrumpit animae pulchritudinem. »

Concupiscentiam itaque carnis, tanquam infensissimum animae corporisque hostem debellare seu castigare quisque hominum debet, vel desideria ejus absolute et constanter comprimendo atque refrenando, si caelebs est seu jus ad venerea non habet, vel eisdem cum moderamine rationis cedendo, si conjux est. Jam vero virtus moralis, qua homo concupiscentiam castigando refrenat vel moderatur, *castitatis* nomen ab officio suo nacta est.⁵ Quae propterea virtus recte dicitur « munimen sanctimoniae, expugnatio fortis infamiae, fortitudinis firmitas, puritatis culmen, libidinis carcer, honestatis portus, pax secunda virtutum⁶. » Virtus est « origine coelestis » per quam « homines angelis assimilantur. »

Quemadmodum autem castitas seu virginitas ho-

1. S. THOM., opusc. IX, de nono praecepto.

2. PHILO, lib. II. *Legis allegor.*

3. CICERO, *Orat.* VII, in *Verrem*.

4. *Cic.*, de *legibus*. Caeteroquin en quae de libidine effrenata physiologi moderni docent: « Le premier châtement du libertinage, c'est la perte de la santé, c'est l'anéantissement des forces vitales que Dieu nous a données, c'est l'agonie lente, mais précoce, c'est la mort prématurée; mais son châtement le plus terrible, c'est l'abrutissement complet, c'est la dégradation morale où le voluptueux se trouve plongé. Alors l'homme s'évanouit: et, enseveli dans sa corruption, il est obligé de courber la tête sous la malédiction de Dieu; sa raison s'obscurcit et s'éteint, il ne reste plus, pour ainsi dire, que l'animalité dans un corps d'homme. » DUFIEUX, *Nature et Virginité*, p. 391.

5. Th. a KEMPIS. *Serm.* VI, ad *fratres*.

6. Cf. S. THOM., 2-2., q. CLI, a. I.

minem aequat angelis, ita, ex mox dictis, peccatum seu vitium turpe hominem quasi bestificat, et multo pejus bestiā eum efficit. Sane, cum « peccatum omne Deo abominabile est atque a conspectu ejus extraneum¹, » « nihil putidius et putredine omni deterius atque foetidius, sordidius atque immundius nihil² » quam peccatum, quod turpe κατ'ἐσχόχην denominatur. Qui enim istud admittunt « castitate vacui sunt et pleni luto³. » Jam vero turpitudine haec plures specificè distinctos actus habet, quos singulos describere et trutinare hic non juvat, neque disputationum nostrarum ratio id expostulat.

Itaque de his tantum hic agemus, quae magis physiologico-theologicas quaestiones movent, scilicet: 1. de Caelibatu religioso; 2. de Virginitate; 3. de mediis servandae Castitatis; 4. de peccato turpi Mollitiei; 5. de Onanismo conjugali.

1. CASSIDOR. Super Psalm. xvi.

2. S. JOAN CHRYS. passim.

3. HUGO card. Super. Eccl., cap. xxv.

CAPUT PRIMUM

De Caelibatu religioso.

Inter conjuges tantum legitimo matrimonio unitos generationis actus perfici debere, eisque solis licere ad quiescendam concupiscentiam, esclusa etiam spe prolis, dummodo naturae ordinem rite servant, venereis uti, extra dubium apud nos ¹ positum est. Solutis itaque omnibus et singulis, quicumque demum sint, ut a venereis omnino abstineant, seu absolute se contineant, lex naturalis insimul et positiva Dei praecipit. Status propterea istorum, ex eo quia thorum non habent, *caelibatus* (κοίτη, λείπω) nuncupatur, et caelibes ii universim dicuntur omnes, qui hic et nunc soluti inveniuntur, vel quia nunquam adhuc matrimonium inierint. vel quia, mortuo conjuge, iterum liberi facti sint, quo casu *vidui* aut *viduae* audiunt.

Porro si formalis ratio caelibatus inquiretur, eandem non unam sed multiplicem esse omnes sciunt. Dantur enim caelibes alii natura tales, nempe infantes seu impuberes; alii tales ex necessitate vel intrinseca, ut infirmi et ad matrimonium impotentes, vel extrinseca, qui nempe sui juris plane non sunt, ut milites atque hujusmodi *caelibes* habentur *coacti*; alii legitimum conjugium fugiunt, ne vinculo ejusdem et oneribus teneantur; alii ut studiis totos se tradant. Dantur demum caelibes de quibus dicebat Dominus: « Sunt eunuchi qui seipsos castraverunt propter regnum coelorum ², »

1. De iis qui foris sunt, nec Deum scire volunt, hic non curamus.

2. Mat. XIX. 12.

quique, cum ad saecularia vota convolandi copia praesto esset, his libero voluntatis consensu ob Dei amorem atque christianae perfectionis studium, in perpetuum renuntiarunt, quos in triplici esse scimus differentia, prout vel in saeculo remanentes christianae perfectioni student, vel in religione aliqua castitatem voverint, et horum *status religiosus* dicitur, vel demum sacris initiati fuerint Ordinibus, quorum coelibatus *ecclesiasticus* vocatur. Ad universos istos spectat Tridentina dogmatica definitio:¹ « Si quis dixerit statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis vel caelibatus, et non esse melius ac beatius manere in virginitate quam in matrimonio, anathema sit. »

Neminem autem latet cum quanta pertinacitate neoterici, nihil habentes quod contra caelibatum philosophicum aut profanum objiciant, de ecclesiastico et religioso caelibatu declamitare non cessant. Crimen contra naturam eum esse contendunt atque insanam rebellionem contra physiologicas humani corporis leges.¹ « On se plaint dans le monde, ait egregius doctor DUFIEUX² à faire passer la continence absolue pour une monstrueuse anomalie; on la considère comme une violation calculée des lois de l'organisme, dont on ne sait justifier l'humanité qu'en la décrétant de folie. »

Ad vindicandam religiosi caelibatus honestatem imo et excellentiam super matrimonium sequentes statuimus propositiones.

1. Sessio XXIV, Canon X.

2. *Nature et Virginité*. — « La continence absolue est incompatible avec l'organisme humain, avec ses lois. La nature nous a donné des organes pour qu'ils fonctionnent; elle a eu soin d'en créer le désir. » Sic DD. LALLEMAND et DESLANDES. Caeterum nota sunt verba haec Lutheri: « Ut non est in meis viribus ut vir non sim, tam non est mei juris ut absque muliere sim. »

PROPOSITIO I.

Ex praesenti physiologico statu humani corporis non eruitur argumentum probans religiosum perpetuum caelibatum crimen esse contra naturam.

Sane si, spectata physiologia humani corporis, aliquid praesto esset cui repugnaret perpetuus caelibatus, hoc esset vel ipsa genitalium in unoquoque hominum praesentia, vel infausta eorundem in sanitatem corporis actio, nisi homo venereis utatur. Porro ex neutro capite demonstratur pii caelibatus repugnantia.

1. Ad primum quod attinet, vix est cur animadvertamus ex mera praesentia genitalium nullam iis utendi oriri obligationem. Lingua et labiis ornatus est homo ut possit loqui. Ponas Titium vovisse perpetuum silentium; quis dicat crimen contra naturam ipsum admisisse? Caeterum si intrinsecam genitalium naturam inspicias, ipsa in singulis hominibus haberi perspicies incompleta, atque, nisi accedat alterius sexus organum, ad generationem plane inepta. Porro nulla datur lex naturalis obligans hominem quemcunque ad actum, quem, nisi aliena voluntas assentiat, perficere nequit. Demum scitum est, natura duce, minime tot feminas continuo nasci quot viros.

« Un phénomène remarquable se manifeste dans la nature, c'est la supériorité numérique des procréations masculines; les naissances d'enfants mâles sont beaucoup plus nombreuses que les autres; c'est là un fait positif, un fait appuyé sur le dénombrement authentique de la population et sur les calculs les plus exacts. L'Annuaire du bureau des longitudes, ce chef-d'oeuvre du genre, en établit mathématiquement la preuve. »¹

1. Dr. DUFIEUX, *Nature et Virginité*, p. 86. « Pour 23 millions de femmes, pergit auctor, il nait pas plus de 24 millions d'hommes, c. à d. que pour une population de 47 millions d'âmes, il y a un million d'hommes que la nature expose à ne jamais trouver de compagne ».

2. Sed neque ex infausto influxu continentiae eruitur hanc esse crimen contra naturam. Prout enim perpetua experientia testatur, qui integram vitam in religioso caelibatu degunt, non plus conjugatis sanitatis detrimentum patiuntur, imo etiam universim longiorem vitam eos ducere ex publicis tabulariis constat. Qua de re sic Dr DESCURET : « 751 ecclésiastiques, dé-cédés à Paris pendant une période de 20 ans, ont vécu ensemble 47.596 ans, ce qui porte la moyenne de leur vie à 63 ans passés. Dans quelle autre profession trouverait-on une pareille longévité? » Haec insuper ab hodierno doctore medico DUVAL accipias :¹

« On dit que la continence provoque parfois des habitudes néfastes, des perversions, des troubles nerveux. C'est là une affirmation exacte dans certains cas, bien établis d'ailleurs par l'observation, mais il s'agit dans les observations mises en avant d'individus tarés, dégénérés pour lesquels une hygiène et une discipline morale et physique spéciales sont nécessaires. En effet, la continence nécessite un effort continu de la volonté, effort qui ne peut être le fait que d'une individualité normale. Mais disons encore que la chasteté n'a pas d'inconvénients sérieux et avec le Dr. Raoult qu'il n'y a pas « de pathologie de la continence. » Pour conclure citons une phrase qui doit avoir une grande valeur. C'est le vœu d'un Congrès de médecins.² Le voici : « Il faut enseigner à la jeunesse masculine que non seulement la chasteté et la continence ne sont pas nuisibles, mais encore que ces vertus sont des plus recommandables au point de vue purement médical et hygiénique... Le repos absolu des organes sexuels est indifférent pour la santé générale.

Firma itaque sint duo haec axiomata : « Non datur pathologia continentiae, » et « Absoluta quies genitalium sanitati corporis nullum affert incommodum. »

Ast, sic obijciunt non pauci, apud continentes seminis datur rudundatio, quam plethoricum statum vo-

1. *Médecine et Religion*, pages 73, 75, 56.

2. « Vœu adopté à l'unanimité par la Conférence internationale sanitaire et morale. Congrès du 1-6 sept. 1902, signé par 150 sommités médicales. »

cant, humorum equilibrium perturbans atque integram corporis oeconomiam mox destruens. Antiquatam esse hujusmodi doctrinam celeberrimi proclamant modiores scientiarum cultores. Sequenter audias doctores qui sic docent :

« Les anciens croyaient à la corruption du liquide séminal dans les glandes génitales et ils attribuaient à la résorption des produits corrompus les troubles nerveux observés chez certains hommes chastes. L'observation des animaux entiers prouve que les produits génitaux ne se transforment pas en substance toxique et que leur résorption n'est guère nuisible à la santé générale; » imo, auctore Bossu, « la continence a des avantages, en ce qu'elle rend le corps plus dispos plus alerte, l'esprit plus pénétrant et tous les autres plaisirs plus vifs et plus doux. » ¹

« Ceux qui sont capables de chasteté psychique, peuvent garder la continence sans avoir rien à craindre pour leur santé, qui ne dépend pas de la satisfaction de l'instinct sexuel. Les médecins compétents qui se sont occupés d'hygiène sexuelle ne mettent pas en doute l'innocuité de la continence » ²

« Il faut surtout enseigner à la jeunesse masculine que non seulement, la chasteté et la continence ne sont pas nuisibles, mais encore que ces vertus sont des plus recommandables au point de vue médical. » ³

« On a parlé indûment et à la légère des dangers de la continence pour le jeune homme. Ces dangers je ne les connais pas et moi médecin je serais encore à ne pas les avoir constatés, bien que les sujets d'observations ne m'aient pas manqué en la matière. » ⁴

« C'est une opinion très répandue que la continence ne va pas à la longue sans inconvénients pour la santé. D'après l'expérience de tous les médecins qui ont étudié la question, cette opinion est absolument fausse. On n'a jamais établi que la continence ait nui à une personne bien constituée. » ⁵

1. Dr Busquet.

2. Dr Féré, médecin de Bicêtre.

3. Voeu émis à l'unanimité par la deuxième Conférence médicale tenue à Bruxelles en 1902.

4. Dr Fournier de Paris.

5. Dr de Lobedank.

Hucusque transcripta ad masculos potius se referunt. In sexu autem sequiori continentia absoluta eo facilius observatur, quod redundans semen feminae nunquam habeant; mensibus singulis sponte ovula matura foras emittunt, insimul et menstruum superfluum sanguinem.

PROPOSITIO II.

Quae singulis hominibus inest ad carnis opera physica propensio, nequit haberi uti vox naturae, cui parendum a singulis foret.

« Natura ipsa, una voce aiunt adversarii, hominibus intrinseca singulos clamans excitat quatenus genitalibus suis utatur; quare contra naturam pugnat qui caelibatum vovet. » Quantum infeliciter neoterici hujusmodi argumentum attollunt et continuo, spreta fundamentali publicae honestatis lege, venditant, non est cur fusiori sermone demonstramus cum paucis verbis opus sit, ut id plane eluceat.

Sane non a die initi legitimi matrimonii, in qua, natura duce, generationi licet hominem dare operam, vocem suae carnis audire vir incipit, sed a vix initis pubertatis annis, in quibus tum lex physiologica et socialis tum praeceptum divinum et morale prohibet, ne genitalium propensioni juvenis acquiescat. A sana natura itaque non est hujusmodi propensio. Sed nec constanter ipsos conjugatos ad venerea sollicitans vox talis habetur, cui assentiri ipsos permittatur, cum passim accidit tunc uxorem minime esse promptam vel aptam ad generationem. Dices-ne virum, cum deficit conjux, suadente natura, posse ad alienum thorum divertere? ¹

1. Scitum est « Reformatorum » patriarcham praedicasse doctrinam, quod « deficiente sponsa, ad virum accedat serva. »

Cui responderet quod *sic*, unum superesse censeremus, scilicet ut ad Saracenos exsulet. Excultae humanitatis jam inconcussa divina lex est, quae audit: *Non moechaberis; uxorem proximi non concupisces*. Stimulus carnis huiusmodi legi repugnans non ab sana est natura, sed a corruptione quae in protoparente eam invasit.

Caeterum physiologicum axioma habetur: genitalia a natura homini eo fine esse donata, ut similem sibi generet. Porro carnalis propensio, quam extra legitimum thorum homo in seipso animadvertit, non in novam alienam prolem tendit, sed ad propriam luxuriam parandam. Quare non naturae vocem esse, sed depravatae concupiscentiae rursum concludamus oportet.

Demum a sana natura qua tali hominem ad actus incitari naturae infensos, prouti sunt mollities, sodomitici concubitus etc., dici omnino non potest. Ad huiusmodi autem depravatos actus tum masculos tum feminas, exclusa omni spe generationis, continuo imo et vehementer excitari, nemo nescit.

Restat itaque ut concludamus propensionem ad opera carnis, nonnisi cum limitatione tribuendam esse naturae, quatenus scilicet, ea juvante et servatis ejusdem naturae legibus, conservationi atque propagationi humani generis prospiciatur.

Corollarium. Nisi homo quisque ipsam naturam debellare et conculcare velit, onus sibi incumbit pugnandi contra stimulos carnis, ad actus incitantes naturae infensos. Homo, secluso dubio, ens est depravatum: « Evidemment, ait Dr BELOVINO, l'homme actuel est une déviation d'un type originel plus parfait; à défaut de la foi, la raison seule le proclame. »

PROPOSITIO III.

Matrimonium, licet post peccatum protoparentum sit etiam in remedium concupiscentiae institutum, tamen hanc non extinguit neque aufert necessitatem pugnandi contra libidinem.

Quatenus semel lapso protoparente, hominibus Deus Creator matrimonium non exclusive in generis propagationem, sed etiam in concupiscentiae remedium concesserit, alibi diximus atque concludentibus adductis testimoniis comprobavimus.¹ Quare PAULUS: de non nuptis ait: « Quod si non se continent, nubant; melius est enim nubere, quam uri. »² Verum de nuptis mox idem Apostolus animadvertit quod « tribulationem carnis habebunt huiusmodi; »³ ita quidem ut virginibus « bonum est, si sic permaneant ».

Sciendum itaque est omnibus et singulis, solutis atque conjugatis « militiam esse vitam hominis super terram, » quia universa caro concupiscit adversus spiritum; et spiritus adversus carnem. Haec utique ita sibi invicem adversantur, ut non quae vult quivis homo, id facere sinatur.⁴ Imo, teste AMBROSIO,⁵ potius « aetas conjugatorum est aetas praeliantium; ipsi enim habent acriorem conflictum, ne libidinibus superentur. » « Unde S. ANTONIUS: Facilius concupiscentia refrenatur, quae nulla expectatione succenditur. »⁶

Si quid itaque contra caelibatum valerent argu-

1. Cf. Disput. nostram II. t. I. p. 184.

2. *Ib.* Cor. VIII, 9.

3. *Ib.* 28.

4. Ad Galat. V. 17.

5. L. I Quaest. Evang. quaest. 9.

6. Sermo 2 omin, 3 post Epiph.

menta ab adversariis ex inspectis genitalibus prolata dicendum foret, eadem non minori via contra ipsam conjugalem castitatem urgere, a qua servanda qui legitimo matrimonio conjuncti inveniuntur, passim dispensatos se haberi jure censerent. Aliis verbis, valedicendum foret moribus christianis atque ad effrenatam sexuum libidinem adeundum!

PROPOSITIO IV.

Caelibatus religiosus talia sponte quotidiana prae se fert contra concupiscentiam remedia, quae illibatae castitatis praxim non modo possibilem, sed universim facilem reddunt.

In duplici differentia inveniuntur quae homines universim ad venerea excitare nata sunt: alia enim, quasi extrinseca, in manu hominis ita jacent ut ad placitum ea vel fugit et removet, vel ea exquirat et admittit, eisque delectatur. — Alia e contra homini sunt magis intrinseca et in ipsius natura sedem habent, ipsumque passim vehementi impulsu ad venereos actus impellunt.

Priora sunt: continuum alterius sexus consortium et societas, libidinosa spectacula, pravorum sermonum auditio, impurae visiones, inhonestae lectiones etc. In his sane aliisque ejusdem generis vehemens et perpetuum manet scandalum continuò saeculares ad impudicitiam trahens; dum pium caelibem singula haec latent. Quare sic Dr Bossu: » Les personnes vouées aux Ordres religieux et qui vivent loin du monde et de ses charmes qu'elles ignorent, peuvent s'abstenir des plaisirs de l'amour sans grande difficulté en général et sans de grands inconvénients. C'est ce que ne croient pas les libertins et qu'il faut qu'ils sachent cependant. »¹

1. *Anthropologia*, t. I. p. 460.

Contra extrinsecum castitatis inimicum caelibem efficaciter defendit occasionum negatio et fuga; ad opugnandam inimicum domesticum quam maxime ipsum juvat fuga otii et continuus labor; « La chasteté, ait Dr VIDAL, est possible par l'accoutumance physique et psychique. Le travail est un puissant dérivatif; voilà pourquoi les hommes qui sont dans le célibat arrivent à une puissance de travail énorme. » Sed insuper pio caelibī praesto est gratia Dei quam ipse non interrupta oratione implorat.

Sciant igitur adversarii christianum caelibatum remedia talia prae se ferre contra libidinem, quae illibatam castitatem non possibilem tantum sed et facilem reddunt. Ad ipsos caelibes quod spectat, paulo altiora de refrenanda concupiscentia eos infra docemus.

Scholion. Vix est cur verbum de argumento faciamus quod contra caelibatum christianum adversarii indefessim movent, ex eo quia non pauci postquam perpetuam castitatem sive in clericatu aut in religione voverint, ad saecularia redierunt, necnon coram magistratu matrimonium inire non erubuerunt. Quid hoc inter tantos? respondemus. Nonne quia Judas tradidit Dominum apostoli singuli traditores habendi sunt? Nonne, quia omni tempore visi sunt milites ad inimicum transfugientes, ipsa militia vilesceus facta est? Minime sane; imo exceptio dicenda est firmare regulam. Idem valeat de caelibatu religioso aut ecclesiastico. Qua de re audi CHRYSOSTOMUM sic aientem. » ¹

« Sicut ubicumque fuerit triticum, necesse est inveniatur et zizania, sic ubicumque fuerit bonum Dei, illic erit et scandalum; unde ipse Dominus: *Vae mundo a scandalis!* Porro triticum optimum crescere et bonum Dei abundantius inveniri in coetibus

1. Homil. 13 in Matr.

sexus utriusque ubi florescit religiosus caelibatus, nemo est qui fateri non cogatur; quare nil mirum, si etiam scandalum aliquod interdum exinde prodeat. Vae autem depravatis filiis mundi qui uberrimam tritici segetem et infinitum Dei bonum parvipendentes, zizaniae granulum magnificant, quo tutiorem depravationis suae viam extollere conantur. Caeterum patrem isti habere videntur haereticum Jovinianum, caelibatus religiosi oppugnatorem, de quo Hieronymus aiebat quod, cum apostata a religione fuerit, jam nullius coelibis credebat pudicitiam. »

CAPUT SECUNDUM.

De Virginitate.

Virgines esse « illustriorum portionem gregis Christi¹. » atque « primitias Dei et Agni²; » virgines manere « gaudia propria³; » cum in regno coelesti » sunt aliis alia, sed nullis talia⁴; ipsos ante thronum Dei « cantare canticum novum, quod nemo potest canere nisi qui virgo est⁵; » virgines demum aureola speciali coronari, atque « Agnum sequi quocumque ierit⁶, » docet Ecclesia, atque sancti Patres scholarumque magistri mirabili concentu proclamant. Ast, si de praeclarissima Virginitatis virtute amplius quaeras in quo essentialiter consistat, necnon qua ratione aureola deflorescat, jam sat obscuro sermone auctores te docere apprehendes. Quare de duplici hoc themate specialius, disputare duximus.

ARTICULUS I.

De Virginitatis essentia et natura.

Universim atque secundum vim nominis spectata *virginitas* a *virore* dicitur; et quidem jure. Sicut enim

1. S. CYPR., *de habit. Virg.*

2. S. HIERON., l. 1, *adv. Jovin.*

3. S. AUG., *de Virginitate*, c. XXVII.

4. Ibidem.

5. S. HIERON., l. c.

6. *Apoc.*, c. XIV, cf. S. Th., 2.2. q. 152, a. 5 ad 3.

illud virens est, quod ex superabundantia caloris adustionem non est expertum, ita viror seu virginitas in homine habetur, qui immunis invenitur ab specifica ea concupiscentiae adustione, quae copulam regulariter¹ comitatur. Rursus quod in nativo suo virore hucusque perseveravit integrum est; pari ratione, integritas in virgine reperitur. Quapropter universim virginitas et integritas convertuntur. Corruptio autem, quam patitur homo prima vice concubitus seu copulae indulgens, juxta D. THOMAM² est triplex: « alia corporalis tantum, in hoc quod claustra pudoris franguntur; alia spiritualis et corporalis simul, ex hoc quod per decisionem et motum seminis in sensu delectatio generatur; tertia demum est mere spiritualis, ex hoc quod ratio huic delectationi se subjicit. »

Triplex itaque integritas etiam seu virginitas distinguitur. Prima est *corporalis* tantum seu *physica*, quae in permanentia sigilli feminei consistit; altera corporalis et spiritualis quam possidet homo, quandiu satiativam veneream delectionem nunquam vel per copulam vel secus est expertus; et integritatem hanc, cum talem supponit hominem qualis genitus est, *naturalem* dicimus: tertia mere spiritualis in eo sita est quod voluntas, etiamsi forte quocumque casu corruptionem primam aut alteram homo passus fuerit, in eam nunquam consenserit: et haec virginitas *moralis* est.

Quare sic rursus Angelicus Doctor: « Requiritur tria ad virginitatis perfectionem; quorum primum est *principale et formale*, scilicet: electio sive intentio voluntatis, sicut et in omnibus moralibus. Unde istud ex necessitate ad virginitatem (sane summe perfectam) requiritur, quod adsit aliqua assidua voluntas nunquam experiendi delectationem veneream. — Secundum est *materiale*: scilicet passio appetitus sensitivi, scilicet

1. Cf. Disp. I p. 65.

2 In IV. Sent. disp. XXXIII, q. III, art. I. - 2.2. q. 152, a. I.

delectatio quam quis experitur in actu venereo, cujus privatio requiritur ad perfectam virginitatem materialiter. — Tertium autem est quasi per accidens, et concomitanter se habens ad virginitatem; scilicet *corporalis integritas* claustrum pudoris, quod in solis feminis invenitur.

Ex his datur intelligi, quare, licet in se et coram Deo perfecta virginitas apud sexum utrumque inveniri sit, vulgo tamen et coram Ecclesia virgines pronunciantur non mares sed feminae. Pro his solis, pudoris signaculo praeditis, virginum benedictionem atque consecrationem a Pontifice impertiendam Ecclesia instituit, qua a Domino Nostro Jesu Christo Summi Dei Filio desponsentur¹.

Hisce praejactis, quo intimius virginatis naturam describamus, sequentes propositiones statuemus.

PROPOSITIO I.

Virginitas mere corporalis seu physica non est virtus, nec essentialis virtutis materia, sed accidentalis tantum.

Quoad primam suam partem propositio haec vix declaratione indiget. Virtus enim necessario est quid morale seu moralitatis capax. Physica autem seu mere corporalis virginitas et integritas, cum tota in hymentea pellicula sita sit, licet in solo genere humano inveniat, non plus virtutis habet quam pes aut manus.

1. « Benedictio et consecratio Virginum fieri debet in Epiphania vel in Albis Paschalibus, aut in natalitiis Apostolorum, seu in diebus Dominicis. Die vero praecedenti; hora vespertina vel etiam mane, antequam Pontifex ad Missam se pareat, in loco convenienti praesentantur ei virgines benedicendae, qui de earum aetate et proposito singulariter singulas, videlicet annum vigesimum quintum compleverint, si voluntatem et propositum servandae virginitatis habeant, diligenter inquirat, et insuper, seorsum cum qualibet, de vita et conscientia et carnis integritate. » (Pontifical. Roman.)

Ut alteram propositionis partem declaremus, dicendum est virtutes morales vel circa passiones esse vel circa operationes, nec ut objectum etiam materiale habere posse ens mere physicum, puta brachium vel pedem. Sed hujusmodi est physica integritas seu virginale claustrum. Ergo virtutis alicujus objectum essentialiter esse nequit. Quare S. AUGUSTINUS docet, corpus sanctum minime esse ex eo quod ejus membra sunt integra¹. Attamen integritas corporalis membri aliqua ratione, accidentaliter scilicet, ad virginitatem femineam se refert, cum eadem significare a natura ipsa destinata sit, necnon ex hoc quod femina abstinet a carnali copula integritas in membro corporeo servetur.

PROPOSITIO II.

Virginitas naturalis, h. e. integritas carnis quatenus immunis ab omni experimento venereorum, virtus non est, sed in quantum liberae voluntati subiacet, objectum est materiale virtutis.

Quod naturalis virginitas seu immunitas ab omni venereorum experimento non sit virtus, ex modo dictis sat deducere est. Auctore enim Doctore Angelico, « nulla virtus inest nobis a natura², » sed homines a natiuitate utique habent quod ab venereis sensationibus immunes sint, cum homo quisque virgo nascatur. Quare aiebat AUGUSTINUS³, « nec nos in virginibus praedicamus quod virgines sint, sed quod Deo dicatae pia continentia virgines sunt. » Et S. BERNARDUS : « Nihil valet virginitas carnis, ubi non est integritas mentis⁴. ».

1. *De Civitate Dei*, l. II n. 18.

2. 2.-2., q. CLII. a. 3.

3. *De Virg.*, cap. IX.

4. *Serm.* XXI.

Verum venerea experiri pati est, neque propterea solius est corporis sed compositi, aliquid habens corporale seu physicum necnon aliquid spirituale; specialis itaque virtutis illud est materiale objectum. Scimus autem quod undequaque in hominis potestate non est, ut se ab ullo venerae delectationis experimento perpetuo immunem servet. Concupiscentia enim in hac « vita minui potest, non potest consumi, » atque « sanctis etiam sic insidiatur, ut faciat dormientibus quod non potest vigilantibus.¹ » Porro passiones partis sensitivae non possunt esse materia virtutis, nisi secundum quod sunt ordinabiles a ratione in eis medium ponente. Non absolute itaque integritas corporalis simul et spiritualis objectum materiale virtutis constituit, sed tantum quatenus ejus conservatio voluntati atque potestati hominis subest; et ideo delectatio, quae in somnis accidit, vel citra voluntatem in vigilia, cum seminis decisione, non est materia virtutis.

PROPOSITIO III.

Virginitas spiritualis seu moralis per se dicitur statum aliquem virtutis castitatis; cum addito autem proposito eam in perpetuum ob Dei amorem illibatam conservandi, virtus est a simplici castitate specie distincta, quae jus confert ad aureolam virginalem in coelis.

Sane qui nunquam adhuc per matrimonium in conjugis corpus jus acquisivit, nulla die vel hora venereis indulgere, seu venereas delectationes voluntarie admittere permissus fuit; si fecerit, contra castitatem peccavit; si bene certando a tenera infantia, ne semel quidem voluntatem suam concupiscentiae subjecerit, in

1. S. AUGUSTINUS, *Lib., contra Julian., cap. 5.*

virginitate spirituali permansisse dicendus utique erit, sed virginitas ejus aliud quid non importat praeter castitatem juvenilem, ab omnibus et singulis servandam, qui soluti semper remanserint. Hujusmodi itaque virginitatis ratio cum castitatis ratione confunditur, nec locus datur specialis virtutis.

Aliter autem sentiendum est, ubi praelaudatae castitati seu virginitati propositum accesserit eam in perpetuum illibatam in eodem statu ad gloriam Dei conservandi. Specialis enim inde exsurgit materia boni, specialem habens suam excellentiam superadditam excellentiae communis virtutis, qua homo pius non immunem se ab omni venereorum experimento conservare intendit, sed tantum ab istorum usu illicito. Et ideo virginitas sensu illo accepta « quaedam est specialis virtus, habens se ad castitatem sicut magnificentia ad liberalitatem¹, » in qua virtute materia est integritas carnis absque omni voluntario experimento venereae delectationis; formale ejus autem et completivum propositum est perpetuo ab eadem delectatione abstinendi, « quod quidem propositum laudabile redditur ex fine, in quantum scilicet hoc fit ad vacandum rebus divinis. » Hoc sane sensu virginitas apud AUGUSTINUM definitur.² « In carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio. »

Ad talem virginitatem tantum, qua virtus specialis est, encomia pertinere initio ex Patribus a nobis relata, nullus est qui dubitet, nominatim autem de solis virginibus istis dicendum, quod Agnum sequentur quocumque ierit, speciali aureola coronandi.

Quid jam aureola haec sit, ita Doctor Angelicus describit³: « Praemium essentiale hominis, quod est

1. S. THOM., 2. 2. q. CLII, a. III.

2. *De sancta Virginit.* c. 13.

3. *Supplem.*, q. XCVI. a. I.

ipsius beatitudo, consistit in perfecta conjunctione animae ad Deum, in quantum eo perfecte fruitur ut viso et amato perfecte. Hoc autem praemium metaphorice dicitur *corona* vel *aurea*, tum ex parte meriti, quod cum quadam pugna agitur, tum ex parte praemii, per quod homo efficitur quodammodo divinitatis particeps et per consequens regiae potestatis. Eadem ratione praemium accidentale, quod essentiali additur, coronae rationem habet. Sed quia nihil potest superaddi essentiali, quin sit eo minus, ideo supperadditum praemium *aureola* nominatur. Huic autem essentiali praemio, quod aurea dicitur, aliquid superadditur dupliciter. Uno modo ex conditione naturae ejus qui praemiatur, unde et ipsa gloria corporis interdum *aureola* nominatur... Alio modo ex ratione operis meritorii quod rationem meriti habet ex duobus: scilicet ex radice caritatis et sic debetur ei essentielle praemium, quia est aurea; et ex ipso genere actus quod laudabilitatem quamdam habet ex debitis circumstantiis et ex habitu elicente et ex proximo fine, et sic debetur ei quoddam accidentale praemium quod *aureola* dicitur. Sic dicendum est quod aureola dicit aliquid aureae superadditum, id est quoddam gaudium de operibus a se factis, quae habent rationem victoriae excellentis; quod est aliud gaudium ab eo quo de conjunctione ad Deum quis gaudet, quod gaudium *aurea* dicitur. »

Itaque « ubi est aliud praecellens ratio victoriae ibi debetur aliqua specialis corona. Unde cum per virginitatem aliquis singularem quamdam victoriam obtineat de carne, contra quam continuo bellum geritur virginitati specialis corona debetur, quae virginum *aureola* nominatur¹. » Quod autem speciali hoc praemio honorandi non sunt quam actu tantum virgines fuere, absque proposito sic in perpetuum permanendi, ex hoc

patet, quia secus dicendum foret in coelis virginitatis, aureola coronari etiam eos, qui ad vota saecularia quam primum convolare concupiscentes¹, antequam ad id pervenerint decessere; imo etiam nuptos ipsos qui inter nuptiarum solemnia, priusquam conjugali debito vacare potuerint, licet id vehementer desiderassent, a crudeli morte fuere abrepti. Sed talia quis cogitaret?

Manet itaque quod in conclusione affirmat Angelicus Doctor, nimirum: « Cum per virginitatem singularis quaedam victoria contra carnem obtineatur, virginibus, quibus propositum fuit virginitatis perpetuo servandae, aureola merito debetur. »

PROPOSITIO IV.

Ad virginitatem in suo esse specialis virtutis, cui debeatur aureola, constituendam, non requiritur ut propositum illam perpetuo conservandi sit voto firmatum; votum tamen istud virtutem eandem ad perfectissimum suum gradum exaltat.

Propositio haec tanquam corollarium praecedentis merito habetur. Ex ibi dictis enim propterea virginitas virtus est specie a castitate distincta, quia supra voluntatem hic et nunc venereis non indulgendi, superaddit piam et perpetuam renunciationem ab huiusmodi delectationibus; quae absoluta renuntiatio per se est ali-quod bonum arduum et notabile, quod sufficit ad novam virtutem constituendam. Haec ab ipso Angelico Doctore, cui universim omnes adhaerent, accepimus. Nihilominus, ejusdem Doctoris auctoritate freti, CAJETANUS et JOANNES A S. THOMA tenuerunt, virginitatem a castitate non per merum propositum distingui, sed per

1. Huiusmodi aliqua ratione conjugatis in perfectione castitatis cedunt, teste Augustino aiente, quod « matrimonio ligata uni studet placere cui data est; nubenda autem multis studet placere cui danda est. »

votum a venereis perpetuo abstinendi; quare solis virginitatem voto professis aureola coelestis deberetur. Quorum doctrina, praeterquamquod auctores theologos fere omnes¹ contra se habet (de S. THOMA mox dicemus), nulla ratione sustinetur.

Sane: *a*) fatente ipso CAJETANO, virginitas est virtus realiter specie a simplici castitate distincta, atque sub eodem genere temperantiae collocanda. Sed si distinctio inter utramque non ex natura ipsa rei, sed ex aliquo extrinseco superaddito, nempe ex *voto*, originem duceret, jam dicendum foret sub ratione temperantiae virginitatem a simplici castitate minime dividi.

« Ad hoc dicitur, ita respondet CAJETANUS², « quod, sicut adulterium ponitur species luxuriae, et tamen non per differentiam per se injustitiae; ita virginitas ponitur species temperantiae, sed per religionis differentiam distinguitur ab aliis temperantiae specibus. Est autem utrobique eadem ratio. »

Quam infirma atque imbellis hujusmodi responsio sit, ex ipso CAJETANO habes, qui universis auctoribus in hoc annuens, fatetur raptum, adulterium, incestum, sacrilegium, eo quia ab extrinseco specificentur, tantum « *lato vocabulo* specierum luxuriae sortita sunt nomina », dum stricto sensu virginitas temperantiae distincta species habenda est.

b) Rursus: « Ubi est specialis difficultas et arduitas formalis ad consecutionem alicujus boni honesti, ibi est ponenda specialis virtus ad eam vincendam. » Hoc receptum apud omnes axioma est. Porro ut homo adhuc integer ob amorem Dei omni spei unquam ad venereae delectationis experimentum etiam legitimum perveniendi serio renuntiet, atque servandae integritatis propositum firmum admittat, licet voto non firmatum, sat arduam

1. Vid. SLAMANTICEN., tract. xxvi, c. i, n. 50 et seq. SYLV, in 2-2, q. CXXXII, a. 11; LESS., lib. IV, *de Just.* c. II, n. 101. — S. Antonin., etc.

1. In 2-2, q. CLII, a. 3.

difficultatem superare debet. Ergo in ipsa substrata materia sufficiens specialis virtutis ratio invenitur, quin necesse sit, ut insimul religionis actum, seu votum, homo eliciat.

c) Demum cum S. ANTONINO ¹ hoc animadvertendum sedulo est, nempe: « Ad rationem virtutis non requiritur immobilitas facti, cum quis possit a vera virtute decidere, et mutari de vere virtuoso in vere vitiosum. Et ideo, si virginitas diceret *statum*, non habitum, requireret quidem votum, sed cum nihil amplius dicat quam habitum virtutis, non requirit votum quodcumque. »

De mente jam S. THOMAE quaeramus. Sic autem in lib. IV Sententiarum ipse scripsit: Dicendum quod, sicut dationes et sumptus sunt materia liberalitatis, ita delectationes in venereis sunt materia castitatis et continentiae. In genere autem dationum magnitudo sumptuum exigit specialem virtutem, quae magnificentia vocatur propter sui difficultatem. Et quia temperantia vel castitas in cohibendis delectationibus magnam habet difficultatem, ideo illud, quod est principium in ista materia maximam habens difficultatem, scilicet ab omni corruptione carnalis delectationis immunitas, specialem virtutem exigit, quae virginitas dicitur. Unde si virginitas pro *sui completa ratione*, ut dictum est, accipiat, sic virginitas est specialis virtus; sic enim nihil aliud importat quam electionem conservandi incorruptionem; et haec electio, si sit perfecta, ex aliquo habitu virtutis procedere debet. »

Et paulo inferius in solutione ad quartum: Completa ratio virginitatis, prout est virtus, non est nisi in illis, qui habent electionem conservandi integritatem, hactenus custoditam, usque in finem *sive sine voto vel cum voto*. » Demum ad quaestionem: « Utrum ratione virginitatis debeatur aureola, » dicit: « Illis tantum vir-

1. Sum. p. III, tit. II, c. II.

ginitatis aureola proprie debetur, quae propositum habuerunt virginitatem perpetuo conservandi, *sive hoc propositum voto firmaverint, sine non.* »

Ast, ait CAJETANUS, doctrinam hanc inter ea collocare juvat, quae S. THOMAS « minus sciens posuerat. » Quare seipsum in *Summa theologica*, corrigens, oppositum postea docuit: « Ad quartum dicendum, quod virginitas, secundum quod est virtus, importat propositum *voto firmatum* integritatis perpetuo servandae. »

Quid de hoc asserto Cajetani sentiendum sit, apud LESSIUM, SYLVIVM, SOTO, SALMANTICENSES, aliosque legere est, qui omnes nihil contradictionis in doctrinis istis Angelici apprehendi affirmant. Canon enim est universim receptus: mentem praeclarissimi Doctoris « praecipue venandam esse ex his, quae in corpore articuli asserit, non vero ex dictis in responsione ad argumenta. » Porro in corpore articuli hoc unum affirmat atque, quoties occurrit occasio¹, repetit, nempe: « In virginitate est, *sicut formale et completivum, propositum perpetuò abstinendi a delectatione venerea.* Caeterum de mox allata responsione ad quartum ita SYLVIVS²: « Ad ea quae B. THOMAS hic scribit, dici potest ipsum loqui de virginitate quantum ad perfectissimam rationem virtutis. Nam virginitas habet duos gradus quorum infimus est in habentibus nudum propositum perpetuae integritatis, supremus vero in habentibus propositum voto firmatum. Vult ergo dicere quod castitas virginalis, nisi sit voto firmata, non attingit extremum seu summum hujus materiae, in quo completa ratio virtutis consistit. » Demum scitur practice virginitatem communiter in monasteriis coli, et propterea a virginibus votum perpetuae castitatis professis.

1. V. gr. 2-2., q. CLII, a. 1. et 3. in c.

2. In h. l. — Si pluriora de mente D. Thomae in hac responsione desideres, cf. Salmantic. tract. XXVI, c. 1, n. 57 et seq.

ARTICULUS II.

De Virginitatis amissione.

Magna encomia virginis sunt¹; etenim virginitas adolescentiam decet, juventutem ornat, amplificat se-nectutem; bonus hortus est et plurimos boni fert fructus odoris, hortus est clausus et fons signatus², uberior fecundiorque felicitas³, margarita speciosa vulgo inconspicua et quae nonnisi a paucis invenitur⁴. Magna itaque ruina, ubi virginis vas aureum misere rumpitur, virginitatis hortus et fons violatur, ejusque coelestis margarita in profundum mergitur. Et nihilominus « piget dicere, ita HIERONYMUS⁵, « quot quotidie virgines ruant, quantas de suo gremio mater perdat Ecclesia, super quae sidera inimicus superbus ponat thronum suum, quot petras excavet, et habitet coluber in foraminibus earum⁶. »

Qua autem multiplici ratione homo ab hucusque illibate servata virginitate deficere potest, jam ex parte multiplex hujus superius declarata definitio innuere videtur. Verum quia, ut sponte cuique apparet, non levis momenti practica haec quaestio est, explicito magis sermone eam solvere debemus. Sit itaque

1. S. ATHAN, de Virgin.

2. S. AMBROS. Lib. 5. ep., XXXI ad Valent,

3. S. AUGUST. Ep. CLXXIX ad Prob.

4. S. ATHAN. L. c.

5. Ep. XXXII ad Eustoch.

6. Sane de indebita haec valent virginum defloratione, nec undequaque vera forent de amissione virginitatis, quae legitime inter conjuges obtinet. Licet enim « melior virginitas quae animae fecunditatem auget, bonum tamen est matrimonium iis, quibus continentia deest. » (S. JOAN DAM.) Verum-enimvero etiam tunc lugendam et expiatione dignam aliqua ratione esse virginitatis deflorationem, ubi in legitimo conjugio locum habet, universim omnes populi naturali instinctu putarunt.

PROPOSITIO I.

Virginitas seu integritas mere corporalis et physica puellarum prima sigilli violatione destruitur, ita ut quae semel, quacumque de causa, etiam se invita, sic corrupta fuerit, coram hominibus virgo nec amplius dicitur, nec est.

Vix declaratione aliqua propositio haec indiget, cum ratio ejus ex dictis sat per se perspicua appareat. Virginitas enim seu integritas, de qua hic sermo est, in sigillo h. e. in pelliculae hymeneae praesentia tota sistit.¹ Haec pellicula itaque lacerata seu violata, jam integritas virginalis evanuisse dicenda est; et quidem nunquam redeunda, cum de ea non secus ac de membro quocumque corporis, puta brachio vel pede, sentiendum sit, scilicet quod semel ablata seu destructa, nulla naturali virtute restitui valeat. Destruitur autem variis modis, per copulam nempe vel secus, cum libidine vel sine concupiscentiae motu, in virgine consentiente vel ipsa invita. Quacumque jam de causa destructio seu violatio hujus modi obtinuerit, virgo coram hominibus amplius virgo non habetur sed deflorata, cum in perpetuum perdiderit, quod virginitatis et incorruptionis signaculum atque flos, ipsa natura duce, censetur, neque hominibus datum sit judicare de internis. Quapropter nec Ecclesia corruptas, etiamsi caeteroquin piissimas, ad virginitatis velum admittit, nec iis benedictionem seu consecrationem virginum elargitur. Verum

Quaeritur: Utrum velum etiam iis sit recusandum

1. Quod, prouti jam supra monuimus, in solo humano genere virginitas suum materiale sigillum a Creatore acceperit, nonne id suadet aliquid dignitatis ibi inesse

quae omnino invitae seu vi aliena oppressae, corruptae sunt.

Negant plurimi¹, docentes nil obstare quominus hujusmodi velentur, dummodo violatio occulta sit. « Nam, » ait S. THOMAS, « si contingat praeter animi propositum aliquo casu membri integritatem corrumpi, non magis praejudicat virginitati, quam si manus vel pes corrumpatur, unde talis potest dicere se incorruptam, nimirum corruptione voluntaria. » Ita LESSIUS caeterique.

Sed contra hos respondendum esse putamus, etiam hujusmodi amplius ut virgines benedici et consecrari jam non posse. Et haec est sententia communis², prae-eunte Angelico qui ita docet³: « Dicendum quod illae quae per violentiam corrumpuntur, si nullo modo consentiant, virginitatis gloriam quoad Deum non perdunt, sed Ecclesia quae de interioribus judicare non potest, cum exterius corrupta sit, eam inter virgines non velat. » Et rursus in eodem loco: « Nullo modo illae quae sunt corruptae occulte (sive a viris sive alio modo) sunt velandae; » etiamsi scandalum inde sequeretur, « quia propter vitandum scandalum non debent Ecclesiae sacramenta vel sacramentalia variari⁴. »

Hic intrinsecam etiam rationem habes, quare corruptis virginum consecratio denegetur. Ista enim inter

1. Lessius de Just. et Jure, l. IV, c. II, n. 115. FILIUCIUS, et II, tract., XXX, c. I, q. X, n. 25; BONACIN. t. I. q. IV. *De Matrim.*, p. XVII, n. 4; SALMANTIC. tract. XXVI, c. I, n. 75, etc.

2. Vid. LAYMAN, l. III, sect. IV, n. 9.

3. In IV, sent. dist. XXXVIII, q. I, a. V, ad 4.

4. His consona sunt quae in *Decreto leguntur*: « Si qui non iratus, sed propter disciplinam palmam alicui dederit, et eventu occiderit, quantum ad gratiam, innocens est, quia voluntatem, non opus requirit: Quantum autem ad legem, reus est; quia opera requirit. *Item: si in persecutione virgo fuerit oppressa, repellitur lege; quia opus respicit, non voluntatem.* In gratia autem quasi virgo suscipitur; quia non opera quaerit, sed voluntatem. » (Causa XV, q. I, c. 13).

sacramentalia Ecclesiae collocanda est; signum est practicum repraesentans « virgineum virginis Christi cum virgine Ecclesia, quae sine macula est et sine ruga, conjugium. » Porro repraesentatio haec haerere non potest in corpore vitiato, quod proinde huiusmodi consecrationis fit incapax, non quidem ex delicto quod forsitan deest, sed *ex defectu sacramenti*, seu virtutis significandi illud quod Ecclesia in hoc ritu intendit.

Explicita haec est S. AUGUSTINI doctrina, qui hinc exemplum desumit, quo Ecclesiae disciplinam aliam de bigamis non ordinandis illustret. Bigamia enim non damnatur ab Evangelio, et tamen ex ipsa non potest creari episcopus, ob defectum sacramenti seu sacrae significationis, quia nempe episcopus debet in suo corpore habere characteres, quibus spiritualis ac perpetua unio

Christicum omnium gentium Ecclesia repraesentetur. « De sacramento enim agitur non de peccato. Propter sacramenti autem sanctitatem, sicuti femina, etiamsi catechumena fuerit vitiata, non potest post baptismum inter virgines consecrari; ita non absurde visum est eum qui excessit uxorum numerum singularem, non peccatum aliquod commisisse, sed normam quamdam sacramenti amisisse ¹. »

Demum animadvertas velim, quod, si vera foret LESSII sententia, etiam quae jam prolem invite conceptam edidit, materque facta est, virgo posset adhuc ab Ecclesia publice consecrari; quod est inauditum. « Ex dictis, ita LAYMANN, colligitur pro praxi quod confessarius mulieri quae occulte fornicata aut vim passa est, si quaerat utrum monasterium virginum ingredi possit, veritatem aperte dicere debet. Posse ingredi et profiteri, ita tamen, ut, si monasterium ingrediatur in quo consuetudo ² viget consecrandi virgines, ab eo velo abstineat, contenta velo continentiae seu observantiae. »

1. S. AUG. *De bono conjugali*, c. XVI.

2. Consuetudo hae in hodiernis Sororum institutis non viget.

PROPOSITIO II.

Virginitas seu integritas corporalis simul et spiritalis primo, apud utrumque sexum, completae seu satiativae venereae delectationis experimento evanescit.

Ratio hujus propositionis ex ipsa definitione integritatis, quam corporalem simul et spiritualem vocamus, sponte fluit. Haec enim aliud non est nisi immunitas ab ea specifica completa venerea delectatione quae satiativa dicitur, atque vel voluntarie vel citra omnem liberum consensum, accidere potest. Apud masculos evanescit haec integritas prima ejaculatione spermatis per copulam aut secus, non autem intra somnum, quod completae seu perfectae venereae delectationis experimentum excludit. Apud sexum sequiorem perit eadem integritas prima pollutione, quae in vigilio accidit, nec tamen necessario in carnali copula, cum frigida manens femina a viro violenter possit opprimi. Verum, quia fractio sigilli virginitatis per veneream delectationem etiam perfectam non causatur, inde sequitur coram hominibus et Ecclesia passim virginem haberi, quae coram Deo solitaria libidine a teneris forsitam annis¹ jam fuerit contaminata.

PROPOSITIO III.

Virginitas moralis, seu qua universim virtus est, irresponsabiliter ruit ubicumque. voluntate causante aut consentiente, et materiale ejus realiter vel aestimative perit; reparabiliter vero eadem amittitur, quoties vitiatur aut aufertur et formale ejus tantum.

Dicendum imprimis est, quod valet duplex affirmatio haec de virginitate, tum quatenus una cum ca-

1. De qua re fusius infra dicemus.

stitute virtus est, tum qua virtus est specialis. Utrumque enim datur pars materialis atque formalis. Illa una eademque est in utroque casu, nempe actualis immunitas ab omni satiativae delectationis venereae experientia; ista, nimirum pars formalis, in virginitate communi est voluntas seu propositum venereis non utendi contra rationem, donec scilicet id licite fieri possit; in virginitate autem, qua virtus specialis est, τὸ formale est propositum numquam ad venereorum experientiam etiam licitam perveniendi.

Hisce ad mentem revocatis, propositionem per singula discurrentes declaramus.

1. Diximus itaque in prima parte: *a) Voluntate causante vel consentiente*. Sane, dum voluntas renititur a nulla virtute deficitur. Sed hic de virginitate sermo est jam non quatenus est status aliquis physicus, sed quā virtus est. Hoc sensu de ea S. THOMAS dicit¹: « Si contingat praeter animi propositum aliquo casu seu vi aliena (puta, si obstetrix vel medicus ferro, sanitatis causa, organum incidat) membri integritatem corrumpi, non magis praejudicat virginitati, quam, si manus aut pes corrumpatur » Et S. AUGUSTINUS:² « Quis sana mente putaverit se perdere pudicitiam, si forte in apprehensa vel oppressa carne sua, exerceatur et expleatur libido non sua? » Unde Paschasio tyranno ad B. LUCIAM aienti: « Jubebo te ad lupanar duci, » sacra virgo confidenter respondit: « Si invitam jusseris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam. »

Nisi voluntas itaque partes suas obtineat in actu quo virginitas corrumpi censetur, haec integra, qua virtus est, manet. Corruptionem autem hujusmodi potest homo vel directe aut indirecte causare, vel, ubi praeter voluntatem incoeperit, in delectationem consentire, vel, si invitus eam expertus fuerit, de ea deinceps

1. 2-2., q. CLII, a. 1, ad 3. — Quodl. VI, q. X, art. 1.

2. De civitate Dei, I 1, c. IV.

gaudere. Porro in primo et altero casu tantum, minime vero in tertio voluntarium sufficiens erit ad destruendam virginitatem cum annexis suis juribus et privilegiis.

Diximus: *b) ubicumque in materiale ejus realiter vel aestimative perit*. Dupliciter enim evanescere dicimus integritatem quae objectum materiale virtutis virginitatis constituit: *realiter*, seu physice, ubi homo seminis decisionem vel effusionem, quae plenam et satiativam delectationem causare nata est, experitur; *aestimative*, ubi re decisionem hujusmodi non passus est, sed tales actus libidinosos voluntario admisit, quos per se et in natura sana corruptio communiter sequitur.¹ Hoc in casu effectum non produci per accidens contigisse censetur; aestimative integritas ablata est, et cum ea ipsa virginitas, quia moralia ex communiter contingentibus judicantur. Caeteroquin, si virginitatis virtus nunquam ruere diceretur, nisi ubi seminatio habita fuerit, absurda quaedam admittenda forent; nimirum in coelis virginitatis aureola posse coronari etiam eos, qui, postquam per annos in omni genere flagitiorum sese volutaverint, imo copulam admiserint, tamen ob frigiditatem nimiam vel infirmitatem ad ultimum corruptionis et delectationis gradum non pervenerint, postea poenitentia ducti ad saniora redierint. Sed talia fari quis unquam ausus est?

Ex his deducas qua ratione lis componenda nobis videtur, quae inter theologos viget circa dubium: « Utrum irreparabiliter pereat virginitatis virtus per meros contactus libidinosos. » Respondemus distinguendo: Vel agitur de contactibus taliter libidinosi, ut per se et in natura sana pollutionem causarent, et tunc affirmamus; vel secus, et tunc negandum esse putamus.

Quae hucusque dicta sunt, impuberes saltem pueros non spectant, in quibus nec aestimative quidem pe-

1. Quare virgo quae dum sponte virum incumbentem suscepit, etiamsi forte remanserit frigida, vere corrupta censenda esset.

rit integritas, cum, non per accidens sed per se, seminationis incapaces sint. Unde ait S. THOMAS: « Si luxuria contra naturam tempus perfectae aetatis praeveniat, quum non adsit seminis decisio, et per consequens nec delectatio completa mentem soffocans, non amittitur virginitas quantum ad id, quod est materiale in ipsa. »

Diximus c) *Ruit irreparabiliter ubicumque*, etc. Sane absque suo objecto materiali nulla virtus consistere valet. Isto itaque deficiente et haec evanescit. Porro ubi semel defecerit integritas in qua virginitatis materia sistit, jam redire etiam per miraculum nequit. Quod enim factum semel est, infectum nunquam dici poterit. Propterea qui, assentiente voluntate, corruptionem illam specificam passus est, vel satiativam delectationem veneream expertus, ab huiusmodi experimento immunis nunquam fiet. Quare S. HIERONYMUS¹: « Audacter loquar, quum omnia possit Deus, suscitare virginem non potest post ruinam. » LESSIUS² rem eandem fusius ita enuntiat. « Sicut innocentia dicit animam nunquam peccato mortifero contaminatam, ita virginitas carnem nunquam ulla saltem plena libidine pollutam importat. Quamobrem, sicut uno peccato mortali innocentia, ita uno plenae libidinis actu irrecuperabiliter perit virginitas; et quemadmodum poenitentia, quae amicitiam Dei caeterasque virtutes cum ea conjunctas restituit, nunquam tamen innocentiae donum et virtutem, ita nec virginitatis honores; fieri enim nequit, ut qui semel ruit nunquam ruerit. »

Ex his sponte deducere est, irrecuperabiliter perire virginitatem cum jure ad aureolam, prima copula vel pollutione libere admissa, vel consensu in eam dum contingit; pollutione etiam nocturna per diem libidinosa voluntate intenta et culpabiliter procurata; quibuscum-

1. Ep. xxii, ad Eust.

2. *De Just.*, l. iv, c. ii, n. 116.

que demum actibus obscenis per se in natura sana ad producendam pollutionem aptis. Non perit autem eadem virtus in feminis violenter et innocenter stupratis, etiamsi postea concipiant et pariant prolem, nec pollutione involuntarie habita, nequidem posteriori complacentia de ea; talis enim complacentia quod involuntarium fuit, voluntarium non reddit.

2. Quoad alteram propositionis partem, diximus virginitatem amitti *a) quoties vitiatur aut tollitur τὸ formale ejus*. Duplici enim modo formale hujus virtutis evanescere potest, nempe *per culpam*, seu per peccatum quodcumque contra castitatem, vel mere internum, vel etiam externum, quod tamen tale non sit, ut decisionem seminis seu pollutionem causet, vel in natura sana causare nata esset. Hac ratione amittitur virginitas universim quā est virtus. Verum *sine culpa* etiam evanescere potest, cum adnexis suis juribus et privilegiis, quatenus virtus est specialis, nempe per revocationem propositi manendi virgo, seu per desiderium aut voluntatem nubendi.

Diximus *b) perire, in casu, virginitatem reparabiliter*. Cujus ratio in eo est, quia τὸ formale multoties etiam perditum toties redire potest, vel per poenitentiam, vel reassumendo propositum nunquam ad venerae delectationis experimentum perveniendi. Quae singula aperta ita sunt, ut ampliore sermone aut declaratione indigere minime videantur.

CAPUT TERTIUM

De ratione coercendae carnis concupiscentiae.

Domesticum infensissimumque castitatis atque virginitalis hostem concupiscentiam esse, initio dicebamus. Ast « nihil esset concupiscentia, ait S. AMBROSIVS,¹ nisi eam caro inflammaret. » Tota enim ista in carnis seu genitalium venereis motibus sistit. Hos itaque motus refrenando et coercendo castus caelebs, seu virgo, ipsam concupiscentiam atque libidinem refrenabit. Verum enimvero cum pedem et brachium, linguam et oculos pro libitu homo moveat vel quiescere faciat, in venereorum organa voluntas humana immediate et per se, non secus ac res de motibus v. g. cordis obtinet, natura ipsa auctore, physiologice agere nihil valet. Moventur genitalia, seu in ordine ad actum suum eliciendum eriguntur, non quia et ubi homo ita vult, aut imperat², sed quia et cum ex superabundanti semine vel alia multiplici de causa aut sanguine distenta sponte in actum prorumpunt, vel quia sub erotico internorum aut externorum sensuum influxu ad venerem excitantur.³

Jam vero multiplici de causa sensus tum internos tum externos erotice affici, et concupiscentiam etiam sopitam continuo expergefacerere et incendere, non ju-

1. *De Isaac et anima*, c. 7.

2. Vide tom. I. p. 66. Propter istam humanae voluntatis imbecilitatem tem relate ad generationis organum seu membrum, hoc animal esse ab homine distinctum, licet ipsi insertum, veteres quidam autumabant.

3. In his physiologicam rationem habes, cur venereorum cogitationes, imaginationes, aspectus, tactus, etc... inter conjuges ad actum conjugalem sese disponentes omnino liceant, imo persaepe etiam, ut rite munus suum obeant, praecipiantur.

venum tantum atque adultorum, sed senio jam confectorum, quotidiana naufragia testantur. Praeterquamquod enim in carne sua inexterminabilem peccati fomitem homo secum ubique portat, mundum inhabitare cogitur impuris voluptatibus illecebrosum atque luxuriis spumantem, in quo, docente Apostolo, omnia concupiscentia carnis sunt, qui caelibes atque virgines voluptuose illaqueare nunquam desinit, nec eos quiescere permittit, donec strangulaverit, strangulatosque sempiternis involverit incendiis. Demum sciant isti super haec et in his stare castitatis suae alium potentissimum hostem, diabolus, nempe, qui humanis semper delectatur exitiis, atque « tanto infensior est ad expugnandum animae thesaurum, quanto magis novit esse pretiosum¹. » Caveant itaque caelibes et virgines et invigilent « quia adversarius eorum diabolus tanquam leo rugiens circuit quaerens quem devoret. » In castitate sua non confidant, sed memores sint « quia in medio laqueorum ambulant, et multae veteranae virgines castitatis indubitatae, in ipso mortis limine coronam perdidere². »

Duo autem ab ipsis, si angelicae virtutis zelatores esse velint, praestanda incessanter occurrunt, nimirum: ut 1. concupiscentiae inflammandae causas in quantum licuerit, a se removeant atque fugiant. 2. Quos carnis stimulos citra voluntatem patiuntur, ita, vires suas oratione augendo, debellant, ut iis nunquam assentiant, imo novos in dies triumphos atque victorias multiplicent.

Qua jam methodo id praestent, explicito sermone dicamus oportet.

1. S. CAES. Arelat., hom. IV.

2. S. HIERON., ep. XXII, ad Eustoch.

ARTICULUS I.

De removendis concupiscentiae incitamentis.

Absque numero existere quae apud hominem, originali peccato vitiatum, ad inflammandam concupiscentiam apta sunt, ex dictis jam elucet, satque notum omnibus est. Omnia et singula remove aut fugere in nostra potestate minime jacet; quare de libidinis tantum causis liberis hic sermo nobis erit, quarum praecipuae sunt: Gula et otiositas, diversus sexus consortium, choreae, spectacula, librorumque pravorum lectio, obscenorum aspectus. Unde sit

§ I. — DE GULA ET OTIOSITATE.

Duo haec sub uno titulo recensemus utpote quia maxime affinia. Sane « nulla gulosis nisi ventris cura est et quae ventri sunt proxima¹. » Et rursus « mens otiosi nihil aliud cogitare novit quam de escis et ventre². » Itaue

1. Edendo et bibendo reficimus quotidianas ruinas corporis, « sed », ita ait AUGUSTINUS³, « dum ad quietem satietatis ex indigentiae molestia transeo, in ipso transitu mihi insidiatur laqueus concupiscentiae. Ipse enim transitus voluptas est. Et cum salus sit causa edendi ac bibendi, adjungit se tanquam pedissequa periculosa jucunditas, et plerumque praeire conatur, ut ejus causa fiat quod salutis causa me facere vel dico vel volo. » Gula igitur est « immoderatus amor delectationis ejus quae est circa vel secundum gustum⁴, » seu

1. S. HIERON.

2. JOAN. CASS.

3. Conf., l. x, c. xxxi.

4. S. BONAV.

« immoderata qualiumcumque ciborum potuumve hiantis concupiscentiae satisfactio ¹. »

Scitum est « ex uno hoc vitio innumera vitiorum agmina ad conflictum animae produci ². Quapropter frustra praeliatur adversus alia vitia, qui gulae portam aperit ³, cum nemo potest dominari caeteris vitiis, nisi prius ventris edomaverit ingluviem ⁴. »

Nam super vitia caetera « in ingluvie venerea cupiditas insita est ⁵; venter et genitalia invicem sibi vicina sunt, et cum hoc in cute reficiatur, illud ad contumelias excitatur ⁶. »

Quare « gula genitrix est luxuriae et castitatis carnifex ⁷; esus carniū et potus vini ventrisque saturitas seminarium libidinis est; unde comicus: » Sine Cerere, inquit, et sine Baccho friget Venus ⁸. » E contra qui ventri dum obsequitur, fornicationis spiritum vincere vult, is ei similis est, qui oleo incendium extinguere nititur ⁹. Etenim si gulam non viceris, sed ipsa te vicerit, statim advocat sororem suam luxuriam ¹⁰; et tunc qui gulae inordinatos appetitus inhibere non potuit, quomodo aestus carnalis concupiscentiae valebit extinguere? ¹¹ Igitur ut castitas vigeat in mente, caro mactetur abstinētiaē falce ¹². »

Caeteroquin abstinētia, seu sobrietas, victus et potus, non tantum « castitatis praesidium est ¹³, atque ab igne luxuriae protegit ¹⁴, sed sanitas est mentis et corporis ¹⁵. Etenim multos morbos multa fercula fecerunt ¹⁶; imo plus occidit gula quam gladius, dum ex adverso, qui abstinens est, adjiciet vitam ¹⁷, et somnus multus est comes et soror libidinis ¹⁸. » Unde medicorum

1. HUG. VICT. — 2. S. GREG. M. — 3. GERSON — 4. S. ISID. HISP. — 5. S. JOAN. DAMAS. — 6. PET. DAM. — 7. S. HIERON. — 8. S. HIERON. — 9. S. JOAN. CL. — 10. S. BONAV. — 11. S. JOAN. CASS. — 12. S. BERN. — 13. S. PET. DAM. — 14. S. LAUR. IUST. 15. TH. A. KEMP. — 16. SENEGA — 17. Eccli. XXXVII 34. — 18. JOAN. TRITH.

aphorismata haec: « Homo si panem edit et parum bibit, nullum morbum hoc inducit: » et « modicus cibi, medicus sibi. » Itaque.

« Pone gulæ metas, et erit tibi longior aetas, »

« et universim, si manducas, mensam tuam sobrietas perornet¹. Esto vero sobrius non in victu tantum parco sumendo, sed etiam in eodem sobrie degustando, nam gulæ vitium non in escarum copia solum naturæ suae vim positam exercere novit, sed magis in voluptate atque gustu, licet modicis admodum utare². »

A frequentibus autem iteratisque conviviiis, epulis et comessionibus, maxime si clericus sis, abhorreas: convivia enim vix sine culpa celebrantur, et in conviviis etiam moderatis diabolus locum habet³. Quare epularum largitas corpus frangit et animam⁴. Demum in cibo et potu necessitatem, non delectationem, requirere⁵, vino modico utere, quia in vino, testante Apostolo⁶, luxuria est. Viro illi inter veteres celeberrimo assentias, dum dicebat, quod nunquam sihi placuit bis in die saturum fieri⁷. Effatum etiam istud recolas scilicet: » semel in die comedere, quasi vita angelica est; bis, vita humana: pluries, vita jumentina sive vita brutorum⁸. » Quamobrem tam in cibo quam in potu, (quoniam praeфинiri melius non potest), ea mediocritatis mensura servanda est, atque is semper modus tenendus, ut quisquis tantum ex his capiat quantum valetudini sit satis, non autem quantum edendi aut bibendi libidini placeat. Ulterius in quantum fieri poterit, « dum corpus saginatur cibo, saturetur anima lectione⁹ », necnon

1. S. BERN. — 2. S. BASIL. MAG. — 3. S. GREG. MAG. — 4. S. HIERON. — 5. DIDN. CARTH. 6. Eph. v. 18. — 7. CICERO. — 8. HUG. CARD.

9. S. HIERON. — De pia ad mensam lectione extant plurima SS. Patrum monita et Conciliorum ac Canonum decreta, puta: Conc. Nanneten. Remen. Tolet. III. African. etc. Ejusdem tanquam usitata meminit Cypr. Tertul. S. Ephrem. etc., et ab Aug. servatum fuisse istum morem docet Possidius.

cibus omnis tuus sale nominis Jesu condiatur. Si taliter gulam et ventrem imperio teneas, ni tibi ille imperet, jam confidas, nihil inde castitas tua aut virginitas detrimenti patietur.

II. Ad otium autem quod spectat, dicendum illud, praesertim cum gulam comitem habet, « specialiter esse vitiorum carnalium incentivum¹, » et hoc compertum jam et receptum apud veteres erat: « Impossibile est, dicebat Aristoteles, « nihil agentem bene agere. » Imo juxta Catonem « nihil agendo homines male agere adiscunt. » Unde OVIDIUS :

« Quaeritur: Aegisthus quare sit factus adulter?

In promptu causa est: desidiosus erat. »

Sane, Deo ipso monente, scimus quod multam malitiam docuit otiositas², et quod haec fuit iniquitas Sodomae: saturitas panis et otium³. Quare unanimes hac de re sancti Patres declarant, nihil magis esse amicum voluptati otiositate⁴, nihilque Dei servis pejus⁵.

Ratio hujus est quia, sicut per rimam sentinae aqua latenter intrat et excrescit, donec navis per nauarum incuriam demergatur, ita ex otio et ignavia cogitationes pravae et concupiscentiae multiplicantur, donec navis cordis eis succumbens in peccato periclitetur⁶. Observat namque assidue inimicus ut nos inve niat vacantes, scopis mundatos et otiosos, quo vacare possimus dolosis suggestionibus suis et machinamentis, quae dolose cervicibus nostris intendit⁷. Praeterea talis est jam comparata natura humana, ut apud otiosum, mens ad carnalia pondere suo deflectat.

Itaque fuge otium quia mors est, fuge otium et semper aliquid facere memento⁸; ut quotiescumque

1. S. THOM., *de perfet. vit. sp.* — T. *Eccli.*, xxxiii, 29. — 3. *Ezech.*, xvi, 49. — 4. INNOC. III. — 5. S. AUG. — 6. S. BERNARD. — 7. SCARDEON. — 8. S. AUG.

adversarius tuus adire te tentaverit, clausum adversus se pectus adveniat, intentumque negotiis melioribus ac praeoccupatum spirituali praesidio et divina custodia praemunitum¹. » Cum autem interdum otium tibi fuerit, « in otio caveas otium², » nec sit genus aliquod exercitationis honestum, quod ut otium fugias rejiciendum putes. Melius enim est minima facere quam nihil.

In hucusque dictorum confirmationem notissima valet sequens Lutheri confessio:³ « Raro mihi integrum tempus est horas persolvendi et celebrandi. » — Anno 1521 idem ad Melancthon scripsit: « Ego hic insensatus et incuratus sedeo in otio, parum orans, nihil gemens pro Ecclesia Dei, quin carnis meae indomitae uror magnis ignibus. Summa: qui fervere spiritu debeo, ferveo carne, libidine, pigritia, otio, somnolentia. »⁴

§ II. — DE ALTERIUS SEXUS CONSORTIO 5.

« Cum excogitasset Deus, ita LACTANTIUS scripsit⁶, « duorum sexuum rationem, attribuit iis, ut se invicem peterent et conjunctione gauderent. Itaque ardentissimam cupiditatem cunctorum animantium corporibus admiscuit, ut in hos affectus avidissime ruerent, eaque ratione propagari et multiplicari genera possent. Quae cupiditas et appetentia in homine vehementior et acrior invenitur, ut esset ei laus et gloria in coercendis voluptatibus et abstinentia sui. Scit ergo adversarius ille

1. S. AUG. - 2. S. BERN. - Interrogatus quid esset in vita difficile, CHILO, unus ex septem Graeciae sapientibus, respondisse fertur: « Arcana reticere, et otium recte sapienterque disponere. » Utrumque minister Dei ad homines, nisi seducere seipsum velit, praestare omnino debet.

3. *Epist. ad priorem Lang*, (die 26 Oct. 1516 data).

4. Cf. DENIFLE: *Luther et le Luthéranisme*.

5. Si quae in hoc paragrapho ex sanctis Patribus exoripimus, aliquando paulo duriora tibi videantur, scias monita haec esse ad caelibes potius directa, qui castitatem illibatam vi status sui servare tenentur. Caeteroquin cum aliquid tanquam castitatis perfectioni infensum a caelibe vitandum esse Patres docent, eo ipso non affirmant theologice semper peccatum esse, si hio et nunc non vitetur.

6. *Div. Instit.* l. VI, c. XXIII.

noster, quanta sit vis hujus cupiditatis eamque a recto et bono ad malum et pravum transfert. Objicit quippe oculis irritabiles formas suggeritque fomenta, et vitiis pabulum subministrat: tum intimis visceribus stimulos omnes conturbat et commovet, et naturalem illum incitat atque inflamat ardorem, donec irretitum hominem implicatumque decipiat. » Homo enim et mulier, ait HIERONYMUS, « ignis et palea, et diabolus nunquam insufflare cessat ut accendatur. » Itaque sicut ex visu mulieris inardescit concupiscentia viri, ita ex visu viri inardescit concupiscentia mulieris. Sane

1. Mulier a mollitie dicitur¹; propria enim passio ejus concupiscentia est². Hominis ipsa est confusio, indeficiens pugna, castitatis impedimentum et naufragium, in cujus corpore nihil est, quod intuiti non sagittet cor hominis; damnum quotidianum, nam scorpionis more semper est hominem parata ferire, balista de longe infigens. Muliebris profecto aspectus non aliter ad se virum pertrahit quam magnes ferrum, aut succina paleam, et foemina oculis ut tormentum fulminat, nec secus ac basiliscus occidit intuitu, et suo veneno visa inficit ante contactum³. »

Mulier caput est peccati, arma diaboli, qua diabolus sanctos viros dejecit, et laqueus eius quo incautos capit⁴; quare propter speciem mulieris multi perierunt et reprobi facti sunt; imo nullo tot diabolus animas rete capit quot laqueo hoc pessimo⁵. Cum itaque mulierem vides, non hominem, sed diabolum esse credito. Ne respicias in ejus speciem, sed memor esto, quod etiam mulier longe, libido prope, et averte faciem tuam; oculi enim fenestrae sunt mortis, quae nisi claudantur statim mors dira subintrat. Victoria non speratur in certamine visus, nisi ex fuga; quoniam, nisi fugiat, cito succumbet, et cum per injuriam aspectus patefactus fuerit tentationi aditus, vix tranquillitatem

1. LACT. — 2. S. THOM. — 3. SCARDAEON. — 4. S. ANTONIN. — 5. S. HIERON — 6. S. JOAN. CHRYS..

inveniat animum turbatus. Etenim mulier illa, quam aspexisti, lethalem in te emisit sagittam.

Audiant haec curiosi illi, qui pulchritudines curiose consideranda alienas et dicunt: Spectamus quidem sed nihil nocemur. David talis ac tantus laesus est, et tu putas non posse laedi? Num tu saxum es? num ferum? Homo es communi naturae imbecillitati obnoxius. Qui igitur dat operam in venusta corpora curiosius intueri, et decoras et elegantes facies inspicere, ipse fornamem sibi concupiscentiae accendit, et captivam facit animam, et ad opus celeriter abit¹. Inspectio enim mulieris, ait S. THOMAS, ordinatur ad concupiscendum². Quapropter etiam muliebris aspectus speciem declineamus, ne de conspecta forma flamma prosiliat, quae in nobis mentis fruteta pervadat³. Caeteroquin multo levius est a muliebri aspectu abstinere, quam visa femina libidinum incitamenta propulsare. Ipsa utique oculorum abstinencia quippiam habere videtur difficultatis, sed aspectus ille sudoris plurimum habet et laboris⁴. Beatum Job imitemur, qui ut cogitationes cordis caste servare posset, foedus cum oculis pepigit, ne prius incaute aspiceret, quod postmodum invitus amaret⁵. Quare oculi vestri etsi jaciantur in aliquam feminarum, in nullius oculos figantur⁶.

2. Sed si malum est mulierem videre, pejus alloqui; tangere autem pessimum⁷, nam corpus ejus ignis est⁸; cum proximat, stimulat, et incendit ignem⁹; nec castum dixerim nec honestum, qui mulierem aut nudam manum ejus tangere, aut tactum ejus admittere non omittit¹⁰; tantus enim ejus foetidus. Vox autem ejus serpentis sibilus¹¹; mortifera ejus conversatio et confabulatio¹²; unde etiam dolentem conspicere absque Veneris illecebra non possis¹³. »

De his vero poetam S. Anselmum audias¹⁴:

1. S. JOAN. CHRYS. — 2. 2-2, q. CLXVIII, a. 2. — 3. S. PET. DAM. — 4. S. JOAN. CHRYS. — 5. S. HIERON. — 6. S. AUG. — 7. S. AUG. — 8. Vita Patr. — 9. S. HIER. — 10. S. BONAV. — 11. S. ANTONIN. — 12. S. EPHR. cf. Eccli., IX. — 13. SCARDAEON. v^o 14. Carmen de contemptu mundi.

« Nil est in rebus muliere nocentius; et nil,
 Quo capiat plures, letifer hostis habet.
 Mille modis nostras impugnat femina mentes,
 Et multos illi perdere grande lucrum est.
 Dulcia saepe canit, componit sedula gressum,
 Ut quadam credas arte movere gradum,
 Saepe auditores ejus facundia torquet;
 Et modo ridendo, nunc quoque flendo, placet.
 Tu molles risus, nutus, et dulcia verba,
 Feminerosque jocos effuge: virus habent.
 Feminum fuge colloquium, vir caute; caveto
 Feminas si vis vincere blanditias.
 Si veterum libros et Patrum scripta revolvās,
 Quot doleas sanctos sic cecidisse viros! »

3. Quia itaque tibi nihil pejus est, quam consortium habere mulierum et societatem¹, magis adhuc attende, anima sancta, et diligenter intellige quanta mala de hujusmodi familiaritate nascentur. Familiaritas enim cujuslibet feminae, si frequens esse coeperit, non nisi corruptionem seminat, vitia pullulat, libidinem concipit, ignominiam parat, praecipitia aperit, periculis naufragat, interitum fovet, thesaurizat opprobrium,... et ceteratim simul glomerantur numerosae indagines captionum, ac per infinita dedecora multiplicis mortis invehit perniciem perditorum. Tot itaque et tanta mala perniciosae familiaritatis nemo prosternit, nisi qui societatem, unde periclitari possit, aut difficile aut certe rarius habere contenderit. Sancta enim anima, quae secretum suum custodire voluerit, assiduitatis malum tota animi virtute fugiat.² Mulierum tam propin quarum quam aliarum, caute societas declinanda est, earumque familiare nimis obsequium et tactus omnino fugiendus.³ Familiaritas fugienda tanquam scopulus difficilis, aut charybdis minae, aut fabulosae syrenes; est laqueus, est barathrum.⁴

1. S. AUST. — 2. S. CAES. ARELAT. — 3. S. BOVAV. — 4. S. CIEM. ALEX.

4. Verumenimvero nec unquam, si meum consilium non spernis, cum aliqua femina contrahas singularem familiaritatem, etiamsi religiosa sit et sancta ¹. Mulieres enim etiam sanctissimae a sanctorum virorum consortio sunt removendae ² et sexus ille suspectos religiosissimos facere solet ³.

Sed quisquis sis, magis si sis clericus, quid te virginale delectat eloquium? Cur sanctimoniales frequentas? Inordinata consuetudo ista est ⁴.

Fugias, iterum dico, mulieres, etsi sint bonae indolis et piae conversationis, quia saepe sub affectu pietatis se supponit viscus libidinis ⁵. Artificialia utique, ait SCARDAEONIUS, in omnes sunt et percallida commenta diaboli, sed adversus castimoniae deditos multo acriora simulque occultiora, ut vix possint vel a sanctissimis viris intelligi. Astutissimus enim iste veterator et assentator iniquus suggerit interim majora quaedam spiritualis disciplinae argumenta, reddens istos magis affabiles, de suis invicem profectibus disserentes, et suavissimis sermonibus et jucundissima confabulatione consilia spiritualis profectus in alterutrum conferentes. At interim fraudulens deceptor tempus observat, donec dolosa subreptitiae societatis initia maturescant, atque firmentur: tum suborta repentina procella, ab inopinata tempestate deprehensi, quod minime cogitaverunt castitatis naufragium patiuntur.

Heu! quam multi in principio pure et sine deceptione conversantes, ex nimia familiaritate paulatim infecti, in immane praecipitium dilapsi sunt eo miserabilius quo foedius ⁶. Saepe quod voluptas non potuit, assiduitas et familiaritas superavit ⁷, nam etiamsi recta intentione puroque corde a principio ista habeatur,

1. S. BONAV. — 2. S. GREG. MAGN. — 3. S. GOFFRID. — 4. S. HIERON. — 5. S. ANTONIN. — 6. S. LAUR. — 7. S. ISID. HISP.

nisi magno rigore gubernetur, in sensualem amorem convertitur¹. »

5. Itaque amice, qui caelebs aut clericus aut monachus es, cave tibi a muliere; mihi crede, non potest toto corde cum Deo habitare, qui feminarum accessibus, qui clericorum prima tentamina sunt, copulatur², et circa serpentem positus non eris diu illaesus; proximus periculo diu tutus non eris³.

Cave dicas: Nihil periculi est, scio me, meamque constantiam probe novi; nam adhuc in carne es⁴. Quare in castitate tua non confidas, cum nec sanctior es Davide, nec Samsone fortior, nec Salomone sapientior⁵ et tutius est non perire, quam juxta periculum non periisse⁶. Caeteroquin, etiamsi ipse non pecces, alium tamen perdes; concupiscentiam alterius nutris⁷; proximo scandalum es et ruina.

Ubi caritas vel officium urget, tibi accedendum est ad mulieres etiam sanctissimas, cum integritate, cautione, cum metu periculosae earum consuetudinis⁸. Gustanda est cum ipsis non continuanda praesentia; sedi quasi transeunter exhibenda accessio quodammodo fugitiva⁹. Frivolum reputes harum colloquium, excepta sola confessione vel instructione brevissima, juxta quod saluti expedit vel congruit honestati¹⁰.

Uterius scito major familiaritas est in cibo sumendo quam in colloquio, et facilius quis decipitur inter epulas quam inter loquelas¹¹. Ancillas etiam tibi scias esse in insidiis; quia quanto vilior earum conditio, tanto facilius est ruina; et periculosa tibi ministrat cujus vultum frequenter attendis¹². Si familiarem igitur admittis, admitte quam aetas, mores, discretio et honestas insignit et commendat¹³.

1. S. ANTONIN. — 2. S. HIERON. — 3. S. ISID. HISP. — 4. SCARDAEON. — 5. S. HIERON. — 6. S. BONAV. — 7. S. CAES. ARELAT. — 8. S. JUST. M. — 9. S. CYPR. — 10. S. FRANC. ASSIS. — 11. GLOSS. DECRET. — 12. S. HIERON. — 13. S. BONAV.

Demum solus cum sola secreto et absque arbitris vel testè non sed eas. Secreta verbula quae non carent suspitione non proferas. Munuscula respuas, a blandis litterulis abhorreas, acceptis non respondeas; sunt enim haec argumenta diaboli, mortis aeternae iudicia et luxuriae nuntia¹.

Scholion. Sane quaecumque viris praescripta sunt, ut a mulieribus nitentes se praestent, eadem in feminas quoque cadunt respectu virorum². Nullum enim venenum nocivius feminae, quam affectio erga virum quaecumque de causa procedat³. Attamen undequaque eadem non esse hac de re viri et mulieris indolem alibi diximus⁴.

§ III. -- DE CHOREIS ET SALTATIONIBUS.

« Non desunt vitiorum assertores, blandi et indulgentes patroni qui praestant vitiis auctoritatem;... et eo usque enervatus est ecclesiasticae disciplinae vigor, et ita omni languore vitiorum praecipitatur in pejus, ut jam non vitiis excusatio, sed auctoritas detur. » His a Sancto CYPRIANO⁵ acceptis, doctissimus LAMBERTINUS epistolam encyclicam incipit, quam *de choreis* ad presbytero dioecesanos dirigebat⁶, cum scivisset aliquos ex his dixisse: « Choreas nullam ex se criminis labem aut maculam inurere, praesertim bacchanalium tempore, cum singuli homines remissionem aliquam sibi concedere jure possunt. Pudet nos, cum CYPRIANO Pontifex exclamat, « patrocina eorum in hac causa referre. »

Unde autem hujusmodi apud feminas plurimas pie-

1. S. HIERON. — 2. RAINAUDIUS, *de sobria alterius sexus frequentatione per sacros homines*. — 3. S. HIERON. — 4. Cf. tom. I, pag. 20 n. 2. — 5. Lib. *de spectaculis*. — 6. *Institut.* 76.

tatis voluptatisque chorearum associatio, nisi quia etiam hodierna die sacerdotes dantur, qui putent et doceant « choreas nullam ex se criminis labem aut maculam inurere. »

Quid jam de hac re sentiendum sit, fusius declaremus oportet. Itaque

1. Si Patres et Doctores veteres tum graecos tum latinos de choreis interroges, eos unanimi ore istas damnasse invenies, tanquam delictum Deo graviter invisum. Ita enim aiunt: « Ubi tympana sonant, tibia clamat, lyra garrit, cymbalum concrepat, quis ibi timor Domini¹? Ubi choreae et tibicines sunt, ibi Christus non est²; Ubi citharae et choreae, ibi vitiorum tenebrae, mulierum perditio, angelorum tristitia, diaboli festum³. Sane quid ibi verecundiae potest esse, ubi saltatur, strepitur, concrepatur? nihil est tam primum ad libidines⁴: nihil turpius et inhonestius mulieribus saltantibus⁵. Choreae seu saltatio incendium est voluptatis⁶, luxuriae ludibrium⁷, fornax concupiscentiarum castitatis oppugnatrix, diabolica colluvies; in his tripudiis diabolus stat; et a daemonum ministris homines decipiuntur⁸. Unde etiam filii gratiae cum daemonibus gratiae inimicis tripudia ineunt⁹. O subdola diaboli vafries! multi hodierno die psallunt Domino; crastino autem studiose choreas ducent cum diabolo; hodie christiani, cras pagani; hodie bonae famae ac celebres, et cras gentiles; hodie Christi servi, cras diaboli. Noli ergo hodie psallere, et cras in tripudiis esse; noli poenitentiam de peccatis tuis agere, et cras in perditionem animae in choreis saltare et gesticulari¹⁰; tibicinas et psaltrias et istiusmodi choreas diaboli, quasi mortifera proturba ex aedibus tuis¹¹. »

1. S. HIERON. — 2. S. JOAN CHRYS. — 3. S. EPHREM, S. CYRIL, S. HIER. — 4. S. AMBROS. — 5. S. JOAN. CHRYS. — 6. S. FULG. — 7. S. AMBROS. — 8. S. JOAN CHRYS. — 9. S. BASIL. MAG. — 10. S. EPHREM. — 11. In cap. III, Isaiae ad fin.

In severis istis monitis et sententiis, nemine dissentiente, genuinam habes veterum de choreis et saltationibus doctrinam.

2. Verum, ais, Patres fuere suorum temporum doctores, minime nostrorum; casuistae autem recentiores gravem in choreis foeditatem inesse negant¹; imo docent communiter choreas ducere ex suo genere peccatum non esse, nec ex se illicitas, sed tantum ex mala intentione aut abusu, ut ex circumstantiis.

Litem hanc, si quae lis vera sit, laudatus LAMBERTINUS verbis P. SEGNERI ita componit: « Aiunt theologi saltationibus nullam sceleris foeditatem inesse, quod verum est: nam ipsam naturam solum considerant. SS. Patres agunt de iis quae ab iisdem saltationibus consequuntur, et vehementer illas improbant, quia in extremam perniciem fideles adducunt. Hoc pacto, hae sententiae quae contrariae videntur, simul conciliari queunt. Ambae quidem, diversa tamen ratione, veritati consentaneae sunt. Peccatum sane non admittit, qui ad choreas pergit; periculum tamen subit innocentiae, quae facile labefactatur ob ea quae inter saltandum accidere consueverunt, tum quippe libidinis flamma magis incenditur, animaeque excidium facilius inducit, quod profecto theologi non inficiantur, affirmantes choreas ob ejusmodi periculum criminibus graviter obnoxias² » Unum horum audias TAMBURINIUM, non severioris sane notae, qui rem fusius ita tractat.

« Chorearum tres facio classes: prima absolute pudica seu *pura*; secunda *impura per accidens*; tertia *impura per se*.

« Purae (esto sint aliquando aliquantulum vanae) sunt choreae, quae inter ejusdem sexus personas sine

1. Videsis BALT. FRANCOLIN., *Praesentis Ecclesiae benignitas in administrando Sacram. Poenit. a rigidiorum calumniis vindicata*, VII, n. 32 et 33.

2. SEGNERI, *Christianus instructus*.

ullo turpitudinis gestu vel ulteriori pravo fine non raro fiunt. Ejusmodi sunt choreae quas puellae inter se, nullis accitis hominibus, interdum domi solent sincere ad recreationem tempusque fallendum exercere. Ejusmodi sunt, quas rustici in suis mapaliis vespere, post laborem ad levandum animum, sine ullo prorsus turpi fine vel impudico signo exhibent, sonante fistula. Has igitur et similes choreas puras appella, nec ut peccaminosas reprobo. Has David ante arcam in Dei cultum assumpsit; has Maria, Aaronis soror, agens Deo gratias ob submersum Pharaonem; cum caeteris mulieribus (non autem mixtis maribus) gaudens exhibuit. Has in coelo ducent etiam corporaliter ut putat Marinus Rhoea (lib. de statu Beat.), Sanctorum chori.

« Impurae per accidens sunt choreae, quae per honestas feminas virosque in conviviis, in nuptiis, in diebus laetitiae deditis fieri consueverunt. Per se igitur hae peccaminosae non sunt; solent tamen saepissime per accidens, ratione nimirum periculi, ut in tanto laetitiae calore, in tanta adolescentularum juvenumque specie, ornatu, concursu, in artificiosa illa corporis grata oculis agitatione, in contactu manuum, qui saepe adhibetur, non ii solum qui choreas agunt, verum etiam spectatores facile in impudica labantur.

« Impurae per se sunt, quae mixtis maribus feminisque, imo etiam separatis, suscipiuntur obscoenis gestibus parum pudicis, amasiarum amicorumque interventu et similibus. Has enimvero in ultimas terras esse ablegandas, nemo est qui negat, earumque professores versari in statu peccati mortalis, et denique per principes christianos esse ab urbibus nec solum a domibus expellendos.

« Jamvero quid in tota hac doctrina contrarium Patribus? Imo quid non dignum Patribus? »

3. « Bene igitur, » ita doctissimus S. ANTONINI an-

notator¹, « seu non male posse choreas aliquando per aliquos agi, nequaquam inficior. At non quid agi possit in praxi attendendum est, sed quid agatur. Hoc autem observantes Sancti Patres, cum plura ibidem peccata perpetrari, plurimorumque criminum fontem inde derivari animadverterent, nil mirum si easdem malas et fugiendas esse absolute praedicarunt; cum praesertim sperare minime liceat fore ut iisdem omnes circumstantiae detrahantur, quibus positae, vel malae ipsae sunt, vel mali gravis occasionem et periculum praebent, adeo ut christiano homini, qui Deum et proximum ex animo diligit, probari nequeant nedum foveri ejus generis conventus, in quibus Deus graviter offenditur pluribusque animabus gravia vulnera infliguntur. Mirum potius id esse debet nonnullos reperiri scriptores, qui ita de choreis speculative disputant easque defendunt. ac si in praxi innocuas illas conditiones fere habeant, quas ipsi speculative sibi proponunt, non eas potius, quae illas practice illicitas reddunt, quarum intuitu easdem S. Patres damnant; magisque multo mirandum confessorios plerosque ex ejusmodi scriptoribus ebibentes, quod speculative verum est, id traducere inconsideranter ad praxim, passimve absolvere utriusque sexus homines, qui choreas, uti practice fiunt, frequentant, promoveant eisdemque patrocinantur, ea sola ratione ductos, quod illae ipsis mali occasionem non praestiterunt²; ac si de malis per alios ibidem vel inde perpetratis ac de periculo omnium nulla ratio habenda sit. »

Eodem plane sensu Cardinalis BELLARMINUS, cum in Belgio sermonem haberet, choreas magno studio insectatus fuit. « De choreis, » inquit, « tantum dicam unum verbum, atque *ideo potissimum, quod intelligam,*

1. Summ. part. 2, t. VI c. VI, *de choreis*.

2. Dicit HIERONYMUS quod non credit viro, si dicat se illaesum evasisse a spectaculis chorearum; multo autem minus mulieri ita affirmanti credendum est.

nonnullis non videri hoc verum malum. Sed ego profecto, si adulterium et fornicatio est malum, videre non possum quomodo viros cum feminis tripudiare non sit malum, cum ad hoc illud maxime provocet etc... Tu ad calorem adolescentiae addes calorem potationis, deinde ibis et redibis, cantabis, saltabis cum puellis, et ego nihil mali suspicabor? »

Nec aliter sentiebat S. FRANCISCUS SALESIUS, cujus verbis non pauci contra egregii Doctoris mentem abuti videntur : « Les danses et bals sont choses indifférentes de leur nature ; mais selon l'ordinaire façon avec laquelle s'exerce se fait, il est fort penchant et incliné du côté du mal et par conséquent plein de danger et de péril ¹. »

» Esto igitur, sic concludit BENEDICTUS XIV, nulla insit choreis turpitudine, si illas inspiciamus tanquam facultatem aliquam, ob quam certa lege, et veluti ad numerum, sonitumque pedes moveantur. Illud quoque concedatur, virtutem aliquando cum choreis implicitam contineri, quemadmodum cum Maria, soror Aaronis, reliquas mulieres excitavit, et secum una cantibus choreisque indulgerent ; *quibus praeceinebat dicens : Cantemus Domino*, etc... Non hujus tamen generis ac naturae saltationes nunc instituuntur ; ob aliam causam rationemque fiunt. Saltationes, quae ex se criminosae nequaquam sunt, sine crimine non peraguntur ². » Quare Conradus CLINGIUS, ex ordinis S. FRANCISCI, choream appellat « circulum cujus centrum est diabolus et circumferentia angeli ejus circumstantes. »

1. *Introd. à la vie dévote* ; 3. p., ch. xxxiii.

2. *Instit. eccles.*, Ins. LXXVI, n. v. — Recolere hinc placet, quae aulicus quidam regis Ludovici XIV, Comes de Bussy scripsit : « Je n'ai jamais douté que les bals ne fussent très dangereux, et quoique le témoignage des Pères de l'Eglise soit bien fort, je tiens que sur ce chapitre celui d'un courtisan sincère doit être d'un plus grand poids... Ainsi je tiens qu'il ne faut point aller au bal quand on est chrétien, et je crois que les directeurs feraient leur devoir, s'ils exigeaient de ceux dont ils dirigent les consciences qu'ils n'y allassent jamais. »

4. Ast quae hucusque audisti, non de hodiernis sed de choreis dicta sunt, prout saeculis nostro anterioribus ducebantur, in quibus communiter tales tantum in usu erant saltationes¹, quae manuum etiam contactum minime continuum, sed transeuntem levemque tantum admittebant, neque propterea intrinsece seu per se inhonestae reputabantur². Jam vero saltationum species istae ut antiquatae, nimisque simplices nunc habentur³, novaeque inventae sunt quas gallice vocant: *valse*, *polka*, *mazurka*, *cotillon*, *galopade*, *redova*, *scotisch*, etc... De his, P. GURY ait, quod inter choreas inhonestas « a multis recensentur », quasi ipse minus sciens rem definire non fuerit ausus. Definienda tamen ea est, eo quia ad praxim quam maxime pertinet; sed, quaeso, non a priori id definias, vel ratione tantum habita eorum, quae apud theologos invenies; extraneos vero interroges, qui saltationes hujusmodi ipsi duxerunt, vel earum saltem fuerunt oculati testes. En quae uno ore te docebunt :

« La valse nous est venue d'Allemagne et a été introduite en France par les impurs du Directoire. Aux danseuses sans voiles il fallait une danse abandonnée et une sollicitation absolument physique.... C'est une ronde de volupté intime et molle, où le couple que le rythme marie poitrine contre poitrine haleine contre haleine tourbillonne enlacé⁴. » C'est une danse inconséquente pour une chrétienne. Celui qui l'inventa n'était point ma

1. Nempe apud Gallos: les olivettes, le falandoule, le redandro breton, les caroles, les basses danses, les branles, les quadrilles, le menuet, la gavotte, la contredanse, etc.

2. Ita S. Alphonsus saltationes fieri supponit, aitque « leviter tantum manum feminae apprehendere per se non esse peccatum grave. » (L. IV, n. 429.)

3. « Une dame haut placée qui se confesse tous les huit jours, en parlant d'une soirée où l'on n'avait dansé que des quadrilles, disait: C'est bien vertueux, mais bien ennuyeux! »

4 M. DE GONCOURT, *Histoire de la société française pendant le Directoire*.

rié¹ » — « Cependant en mettant à part l'inconvenance qui est inhérente à la nature même de la valse, je n'ai pas surpris un mot, un geste que l'on pût appeler immoral ;... *c'était le vice avec les allures de la politesse.*² » « La polka venue de Hongrie est une véritable excitation à la débauche, elle est désapprouvée même au palais Saint James³ » « Le cotillon tel qu'on le danse dans le meilleurs monde, est de la plus profonde immoralité⁴ » etc., etc.... « Le véritable nom de ces danses est celui de danses *aphrodisiaques* . » Saltationes itaque hujusmodi inter *impuras per se collocandae* sunt et natura sua recte aestimantur omnis castitatis et virginitatis ruina et sepulchrum.

§ IV. — DE SPECTACULIS⁵.

Spectaculorum nomine nos hic theatralia tantum spectacula intelligere, res ipsa declarat. Haec autem, ut sciunt omnes, morum sunt actuumque humanorum pictura seu repraesentatio practica talis, quae consueto assistentium oculos et aures demulcendo et fascinando, omnes sensus movet atque perturbat, necnon concupiscentiam ad carnales voluptates excitat.

Quapropter de spectaculis theatricis SENECA aiebat : « nihil esse tam damnosum bonis moribus. » Similiter de iisdem SS. Patres judicarunt : « Magna mala theatra efficiunt civitatibus ; magna, inquam, et non sciunt ho-

1. FEUILLET, *La clef d'or*.

2. Me BEECHER-STOWNE.

3. S. LAURENT. — « Dans les bals du monde catholique, au Canada, les *fast dances* ou danses tournantes sont rigoureusement interdites. » (*Rev. des Deux-Mondes*, 1 nov. 1865, p. 204).

4. Chronique du *Paris-magazine*, 3 mars 1867.

5. Cf. LUPELLUM, *De castitate*, t. II, p. 283.

mines quam magna. Quae illic fiunt spectare multis non videtur manifestum esse peccatum; et tamen infinita vitae mala solet inferre. In theatri immoratio fornicationem et omnem incontinentiam parit; unde theatrum contagiosissima pestis est, virus pestiferum, voluptuosa perditio, adhortatio turpitudinis, foeditatis exemplum, intemperantiae schola, scortationis gymnasium¹, privatum consistorium impudicitiae, ubi nihil probatur quam quod alibi non probatur². » — « Quare omne spectaculum sine concussione spiritus non est³; et quae pudica fortasse ad spectaculum processerat, de spectaculo revertetur impudica⁴. » Itaque « qui non vult illaqueari a daemonibus laqueo carnalis lasciviae, debet quantum potest declinare spectacula vanitatum⁵. Fugienda sunt spectacula omnia, ut tranquillitatem mentis tenere possimus⁶; et spectare spectacula absit a Christianis, penes quos modestia et temperantia florent; absit a Christianis, penes quos continentia viget, et colitur castitas; absit, inquam, a Christianis quos Christus, qui vera est vita, regit, et veritas gubernat⁷. »

Hucusque Patres de spectaculis suorum temporum. « Comoedias autem quae nunc aguntur, » ita saeculo elapso Sancti Antonini Commentator, « ejusmodi esse intelligo, ut modicum ab editis veterum ethnicorum comoediis absint, quippe quae, si non expressas turpitudines palam exhibent, subindicant tamen, quod ad scandalum creandum satis est. Accedit quod nullae fere sunt, quae sine aliquo matrimonio, et sine amatoriis colloquiis, insidiisque transigantur... Si quis oculis animae circumspiciens quotquot theatri intersunt, cernere posset quam multis inde animabus lethalia infligantur vulnera, horreret prorsus nec gaudere amplius hujus-

1. S. JOAN. CHRYS. — 2. DION. CART. — 3. TERTUL. — 4. S. CYPRIAN. — 5. S. BONAVENT. — 6. LACTANT. — 7. S. THEOPH. ANTIOCH.

modi spectaculis posset;... et intelligeret quo jure sancti Patres in haec spectacula calamus acuerint¹. »

Sed quid? Factumme est forsitan honestum magis apud nos theatrum? Eheu! in pejus abiisse fateamur oportet.

Imo, quod apud gentes veteres consuetudo non ferebatur², utpote prostitutionis genus aliquod redolens jam non juvenes muliebrem figuram imitantes, sed verae et procacissimae feminae in scenam prodeunt, auro, gemmis, omniue lenociniorum genere ornatae, quae amasiarum personas gerunt, nihilque omittunt ut spectatorum corda emolliant et ad luxuriam inflectant. Adde vultuum fucos, molles musicae sonos, mulierum cantus³, ejusque generis modulationem, quae mentem dejiciat, animique robur corrumpat; ad pericula quae ex ipsis spectatoribus ad spectacula consuetudo currentibus pululant; adde aphrodisiacum spiritum, qui in theatro hauritur, et aliquatenus intelliges, quare « nemo ex hac libidinum fornace sanus et integer exit, nemo nisi lascivior et in pravas cupiditates proclivior, domum redit.»

§ V. — DE PRAVORUM LIBRORUM LECTIONE.

« Choreis et theatris pejore corruptela, » ait Lupe-
llus, « uberior impudicitiarum fons, amatorii sunt et
turpes libri. Hi sunt morum nequissimi corruptores, qui
flabellorum more modoque, sopitos concupiscentiae ignes
assidue suscitant, mundumque universum libidinum ar-
doribus incendunt. » Et sane « non tam pronum est

1. Sum. l. II, tit. 3, c. VII.

2. « Les payens mêmes croyaient qu'un sexe consacré à la pudeur ne devait pas ainsi se livrer au public, et que c'était là une espèce de prostitution. » (BOSSUET, *Maximes sur la comédie*.)

3. Pejor, ait LUPELLUS, theatri musici (opéra, café-concert) corruptela, in quo concurrunt quicquid mentem et sensus ipsos corporis dejicere et ad voluptatem inclinare potest.

qualitatem ciborum in sanguinem et corporis habitum transire, quam sensa lectionis in animos moresque legentium. Quod usque adeo verum esse semper est creditum, ut ab antiquitus a sanctis Patribus legamus decretum fuisse, ne juniores Geneseos librum, ac Ezechielis prophetiam, aut Canticum Canticorum legerent, in quibus generationes et actus venerei quarundam feminarum narrantur. Caeterum ex frequenti lectione animus suapte natura facilis ad omnia, incipit paulatim assuescere turpibus, atque ejusmodi obscoena appellare ridicula, jocos atque facetias; quatenus postea perfricata fronte prolabatur pene imprudens in profundum libidinis, et quod prae pudore primum legere vix audebat, jam factus impudens, de ipsa turpitudine gloriatur¹. »

Si dicas in libro, quem vana curiositas te impellit ut legas, multa esse bona, « sunt-ne, quaeso, propterea mala in eo deleta? Ignis est periculosior; hamus nocet pisci si coopertus sit esca. Gladius unctus melle ferit-ne minus?... Nonne diabolus quandoque multas dicit veritates per daemónicos per cantatores? Sed hoc est ut latentius fallat; doctrina enim mala eo peior est quo plus boni continet². » Inde judices quanta cura abstinere debeat omnis verus castitatis aemulator a romanensium eroticorum lectione, in quibus elegantiori sermone et uberiori facundia amores depinguntur, laudantur, exaltantur, fomesque libidinum accenditur. De hujusmodi censorem audias non suspectae in hac re auctoritatis. « On a voulu, ait J. J. Rousseau, rendre la lecture des romans utile à la jeunesse; je ne connais point de projet plus insensé. C'est commencer par mettre le feu à la maison pour faire jouer les pompes³. »

1. SCARDAEON. — 2. GERSONIUS.

3. Auctor idem paulo superius dicebat: « Une bonnête fille ne lit point de livres d'amour. »

Libros itaque romanenses amatorios rejicias, et comburas; pestis sunt, et pestiferum venenum in legentium corda sensim sine sensu deponunt.

Jam vero non in libris tantum, quos forsitan quamplures nunquam manu attingerent, inimicus homo voluptatis zizaniam atque venenum recondit, sed diarium via in cibum quotidianum lectoribus per frustra illud distribuunt, cunctas pene domos inficit, puerorum et puellarum cubicula ingreditur, eisque a teneris unguibus illicitos amores inspirat, quare ab diariis hujus modi caveat quicumque inviolatam castitatem sibi conciliare desiderat.

Scholion. — De aliis hucusque non enumeratis excitandae seu fovendae concupiscentiae causis auctores moralistas atque asceticos adeas. Unum coronitidis instar SCARDAEONII rursus audias ita docentem. » Unguentorum similiter fragrantiam et thymiamata, amomum, moscum, ladanum et ejusmodi odores ac pulveres pigmentarios nonnisi lascivis ac dissolutis convenire scias. Sunt haec quidem effeminatorum ac parum pudice viventium signa et indicia manifesta. Idcirco Zeno stoicus cuidam adolescentis unguentis delibuto « mulierem, ait, mihi oles. »... Propterea legitur de Vespasiano Caesare quod, cum quidam adolescens pro impetrato munere praefecturae ei gratias agere vellet, offensus quia unguento fragrabat, contempsit et rejecit a se et illum praefecturae honore privavit, dicens malle eum sibi alium obvolvisse quam exoticum unguentum; quod autem de odoribus dictum est, idem quoque de affectatis corporalibus munditiis dicendum videtur. »

ARTICULUS II

De oppugnandis concupiscentiae stimulis, seu de remediis
contra libidinem.

« Militia est vita hominis super terram¹, » quia « tanta arte pugnandi diabolus fideles semper impugnat, ut nullum eis unquam securum a certando tempus relinquat². Sed cum inimicus noster mille contra nos nocendi exerceat ingenia³; tamen plus confidit in coadjutorio carnis, quoniam magis domesticus hostis⁴; et carnis concupiscentia, etiam cum sola est, nec ulla exterior materia accedit, satis inardescit⁵. Quare fovendae concupiscentiae incitamenta et causas liberas removisse aut fugasse, multum sane profecisse est; verum idcirco castitatis zelatorem in sua castitate confidere et securum quiescere minime licet. Datus est nobis stimulus carnis angelus satanae, qui invitos etiam nos colaphizet⁶, quem proinde per solam fugam undequaque vincere non possumus⁷.

Jam vero arma seu remedia, quibus nos in oppugnandis hujusmodi concupiscentiae stimulis uti licet, in duplici stant differentia: alia enim humana mere sunt, et ex naturali seu physiologico ordine deprompta, alia spiritualia et supernaturalia. Illa immediate carnem, quae concupiscentiae arx est, feriunt et effringunt; haec, divina gratia opitulante, animae vires augent, voluntatemque roborant, quatenus inimici insidiis nunquam succumbat. De his et istis explicite magis jam dicendum.

1. Job, 7, I. — 2. V. BEDA. — 3. EUSEB. EMISSEN. — 4. S. BERNARD. — 5. GILBERTUS. — 6. Cf. II, Cor. XII, 7. — 7. *De Imit. Christi*, l. I. c. XIII.

§ I. — DE REMEDIIS NATURALIBUS.

Apud caelibes universos pari gradu non ardet carnalis concupiscentia, nec una eademque invenitur propensio ad venerem imo apud singulos pro aetatis, temporum et circumstantiarum discrimine plus minusve caro concupiscit adversus spiritum. Jam vero cum prudentiae consentaneum sit remediis uti malo proportionatis, ne limites in his praescribendis praetergrediamur, tres coelibum classes secernimus, prout isti vel *communes et intermissas*, vel *vehementiores et fere continuas*, vel *effrenatas* omnino tentationes, seu intrinsecos ad voluptates stimulos patiuntur. Itaque

1. Si ea consideres quae communiter apud caelibes pios aut operosos, contingere solent, dicendum est hos non continuo, sed per intervalla tantum carnem habere rebellem, quoties scilicet ob seminis abundantiam, aut alia de causa, organa immediate moventur, vel sopita concupiscentia ab erotico aliquo phantasmate excitatur, quod sub seminis seu organorum motus influxu, aut externorum sensuum fortuita perceptione ortum repentino ictu mentem seu phantasiam invaserit. Motuum igitur hujusmodi et carnalium tentationum causa non prava voluntas est, sed naturae corruptae infirmitas; quapropter nec magis de iis curandum, quam « de muscis quas manu abigimus, » neque cum ab iis commotus fueris, de peccato nimis pertimescendum; timor enim periculum passim adducit et auget. Ab tentationis tamen exordio statim animoque virili pravae cogitationi, aut delectationi consensum deneges, in incoepto honesto opere insistas, vel ad aliena te convertas, et veritatis alicujus aut facti memoriam, quam te magis consueto commovere cognoveris, in mentem revoces. Si his nihil

confecèris, venerisque stimulus acriter continuo te pungit et verberat, surgas, cum socio confabuleris, vel deambulando, aut molestum etiam laborem operando, corpus exerceas, et nihil dubites : paulatim, quin voluntarie consumeris, concupiscentia consueto quiescet.

2. Verum nec omni vice, nec apud omnes et singulos caelibes his concupiscentia cedit. Interdum enim indomita caro, veluti immanis fera missa e cavea, exhilarata libertatis munere, saevit acrius. quam ut possit amplius comprehendi vinculis, et vincta sub custodia contineri.

Et quidem saepe accidit hoc apud caelibes honestissimos, sed sanguineo nimis seu erotico temperamento afflictos. « Le tempérament érotique, » ita Debreynius¹, « se manifeste quelquefois dans toute sa violence chez certains individus d'ailleurs fort recommandables par la sévérité et l'austérité de leurs mœurs. » Minima tunc libidinis scintilla apud infelices istos magnum causat incendium, quod nonnisi consummata carnis adustione extinguitur.

Hujusmodi itaque indomitae carnis protervitas, more equi ferocientis, non scite minus quam violenter coercenda atque domanda est, ut domita tandem discat parere habenis. Ast quemadmodum equum intractatum non tunc tantum ubi equitandum est, sed antea tempestivus domitor fingit et exercet, ita et pius caelebs, qui frenatam habere libidinem velit, carnem, antequam rebellet, domare discat, ut par esse periculis possit. De qua re iterum audias Debreynium :

« Maintenant que faire pour contrebalancer cette pente fâcheuse au vice, et cette loi fatale de la chair qui étouffe l'esprit par son poids accablant? La meilleure médecine, ici, est une

1. *Essai de thêol. mor.* p. 59.

sage prophylaxie tirée des préceptes moraux et hygiéniques. Sans doute avant tout, il faut s'appliquer à inspirer la crainte de Dieu et l'amour de la vertu et des devoirs (ut infra et nos dicemus), et puis recommander particulièrement la fuite des occasions, des causes et des prédispositions éloignées et prochaines, la pratique de la tempérance et d'une exacte sobriété; les bains froids, ¹ l'usage d'un lit dur ² dans lequel on ne restera que le temps de goûter un sommeil réparateur ³; le *travail manuel*, *l'exercice corporel*, etc. »

« Le célibat sans l'emploi de presque tous ces moyens est moralement impossible chez les individus des deux sexes, auxquels est fatalement dévolu, d'une manière native ou adventice, un tempérament érotique ou génital. »

Eodem plane sensu auctores, tum ascetici, tum physiologici docent, ad domandam carnis petulantiam augendumque animi vigorem, quam maxime facere laborem improbum, deambulationem, rusticationem, peregrinationem aliaque hujusmodi: imo, duce Apostolo, ad breves castigationes ⁴ corporis recurrendum necnon et jejunia et vigilias. Audiant denique caelibes praesertim de quibus hic sermo est, quae pius quidam auctor scripsit: « Non est ignavorum aut delicorum, mihi credite, servare castimoniam, sed strenuorum tantum

1. Frequentiores genitalium ablutiones, cum aqua frigida, quam maxime commendant qui de hoc themate scripsere medici; imo optimum esse asserunt, si masculus, retracto praeputio, glandem pluries per hebdomadam sibi cum aqua frigida lavat, quod duplicando poplites super pelvim consultius fiet, quin turpium aspectu opus sit. Caeterum cum assueta vilescant, vix vel ne vix quidem tales ablutiones erotice animum movebunt.

2. « Le corps ne doit jamais reposer sur la plume, qui échauffe, provoque des démangeaisons, des attouchements même: causes fréquentes d'habitudes pernicieuses. Le lit doit être plutôt dur que moelleux. » (BOSSU, t. I, n. 649).

3. DAY. RICHARD. — « Le sommeil dure de six à huit heures, terme moyen. L'habitude a la plus grande influence sur cet état de l'économie. » (BRACHET, t. I, p. 490, cf. BOSSU, l. c.)

4. Scias castigationem ipsam, quae praesertim in spinam dorsalem aut in partes genitalibus viciniores cadit, ad venerem potius excitandam idoneam esse. « Qui ne connaît les effets énergiques (in ordine scilicet ad promovendos venereos motus) de certains moyens en apparence barbares, tels que la flagellation, l'urtication, etc. » Quare castigatio in suras castius fiet.

ac fortium, qui norunt adversus concupiscentias carnis in acie semper parati stare, semper decertare, semper vincere. »

3. Ast caelibes interdum inveniuntur tali effraenata et crudeli libidine laborantes, quae jam non simplex libido esse videtur sed physica, et fere invincibilis ad venerea propensio. Sane inter tot ac tantas misérias ac aerumnas, quibus humanum corpus subjacere scimus, etiam ejusmodi a medicis recensetur, quae, si de maribus sermo est, *satyriasis* (quasi satyros faciens), apud feminas *furor uterinus* seu *nymphomania* audit. Utriusque naturam in cerebri plexusque nervosi laesione vel irritatione, vulgo *névrose*, sistere aiunt; causas vero vel morales, v. g. pravos mores, eroticas lectiones, etc., vel mere physicas assignant; effectus demum lugendos nimis esse experientia docet. Infelices enim caelibes isti, velint nolint, tota fere die et nocte foetidissimis impudicitiae et voluptatis cogitationibus; phantasmatibus et desideriiis occupantur, carnalem copulam continuo violenterque appetunt¹, quin unquam, si cedant, satiari possint; si venere priventur in rabiem eroticumque delirium aguntur, pudorem omnem, quod praesertim de feminis valet, abjiciunt, imo ut bruta animalia saepe istae se gerunt. His miserabilius quid excogitari possit, nescio.

Ad remedia autem contra effrenatam bestialemque libidinem istam quod spectat, ad medicum recurre; « Ces états, aiunt, doivent être traités par des moyens hygiéniques et médicaux, et non par la satisfaction des désirs qu'ils inspirent². »

1. In hoc satyriasis distinguitur a *priapismo*, qui erectiones continuas absque venereo desiderio causat. Attamen in duplici hoc affectu, ait *Zacchias*, « cum concurrat maxima turpitudine ac summa indecentia non dubium est quod iis detenti neque ad Ordines promovendi sunt, neque administrare permittendi. » (*Quaest. medico-leg.* L. VIII, t. q. x.)

2. *DAY. RICHARD* Hic tanquam antiaphrodisiaca remedia laudat « le houblon ou lupulin en sirop (32 grammes en 24 heures), le bromure de po-

Quomodo demum a confessariis accipiendae, tractandae, atque curandae sint infelices nimis hujusmodi animae, ipsi ex hucusque dictis, necnon misericordiarum Patris Spiritu praelucente et inspirante, in Domino judicent.

§ II. — DE REMEDIIS SPIRITUALIBUS

Quantacumque jam sit naturalium remediorum ad coercendam concupiscentiam efficacia et virtus, minime tamen ad consequendum firmum certumque castitatis praesidium sufficientia per se ista videntur. In spirituali enim hoc certamine, et adversus invisibiles hostes, spiritualibus atque invisibilibus praesertim armis est resistendum. Sunt autem haec multiplicia, ut norunt omnes, nec enarrare singula intendimus. De tribus tantum ad rem praesentem magis facientibus dicemus, scilicet: *de vigilantia cordis, de oratione mentis, atque de mortis meditatione*. Scriptum enim est: « Vigilate et orate ut non intretis in tentationem, » et rursus: « In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in aeternum non peccabis. » Itaque sciamus quod

1. « De corde exeunt quae coinquant hominem,

tassium (1 à 8 gr., en potion), « Plusieurs fois » dicit D. ROUBAUD, « je suis parvenu à calmer le priapisme ou à éteindre des érections fatigantes au moyen d'applications froides à la nuque, tandis que de son côté Serres a démontré par une série d'observations, qu'un épanchement du sang au cervellet s'annonce par une turgescence des parties génitales accompagnées parfois de pollution. » (*Traité de l'impuissance*, p. 62.) — Notum etiam est aphorisma hoc Salernitanum:

« Camphora per nares castat odore mares. »

Vulgatissimus apud antiquos monacos et coelibes *Agnus castus* erat, de quo aliquis auctor hodiernus sic scripsit. « L'Agnus castus a été célèbre autrefois. Nous-même nous en avons quelquefois conseillé l'usage, et malgré l'assertion des médecins modernes qui lui déniaient toute efficacité en ce genre, nous en avons reçu les rapports les plus satisfaisants sur son emploi. » (*Catéchisme du V. César du Bus*, annoté par Bonhomme, t. II, p. 354).

cogitationes malae, adulteria, fornicationes¹. » Et sane « in toto corpore hominis nullum membrum ita conveniens ad venandum, ad speculandum, ad decipiendum diabolus invenit sicut cor hominis, quoniam ex ipso vita procedit². » Quare « illud tanquam praecipuum munimentum sensuum externorum pro viribus expugnare nititur, atque non tam apertis oppugnationibus quam occultis et improvisis insidiis capere et occupare. Transfiguratur enim saepe se in angelum lucis, cum sit princeps tenebrarum, ut callidissimis dolis nos fallat, et sub aliqujus boni specie comprehendat incautos. Hac spe igitur obsidere et oppugnare cor nostrum vel occulto vel palam, quamdiu vivimus, non desistit. Nec mirum; quid enim expugnato corde, habet praeterea homo virium, quod non sit in ejus potestate³? »

Semper proinde excubandum est, et nunquam intermittendae cordis excubiae; etiam cum dormis, ait CYPRIANUS, corde vigilare debes; praeeunte Sponsa canente: « Ego dormio, cor vero meum vigilat⁴. »

Caeteroquin « vita cordis amor est, et impossibile est ut sine amore sit cor, quod vivere cupit⁵. Sed ars artium ars amoris⁶; nam sine Deo amarus est omnis amor⁷, et obligata anima terreno amore viscum habet in pennis, ita ut volare non possit⁸. Ama itaque, sed quid et quomodo ames vide⁹. Omnis creatura et bene potest amari et male.¹⁰ » Cor itaque tuum, ne malus et impurus amor invadat, cave et invigila. Cavendum autem atque invigilandum tibi maxime est, ne, si sacerdotii officio fungaris, amore mere humano animas prosequaris, quarum aeternam salutem tibi concreditam habes. Hujusmodi non ad te trahas, sed ut a Patre coelesti trahantur ad Filium, sedulo cures¹¹.

1. MAT., xv, 18. — 2. S. ANTON. — 3. SCARDAEON. — 4. Cant. C. v, 2. — 5. S. AUG. — 6. S. BERNARD. — 7. Idem. — 8. Glossa in Ps. cxxi. — 9. S. AUG. — 10. Idem.

11. Non abs re erit ea haec transcribere quae V. Servus Dei Fr. LIBERMANN ita docebat:

« Pour mieux faire comprendre ces choses, je donnerai un exemple. Un

2. Sed vigilans insuper orare debet, si quid proficere velit, et Sapientis vestigiis insistere de seipso ita narrantis : « Ut scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det,.. adii Dominum, et deprecatus sum illum¹. » Similiter et Paulus ter Dominum rogavit ut discederet a se angelus satanae, et Dominus dixit ad eum : « Sufficit tibi gratia mea ; nam virtus in infirmitate perficitur². » Gratia autem Dei dabitur omnipotenti, et qui non accipit, hoc est eo quod male petat³. Postulet autem unusquisque in fide et nihil haesitans⁴ ; in fiducia virium suarum nemo nitatur, sed auxilium a Domino humilibus precibus impetrare curet. Oratio enim humiliantis se nubes penetrabit, et non discedet donec Altissimus aspiciat⁵.

« Magna utique, ait CHRYSOSTOMUS, arma sunt preces, magna securitas, magnus thesaurus, magnus portus, indepraedabile praedium. » Hinc sibi quisque constituat contra concupiscentias familiare praefugium, ut simul ac ingruerit hostis, statim mentem ad coelum tendat, ad Deum atque Beatissimam Virginem, virginum re-

prêtre est porté d'une affection naturelle, parfois mauvaise, pour une personne qu'il dirige. Il reçoit cette personne ; il est bien aise de sa venue ;... il veut s'entretenir avec elle, parce qu'il y trouve sa satisfaction ; cependant il se ferait un reproche de satisfaire ainsi sa nature... Il se représente alors dans son imagination qu'il doit recevoir cette personne pour la gloire de Dieu, en lui parlant de choses saintes... Il fait même un certain effort pour sentir cette idée de la gloire de Dieu ou de la sanctification de cette âme, il forme, il purifie son intention, dit-il, mais la pente reste, le cœur est dans le même sentiment. Il est dans une illusion ; la pureté et la sainteté de son intention sont dans son idée ; une pensée de foi est produite superficiellement, mais l'amour pur n'est pas dans son cœur ; c'est une tendance d'amour des créatures... Que faire donc dans ce cas ? Si l'entrevue n'est ni nécessaire ni utile réellement, il faut la refuser, et pour le savoir il faut se recueillir, mettre son cœur dans l'indifférence et l'examiner devant Dieu. Si elle est nécessaire ou vraiment utile, on recevra cette personne ; mais autant et de telle façon qu'il sera nécessaire ou utile. Alors toujours faudra-t-il veiller sur le cœur, résister au sentiment défectueux qui s'y trouve, et se refuser à la satisfaction qui pourra résulter de cette conférence. La conduite à tenir sera à peu près la même, avec certaines modifications, dans toutes les circonstances de ce genre. »

1. Sapient, viii, 21 — 2. Il Cor., xii, 7. — 3. S. JAC., iv, 3.

4. Ib. i, 6. — 5. Eccli., xxxv, 21.

ginam et matrem. « Clamabit ad me, dicit Dominus, et ego exaudiam eum; cum ipso sum in tribulatione, eruam eum et glorificabo eum¹. » Clamet ergo quisquis tentatur ad Eum, qui salvare nos potest; clamet autem non in contentione vocis, sed in lenitate potius et in simplicitate cordis, et dicat cum propheta: « Miserere mei Deus quoniam infirmus sum, et quoniam conturbata sunt omnia ossa mea², et lumbi mei impleti sunt illusionibus, et non est sanitas in carne mea³. Deus in adiutorium meum intende, Domine, ad adjuvandum me festina. — Exurge Domine, adjuva me, et refloreat caro mea vigore pudicitiae. Etiam si ambulavero in medio umbrae mortis non timebo, quia tu mecum es⁴; non timebo quid faciat mihi caro⁵. » Is sane sentiet, qui hoc fecerit, auxilium de Sancto et invisibiliter adjutus, cantare mox poterit cum eodem propheta: « Audivit Dominus et misertus est mei, et Ipse factus est adjutor meus. »

Jam vero non per horas tantum tentationis, seu belli, dum prope est inimicus, sed tempore etiam pacis assiduis precibus orandus est Deus, ut pro sua pietate et clementia praestet nos perseverare incorruptos. In ipso quoque cubili ab oratione non est usquequaque cessandum; sed quoties, exsaturato longa quiete corpore, intermittitur somnus, cui castimonia curae est, psalmos precesque pias vel semisopitus immurmuret. Oscitantium enim ac otiose torpentium animis innumerae fallaciae et foeda cogitationum phantasmata obversari solent, et cum his fomenta et excitamenta libidinis. Quare, ait pius auctor, « statim ac expurgiscimur, exsurgendum est a cubitu, et abjicienda opera tenebrarum, et induenda arma lucis, cum nihil sit quod magis officiat proposito castitatis quam post somnum desidiose

1. Ps. XC, 15. - 2. Ps. VI, 3. - 3. Ps. XXXVII, 8. - 4. Ps. XXII, 4. - 5. Ps. LV, 5.

jacere. » — Deum igitur, cujus continentiae est donum, ores, et in orando nunquam deficias, et Ipse dabit tibi.

3. « Ad tollendam autem prorsus et comprimendam libidinem, ita SCARDAEONIUS, nullum tam efficax remedium, quam assidue meminisse miseriae et calamitatis humanae, et habere prae oculis inevitabilis et semper incumbentis mortis exitium. Tutissimum est enim ac paratissimum perfugium, dum aestuant foedae cogitationis incendia, meditari humanam imbecillitatem, et vitae nostrae fugacissimam brevitatem, atque diem illum mortis imminantis extremum.... Subinde etiam mentis oculos declinemus in monumenta parentum, cognatorum, amicorum, aequalium, coaevorum et eorum praesertim qui ejusmodi foeditatibus sunt maxime delectati; vel eorum etiam magis, quos forte habuimus communium voluptatum participes, atque horum tumulos animo perlustremus, considerantes quid dudum fuerint, et quid nunc sint; quod vel florida aetate inopinata mors raperit, vel jam confectos senio proprium hominis fatum coegerit naturae debitum solvere. Hic parumper subsistas velim, quatenus non ob oculos tantum praetervolet meditatio haec, sed in praecordiorum ac ossium medullis insideat, atque eos ibi patefactis tumulis et abstersa mentis acie, diutina et fixa cogitatione perspicias. O misera humanae vitae ratio!.. O terribilis et repentina mutatio! Ecce quidquid restat foetet putore gravi, defluit sanie, scatet vermibus. Dic, quaeso, ubi nunc sunt concupiscentiae? »

« Consideranda insuper est, pergit idem auctor, illa praeclarissima sententia, quam fateor in tentationibus mihi plurimum profuisse: *Breve quidquid hic delectat, aeternum quod cruciat*. Nec minus altera cui multum debeo: *Tristes exitus voluptatum*. »

Scholion. — Plurima praeter mox enarrata concupiscentiae spiritualia remedia existere diximus, quorum

aliqua enumerasse in hac notula juvabit. Scias itaque confiteri saepius peccata, et in tentationibus amicum consulere, salubre profecto remedium est, contra vero dissimulare et tacere mortiferum. — Idem operatur assidua passionis Christi meditatio et frequens humilisque ad salutiferum Crucis vexillum recursus; maxime vero Corporis Domini manducatio, quod est « frumentum electorum, et vinum germinans virgines ¹. » — Ulterius haec accipe: « Ut castitas detur, humilitas mereatur ², et custos castitatis est virtus humilitatis ³, dum superbia est luxuriae seminarium ⁴; et superbos permittit Deus in turpe aliquod peccatum incidere ⁵. Rursum: Ibi castitas est, ubi timor Dei est; ubi autem non est timor Dei, ibi neque castitas est ⁶. » Demum et hoc recale, quod « castitas sine caritate lampas est sine oleo; subtrahe oleum, lampas non lucet; tolle caritatem, castitas non placet ⁷. »

1. « Nedum ergo a sacra synaxi arceantur peccatores, qui ab impudicitiae luto totis animis et viribus se extrahere nituntur, imo si non sit scandalum, saepius admittendi sunt. » (Lupellus).

2. S. BERN. — 3. S. GREGOR. M. — 4. V. BEDA. — 5. S. BERNARD. --

6. S. JOAN. CHRYS. — 7. S. BERN.

CAPUT QUARTUM

De peccato turpi mollitiei seu de onanismo solitario

1. « Quemadmodum, ait Caesarien. EUSEBIUS, castitas seu virginitas hominem aequat angelis, ita peccatum seu vitium turpe hominem quasi bestificat. Sane, cum « peccatum omne Deo abominabile est atque a conspectu ejus extraneum¹, nihil putidius et putredine omni deterius atque foetidius, sordidius atque immundius nihil², » quam peccatum quod turpe per antonomasiam denominatur. Qui enim istud admittunt « castitate vacui sunt et pleni luto³. » Jam vero turpitudine haec plures specificè distinctos actus habet, quos singulos describere et trutinare hic nec juvat, nec disputationum nostrarum ratio id expostulat.

De uno peccato turpi dicemus, quod Onan, alterum patriarchae Judae filium, patrasse Scriptura testatur⁴ atque ab eo *onanismi* nomen sortitum est. Semen iste « fundebat in terram, » et a Domino propterea percussus est, « quod rem detestabilem faceret, » bestialem etiam conditionem excedentem, cum « nulla reperitur istud agere⁵. » Onanismus autem duplex distinguitur, *solitarius* nempe et *conjugalis*. Primum etiam *manstuprationem*, seu *masturbationem*, (quasi manu stuprare vel turbare) latini et medici dicunt; *mollitiem* et *pollu-*

1. CASSIODOR. — 2. S. JOAN. CHRYS. — 3. HUGO CARD. — 4. Genes. xxxviii, 9, 10. — 5. S. Anton. (*Sum.*, p. 2, tit. 5, § 17.)

tionem, theologi nostri casuistae. Alterum eo quod Onae scelus magis fuit¹, onanismi nomine potius intelligitur. De primo in hoc capite, de altero in capite sequenti, prout necessarium fuerit, agemus.

2. Turpe mollitiei, seu solitarii onanismi vitium, aiebat Toletus, « est adeo universale, ut crediderim maximam partem damnatorum hoc infici peccato². » Vulgatissimum apud veteres ethnicos fuisse quis dubitet? magis tamen hodiernis temporibus ob maiorem nervosi complexus irritabilitatem vigere et jam ab adolescentibus communiter admitti dicunt.³

Sane qui ita seipsos polluunt et stuprant, cuiuscumque sint sexus, peccatum maximum naturae ipsi repugnans⁴, et specie ab omni alio peccato in re turpi distinctum committere certum est, necnon hodierna usque tempora apud theologos omnes inconcussum. Omnes enim unanimi ore, ubi de consummatis luxuriae peccatis et de pollutione sermocinantur, feminas perinde ac viros huiusmodi peccatum posse admittere affirmant, vel tanquam indubiam veritatem supponunt. Unde et

1. Ita enim Moyses ejus crimen enarrat: « Dedit autem Judas uxorem primogenito suo Her, nomine Thamar. Fuit quoque Her nequam in conspectu Domini, et ab eo occisus est. Dixit ergo ad Onan filium suum: Ingredere ad uxorem fratris tui, et sociare illi ut suscites semen fratri tuo. Ille sciens non sibi nasci filios, introiens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur. »

2. *Instr. sacerdot.* l. v, c. xv.

3. « Nous sommes, il faut l'avouer, sous la domination d'une constitution érotique... Le matérialisme pèse de tout son poids sur nous, et les organes génitaux parlent haut, comme des maîtres. Les milieux dans lesquels nous vivons sont énervants. Le plaisir est notre unique pensée; la jouissance notre unique but. Il nous faut de la volupté à tout prix. » La masturbation sévit partout. C'est un vice général, comme l'usage du tabac et des boissons spiritueuses. » Dr. POUILLET *L'Onanisme chez l'homme*.

4. Ita de hoc scelere MARTIAL., l. ix, Epigr. 42, in Ponticum:

« Hoc nihil putas? scelus est, mihi crede, sed ingens,
Quantum vix animo concipis ipse tuo.
Ipsam, crede mihi, naturam dicere rerum,
Istud, quod digitis, Pontice, perdis homo est. »

Quare propositio haec, 49 inter reprobatas ab Innocentio xi: « Mollities jure naturae prohibita non est. Unde, si Deus eam non interdixisset, saepe esset bona et aliquando obligatoria. »

S. ALPHONSUS peccatum istud ita definit¹: « Mollities, sive pollutio, est cum absque congressu seu copula, voluntarie procuratur fluxus seminis, sive ut foras effundatur, ut in maribus, sive intus diffluat ut in feminis. »

Attamen non defuit inter moderniores auctor aliquis tenens et propugnans in sequiori sexu non dari, sensu theologico, pollutionem.² Itidem ill. BALLERINIUS, Guriani *Theologiae moralis Compendii* annotator, ex principiis circa istam materiam communiter receptis, rationem apprehendit « ambigendi, num aliter quoad hoc sit nunc judicandum de feminis, quam de impuberibus aut eunuchis judicatur. » Rem vero definire minime ausus est, immo ad « peritiores » appellat; quin sane etiam imperitioribus quaestionem, si placuerit, ad novam trutinam revocandi jus ademisse censendus sit. Quapropter, cum hic de re minime spernenda agatur, eam novo examini subicere duximus.

Itaque primo quaenam theologica pollutionis ratio sit quaeremus, deinde de potioribus mollitiei vitii causis, effectibus, signis, prophylaxi et remediis dicturi.

ARTICULUS I.

De formali ratione theologica mollitiei seu pollutionis

« Pollutio, » ita laudatus anonymus, « sensu theologico est *seminis humani effusio, seclusa copula*. Hanc autem, si sit voluntaria, specialem induere luxuriae malitiam, juxta omnes, ex illo depromitur fonte, quod sit *jactura seminis humani finem a natura intentum praeccludens*. » Quare in hac seminis jactura residere

1. *Theologia Moralis*, l. IV, n. 465.

2. *De l'ovulation spontanée de l'espèce humaine dans ses rapports avec la théologie morale* par l'abbé A. L., Docteur en Sciences naturelles; LOUVAIN, 1873.

ait idem auctor, dicenda est formalis theologica ratio pollutionis seu mollitiei. Jam vero, in feminis semen, virili semini proportionale, est ovum, minime vero humor vaginalis, uti veteres putarunt. Vel ergo menstrua ovuli decisio, saltem ubi solitariis incitationibus libidinis procurata fuerit, tanquam pollutio habenda est, vel nullam reapse apud feminas dari pollutionem dicendum. Primum autem sustineri nequit atque foret quid inauditum; manet itaque alterum, scilicet « in sequiori sexu pollutionem, sensu a theologis unanimiter recepto, sive mere naturalem, sive voluntariam omnino impossibilem esse. » Ita auctor anonymus; contra quem triplicem jam propositionem statuimus.

PROPOSITIO I.

Sensu a theologis unanimiter recepto, et natura rei inspecta, illud, per quod pollutio in suo morali esse specifico constituitur, nec exclusive nec principaliter ex illo fonte depromitur, quod est « jactura seminis humani finem a natura intentum praecludens. »

1. « Pollutionem procurare, ait SANCHESIUS, nunquam potest licere, etiam mediis alias licitis, ut pharmacis, nec id aliquo bono fine potest honestari, licet omnino ad vitam praeservandam necessarium sit. *Conclusio ab omnibus admittitur; at ejus rationem assignare est difficillimum.* Communiter ea traditur, quia seminis, utpote a natura instituti, non ad ipsius individui bonum, sed ad speciei conservationem, medio conjugali congressu, nullatenus dominium aut administratio ipsi homini concessa sunt, ac subinde ejus effusionem, extra conjugalem copulam, in nullo eventu pro-

curare poterit. *Quamvis autem haec ratio communis sit, non omnino placet.* »

Plura idem auctor deinde affert quae, ait, « me valde urgent, ut censeam *non esse legitimam rationem communiter traditam*; atque ita legitimam rationem esse censeo cur in nullo eventu, ut ubi ad vitam tuendam necessarium esset, liceat seminis effusionem procurare; *quia adeo vehemens in seminis emissionem delectatio sentitur, ut illam, teste Abul., homines tanquam summum bonum prosequantur, illique veluti suae felicitati adhaereant*¹. »

Hucusque SANCHEZ, quem sequuntur LAYMANN, ARRIAGA, FAGUNDEZ, BUSEMBAUM et S. ALPHONSUS, imo, quoad partem saltem affirmativam, fere theologi omnes, qui generatim tum in seminis frustratione, tum in delectatione seminis decisioni intrinseca pollutionis malitiam reponunt. « Ut seminis effusio, » aiunt SALMANTICENSES², « sit vera et voluntaria pollutio a natura prohibita, requiritur *quod fiat cum libidinosa delectatione et carnis motione*, ut docet Div. THOMAS (opusc. *de fluxu libidinis*) his verbis: *Et ideo sciendum quod illius seminis effusio non est pollutio* (loquitur de emissionem seminis insensibiliter), *quia, ut dicunt medici, sine libidinosa delectatione et carnis motione, nullus potest pollui vigilando.* »

Item BONACINA³ ait mollitiem, seu pollutionem, dici « quando semen emittitur, et *quaeritur carnalis voluptas* absque conjunctione naturali, per sui corruptionem. » Unde ad haec definitio GIRIBALDI dicentis: « Mollitiem esse peccatum contra naturam, per quod voluntaria pollutio procuratur extra concubitum, *causa ex-plendae delectationis venereae*⁴. »

1. SANCHEZ, *de matrim.*, l. IX, disp. XVII, n. 16.

2. Tract. XXVI, c. VII, n. 18. — 3. *De matrim.*, q. IV, punct. x, p. I —

4. Tract. XI, in praec. Decal., n. 51.

Caeteroquin, dum unanimi consensu apud omnes scholasticos et moralistas mares et feminae quoad pollutionis crimen in eodem plane censu habentur, minime omnes de virili atque femineo semine idem sentiebant; imo quamplurimi Stagyritae vestigiis insistentes, cum Angelico Doctore pro certo habuerunt « quod semen feminae non est generationi aptum, neque materia quae de necessitate requiratur ad conceptum, nihilque facit ad generationem¹. » Jam vero humoris hujusmodi deperditionem seu frustrationem in tali pretio habendam esse, quae per se solam vel etiam principaliter essentiali malitia pollutionem efficiat, theologi neque cogitasse censi possunt. Docuerunt autem feminarum semen, licet sibi imperfectum in genere seminis, tamen cum concupiscentia, non secus ac semen maris, resolvi, ac propterea extra copulam id illicitum semper fore. Unde etiam factum est, ut, inventa jam feminea ovulatione, theologi recentiores ex professo praesentem materiam trutinantes ab antiquioribus in feminea pollutione definienda non recesserint. « Licet, ait Lupellus², seminis nomen titulumque hodie communiter denegent humori, qui feminis sive intra sive extra vas effunditur, in ejus effusione extra coitum reponenda est muliebris pollutio. » Ulterius

2. Natura duce, in sequiori sexu verum generationis semen seu ovulum singulo mense ex ovario seceratur, et quoties virile sperma ei non occurrit, extra corpus infoecundum abit; imo si contigisset mulierem ex non deciso et ejecto ovulo detrimentum pati, medicinalibus remediis hujus decisionem et ejectionem directe procurare omnino liceret. In hujusmodi igitur etiam voluntaria frustratione seminis nihil inest quod naturae legibus repugnet, et propterea humani seminis frustratio absolute et essentialiter mala dici nequit.

1. 3 p., q. XXXI, a. 5, ad 3. — In 3 Sent., disp. 3, q. v, a. 1.

2. *De castitate*, t. II, p. 167.

Apud masculos autem, nemine dissentiente, licet, ubi id ad servandam vitam necessarium foret, amputare testiculos, veros et unicos spermatis opifices, cum tamen illicitum foret procurare pollutionem. Porro majus damnum in ordine ad humanum semen infertur naturae exstirpando ipsa organa genitalia, quam parum seminis effundendo. Quare rursus dicamus oportet, rationem propter quam nunquam licita sit pollutionis procuratio, minime ex spermatis frustratione posse desumi; sed aliud aliquid in eadem inesse ex quo defluere censeatur hujusmodi absoluta prohibitio.

Hic vero occurrunt LESSIUS et BOSSIUS respondendo disparem esse rationem inter vasa spermatica seu testiculos et ipsum semen, quatenus illa sunt « partes corporis de quibus sicut de aliis partibus disponere possumus, dum semen proprie non est pars corporis, nec propter illius bonum est institutum, sed prolis procreandae causa. »

Ast, quaeso, quid est pars corporis? Vel dices esse ejusdem organa, unde nec sanguis, nec bilis nec humores alii partes corporis haberentur, nec proinde neque hos ejicere liceret etiam ad salvandam vitam, quod foret absurdum. Vel tanquam verae corporis tenes partes quae ad bonum corporis homini donatae sunt, et tunc nec genitalia sunt hujusmodi partes, utpote procreandae prolis concessa, quare neque testiculos etiam ad salvandam vitam abscindere permissum foret quod iterum rejiciendum est.

Jure et merito itaque ad alteram sequentem enunciandam propositionem transire liceat.

PROPOSITIO II.

Theologica formalis ratio pollutionis malitiae in venerea satiativa delectatione primario reponenda est, quam natura duce ipsa causat.

Semel utique ac seminis frustratio quae in pollutione obstinet, impar invenitur quae intrinsecam pollutionis malitiam causet, restat ut huiusmodi efficaciam venereae tribuamus delectationi, quam vir se polluens experitur. Vehemens quidem isthaec delectatio, prouti recte Alexandrinus Clemens animadvertit, est quasi condimentum, quod directe appetere nemo potest, nisi tanquam accessionem finis principalis, sive operis, ob quem ipsa provisa est. Sic delectatio gustus ex cibis est provisa ut individuum nutriatur et conservetur; propterea qui tantum edit ut delectetur, non est labis expers, cum oporteret duntaxat edere et delectationem esui adjunctam quaerere, ut vita conservetur et prorogetur¹. Similiter ergo quia delectatio, commixtioni corporum adjuncta, tendit ad bonum perpetuandae speciei, is profecto ea delectatione abutitur, eamque intemperate et contra finem in quem a natura destinatur usurpat, qui captat illam ex opere quod perpetuationi speciei adversatur.

Thema idem sic latius versat SANCHESIUS:² « Adeo vehemens in seminis emissione delectatio sentitur, ut illam homines tanquam summum bonum prosequantur, illique veluti suae felicitati adhaereant. Quare ob id natura in omni eventu ipsius administrationem homini de-

1. Unde propositio ab Innocentio XI damnata: « Comedere et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui. »

2. *De Matrimonio*, l. IX, disp. XVII, n. 16.

negavit; ea enim in aliquo casu concessa, evidentissimum subesset periculum ut homo, a passione libidinis obcaecatus, passim sibi persuaderet causam effundendi justam adesse, atque ita semen prodigeret, indeque fornicationes adulteria, aliaque innumera luxuriae vitia adversus commune bonum pullularent. Quibus ut obviaret natura, merito ac jure optimo *praedictam ad ministrationem negavit, non obstante vitae individui periculo*, quod caeteroquin unquam accidere posse universim a medicis negatur. Non sic autem contingit, concessa caeterorum membrorum ob totius bonum, administratione: dolor enim maximus, ex ipsorum amputatione consurgens, coercebit a necessaria, nedum a prodiga ipsorum administratione; unde concludo legitimam rationem, cur pollutio voluntaria vitium sit contra naturam, esse quia adversatur generationi, ad quam natura semen destinavit; non autem legitima ea ratio est, cur in *nullo eventu* permissa sit; sed quia omnino est denegata homini seminis extra matrimonii copulam administratio, ob commune bonum, ad occurendum periculis ex ea administratione concessa orientibus ob vehementem delectationem. »

Quae omnia optime cum luxuriae definitione universaliter tradita consonant. « Luxuriosus enim aliquis dicitur, quasi *solutus in voluptates*. Caeterum, quia quod maxime animum hominis solvit, est venereorum voluptas, ideo communiter *luxuria* jam solum accipitur pro voluptate inordinata venereorum. » Ita Salmanticenses¹ post S. THOMAM.

Objicitur. — Hic autem rursus occurrit LESSIUS, ita objiciens « Sic non tam jure naturali quam positivo divino pollutio esset prohibita, quod est contra communem DD. sententiam; illa enim causa prohibendi (scilicet delectatio) est omnino extrinseca et remota, et

1. Tract. xxvi, cap. 1, n. 1.

etiam locum habet in actu conjugali. Secundo quia pollutio non est prohibita propter voluptatem, sed voluptas illa est prohibita ob pollutionem, seu seminis inordinatam emissionem; tum quia natura sua incitat ad spermaticismum: tum quia voluptas in ratione moris sequitur conditionem operationis ex qua resultat¹. »

Respondeo. Jure utique naturali, non positivo tantum, prohibita est pollutio, Scimus inter Innocentianas damnatas propositiones, sub num. 49, eam inveniri, quam hac de re tenebat CARAMUEL, sub his verbis: « Mollities jure naturae prohibita non est. Unde si Deus eam non interdixisset, saepe esset bona et aliquando obligatoria sub mortali. » — Negamus autem ex nostra doctrina, quae caeteroquin undequaque nostra non est, sequi jure divino tantum positivo pollutionem esse prohibitam. Consentientibus theologis omnibus, docemus primo ex duplici capite pollutionis communiter malitiam depromi: ex seminis nempe et generationis frustratione, atque ex illicita delectatione venerea, quae resolutionem seminis comitatur. — Ulterius affirmamus, primario et principaliter ex hac altera causa pollutionem fieri peccatum, ita ut, si Creator Deus generationis organa ita disposuisset, ut perinde ac in sexus sequiori, ita etiam apud virum superfluum semen, vel nocivum, absque libidine efflueret, liceret utique procurare hujusmodi fluxum ad servandam vitam vel sanitatem. Quoad hoc etiam alterum assertum, Scholae discipulum me esse omnino puto. Imo ipse LESSIUS docet licitum etiam nunc fore, si fieri potest, ob corporis bonum semen detrahare *medicamento catharico*, « eo scilicet modo, quo bilis, pituita, et melancholia absque libidinis sensu² » edu-

1. *De just. et jure*, l. II, c. IX, dub. 10, n. 61.

2. L. c.

cuntur. Porro amplius nihil volumus, cum exinde apparet voluptatem, seu libidinem proprie et ultimo causam esse, quare nullo in casu pollutionis procuratio licita sit.

Jam hisce positis, luce clarius apparet, jure vere naturali prohibitam esse pollutionem, cum ex una parte, nemini licet delectationem contra ordinem naturae inquirere, et ex parte altera, si in ullo aliquo casu hoc liceret, consecraria generi humano maxime noxia inde sequerentur. Minime autem delectatio venerea extrinseca est causa prohibendi, sed maxime intrinseca, cum in ea principaliter pollutio consistat; ast in actu conjugali, ad quem pertinet, non est de se quid malum, imo huic actui a Deo optimo et sapientissimo annexa est, ne homines in propagando genere humano segiores fiant.

Objicit demum Lessius: « Pollutio non est prohibita propter voluptatem, sed voluptas illa est prohibita ob pollutionem ¹. »

Resp. — Quomodo affirmatio haec cum iis cohaereat, quae ex alio loco ejusdem auctoris mox retulimus, non vidimus. Utrumque dicimus, nimirum pollutionem esse prohibitam propter voluptatem et voluptatem prohibitam esse ob pollutionem. Sane voluptas sub duplici ratione considerari potest: quatenus nempe a Deo instituta est tanquam *condimentum*, seu incitamentum ad actum conjugalem, et ad generationem procurandam; et rursus qua, dato praesenti generis humani corrupto statu, apud homines incitamentum est ad actus generationi omnino contrarios.

Priori ratione, delectatio seu voluptas causa est prohibitionis pollutionis, cum ipsa, ut saepe diximus, principaliter atque essentialiter malitiam istius creat. Altero sensu, voluptas prohibetur ob pollutionem, h. e.

1. Op. cit. lib. II, cap. IX, n. 61.

quia, si permitteretur, vir continuo semen spargeret cum detrimento maximo totius humani generis.

PROPOSITIO III.

Venerea satiativa delectatio, prout apud puberes sexus utriusque obtinet, talis est quae pollutionem in distincta luxuriae consummatae specie constituat.

« Actus venerei completi seu consummati, juxta omnes, ii sunt in quibus intervenit ultimus terminus luxuriae: incompleti seu non consummati, qui eo non pertingunt, sed sistunt in erectione seu agitatione organi genitalis. » Jam vero apud utrumque sexum, in actu, quem pollutionem seu mollitiem vocant, terminus ille ultimus luxuriae, delectatio scilicet summa venerea, attingitur.

Sane ita esse apud mares puberes nullum scio qui neget. Feminas autem aliter hac de re se habere anonymus supra citatus putat, eo quia in copula plane frigidae saepe istae maneant. Verum, natura duce, copulam undequaque perfectam in feminis specificè eamdem satiativam, imo et juxta plures vehementiorem delectationem causare, inconcussum est. Hanc physiologi, perinde ac apud viros, appellant « une sensation voluptueuse, extraordinaire, sensation enivrante, à laquelle on attribue la cause du spasme général; une impression déterminant une sorte de convulsion nerveuse, comparée par les anciens à l'épilepsie; une sensation indéfinissable, accompagnée d'un sentiment de chaleur, de l'accélération du pouls et d'efforts convulsifs d'expiration. » Rursus, sicut in viris, voluptatem istam apud feminas specifica effusio seu exsudatio consueto comitatur, vel ex parte etiam causat, stante lege physiolo-

gica: « Ubi stimulus ibi fluxus; » qua effusione seu exsudatione, quae aliquando mere interna est, peracta, satiatur, saltem pro instanti, libido, atque collapsu quodam organa quiescunt. Jam vero quae sic regulariter in copula contingunt, solitaria turpitudine¹ feminas sibi procurare posse certum est², necnon expertae sponte fatentur. Quis enim confessarius poenitentes hujusmodi non excepit accusantes se, quod tot vicibus privata libidine se *satisfecerint*, quod interdum etiam, licet omni conatu ad satiativam voluptatem tenderint, scopum non attigerint, vel quod tali aetatis anno prima vice plenum istud peccatum admiserint?

Caeteroquin a posteriori propositio nostra probatur, habita scilicet ratione eorum, quae apud sexum utrumque mollities seu masturbatio efficit. De his autem mox dicemus; unum hic notasse sufficiat, quod uno ore docent physiologi, nempe: « Masturbationem apud sexum utrumque, maxime autem apud sequiorem, eosdem perniciosissimos producere effectus. »

Confirmatur demum assertum ex iis, quae de virginitatis amissione superius dicta sunt. Et re quidem vera, si admittenda foret anonymi sententia, nimirum apud feminas solitariae libidini indulgentes delectationis venereae gradus accidentaliter tantum differre, quin

1. Plures in hujusmodi turpitudine feminarum peccatorum species Debreynius distinguit, prout circa clitorim, aut vaginam, aut uteri collum tactus seu titillatus fiant. Quam doctrinam tanquam novam atque inauditam rejiciendam omnino esse putamus, nec unquam de hujusmodi turpitudinum speciebus poenitentes feminas esse interrogandas.

2. « Hinc discant confessarii, ita Libertus Fromondus, feminas, non minus quam viros, peccato mollitiei posse pollui, dum per tactum aut turpes imaginationes semen suum cum venerea voluptate in cavitatem uteri aut etiam foras effundunt. » (*Philos. christ., de Anima*).

Ne autem confessarius veram pollutionem cum simplici pruritu sedato confundat sic eum docet VAN DER VELDEN: « Signum utrum pruritus fuerit vel lubricitas habebitur, si interrogetur persona, utrum pruritus tactu aut frictione subito ex toto cessaverit; an vero lente et ex parte tantum. Si prius erat motus libidinosus, qui, secuta pollutione, mox sedata fuit. » Ex hoc datur intelligi quare feminae repetitis vicibus et faciliiori via quam masculi se polluere valeant.

ullus dētur, quo ista in suo esse completo et satiativo constituatur; jam impossibile evaderet, ut genuina ratio definiatur, qua in sequiori sexu irreparabiliter coram Deo virginitas pereat.

Sane, vel affirmas eum sola carnali copula ruere, et tunc doces virgines esse et Agnum secuturas quocumque ierit, etiam quae per annos omnimodae solitariae libidini indulserint. Sed hoc pudicis auribus horrendum resonat, atque omni sensui christiano necnon theologorum doctrinae repugnat.

Vel dices virginitatem in puellis irreparabiliter cum egregio jure ad coelestem aureolam levissimo venereo motu perire, cui voluntas plene consenserit, et tunc quid affirmas inauditum, cum omni quocumque peccato venereae delectationis virgines in perpetuum ruere nemo est qui unquam docuerit. « Sola delectatio in seminis resolutione est materia virginitatis, » ut ait CAJETANUS, minime vero delectatio quae in meris imperfectis motibus venereis habetur. Aliunde, qui ita sentiret, feminarum statum pejorem nimis statu virorum redderet, cum in his sane sola pollutione perditur virginitas.

Vel iterum respondes virgines puellas suam coronam irremisse amittere, quum venereo alicui vehementioris gradus motui indulgent. Sed, quaeso, quem gradum concupiscentiae attingere iste motus deberet, et quo principio naturali vel revelato innixus quintum aut sextum, v. g. potiusquam decimum gradum, tanquam sufficientem definies?

Vel demum autumas iis tantum motibus irreparabiliter virgines ruere, quibus voluptuose virginatis frangatur sigillum. Verum sigilli violatio parum, juxta physiologos, necessariae relationis cum libidinis actibus habet. Ordinarie, et natura duce, primo admissio viro evanescit; extra copulam autem, seclusa omni voluptate, vel leviori venereo motu frangi, aliqua ratione, potest, cum aliunde, repetitis etiam solitariis maxime

impudicis actibus integrum per se remanere valet. In virginali sigillo virginitatem canonicam sistere scimus, minime vero moralem.

Quid igitur amplius restat, nisi ut, semel posita anonymi supra memorata sententia, fateamur Ecclesiam imparem omnino esse, ut rationem doceat qua in puellis amittatur virginitatis corona? Hujusmodi autem imbecillitatis atque ignorantiae stigma Christi Domini Ecclesiae, cui spiritus veritatis datus est ut eam omnem doceat veritatem, inurere nemini licet. Quis potius libenti animo doctrinam non respuat, quam hujusmodi sequi consecraria necessarium foret?

Corollarium I. — Ex hucusque dictis deducere est recte pollutionem definiri: *Peccatum luxuriae consummatue, quo homo, extra copulam, sibi completam seu satiativam veneream delectationem conciliat, vel, dum spontanea accidit, in eam plane consentit.*

Corollarium II. — Eo quia apud mares completae vereae delectationis causa est seminis decisio, patet veram pollutionem in impuberibus dari non posse. Masturbationem tamen incompletam isti admittere a teneris annis jam valent, de qua ita P. Debreynius: « Il est une espèce de souillure incomplète, nerveuse, sèche, en tout point semblable pour la forme extérieure à la masturbation proprement dite. Cet état d'éréthisme ou d'agitation plus ou moins violente, excité par la passion, est déjà un grand désordre ¹. » De hac rursus infra dicemus.

1. *Essai de théol. mor.* p. 74.

ARTICULUS II.

De Mollitiei Causis et Prophylaxi.

Unum est quod universim homines sexus utriusque ad solitariam mollitiem trahit: delectationis venereae appetitus. Nihil autem appetitur quod nondum scitur, ignoti enim nulla cupido. Quapropter id quod prima vice hominem fecerit experiri solitariam veneream delectationem, in hoc sistere ipsi dicenda est prima mollitiei causa. Haec autem cum multiplex omnino esse possit, quatenam potius in infantulis agat, quatenam in grandiusculis et adolescentibus, seorsim inquiremus.

I.

« Delectatio, aiebat AMBROSIVS¹, sicut serpentino illapsu humanis irrepit sensibus; » et quidem, experientia duce, a medicis tum antiquioribus tum recentissimis docemur ab incunabilis infantes mollitiei seu venereae delectationis esse capaces. Haec enim non in spermatis effusione, quod sane ante pubertatis annos in puerulis nondum conficitur, sedem propriam habet, ast in ipso nervorum complexu, qui apud vix natos jam fere completum atque suo muneri accommodatum invenitur. Ponas itaque infantulum casu pruritum pati in genitalibus, ecce ipse manum qua, scabendo se dolorem amoveat, sponte ad eadam mittit, sedationem doloris et mox veneream quamdam delectationem experitur, unde semel edoctus eundem actum repetitis vicibus redintegrare studet.

1. *Epist. 42, ad Sabinum.*

« Dès la naissance, ait Dr. POUILLET ¹ le système nerveux est, pour ainsi dire, complet et apte à fonctionner. Un impression, qui chez les adultes n'aurait qu'un résultat minime, détermine dans le jeune âge toute une série de phénomènes des plus marqués. Un frottement est exercé sur les parties génitales; il devient l'origine d'une action réflexe, dont le but final est l'éréthisme des organes, la fluxion du sang dans les corps caverneux, l'érection de la verge. Certains croient que la tension de la verge est rare chez les enfants et que la sensation voluptueuse n'est guère possible quand le fluide séminal fait encore défaut. Ce sont là des préjugés. L'érection comme le plaisir dépend seulement du genre nerveux. La plus légère influence suffit à tendre le pénis des impubères, nous ne saurions trop le répéter ».

Non secus Dr. FOURNIER : ²

« Avant la puberté une sensibilité exaltée invite souvent par une sorte d'instinct, l'enfant à porter la main aux organes de la génération; et lorsqu'une sensation a été la suite de l'excitation qu'il a produite, ignorant à quel résultat fâcheux peut entraîner la réitération fréquente du même acte, il répète, pour ainsi dire, sans motif, ce qu'il avait fait par hasard.

« Il existe un très grand nombre d'exemples d'enfants encore au berceau, qui éprouvent de violentes et continuelles érections, et qui sont ainsi engagés à stimuler leurs organes par des atouchements et à les entretenir dans un état presque permanent d'excitation. »

Quod autem ob maximam delectationem, scilicet veneream, sibi comparandam puerulus per hujusmodi tactus exquirît, testantur una voce nutrices. ³

Contra hujusmodi spontaneam mollitiei initiationem prophylaxis necessaria haec est : Singulis diebus infantis corpusculum et quam maxime genitalia aqua pura

1. *De l'onanisme chez l'homme*, page 95.

2. *De l'onanisme*, p. 19.

3. Dr. POUILLET, l. c. p. 99.

abluere, quo in iisdem pruritus praepediantur.¹ Caeterum infantes nonnisi ut dormiant in lecto detineantur, super stragulis brachia extensa habeant, nec unquam cum socio maxime alterius sexus in eodem lectulo cubent. Demum pudicitia infantibus severe imponatur, prohibendo ne genitalia tangant, dicendo id non decere imo non fieri absque quodam periculo.²

Verum datur et alia corruptionis infantium magis efficax et uberior causa: nutricum scilicet seu regularum venereae et occultae artes, quae vel ad propriam libidinem satisfaciendam vel ad vagantes placandos, horum genitalia titillare consuescunt. Caveant parentes ne huiusmodi feminis natos suos imprudenter committant, Ast ipsi etiam sciant se passim nescientes puerulis ansam dare mollitiei, cum exempli gratia puniendo, eos in clunes verberant,³ seu jocose filiolos in femore patris equitare faciunt.⁴

II.

Ad pueros grandiusculos atque adolescentes quod spectat, mollitiei fons et nutrimentum ipsis sunt, pro

1. « Les organes génitaux, les reins seront lavés tous les jours et maintenus dans un excellent état de propreté. On cherchera à combattre toutes les causes d'irritation, de chatouillement, de prurit. Le lit sera un peu dur avec matelas et oreiller de crin. » (Ibid.)

2. « Donnez aux enfants, même dès leur premier âge, des habitudes pudiques. Qu'on leur signale les attouchements génitaux comme un objet de honte et de dangers, de la même façon que vous leur défendez de se mettre les doigts dans le nez ou les oreilles. Les menaces produisent quelquefois l'effet désiré. Ainsi on a vu de jeunes sujets renoncer à leurs tristes habitudes après qu'on leur eût fait entrevoir que les parties tombaient en gangrène à la suite de ces attouchements. (Ib.)

3. Sic Dr. POUILLET: « Ils congestionnent les organes génitaux, les excitent, les érigent et développent ainsi l'idée du plaisir chez des êtres qui s'efforceront à profiter de cette découverte. »

4. « Nous ne dirons rien, ait idem medicus, de cet amusement qui consiste à placer un enfant à cheval sur les cuisses ou les genoux et à le faire sauter en cette position. Bien des parents, sans le savoir, sont ainsi fauteurs de décordres, qu'ils auraient évités en délaissant ce jeu dont certains enfants sont si friands et pour cause. »

divitibus luxus, cibaria, effeminata educatio ; pro pauperibus continua per dies et noctes puerorum et puellarum in uno tugurio cohabitatio necnon extra domum per vias et plateas cum corruptis jam sociis consuetudo.

Vigilandum itaque quam maxime tum a parentibus est tum a ludimagistris, tum universim a singulis scholarum atque gymnasiorum praefectis ne solitarii onanismi seu mollitiei pestis integras vel familias vel collegia corrumpat ; nam urget vehementer periculum et ab uno passim vitatur integra massa, imo, si medicorum minime suspectae sententiae stare velimus, vix aut ne vix quidem unquam apud antiquos paganos solitariae luxuriae vitium eodem gradu ac nostris temporibus viguisse dicendum est. ¹

ARTICULUS III.

De mollitiei effectibus et remediis.

In sexu virili duplicem effectum obtinet mollities : seminis jacturam, et quamdam, uti aiunt, epilepsiam seu intertrimentum virium integri corporis ; hoc alterum efficit etiam imo in vehementiori gradu pollutio in feminis, ² licet verum semen non sit quod in ea secernitur. Ast

1. « Le plus souvent, ait Dr. DESLANDES, l'initiation vient des camarades. Ils se font gloire des joies qu'ils se procurent et raillent ceux qui n'osent les partager. Les plus agés ne se bornent pas toujours à instruire les plus jeunes, ils les utilisent et tirent d'eux les plus honteux services. » Malgré les avertissements des médecins on a fait peu contre cet entraînement à la masturbation dans les établissements d'instruction. Tout serait à changer radicalement dans la manière d'élever publiquement la jeunesse.

« Nous sommes persuadé qu'on s'y adonne avec autant d'ardeur qu'aux moments où l'on s'y adonnait le plus. Nous comparons la période actuelle aux plus mauvais jours de la dépravation de l'antiquité. Nous sommes sous la domination d'une constitution érotique. Le matérialisme pèse de tout son poids sur nous, et les organes génitaux parlent haut comme des maîtres. » (Dr. FOURNIER).

2. « Ce mal, dit TISSOT, exerce plus de ravage dans les femmes que dans les hommes, leur constitution étant plus faible et leurs nerfs plus surexcitables. »

in sexu utroque eosdem effectus physicos obtinet, qui sunt: lassitudo, debilitas, immobilitas, incessus delumbis, encephali dolores, convulsiones, sensum omnium maxime visus hebetudo, caecitas, fatuitas, macies, tabes pulmonica etc.... Continuo autem augentur mala isthaec ob perpetuum in venerem pruritum quo, efficitur ut in tentiginem pronae partes quavis occasione impetum concipiant, onerique et stimulo sit quaelibet exigua reparati spermatis copia levissimo conatu et vel sine hoc de relaxatis oculis relapsura. Imo non raro ex flagitiosa hujusmodi vitii praxi apud utriusque sexus individuos accidit, ut etiam praeter omnem voluntatem, sine pudenti tentigine et sine venere, continuus fere ex genitalibus fluxus oriatur. « Hoc, ait LOMNIUS, ¹, nostro saeculo (scilicet XVIII) contagiosum esse coepit, dignissimum scortatoribus flagellum. Is morbus tum viris accidit (spermatorrhée, pertes séminales, pollutions atoniques), tum feminis (leucorrhée, fleurs blanches). Sed in his frequentius est, aegriusque quam in illis tollitur. » Maxime autem istud adoriri eos solet, qui imuberem jam suam aetatem venereis libidinibus corrumpere.

Hucusque auctores antiquiores; non secus hodie: Mala, ait Dr BOSSU, quae excessus venerei juxta naturam per repetitam copulam secum trahunt, longe ab iis superantur, quae causam habent masturbationem. Eo magis horrenda haec sunt quod consueto innaturalis talis praxis eos potius invadit in tenera adhuc aetate constitutos, atque his commodius est solitario hujusmodi vitio indulgere. Puellae, licet ad venerea minus propensae, citius pueris onanistae fiunt, cujus causam auctor in immunditia ait reponendam esse, quae horum pudenda magis afficit et stimulat.

Juxta medicum LEVIS « non sub sat tetrus coloribus

depingere possibile est, quanto mala physica, intellectua-
lia et moralia criminoso mollitiei praxis secum trahit. »
Caeterum, dicit Dr CAMPE, « non opus est longiori de-
monstratione, ut manifestum fiat, quantum nefas tale
vitium legibus adversetur naturae, cum haec apud de-
linquentem nihil amplius agit in corporis bonum, quod
proinde languescit et miserabiliter deperit. »

« Inveteratum onanistam consideres, ait DEBREY-
NIUS ; peccavit et peccare pergit contra Deum, contra
naturam, et contra seipsum. Delevit in seipso imagi-
nem Dei et factus est *imago bestiae*. »

Cum tales effectus mollities obtineat in individu-
is caeteroquin sanis, vehementius ipsa agit in aegrotis vel
convalescentibus, aut maxime in feritis. Hos passim acci-
dit in pejus ob mollitiem tunc declinare, cum perfectae
sanationis metam attigisse videbantur.¹

Si de remediis jam quaeramus quibus onanistas ad
virtutis et castitatis tramites efficaciter reducere ve-
limus, unum praesto ipsis est : *oratio et gratia Dei*.
Nisi prava voluntas, Deo opitulante, turpitudinis pec-
cati ejusque aeternarum atque temporalium poenarum
seria meditatione mota, ad meliora se convertat, fru-
stra, ut ab exercenda libidine juvenem, cujusque sexus
sit, impedian, tum parentes et praeceptores, tum etiam
medici exsudarent. A moralibus propterea vel spiritua-
libus remediis incipienda est onanistarum curatio, quae,
si naturam mollitiei assuetam atque ad solitarios tur-
pes actus proclivem non transmutet, vel reluctantem e-
tiam voluntate, per somnum, aut secus, masturbatio
continuis atque repetitis vicibus fiat, ad physica seu

1. Quo de re sic Dr. FOURNIER : « Les changements funestes qui sur-
viennent quelquefois dans les blessures, les fréquentes rechutes chez les con-
valescents sont ordinairement attribuées à des imprudences commises dans le
régime, à un air vicié, à une émotion vive de l'âme etc. ; et *on ne pense
guère à l'onanisme*. Cette cause est plus fréquente qu'on ne le croit, et elle
détruit souvent dans une nuit ce que les soins du médecin ou la main du
chirurgien n'ont obtenu qu'au bout de plusieurs mois. »

mecanica remedia, quibus caeteroquin sanctissimos viros usos esse legimus, ad manicas scilicet, ad compedes, ad subuculas rusticales integrum corpus obvolvendes, ad coriaceas vel metallicas zonas, etc., recurrere juvabit.

Sane haec aliaque a medicis expetenda efficaciter juvant, ubi praesertim de curanda agitur inveterata consuetudine, quae per somnum, citra liberae voluntatis assensum, actus libidinosos provocet; minor autem eorumdem virtus apprehenditur, ubi voluntas perversa ad libidinem continuo tendit. Quare nonnisi plane consentientibus habitudinariis compedes impingere juvabit.

APPENDIX I.

De nova quadam cultura Puritatis.

Quo efficacius immenso et universali mollitiei malo praecaveatur, hodierni non pauci paedagogiae cultores prophylaxim aliquam potius commendandam esse putant hucusque inauditam, atque non a christiana tantum, sed etiam a paganorum traditione alienam: edocendās nempe esse quamprimum pueros et puellas « veram, completam, et satisfaciētem humanae generationis oeconomiae doctrinam atque genitalium abusus malitiam.¹ »

Quam doctrinam Emus Cardinalis FISCHER Archiepiscopus Coloniensis caeterique Germaniae episcopi, apud Fuldā congregati solemni instrumento damnarunt fautoresque ejus uti falsos prophetas suis fidelibus denunciarunt. (12 August. 1908). « Opportuna, aiunt, esse poterit in *matura* aetate explicita et salutaris instructio, sive a genitoribus, sive a patre spirituali, aut a medico tradenda. Caeteroquin nihil damni erit si talis instructio differatur, dum si praemature fiat, possit inde sequi ruina. Potior infantium puritatis protectio in exquisi-

1. Sententia isthaec recens a SYLVANO STALL, ministrello protestantico in Statibus Unitis, cum fere universali applausu, propugnata est. Tot liberculis publici juris factis docuit *quid pueruli et puerulae scire quamprimum debent quid adolescentes et adolescentulae quid viri et mulieres etc.*; Fatendum est auctorem stylo honesto et pudico universim de rebus ad genitalia spectantibus scripsisse, ita quidem ut ab conjugatis libelli tutò legantur minime autem a pueris aut adolescentibus. Quapropter, sub die 18 Januarii 1908 ab. Em. Cardinali S. Indicis Congregationis Praefecto ad Barcelonensem Archiepiscopum rescriptum est liberculum: *Quod puerulus omnis scire debet*, e manibus fidelium omnino esse tollendum, neque Hispanicam juventutem ad normam ejusdem doctrinae esse educandam.

tiori sistit sensu morali pudoris, quem Deus ipse indidit homini innocentiae et virtutis custodem. »

Demum egregii Fuldenses Praesules suos monebant fideles, quatenus filios et filias juxta sacra christianae pietatis principia educent eis pudorem et sanctum timorem Dei inculcare satagant, necnon curent ut iidem consuetis orationibus quotidie coelestes gratias sibi concilient. « Haec, aiunt, antiqua sunt et unice efficacia media servandae animae et corporis integritatis. »

Hisce breviter expositis, restat ut paucis sophismata refellamus quibus innixi modernistae inauditam thesim de pueris circa venerea quamprimum edocendis, tueri conantur.

1. « *Generationes humanae leges sunt a Deo, nec quicquam impuri in se occultant, nihil pudoris habent. Sufficit ut nos cogitationes Dei recogitemus.* »

Respondeo haec undequaque vera fuisse in natura humana integra et sana, prouti ipse Creator eam suis manibus plasmaverat. Ast si hominem jam inspiciamus prout ab originali peccato corruptus est, nonnisi cum grano salis et distinctione mox enunciatum assertum accipimus oportet. Sane sententiam etiam nos tuemus jam inter theologos communissimam, propagationem humani generis citra originale peccatum per sexualem coitum futuram fuisse; quare leges naturales ad efficaciam conjugalis copulae spectantes a Deo esse fatemur imo et tuemur. Verum in statu praesenti, praeter has leges, carnalis copula plura jam habet sibi annexa quorum Deus non est auctor. Imprimis homo suorum genitalium amplius minime est dominus, sed potius servus, cum eorundem excitationes patitur plus quam pro lubitu eas causat, imo reluctantem etiam voluntate atque seclusa omni spe generationis, continuo polluitur. Talis certe habetur innaturalis ista perturba-

tio, quae vix adultos divinis humanae generationis legibus, urgente officio, scrutandis innocue incumbere sinīt. Remedium sane pio adulto erit « cogitationes Dei recogitare », sed pueros aut adolescentes universos hujusmodi medicaminis esse capaces quis dicat?

2. « *Virtus fundata in vera cognitione scientifica, plus valet quam ignara innocentia.* »

Respondeo. Imprimis animadvertendum est hic non moveri quaestionem de relativo valore scientificae virtutis et ignarae innocentiae, sed de hoc uno quaerimus: Utrum jam¹, data praesenti humanae naturae proclivitate ad venerea, satius non sit pueros isthaec nescire quam scientificè edoceri. Porro affirmativa sententia non solum apud Christianos semper viguit, sed etiam apud ipsos gentiles, teste canente sic poeta:

« Nil dictu foedum visusque haec limina tangat

« Intra quae puer est...

« Maxima debetur puero reverentia. Si quid

« Turpe paras, ne tu puero contempseris annos.

(Juvenalis)

Neminem caeterum latet virtutem non taxari a gradu scientificae cognitionis, teste poeta fatente:

. « Video meliora proboque

« Deteriora sequor... »

Et re quidem vera « virtus dicitur quasi vis intus et haec vis consistit in aggressionē arduorum, in tolerantia adversorum et in abstinētia placitorum.¹ » Tale autem vi universim et maxime ubi de venereis agatur, quae inter « ardua, adversa et placita » primum apud hominem locum tenent, non in intellectu, sed in voluntate sedem obtinet. Quare puritatis cultura non a scientifica venereorum doctrina in pueris incipienda est,

1. S. BONAVENTURA, Compendium Theol. veritatis, l. v.

sed in formatione seu educatione voluntatis. « Toute l'initiative morale, ait plus quidam auctor, se résout dans la question de la volonté. » Sane « sensus et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia » (Gen. VIII, 21), nec scientia pronitatem hanc extinguit, imo potius auget. Unde effatum: « Salvatur infans qui manet ignorans. » Sed redeunt neoterici objicientes :

2. « *Impossibilis est educatio puritatis, nisi doceatur quid sit puritas.* »

Respondeo id esse verum cum de tradenda scientifica doctrina de puritate agitur; omnino autem falsum dum de methodo practica sermo est, qua convenit educare pueros et adolescentes, ita ut ab impuritatis vitio praeserventur. Porro de practica hac methodo exclusive nunc agimus, et quidem christianis principiis innixa. Verum, demum aiunt,

4. « *Cum spe victoriae non pugnatur contra inimicum qui ignoratur.* »

Respondeo negando primo suppositum, scilicet pueris innocentibus hic et nunc instare pugnam, cum inimicus nondum praesto sit. De inimico dicimus in carne peccato originali inquinata latenti, de quo, priusquam seipsum manifestaverit, contendimus pueros non esse edocendos. Sed neque statim ac stimulus carnis apud pueros se proderit, cum ipsis erit de venereis discurrendum; nam huiusmodi discursus nedum inimicum fugandi vim prae se ferat, experientia duce, novas ipsi vires addit. Sane venereorum scientia, quam pueros edocendos neoterici volunt, nonnisi imperfecta erit, inchoata nec minime satisfaciens, quae desiderium potius excitat magis magisque generationis humanae mysteria perlustrandi. Unde etiam propria genitalia in abscondito inspiciendi atque manibus contrectandi perpetua tentatio, atque necessaria mollitiei revelatio; de qua infra dicemus.

Conclusionis ad instar sit haec nostra certa sententia: Puerorum ac puellarum puritatis educatio non in edocenda eos venereorum scientia reponenda est, sed in inculcando pudore¹, qui sedulo abstinet ab omni aspectu vel tactu minus puro, in commendando timore Dei qui ubique locorum praesens omnia videt et scrutatur, in sincera pietate christiana, quae Deum summe bonum non vult offendere, et demum in vitandis omnino sociis perversis, qui scandalum grave dant innocentibus. Doceant etiam pueros et puellas perpetuum comitem se habere angelum custodem, coram quo summum nefas foret omnis actus non honestus. Sciant denique omnes et singuli, quibus incumbit cura puerorum et puellarum, de adimpleto suo officio severum eos manere coram Deo iudicium.

Nihilominus, cum instantibus pubertatis annis, natura ipsa duce, nova apud sexum utrumque physiologica phaenomena se prodant, opportunum imo et necessarium ducimus, ut praesto ipsis sit qui de iisdem eos summatim doceant atque sapientibus consiliis animum augeant. Ad matresfamilias spectat filias de fluxu menstruo monere, quin tamen causam ejusdem scientificam tradere nec necessarium nec proficuum fore putemus. Masculi adolescentes autem puberes quid in venereis peccatum sit, quid non, a confessario pro oportunitate et decenti sobrietate tutius edoceantur.

1. De qua re sic Germanicus Dr. FOERSTER (*Sexualethin*, 1909, p. 201):
 « Es besteht für mich nicht der geringste Zweifel dass ein hochentwickeltes Schamgefühl ein weit grösserer Schutz für die Jugend ist als die beste Aufklärung, ja auch ein grösserer Schutz gegen die Belehrungen die von der Gasse kommen. »

APPENDIX II.

De Distillatione et de Pollutione spontanea.

Frustra sane vocabula haec duo in tabulis Physiologiae modernorum operum requires, dum a saeculis qui de Theologia morali scripsere auctores nostri de utroque temate tractare non cessarint. De distillatione sic ipse Angelicus Doctor.¹

« Praemittendum nunc est, quod quibusdam contingit interdum conscientiae dubietas et perturbatio magna, unde ipsis vigilantibus, absque ulla commotione carnis et cogitatione immunda, humor quidam per membrum secretum egreditur sine delectatione et quasi insensibiliter, ita ut multi de hoc non perpendunt, nisi cum pannos senserunt madefectos, cujus causam aliqui ignorantes turbantur et errant putantes se pollutos esse. Et ideo sciendum, quod illius humoris effusio non est pollutio, quia, ut dicunt medici, sine libidinosa delectatione et carnis motione nullus potest pollui vigilando. »

Praeeunte S. THOMA, S. ALPHONSUS, post moralistas antiquiores, sic docet:² « Distillatio quae est fluxus humoris quasi medii inter urinam et semen (quocum coloris et viscositatis similitudinem gerit) sine ingenti illa delectatione, non est vera pollutio, et si proveniat sine omni commotione sensus venerei de ea non magis laborandum quam de sudore. Si vero fit cum sensu car-

1. Opusc. I. XII, *De modo confitendi et puritate conscientiae.*

2. Lib. IV, n. 477.

nis, et commotione spirituum generationi servientium, tunc ei cooperari vel causam praebere potest esse peccatum vel grave vel leve. » Non secus medicus et sacerdos modernus DEBREYNE:¹

* Ce que les théologiens appellent distillation est une excrétion uréthrale, une sorte d'écoulement muqueux de l'urètre; elle est tout à fait différente du vrai sperme. Nous ne croyons pas qu'il soit nécessaire de faire observer que tout acte tendant directement à provoquer cette espèce de fausse pollution, n'en est pas moins une action criminelle et une espèce de masturbation commencée; elle peut même très facilement avoir pour résultat la pollution séminale. Au reste cet écoulement prostatique ne doit fixer notre attention qu'en tant qu'il est plus ou moins abondant, sans éréthisme ni sensation et sans stimulation préalable, mentale ou érotique, auquel cas il ne faut nullement s'en inquiéter.»

I.

Ad pollutionem quod spectat, docemur eam peccatum esse grave quotiescunque vel immediate vel mediate actu quocunque exquiritur. Verum passim accidit pollutionem citra omnem voluntatem sponte incipere vel in somno vel in vigilia; unde apud theologos vulgata quaestio quae a S. ALPHONSO sic enunciatur: « An te-neamur impedire pollutionem incoeptam? » A Salmanticentibus S. Doctor responsum potius mutuatus est, qui sic habent: »²

« Pollutio in somnis tripliciter potest evenire: a) ita ut tota sit in somnis; b) taliter quod inchoatur in

1. *Essai sur la théologie morale, considérée dans rapports avec la physiologie et la médecine*, chap. II.

2. Tract. XXVI, cap. VII, punct. II, et IV.

somnis h. e. motus ille seminis, et consummetur in vigilia; c) ita ut partim sit in somnis, partim in vigilia.

Ad primum respondetur cum S. THOMA: « Dicendum, quod id quod accidit in somno, non imputatur homini, quia non habet usum rationis, qui est proprius hominis actus. »

Ad secundum: « si incipit emissio seminis in somno et finitur in vigilia, non est peccatum, nisi voluntas consentiat in illo primo instanti vigiliae a somno, non est iudicium perfectum ad perfecte assentiendum. Caeterum cum hic supponatur ejaculationem in somno incepisse, jam amplius in potestate non est eam truncare. »

Ad tertium: « si motus carnis incipiat in somnis et emissio tota contingat in vigilia plena, hoc est quando homo est totaliter expergefactus et cum advertentia ad illam cohibendam; tunc est difficultas an teneatur sub mortali conari ad illam reprimendam, vel sufficiat delectationem comprimere et negative circa illam pollutionem se habere, seminis fluxionem permittendo. »

Ad hujusmodi difficultatem solvendam communis responsio theologorum sic habet:

Certe non licet hoc casu coperari ad emissionem seminis: hoc enim esset pollutio voluntaria quae nulla de causa est licita. Ita Salmanticenses qui sic addunt: « Notant tamen Doctores quod, si non adsit complacentia, potest quis mere passive se habendo, et Deum attente orando, permittere ad bonum salutis et sedandas tentationes ut emissio cursum suum pergat, nil positive ad ejus retentionem efficiendo: Optime tamen additur quod argumentum valde timoratae et bonae conscientiae est, tunc repente pollutionis cursui obstare: quia in repentinis cognoscitur habitus tam bonus quam malus. Et hoc utique probabilius est et tutius. » Eodem plane sensu jam Gersonius scripserat: « Per exercitationem virtutis et pro evasione periculi videtur expediens, ut homo (de pollutione nocturna auctor loquitur)

conetur prohibere quantum sentit vel experitur commode fieri posse; quoniam, etsi haec retentio nocere debeat corpori, proderit animae. »

*
* *

Porro eo magis in *piam* mox relatam animadversionem insistendum esse putamus, quod erronea jam agnoscantur argumenta physiologica quibus maxime veteres movebantur ut sinerent hominem in pollutione nocturna manere passivum. Sunt autem praecipua haec tria: « *a*) Nocturna pollutio est impetus naturae superabundans semen exonerantis. *b*) « Difficillimum est avertere exitum seminis jam e lumbis elapsi; » *c*) « Non tenetur persona cum periculo morbi ex semine corrupto detento effusionem impedire. »

Verum *a*) testante DEBREYNIO aliisque: « Il ne faut pas se persuader faussement que ces accidents érotiques doivent être exclusivement attribués, même chez les individus à pléthore spermatique, à un excès de fluide séminal. » Sane multissimae dantur causae hujusmodi pollutionum, tum materiales seu physicae, v. gr. repletio vesicae et decubitus dorsalis, quo fit ut comprimantur ambo vesiculae seminales, nervorum vel per somnia vel secus excitatio, genitalium immunditia et pruritus; unde etiam passim eorundem cum manibus contrectatio, etc.

Ad *b*) quod spectat negandum est suppositum, scilicet de casu hic agi quo semen jam est « elapsum e lumbis seu e vasis seminalibus. Sermo enim nunc est de pollutione imminente, minime vero de ea quae jam est in *actu*. Porro, stante lege physiologica, nonnisi per libidinosam ejaculationem sperma e lumbis transit in urinariam fistulam et per eam ad extra ejicitur, quin

masculus quod semel ejaculatum est in fistulam amplius retinere valeat.

Ad c) sic Dr Capellmann: ¹ « Ratio ex periculo agrotationis propter semen corruptum, petita omni caret fundamento. Tale enim semen corruptum, quod aliquo modo corpori morbum inferre posset nullum est. Hoc non minus certum est, quam hoc aliud, omissionem vel suppressionem pollutionis, etiamsi superabundet semen, ad summum molestiam aliquam ad tempus afferre, nunquam autem damnum aliquod grave vel diuturnum valetudinis efficere posse. »

Eodem plane sensu Dr DEBREYNE :

« Ce qu'il y a de certain et d'inattaçable en bonne physiologie, c'est que la portion du fluide séminal qui est parvenu jusque dans le canal de l'utrèthre, doit nécessairement être éliminé du corps, soit immédiatement, soit avec l'excrétion urinaire, et ne peut avoir le temps de subir aucune altération; et que pour la liqueur spermatique qui n'est pas encore sortie des canaux ejaculateurs, cette portion rentre ou reste dans ses réservoirs avec toutes ses qualités naturelles et vivifiantes. Non seulement elle ne cause point de maladies par sa corruption, mais elle est encore une source de force et de vigueur soit pour le corps, soit pour l'esprit. Voilà un fait physiologique d'une certitude inébranlable. »

*
* *

4. Nedum itaque ex retento semine damnum aliquod masculo inferatur, passive admissa pollutio viam sternere nata est ad ulteriorem spermatis ejaculationem; donec sensim hanc singulis fere noctibus accidere, ad maximum physicum et morale detrimentum, contingat. Unde rursus Dr CAPELLMANN :

« Pollutiones valde frequentes etiam in hominibus caeteroquin sanis non tantum per se languorem quemdam plus minusve gravem toti corpori inferre posunt, sed etiam frequentiore pollutionis iterationem adducere. Ad dubium itaque utrum si quis expergefactus animadvertit effusionem seminis instare, teneatur emissionem ejusdem impedire ita dico: Utique obligati sumus remediis convenientibus prudenter uti ad impediendam pollutionem, quae imminet vel jam coepit, dum somno excitamur. Talia remedia sunt: conatus quamprimum plene somnum excutiendi; deinde firmus eliciatur actus voluntatis conjunctus cum elevatione ad Deum, aliisque motibus in animo excitandis. Prudens est etiam consilium frigidiorum quaerere locum in lecto, vel e lecto desilire. ¹ Tandem si spasmus et excitatio genitalium aliquando deminuta est (antea enim plerumque fieri non poterit) vehementer commendo, ut statim vesicam exonerent. »

« Objiciunt, periculosum esse hic obligationem imponere, quandoquidem hoc occasionem praebeat multis anxietatibus et scrupulis inquirentium, utrum conatus suppressendi satis fortis fuerit etc. At periculum hoc non magni aestimandum esse puto; e contra ipse actus voluntatis quem postulo, ad conscientiam anxiam pacandam magnopere idoneus videtur.

Quaeritur: Si quis experientia sciret periculum consensus in tali casu sibi minime adesse, num is nihilominus obligatus censi debeat ad hoc ut conetur effusionem suppressere?

Respondeo, securitatem huic experientiae innixam nimis facile decipere. Porro cur conatum omitemus, quandoquidem ille nec perdifficilis est, neque quidquam damni afferre potest? Nonne actus ille voluntatis necessarius est, ut quis a consensu tutum se reddat? Nonne omissio omnis conatus jam ultra resistantiam passivam progreditur adeoque magnum consentiendi periculum in se continet? »

Demum egreg. medicum et sacerdotem DEBREYNIUM audiamus hisce verbis mentem suam aperientem :

1. « Non erit vanum nonnullas alias cautiones hic adicere in usum eorum, qui frequentibus pollutionibus cruciantur. Imprimis evitent illi lectos plumeos, neve spissiore se contegant opertorio. ne dormiant supini, sed semper in latum recumbentes, quia cubitus supinus ad somnia libidinosa disponit; cibis vespertinus sit levis, non copiosior minimeque calefaciens; etiam potus spirituosus ut calida vina etc... ne sumantur... » (ibid.)

« Nous croyons que l'on doit faire ce que l'on peut moralement pour prévenir ou empêcher une pollution imminente. L'expérience nous a prouvé que dans ces mesures préventives il ne résulte que des avantages réels et positifs tant physiques que moraux. Si l'on parvient à prévenir ou à arrêter les pollutions, *on se préserve de leur habitude*, qui peut entraîner de graves inconvénients. En outre, en les refoulant vers l'intérieur, on les force à devenir sourdes et latentes c. à. d. à faire brusquement éruption sans évigilation, ce qui, sans doute, est préférable sous tous les rapports. »

Hucusque transcriptis doctrinis et consiliis plane nos subscribimus persuasum habentes graves nostros veteres theologos, si rectius de humanae generationis oeconomia a coaevis medicis fuissent edocti, non aliter fuisse sermocinatos.

Corollarium. Ex hucusque disputatis jam videre est quid respondendum ad theologorum quaesitum ita sonans. « *Quaeritur* an liceat ope medicamentorum a medicis praescriptorum, dissolvere et expellere semen morbificum jam a lumbis decidum cum periculo verae pollutionis? » Respondendum est dubium hujusmodi et alia ejusdem farinae e lectionibus theologicis omnino esse expungenda.

CAPUT QUINTUM.

De conjugali castitate et de onanismo.

« Qui matrimonio juncti sunt, iis scopus est et institutum, ait ALEXANDRINUS CLEMENS¹, liberorum susceptio; atque propagatio filiorum, dicit AUGUSTINUS², prima est atque naturalis causa nuptiarum. » Unde Apostolus³: « Volo juniores nubere, filios procreare, matrisfamilias esse. » Matrimonium itaque non est « inordinata seminis excretio, quæ est præter leges et a ratione aliena⁴; » et « illicite ac turpiter etiam cum legitima uxore concumbitur, ubi prolis conceptio devitatur⁵ » sed « dicitur quasi matris munio, id est officium quia data mulieribus esse matres. »⁶ Attamen in hujusmodi munio non sistit christianum matrimonium; nam: « Triplici causa, teste S. BONAVENTURA⁷, ducitur uxor causa prolis, causa adjutorii, causa incontinentiæ » et triplex est ejus bonum: fides, ut neuter alieno thoro maculetur; proles, ut ad cultum Dei nutriatur; sacramentum, ut non dissolvatur. « Non secus S. THOMAS: » Matrimonium propter tria institutum est, scilicet: in officium naturæ, in remedium concupiscentiæ, in effectum sacramenti. »⁸

Eo quia igitur, teste eodem auctore Angelico « castitas universim est virtus per quam concupiscentiam castigamus quodam rationis moderamine », ⁹ apud conjuges moderamen rationis tria dictitare dicendum est:

1. *Paedag.*, l. II, c. 10. — 2. *De Conj. adult.* II, 12 — 3. I Tim. v. 4. — 4. CLEM. ALEX. — 5. S. AUG. — 6. S. ANTONIN. — 7. Super Ps. XLIV. — 8. Super I. ad. Cor. c. 7. — 9. I. 2. q. 151.

a) ut quoties alterutrius in votis est vel ad gignendam prolem, vel ad sedendam concupiscentiam, secum rem conjugalem habeant; b) ut conjugale opus servatis naturae duce servandis rite perficiant; c) ut neutra unquam pars ad alienum thorum adscendat. In tribus istis compendiantur quae S. AMBROSIUS dicit esse « bona vincula nuptiarum, sed tamen vincula. »

Ast BONAVENTURAM rursus audiamus:¹ « Quid est modo matrimonium? Horrendum est audire et videre; quia ibi non est aliqua continentia, at quasi possem dicere, quod potius in multis sit prostibulum privatum, sive secretum, quam matrimonium; quia sine continentia, sine oratione. » Quantum jam matrimoniorum isthaec descriptio lapsu temporum magis magisque veritati facta sit consentanea, non est eheu! cur demonstremus.

Conjugia hodiernis diebus parum contrahi causa prolis, quinimo hac potius exclusa, nemo nescit, et quidem sapientiores patre Onano conjuges quamplurimum effecti, naturam diabolica magis quam humana arte decipiunt atque illudunt:²

Putas-ne vero quod quia talia agunt iudicium Dei effugient? Clamor eorum sicut Sodomorum et Gomorrhæ multiplicatus est, et peccatum eorum aggravatum est nimis. » Mihi autem, ait Dominus, vindicta; ego retribuam, » et videbunt omnes « quoniam vindicta carnis impii, ignis et vermis. »

1. Sermo l. Dom. 24 post Pent.

2. « Il est très commun le crime de ceux qui, obéissant à de vaines craintes ou à de méprisables calculs mesurent leur paternité. Dieu les a remplis de vie et ils pourraient s'entourer d'une nombreuse famille; mais ils se défont de la Providence et ils ont peur de la gêne. Ils ont résolu de jouir; ils ne veulent pas être troublés par les sollicitudes que nécessite un surcroît de famille; ils ont rêvé de transmettre à un unique enfant, à deux au plus, la fortune dont ils sont fiers. Ils disent donc à la vie « Tu viendras jusque là et tu n'iras pas plus loin.... » Pour s'épargner les soucis de la paternité sans se priver d'une jouissance, l'homme a recours à des artifices inconnus à la bête. En outrageant la loi de Dieu, il maltraite la conscience de sa tremblante compagne; s'il ne parvient pas à l'endormir par je ne sais quels mensonges et à le rendre complice de son iniquité. » (R. P. MONSABRE, *Conférence de Notre-Dame de Paris*, 1887).

Surgant itaque sacerdotes et ministri Dei et non amplius taceant : « Aussi bien, ait aliquis pius auctor, c'est le propre d'un tel vice d'aspirer à se faire légitimer par le silence. » Cum omnia itaque tempus habent, tempus loquendi contra tale facinus jam advenit. Quod jam ut persuasos nos habeamus, atque insimul rationem adoceamur, qua, Deo auxiliante, onanistae conjuges ad meliores sensus reducantur, dicemus 1. De causis quae hodiernis praesertim temporibus ad onanismum conjugalem movent ; 2. De flagitiosis hujus consecrariis ; 3. De ejusdem cura et remediis.

ARTICULUS I.

De onanismi conjugalis causis.

Tria praesertim sunt quae hodiernos conjuges ad onanismum inducunt : *Irreligiositas, cupiditas, neo-malthusianismus*. Primum conscientiae remorsum destruit, unde jam Dei praecepta parvipenduntur. Alterum per fas et nefas filiorum generationem restringit vel excludit. Tertium vitio patrociniū adducit.

1. Sane quod conjugalis onanismus non positiva tantum legem sit prohibitus sed inter crimina inscribitur contra Deum tanquam naturae auctorem, inconcussa veritas est apud gentes universas atque in humana conscentia altissime inscripta. Qui autem atheus saltem practicus habetur, nihil amplius de divinis praeceptis curat, sed caeco ductu se libidini totum tradit. Nil itaque mirum quod, decrescente apud nos spiritu religionis, crescat conjugalis onanismus et minuatur filiorum numerus, prouti modernissimae populorum recensiones luculenter testantur.

2. Altera onanismi causa est cupiditas cui annexa est voluptas. Duo enim haec, prouti scitum est, habent

se ad invicem uti media ad finem; nummus expetitur propter voluptatem. Jam vero paterna haereditas non nisi minuta inter filios plures dividitur; unde stimulus ad filium unicum procreandum. Conjuges utique post primogenitum decernentes se in futurum ad instar fratris et sororis habituros christiana lex non arguit, cum tamen tribulationem carnis istos manere vix dubitandum sit. Ast talis heroicae virtutis conjuges facile inveniri quis dicet? Caeteroquin, experientia duce, sic hac de re auctor BERGERET: « Ce calcul d'égoïsme est bien mal entendu; car en thèse générale les nombreuses familles sont plus souvent des éléments de prospérité et de bonheur que des causes d'infortune et de décadence. Les grands hommes ont été rarement des fils uniques. »

3. *Neomalthusianismi* auctor fuit Thomas Robertus MALTHUS, qui (1766-1834) parochus olim fuit anglicanus insimul et oeconomiae politicae professor. Anno 1798 publici juris fecit opus *de principio populationis*, quod hisce fere verbis enunciabat: Multitudo hominum crescit ratione geometrica, dum cibariorum productio arithmetica ratione augetur. Quapropter ut ex aequo mundus temperetur, necesse est homines sapienti studere continentiae. Stabilito semel tali principio, caeteroquin falsissimo,¹ neotherici ultra progressi sunt. Alii matrimonium lege civili prohibendum iis omnibus et singulis esse volunt, qui non habent de quo nutrant filios²; alii expressis jam verbis conjuges ad voluntariam sterilitatem movent, imo tum in scriptis, tum in publicis academiis methodum docent efficaciter in copula carnali etiam perfecta, vitandi prolem.³

1. Sic v. g. oeconomista P. LEROY: « L'observation exacte inflige à Malthus un démenti flagrant, et décisif. La vraie loi est l'inverse. Avec une bonne agronomie le monde pourrait nourrir de 7 à 8 milliards d'habitants, sinon de 10 à 12 milliards.

2. « La société ne doit pas laisser naître ceux qui ne peuvent que mourir de misère. » SIMON DE SISMONDI.

3. Aperto coelo in magna civitate aliqua folium typis impressum recens vulgabatur, in quo haec venalia nunciabantur: « SUPPOSITOIRES — MALTHUS (*Préservatifs des dames*) — Marque de fabrique et étiquettes déposées.

ARTICULUS II.

De Onanismi conjugali consecrariis.

Onanistarum thalamum turpitudinis scholam esse res ipsa clamat, cum ne proles concipiatur conjuges in naturalibus venereis actibus quibuscunque indulgent unde mox de domestica domo exulat pax et concordia necnon subintrat civile divortium.

Caeterum quia pars minima virilis seminis sufficit ad mulierem foecundandam, passim occurrit conjugem, spretis viri in contrarium diuigentiis, concipere, unde nova discordiarum materia et causa.¹

2. Ponas conjuges in excessus hujusmodi non devenire; gaudio tamen patris vel matrisfamilias minime gaudebunt, imo tristitia atque conscientiae remorsus pro cibo quotidiano ipsis praesto erunt, atque continuus timor, ne fortè filius unicus, quem procreaverint, quocumque casu, a vivis rapiatur, deleaturque familiae no-

1. « Sur ces questions, ait egregius Dr. DESPLATS; les idées et la conscience publiques sont tellement faussées, que des ligues se sont formées, et que des apôtres des deux sexes se sont mis en campagne pour prêcher, sous le nom de néo-malthusianisme, la restriction des naissances, et mettre à la portée de tous, surtout des simples, les moyens pratiques de l'obtenir.

« Le médecins ne sont pas demeurés étrangers à cette campagne: quelques-uns s'en sont déclaré des zélés partisans, et après avoir donné un nom d'apparence scientifique (prophylaxie anticonceptionnelle) aux pratiques diverses qui permettent aux époux de cohabiter en évitant la conception, ils en ont publiquement proclamé la légitimité, non seulement dans les cas où la grossesse peut-être considérée comme créant un danger grave pour la mère; mais même dans les cas où, pour des motifs économiques ou de simple convenance, les époux, ou même l'un d'eux désire ne pas avoir d'enfant. « Jusqu'à présent, dit un maître de Paris, l'acte procréateur n'a été qu'une « acte instinctif, tel qu'il existait à l'âge des cavernes. » — « Nous sommes « en droit d'espérer, ajoute M. Klotz-Forest, que, grâce à la prophylaxie

men. Quid quod filius iste, si vivat, nedum domesticum moerorem temperet, ipse non raro nova crux parentum efficitur. Qua de re, ita olim Aginensis episcopus : « Un enfant isolé au foyer domestique ne peut que grandir dans l'égoïsme. Accoutumé à se voir le centre de toutes les affections et l'objet unique des sollicitudes du père et de la mère, il devient absorbant, impérieux, despote ; son coeur se rétrécit, se dessèche, se ferme à toute pensée de sacrifice. L'amour excessif et les calculs intéressés des parents l'ont érigé en idole, et voilà que pour leur châtiment il devient une idole sans coeur. Attendez encore, parents infortunés, et cet enfant ira, loin de vous, multiplier vos douleurs ; les passions en feront facilement leur proie et achèveront d'étouffer ses derniers sentiments nobles et généreux. »

Imo « saepe saepius accidit, » ita docent Concilii Pictaviensis Patres¹, « ut ille filius indulgentius educatus vitam breviter finiat. » Etenim, ait D. CLARET Archiep. Cubensis, « onanismus tam horrible peccatum est, ut Dominus Deus jam in hoc mundo illud castiget. Propriis oculis, pergit ipse, tales vidi in pluribus casibus extraordinarias calamitates, quarum causa alia dici non poterat, nisi istius delicti vindicta, nempe infirmitates in genitoribus, mors filiorum etc. »² — Caeteroquin quod cl. archiepiscopus ille docet, hoc experientia

« anticonceptionnelle, nous verrons bientôt disparaître ce dernier vestige de « la sauvagerie préhistorique ! » (Journal médical de Lille).

1. « Les fraudes démoralisent l'union conjugale soulèvent des discordes qui sont le point de départ de séparations et d'actes dans lesquels la médecine légale doit intervenir. Ces rapprochements anormaux conduisent à des incidents, qui viennent jeter une perturbation profonde dans les familles ; quoique le mari ait la conviction qu'il a pris parfaitement ses précautions, la femme devient enceinte, et la jalousie éclate avec toutes ses fureurs. » (Dr. BERGERET).

1. Anno 1868, C. VI, n. 7.

2. Deux époux avaient un fils unique de dix-neuf ans. Une fièvre grave vient le leur ravir. Le mari n'avait voulu que cet enfant, afin qu'il restât aussi riche que son père. Leurs fils mort, ils essaient vainement d'en obtenir un autre. Alors cette mère désespérée perd la tête. Elle passa sa vie à jeter au front de son mari les reproches les plus sanglants. »

communiter ita comprobavit, ut receptum jam sit familias, in quibus una tantum vel altera proles procreatur irremisse perituras esse. ».

Demum onanistas conjuges hoc etiā audire velim, quod uno ore medici conclamant, nempe ipsos, nisi quam primum a prava sua consuetudine, dum tempus forsitan adhuc prostat, recedant, deterrimam manere morborum et aerumnarum colluviem, necnon acutissimos ineluctabilesque dolores. Ad onanistae uxorem potius haec spectant de qua ita aiunt: « Les fraudes génésiaques peuvent provoquer chez elle toutes les maladies de l'appareil générateur, depuis la simple inflammation jusqu'aux dégénérescences, aux désorganisations les plus graves. » Ita D. BERGERET, qui ex allatis octoginta mulierum exemplis, quorum ipse testis fuit, aerumnarum species viginti et ultra enumerat quibus istae, dum ab onanista cognoscuntur, consueto subjacent, donec miserrime pereant. Cujus utique ratio ex singulari depromenda est genitalium nervorum omnium excitatione, quam concubitus apud feminas causat, cujusque naturalis terminus virilis spermatis est susceptio.

« Dans l'acte du mariage l'utérus subit une stimulation des plus énergiques; il entre dans un nouveau genre de vie. Tout à l'heure, il vivait pour son compte spécial, entretenant avec les autres organes le peu de relations indispensables à l'économie générale. Maintenant, il est à l'oeuvre, car le voilà qui appelle mystérieusement à son aide le concours des autres systèmes et les autres systèmes n'auront garde de le laisser dans l'embarras. Le sang se frayera de nouvelles routes pour lui arriver avec plus d'abondance. Le système nerveux viendra lui fournir une plus grande dose de sensibilité propre... En un mot, la nature rassemblera là toutes ses forces pour accomplir son plus grand oeuvre, l'oeuvre d'une nouvelle création... Or quand tous les ressorts organiques ont été ainsi tendus au plus haut degré, on supprime

tout à coup l'élément ¹ qui devait servir de point d'appui et de résistance; on fait agir tout cet ensemble des forces les plus précieuses de l'animalité dans le vide. C'est un leurre dont la nature doit être mal satisfaite, et la nature souffre rarement qu'on se joue d'elle avec impunité². »

3. Sin autem obijcias hujusmodi etiam repetiti partus consecraria existere, haec a medicis accipias : « Une objection contre la procréation d'une famille un peu nombreuse, c'est la fatigue, l'épuisement, la déformation de la taille, etc. qu' elle cause aux mères. C'est là une idée absolument fausse: l'accouchement est une fonction naturelle... Le plaisir est presque toujours un emprunt, dont il faut payer chèrement le capital, tandis que la nature a placé du côté de la maternité les chances les plus fortes de santé et de longévité. La fécondation et les grossesses fortifient, tandis que la stérilité dessèche et flétrit, et la mère qui a mis au jour huit ou dix enfants, paraîtra jeune à côté de celle qui a sacrifié seulement quelques années aux folles extravagances de la luxure ³. »

Demum haec audias quae amplior physiologicae scientiae progressus hodiernos docuit :

« Jusqu'ici on a bien admis que l'enfant (agitur de foetu) est susceptible de communiquer à la mère certains germes morbides acquis de son père ; mais on n'imaginait pas qu' il pût apporter un accroissement de vie. Aujourd'hui les idées nouvelles sur l'opothérapie nous font entrevoir le problème sous un nouveau jour ; la grossesse peut être considérée comme une opothérapie totale ; le foetus n'est plus un simple parasite ac-

1. Sperma scilicet virile, quod « matricem irrigando fervorem ejus temperare, natura duce, debet. »

2. Ita D. D. GRIMAUD DE CAUX et MARTIN SAINT-ANGE, *Histoire (de la génération* (1847), p. 317. Cf. BERGERET, p. 23.

3. Ita D. HUFELAND: *L'art de prolonger la vie*, trad. par Pellagot 1870). D. BERGERET, l. c., p. 20.

colé à la mère et vivant par elle ; c'est un commensal qui vit en elle et avec elle. Il ne reçoit pas seulement les matériaux nécessaires à son développement, il lui apporte des stimulations spéciales, qui vont éveiller en elle des activités sommeillantes, qui seront la cause de sont achèvement physique et des sentiments jusque-là insoupçonnés qui deviendront son complément moral ; et c'est là la cause de l'épanouissement plein de charmes dont la grossesse est le point de départ chez les jeunes femmes. Or cette action stimulante se répète à chaque nouvelle grossesse, si bien qu'il n'est pas rare de voir des jeunes femmes très délicates au moment de leur mariage se transformer dès leur première maternité, et acquérir une ampleur de formes et une plénitude de vie qui s'accroît à chaque nouvelle grossesse. » ¹

ARTICULUS III.

De remediis contra onanismum.

Praecipui christiani matrimonii defensores contra onanismi proluviem emineant oportet animarum curatores seu sacri Dei ministri. « De matrimonii sanctitate solliciti, » ita GREGORIUS XVI P. M. episcopos hortabatur, « eam erga ipsum gregi suo injiciant religionem, ut nihil plane quod magni hujus sacramenti dignitati detrahat, nihil quod immaculatum torum dedeceat, patrari unquam contingat ². » - « Nominatim vero, ait S. GREGORIUS MAGNUS, admonendi sunt conjuges ut suscipiendae prolis se meminerint causa conjunctos ³. Animadvertendum enim est, ita Catechismus ad parochos ⁴,

1. *Journal des sciences médicales de Lille*, 8 Août 1908, p. 128.

2. *Encycl. Mirari nos*.

3. *Pastoralis curae*, p. 3, admon. 28.

4. Part. II, de matr. Sacr. n. 2.

« tum S. PAULUM¹, tum Apostolorum principem, quae non solum ad dignitatem, sed etiam ad officia matrimonii pertinebant, pluribus locis accurate scripta reliquisset. Divino enim spiritu afflati, optime intelligebant quanta et quam multa commoda ad christianam societatem pervenire possent, si fideles matrimonii sanctitatem cognitam haberent et inviolatam servarent; contra vero, ea ignorata vel neglecta, plurimas maximasque calamitates et detrimenta in Ecclesiam importari.

« Primum itaque matrimonii natura et vis explicanda est... quod femina idcirco maxime nubere debet ut mater fiat » — Quare laudandus celeberrimus Meldensis episcopus, qui in catechismo ad omnes fideles directo haec scripsit : « Dites-moi le mal qu'il faut éviter dans l'usage du mariage ? R. C'est de refuser injustement le devoir conjugal... ; c'est d'éviter d'avoir des enfants, ce qui est un crime abominable². »

Si vero in onanistas conjuges incideris, qui inter « filios diffidentiae³ » collocandi sint, de ira Dei istos moneas : « Malheur, malheur aux pères et aux mères, qui, cédant à la crainte lâche des saintes fatigues de la dignité paternelle et maternelle, se défient de la Providence et de l'avenir, trompent le vœu de la nature, troublent l'ordre de Dieu lui-même, méconnaissent l'immense responsabilité de leur puissance et repoussent loin d'eux vers le néant ces nobles créatures, ces âmes charmantes qu'ils devraient offrir au Ciel comme le fruit de ses bénédictions⁴. » Unde et hoc maledictum audiant tum sponsi de futuro, tum conjugati, ab Illmo Meldensi episcopo legitime prolatum : « Soient maudites

1. Volo juniores nubere, filios procreare, matresfamilias esse. (Tim. v, 14).

2. *Catéchisme de Meaux*, 3 leçon. — Methodum autem practicam spon-
sos junioresque conjuges, quos inexpertos inveneris, de matrimonii legibus
instituendi, a piissimo Francisco Salesio accipias. (*Introductio à la vie dévote*,
part. III, c. XXXIX).

3. Ad Eph. v. 6.

4. Mgr. DUPANLOUP, *Mariage chrétien*, chap. III.

de Dieu et des hommes les unions dont on ne veut point voir de fruit, et dont les vœux sont d'être stériles¹. »

Animum insimul iisdem augeas Domini verba recolendo dicentis : « Quaerite primum regnum Dei et justitiam ejus. et omnia adjicientur vobis. » Etenim « Deus, qui non solum coelum et terram, sed nec exigui et contemptibilis animantis viscera, nec avis pennulam, nec herbae flosculum, nec arboris folium, sine suarum partium convenientia et quadam veluti pace dereliquit², » quomodo alendis unquam corporibus hominum deesset ? « Si l'accomplissement du devoir cause des soucis, » ita olim oves suas pascebat Nanceiensis episcopus, « si, en regardant l'avenir, les parents se sentent quelquefois dominés par la crainte, qu'ils se souviennent qu'il y au ciel une Providence qui pare les lys des champs, qui nourrit les petits des oiseaux et qui s'incline avec une tendresse particulière sur les enfants des hommes, et leur confiance ne sera pas trompée³. » Honeste itaque conjuges vivant; credant Deo, committant se Ei, et Ipse eos enutriet⁴, et benedictiones Ejus erunt super eos generationesque eorum. Quapropter cum laudato episcopo concludere jam liceat, castorum conjugum beatitudines ita canente : « Heureux ces foyers où le vie rayonne et où se réalise la belle parole du prophète roi : *Filii tui sicut novellae olivarum in circuitu mensae tuae*... Les enfants de ces familles bénies, au lieu de se sentir isolés dans la vie, sans lien d'affection, sans point d'appui véritable, puisent une plus grande confiance dans leur nombre même : ils se soutiennent les uns les autres, ils s'entraident, ils se retrouvent dans les jours difficiles, ils vérifient ainsi le parole du sage : *Frater qui adjuvatur a fra-*

1. BOSSUET, *Politique tirée de l'Ecriture*, l. x, art. I.

2. S. AUG. de catechiz. rud., c. xviii.

3. Mandement de Mgr FOULON sur le mariage chrétien. (1879).

4. S. BERNARD. *Serm.* 5. *Vigil. Nativ.*

tre quasi civitas firma; et réalisant le bonheur domestique sous la forme la plus touchante et la plus pure, ils préparent du même coup la prospérité de la patrie. »

Scholion I. — Sat plura de agendiratione confessoriorum erga onanistas dicenda forent, quae tamen, cum explicito accuratoque sermone exposita apud hodiernos praesertim auctores moralistas¹ invenies, hic omittimus. Silere tamen nolo quae a cl. De ANGELIS in Urbe olim S. Poenitentiariae theologo, hac de re scripta mihi tradita sunt, quaeque ita sonant: « Non abs re erit hic notare in excipiendis confessionibus sponsorum aliquando esse faciendas interrogationes, circa usum matrimonii, praesertim ad evitandum vel corrigendum pessimum crimen onanismi, quod dici potest flagellum aut pestem aliquarum nationum. Porro si nulla sit suspicio fundata confitentes huic vitio indulgere, non est quod confessarius importunis eos vexet interrogationibus. At si vel fundata suscipio, vel, quod majus est, ex verbis confitentium confessarius dignoscat haberi talia peccata, tunc tenetur gravitatem sceleris demonstrare, ut eos inducat ad horrorem istius criminis. Neque probatur sententia illorum confessoriorum, qui tenent eos posse relinqui in bona fide; namque habetur hic commune incommodum, et sumus in casu peccati contra naturam. Congregatio S. Poenit. de hac re consulta non admisit posse tales confitentes relinqui in bona fide². »

Scholion II. — In non paucis regionibus communis eheu! viget usus sponso ante matrimonium inter se convenire, ut post primam aut alteram aut tertiam prolem, onanistice rem coniugalem habituri sint.³ Unde

1. Cf. NARDI, *Dissertatio de onanismo conjugali*.

2. Cf. SABATIER, *Traité pratique de l'Administration des paroisses*, T. II, n° 349.

3. « Sur 1.000 habitants la Russie compte en moyenne 41.6 naissances; L'Allemagne: 32.1; La Hollande: 31.6; L'Angleterre: 28.1; La Belgique: 28; La France: 19.7. » (*Revue d'Apologétique*, 1 Décembre 1910, p. 381).

quidam dubium movent utrum matrimonium hujusmodi uti validum sit habendum. De qua re ita cum LEHMKE¹ dicemus: Si tali conventione sponsi ipsum matrimoniale jus ad copulam perfectam excludere se velle explicite coram testibus declararint, matrimonium jūdice uti nullum tenendum est. Si, e contra, prout communissime, vel etiam in praxi fere semper obtinet, talis sponsorum conventio non de excludendo jure factum sit, aut saltem non explicite, sed de mutua promissione eodem jure abutendi, matrimonium tanquam valide contractum censemus.

COROLLARIUM

Corollarii ad instar, subjicere hic liceat dubii solutionem quod, anno 1897, cl. P. SABETTI S. J. mihi proponebat:

— « Utrum scilicet liceat mulieri, antequam copulam habeat cum suo marito, madefacere os uteri cum medicamento, vi cujus illud stringitur et clauditur, non tam fortiter sicut tempore praegnantiae, sed satis ad impediendum ascensum seminis in uterum, quo foecundetur ovum si forte ibi adsit. — Ratio cur id licere videtur sunt: 1. quia copula hujusmodi completa est et substantialiter perfecta; nam in ea inveniuntur tria elementa ad id requisita ab antiquis theologis, scilicet ut *verum* semen emittantur a viro in *vagina* mulieris et haec illud recipiat in *eodem loco*; 2. quia ita agere nihil aliud est quam imitari id quod fit a natura tempore praegnationis, et tamen tali tempore licita est copula maritalis; 3. quia si licita est copula cum ovaria excisa sunt et uterus ablatus, a fortiori debet esse licita cum solum os uteri clauditur.

« Nec dicatur talem rationem agendi similem esse

1. T. II, n. 680.

onanismo; nam ab eo maxime differt, quia in onanismo modus ipse habendi copulam est in se malus. »

Ut amico morem gererem rescripsi, me auctore, ad quaesitum respondendum esse: *Negative*, id est, ullo casu non licere medicamento ante copulam os uteri restringere, ne proli-ficatio sequatur.

Et re quidem vera qui explicite exclusa proli-ficatione matrimonium inire attentaret, absque dubio peccaret, imo nec efficaciter contraheret. Jam vero quod in limine iniquum est, utpote primario conjugii fini essentialiter repugnans, decursu temporis licitum fieri non potest. Quotiescumque enim copulando corpora sibi invicem conjuges tradunt, matrimonialem actum renovant atque confirmant. Consilio itaque prolem excludendo, conjugalem contractum, in quantum in se est, essentialiter vitiant.

Ad allatas jam in contrarium rationes respondeo:

Ad 1. Retorqueo imprimis argumentum. Sane si hoc quid valeret, exinde etiam liceret ante copulam in femineum vas medicinam introducere, quae substantia-liter corrumpendi virile semen capax foret, cum in tali etiam hypothesi, servatis tribus enunciatis elementis, copula admitteretur. Ast quis unquam non obturatae conscientiae vir turpem hujusmodi praxim cohonestaret?

Caeterum nil valet argumentum, utpote falso in-nixum supposito; nam non de moralitate hic quaeritur copulae carnalis quàm talis sed de licetitate actus humani quo eo fine madefit os uteri, ut praecaveatur a proli-ficatione, et de hoc actu dico esse naturalibus humanae generationis legibus contrarium.¹

Ad II. Providens utique natura conceptum foetum singulari industria fovens, uterum eo fine claudit, ut

1. Quare unum cum praesenti non foret dubium de marito, qui ad uxorem accedens moneretur, se nesciente vel etiam invito, hanc uterum medicamento strinxisse ne conciperet. Si quaeras utrum tunc maritus, ut concupiscentiam sedaret, licite rem conjugalem perficeret, affirmando responderem.

omne periculum abortus per novem mensem amoveat, atque tunc solum aperit, quando jam maturus ille et ad vitam a matre independentem agendam idoneus, ad lucem est edendus.

Quis jam contenderet divinam aemulari naturae sapientiam, qui, arte innaturali, uterum ante copulam clauderet, et ne concipiatur proles prohiberet, illam veluti anticipata occisione destruens?

Ad III. Dicendum quod tunc solum quid valeret argumentum, quatenus licitum foret consilio excidere uterum aut ovaria, ut prolis spes omnis excludatur; sed hujusmodi excisionem ad talem scopum adhibere, alibi diximus quantum foret facinus naturali legi infensum.

Quod in ultimo asseritur rationem agendi, de qua in casu, ab onanismo maxime differre, distinguatur oportet: Si copulam in suo solo esse materiali consideres, verum id utique est. Sed si $\tau\delta$ formale spectes, intentionem scilicet, conjugum similitudo jam habetur, cum ex parte utraque detur prolis excludendae voluntas. Porro indubitata atque universalis in Ecclesia est doctrina. quod *«illicite et turpiter etiam cum legitima uxore concumbitur, ubi prolis conceptio devitatur.»*¹

INDEX

DISPUTATIO QUINTA

DE COLEND A CASTITATE IN CAELIBATU

CAPUT PRIMUM. De Caelibatu religioso . . .	5
PROPOSITIO I.	7
» II.	10
» III.	12
» IV.	13
CAPUT SECUNDUM. De Virginitate.	16
ARTICULUS I. De Virginitatis essentia et natura .	»
PROPOSITIO I.	18
» II.	19
» III.	20
» IV.	23
ARTICULUS II. De Virginitatis amissione	27
PROPOSITIO I.	28
» II.	31
» III.	»
CAPUT TERTIUM. De ratione coercendae ca-	
nis concupiscentiae.	36
ARTICULUS I. De removendis Concupiscentiae in-	
citamentis	38
» I. De Gula et Otiositate	»
» II. De alterius Sexus consortio	42
» III. De Choreis et Saltationibus	48
» IV. De Spectaculis	55
» V. De pravorum librorum lectione . . .	57

	Pag.
ARTICULUS II. De oppugnandis Concupiscentiae stimulis seu de Remediis contra Libidinem	60
» I. De Remediis naturalibus	61
» II. De Remediis spiritualibus	65
CAPUT QUARTUM. De Peccato turpi Mollitiei seu de Onanismo solitario	71
ARTICULUS I. De formali ratione theologiae Mollitiei seu Pollutionis	73
PROPOSITIO I.	74
» II.	78
» III.	82
ARTICULUS II. De Mollitiei causis et prophylaxi	86
» III. De Mollitiei effectibus et remediis	89
<i>Appendix</i> I. De nova quadam Cultura Puritatis	93
CAPUT QUINTUM. <i>De conjugali Castitate ed de Onanismo.</i>	105
ARTICULUS I. De Onanismi conjugalis causis	107
» II. De Onanismi conjugalis consecrationibus	109
» III. De Remediis contra Onanismum	113
<i>Corollarium.</i>	

IMPRIMATUR

Fr. ALBERTUS LEPIDI O. P. S. P. A. Mag.

259.08
ES.16

1574

ESCHBACH, A.

AUTHOR

Disputationes Physiologico-

TITLE
Theologicae
I-V

DATE
LOANED

BORROWER'S NAME

ROOM
NUMBER

1574

